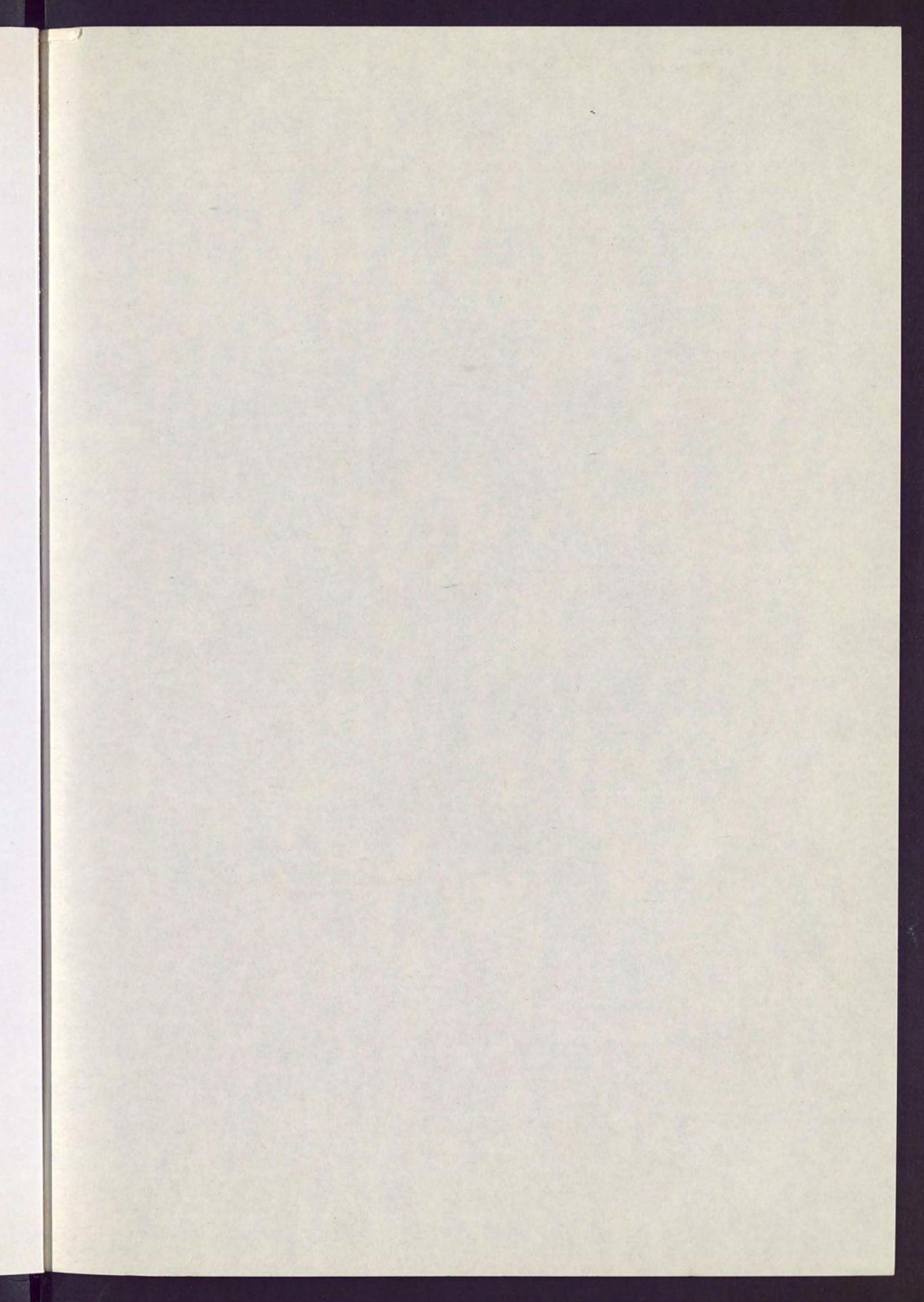
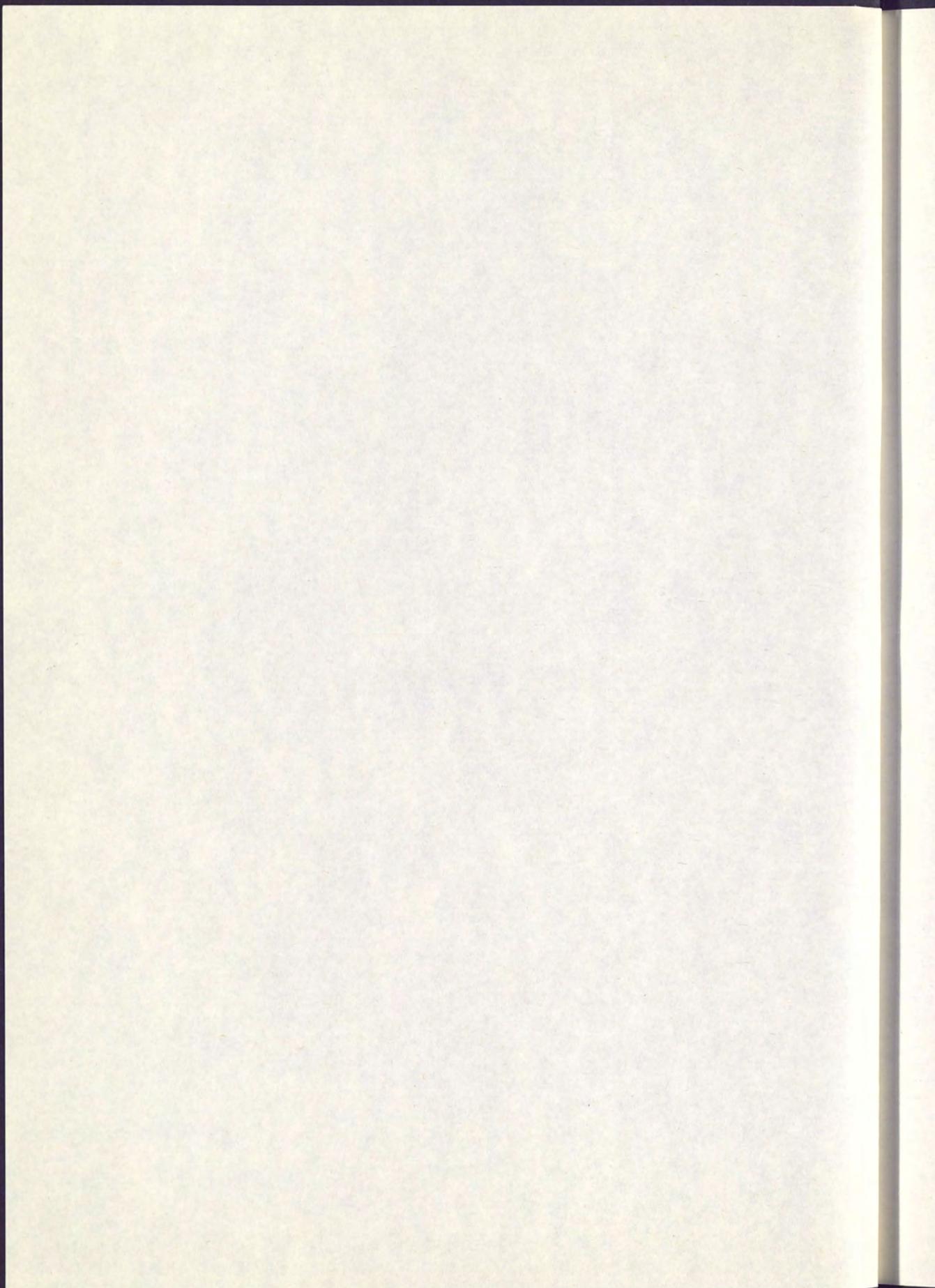

Tratado de Albeitaria

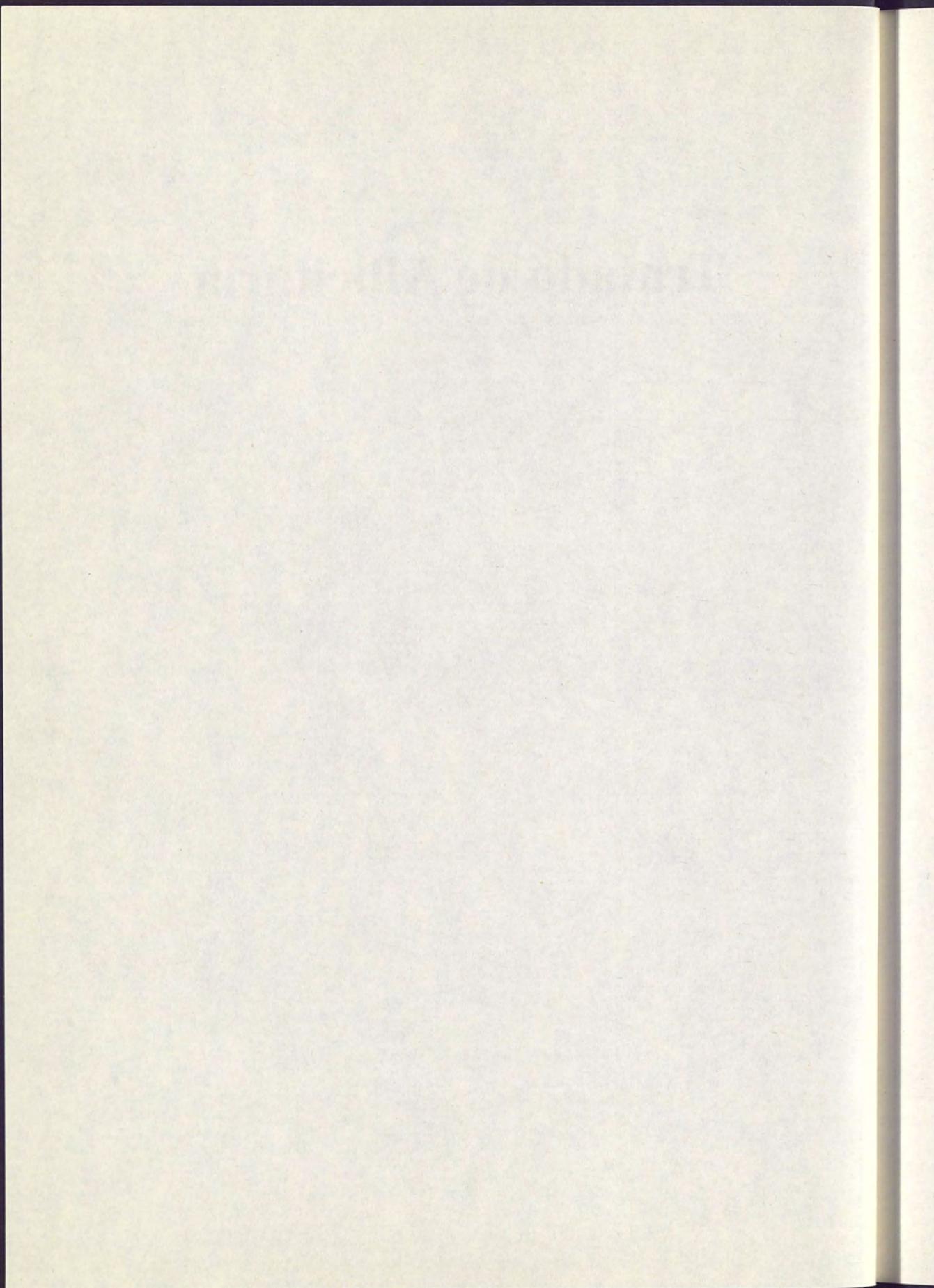
XUNTA DE GALICIA

Tratado de Albeitaria

Tratado de Albeitaria

Introducción, transcripción e glosario de
José Luis Pensado Tomé

Revisión para a imprenta e edición en apéndice de
Gerardo Pérez Barcala

Centro Ramón Piñeiro
para a Investigación en Humanidades

Santiago de Compostela
2004

Imaxe da cuberta
Bonifacio di Calabria, *De la Manescaltia*,
Roma, Biblioteca Apostolica Vaticana, ms. lat. 7228, fol. 9.

Edita
XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA
DIRECCIÓN XERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

CENTRO RAMÓN PIÑEIRO
PARA A INVESTIGACIÓN EN HUMANIDADES

Conselleiro de Educación e Ordenación Universitaria
Celso Currás Fernández

Director Xeral de Política Lingüística
Xesús P. González Moreiras

Coordinador Científico
Manuel González González

Director Técnico de Literatura
Anxo Tarrío Varela

Imprime
Cograf

ISBN
84-453-3859-5

Depósito Legal
C-1801-2004

Santiago de Compostela 2004

Presentación

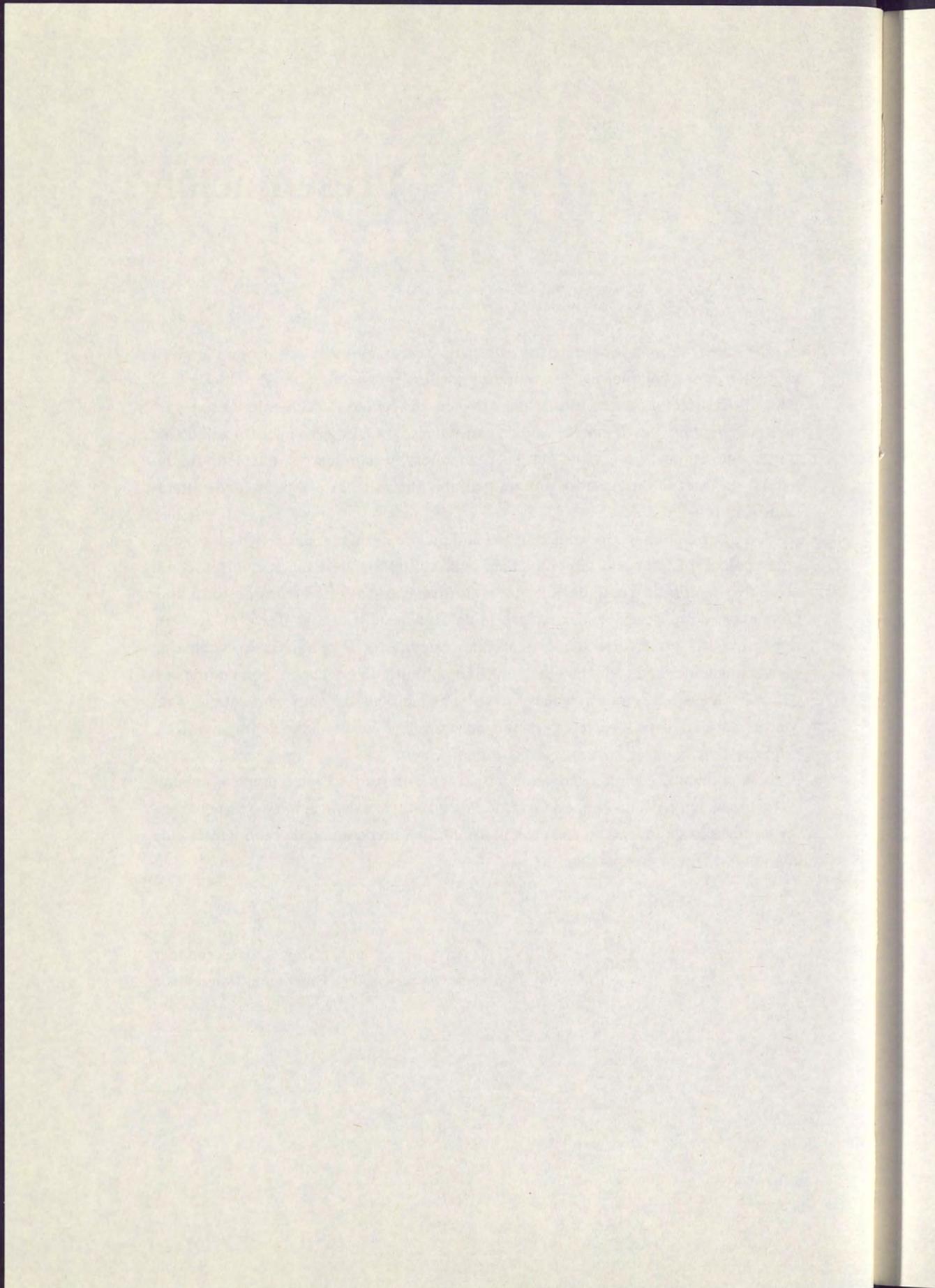
O Centro “Ramón Piñeiro” para a Investigación en Humanidades comprácese en presentar, neste volume, un dos últimos traballos rematados polo Prof. José Luis Pensado Tomé moi poucos meses antes do seu inesperado falecemento. O seu interese polo *Tratado de Albeitaria* viña de varias décadas atrás, pero quedara adiado ata o momento en que, libre xa de obrigas académicas, o retomou coa intención fundamental de facerlle un glosario, porque pensaba que este era o aspecto máis interesante do libro.

A transcripción do texto vai acompañada dunha reprodución das fotocopias facilitadas polo Prof. Pensado, e completada cunha proposta de edición que ten como obxectivo facilitar a comprensión dun texto que entraña dificultades de todo tipo. Queremos, deste xeito, render unha sentida homenaxe a este profesor galego que rematou a súa traxectoria académica como catedrático de Filoloxía Románica na Universidade de Salamanca, e que tanto fixo polo estudo e recuperación da lingua e cultura galegas, entre outras cousas, coas súas edicións da obra completa de Frei Martín Sarmiento ou coa recuperación de obras medievais como o fragmento de *Libro de Tristán* ou os *Miragres de Santiago*.

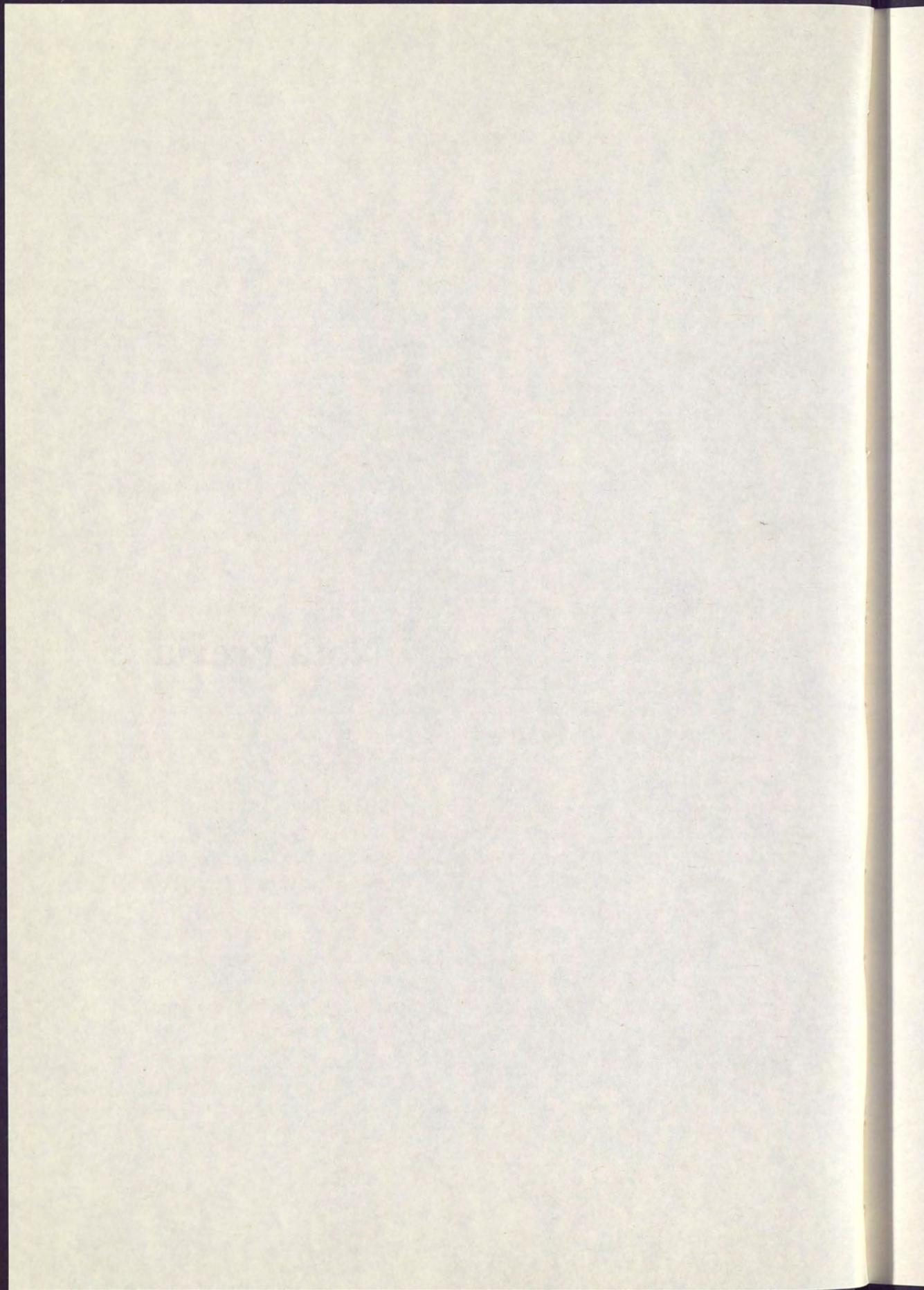
Non podemos, ademais, deixar de agradecer a Mercedes Brea o empeño mostrado na preparación desta obra, e a Gerardo Pérez Barcala a dedicación e o esmero postos no traballo de revisión e corrección, así como a preparación da bibliografía e da edición que figura no apéndice.

Celso Currás Fernández

Conseleiro de Educación e Ordenación Universitaria

Nota Previa

Dous meses antes do seu repentino e inesperado pasamento, o Prof. José Luis Pensado Tomé entregou ó Centro “Ramón Piñeiro”, para a súa publicación, o traballo que realizara sobre o *Tratado de Albeitaria*. Este texto espertara o seu interese había varias décadas, ó examinar a edición do mesmo que realizara no seu día Juan Domínguez Fontela e advertir particularidades lingüísticas que lle resultaban tan estrañas que só podía atribuílas a unha deficiente lectura do manuscrito. Fixo, en consecuencia, xestións para conseguir unha copia deste, daquela en posesión de Manuel Valcarce Reboredo, en Vigo, e, por mediación de José Otero Costa, obtivo unha reprografía do mesmo. Despois de revisalo atentamente, concluíu que os que el considerara provisionalmente erros de transcripción eran, en realidade, peculiaridades da copia dispoñible, polo que decidiu gardar as fotocopias no seu poder ata mellor ocasión. Esa ocasión presentouse despois da súa xubilación como catedrático da Universidade de Salamanca, ó dispoñer de máis tempo para dedicarse á investigación; pero, pensando que tería pouco interese repetir unha edición non moi distante da xa existente, centrou a súa atención nos aspectos léxicos e abordou a elaboración dun glosario do *Tratado*, se ben, como punto de partida, realizou previamente unha transcripción semipaleográfica do texto. Deste xeito, o orixinal depositado no Centro “Ramón Piñeiro” constaba dunha *introdución* (na que trata aspectos ortográficos, fonéticos e léxicos), a *edición* do texto (aínda que non se explicita, baseada en criterios paleográficos) e un *glosario* (onde para cada termo se ofrece o seu equivalente castelán e as ocorrencias do mesmo).

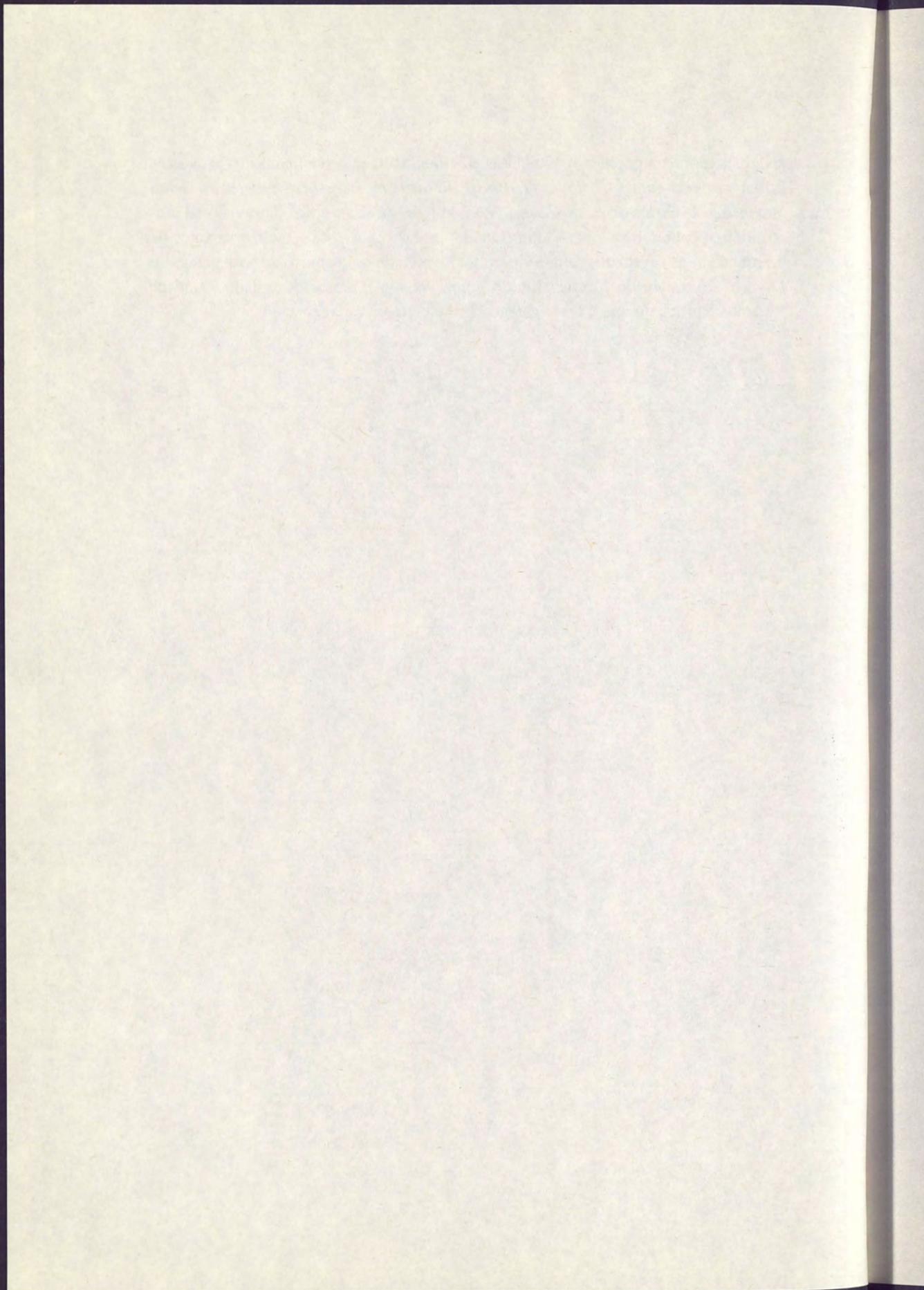
Lamentablemente, cando os responsables do Centro, de maneira particular os investigadores do *Arquivo Galicia Medieval*, empezaron a dispoñer estes materiais para a súa publicación, non tiveron xa a oportunidade de consultar co Prof. Pensado as dúbidas que se lles presentaban, sobre todo no relativo á conveniencia de completar a edición semipaleográfica cunha edición crítica que ofrecera un texto lexible e comprensible e cun maior número de anotacións lexicográficas e lingüísticas que facilitarán o acceso ó mesmo. Tamén faltaban as referencias bibliográficas completas e advertíanse algunhas discordancias entre o texto transcrito e o glosario, que levaron a pensar na posibilidade de que a versión de que se dispoñía non fose, alomenos na súa totalidade, a definitiva. Presentáronse, ademais, problemas de conversión debidos ós procesadores utilizados polo Prof. Pensado e foi preciso recorrer en varias ocasións á colaboración da súa filla, a tamén catedrática da Universidade de Salamanca Dña. Carmen Pensado Ruiz. Por outro lado, o material entregado polo Prof. Pensado no Centro “Ramón Piñeiro” para a Investigación en Humanidades constaba de dúas versións do traballo, unha impresa e outra en

soporte informático. Cotexadas, advertiuse que entre ambas existían diferenzas tales que o texto en papel era seguramente un borrador inicial e a versión informática unha fase posterior do seu traballo, probablemente inconcluso. Dadas as dificultades que se presentaban, contempláronse diversas posibilidades, ata que, como recurso extremo, se tomou a decisión de conserva o traballo realizado polo Prof. Pensado tal e como el o deixara. Das dúas versións mencionadas, optouse por ofrecer como resultado máis depurado do libro o que se conservara en soporte electrónico, xa que, malia constatar algunhas diverxencias dentro dunha mesma parte e entre as distintas partes do traballo (*cfr.*, por exemplo, o diverso tratamento do substantivo *huñas* ou daqueles termos que posúen vibrante múltiple, a dispar localización do til de nasalidade –por exemplo, na voz *saaõ* do fol. 3 v., así recollida na edición, pero rexistrada no glosario baixo a entrada *saão* e na descrición das peculiaridades gráficas da obra como *saaõ*, *saão* e *saao*–, as diverxencias na edición de termos como *estrada*, *fronte*, *nenbros*, etc.), a introdución é moito máis completa e a edición máis acorde co glosario. Partindo da versión en soporte informático, corrixíronse só algúns erros tipográficos ou aquelas ocorrencias dun termo que na introdución ou no glosario se localizan erroneamente nun folio distinto daquel no que realmente se atopa. Non obstante, non se modificaron as diverxencias que ofrece o autor no glosario ou na introdución ó rexistrar unhas veces as formas do *ms.* e outras as da edición (que, presidida por un criterio esencialmente paleográfico, non está exenta de algunha emenda). Os cambios realizados na transcripción do texto foron mínimos (porque alterala supoñía desvirtuar a decisión do filólogo), aínda cando nesta se percibisen algúns erros ou desaxustes coas outras dúas partes do traballo (a introdución e o glosario), ou aínda que para un mesmo problema Pensado adopte solucións diverxentes, como se indicou.

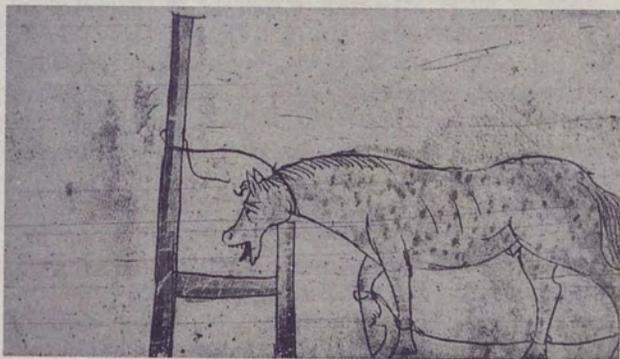
Finalmente, dado que no material proporcionado polo Prof. Pensado Tomé non figuraba a bibliografía, completáronse as referencias do traballo e creouse un apartado para ela, tomando como punto de partida un documento que a Profª Carmen Pensado atopou entre os arquivos do seu pai, aínda que nel non se localizasen tódalas referencias incluídas no traballo. Seguindo a táctica do autor, para boa parte do material bibliográfico citado utilízanse referencias abreviadas, e creáronse algunhas abreviaturas novas, cando Pensado non o fai ou non recolle algún libro. Para algunhas obras consignouse unha referencia que non se sabe con certeza se corresponde á edición manexada polo autor ou á referencia exacta, ante a imposibilidade de coñecer tales datos.

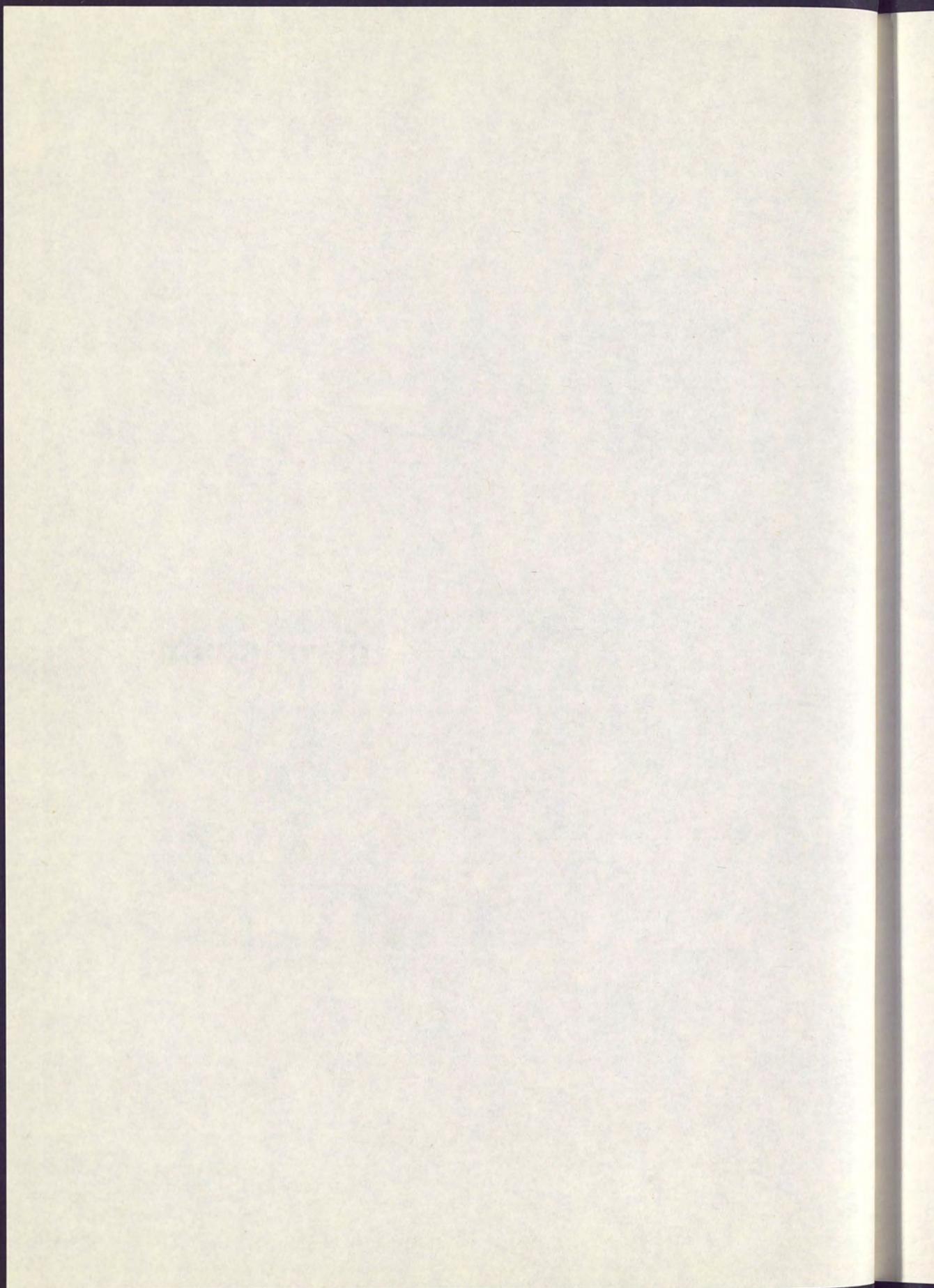
Como apéndice do libro, ofrécese unha proposta de lectura interpretativa do *Tratado de Albeitaria* galego co único fin de facilitar a súa comprensión. Trátase, non obstante, dunha edición provisional, desprovista de aparato no que se consignen as peculiaridades do *ms.* (pois no libro figura non só a lectura semipaleográfica de Pensado, senón tamén unha fotocopia do *ms.*) e cuns criterios gráficos regularizado-

res, de acordo coa práctica habitual das edicións realizadas ó amparo dos proxectos *Lírica profana galego-portuguesa*, *Prosa literaria medieval* e *Cantigas de Santa Maria*, que se desenvolven no Centro "Ramón Piñeiro". Esta edición provisional proposta en apéndice forma parte dun traballo en curso que está a realizar o autor da mesma, Gerardo Pérez Barcala, e viuse moi favorecida polo cotexo da obra galega co *Livro d' Alveitaria* do Mestre Giraldo e coa versión francesa do tratado latino de Jordanus Ruffus, do que o texto galego é, en efecto, outra adaptación.

Introducción

Hace ya una treintena de años que nos sentimos interesados por el *Tratado de Albeyteria*; nos llamaba la atención su extraña ortografía y, al comentar el texto con mis alumnos de Filología Galaico-portuguesa, un alumno marista me sugirió la posibilidad de tratar de conseguir una fotocopia del manuscrito.

Y, efectivamente, gracias a su gestión, unos meses después D. José Otero Costa, Canónigo Doctoral de Tuy, me enviaba una fotocopia del manuscrito, que le había facilitado su propietario D. Manuel Valcárcel Reboredo.

Venía acompañada de esta advertencia: «*De Medicaminibus Equorum*», «*De Morbis Equorum*» «*ad Federicum II Imperatorem*» por Jordam Rubio de Calabria». Este manuscrito se encuentra al folio 17 de un libro manuscrito encuadernado, pero con cartón. Los demás folios, anteriores y posteriores, parecen ser de un protocolo notarial con escrituras de ventas, arrendamientos y aforamientos. En el fol. 3 del tiempo de la encuadernación, con letra igual al título anterior «De Medicamentis dice ALVARO EANS DA SEIRA o ALVARO YANS DASEIRA o DA SEIRAS - Habla de las escrituras de la villa de BAYONA y EIRAS es un pueblecito miñoto a 10 kms. de La Guardia. En gallego para decir que uno es vecino de Las Eiras, se dice «é da Seiras». Después del manuscrito que se fotocopia, siguen cuatro folios de escrituras, también de carácter notarial. En la encuadernación el encuadernador ha puesto muchas hojas del revés. Esto sólo en las escrituras. El *de medicamentis* está correctamente encuadernado y es lo único que aparece foliado a lápiz. - De todos modos los folios no son sueltos sino formando cuadernillo. Tanto el manuscrito que se fotocopia como las demás escrituras parecen del mismo amanuense como se puede apreciar en el fol. 26 v.»

Después de agradecerles a ambos su generosa ayuda, pasamos a compulsar el texto manuscrito con el impreso publicado por D. Juan Domínguez Fontela con el título de *Tratado de Albeitería* en el *Boletín de la Comisión Provincial de Monumentos de Orense*, XI-XII (1936-1939).

En el estudio preliminar ya advierte atinadamente que «el Notario de Bayona no fue autor de la traducción sino un simple copista de algún manuscrito que alguien le facilitó y que el quiso transcribir para su uso particular» (XI, p. 306).

Luego sigue una buena descripción del ms.: «Sus caracteres extrínsecos» (pp. 306-308) y, a continuación, la «Fecha del Códice» que «Es de los primeros años del siglo XV como lo demuestran los apuntes notariales que preceden y siguen al mismo. Todos ellos están fechados en los años de 1409 a 1420 sin interrupción, pero sin orden correlativo» (p. 308). «A principios del s. XIX, en 1801, pasó este (sc. códice) a ser propiedad de D. José Vicente Fontela y Avalor», bisabuelo del editor, luego a su

abuelo y llega a sus manos en 1937, fecha en que lo publica. Va precedido de unas «Advertencias» sobre las graffias del texto.

Por aquel entonces, vista la casi siempre fiel transcripción de su editor, nos pareció inútil intentar una nueva edición.

Ahora la acometemos, pero acompañada de la fotocopia del manuscrito, que, aunque no es perfecta, da una idea de lo que es el original, cuyo paradero hoy desconocemos.

Estamos ante la copia de un texto muy curioso, de naturaleza pragmática, carente de preocupación literaria, y probablemente para uso, no de un distinguido caballero amante de los caballos, sino más bien para el de un albéitar o de un caballero que los cuida.

Le separa casi un siglo de otro *Livro de Alveitaria* (1318), el do Mestre Giraldo, físico del rey don Dinis, que, por mandato real, traduce, compila, arregla y condensa la *Mulomedicina* de Fr. Theodorico Borgognoni y el *De Medicaminibus Equorum* o *De Morbis Equorum* de Jordanus Rufus Calaber.

Fue editado por Gabriel Pereira (*Revista Lusitana*, XII, Lisboa, 1909, pp. 1-60) y estudiado por Dª Carolina Michaëlis de Vasconcellos en *Mestre Giraldo e os seus Tratados de Alveitaria e Cetraria* (*Revista Lusitana*, XIII, Lisboa, 1910, pp. 149-432).

Nuestro *Libro de Albeyteria* (1420) es versión diferente de la misma obra, también fragmentaria y desordenada.

El texto portugués ofrece una ortografía bastante más normalizada y regular, aunque muy distinta y distante de la de obras como el *Livro da Ensinança de Ben Cavalgar toda Sela*, del *Leal Conselheiro* del rey Dom Eduarte o de *O Livro da Virtuosa Bemfeitoria* do Infante Dom Pedro.

No puede decirse lo mismo de la ortografía de este *Libro de Albeyteria*, porque es muy anárquica. Sería absurdo compararla con la de otros textos medievales gallos, como la de la *General Estoria*, la de la *Crónica Troyana*, la de los *Miragres de Santiago* o la del *Fragmento de Tristán*. Ni siquiera admite comparación con el modo de escribir de un competente notario o de un normal amanuense.

La letra del texto es igual a la de los documentos de Alvaro Eans da Seyra, personaje importante en su tiempo, según Domínguez Fontela, o quizás de alguno de sus amanuenses, si no de muchas letras, al menos con abundantes rasgos de pluma, carentes de valor y que sólo sirven para complicar la transcripción. Por eso, a veces, es muy difícil saber si estamos ante un signo de abreviación o ante un simple rasgo de pluma.

El texto parece copia de otro hoy perdido. Sugiere esta posibilidad el hecho de que algunos rasgos fonéticos que ofrece (II- en vez de I-) son desconocidos en la región de Tuy pero no en el gallego de la zona astur-leonesa. Y porque, además, en las escrituras que conocemos de dicho notario no se registra tan anárquica ortografía, aunque aparezca un *llogo* por *logo* en una de ellas.

El uso de las mayúsculas y minúsculas es también muy arbitrario. Sin embargo, se observa, quizás como indicio de su devoción por el animal, el empleo de mayúscula en los 298 ejs. de la voz **Cauallo** en claro contraste con los 13 ejs. en que se escribe **cauallo** con **c-** minúscula y con un sólo **cavallo** con **c-** y **-v-**. Fuera de este caso, la letra inicial de cualquier palabra puede estar escrita con mayúscula o minúscula indistintamente.

La diferente categoría social de los destinatarios de una y otra versión se deja advertir fácilmente. Nuestro traductor no tiene reparo en usar voces poco distinguidas. El autor no tiene reparo alguno en llamar al trasero del caballo por su nombre vulgar, **cuu** 'culo', y usar la palabra en 7 ocasiones, por ej. al hablar del «Remedio contra a door da uentosidade». Allí explica: «fage canella de huun palmo da mais grossa cana que achares et vntaa dazeite caente, et metea o mais que poderes no *cuu* do Cauallo» (9 v.); «que non posa sayr do *cuu* do Cauallo» (9 v.); «tapalle o *Cuu* con estopa» (10 r.), etc.

El Mestre Giraldo explica así el mismo remedio: «Ffilhem hũa canella bem grossa longa dũu palmo e metamha pollo *sessu*» (R. L., XII, 31), eufemismo evidentemente disparatado, y, casi de seguido, recurre a otro: «consumjr sa a uentosidade e deytara muita da que trazer no uentre por aquella canella do *fundo*» (*ibid.*, 31).

Más adelante, como «Remedio contra o desecamento» receta una «decauçon» que se ha de meter «morna por cristel no *cuu* do Cauallo» (13 r.). El Mestre Giraldo lo dice más finamente: «E deytem esta calda assy tenperada pello *fundo* do cauallo com hũu crystell feito assy como dito he» (R. L., XII, 34). Para el caballo «açeudado» recomienda una «calda» y dice: «deitem esta calda queente em hũu folle de coyro que tenha hũa canella legada como christell, saaluo que seja bem grossa et metamha por seu *fundo* et deytemlhe esta calda nas tripas» (*ibid.*, 31-32). Líneas después usa la variante *fondo*: «Et desque lha deitarem tiremlha canella et tapemlho *fondo* com tomentos ou com panos». La misma expresión ocurre al hablar del «dessecamento»: «E deytem esta calda assy tenperada pello *fundo* do cauallo com hũu cristell» (*ibid.*, 34).

Tampoco siente reparo en nombrar los testículos según su vulgar romance. Dedicar un capítulo a «Do jnchaço dos *colloõs*» (10 v.), que va seguido del «Remedio para o Jnchaço dos *Colloõs*» (10 v.). Y usa esta variante con tilde de nasalización en otras ocasiones: «donte elles et os *Colloõs*» (11 r.); «da chaga da pelle dos *Colloõs* do Cauallo» (11 r.). Y nada menos que 10 veces usa la forma **colloos** sin signo alguno de su nasalidad: «arredor dos *colloos*» (7 r.); «apar dos *colloos* do Cauallo» (7 r.); «jnchar os *Colloos* et a verga» (10 r.); «outra enfermidade aos *Colloos* do Cauallo» (10 v.); «ontre os entestinos et os *Colloos* do Cauallo» (10 v.); «jnchan os *Colloos* ao Cauallo» (10 v.); «cubrir todos llos *colloos* moi ben» (10 v.); «ataa os *Colloos*» (11 r.); «se faz o jnchaço dos *colloos*» (11 r.).

Curiosa es la reiteración de este pasaje: «en os *testes* et os *Colloos* do Cauallo» (10 v.), como si fuesen cosas distintas, lo que demuestra su desconocimiento del latín, que también lo confirma su modo de escribirlo.

El Mestre Giraldo usa el eufemismo *natura*: «O uicesimo seisto capitollo» -escribe- «he do jnchamento da *natura* do cauallo», «fazelhes jnchar sa *natura*», «pode seer chamado jnchaço da *natura*» y, cuando no puede evitarlo, se sirve de una forma menos grosera, como es *conpanhooes*: «caemlhe as tripas no fole dos *conpanhooes*», «a verga et os folles dos *conpanhooes*» y «o jnchaço dos *conpanhooes*» (R. L., XII, todos en la p. 37).

Una acepción metafórica parece ofrecer el sintagma: **colloos das abrotēas / abroteeas** que ocurre en los ejs. siguientes: «çumo dos *colloos das abroteeas*» (22 r.); «poo dos *colloos das abroteeas* mesturandolle tanto de cal uiua» (22 v.); «con o poo dos *colloos das abrotēas* ou con os outros poos» (23 v.); «o poo dos *colloos das abroteeas*, que lle porras, ou os outros poos corrosiuos» (25 v.). Usa además la variante **collos**: «o poo dos *collos das abroteas*» (22 v.).

En el *Livro d' Alveitaria* de Mestre Giraldo, los *colloos* del sintagma son sustituidos por *rrayzes* en las mismas recetas: «çumo das *rrayzes das abroteas*» (R. L., XII, 51); «o poo das *rrayzes das abroteas*», «ho poo das *rrayzes das abroteas*» (*ibid.*, 52) y «do poo das *rrayzes das abroteas*» (*ibid.*, 57).

Aunque no es muy atinada la comparación de los bulbos de las abrotēas con los *collos* o *colloos*, tampoco lo sería atribuirles el sentido de 'cuellos', considerando su **-ll-** como grafía etimológica por **-l-** y sus **-oo-** geminadas arbitrariamente, como ocurre en muchos otros casos del ms.

Sin embargo, se muestra más fino nuestro texto al hablar del «*Retijmento da ourina*» (10 r.), que el Mestre Giraldo llama en todas las ocasiones «retijmento do mejar», verbo que emplea en varias ocasiones. En cambio, ambos coinciden en usar *esterçar* y *esterco* para 'defecar'. Lo mismo ocurre para lo 'defecado' que se cita en dos ocasiones como «*esterco do homen rrezente*» (16 v.) y «o *esterco do home mesurado*» (22 v.), o como *lixo*: «fazeo esterçar huun *lixo* que semella domen» (12 v.). Lo mismo hace el Mestre Giraldo que lo recomienda para curar el *cornu*: «pera esto presta outrossy ho *esterco do homen*» (R. L., XII, 40); y para el cançer es buen remedio o «*esterquo do homen torrado*» (*ibid.*, 52).

Estos ejemplos son más que suficientes para confirmar lo ya dicho: nuestro *Libro de Albeyteria*, a diferencia del *Livro d' Alveitaria* del Mestre Giraldo, ofrece un texto no para recreo de un distinguido caballero sino más bien para uso de un *alueiter* o para una persona interesada en ese oficio o maestría.

Ortografía

El manuscrito más que por su *ortografía* se caracteriza por su *anarcografía*. El primer problema que plantea es la interpretación de los rasgos superpuestos, pues no siempre es fácil de saber si son abreviaturas o tildes de nasalización con valor foné-

tico o, cosa que ocurre muy frecuentemente, simples rasgos de pluma carentes de significado.

Por ej., en la primera línea del texto aparece un *deus* con un rasgo sobre las tres últimas letras que no puede tener valor fonético alguno, luego un *seruiço* con un rasgo que cubre las tres últimas letras y que, a partir de la *o*, trata de representar la cedilla de la *ç* y remata la línea un *ohme* que lleva encima una raya que no sabemos si considerarla signo de abreviación de una *-n* final o rasgo de pluma carente también de valor fonético. Y no hace falta advertir que el bueno del amanuense quizás sabía que la palabra tenía una *h* pero, al darse cuenta de que se ha olvidado de ponerla antes de la *o*, la escribe después; de ahí su extraña grafía. Poco después, en el mismo fol., ya escribe correctamente *home* y, con el mismo rasgo alargado, se repite la grafía en «do *homen*» (16 v.), pero otro «do *home*» (22 v.) no lleva rasgo superpuesto y sólo hay un «o pode *omen* fillar» (12 r.) que, aunque sin *h-*, ofrece un grueso rasgo de nasalización que también contrasta con el finísimo que lleva un *homes* (10 r.). Como en ningún caso se escribe la *-n*, nos asalta la duda de si transcribir *home* / *homen* u *homem*, pues todas eran posibles entonces, pues cuando la escribe se sirve de una *-m* para representar la nasal final de palabra y a veces de sílaba: *vsam*, *deleitam*, *posam*, *Jurdam*, *vallem*, *em* esta, *bem*, *sem* *afam*, *seram*, *poderyam*, *bem* goernar (1 r.); *bem* criado, *bom* llugar, *sem* compania, *som* llinpas, o *fillarem* (1 v.); se *chegarem*, *bem* ensynado, *quisesem* ferrar, en *prjgom*, *tragam* doçemente, *façamlle*, que *soem* (2 r.); *som* para, *ensancham*, *acrecentam*, *tam* sollamente (2 v.); *sem* ferraduras (3 r.); *afam* (3 v.); *adataldom* (4 r.), etc.

Lo malo es que tal uso alterna con el de una *-n*, aunque en menor proporción. Así, en el mismo fol. 1 r. escribe: *sen* el, *gran* goarda (1 r.); *nen* beba (1 v.); *gran* mañaa (2 r.); *sen* orio, *gran* magreduen (2 v.), etc.

Pero aún es mucho más difícil acertar a transcribir la representación de la nasalidad fruto de la pérdida de la *-n-*, porque la tilde de nasalización, a veces se ciñe a la vocal precedente, a veces a la siguiente, a veces cubre a ambas e incluso puede faltar.

Por ej. *algũa* ofrece todas estas variantes: *allgũa* 1 v. / *alguũa* 11 v. / *algũa* 1 v.; plur. *alguas* 8 v.; y el masc. *alguun* estas otras: *algũũ* 4 r. / *alggũuns* 23 r.; plur.: *alguños* 4 r.; 5 r.; (2) 20 r. Más variedad presenta la *vea* 3 v. / *veea* 20 r. / *veẽa* 19 v.; 21 r. / *vẽẽa* 2 r.; 2 v. / *uea* 20 v. / *ueea* 7 v.; 9 v.; 11 r.; 17 r.; 21 r.; plur.: *uẽas* 22 r. / *ueẽas* 9 r.; 9 v., 15 r. / *ueẽas* 8 r. En el *Glosario* recogemos las variantes de cada palabra.

Estas raras alternancias de voc. *simple* / *geminada* parecen ser indicio de que ya no están controladas por el habla viva, y lo mismo cabe decir de la presencia o ausencia de los rasgos distintivos de la nasalidad.

Sirvan de ejemplo los siguientes casos:

AÃO / ÃO: *chãao* 3 v. / *chãaos* 3 v. (quizás por influjo del fem. *chãa*) / *chaos* 5 r.; *graão* 14 r.; plur.: *graaos* 5 v. / *grãaos* 9 r.; *maão* 2 r.; 4 r.; 21 v. / *maãos* 2 r.; 7 v.; 8 v.; 10 v.; 11 r.; 11 v.; 18 r.; *paão* 'pan' 13 v.; *saão* 1 v.; 3 v.; 10 r.; 12 v.; 13 r.; 17 r.; (3) 24 r.; *saao* 26 r.; *saaõ* 3 v.; *saaos* 2 r.; etc.

AAO / AO: *paa* 'palo' 14 r., 23 v.; plur.: *paaos* (2) 10 r.; *saa* 3 v., 26 r.; *gardaa* 11 v. Pero también hay: *agardao* 13 v.; *apertao* 16 r., 19 r.; *chaos* 5 r.; *dao* 12 v.; *gardao* 26 v.; *liao* 10 v.; *maos* 2 r.; *pao* 18 v. En los abundantísimos ejs. de *ao* y *aos* no ocurre la geminación.

AAE / AE: *grossaaen* 5 v.; *jllaaes* 10 r.; *saa* 25 r. Pero dominan las formas normales: *arretaes* 2 r.; *auentaes* 5 r.; *naturaes* 1 r., (2) 5 v., 6 r.; *jllaaes* (2) 9 v., (2) 10 r., 11 v., (2) 12 r., 14 r.; *proençaes* 4 r., 11 v.; *quaes* 4 v., 7 r., 8 v., 10 v., 11 r., 14 v., 23 v., 24 r., 25 r.; *saem* 14 r.; *yllaaes* 5 r.

Pero también ocurre en estos otros casos: *agoamento* 12 r.; *aaepo* 19 r.; *aar* 1 v., 2 v., 3 r., 9 v., 11 v., 26 r.; *aa myude* 2 r.; *aaundo* 23 v.; *antigaa* 12 r.; *ataa a danadura* 24 v.; *ataa aa Noyte* 25 r.; *ataa a mañaa* 25 r.; *caamento* 4 r.; *caalo* 19 r.; *jllaaes* 9 v.; *Naturaas* 5 v.

OOA / OA: *agooa* 2 r., 8 r., (2) 9 v., 10 r., 10 v., (3) 11 r., 11 v., 12 r., (3) 13 r., (2) 13 v., (2) 14 v., 16 v., 19 v., (2) 25 v., (2) 26 r.; *agooamento* (2) 25 v.; *amendooas* 15 r.; *booa* 9 v.; 18 v.; *cooa* 12 v.; *espadoo* 18 r.; *espadooas* (2) 16 v., 18 r.; *llandooa* (2) 7 v., 8 v., 9 r.; *llandooas* 5 v., 7 r., (3) 8 v., (2) 9 r., 14 r., 15 r.; *llargandooa* 24 v.; *llengooa* (5) 15 r., 15 v.; *lleuandooas* 18 r.; *magooas* 1 v.; *mingooa* 5 v.; *mingooas* 6 r.; *mooa* 13 v.; *paraooas* (2) 2 r.; *sooa* 14 r.

Pero no ocurre en: *agoa* 2 r., 2 v., (3) 3 r., 9 r., 13 v., 14 v., (5) 20 r., (3) 20 v., 22 r., (2) 23 v., 24 r., 24 v., 25 r.; *coroa* 21 v.; *contynoadamente* (3) 26 r.; *goarda* 1 r.; *goaryr* 26 r.; *lauandoas* 15 v.; *lingoa* 24 r.; *mengoa* (2) 5 v.; *mingoa* 5 v.; *tirandoas* 15 r.; *uoador* 13 v.; *vsandoa* 2 v.

También aparece en **EEA / EA:** *abroteeas* 22 r., 22 v., 25 v.; *aveea* 3 r.; *çeea* 3 r., 26 v.; *coseeas* 7 v.; *cheea* 15 v.; *encheea* 16 v.; *despeamento* 25 v.; *nedeemente* 10 r.; *rredeea* 3 v.; *ueea* 7 v., 9 v., 11 r., 17 r., 20 r., 21 r.; *ueeas* 7 r., (2) 11 r., 20 r.

Pero no en: *abroteas* 22 v.; *adeante* 1 r., (2) 2 r., 3 v., (2) 7 v., 10 v., 11 v., 20 r., 24 r., 25 v.; *agraeamento* 12 r.; *auea* 2 v.; *Calaurea* 26 r.; *canaueas* 21 v.; *coçeeas* 23 r.; *chea* 23 r.; *deanteira* 2 v., 5 r., 10 r., 12 v.; *denfrear* 2 v.; *deseatamento* (2) 12 v.; *desfea* 19 r.; *destea* 25 r.; *enfrear* 4 r., 4 v.; *enfreado* 4 v.; *enuolueas* 7 v.; *estadea* (2) 18 v.; *fendeas* 9 r.; *maquear* 11 r.; *meatade* 15 v., 25 v., 26 v.; *metea* 9 v.; *semeas* 24 v.; *vea* 3 v.; *veas* 22 v.; *uea* 20 v.

Lo mismo ocurre con **EEO / EO:** *coseeo* 7 v.; *cozeoo* 19 r.; *cheeo* 22 r.; *doneeos* 10 v.; *fageeo* 9 v., 18 r., 22 v., 26 v.; *fazeoo* 14 r.; *feeo* 2 v., 7 r., 9 v.; *freeo* (3) 3 v., 4 r., 11 r., 11 v., 14 r., 15 r.; *freeos* 4 r.; *meeos* 5 v.; *peeor* 2 v.; *trageeo* (2) 9 v.

Y sin estar en hiato en *see* 'si' 2 r., 3 r., 4 v., 8 v., (2) 10 v., 14 r., 21 v., 25 r. y *Eescaues* 4 v.

Pero también hay **EO:** *amasadeo* 22 v.; *aaepo* 19 r.; *apeo* 18 v.; *areoso* 4 v.; *cozeoo* 20 r., 22 r.; *fageoo* 15 v.; *fazeoo* 10 r., 12 v.; *fazeos* 20 r.; *feo* (3) 2 v.; *freeo* (7) 4 r., (7) 4 v., 5 r., 15 r.; *freeos* (3) 4 r., 4 v.; *geollos* 2 v., 20 r., 21 v.; *jeolo* 19 v.; *jeollos* 21 v.; *meixeo* 20 r.; *meyxoo* 19 v.; *meos* 3 v.; *meor* 3 v., 5 v.; *meogoo* 12 v.; *meteo* 10 r.;

nedeos 10 r.; *nerueo* (5) 19 v.; *nerueos* 12 r., (2) 17 r., 19 v.; *peora* 15 v.; *peoraryan* 7 r.; *peores* 15 v.; *ueo* 11 v.

En tres ocasiones usa la grafía **he** con el valor de la conj. **et**, lo cual es indicio de que ambas formas se pronunciaban **e**: «et hũa dellas se parte en duas partes, *he* este freeo *he* mais forte que o outro sobredito» 4 r.; «chãao *he* areoso» 4 v.; «farase ardego *he* bulliçoso» 5 r. Y lo confirma esta simple e usada con el mismo valor: «E para esta enfermidade» 8 v.

La vocal **I** puede aparecer geminada, pero en mucha menor proporción y en algún caso es por ascendencia etimológica. No se escribe **II** sino **IJ**: *conuiniuijs* 7 r.; *crepatijs* 6 v.; *espatatijs* 16 v.; *lija* 20 r.; *lineij* 21 r.; *Retijmento* 10 r.; *Rijs* 17 r.; *rrijns* (2) 17 r., 17 v.

A la **U** le sucede lo mismo, y en muchos casos es de ascendencia etimológica: *huun* (61 ejs.); *alguun* 10 v.; *alguuns* 3 v., 11 v.; *desuu* 8 r., 10 v., 12 v.; *desuun* 7 v., 18 v.; *duun* 4 r.; *cruu* 4 r., 13 r.; *cuu* (2) 9 v., (3) 10 r., 12 v., 13 r.; *fuuncho* 11 v.; *muudo* 11 v.; *liureduuen* 1 v.; *aduur* 11 r.; *suuor* (2) 12 r.; *suur* 12 r.; *suurento* (2) 3 r., 9 v., 12 r.; *tenriduuen* 4 v.

CONSONANTES.- Al leer el texto, lo primero que llama la atención es la abundancia de voces comenzando con **LL-**, fenómeno que, aunque no es raro en algunas zonas del astur-leon., lo es, en cambio, en gall. Por ej.:

LLA-: *llaã* 2 r., 14 r.; *llaa* 13 v.; *llaçerto* 12 v.; *llado* 19 v., 22 r., 23 r.; *llagartixas* 21 v.; *llagarto* 15 r.; *llagrimeia* 14 v.; *llagrimeiar* 14 r.; *llamas* 22 r.; *llança* 10 r., 12 r., 12 v., 13 v., 18 r., (5) 26 r.; *llancaren* 10 v.; *llançalle* 10 r., 14 v., 22 r.; *llançar* 12 v.; *llançaõ* 15 r.; *llançares* 10 r.; *llançauan* 20 r.; *llançe* 10 r.; *llançena* 11 v.; *llançenlle* 7 v., 8 r., 11 r.; *llançeta* 9 r., 15 r., 20 r.; *llandoa* 7 v., (2) 8 v.; *llandoas* 5 v., (2) 8 v., 14 r.; *llandooa* (2) 7 v., 8 r., 8 v., 9 r.; *llandooas* 5 v., 7 r., (3) 8 v., (2) 9 r., 14 r., 15 r.; *llarda* 5 v., 6 r.; *llargandooa* 24 v.; *llatejar* 9 v., 10 r.; *llaua* 7 v., 15 r., 20 v., 22 r., 22 v., 24 r.; *llauada* 16 v., 24 v.; *llauando* 16 v.; *llauandoas* 20 v.; *llauandoo* 23 r.; *llauar* 16 r.; *llauellas* 7 v.; *llauen* 7 v., 20 r., 24 v.; *llauenlle* 7 r.; *por lla* (2) 2 v., (2) 3 r., 3 v., 4 v., 7 v., 10 v., 22 r.; *por llas* 7 v., 11 r.

En general puede decirse que el art. conserva su **-LL-** en todos los casos en que va precedido de las prep. *por*: (1. *por lla* / 2. *por llas* / 6. *por llo* / 6. *por llos*) *sobre* (7. *sobre lla* / 3. *sobre llas*) o *sobro* (*sobro llo* jeolo 19 v.) o de *anbas* (7. *anbas llas*) y *todas* (14. *todas llas*) / *todos* (8. *todos llos*). Es raro un *co[n]* llo enprasto (17 v.). No usa las variantes con **L**: *la* / *las*, *lo* / *los*.

Pero no faltan casos de **L-**, como los siguientes:

LA: *laã* 11 v.; *lagarto* 12 v.; *lagrimeganlle* 12 r.; *lança* 13 v.; *lançalle* 18 v.; *lançaas* 12 r.; *lançem* 16 r.; *lançeta* 16 r., 19 r.; *landooas* (2) 15 r.; *larda* 5 v.; *lardo* (3) 13 r.; *lauando* 16 r.; *lauandoas* 15 v.; *lauaren* 3 r.; *lauarllas* 8 v.; *lateianlle* 11 v.

Lo mismo ocurría seguida de **E**:

LLE-: *llega* 7 v.; *llegaas* 21 v.; *llegallo* 21 r., 21 v.; *llegally* 9 v.; *llegao* 14 r., 18 v., 19 r., 21 r., 22 v.; *llegena* 7 v.; *llegenlle* 11 r.; *llegem* 24 v.; *llegeno* 2 r., 23 v.; *lleite* 1 r., 24 v.; *lleix* 9 v.; *lleixallo* 21 v.; *lleixan* 22 r.; *lleixasem* 4 v.; *lleixasen* 5 r.; *lleixo* 4 r., 20 r.; *llengoa* (3) 15 v.; *llengooa* (5) 15 r., 15 v.; *llentisco* 24 v.; *llesionum* 6 r.; *llesmez* 19 v., 21 v.; *lleuar* 2 r., 17 v.; *lleuan* 13 r.; *lleuandoo* 4 r., 4 v.; *lleuandooas* 18 r.; *lleuemente* 10 v., (2) 14 r., 17 v.; *lleues* 3 r.; *lleuenno* 10 r.; *lleuiamente* 17 v.; *lleyxes* 9 v.

A su lado había casos con **L-**:

LE-: *lebore* 8 v.; *legao* 19 v.; *legen* 20 v.; *leite* 1 r.; *leixa* 24 r.; *leixao* 12 v., 13 v.; *leixo* 5 v.; 19 r.; *leixen* 7 v.; *lengo* 4 r.; *lengoa* 15 v.; *lengooa* 15 v.; (2) 23 v.; *lentisco* 12 v., 16 r.; *leuantao* 14 v.; *leue* 3 r.; 4 v.; *leuemente* 1 v.; 2 v.; 3 v.; 14 v.; *leure* 14 r.

c. Tampoco faltaba su uso ante **I**:

LLI-: *lliada* 14 r.; *lliado* 2 r., 14 r.; *lliadurras* 2 r.; *lliar* 8 v.; *lligeira* 4 v.; *lligeras* 3 r.; *lligeiro* 4 v.; *lligeiramente* 1 v., 3 r., 8 r., 11 r., 11 v., 20 r., 22 v., 23 v.; *lligitimamente* 1 v.; *llino* (2) 1 v., 14 r., 17 v.; *llinpas* 1 v.; *llinpo* 2 r., 10 r., 11 v.; *llisione* (3) 6 r.; *llisionibus* 6 r.; *lliuremente* 1 r.

Pero, contra lo que sería de esperar, con abundantes excepciones:

LI-: *liada* 14 r.; *liado* 19 r.; *liados* 11 v., 25 r.; *lialla* 8 v.; *liallo* 19 v.; *liao* 10 v.; *liar* 20 v.; *lias* 19 r.; *ligeiramente* 2 v., (2) 3 v., (2) 4 r., 11 v., 12 r., 13 r., (3) 13 v., 14 r., 22 v., (2) 23 v., 24 v., 25 r.; *ligeiramente* 3 r.; *ligeira* 1 v., 5 r.; *ligeiras* 5 r.; *ligeiro* 3 v., 4 r., 4 v., 5 r.; *ligeiros* 2 v.; *lija* 20 r.; *lilio* 19 r.; *linaça* 19 v.; *linas* 12 r.; *lineij* 21 r.; *lingoa* 24 r.; *lino* 3 r., 7 v., 14 r., 16 r., 25 r.; *linpa* 10 r.; *linpas* 24 v.; *linpase* 14 r.; *linpo* 11 v., 13 r., 23 v.; *liño* 18 v.; *liuiaamente* 2 r.; *liura* 13 v., 14 r.; *liurando* 20 v.; *liurar* 13 r., 14 v., 15 r., 16 r., 18 v., 21 v.; *liurara* 15 r.; *liurare* 23 v.; *liuraren* 19 v., 25 v.; *liurarsa* 14 v.; *liurase* 13 r.; *liure* 10 r., 13 r., 24 r.; *liuredoen* 14 v.; *liureduen* 1 v.; *liureduen* 1 v.; *lixo* 12 v., (2) 24 v., 25 r.; *lixosa* 23 v.

Ni faltaba ante las vocales velares; así había:

LLO-: *llogo* 7 r., (2) 8 v., 9 r., (2) 9 v., 10 v., (2) 11 r., 12 v., 13 v., 14 r., 15 r., 16 r., 18 r., 19 v., (2) 23 v., 25 v.; *llonbos* 5 r., (3) 17 r., (6) 17 v.; *llonga* 4 r., 5 r., 5 v., 22 r.; *llongas* 5 r., 15 r.; *llonge* 13 v.; *llongo* (3) 5 r., 5 v., 7 r., (2) 7 v., 9 r., (2) 17 v., 18 r., (2) 19 v., 20 r., 24 v.; *llouuadeiro* 5 r.; *llouuo* 23 v.; *por llo* 3 r., 13 r.

Pero también hay:

LO-: *logar* 22 r.; *logo* 13 v.; *longa* 5 r.; *longo* 10 r., 12 r., 14 v., 19 r., 19 v., 20 r.; *louro* 14 v.

Lo mismo ocurre ante **U**:

LLU-: *llugar* (3) 1 v., 2 r., 3 v., 4 v., 7 v., 8 r., (2) 8 v., (2) 9 r., 9 v., 13 v., 17 r., (3) 18 r., 20 r., 21 v., (3) 22 r., 25 v.; *llugares* 3 r., (4) 3 v., 7 r., 10 r.; *llugarres* 1 v., 3 v., 7 r., 22 v., 25 v.; *lluz* 3 v.

Pero igualmente hay:

LU-: lugar 1 v., 4 r., (2) 7 v., (2) 8 r., 8 v., (2) 10 v., (3) 11 r., (4) 12 r., (2) 15 v., (3) 16 r., 18 r., (5) 18 v., (3) 19 r., 19 v., 20 r., (3) 20 v., (4) 21 r., (2) 21 v., (2) 22 r., 23 r., (3) 23 v.; lugares 7 r., 22 v.; lugarres 22 v.

Incluso aparecía una **-LL-** intervocálica, remontando a la **-LL-** lat. como si ésta no se hubiese simplificado en gall.: *aquella* 7 r.; 10 r.; 10 v.; 12 v.; 20 r.; 21 r.; (2) 25 r.; *aquellas* 1 r.; 12 r.; 14 r.; 15 r.; 20 r.; *aquelles* (2) 1 r.; (3) 7 r.; 10 r.; 25 v.; *aquel* 3 v.; 7 r.; 7 v.; 10 r.; 10 v.; 11 r.; 11 v.; 12 r.; 13 v.; (2) 16 r.; 16 v.; 18 v.; (5) 19 r.; (3) 19 v.; (3) 20 r.; (2) 22 r.; 22 v.; 23 r.

Al lado de este curioso fenómeno, que podría ser indicio de una palatalización de la **L-**, como la que ocurre en algunas zonas del astur-leonés, asoman otros, que parecen hábitos ortográficos, por ej. la tendencia a escribir con letra capital o mayúscula el nombre del *Cauallo* y, además, siempre con **-ll-** y con **-u-**; sólo hay un caso escrito con **-b-**: *Caballo* (5 r.).

La misma tendencia se observa en las voces que comienzan con **R-**, casi siempre escritas con **RR-**: *rrabo* 5 r., 9 v., 12 v., (2) 17 r., 21 r., 23 r.; *rrabos* 5 v.; *rraer* 8 r., 15 v., 16 r., 19 v., 21 r.; *rraeras* 19 r.; *rramos* 2 r.; *rraposa* 12 v.; *rraramente* 14 r.; *rraro* (3) 13 r.; *rratano* 12 v.; *rraudo* 17 v., 25 r.; *rraydo* 25 r.; *rrayz* 9 v.; *rrayzes* 23 r.; *rrayan* 24 r.; *rrazon* (2) 1 r., 1 v., (4) 2 v., 3 r., 3 v., 7 r., 7 v., (2) 8 v., 9 r., 10 v., (3) 11 r., 11 v., 12 r., (2) 13 r., (3) 13 v., 14 r., 14 v., (2) 16 r., (2) 18 r., 19 r., 20 r., 20 v., (2) 21 r., (2) 22 r., 22 v., 24 r.; *rrazoes* 1 r.; *rrebente* 7 r.; *rrecadada* 4 r.; *rrecado* 9 v., 10 r.; *rreçebe* 3 v., 26 r.; *rreçeber* 3 v., 14 r.; *rredeea* 3 v.; *rredeña* 4 r.; *rredondas* 3 r.; *rredondença* 11 r.; *rredondo* 5 r., (2) 14 r.; 22 r.; *rredondos* 5 r., 10 r.; *rreello* 14 v.; *rrens* (2) 17 v.; *rreens* (3) 17 v.; *rreer* 19 r.; *rreima* 9 r., 14 v.; *rreiz* 8 v., (2) 16 v.; *rreizes* 10 v.; *rremedio* 8 v., 10 r., 16 r., 17 r., (2) 17 v., 18 r.; *rremedios* 10 v., 15 v., 17 v., 23 r.; *rremedyo* 9 v., 10 v., (2) 12 r., 18 r., 19 r., 19 v., 21 r., 24 v.; *rremedyos* 1 r.; *rrenda* (2) 3 v., 9 v., 12 r., 21 r.; *rrendas* 18 r.; *rrenouadas* 21 v.; *renouado* 21 v.; *rrenouallas* 19 r.; *rrenoualle* 21 v.; *rrenouan* 20 r.; *rrenouar* 19 r.; *rrenouar* 16 v.; *rrenouarllas* 10 v.; *rrenouen* 21 r.; *rrespondem* 5 r.; *rrestrengemento* 12 r.; *rrestrengen* 17 v.; *rreter* 18 r.; *rreteras* 17 v.; *rretimento* 10 r.; *rretuda* 19 v.; *rreuellador* 4 r., 5 r.; *rreuolluendoo* 3 v.; *rreydo* 19 r.; *rreyma* 26 r.; *rreyz* 7 v., 19 v.; *rreyzes* (2) 21 v., 23 r., 23 v., 24 r.; *rrezente* 8 v., 12 r., 14 v., 16 v., 19 r., 21 v.; *rrezentes* 12 r.; *rriamente* 3 v.; *rriigo* 9 v.; *rrijns* (2) 17 r.; *rrjzina* 18 r.; *rrogo* 1 r.; *rronpe* 15 v., 16 r., 24 r.; *rronpen* 4 v.; *rronpendo* 25 r.; *rronpese* (2) 16 r.; 20 v.; *rronpyam* 20 r.; *rrooe* 22 v.; *rrosalgar* 9 r., 16 v., 20 r., 23 r.; *rrugyr* (3) 13 r.; *rruuios* 12 v.; *rruuyo* 19 v.

Es más raro el uso de la simple **R-**: *raeren* 20 r.; *raiz* 15 r.; *raro* 13 v.; *razon* 7 v.; *redondos* 11 r.; *reer* 21 v.; *reita* 9 v., 10 r.; *relloes* 12 v.; *remetello* 4 v.; *retēer* 16 v.; *retençioone* 6 r.; *rezente* 1 v.; *roido* (3) 4 r.; *ronpedura* 24 r.; *ronpendo* 10 v.; *rossalgar* 17 r.

En cambio, a veces usa una **-RR-** en vez de la **-R-**: *atirridas* 11 v.; *barrullo* (2) 17 r.; *doorres* 2 v., 17 v.; 26 r.; *corrõa* 24 r.; *currado* 25 v.; *currar* 25 r., 25 v.; *danadurras* 20 v.; *feradurras* 3 r.; *fradurras* (2) 3 r.; *homorres* 20 r.; *humorres* 23 v., (2) 25 v.; *lliadurras* 2 r.; *llugarres* 3 v., 7 r., 9 v., 22 v.; *lugarres* 22 v., 23 r., 25 v.; *mellorres* 1 v.; *omorres* 19 v.; 21 r.; *domorres* 26 r.; *poderrya* 25 v.; *dumorres* 25 v.; *verraão* 3 v.

Y al contrario **-R-** por **-RR-**: *ferar* por *ferrar* 2 r.

En el caso de la **S**, en posición inicial domina la **S-**, pero hay también casos de **SS-**: *ssaão* 20 r.; *ssal* 24 v.; *ssaluo* 25 v.; *ssange* 25 r., 25 v.; *sse* (7) 25 v.; *ssee* 24 v.; *ssegar* 25 v.; *ssete* 22 r.; *sseu* 25 v.; *ssobre ditos* 25 v.; *ssolla* 25 r.; *ssolle* 25 v.; *ssooe* 8 r.; *ssotil* 25 v.; *ssubre* 25 v.; *ssyginte* 25 v.

En posición intervocálica no parece que se tenga conciencia de la oposición **-S-** (sonora) / **-SS-** (sorda): hay (89) *asy*, (2) *assy* y (1) *assi*; *aspantossas* 2 r.; *assada* 19 v.; *assaruiña* 14 r.; *carnossos* (2) 22 v., 23 r.; *cousa* 2 r., 7 r., 10 r., 10 v., (2) 13 r., 16 r., 16 v., 23 r., 23 v.; *cousas* 1 r., 3 r., 9 v., 11 v., 12 r., 12 v., 13 r., 13 v., 14 v., 15 r., 21 v.; *coussas* 1 r., 1 v., 3 v., 13 r., 13 v., 21 r.; *dessolue* 11 v.; *dessolueren* 11 v.; *des-sollamento* 25 v.; *dess sollle* 25 v.; *dessuun* 22 v.; *engrossa* 4 v.; *espeessos* 24 v.; *grossa* 26 r.; *grossaaen* 5 v.; *grosseen* 23 v.; *messen* 11 r.; *mossos* 3 v.; *montossos* 10 r., 25 v.; *neruosso* 22 r.; *neruossos* 22 v.; *osso* 19 r.; 19 v.; (3) 21 r.; 21 v.; 22 r.; 25 r.; *ossos* 16 r., 19 r., 22 r., 22 v., 23 r.; *dossos* 24 r.; *passar* 1 v.; *passos* 4 r.; *pedregossos* 25 v.; *perigossas* 15 v.; *posseres* 25 v.; *pressado* 25 v.; *qousas* (2) 1 r., (2) 2 v., 17 v., 22 r.; *qousa* 5 r., 21 v., 22 v., (2) 24 r., 24 v.; *qoussa* 24 v.; *qoussas* 1 r., 7 r., 12 r., (2) 21 v., 22 r., 24 r., 26 r.; *rrossalgar* 25 v.; *superossibus* 6 r.; *vssamento* 25 v.; *vssar* 22 v.

En el caso de la **F** en posición inicial se usa generalmente la forma simple, pero hay algunos casos de **FF-**: *ffaça* 22 v.; *ffacesse* 23 r.; *ffalla* 25 v.; *ffaras* 24 v., 25 v.; *ffaz* 25 v.; *ffazede* 22 v.; *ffazesse* 25 v.; *ffazense* 19 v., 20 r.; *ffazese* 9 v., 16 v., 19 v., (2) 22 r.; 24 r.; *ffelugen* 24 v.; *fferesse* 25 v.; *ffigo* 25 v.; *ffilla* 10 v.; *fforon* 22 v.; *ffoy* 25 v.; *ffurma* 21 v.

Lo mismo ocurre en posición interior, pero también hay casos de geminación: *alf-fauega* 18 v., 19 r.; *alfforia* 19 v.; *deffender* 25 v.; *desfferrada* 25 v., y *garffe* 7 v.

No parece dominar el uso de las letras o grafemas oclusivos velares. A veces escribe **C** ante **E**, **I**, en vez de **QU**: *ceimado* 16 r.; *ceimados* 8 r.; *ceimeno* 18 v.; *ceimaduras* 19 v. y 20 r.; *cebradura* 22 r.; *cebrar* 8 v.; *ceixadas* 9 r.

Y, al contrario, usa una **Q** ante **O** en vez de **C**, como ocurre en *qousa* 5 r., 21 v., 22 v., (2) 24 r., 24 v.; *qousas* (2) 1 r., (2) 2 v., 17 v., 22 r.; *qoussa* 24 v. y *qoussas* 7 r., 12 r., (2) 21 v., 22 r.; 24 r.; 26 r.; al lado de las normales: *cousa* 2 r., 7 r., 10 r., 10 v., (2) 13 r., 16 r., 16 v., 23 r., 23 v.; *cousas* 1 r., 3 r., 9 v., 11 v., 12 r., 12 v., 13 r., 13 v., 14 v., 15 r., 21 v.; y *coussas* 1 r., 1 v., 3 v., 13 r., 13 v., 21 r.

De vez en cuando omite la U de QU: *aqel* 8 r., 19 r.; *aqem* 15 v.; *daqella* 11 v.; *daqesto* 11 v.; *esterqe* 10 r.; *fiqe* 7 v.; *maqear* 11 r.; *manqeia* 21 r.; *naqel* 12 r.; *peqena* 25 v., *peqenas* 5 r., 13 v., 15 v.; *peqeno* 1 r., 3 v., 7 r., 9 v., 18 r.; *peqenos* 4 v.; *qegradura* (2) 22 r.; *qeda* 9 v.; *qeima* 12 r.; *qemado* 12 r., 22 v.; *qemaduras* 19 r., 20 v.; *qemimar* 19 r., 20 v.; *qemaren* 22 r.; *qeime* 7 v.; *qeira* 13 r.; *qeixada* 4 v., 5 v., 18 r., 18 v.; *qeixadas* 14 r., 15 r., 18 r.; *qen* 2 v.; *saqem* 10 r.

También confunden con frecuencia las grafías de la G velar o palatal. Así, escribe **GE** en vez de **GUE** en: *algem* 3 v.; *algedran* 19 v.; *caualgem* 3 v., 4 v., 5 r.; *caualgen* 4 r., 4 v., 10 r., 12 r.; *cheges* 16 r.; *engento* 17 r.; *engentos* 22 r.; *legen* 20 v.; *jngento* 15 v., 19 v.; *salgeiro* 12 r., 21 r.; *sange* 3 v., 8 r., 8 v., 9 r., 9 v., 11 r., 15 v., 16 r., 17 r., 17 v., 18 r., 18 v., 19 r., 20 v., 21 r., 21 v., 23 r., 25 r.; *ssange* 25 v.; *sege* 4 v.; *vngento* 15 v.

Lo mismo hace en el caso de **GI** en vez **GUI**: *desagisado* 11 v.; *giador* 3 v.; *gisa* 1 r., 3 r., 7 v., 9 r., 9 v., 10 r., 11 v., 12 r., 14 r., 17 v., 18 r., 19 r., 20 r., 22 r., 22 v., 24 r., 24 v.; *gisas* 10 r.; *gise* 3 v.; *prigiçosas* 11 v.; *prjgiçoso* 5 r., 21 r.; *siginte* 12 r., 26 v.; *ssygingte* 25 v.

No hace falta advertir que estos casos de **GE**, **GI** son grafías irregulares por **GUE**, **GUI**, no de fricativas prepalatales sonoras y, menos aún, de aspiradas velares como las de la *geada*.

El uso de la **H** es también anárquico y curioso en el primer caso que asoma en el texto, este *ohmen* (1 r.) con su **-h-** desplazada, pues, aunque sabe que *homen* la tiene, no acierta a colocarla bien, como hace después en *homen* (16 v.), *home* (22 v.) y *homes* (10 r.), aunque prescinda de ella en *omen* (12 r.).

Hay 2 casos del art. fem. con **h-**: *ha agoa* (3 r.), *ha chaga* (24 v.).

En el verbo *auer* usa dos formas con la **h-** etimológica: *ha* (40 ejs.) y *ha y* (5 ejs.), frente a *ay* y *han* (1 ej.) pero siempre sin ella: *auendo*, *auer*, *auera*, *aueras* y *auya*.

La 3ª pers. del pres de indic. del verbo *ser* se escribe siempre con **h-**: *he* (153 ejs.) menos en un caso: *que e fria* (13 v.).

Conservan su **h-** etimológica: *hanca*, *herua*, *heruas* (junto a: *erua* (2 ejs.) y *erua-tu*), *homes*, *humidade*, *humidas*, *humido*, *humores* (7 ejs.) con las variantes: *homeres* (3 ejs.), *homores* (32 ejs.), *homorres* (2 ejs.) y *humorres* (3 ejs.).

Se puede explicar como señal de vocal en hiato comenzando con **u-**: *hua*, *hũa* (para diferenciarse de *ua* / *uã* 'va' / 'van').

Y son de introducción arbitraria: *hoso*, *hu*, *huceras*, *huçeras*, *huna*, *hunas*, *huña*, *huñas*, *huntura*, *hurina*, *husa*, *husado*, *husador*, *husalle*, *husando*, *husar*, *husaras*, *huse*, *huso*, *huu*, *huun* y *hvnas*.

Es sorprendente la introducción de una **V** ante **U** inicial, como si se quisiese reforzar su articulación, en las voces siguientes: *vuçara* 23 v.; *vuçera* 7 r.; *vunte* 3 v.; *vusado* (2) 4 r., 5 r.; *vusam* 4 r.; *vusança* 4 v.; *vusar* 3 v., 4 v., 5 r.; *vusaron* 20 r.; *vusen* 8 v., 23 r.; *vusenlle* 12 r.; *vuso* 1 v., 3 v., 5 r.; pero *uso* 1 r.

También es rara la -U- de esta *egoua* (2) 1 r., frente a *egoa* 1 r., 1 v., y *egooa* 1 v., 10 v., que parece intenta reproducir la alternativa fonética *oa* / *ua*.

Las nasales **M** y **N** alternan con la **tilde** en su función. No se usan geminadas en posición inicial. En posición interior final de sílaba se usan las tres posibilidades, pero antes de **P** o **B** es raro el uso de la labial: *alinpa* 23 r.; *alincar* 3 r.; *conprida* 11 r.; *destenperao* 11 v.; *enpaaduras* 25 v.; *enpeçe* 3 r.; *enpeeçe* 11 v., 19 r.; *enpeeçer* 2 r.; *Enperador* 1 r., (2) 26 r.; *enprasto* 8 r., (3) 14 v., (2) 15 v., 17 r., (2) 17 v., 18 r., (6) 18 v., (3) 19 r., (5) 19 v., (4) 21 r., (3) 21 v.; *enprastos* 17 v., 19 v., 21 r.; *enpuxam* 11 v.; *estempaduras* 25 v.; *linpa* 10 r.; *linpas* 24 v.; *linpase* 14 r.; *linpo* 11 v., 13 r., 23 v.; *llinpa* 10 r.; *llinpas* 1 v.; *llinpo* 2 r., 10 r., 11 v.; *rronpe* 15 v., 16 r., 24 r.; *rronpem* 20 v.; *rronpen* 4 v.; *rronpendo* 25 r.; *rronpese* (2) 16 r.; *rronpyam* 20 r.; *senpre* 14 r., 19 r., 20 v., 23 v.; *tenpan* 24 r., 25 v.; *tenperada* 2 v.; *tenperadamente* 2 v., 3 v., (2) 5 r., 12 v., 23 r.; *tenperado* 1 v.; *tenperar* 12 r.

Un caso raro es el de: *nebros* (1 ej.) y *nebras* (8 ejs.) sin **m** / **n** o **tilde**, frente a *nenbras* con ella.

En posición final de palabra se usa -**M** o -**N** indistintamente, -**M**, por ej., en: *acrecntam* 2 v.; *agardem* 23 v.; *alçem* 11 v.; *algem* 3 v.; *afam* 1 r., 3 v.; *algodom* 16 r.; *allem* 15 v.; *aqem* 15 v.; *am* 7 r.; *amollecem* 13 r.; *Auem* 10 v.; *bem* (2) 1 r., 1 v., 2 r., 3 v., 5 r., 21 v., 25 r.; *bom* 1 v., 9 v.; *caiom* 18 r., 21 v.; *caualgem* 3 v., 4 v., 5 r.; *cosam* 11 r.; *creçem* 9 r.; *chegarem* 2 r.; *deçem* 2 v., 18 r., 21 r., (2) 25 v.; *deleitam* 1 r.; *desaprendam* 17 v.; *desfazyam* 20 r.; *desferam* 11 v.; *desollem* 25 v.; *em* 1 r., 26 r.; *encham* 24 r.; *enfadem* 23 v.; *engrosam* 11 v.; *enpuxam* 11 v.; *entom* 12 r.; *estam* 12 r.; *estendam* 17 v.; *fendam* 17 r.; *fillarem* 1 v.; *fillem* 10 r.; *fulugem* 20 v.; *gardem* 24 r.; *gretum* 19 v.; *jncnam* 9 v.; *Jurdam* 1 r., 26 r.; *lançem* 16 r.; *llegem* 24 v.; *lleixasem* 4 v.; *matam* 23 v.; *metam* 4 v., 7 v., 15 v.; *param* 12 r.; *pellem* 20 r.; *pensam* 22 r.; *pensem* 24 r.; *podem* 20 v., 24 v.; *poderyam* 1 r.; *podreem* 18 r.; *pom* 22 r., 24 r., 25 r.; *posam* 1 r.; *prestarllam* 13 v.; *preuisom* 17 v.; *prjgom* 2 r.; *quisesem* 2 r.; *rrespondem* 5 r.; *rronpem* 20 v.; *rronpyam* 20 r.; *saem* 14 r.; *saqem* 10 r.; *sem* 1 r., 1 v., 3 r., (4) 3 v., 5 r., 9 v., (2) 10 r., 11 r., 11 v., 17 r., 17 v., 24 v., 26 r.; *seram* 1 r.; *seysem* 21 v.; *soem* 2 r., 8 v., 12 r.; *soldam* 21 v.; *som* 1 v., 2 v., 4 v., 8 v., 10 v., 11 v., 13 v., (3) 15 v., 17 r., (2) 21 r., (2) 24 r.; *tallem* 15 r.; *tam* 2 v., 7 r., 10 r., 11 v., 13 v., 18 v., 19 r., 25 v.; *tem* (2) 4 r.; 12 v., 14 r.; *tiram* 8 v., 21 v.; *tirasem* 4 v.; *traballam* 20 r.; *tragam* 2 r., 3 v.; *tragem* 14 r.; *tollam* 17 v.; *uallem* 19 r.; *vusam* 4 r.; *vallem* 1 r.; *vem* 16 v., 19 v., 20 v.; *vsam* 1 r.

Pero con -**N**: *açafran* 13 r.; *amasen* 17 v.; *anden* 7 v.; *apretan* 9 r.; *auen* 18 v.; *ben* (2) 5 r., 23 v.; *caualgan* 13 v.; *caualgasen* 3 r.; *caualgen* 7 v.; *con* 2 r., (2) 7 v., 9 v., 10 v., 14 r., 16 r., (3) 18 v., 19 r., 19 v., 20 r., (2) 21 r.; *confeição* 23 v.; *conuen* 24 r., 25 r.; *corran* 7 r.; *corren* 18 r.; *chaman* 18 r.; *decauçon* 13 r.; *deçen* 8 v.; *deuen* 3 r., 23 v.; *dizen* 22 r.; *en* (4) 1 r., 1 v.; *esfauelen* 4 v.; *fazen* 24 r.; *gran* 1 r., 2 r., 2 v., 9 r., 20 r.; *han* 4 r.; *jnchan* 9 v.; *llauen* 7 v.; *lleixasen* 5 r.; *mañan* 4 v.; *metan* 7 r.; *nen* 23

r., 25 r.; *non* (2) 7 v., 20 v.; *pensan* 9 v.; *poden* 5 v.; *pon* 7 v., 18 v.; *purriton* 6 r.; *queimen* 11 r., 18 r.; *Responden* 5 r.; *sabon* (2) 14 r.; *segen* 10 v.; *sen* 1 r., 2 v., 3 v., (2) 5 v., 11 r., 13 r., 25 v.; *soben* 8 r.; *soen* (2) 7 r.; *solan* 6 v.; *son* 5 r., 5 v., 6 r.; *talen* 15 v.; *tan* 14 v.; *ten* 13 v.; *tenpan* 24 r.; *teueren* 26 r.; *tollan* 17 v.; *ueen* 25 v.; *ven* 16 v.; *vsen* 7 v.; *vusen* 8 v., 23 r.

En posición intervocálica a veces no es fácil distinguir la -N- de la -Ñ-, porque a veces sobran o faltan las tildes encima de las palabras y es difícil saber si estamos ante una N o Ñ.

Usa la Ñ en: *agiña* 11 r.; *assaruiña* 14 r.; *camjño* 14 v., 18 r., 25 r.; *conpañia* 1 v.; *conuyña* 25 v.; *engeño* 1 r.; *fariña* 13 r., 18 v.; *faryña* 21 v.; *huña* 16 r., 21 v., 22 r., (5) 23 r., (3) 23 v., (14) 24 r., (5) 24 v., (8) 25 r., (5) 25 v., *huñas* (2) 5 r., 6 r., 7 v., 11 r., 20 v., 22 r., 23 v., 24 r., 25 r., 25 v.; *liño* 18 v.; *mañaa* (2) 2 r., (2) 3 v., 8 v., 11 r., (2) 25 r.; *mañan* 4 v.; *mañas* 2 r.; *mezejñas* 14 r.; *mjña* (2) 1 r.; *señor* (2) 1 r.; *tamaño* 17 v.; *teña* (2) 14 r.; *veña* 19 r.; *uyño* 7 v.; *viño* 7 v., 12 v., 15 r.

Pero en vez de la -Ñ- usa la -N- en: *asanamento* 21 v.; *asanas* 19 v.; *compania* 1 v.; *entradanas* 3 r. (que tiene las variantes desnasalizadas *entradajas* 11 v. y *entradayas* 12 v.); *espina* (2) 18 v.; (6) 21 v.; *espinaço* 2 r., 5 r., (7) 15 v., (5) 16 r., (2) 23 v.; *farina* 9 v., 16 r., 17 v., (2) 18 v., (2) 19 v., 21 r.; *galina* 20 r.; *gallina* 20 v.; *huna* 23 r., 24 r.; *hunas* 24 v.; *juno* 3 r.; *linas* 12 r.; *linaça* 19 v.; *llino* 1 v., 14 r., 17 v.; *manaa* 3 v.; *manãa* 8 r.; *manaã* 20 v.; *manas* 2 r.; *meezina* 16 r.; *meezjna* 8 r., 8 v., 16 v., 17 r., 17 v.; *meezinas* 6 r., 7 r., 22 r.; *meezjnas* 8 v., 14 v., 16 v., 17 v., 19 r., 19 v.; *mezejna* 10 v., *mezejnas* 1 r., 13 r.; *mezynas* 19 v.; *ourina* 10 r., 10 v., 17 r.; *prene* 1 r., 1 v.; *rrjzina* ? 18 r.; *sedeno* 8 r.; *sedenos* 14 r., 18 r.; *senos* 10 r.; *tena* 2 r., 11 v., 19 v.; *tenaa* 20 r.; *tenano* 20 r.; *tenao* 14 v.; *uenan* 19 v.; *uyno* 19 v.; *viño* 3 r., 9 v., 11 v., 13 r., 15 v., 16 r., 16 v.; *vjno* 7 v., 16 r., 16 v., 18 v., 20 v., 24 v.

Es dudoso el valor de la -N- en el caso de *conoçer*, *conosença* / *conosçer*, *conosença*.

Notas Léxicas

Açendan 'cautericen': «Para esto ual queimar anbas llas uentãas das trincheiras que chaman meestras ou as *açendan* con fogo conuynyuelmente» 14 v. Aunque *açender* (< lat. *accendere*) y *queimar* tienen significado diferente, aquí aparecen usados como sinónimos y significan en lenguaje quirúrgico 'cauterizar'. En cast. es arcaísmo y aún perdura en el bable occid.: «Acender. Encender» (*Voc. Bable Occid.*, 3).

Amado morso y **amera morso**. Clases de freno. El primero «doçe et mole» 'amable para morder o fácil de soportar', recomendable para el caballo que «ouer a boca mole». El segundo parece ser «mais forte que o outro sobredito»: «Jtem. outra

forma do freo chaman *amado morso*, porque ha *amera morso* aueso, et ha duas barras et hũa dellas se parte en duas partes, he este freeo he mais forte que o outro sobredito. Jtem outra maneira de freo se chama *amado morso* semellaueo ao sobredito de follas tortas ou chãas, et tem maneira danel no moso do freo. Et este he mais forte et mais tendudo que dos outros» 4 r.

El texto parece viciado, pues antes dijo que el *amera morso* era más fuerte que el *amado morso* y ahora dice lo mismo del *amado morso*: «Et este he mais forte et mais tendudo que dos outros».

El *Livro d' Alveitaria* de Mestre Giraldo, en el capítulo sobre los *ffreos*, nombra y dibuja 13 clases y antes advierte: «Ha hy outro freo que chaman de *meo mordimento* e ha duas barras atraues et hũa ao longo partida por meo. Ahy outras magneiras mujtas de freos que aqui sam feguradas e os nomes que ham» (R. L., XII, 12).

La descripción del de *meo mordimento* (que no se dibuja) se ajusta a la del *amado morso* y hasta es posible que *meo* sea errata de amanuense por *meor*. Sin embargo, no se describe ninguno semejante al aquí llamado *amera morso*. Tampoco se menciona en el *Libro de los Caballos* (ed. G. Sachs).

Desde el punto de vista etimológico, **amera morso** es un sintagma disparatado formado por el adj. lat. **amara** + el sust. masc. **morsus**. Esto nos obliga a buscar otra interpretación y a interpretar **amera morso** como *amera morso* 'amargo para morder', cosa que se ajusta al sentido exigido por el contexto.

Amerga 'inclina': «traga na maõ a rredeãa testa et os mosos do freõ no peito do Cauallo, que *amerga* a cabeça aos peitos et encurue o collo, et esto se faça no começo pouco e pouco» 4 r.

Sorprende su **-a** que, por tratarse de un subj., implicaría un verbo *amergar hasta ahora no documentado. Podría justificarse con otros compuestos como el leon. ant. *somurgar* / *samurgar*, o el astur. *samorgar* (cf. DCECH, s. v. 'somorgujo'). Pero lo más probable es que se trate de una errata del amanuense por *amergue* como exige el contexto subordinado y confirma el subj. siguiente *encurue*.

El Mestre Giraldo, con ocasión de la *chimorra* o *mormo*, usa el mismo sintagma: «E aas vezes presta a esta jnfirmitade de paçer o cauallo em eruas pequenas ca do *amerger da cabeça* e de tirar pellas eruas purgasse ende aas vezes o çellebro» (R. L., XII, 20).

Amergar o *amerger* no se documenta en los diccs. galls. Si alguna vez existió, en el s. XVIII ya había desaparecido, pues no lo recoge Sarmiento; Sobreira no lo incluye en las *Papeletas de un Diccionario Gallego* donde tenía ocasión de figurar; falta en Cornide, en Pintos y en todos los diccs. impresos.

En port. Fr. J. de Santa Rosa de Viterbo recoge *amerger* en su *Elucidário* (cf. I, 452) y suele incluirse en los diccs. como arcaísmo. J. P. Machado lo data en el s. XIV (DELP, s. v.).

Ardego 'fogosó': «farase *ardego* he bulliçoso et rreuellador» 5 r. Para Diez el port. *ardego* 'ardent' (pour *ardiego* ?), al igual que *labrego* está formado con el suf. *-égo* (*Gram.*, II, 283). En el REW 622 ***ardicare**, ya se recoge el port. y gall. *árdego*. El DCECH, s. v. 'ardido', supone erróneamente que el GdDD 673 inventa un salm. *árdigo* y un gall. y port. *árdego*, achacando a éstos un sentido de 'valiente' y quiere derivar todo ello de un ***ardicare** 'arder'. En Valladares *árdigo* significa «árido; seco; sin amenidad» y se aplica al terreno. Machado (DELP) fecha el port. *árdego* en el s. XVII.

Auentaes. Habitualmente significa 'delantales', pero aquí alude a una parte del caballo que no podemos precisar con exactitud. Se cita al mencionar las «feituras que deue auer»: «yllaes asy como de boy, ancas llongas et tendudas, Nadiga ancha et llonga, rrabo grosso con poucos cabellos et chaaos, coixas anchas et carnosas de dentro et de fora, canbas et *auentaes* anchos et curuos como de çeruo» 5 r.

El Mestre Giraldo no usa la palabra en el pasaje correspondiente: «E os ylhaaes nom muj colheytos e pequenos. E o alcafar longo e ancho. E o rrabo grosso e os cabellos delle bem leiues. E as coixas grossas e colheitas pera çima. E as pernas seram grossas dereitas e os trauadoiros nem muj grossos e seerem baruudos e nom muj derytos. E os pees e as hunhas grandes e anchas e cauadas. E outrossy o cauallo deue de seer mais alto de tras ca deante assy como çeruo saluo que o collo del deue seer muj alçado e mui leuantado dello peito açjma» (R. L., XII, 16).

Si nos orientásemos por la comparación con el *çeruo* podríamos conjeturar que los *auentaes* vendrían a ser los *delanteros*, parte delantera o el pecho del caballo.

Sería un derivado románico de **abante** + **ales** > *avantaes* o *aventaes* (cf. REW **abante**).

En port. los diccs. lats. glosan: «*Auantal*, anteuelamentum, i. amictus, anterior» (H. Cardoso) o «*Avental*. Antevelamentum, i. Amictus anterior, vel fascia» (B. Pereyra, 1741). Se explica en Bluteau: «*Avantal*, ou *avental*. Panno de estopa, que poem as mulheres, pasteleyros, cozinheyros e outros officiaes mecanicos: serve de cobrir e conservar os vestidos por diante, da cinta por baxo...» (*Voc. Port. e Lat.*) y continúa en los diccs. posteriores. Pero ninguno registra la acepción con que aquí aparece.

La trayectoria de *avantal* en gall. es curiosa. Sarm. la usa en este pasaje donde es difícil saber si la usa como voz cast. o gall.: «*Abada* o *Avada*. Significa el regazo o el seno que se hace en el *mandil* o *avantál* para recibir algo. Acaso de *avante*, *avantada*, *abáda*» (*Cat. Voces*, 326).

Sobreira ignora la forma *avental*, pues sólo registra la variante idéntica al cast.: «*Avantal*. Lo mismo que *Devantal*. = » y «*Avantal*, *Devantal*. Ribadavia. *Mantelo de Cinguir*, que aquí es de pano» (*Papeletas*, 324).

Faltan ambas formas en el *Breve Dicc.* de Pintos y en los diccs. de F. J. Rodríguez, Cuveiro y Valladares. La ausencia de *avantal* podría explicarse por coincidir con el

cast., porque estaba ya fuera de uso, o porque se suponía castellanismo. Pero no la de *avental* que, si hubiese sido voz viva, debería haberse registrado. Lo mismo le ocurre al sinónimo *devantal* citado por Sobreira.

Al fin el DRAG recupera ambas formas, ya en la acepción de 'delantal', ya en la de 'pieza de la armadura'. Advierte que «Por lo regular, si el *avental* es de lienzo o cuero, se llama *mandil*; si es de paño bueno, fuerte y de abrigo, *devantal*; y si es de picote, recibe el nombre de *lenlla*». La acepción de *auantal* «pieza de la armadura, delantal de la loriga y del gorjal» va autorizada por tres ejs. de la *Cron. Troyana*.

A partir de aquí, ya se recoge en los diccs. posteriores (*Irm. Fala, Voc. Pop., Carré*, etc.). Pero en todos falta la acepción que nos ocupa.

Barrullo 'enfermedad del espinazo del caballo'. Ocurre en este contexto: «Da door do jspinaço que chama *barrullo* ou *uerrez*. fazese aynda no espinhaço do Cauallo hũa door que chama *barrullo* ou *curbuntio*lo, a qual door uen de subeieduen de sange ou de homores sobeios» 17 r.

El pasaje correspondiente en el Mestre Giraldo dice: «O trjçesimo prjmo capitulo he dos *verrezes*. Ffazesse hũa jnfjrmidade aos cauallos no espinhaço e som como jnchaços e escoyramentos e fazense da sella e da gram carrega ou de sobegidoõe do sangy. E esta doença chamam em latim *crabuncollos* e em nosa ljuagagem *verrezes*» (R. L., XII, 41).

Barrullo puede explicarse como un cultismo que reproduce el lat. **varulus** 'orzuelo' con duplicación errónea de la **-r-** (fenómeno frecuente en el ms.) o un derivado tradicional del lat. **varu** 'granito, pústula' + **-uculu** o **-uleu** > *barullo*, con **-r-** > **-rr-**, como ocurre en el cast. *barroso* 'con *barros* o granos en la cara' (cf. DCECH, s. v. Barro II). Al igual que las *verrezes* o *verrezes* del Mestre Giraldo reproducen el lat. **uarex,-icis** (*Mulomedicina Chironis*) con la misma alternancia **-r-** / **-rr-** (cf. Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII, 424).

La forma *curbuntio* parece errata del amanuense por *carbuncolo* (cf. *crabuncollos* en Mestre Giraldo) o un raro cultismo lat. mediev., hasta ahora sin documentar, creado a partir de **carbunculus** (gall. *caruncho*) sustituyendo su sufijo dimin. **-ulus**, no por **-ellus** como hizo el it. ant. *carboncello*, sino por un **-iolus**: **carbuntiolus** = *carbuntio*lo.

Caamento 'cuidado'. Se usa en este contexto: «traga na maõ a rredeãa testa et os mosos do freõ no peito do Cauallo, que amerga a cabeça aos peitos et encurue o collo, esto se faça no começo pouco et pouco, et como uyr que mester faz, et en por moito en esto estudo et *caamento*, et seeria proueito et saamento do Cauallo et do que o caualgar» 4 r.

Es ejemplo único que no se registra en los diccs. galls. ni en los ports. Su significado parece ser el de 'penetración, experiencia, cuidado'. Reclama un derivado

románico tradicional creado a partir del helenismo lat. **calare** 'calar' + el suf. **-mentum**, es decir, un ***calamentum** > *caamento* que conservaría aún sus **-aa-** etimológicas. Es la forma correspondiente al cast. «*Calamiento*. Palet 1604, sondement, penetration» (S. Gili Gaya, *Tesoro Lexicogr.*, s. v.) o «*Calamiento*. Fondement, penetration. Sperimento, sperienza, comprendimento» (Victor, *Tesoro*, 109).

El DCECH, s. v. 'calar', sólo recoge la forma culta *calamento* = «Acción de calar las redes o cualquier arte de pesca» (*Dicc. Marítimo Español*, Madrid, 1831), que también ocurre en port.: «*Calamento*. Corda de esparto com que se ala ou puxa para a terra alguns aparelhos de arrastrar como a lavada» (H. Leitão - J. Vicente Lopes, *Ling. Marinha*, 126).

Cabrestol 'cabestro': «Fazese ajnda outra door ao Cauallo que auen por caion quando escorrega o pee ao Cauallo na sayda da estada, ou no correr, ou no andar, ou no desuyar, ou se encabresta no *cabrestol*, ou nas rendas, metendo en ellas os pees ou as mãos, et a esta door chaman escalmato» 18 r.

No se documenta ni es voz tradicional en gall. o port. Sus diccs. sólo registran *cabestro* o *cabresto* (cf. R. Lorenzo, *Cronología*, 52).

Se trata de un préstamo del prov. e idéntico al cat. mallorquín «*Cabrestol*. 1. Cabestre de bístia (Amengual, *Dicc.*). 2. Espècie de grilló que es posa a les cames de davant de les bísties per travarles (Mall., Men.)» (A. M^a. Alcover - F. de B. Moll, *Cat. Val. Bal.*, II, 790).

Quizás sea su más antigua documentación puesto que el *Nuevo Diccionario Mallorquín - Castellano - Latin* de J. J. Amengual se data en Palma 1858-1878. El DELLC de J. Coromines, s. v. 'cabestre', no le asigna fecha.

Calda. No sabemos si era simple variante de *caldo* o indicaba una variedad del mismo en cantidad o en calidad. *Calda* sólo se usa en este pasaje: «Para esto outrosy val muito a *calda* das fauas coita con sal, esto he prouado» 12 v. Probablemente *coita* es errata del amanuense por *coitas*, ya que su referencia a *calda*, una *calda* ... *coita*, carece de sentido.

En cambio, *caldo* se usa en cinco ocasiones: «o *Caldo* destas heruas» 12 v.; «en este *caldo* que dizen decauçon» 12 v.; «Para esto ual moito o *caldo* do trigo coito con poegos» 14 r.; «deitado este *caldo* porllos nares» 14 r.; «et daquel *caldo* llaua as junturas danadas» 20 r.

Sin embargo, el Mestre Giraldo sólo usa *calda*: «E guarda bem esta *calda*» (R. L., XII, 21); «et depois filhem a *calda* coada e deytémhe do mell e do sall e do azeite e mesturem bem todo e deytém esta *calda* queente em hũu folle de coyro que tenha hũa canella legada como christell» (*ibid.*, 31); «e filhem a *calda* e metam em ela hũa bõa peça de manteiga» (*ibid.*, 34); «o cauallo deue a teer esta *calda*» (*ibid.*, 34).

Los diccs. ports. distinguen *calda* de *caldo*, pero en la acepción que usa *calda* el Mestre Giraldo, no se ajusta a la que le atribuyen sus diccs. B. Pereyra (1741) distingue la «*Calda de conserva*. Liquamen, minis» del «*Caldo*. Jus, juris», «*Caldo requentado*. Jus recoctum» y «*Caldo esforçado*. Jus vitellis conditum». Lo mismo hace Bluteau (*Voc. Port. e Lat.*): «*Calda de conserva*. Fructuum saccharo conditorum succus, i. Masc., Liquamen liquamen, inis. Neut.» y «*Caldo*. O succo e substancia da carne cocida ... *Caldo requentado* ... Cousa cozida ou guizada como seu caldo ou cumo ... *Caldo*. Na Provincia de Trás os Montes he couve» (II, 54).

En Bluteau-Moraes se añade la expresión «*Dar calda ao ferro*, caldéa-lo» y *caldo* es «a agua em que se coze, e vem a sustancia do peixe, carne que nella se coze». A. Coelho añade a *calda* la acepc. «*Fig*. Cousa suave» y glosa así el sust. «2. *Caldo*. Alimento liquido preparado pela cocção de diversas substancias en agua» y «3. *Caldo*. Nome que se dá couve em Tras os Montes (Lat. *caulis*, d'onde couve ? a introdução do *d* sería como en *rebelde*, *humilde*, etc.; mas o modo de representar o diphthongo não é regular; *caldo* 2. poderia vir a designar a couve, pelo uso frequentissimo que se faz nas provincias do norte do caldo de couves?)».

En F. J. Caldas Aulete se explica: «*Calda*. Liquido engrossado por uma dissolução de assucar fervido nelle. Xarope: *Calda* de capilé, de groselhas, etc. O sumo fervido de alguns fructos que se guarda de conserva: *Calda* de tomates. Operação de tornar incandescente o ferro para o trabalhar».

En cast. el DA recoge: «*Calda*. La aplicación del hierro u de otros metales al fuego, y la acción de poner fuego para calentar alguna cosa: como el horno» y «*Calda*. Por semejanza el calor que alguno siente en todo el cuerpo, o partes principales de él, con alguna aflicción interna».

Los lexicólogos del s. XVIII (Sarm., Sobr. y Corn.) no mencionan la palabra, quizás por creerlo innecesario o por imaginarla castellanismo.

El primero que la recoge como voz común al cast y gall. es Valladares «*Calda*. com. Acción de caldear». El DRAG incluye junto a «*Calda*. Acción de caldear» una nueva «*Calda*. Reprensión, reprimenda lo mismo que *Calenda*, *cardina*». Esta parece variante de una «*Carda*. Nuez = Reprensión» que Valladares introduce sin advertir que la segunda acepción es la misma que el cast. *carda*, que ya se incluye en el DA como «reprehension fuerte y eficaz» y documentado desde finales del s. XVII (cf. DHLLE, s. v.). La acepción de «*Carda*. Nuez» nace en *Dicc. Gall.-Cast.* de F. J. Rodríguez y la repiten Cuv. y Vallad. Es error de lectura o errata de imprenta por «*Carola* Nuez», que es lo que pone el texto ms. según hemos advertido en nuestra *Contribución*, p. 138, donde seguimos su trayectoria en nuestros diccs.

En DGIN aparecen por primera vez estas otras acepciones: «*Calda*. 1. Disolución de azúcar en água a ferver. 2. Xarope. 3. Mistura. Mistura de nabos, verzas e outras hortalizas, cocidas, que se dá ao gado adubado con fariña ou con farelos. 4. Zumo

fervido de alguns frutos para os gardar de conserva. 5. Acto de incandescer o ferro para o traballo. 6. Pozón de aceiro, mellor soldada que na calcia, que se acrecenta a certas ferramentas cando están gastadas. 7. Sova. [lat. *calida*]. Las cuatro primeras se copian de los diccs. ports. y la etimología propuesta no vale para la acep. *sova* puesto que, como variante de *carda*, viene, como es sabido, de *cardar* derivado del lat. **carduus**.

Poco después el GVGH de C. García recoge estas acepciones «*Calda*. 1. (Cab.) Soldadura de dos hierros; 2. var. de *encaldada* 2» y en «*encaldada* 2 (Raz. Lax.) *calda* (Mra) comida del cerdo» pero no incluye las cuatro primeras aceps. del DGIN.

E. Rivas Quintas distingue: «*caldo*, líquido de cocer algo» de «*calda*, o que se da cocido o gado, auga en que o ferreiro templa o ferro» (*Ling. Gal.*, 154).

Canbas 'piernas, muslos'. Se usa sólo en este pasaje: «yllaes asy como de boy, ancas llongas et tendudas, Nadiga ancha et llonga, rrabo grosso con poucos cabelos et chaaos, coixas anchas et carnosas de dentro et de fora, *canbas* et auentaes anchos et curuos como de çeruo» 5 r. En los demás casos se sirve de *pernas*: «deçe o jnchaço aas *pernas*» 7 v.; «adur pode estar sobre llas *pernas*» 13 r.; «na parte pustrumeira que som as *pernas*» 21 r.; «dos rremedios das coyxas et das *pernas* do Cauallo» 23 r.

En el pasaje correspondiente del Mestre Giraldo sólo se usa *pernas*: «E os ylhaes nom muj colheyto e pequenos. E o alcafar longo e ancho. E o rrabo grosso e os cabellos delle bem leiues. E as coixas grossas e colheitas pera çima. E as *pernas* seram grossas e dereitas e os trauadoiros nem muj longos nem muj grosos e seerem baruudos e nom muy dereytos. E os pees e as hunhas grandes e anchas e caudas. E outrossy o cauallo deue de seer mais alto de tras ca deante assy como çeruo saluo que o collo del deue seer muj alçado e mui leuantado dello peito açjma» (R. L., XII, 16).

Reproduce el prov. *cambas* 'piernas', acepción que no se registra en los diccs. ports. ni los galls.

Aparece en Bluteau pero con otro significado: «*Cambas* (Termo de carpinteiro de carros.) Saõ os terços que recebem os rayos da roda e que torcendose vaõ formando o redondo della» (*Voc. Port. e Lat.*, II, p. 72). Antes incluye la variante «*Caimba*. Nas rodas dos carros he hum pedaço de taboa grossa e curva, em que entraõ os rayos e se fórma a circumferencia da roda», que va precedida de esta acepción: «*Caimba*, *Câimba*. (Termo de freo.) *Caimbas* sam os dous ferros compridos que ficaõ nos cantos da boca do cavallo, em cujas extremidades entraõ as tornezes, donde prendem as redeas», y seguida de esta otra: «*Caimba*. (Termo de Alfayate.) *Cõrte* de panno, que se acrecenta à roda de qualquer capa, ou vestidura para a fazer mais larga» (*ibid.*, p. 41). Todas las formas y acepciones se continúan en los diccs. posteriores (Caldas Aulete, E. de Faria, C. de Figueiredo, etc.).

En gall. para Sarm. «*Cambas*. Son los dos casi semicírculos de la rueda» (CVFG, 303). Cornide las explica así: «*Cambas*. Las dos partes semicirculares de que se com-

pone con el *minle* la rueda de los carros de Galicia; hacen el mismo uso que las pinas en las ruedas radiatas de los de Castilla; dicese *camba* por su figura quasi comba o curba» (*Cat. Palabras*, 325).

El ms. del dicc. de F. J. Rodríguez recogía «*Camba*. Pina. Pieza curva de madera para ruedas de carros. Sarm.», pero su editor, A. de la Iglesia, la suprimió, quizás por estimarla voz castellana, y como tal la usa s. v. «*Cambón*. 2º. Pieza central de la rueda del carro en la que se ajustan las *cambas* o semicírculos de madera y en la que se asegura el eje».

El dicc. de Terreros y Pando, a diferencia de los de la RAE, ya incluía la palabra con estos significados: «*Camba*, cierta pieza del arado», «*Cambas*, camas de capa» y «*Cambas*, lo mismo que llantas de rueda».

Cuveiro es el primero que recoge nuestra acepción, pero como arcaísmo: «*Camba* - pieza de madera en forma de semicírculo para hacer las ruedas de los carros. - (ant.) pierna».

La acep. de 'pierna' no la lee en este *Libro de Albeitería*, entonces desconocido, ni en otro texto medieval gall., sino que, siguiendo su teoría de que el gall. era una fase antigua del cast., consideraba las voces del cast. ant. como galls. Y así la palabra *camba* 'pierna', que figuraba en el glosario de la edición del *Libro de Alexandre* de T. A. Sánchez entra en su dicc. como voz gall. Pero el imaginado arcaísmo gall. no pasó adelante y se rechaza en los diccs. posteriores. No contento con esto, rescató la variante «*gamba* - (ant.) pierna» que ya figuraba como en el DA.

Canellos 'brazos de la herradura'. Se usa en una sola ocasión: «deuen os *canellos* das ferraduras seer estreitos et lleues» 3 r. Lo mismo ocurre en el Mestre Giraldo: «e seiam os *canellos* dellas delgados et chãaos» (R. L., XII, 12). La acepción más antigua en port. es la que ofrece el *Thesouro da Lingua Portuguesa* de B. Pereyra: «*Canello*, id est, pedaço de ferradura. Soleae ferreae frustum». Pero esta definición no se ajusta a nuestro contexto, puesto que los *canellos* se citan como una parte de la herradura y no como un pedazo de ella.

En R. Bluteau se explica: «*Canello*. Parte da ferradura. As ferraduras leves e curtas de *canellos* fazem melhor assento. Galvão de Gínetta 65 (*Voc. Port. e Lat.*, II, 101). S. v. 'ferradura' advierte: «Há ferraduras leves, e pesadas. As ferraduras curtas de *canellos*, a que chamaõ Italianas, fazem melhor assento. As ferraduras de *cornozelho* saõ tortas nas pontas, a que chamaõ *Encalhos*; tem as pontas, muyto batidas, para se ajustarem bem nos cascos, e tem de melhor, que se naõ alcançaõ tam facilmente» (*ibid.*, IV, 85). Y los define así: «*Encalhos* (Termo de Albeytar). São os *canellos*, ou ferragem, em que assentão et descansão os cascos do cavallo. Os taloens, que assentão sobre os *Encalhos* da ferragem. Galvão, *Trat. da Albeytar*. pág. 533» (*ibid.*, III, 78). No queda claro si *encalhos* y *canellos* son sinónimos ni si designan toda la herradura o sólo las *pontas*.

Bluteau parece que ignora, o que juzga innecesario precisar, el significado exacto de la palabra y ofrece curiosas oscilaciones en su terminología: el *cornozelho* no tiene entrada en el *Vocabulario* y aparece como «*Cornizolho. V. Cornozollo*» (II, 551) y allí: «*Cornozollo* (Termo de Ferrador). Ferradura de cornozollo. V. Ferradura» (II, 552), pero, como ya hemos dicho, allí aparece escrita *cornozelho*.

La misma definición ofrece Fr. J. Pacheco: «*Canello*: He parte da ferradura: he tambem pedaço da ferradura quebrada ou metade della» (*Divert. Erud.*, III, 451).

El dicc. de Bluteau-Moraes omite la palabra y no reaparece hasta mediados del s. XIX, pero con el sentido que ofrecía B. Pereyra: «*canêlo* s. f. (do gr. knaó, esfregar, e leios, liso) pedaço de ferradura quebrada, gasta, velha e alizada pelo calcado da besta. É feito de *canelos*, diz-se de pessoa mui rija» (E. de Faria, *Novo Dicc. da Lingua Portuguesa*, 3ª ed., Lisboa, 1855).

A. Coelho lo explica así: «*Canello*. A parte mais saliente da ferradura. Pedaço da ferradura quebrada (*Canna*, suf. *ello*)». Y en Silva Bastos es «*Cannello*. Meia ferradura propria para o gado bovino, ferradura vella ainda aproveitavel».

J. P. Machado, DELP, s. v. 'canelo', lo data desde el s. XVI siguiendo a Bluteau, no al Mestre Giraldo.

De los lexicólogos del s. XVIII sólo Cornide recoge, siguiendo a Bluteau (B): «*Canelo*. La parte posterior de la herradura. B.» (*Cat. Palabras*, 322). No se menciona en Pintos.

En el texto ms. de Rodríguez figura «*Canêlos*. Callos o herraduras viejas», que suprimió su editor A. de la Iglesia, respetando la forma sing. que le precede: «*Canelo*. Pan de la boda. V. Carolo», el cual en su acep. 2ª se explica así: «El cantero ó pedazo de pantrigo que en algunas partes dan los novios á sus vecinos el día de su boda y á los que encuentran en el tránsito de la casa del uno á la del otro».

Es difícil de explicar esta acepción con la acepción que comentamos, a no ser que el *canelo* comenzase teniendo forma de herradura, cosa que ignoramos. Pero también podría explicarse por tener o haber tenido forma estrecha y alargada semejante a un *cano* o barra. Crespo-Pozo la justifica «por el hueco central, que forma una especie de caña o tubo» (*N. Contrib.*, II, 298).

Cuveiro repite la definición de Rodríguez y lo mismo hace Valladares; pero en entrada aparte añade «*Canelos*. Clavos viejos que los herradores sacan de las herraduras y compran algunos labriegos para sus zuecos», acepción parecida a la más antigua portuguesa.

El DGIN ofrece diez aceps.: «*Canelo*. 1. Dim. de cano. 2. Cañoto do millo depois de segado. 3. Talo de algunhas plantas. 4. Tronco de toxo limpo. 5. *Meia ferradura própria para o gado bovino cando ten o casco brando. Cada un dos brazos da ferradura*. 6. *Ferradura vella e gasta*. 7. Oso longo. 8. Regueifa. 9. *Cravo que se desprende ou cai de unha ferradura*. 10. Canela que se introduz na lanzadeira do tear».

Pero el GVGH de C. García sólo recoge como usuales estas aceps. de *canelo*: «1. (Nov. Sob.) regalo de piezas de pan de trigo con motivo de una boda; 2. (Ram.) herradura de vaca o buey; 3. (Por.) flor blanca bastante grande, los niños dicen ver en su forma a la Virgen y el Niño; 4. var de canela 4.» que es «pieza cilíndrica del telar en la que se enrolla el hilo».

De todas las mencionadas, la que más conviene al pasaje es la de 'parte trasera' o 'brazos' de la herradura.

Carangulo 'caracol': «Et val ajnda para esto o *Carangulo* posto ençima ataa que se cunsuma esfregado» 20 v. También podría leerse *caragulo* considerando carente de valor el rasgo que lleva encima. El Mestre Giraldo no lo cita como medicamento. No se conserva en gall. o port. ni parece voz tradicional, sino un provenzalismo de la misma base que las formas dialectales *caragoou*, *cagarol*, *cagaraoulo*, *cagaroulo* (Rolland, *Faune*, III, 193), o de las catalanas como *caragol* (cf. Coromines, DELLC, s. v.).

La forma *caracol* es común al cast., port. y gall. Su origen es incierto (cf. DCECH, s. v.). Sarm. la explica a partir de un lat. *cocheolu* dimin. de *cochlea* (*Col. Voces*, 238-239), etimología que propuso luego Schuchardt y sostiene García de Diego (cf. DEEH, n° 1698).

Machado (DELP, s. v.) lo documenta en el s. XVI. No disponemos de documentación anterior en gall.

No se recoge en los diccs. por coincidir con el cast. o interpretarse como castellanismo. En cambio, en F. J. Rodríguez, introducido por A. de la Iglesia, aparece «*Cornacha*. Caracol. El nombre le viene de la especie de cuernos de que está provisto para ver como por antejo á fin de evitar de léjos los peligros». Continúa en Cuveiro, Valladares, Carré, DEGC y siguientes. Valladares introduce un «*Caracó*. Caracol en sus diferentes acepciones», que rechazan los diccs. posteriores. El DRAG ya incluye *caracol* en sus diversas acepciones. Crespo-Pozo acredita el uso de *cornacha* en Muros y ofrece los sinónimos *cascarolo* (Gegunde-Fonsagrada), *cosco*, *caricola*, *carricola*, aunque alguna forma se refiere a la especie marina (*Contrib.*).

Cardo benadito 'cardo santo': «ffilla o *cardo benadito* et A Erua tu et a tasna» 10 v. Reproduce el lat. med. *carduus benedictus*. En Mestre Giraldo es *cardo beeyto* (R. L., XII, 36) y *cardo bendicho* en el *Libro de los Caballos*: «e otro que dizen cardo bendicho» (p. 81). Vigier lo considera «altera species Cnici syluestris» y dice se llama en Port. It. Esp. *Cardo Santo* y *Chardon beny* en Fr.» (*Hist. Plantas*, 692).

Sarm. recoge: «*Cardo santo*, *cardo benedicto*. Vigier, pág. 692. Juan Bauhino, libro XXV, cap. 14, p. 75. Siémbrase y nace y se coge en Ponteveda en los jardines, y le hay en la viña de don Antonio Orge, en el Rouco, para la botica. Según Bauhino,

que refiere a Frago, este cardo ha venido del Oriente de regalo al emperador Frederico, y así ni es el cnico, ni atracilis, ni otra de las que nacen en el occidente» (*Cat. Veget.*, 110).

La forma *benadito* no parece errata amanuense sino disimilación vulgar de la voc. pretónica del lat. **benedictu**. Cf. port. *benaplacito* / *benavolencia* en Madureira Feijó (*Orthogr.*, 226). No perduró en gall.

Carretar 'arrastrar': «fazeno manquear de huun pee ou danbos et na mouida non pode as coixas *carretar* senon aduur» 11 r. Aunque el significado normal de *carretar* no es el de 'arrastrar', el contexto reclama dicho sentido.

Caudar 'cuidar': «deuen *cauidar* que see o freo for lligeiro» 4 v.; «por en deuen se cauidar de o fender» 20 r.; «se deuen *cauidar* de fazer en taes lugares» 22 v. Alterna con *guardar*: «Deuen *guardar* que non comia nen beua» 3 r.; «et deuen *guardar* que non caya» 23 v. No lo registramos en Mestre Giraldo. Cf. Meyer-Lübke, REW 1793 * **cavitare**, que perdura en el port. *cavidar*, y Caldas Aulete (2ª ed., 1925) considera «p. us.». En gall. parece que ya no se usaba en el s. XVIII, pues sus lexicólogos no lo recogen.

Cimeira / Cimoyra: «Da door que uen do fryo uello que chaman *Cimeira*. Ha y outra enfermidade que dizen *Cimeira*, que deçe da cabeça do cauallo, que e fria, et diz continoadamente pollos nares agoa ou humores fryos et non ligeiramente, quando o Cauallo ten frio vello na cabeça, et uen as uezes da door que chaman verme uoador, onde o Cauallo lança porllos nares toda a humidade da cabeça. Item. Remedyo contra a door que uen do frio. Para esta door que dizen *Cimoyra*, que uen de humores frios et uellos na cabeça do Cauallo, ou doutra cousa, digo que deuen logo cubrir a cabeça do Cauallo con llaa caente» 13 v. *Cimeira* responde a la base lat. **chimorrea** adaptada al romance como *cimoyra*.

Coctura 'emplasto, costra de la herida': «enton poras fero feruente Redondo na cabeça daquellas huceras ou vixigas que as qeime. Et garda como non tangas hũa gran ueea que iaz en traues no peito, que vay ataa o llugar hu se gera o uerme ataa rreyz del, et pois que estos foren ceimados llançenlle duas uezes no dia cal uiua, tirada ante dellas a *coctura* que teueren» 7 v. - 8 r. Es cultismo o grafía latinizante por *coitura* o *coytura*. Cf. «deuen acorrer con *coyturas*» 21 r.; y «ponanlle *coyturas* de fogo» 21 v.

Representan el resultado tradicional del lat. **coctura** (cf. Meyer-Lübke, REW 2020) que se conserva en el cast. *cochura*. En port. no pasa del período medieval. Los dics. lat.-port. (Cardoso, Barbosa y B. Pereyra) para traducir el lat **coctura** ya no recurren a *coytura* sino a *cozedura* / *cozidura*, y lo mismo ya hace Nebrija.

Collon 'testículo': «et tirado o *collon*, que for danado» 11 r. Es voz baja e indecorosa. El Mestre Giraldo no la usa y la sustituye por *natura*. Cf. «Do jnchaço dos *colloõs*» 10 v. = «do inchamento da natura do cauallo» (R. L., XII, 37).

Collos das abroteas: «o poo dos *collos das abroteas*» 22 v. Cf. *Colloos*.

Colloos das abrotẽas / abroteeas 'testículos o frutos del abrotano'?: «çumo dos *colloos das abroteeas*» 22 r.; «poo dos *Colloos das abroteeas* mesturandolle tanto de cal uiua» 22 v.; «con o poo dos *colloos das abrotẽas* ou con os outros poods» 23 v.; «o poo dos *colloos das abroteeas*, que lle porras, ou os outros poods corrosiuos» 25 v.

Es incierto el significado de *collos* o *colloos* ('cuellos' o 'testículos'), pues depende del valor que atribuyamos a su -ll- (-ll- palatal o grafía etimológica por una -l-) o a sus -oo- (geminadas etimológicas, aunque desnasalizadas, o geminadas arbitrariamente, como ocurre en muchos otros casos del ms.). Estos *collos* o *colloos*, a diferencia de los *colloõs* precedentes, no llevan signo de nasalización. En el Mestre Giraldo las mismas recetas dicen: «çumo das *rroyzes das abroteas*» (R. L., XII, 51), «o poo das *rroyzes das abroteas*», «ho poo das *rroyzes das abroteas*» (*ibid.*, 52), «do poo das *rroyzes das abroteas*» (*ibid.*, 57). Si alude a las raíces, no se ve en qué pueda fundamentarse el nombre de 'cuellos de los abrotanos'. Tampoco es verosímil que se llamasen *colloos* las simientes del abrotano, que describe así Bluteau: «A semente he negra, triangular, encerrada em humas bolsinhas redondas e verdes» (*Voc. Port e Lat.*, s. v. 'abrotea'). Acaso llame 'testículos' a esas *bolsinhas redondas* que se exprimen o reducen a polvo.

Correito 'derecho': «que adur pode estar *correito* Et con gran door que se deita en terra» 10 r. Cf. «chamamlhe açeuadado e adur pode estar *erjudo* que se nom deyte em terra» (Mestre Giraldo, R. L., XII, 31). Meyer-Lübke (REW 2251) sólo recoge el interam. *correito* 'bueno, liso, sencillo'; García de Diego (DEEH, 1914) añade el salm. y astur. *correcho* 'derecho'.

Es la documentación más antigua que conocemos. Los lexicólogos del s. XVIII no registran la acepción. Falta en Pintos y en los diccs. de Rodríguez y Cuveiro. Valladares, aunque introduce «*Correito*. Correcto = Culto, propio, de buen gusto = Exacto» y su variante «*Correuto* = V. *Correito*», desconoce esta acepción y lo mismo ocurre en los diccs. ports. que ni siquiera resgistran el dialectalismo miñoto.

Defera 'alivie'?: «et por rrestrengemento do fogo quando se *defera* os jllaes moito do que soem ferir, et fendelle as uentaas ao longo» 12 r. El pasaje está viciado y no ofrece un sentido claro. *Defera* podría ser errata por *desfera*. Cf. «sopra moito porllos nares et *ferenlle* ou lateianlle os jllaes» 11 v. El Mestre Giraldo escribe: «pello apertamento do fogo lhe *mjngue ho ferir* dos ylhaaes e demajs talhem lhy as ventaas dos narjzes» (R. L., XII, 30).

Deporten, se 'se diviertan': «et os caualleiros *se deporten*» 1 r. La acepción se documenta en cast. hacia 1200 (cf. DCECH, s. v. 'portar'). Los diccs. ports. sólo conocen *deportar* 'desterrar, deportar', que Machado (DELP, s. v.) fecha en 1873 y Geraldo da Cunha (DENF, s. v.) en el s. XVI. Lo mismo ocurre en los diccs. galls.; *deportar* 'confinar, desterrar a uno a un punto determinado' se introduce en el DEGC.

Desuzêo 'quítenle la suciedad, límpienlo': «et agardem senpre o Cauallo que non meta os pees en agoa nen en outro lugar mollado *desuzêo* non o enfadem a nehũa maneira, depois ponlle papuxas de farellos coytas en vinagre et con poco de seuo» 23 v. Domínguez Fontela transcribe *de suseo*. Es forma paralela del port. «*Dessujar*. Tirar a sujidade a. Limpar. Cf. Filinto, XVIII, 69. (De *des* + *sujar*)» (Figueiredo, s. v.), pero mucho más antigua y creada sobre la base gall. *suzeo*, no *sujo*. Cf. bearn. *dessurjá* (Wartburg, FEW, XII, 387).

Diz 'desciende, baja': «Ha y outra enfermidade que dizen Cimeira, que deçe da cabeça do cauallo, que e fria, et *diz* continuoadamente pollos nares agoa ou humores fryos et non ligeiramente» 13 v. Es ejemplo único y raro, por su vocal **-i-** en vez de la **-e-** del *dez* o *deçe*, usado en estos pasajes: «jnchaço que *deçe* aas coixas» 7 r.; «*deçe* o jnchaço aas pernas» 7 v.; «rreima que *deçe* da cabeça» 9 r.; «et depois *deçe* aas coixas» 11 r.; «que *deçe* da cabeça do cauallo» 13 v.; «nerueo que *deçe* da coixa» 19 v. Es semejante al cast. «*diçe* de vna sierra e legaua a vn val» 'desciende, baja' del *Cantar del Mio Cid*, v. 974 (cf. ed. R Menéndez Pidal, *Cantar de Mio Cid*, p. 617, s. v. «**deçir**, neutro 'descender'»).

Domãa 'semana': «hũa vez na *domãa*» 4 v. Es forma más frecuente en los docs. notariales que en los textos literarios, que prefieren la forma semiculta *somãa* o la culta *semana*. Meyer-Lübke (REW 4090) cita una forma gall. *domea* que no hemos logrado localizar.

Doneos 'doneos, galanteos': «ha prazer dos *doneos* esforça todas llas uertudes do corpo» 10 v. Aunque podría ser voz tradicional en gall. y port., lo más probable es que sea provenzalismo como el cast. *donear* / *doneos*, en vez de *doñear* / *doñeos*. Lo mismo puede decirse de estos *doneos*. Resulta curioso que voz tan refinada se aplique al caballo, pero la lengua no disponía de otro sinónimo. J. P. Machado (DELP) fechaba *donear* «Em 1873. D. V.», pero R. Lorenzo (*Cronología*, s. v. 'donear') lo documenta en Alfonso X y la versión gall. de la *Gral. Estoria*.

No se recoge en Sarm., Sobr., Corn., Pintos y F. J. Rodríguez, pero sí en Cuveiro donde aparecen: «*Doneador* - (ant.) cortejante», «*Donear* - (ant.) galantear» y «*Donéo* - (ant.) donaire». Los toma con ligeros retoques del *Vocabulario General* de la edición de los *Poetas Anteriores al Siglo XV* de T. A. Sánchez, en donde figuran:

«*Doneador*. Galanteador, obsequiante» (Libro de Alexandre, 334), «*Donear*. Cortejar, obsequiar» (Arçipreste de Fita, 501), «*Donneador*. Galanteador» (*ibid.*, 607, 1463), «*Doneo*. Graciosidad» (*ibid.*, 523). Ninguno pasa a Valladares, pues no suele incluir voces desusadas.

A. Martínez Salazar documenta *donear* 'galantear, enamorar' en el *Glosario* de su edición de la *Crónica Troyana* (La Coruña, 1900).

El *Voc. Cast.-Gall.* de las Irmandades da Fala lo incluye s. v. «*Galantear*. Galantear, namorar, *donear*, festexar, gasallar». Poco después, en el *Voc. Pop.* aparecen: «*Donear*. Galantear» y «*Doneo*. Donaire», tomado probablemente de Cuveiro y sin la menor sospecha sobre su origen. En Carré falta en 1ª y 2ª ed. de su *Dicc.*, pero en la 3ª con marca de arcaísmo aparece «*Donear* * Galantear, enamorar», pero no este *doneo* publicado en 1938 y que aun no figura en los diccs.

Eescaues 'dientes escalones': «deuelle tirar en tempo de mullura et conuinyuamente quatro dentes da qeixada de juso, dous da hũa parte et dous da outra, os quaes dentes chaman *Eescaues* et som contraryos a os mosos do freo» 4 v. Cf. «*Scalones*. Dentium equi species, de quibus Petrus Crescentius lib. 9. de Agricult. cap. 1. *Escalognes* veteri interpreti Gallico» (Du Cange, s. v.). El pasaje se asemeja a este de A. Suárez: «despues de mudados los dientes será menester que le quiten o saquen muy delicadamente, o a lo menos lo mejor que se pudiere, quatro dientes de la parte baxa, dos de la una quixada y los otros dos de la otra, los quales son por algunos llamados *escalones* o llanos, porque estos son muy contrarios al freno o al enfrenar». Al margen se anota: «Estos dientes *escalones* deuen ser los que dizen *perrunos* o colmillos» (*Recopilación de los mas famosos autores Griegos y Latinos que trataron de la Excelencia y Generación de los Cauillos* (f. 6 v.). Podría ser errata de amanuense o incluso evolución popular de *scalones* > *escalones* > * *escooes* > *escaues* [escaús]. No se recoge en los diccs. port. y galls.

Enpaaduras 'envaramientos': «Remedyo contra as *enpaaduras* que ueen do agoamento mal curado» 25 v. Parece reclamar a una base * *impalatura* (cf. a. fr. *empa-leure* 'palissade', Wartburg, FEW, VII, 528), creación romance a partir del lat. med. *impalare*, pero usado en la acepción de 'quedarse rígido como un palo' (cf. prov. «*Isola empalá* 'qui est sans énergie ni réaction, inerte'» (Wartburg, FEW, VII, 528)), significado que también ofrece el esp. «*Empalar*. Chile. Envararse, arrecirse» (DRAE 19ª ed.).

No se documenta en port. ni se recoge en los diccs. galls.

Entradajas 'entrañas': «posa deçer as *entradajas* do Corpo» 11 v. Usa además estas variantes: **entradayas** «llançar fora das *entradayas* a segura» 12 v. Ambas formas ofrecen la desnasalización de la -ñ- en -y-, a diferencia de **entradanas**, cuya -n-

es grafía de **-ñ-**: «deseca as *entradanas* do corpo» 3 r. Es sorprendente la presencia de la sílaba **-da-** en las tres variantes, como si se hubiese cruzado con *entrada*, formas todas que no tienen paralelo en otras lenguas románicas. Ninguna de ellas se recoge en los diccs. ports. o galls.

En cambio, los diccs. galls. suelen ofrecer una forma ultracorrecta *entranas*, por imaginar que la regular y normal *entrañas* era castellanismo, no voz común a las dos lenguas. Y ateniéndose a la correspondencia cast. **-ñ-** = gall. **-n-** en el cast. *año*, *caño*, *daño*, *pañó*, etc. = gall. *ano*, *cano*, *dano*, *pano*, se inventan barbarismos como *estranó*, *montana*, *espadana* (de campanario), que cita el DCECH, s. v. 'entrañas', y parece suponer evoluciones tradicionales. En realidad son formas que nacen a raíz del despertar del gallego como lengua literaria y fruto de intentos diferencialistas.

Los lexicólogos del siglo XVIII no registran esa variante *entranas*, cosa que hubiesen hecho si entonces fuera usual.

Cuveiro sólo recoge un «*Entraño-* (ant.) interno», que copia del «*Entraño*, *-a*. adj. ant. Interior, interno» del DRAE 5ª ed.

Valladares fue el primero que incluye las «*Entranas*. *Entrañas*» con sus derivados «*Entranar*. *Entrañar*» y «*Entranarse*. *Entrañarse*», y le siguieron todos los diccs. posteriores. Y lo curioso es que el DEGC se ve en la necesidad de autorizar la vieja forma tradicional con el *Vocabulario de la Crónica Troyana*: «*Entrañas*. *Entrañas* según el VCT. *Entranas*».

Escadea 'astilla, esquirra': «entrandolle na queixada pao, *escadea* ou espina de que se dana a queixada» 18 v.; «Et se for a danadura de *escadea* ou de espina que lle entre» 18 v. También se escribe con tilde y vocal geminada **escadeña**: «espina ou estrepe ou *escadeña* de madeiro» 21 v.; «a espina ou a *escadeña* tange alguun neruo» 21 v.; «se ficar algũa *escadeña* desto nas coxas» 21 v.

Sarm. ignora este significado de *escadea*, pero conoce una acepción parecida que explica así: «la voz *escàdea* con que se significa el gajo o *cangalliño de uvas desgajado* del racimo. Digo que a la vista de lo dicho, ya no hay dificultad en creer que *escàdea* viene de *caudea* y esta voz de *caudex*, v. g.: *ex-caudea*, *excàdea*, y aquel *ex* o *es* me persuade que en lo antiguo habría el verbo *ex-caudicar*» (*Col. Voces*, 277). En otra ocasión la explica así: «*Escadea* o *escada*. Ramo de racimo de uvas, castellano gajo; acaso de *scheda*, o de *scara* parte. Véase en Du Cange *scarire*» (*Cat. Voces*, 371). Sus propuestas etimológicas son hoy insostenibles.

F. J. Rodríguez repite a Sarm.: «*Escàdea*. Gajo de uvas separado del racimo. Sarm. y port. id., lat. *excaudice*, que significa cepa o vid, precedida de la preposición *ex*, que quiere decir: salir sacar, prevenir, etc.». Cuveiro y Valladares le repiten, aunque prescindiendo de su etimología, y sigue en los diccs. posteriores.

En port. recoge esta misma acepción Bluteau: «*Escàdea*. Hum dos raminhos dos quaes se compoem o cacho de uvas» (*Voc. Port. e Lat.*, III, 202). El anónimo *Novo*

Dicc. da Ling. Port. (Lisboa, 1806) explica así «*Escadea*, s. f. pen. br. Hum dos raminhos do cacho de uvas; outros lhe chamaõ *Esgalho*, talvez por corrupçaõ». No queda claro si *escadea* es corrupción de *esgalho* o viceversa. F. J. Caldas Aulete, s. v. «*Escadea*», la deriva del «lat. *scandula*» (*Dicc. Contemp.* Lisboa 1881). A. Coelho, s. v. *Escadea*, propone como etimología «(Escada)» (*Dicc. Man. Etym.*, Lisboa, 1890, 558). J. T. da Silva Bastos es el primero que recoge la acepción que comentamos: «*Escadea* [es-ka-di-a]. Esgalho de cacho de uvas; (Beira) lasquinha de madeira, que se introduz entre a unha e o sabugo (no dedo)» (*Dicc. Etym.*, Lisboa, 1912, 486). No propone etimología. J. P. Machado propone, con duda, lo mismo que A. Coelho «(*escada?*)» (DELP, s. v.).

El DCECH, s. v. 'escala', incluye el gall. *escada* y *escádea* entre los derivados del lat. *scala*, cosa válida para *escada*, pero difícilmente creíble para *escádea* y menos aún para la acep. de 'astilla', que todavía conserva el port. pero no el gall. Cuesta trabajo imaginar una relación semántica entre una escalera y una espina o esquirra.

Más verosímil sería partir de *excadita > *escadeda > *escadea* por haplogía (cf. *cadita > *queeda* / *queda*) o de un derivado de «*scatus*: impetigo, sicca scabies» (cf. M. L. Wagner, DES, II, 209, s. v. *iskátta*) *scatina > *escádea* en cualquiera de las acepciones.

Escaercyllia 'se le olvidaría': «fariase prjgiçoso et *escaercyllia* todo» 5 r. Si no es errata de amanuense por *escaecerllia*, implica la existencia de un inf. *escaer* paralelo del it. *scadere*, fr. *échoir*.

Esllauada 'lisa, fina': «boca grande et *esllauada*» 5 r. Cf. arag. *eslabado* 'liso, fino'. Mestre Giraldo dice: «boca grande e *eslanhada*» (R. L., XII, 16) y más adelante: «o caualllo que ha a boca grande e *eslanhada* e as queixadas magras e delgadas e ho collo longo e contra a cabeça delgado este tall pode seer bem emfreado» (*ibid.*, 17).

Aunque podría interpretarse como *esllanada* con **-l-** > **-ll-** y **-n-** = **-ñ-**, en la misma línea del fol. se distingue muy bien la **u** de la **n**. C. Michaëlis de Vasconcellos relaciona *eslanhada* con *lanho* y con el astur. *lanha* 'greta, fenda' (R. L., XIII, 309-310).

Espaaduras 'enfermedad que afecta a la espalda del caballo': «De *espalatijs* que chama sostra. fazese aynda no espiñaço do Caualllo outra danadura que faz jnchar as *espadooas* et faz tallo de carne sobre llas *espadooas* que creçe sobre llo espiñaço. Et esta door vem do grande premento, et da obra que faz filla nome. Item. Remedio contra a sostra. A esta door que chama *espaaduras* se foren duras poerllas desuso, ante que as tires, para amollentar o maluisco» 16 v.; «et este amollantamento se faça ante que fendam as *espaaduras*» 17 r.

Su nombre alude a las *espaldas* o *espadoas* y es posible que *espaaduras* sea haplogía de unas *espadoaduras anteriores.

En Mestre Giraldo tal enfermedad «he dicta em latym *espallatia* e em nossa l'nguagem *polmom do calo das espadoas*» (R. L., XII, 38), que líneas después escribe *espallacia*.

Espello 'instrumento quirúrgico': «pon ençima da hanca sutilmente hũa estrella ou *espello* por que aian os homores que deçem aa door camjño de sayr por y et bully-ras con este *espello* ou estrella moitas uezes no dia premendo et tragendo arredor que posa mais çedo seyr por y fora a podreem et mouan o Cauallo en peqeno paso que por rrazon do mouemento corran os homores a estrella ou *espello*» 18 r. Es el resultado popular del lat. **speculum** con el significado del cultismo «*Espéculo*. Instrumento de cirurgiãõ. He hũ ferro, que abre de parafuso, e serve de alargar feridas, etc.» (Bluteau, *Voc. Port. e Lat.*, III, 265-266) y se autoriza con un texto de una *Cirurgia* de Ferreira, 242, el cual, según Barbosa Machado (*Bibliotheca Lusitana*, II, 851), se publicó en 1740. Machado, DELP, s. v., lo data en Morais 1813.

Falta esta acep. en los diccs. galls. y ports. C. de Figueiredo recoge s. v. 'espelho': «*Veter. O mesmo que castanha*» y en 'castanha' «*Veter. Engrossamento da epiderme, que forma várias camadas na parte interna do antebraço e metatarso de alguns quadrupedes, o mesmo que espelho*».

Esperilladas 'aguzadas': «orellas peqenas et *esperilladas*» 5 r. Domínguez Fontela lee *esprilladas*, posibilidad que no descartamos e incluso podría ocurrir que el rasgo que lleva debajo la -p- carezca de valor y haya que leer *espilladas* < p.p. de **spiculare** 'aguzar, sacar punta'. Cf. «E as orelhas grandes e *agudas*» (Mestre Giraldo, R. L., XII, 16), «Deuen auer las oreias cortas e anchas, los picos dellas *agudos* e tornados adelante» (*El Libro de los Caballos*, 17), «Las orejas pequeñas y que siempre o por la mayor parte las tenga altas y *aguzadas*» y, al margen, «pequeñas orejas y *agudas*» (*Recopilación de los más famosos autores Griegos y Latinos que trataron de la Excelencia y Generación de los Cauillos* (f. 5 r.)).

Estada 'establo': «deuenno tirar da *estada*» 2 r.; «que o metan na *estada* ou na casa» 2 v.; «quando meten o Cauallo na *estada* moi caente» 14 r.; «na sayda da *estada*» 18 r.; «o paran na *estada*» 20 r.; «por rrazon da maa *estada*» 22 r. Cf. «quall deue seer a *estada* e manjadoira dos cauillos» (Mestre Giraldo, R. L., XII, 9). Para 'estada - estabro' cf. C. Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII, 312-313).

Tal acepción falta en todos los diccs. galls., pero se incluye como *arc.* en los diccs. ports. (C. de Figueiredo). Falta ya en los lexicólogos galls. del s. XVIII. Pintos recoge esta acepc.: «*estada* - andamio». No se recoge en F. J. Rodríguez, pero pasa a Cuveiro. Valladares añade nuevos significados «*Estada*. Aserradero, sitio y arma-

zón de palos, donde se asierra = Andamio = com. detención, demora». Y todas sus aceps. con ligeros retoques se repiten en los diccs. posteriores. J. P. Machado (DELP, s. v.) documenta *stada*, pero con otro significado en 1269.

Estenpaduras 'desollamientos en la tapa de las uñas': «como che adeante ensynarey eno capitollo ssygingte que ffalla do dessollamento das huñas. De que chaman *estenpaduras*» 25 v. Es un derivado romance creado sobre *tenpan* 'tapa de la uña' (cf. «*Tempas*. Lllaman así a las tablas del fondón [de las cubas]. De *timpano*» (Sarm., *Cat. Voces*, 348) + *aduras* > * *tempãaduras* > *tempaduras* y precedido del pref. *es-*. No se recogen en los diccs. ports. ni galls.

Estropos 'estruendos': «cada que oise *estropos* ou algũũ roido» 4 r. Es voz onomatopéyica, no recogida en los diccs. galls. si exceptuamos la *Nueva Contrib.* de Crespo-Pozo, que la toma de este pasaje. Los ports. sólo mencionan la acepción «*Estropo*. naut. Cabo que forma um círculo é, alem de outros usos, prende o remo ao tolete. (Do lat. *stroppum*)» (C. de Figueiredo, s. v.), que en cast. y gall. es *estrobo*. Santa Rosa de Viterbo recoge la variante «*Estrupo*. Barulho, rumor, estrondo, arruído, tumulto» (*Dicc. Portatil*, 82) sin señalar documento. J. P. Machado (DELP, s. v.) lo data en el s. XV, en texto de Fernão Lopes.

Farzomas. Ignoramos su significado. Ocurre en este pasaje: «Para engordar o Cauallo coze as *farzomas* en agooa et tira depois o çumo da carne dellas et mesturao con aquella agooa en que se cozeron con poucos de farellos ou de semeças et dao ao Cauallo para beberagen. Et fazendolle esto en poucos dias engordara quanto quiseses. Para esto outrosy val muito a calda das fauas coita con sal, esto he prouado» 12 v.

Otras posibles lecturas serían: *farzonias* / *sarzomas* o *sarzonias*, pero ninguna de ellas aparece en los diccs. No conocemos paralelos románicos que puedan orientarnos sobre su origen o significado. El «çumo da *carne* dellas» invita a pensar que se refiere a algún animal, pero no desechamos la posibilidad de que use carne en sentido metafórico. Su comienzo *farz-* sugiere una base *farc-*, relacionada con **farcire** 'engordar'. La voz **ferisoma**, usada por Vegecio, fonéticamente podría dar en romance * *fersoma* > *farsoma* / *farzoma*, pero su significado de 'tumor' rechaza esa posibilidad.

Feruoras 'hervores': «Et aas uezes uen esta door por rrazon doutras *feruoras* onde esta door faz o Cauallo tosy et fazelle perder gran parte do comer et do beber, et esta enfermidade chaman friura da cabeça» 14 r. Podría ser errata del amanuense por *freuras*, el cual transcribe una abreviatura de *re* como *er* y además es el sentido más apropiado al contexto. Sorprende su **-o-** (quizás por cruce con *fervor* 'hervor')

en vez de **-u-**, pues la forma más normal que registran los diccs. galls. y ports. es *fer-vura*.

Girretas 'jarretes': «et naçe asy de dentro como de fora nas *girretas*» 5 v. La forma sorprende por **-i-** en vez de la **-a-** del gall., port. y cast. *jarrete*. Parece préstamo del poit. *giret* (cf. Wartburg, FEW, IV, 66).

Gordeen 'gordura': «Et auonda O cauallo sofrer sa *gordeen* temperada» 2 v.; «da caentura et da *gordeen*» 11 v.; «a sustancia da *gordeen* que he callada» 11 v. Remonta a una base románica ***gord + -agine** > *gordaen > *gordeen*, con evolución semejante a la de **ferragine** > port. *ferrãe* y **sartagine** > port. *sartãe* (cf. J. J. Nunes, *Gram. Hist. Port.*, 110-111), e idéntica a la de ***burragine** > *borrén*, **farragine** > *herrén*, **plantagine** > *llantén*, **sartagine** > *sartén*, en cast. Falta en los diccs. ports. o galls.

Gorgomello 'garguero': «estendenselle o *gorgomello* en tal gisa que o non pode dobrar nen encoller» 9 r. Mestre Giraldo le llama *gorgomjillo* (R. L., XII, 25). C. Michaëlis de Vasconcellos recoge y comenta las variantes *gorgomel* (en *Cant. Sta. Maria*), *gorgomilo*, *gorgomila* y *gurgumela* (R. L., XIII, 321-322) y las explica como «juxtaposição de *gorg-* < *gorges*, e *gomil* < *aquamanile*, sob o influxo de *gamela* (de *camella*)», cosa poco verosímil. Cf. Coromines, DELLC, s. v. 'gargamella'. Sarm. anota en dos ocasiones la variante «*Gorgomil*. El garguero» y «*Gorgomil*. El garguero y llaman *gorxa* también. Creo castellano *gargamello*» (*Cat. Voces*, 319, 320). Falta en Pintos y no la recogen F. J. Rodríguez, Cuveiro, Valladares y Carré 1ª y 2ª ed.; en la 3ª ed. (1950) ya incluye «*Gorgomelas*. Tráquea» y «*Gorgomillos*. Faringe, conducto situado en el fondo de la boca unido al esófago». El DEGC rechaza u omite ambas formas. Franco Grande sólo recoge «*Gorgomelas*. Tráquea seg. Carré» y en la 2ª ed. añade la variante «*Gorgomillos*. Faringe». Falta en C. García, GVGH.

Grossaaen / grosseen 'grosura': «con *grossaaen* de carne sen coiro et sen cabelo» 5 v.; «et colleren ende a *grosseen* en algũa cousa» 23 v. A diferencia del *gordeen* precedente, se crea a partir de la base ***gross + -agine** > *grossaaen* (= *grossaaen*) / *grosseen*. Mestre Giraldo usa para los casos paralelos *grusura* o *grosura* (R. L., XII, 29). No se recoge en los diccs. ports. o galls.

Louro 'laurel': «con olio de *louro*» 14 v. En Mestre Giraldo ya es «olyo do *loureyro*» (R. L., XII, 19). Aquí conserva todavía el significado lat. de **laurus** 'laurel' que en gall. fue sustituido por *loureiro*. Los diccs. lat.-port. suelen traducir el lat. «*Laurus*, i. O *loureiro*» y el port. «*Louro*. Flaurus, a, um» y «*Loureiro* ou *louro*. *Laurus*, i» (Cardoso); «*Louro*, *aruore*. *Laurus*, i» (Barbosa); «*Laurus*, us, vel i. O *lou-*

reyro. Laurel» (B. Pereyra). Madureira Feijo advierte s. v. «*Loureiro*, e não *Loireiro*, arvore a que communmente chamamos *Louro*» (*Orthogr.*, 382-383).

En gall. Sarm. ya distingue «*Loureiro*», árbol, y «*Louro*. Color. Acaso de *lurore* (de *luridum*) que en las Glosas se entiende por *colore luteo*» (*Cat. Voces*, 303 y 365). Pero Cornide sólo anota «*Loureiro*. Castellano, *laurel*. Lat. *Laurus*, en la baja latinidad *Laurarius*, de ahí *laureiro* y *loureiro*» (*Cat. Palabras*, 332). Pintos sigue a Sarm.: «*Loureiro* - Laurel» / «*Louro* Amarillo, logrado, en sazón. Se dice del trigo» (*Breve Dicc.*). F. J. Rodríguez también distingue «*Loureiro*. Laurel» de «*Louro*. Color pajizo. En port. id.» y como él Cuveiro, Valladares (que añade a *louro* la extraña acepción de 'peñasco'), y todas sus aceps. se repiten en los diccs. posteriores.

Llagartixas 'lagartijas': «tres cabeças de *llagartixas* pisadas» 21 v. A primera vista resulta sorprendente su sufijo **-ixa**, en vez de **-illa**, por lo cual parece préstamo del cast. El suf. dimin. lat. **-icula** da en gall. **-ella**, si su vocal es breve, o, si es larga, **-illa** (cf. gall. *lagartilla* en Crespo-Pozo, *N. Contrib.*, s. v. 'lagartija') pero no **-ixa**. En port. se documenta desde el s. XVI y se considera castellanismo. Falta en todos los diccs. galls.

Todavía sobrevive la palabra en el bable occid. «*Llagartixa*. Lagartija. Us. en muchos concejos de la prov.; pero de Tapia al Eo, *lagartixa*. Cp. el port. *lagartixa*. En la parte central de la prov. llagartesa. A. F.» (B. Acevedo y M. Fernández, *Voc. Bable Occid.*, 134).

Llateiar 'latir': «fazelle jnchar os ollos et aas uezes llagrameiar, et nos jllaes *llateiar*» 14 r. (R. L., XII, 18). El DCECH, s. v. 'latir', incluye el gall. y port. de *llatejar*. En port. A. Nascentes considera «*Latejar*. Frequentativo de latir, no sentido de *bater* (q. v., Leoni, Génio da Lingua Portuguesa, I, 309, deriva de um ant. *later*. Silva Bastos com dúvida prende ao latim *latus*)» (DELP, s. v.). J. P. Machado (DELP, s. v.) y A. Geraldo da Cunha (DENF, s. v.) lo consideran de «origem obscura» y lo documentan en el s. XVI (Castanheda). En port. hay «*Later*. Estar occulto *Guia de Cas.*» y «*Latir*. Dar latidos o cão».

Es sorprendente que Sarm. no mencione el gall. *latejar*, que también falta en Pintos (quizás no fuese voz usual en Pontevedra); sin embargo, ya se incluye en F. J. Rodríguez «*Latejar*. Dar latidos», y se repite en Cuveiro. En Valladares hay «*Latejar*. V. *latear*», «*Latear*. Latir, palpitar», «*Latejante*. V. *lateante*» (moldeado sobre el cast. *palpitante*) y «*Later*. Latir, dar latidos». Los diccs. posteriores no incluyen las variantes *latear* y *lateante*.

Malueysco / maluisco 'malvavisco': «Para esto val moito a estrabioula ou o *malueysco*» 16 r., **maluisco**: «para amollentar o *maluisco* et as coues pisadas» 16 v.; «ual moyto o *maluisco*» 19 r.; «a rreyz do *maluisco*» 19 v. C. Michaëlis de Vasconce-

llos explica: «Maluaisco < *malva hibiscus*. Cfr. cast. *malvavisco*; gal. *malvabisco*; ital. *malvavischio*, *malvaviscio*. Nome da *Althaea officinalis*. Vid. *Alveitaria* 40, 12; 48, 6; 56, 7, onde se fala expressamente das malvas de *malvaisco*. Também ha o aumentativo *malvaiscão* (Brotero, *Nomes Triviaes*, p. 342)». En nota advierte: «Os asturianos tem *malbarisco*. Vid. *Colección Bable*, p. 69)» (R. L., XIII, 341).

En Sarm. *malvavisco* es voz cast. (*Cat. Veget.*, nº 847 y 1675 y p. 403). Sobreira no lo incluye en su *Ensayo para la Historia General Botánica de Galicia*. Lo mismo hacen Pintos y F. J. Rodríguez.

Se introduce en Cuveiro con una detallada descripción botánica. En Valladares se escribe «*Malvavisco*. com. (*Althaea officinalis*). Planta de raíz vivaz ...». Luego desaparece de los diccs. y se sustituye por un *malvadisco* que tiene la ventaja de no coincidir con la forma cast.

La variante *maluisco* no se recoge en los diccs. ports. y galls.

Maschos 'las partes blancas de las uñas': «descobrir os *maschos* anbos para folgar por y ataa que chegen aa huña, desy sangren anbos *maschos* ou os furar por fondo da hũa et da outra parte» 23 v. Cf. «fazlhy desaprender a hunha dos *maschos*», «sangrêno nos *machos* ou lhos furem com hũu ferro agudo queente e desabafa o com hũa legra antre os *machos*» (Mestre Giraldo, R. L., XII, 25; y C. Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII, 340). Los diccs. ports. recogen muchas aceps. de *macho*, pero no ésta de léxico de la albeitería.

En Sarm. *macho* es voz compartida: cf. «*masculo: macho* en gallego y castellano» (*Col. Voces*. 248). Se incluye en Pintos «*macho - macho*». J. Rodríguez, Cuveiro, Valladares y Carré en todas sus eds. no recogen *macho* en ninguna de sus aceps. Aparece en el DEGC con muchas aceps., que parecen inspiradas en los diccs. ports. (C. de Figueiredo o Caldas Aulete), y como en ellos falta esta acep.

Miucas / myucas 'lombrices' [**miuças / myuças** ms.] = gall. *miñocas*: «Para esto ual a çebolla assada pisada con *miucas* da terra et con as llesmez» 19 v.; **myucas**: «çebolla asada con *myucas* que nacen na terra» 19 r. Corregimos según los pasajes correspondientes del *Mestre Giraldo*: «Outrossy presta pera esto a çebola asada e malhada com as *mjhocas* da lama» y «Outrossy pera esto he boo a çebola asada malhada com *mjhocas* e com as lezmes» (R. L., XII, 47, 48). C. Michaëlis de Vasconcellos se ocupó de la etimología de *minhoca* (lat. *mina* + suf. *-occa*) (R. L., III, 136) y con esta ocasión se vuelve a ocupar de ella en R. L., XIII, 346-348.

Las formas del ms. en este caso no llevan, pese a ser tan pródigo en usarlas, tilde de nasalización sobre la *-i-* o *-y-*.

Valladares incluye en el *Suplemento* de su dicc. «*Miõca*. (*andar, vivir, casar, morrer à*). Andar a la limosna, vivir de limosna, o a expensas de los demás; casar sin tener con que subvenir a las cargas del matrimonio, morir en un estado miserable y

lastimoso». García de Diego (DEEH, s. v. **minium**) recoge las propuestas etimológicas que ha habido sobre su origen y una abundante serie de variantes, entre ellas las galls. *mioca* y *moñoca*.

Peta 'torta de pan': «ual aas vezes a esta enfermidade o fumo da *peta* queimada se entra porllos nares no Cebro porque dessolue os homores antigos que som callados na cabeça» 13 v. En la receta que le sigue la torta no se quema sino que se usa como emplasto: «Para esto ual hũa *peça de paão* apertada a cabeça et despois huntar aquel» 13 v. El Mestre Giraldo recomienda para la «friura da cabeça» «outra meezjnha que lhe pode prestar façamlhe rreçeber o fumo do pano do ljno quejmado pellos narjzes» (R. L., XII, 19) y para la *chimorrea* o mormo «vall o fumo do ffeltro queymado ou do algodom velho se lho fezerem entrar pellos narjzses de gujssa que lhe vaa ao çellebro ca lhe desolue os humores que estam congeñados de longo tenpo» (*ibid.*, 20).

No parece probable que esta *peta* sea la hembra del *peto* 'pájaro carpintero', tampoco la «*Peta*. Capricho» de Pintos, ni la «*Peta*. Instrumento de hierro a modo de martillo con punta o puntiagudo por un lado y una especie de uña por el otro, que se usa para escarbar la tierra o quijo» de F. J. Rodríguez y que repiten los diccs. posteriores junto con la acepc. de «capricho, voluntad de hacer o no hacer algo...» que recupera Valladares.

Puede explicarse como resultado vulgar de **pitta** (cf. Meyer-Lübke, REW 6546) y paralelo gall. del port. *peta*, que ofrece aceps. que se ajustan más al texto, por ej. la de *lula* 'calamar', la de la «*Peta*. T. da Bairrada. Fígado assado, de porco. Bras. do N. Espécie de bolo leve de tapioca» (Figueiredo, s. v. *Peta*¹ y *Peta*²), pues al menos son susceptibles de ser quemadas y echar humo.

Rratano. Errata por **rratamo**?: «filla o *rratano* que he o *sirgo da rraposa* que see nos codesos, saão» 12 v. Desconocemos el significado de ambas voces ratamo.

Semeas / semêas / semêeas / semeêas 'salvados': «poer farellos ou *semeas* coy-tas con seuo de carneiro» 24 v.; **semêas**. «cozer os farellos ou *semêas* do trigo en vinagre forte» 21 r.; **semeêas**: «outrosy ual moito as *semeêas* do trigo coitas» 10 v.; «con poucos de *farellos* ou de *semeêas*» 12 v.; **semêeas**: «el llança y das *Semêeas* do trigo» 10 r. Sus tildes son superfluas, pues no parece verosímil atribuirles a acción de la -m- y se acentúa en la sílaba inicial: *sêmeas*. Tarda en entrar en los diccs. galls.; aparece en la 3ª ed. de Carré (1951): «*Semea*. Salvado menudo, lo que queda de la harina de trigo después de sacado el *relón*».

Es muy extraño que no lleve acento en la sílaba inicial a diferencia de su paralelo port. «*Sêmea*. Flor da farinha de trigo. Parte da farinha de trigo que fica depois que a mesma farinha é peneirada e separada do rolão. Farelo miúdo. *Prov.* Pão de sêmea»

(Figueiredo). No parece verosímil que haya sido por influjo de *semear*, pues a nadie se le ocurriría *semear sêmeas*. Acaso sea voz libresca y no descartamos la posibilidad de que haya sido rescatada de este texto. Falta en García, GVGH.

Su etimología, lat. **simila** (Cf. A. Nascentes, DELP, s. v. 'sêmea'), ya está establecida en A. Coelho. J. P. Machado (DELP, s. v.) lo documenta en el «Séc. XVII, segundo Morais 8» y la misma fecha señala A. Geraldo da Cunha, DENF, s. v.

Sirgo da rraposa (?): «filla o rratano que he o *sirgo da rraposa* que see nos code-sos, saão» 12 v. // *Rhacoma* Plin. XXVII, 105?

Stulmato 'falto, menguado'?: «mengo a Natura quando o Cauallo naçe con hũa anca mais dereita que a outra, onde todauia a coixa en algũa he mengada et tal Cauallo chaman *stulmato*» 5 v.

Tenpan 'tapa de la uña': «et non dana o *tenpan* ena huña en njhũa qousa mays tange et dana o uiuo da huña; et por esta rrazon a primeira speçia, que de fundo dana o *tenpan*, conpridamente he perygosa» 24 r.; «desollem llogo a huña tirandolle o *tenpan*» 25 v. = *tenpão / tanpão*. «E a prjmeira de todas he mais prijgosa ca o *tempão* he tenro e per elle se crja a hunha e ell tem as rrajzes» (Mestre Giraldo, R. L., XII, 55; más ejs., p. 56; *tanpão*, p. 57). Cf. Tapa. «He o primeiro casco, ou a primeira parte das quatro, que compoem o casco do pé, ou da mão do cavallo, que saão: Tapa, Saucó, Palma e Ranilhas (J. Pacheco, *Divert. Erud.*, 467). Cf. cast. *tapa* / port. *tampa* < *tympanum*? (cf. DCECH s. v. 'témpano').

Tripas 'tripas': «por ende andando o Cauallo solto liura mellor o *tripas* et o uentre» 13 v. (cf. ast. *tripu*).

Uerez 'variz': «esfollase aas uezes et rronpese o coiro *por rrazon* de alguun enca-rrego ou *por rrazon* de sobeieduen de o sange que sal porllo espinaço a que chama *uerez*» 16 r. = *uerrez* [se pronuncia vérez / vérezes, según C. Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII, 424-425].

Voces Mestre Giraldo

Alardo 24
 Amerger 20
 Calda 21, 31, 34
 Canella 21, 31
 Çumo desa carne 34

Defollegar (2) 26 = latejar
 Defolgar (2) 29
 Desfollegar 30
 Esnua, esnuar 'cagar' 36
 Estrepe 43
 Fontenela 45
 Hunto velho de porco 47
 Jarete 46
 Inchalhe 'llénale', por enchelhe 25
 Jnguas (2) 37
 Megar 'mear' 36
 Meiar 36, meyara 36
 Mejar 37
 Mollidõoen 11
 Mordimento 12
 Olyo do loureyro 19
 Podridõoe 38
 Prodridoem 25
 Poo da teira 45
 Rroncar as tripas 35 = rugir
 Saro de cuba 21, 22
 Sobegidoem 10, -ooes 21, -jydõoe 23
 Taraço de vinagre 48
 Vnto nouo do porco 37
 Vrmõ 39
 Vurmo 39, 49

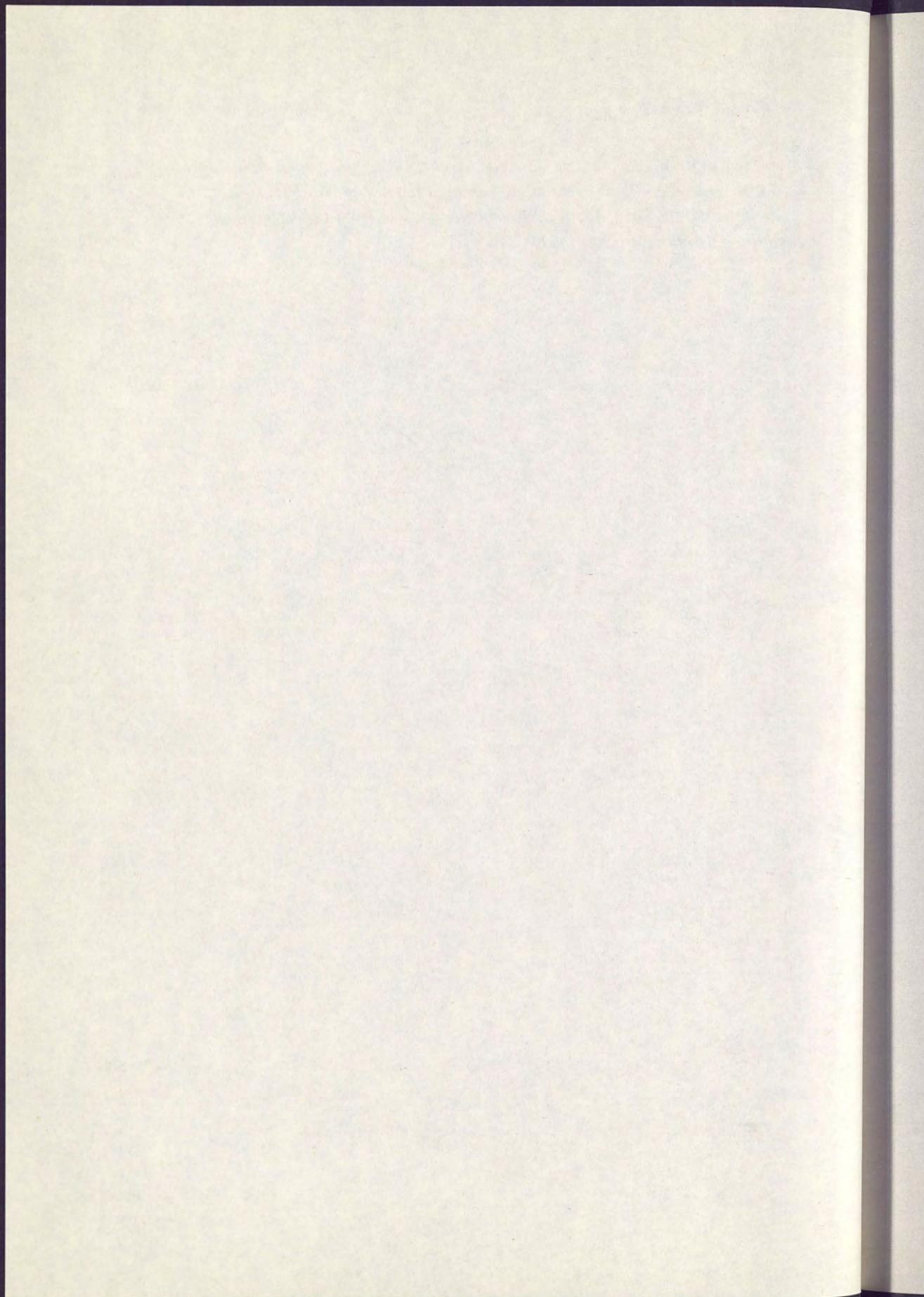
LIBROS PORTUGUESES DE ALVEITARIA en D. Barbosa Machado

Bibliotheca Lusitana

- Affonso Esteves, *Arte de Alveitaria* (I, 36) perdido
 Alexandre Dias Ramos, *Nova Alveitaria de gado* (IV, 8) 1737
 Antonio Pereyra Rego, *Instrução da Cavallaria da Brida con hum copioso tratado da Alveitaria*. Coimbra por João Ferreira. 1679. 4. & ibi por João Antunes. 1712. 4. (I, 348)
 Braz Pinto, *Livro de Alveitaria* que conserva seu filho (I, 549)
 Giraldes, *Arte de Alveitaria* (II, 385) = Mestre Giraldo
 João Alvares Borges, *Practica, y observaciones del Arte de Alveitaria...* Madrid 1680 (II, 584)
 Lourenzo Russio, *Livro de Alveitaria* ms. (III, 39)
 Manoel Martins Cavaco, *Arte de curar os Boys* (III, 306)

Manoel Rodrigues Açafate, *Livro de Alveitaria composto por Fernando Calvo o qual repartio em 5 libros. Esta prompto para a Impressão* (III, 357)

Sebastião da Silva, *Livro de Alveitaria, em que trata das enfermidades dos cavallos, e de seus enfreamentos* Ms. (III, 701)

Texto

Omo ont todas as qoufas animalens q deus feo d'uso e f'uido de o'br'as
 mel'ia no seia mais nobre qo cavallo por q p el os ym'p'os et os qm
 des senores et os cavalleiros se deye et por q sey el ofenor ont os uros
 p'uidos asy como deue no poder' seer q'p'ado por apl' d'au'lo b'f'uy
 de' cavall'os q'p'alye anony'd d'au'el'lo q' no nobre t'up'os se delectay a a lu
 ndade et anony'd d'au'ull'ap'ia et d'abac'ula algunas cosas do cavallo segun'do
 n'ra op'io q' ab'ou'ca do meu eng'eno op'dinas a'juntar no q' y todas llas
 cosas q'ofay s'of'lye mostar q'ntas qoufas q' no cavallo et asin g'eta' p'p'
 tece mais l'uid' ment' de d'ade y op'dos q' se g'et'io o'j' p'uey d'ui q'uy d'ay
 d'ub'yo de call'ap'ia Cavalleiro en m'ag'et'ali en ont q' de meu senor
 o' d'uy q'ador s'f'ud'ay' g'et'io dem'p'ua bon'ca'e de todas llas q'issas p'asos
 id'adeyas most'ay' q' ap'oyo de h'ui meu am'p'o q' se de' esto delectau'd todas
 llas q'issas co' f'emenca' asy es'p'ir' p'uey e' unde s'p'uey u'f'omos da q'ca' et
 e' da d'af'encia' do cavallo e' d'og'no do fill'ay' e' do m'ac'io' del' o' d'og'p'
 cap' da q'p'ia' et da q'p'ia' d' i' g'et'io da cons'encia' da f'f'enu'f'ia' do cap'io e'
 de' n'eb'os e' d'af'elos del' r'og'iro das en s'p'uey' del' asy d'at'uy'as como ag'
 d'emo' e' b'f'isto das en s'p'uey' d' p'emedios e' das m'ag'as q' balley' q' as
 d'as en s'p'uey' d' da q'p'ia' e' da d'af'encia' do cavallo p' m'ag'as por q'p'
 uyndo u'g'et'io e' d'af'encia' do cavallo d'ago q'o cavallo deue q'ca' q'p'ado
 co' h'ay' q'p'ia' e' f'emenca' en esta q'isa e' m'ag'as o' d'au'lo q'ba de q'p'ia' d'ue
 q'ca' q'p'ado e' b'ey' q'ou'p'ado e' no deue en el' cavall'ay' ne q'bal'ay' co' el'
 e' q'uo' do m'ec'or q'bal'lo' e' mais sey' of'ay' o' cavall'ay' a' d'og'no' mais cu'
 s'f'ud'ay' q'p'uey' e' p' esto se g'et'ia' o' cavallo no u'end' d'ama'g'ie' q'p'ier'
 e' mais q'p'io' q' deue o' home' s'ab' q' en tal q'p' deue d'et'ar' o' cavallo
 na' d'og'no' q' p'osa' na' en q'p' co'uy'p'ul' das q'uas p'ou'q' a' d'og'no' p'ac'endo
 au'ond'of'ay' mais l'ente e' m'ello' d'ada' a'of'illo' q'to' se' d'ade' e' f'emel'la
 p'aso' q'f'co' cavallo' na' s'ua' d'af'encia' e' ad'eat' se' ab'ond'ado' de l'ente' e'
 d'ep'ias' s'uas' cap'as' s'f'ay' mais' d'af'as' et' m'ais' f'of'os' t'oda' u'ia' e' s'ou' cap'io
 e' s'ous' n'eb'os' mais' g'randes' d' d'og'no' m'ent' for' p'ue' no' deue' de' s'ou' m'oj'
 q'p'ia' ne' m'oj' m'ag'as' mais' d'ade' seer' no' cum'm'at' case' for' m'oj' q'p'ia' a'p'
 u'f'ia' de' deue' q'p'uey'ia' en' tanto' of'illo' no' u'end' q'o' cap'io' e' os' n'eb'os'
 del' no' se' p'od'ey' q'f'end' e' p' ende' s'ap'ia' o' cap'io' p'ey'eno' e' se' for'
 m'oj' m'ag'as' p' p'aso' de' q'p' m'ag'redem' no' se' p'od'ey' op'el' b'ey' g'ou'd'm'

LIBRO DE ALUEYTARIA¹

[C]omo ontre todas as qousas anymalyas *que* Deus fezo a uso et *seruiço* do ohmen nehña non seia mays noble *que* o cavallo, porque *por* el os prjncypes et os grandes senores et os caualleiros se deporten, et porque sen el o señor ontre os outros priuados asy como deue, non poderya seer esgardado poren aprol daquelles *que*² vsam dos Cauillos, espçialmente aa onrra daquelles *que* con noble curaçon se deleitam aa bondade et aa onrra da cauallarya et da batalla, algũas cousas do Cauillo, segundo mjña opinion et a braueza do meu engeño ordiney ajuntar *liuro*³ no *que* *por* todas llas coussas posam sutilmente mostrar *aquellas* qousas *que* ao Cauillo et a sua geraçon perteeçen mais lliuremente a *verdade* *por* orden *dereita* segundo o *que* *provey* Eu Jurdam Ruyvo de callabrya, Caualleiro en marescella⁴ en outro *tempo* de meu Señor o Enperador Fradarique segundo, de mjña vontade, de todas llas qoussas, rrazoes uerdadeiras mostrarey.

Et a rrogo de huun meu amjgo, *que* se en esto delleitaua, todas llas qousas con femença, asy escriuyr *provey*. et Ende *prjmeiro* uejamos da *crjaçon* et⁵ da Nasença do Cauillo et O segundo do fillamento et do mantimento del, et O terçeiro da garda et da jnsinança, et O *quarto* da conosença, da fremusura do corpo et dos nenbros⁶ et da feiçon del, et o *quinto* das enfermidades del, asi Naturaes como aãydentaes, et O seisto das enfermidades⁷, rremedyos et das meznas *que* vallem *contra* as ditas enfermidades, et da *geraçõ* et da nasença do Cauillo.

Primeiramente porque⁸ escriuyndo a *geraçõ* et a nasença do Cauillo digo *que* o Cauillo deue seer geerado con gran goarda et femença em esta gisa et maneira: o Cauillo *que* ha de geerar deue Seer esforçado et bem gobernado et non deuen en el caualgar nen traballar con el.

Et quanto con mēõor traballo et mais sem afam o caualgar a Egoa mais cunpridamente esprouezera et *por* esto se geerara o Cauillo no ventre da madre myor et mais groso.

Et deue o home saber *que* en tal *tempo* deuen deitar o Cauillo aa Egoa, *que* posa naçer en *tempo* conuynjuel das heruas porque a Egoa, paçendo auondosamente, mays lleite et mellor dara ao fillo. esto he *verdade* et semella rrazon. E se o Cauillo na sua Naçença, et adeante he avondado de leite et deruas suas carnes seram mais testas et mais fortes toda uya et seu corpo et seus nenbros mais grandes.

A Egoa *mentre* for prene non deue de seer moy grosa nen moy magra, mais deue seer no cumunal, ca se for moy grosa a grusura de dentro estreitarya en tanto o fillo no ventre *que* o corpo et os nenbros⁶ del non se poderyam estender, et *por* ende sairya o corpo peqeno, et se for moy magra *por* rrazon de gran magreduen⁹ non se poderya o potro bem gouernar

¹ El texto no lleva título alguno. ² *que* om. ms. ³ *liuro* om. ms. ⁴ *marescella* sic ms. ⁵ *et* et ms. ⁶ *nebros* ms. ⁷ *enfirmidades* subrayado en el ms. ⁸ *por* ms. ⁹ *magredeun* ms.

no vent. della naxepa man et fayo deyas qndo beel qo do pot
 naca deue aundm d'goda ya fms sen pot en lugar montoso et
 pedregoso et se pot en tal lugar nacer as brnas mais dnyas
 et mais fortes y lo bifo canaxencia et qpor ment se hufa en
 monte he tempo danda en qes montes pedregosos et por hufado
 do sobri et do decol. deses montes fapanxelle as qporas melloas et
 anacupa apaxellada pote ya defendim das coxas fms os osos mais
 qposos da dya q andm pre dia he deote no deue qta ysa
 en lugar hu no comend ne beba por q por fime ou sede q yade
 qya estando asy en cassada aas brnas deeyda qstaxim de paxo o
 fto aite do qo et pois qo pot nacer ande curaxencia y llugares
 qspaxosos et deuyd ataa q curaxa dous anos et no mais et esto digo
 ya qo pot bey qado pois q passat dous anos se co sa marte andm
 qna canallan natuqaly en oute ammalha et por esto paxaxim de cada
 dia et llugamam en alguma pa do corpo se paxaxim duna d'fimo po
 qo pot q ataa tres anos en boy llugam de pasaxo uind luddima qm co
 paxim douts bestas mellos et mais saao deeyda asy q hufe qpos brnas
 cada dia tao am et luydm et gaxda soude no corpo et nos mebps do
 pot qaxaxim et qaxaxim as coxas fms lluyas demaxoas et y do
 das coxas melloas

Do fillamento et do momento do cauillo

Do he da qrefaxo et dancencia do cauillo bramos do fillam et do
 momento del digo qo pot pot q he tempo et molle das coxas qo deue luy
 qndo ofillaxen co coxas de luy qosa leuemeo et masaxim por allaa he mais
 ligeira qo llino se deue fillar. qpot en qo present et tempaxado ca
 se se axent coxo y passado de qabalho q no ha hufado lligeira qo deeyda
 qyym et colhen dano en alguma pa do corpo et pois q for fillado de
 deuo en calheito de llino canauo et qaxello en copaxa de ca
 Cauillo

(1 v.) no ventre della; naçerya magro et fraço; depois quando veer tempo do potro naçer deue a andar a egoa para fazer seu potro en lugar montoso et pedregoso.

Et se o potro en o tal llugar naçer, as hvnas¹ mais duras et mais fortes porllo vuso da naçença et mayor² mente se husar, en mentre he tenro, dandar en eses montes pedregosos, et por huso do³ sobyr et do deçer deses montes faranxelle as coixas mellorres⁴, et a natura, aparelhada poren para defendimento das coixas, faze os osos mais grosos.

Et a Egoa que andar prene dia nen Noite non deue estar presa en llugar hu non comeya nen beba porque por fame ou sede que padeçirya estando asy ençarrada⁵ aas vezes seerya constringida de paryr o fillo ante do tempo.

Et pois que o potro naçer ande cuntinoadamente⁶ por llugarres⁷ espantosos et derua ataa que cunpra dous anos et non mais.

Et esto digo porque o potro bem criado pois que passar dous anos, se con sa madre andar, queria cauallgar naturalmente en outra anymallya, et por esto peyora-rya de cada dia et lligitimamente en algũa parte do corpo se poderya danar.

Afirmo pero que o potro que ata a tres anos en bom llugar de pazço uiuer liure-duuen, sem compania doutras bestas, mellor⁸ et mays saão seerya, asy que huse canpos⁹ verdes¹⁰ cada dia ca o aar et livreduen¹¹, et garda soude no corpo et nos nenbros¹² do potro Naturalmente et espiçialmente as coixas som llinpas de magooas et por todas coussas mellorres¹³.

Do fillamento et domamento¹⁴ do Cauallo.

Dito he da geeraçon et da naçença do Cauallo; veiamos do fillamento et domamento¹⁴ del; digo que o potro, porque he tenro et molle das carnes, que o deuen llyar, quando o fillarem, con corda de llãã grossa leuemente et mansamente porque¹⁵ a llãã he mais ligeira que o llino. Jtem deuen fillar o potro en tempo rezente et tenperado, ca se for caente o tempo, por rrazon de traballo que non ha husado, lligeiramente poderya pirigar et coller dano en allgũa parte do corpo. Et pois que for fillado devenno trager¹⁶ en cabresto de llino ou¹⁷ canauo et tragello en conpañia de outro Cauallo

¹ Sic ms. ² myor ms. ³ do do ms. ⁴ Sic en los dos ejs. que hay en el ms. ⁵ encarrada ms. ⁶ cutinoadamente ms. ⁷ Sic el ms. ⁸ ejs. de llugarres y ⁸ de llugares. ⁸ mellos ms. ⁹ capos ms. ¹⁰ vrdes ms. ¹¹ livrduen ms. ¹² nebros ms. ¹³ Sic ms. ¹⁴ do momento ms. ¹⁵ por ms. ¹⁶ devenno sic ms. O es errata por levenno o falta un verbo como trager para que el contexto tenga sentido. ¹⁷ llino canauo ms.

En syna do de llugar hu dene d'omar asy como te ensinay a:
 deam q por q toda cosa ama q anuallis a semelant asy por en
 mais q amtes se qapa qpe co cauullo q de desin qatira

Yo mameto q d'ayda do por por qo tomare
 ya domar o cauullo esta de amaxya et saluedya na q'onda
 pte digamos qo cauullo dene no puenl estar en dous aspectos
 et en duns soltas asy p'otas q'le no dene ob p'os q' se se fas q'yo
 q'nte to el oit besta ya se q'oyen ael mas seguras q' nuns q'na
 moit q' deneo q'ayen to amano por toos llos mltos luma ment
 et masa ment no comedo q' o cauullo q' del p'enta no deu ser affo
 ne deparauoas ad p'antoss ta y p'antoss tach podria guamar maras
 et custumes mes ayas deu lle fallar masamenc tangeres et asragen
 doo ataa q' sepa maso et bey en syna q' se no effant aotangemto
 das ayas q' deu no tanger pu toos llos mltos q' q'ama d'amente no
 p'os q' deu llos namme alca q' barillos como q' q'ofen sepa q'
 deneo fah q' no deu meter en p'oy na domar seho de dous ayos
 meant et desy q'no ments for llado tanto ments lle p'odem en p'oe
 der erob p'os enas ayas ad lludayas q'le fase p'as domapa q'

Da guida et da ensinaco do por

to de desyo do fillas et do mometo do cauullo
 ayda digamos na teq'ira pu da q'ida hu da ensinaco del q'moyas
 p'os qo amalo for fillado et domado d'eneo p'ende en alq'eto de dous
 p'amos ferto de coyo to cabeadas et llegero aq'p'ent et metaro en
 duns soltas et toa co o llos della q' q'ayen doceror ob q'namayos
 maro faaos et onty ad q'oxas se ollugar hu estener para l'nyo aama
 ma q' aanoit de toa q'yo et faan l'ey q'p'ado allto ataa ob q'oltes
 de palla on de feca ya folgan en el desyo desyo desyan manna deu
 no q'ya da q'p'ada et deu no almosacu to almosas masamenc q' q'oy
 no q'p'ado enas ayas en toos llos mltos asy como come desyo deu
 no llouar mansa ment en p'eyero p'aso ayda et asy aamunaa como a
 a noit naq'yon doce oufalq'ade deu no meter na beca della hu nay

(2 r.) Ensynandoo ao llugar hu o deuen a domar, asy como te ensinarey adeante. Et porque toda cousa ama Naturalmente a semelauil, asy por en mais sãamente se criarya o potro con Cauallo que he de sua Natura.

Do¹ domamento et da guarda do potro pois que o tomaren.

para domar o Cauallo esta he a maestrya et Sabedorya; na Segunda parte digamos que o Cauallo deue no preseuel estar en dous arretaes et en duas soltas asy postas que lle non danen os pees. Et se se faz esquiuo junten con el outra besta para se chegarem a el mais seguramente et mais chaamente. Et deuenno tanger² con a maõ por todos llos nebras liuiaamente et mansamente³ no começo⁴ contra o Cauallo, o que del pensar non deu seer aspero nen de parauooas aspantossas, ca por parauooas taes podiria gaanar mañas⁵ et custumes⁶ maos; deuen lle fallar mansamente, tangendoo et afaagandoo ataa que seya manso et bem ensynado, que se non espante ao tangemento das maãos. Et deuenno tanger por todos llos nebras estremadamente nos péés. Et deuen llos aa myude alçar et batellos como See o quisesem ferrar⁷. Et deues saber que o non deuen meter en prjgom nen domar se non de dous anos adeante. Et desy quanto menos for lliado tanto menos lle poderan enpeeçer enos pees e nas coixas as lliadurras que lle fazen para o domaren.

Da guarda et da ensinaça⁸ do potro.

Dito⁹ he desuso do fillamento et domamento¹⁰ do Cauallo, agora digamos na terceira parte da guarda he da ensinaça del prjmeiramente; pois que o Cauallo for fillado et domado deuenno prender en cabresto de dous rramos feito de coiro con cabeçadas et llegenno ao preseuel et metanno en duas soltas, et tena os ollos de llaã que tragam doçemente os trauadoiros mais saaos, et outrosy as qoixas. Jtem o llugar hu esteuer Seia llinpo aa mañaã¹¹ et aa noite de todo esterço, et façamlle y estrado allto ataa os geõllos, de palla ou de feõ para folgar en el; depois¹² de gran mañaã deuenno tirar da estrada, et deuenno almofaçar con almofaz mansamente que soem no espinaço e nas coixas en todos llos nebras asy como conuen, depois deuenno lleuar mansamente en pequeno paso a agooa. Et asy aa mañaã como aa noite na agoa doçe ou salgada, deuenno meter na vëea della hu uay

¹ Do om. ms. ² trager ms. ³ masamente ms. ⁴ comeco ms. ⁵ manas ms. ⁶ custumes mes ms., repitiendo la última sílaba de la voz precedente. ⁷ ferar ms. ⁸ ensinaça ms. ⁹ ito ms. ¹⁰ do momento ms. ¹¹ mamaã ms. ¹² depois depois ms.

mais testa y tres opas ataa es yrollas ou pouyo suso amā ad coixas
 estando assi ym tres opas na boea d'apōn salgada d'oual sea naturalhye
 ad coixas do Cavallo q'umido os humores et ad enflimada q' de coey
 and coixas d'opos q' d'agua q' d'oreo deulle extriga et q'ager os
 pees et ad coixas corē q' meta na estada ou na casa por q' se engra
 nō estada co ad coixas ou q' os pees molhados y passō do fumo et en
 coventura do estade fuzente enas coixas et nos pees enflimada ay d'ua
 gallas q' q' d'ua ouos q' ues de maos humores et esto nō deve estare
 ac Cavallo deve ter amaludeya lura ango as a aasos ass q' adnon
 posa filla co sa boea ofeio ou ayalla et busande o comer assi q' natu
 ra et buso lle faja ocillo et acabeza seu mais ligeiros et seu mor me
 lla den fren en ypsata mais no alcafu et nas coixas et pareceria mas
 frenoso y mago do ymencia q' se fas solilla pte d'andeya yfando a
 acomen assi q' d'ua opre comer feo yalla heya opo allea ofrellya
 q' q' d'ua melga et ad gousas semelluella aceto q' natural ment sey
 pa sei comer. Este Cavallo fei nouo deve comer q'inas et feo do q'io
 et co oitō gousas semelluells ou sey opo como heya et feo d'andeya
 ca estas cosas en andam et allaga ouente et natural ment acpau
 tam os netros y passō da humidade. Este Cavallo fei q'ido et de
 pade q'ida deulle acomen tempada ment opo et yalla et esto no fat
 enq'ia yolla secura da yalla mais fas as carnes dezas et mais fices et
 et seu mais busado. Ademais s'abi q' Cavallo pa mellor seu nō deve
 seu mor goso nō mor mago mais ande anbas et se for mor esse os
 humores soberos deq' and coixas et g'eease y leue ment doc pes et se
 q'ballar podese p'ada y mortas d'ores ligeira ment. D'ouida B
 cavallo soffer sa grande tempada / se for mor mago des falleceya en
 el asya yolla q' mapeya. De mais pareceria peor q' d'ua
 Ademais pois q' Cavallo fei do pade q'ida ou de mais coma equas
 domas et nō domas no q' do de pade tam solillu pa se ymag et
 esto y hū mes et nō ande faja acāi mais este en casa ou besto delem
 cubeta por q' se desubeta andase faja y passō d'assua podera ad
 eon

(2 v.) mais tesa por tres oras ataa os geollos ou pouço suso ataa as coixas; estando asy por tres oras na vëëa dagooa salgada do mar, seca naturalmente as coixas do Cauallo *consumindo* os humores et as enfermidades *que* deçem aas coixas. Et pois *que* o da agoa trouxeren deuen lle exugar et trager¹ os pees et as coixas, ante *que* o metan na estada ou na casa, *porque* se entrar no estrado *con* as coixas ou *con* os pees mollados *por* rrazon do fumo et da caentura do estrado, fazense ennas coixas et nos² pees enfermidade a *que* dizen gallas, *que quer* dizer ouos *que* ueen de maos humores, et esto *non* deue escaeçer. Ao Cauallo deuen teer a maniadeira baixa antre as maaos, asy *que* adur posa fillar *con* sa boca o feeo ou a palla, et husando o Comer asy *que* a natura et huso lle faran o collo et a cabeça seer mais ligeiros, et seer moi mellor denfrear, engrosara mais no alcafar et nas coixas et pareçera mais³ fremoso *por* rrazon do prememento *que* se faz sobre lla parte deanteira vsandoa a comer asy.

Item. deue o potro comer feo, palla, herua, orio, auea, espelqa, *que quer* dizer melga, et as qousas semellauelles a esto, *que* naturalmente som *para* seu comer. Et se o Cauallo for nouo deue comer eruas et feo *con* orio et *con* outras qousas semellauelles, ou sen orio como herua et feo a auendo, *ca*⁴ estas coussas⁵ ensancham⁶ et allargan o uentre, et naturalmente acreçentam os nenbros *por* rrazon da humidade. Et se o Cauallo for *conprido* et de jdade *conprida* denlle a comer tenperadamente orio et palla, et esto *non* faz engrosar *por* lla secura da palla, mais faz as carnes tesas et mais fortes et⁷ sera mais husador.

Et deues saber *que* o Cauallo *para* mellor seer *non* deue seer moi grosso *nen* moy magro, mais antre ambos⁸. Et se for moy grosso os humores sobeios deçen aas coixas et geeranse y leuemente doorres⁹, et se traballar podese perder *por* moitas doores ligeiramente; Et auonda O cauallo sofrer sa gordeen tenperada.

Se for moy magro desfalleçera en el a força *por* lla gran magreduen De mais pareçera peor a qen o uyr. Ademais pois *que* o Cauallo for de jdade *conprida* ou de mais coma eruas domadas et *non* domadas no tempo do veraão tam sollamente *para* se purgar, et esto *por* huun mes, et *non* ande fora ao aar, mayes este en casa cuberto de boña cuberta, *porque* se descuberto andase fora, *por* rrazon da friura, poderia adoeçer.

¹ *Trager* sic ms. El contexto parece exigir el sentido de 'enjuagar, secar'. Podría ser errata de amanuense por *terger*, forma gall. paralela del cast. ant. *terzer* y que recoge Cuveiro: "*Terger* - (ant.) limpiar".
² *mos* ms. ³ *mas* ms. ⁴ *ca ca* ms. ⁵ *cossas* ms. ⁶ *en ancham* ms. ⁷ *et et* ms. ⁸ *ambos*. Su final *-os* parece arreglo de un *-as* anterior. ⁹ *doorres* sic ms. El texto ofrece 3 ejs. de esta grafía y 11 de la normal *doores*.

Et p[er]do ope en aboca deya ao Cavallo deus no alimpar q[ue] d[ic]e
 de p[er] p[er]m[er]t[er]e por q[ue] op[er]o adus teste er defera ad v[er]dadmas de
 co[er]po e g[ra]tia p[er]o c[er]ta deus de[er]e molle et tenada et ia p[er]o sal
 p[er]o e co[er]p[er]e pougo en m[er]g[er]alla por q[ue] ha g[ra]tia co[er]p[er]e molle en
 g[ra]tia en g[ra]tia mais q[ue] ou[er] et h[er]ta q[ue] q[ue]da ag[er]a he mais mais f[er]ra
 e co[er]p[er]e mais de sa tanto me[er]os ep[er]a en g[ra]tia o Cavallo co[er]p[er]e Cavallo
 no bebor auuonido no podeya filla co[er]p[er]e p[er]ueta mo[er]o de Cavallo e
 valle q[ue] p[er]o de co[er]p[er]e lauare amende co[er]p[er]e e co[er]p[er]e aboca de
 de[er]e

Un ill g[ra]tia se deue op[er]e f[er]ra e g[ra]tia.

F ep[er]a se deue o Cavallo co[er]p[er]e p[er]o de[er]e q[ue] m[er]g[er]a ad hu
 mas et deus os anellos das f[er]ra q[ue] p[er]o f[er]ra et l[er]u[er]e
 Et p[er]o ad f[er]ra mais l[er]u[er]e f[er]ra tanto o Cavallo alaga os p[er]o
 mais l[er]u[er]e e q[ue]da aboca de Cavallo h[er]ta no g[ra]tia de f[er]ra
 mais effe[er]o tanto de f[er]ra maior et mais f[er]ra como co[er]p[er]e h[er]ta q[ue] p[er]o
 Ep[er]e f[er]ra mais h[er]ta et mais co[er]p[er]e f[er]ra tanto au[er]a ad h[er]ta molles e
 mais f[er]ra por q[ue] p[er]o de[er]e f[er]ra f[er]ra q[ue] ad h[er]ta n[er]o de[er]e
 de[er]e h[er]ta q[ue] no co[er]p[er]e na beira o Cavallo q[ue] be[er] co[er]p[er]e e f[er]ra
 p[er]o e de[er]e no cul[er]a dalg[er]a q[ue]sa et ande m[er]a[er]e co[er]p[er]e el adu
 q[ue] p[er]o f[er]ra e f[er]ra q[ue] caualgar mo[er]o da h[er]ta en p[er]o ao Cavallo e
 de co[er]p[er]e u[er]a f[er]ra no pode de[er]e tam[er]e p[er]o co[er]p[er]e co[er]p[er]e
 co[er]p[er]e f[er]ra co[er]p[er]e co[er]p[er]e et p[er]o q[ue] p[er]o l[er]u[er]e mais mo[er]o mais co[er]p[er]e
 f[er]ra p[er]o ad h[er]ta q[ue] he mais f[er]ra q[ue] de dia e p[er]o en ual mais
 e auu[er]a en el p[er]o la man[er]a no ep[er]e co[er]p[er]e de[er]e o Cavallo en
 beira de lino p[er]o p[er]o das mostas Un ep[er]e f[er]ra de[er]e co[er]p[er]e
 de[er]e no de[er]e caualgar o Cavallo ne lle f[er]ra no de[er]e p[er]o co[er]p[er]e
 co[er]p[er]e me[er]o co[er]p[er]e de[er]e mais de[er]e no mais de[er]e no g[ra]tia
 co[er]p[er]e de[er]e Un l[er]u[er]e f[er]ra et de[er]e h[er]ta de[er]e et de[er]e co[er]p[er]e
 u[er]a e f[er]ra en el caualgar p[er]o g[ra]tia co[er]p[er]e q[ue] co[er]p[er]e f[er]ra e p[er]o
 lle g[ra]tia q[ue] p[er]o de[er]e de[er]e de[er]e de[er]e e f[er]ra me[er]o f[er]ra
 me[er]e se deue g[ra]tia no me[er]o de[er]e p[er]o q[ue] p[er]o g[ra]tia f[er]ra o Cavallo

(3 r.) Et quando orio ou aveea deren ao Cauallo deuen no alinpar e scudyr do poo, *prjmeiramente* porque o poo aduz tosse¹ et deseca as entradanas do corpo; et agoa para o cauallo deue seer molle et tiuada, et ia quanto salgada, et corrente pouqo ou nymjgalla, porque ha agoa caente molle engrosa engorda mais que a outra. Et Nota que quanto² a agoa he mais³ frya et core⁴ mais tesa, tanto meços engrosa⁵ o Cauallo, ca see o Cauallo non beber auuondo non podera fillar carne; *proueita* moito ao Cauallo et dalle apetito de comer lauaren ameude con sal et con vino a boca de dentro.

En quall gisa se deue o potro *ferrar*⁶ et *guardar*.

Ferrar se deue o Cauallo con ferraduras rredondas *conuiniuyllas* as huñas⁷, et deuen os canellos das ferraduras⁸ seer estreitos et lleues. Et quanto as ferraduras⁹ mais lligeiras foren tanto o Cauallo alçara os pees mais lligeiramente. Et quanto a huña do Cauallo husa no çircoito do ferro mais estreito, tanto Se faz maior et mays forte como conuen. Nota que quando O potro for mais Nouo et mais çedo ferrado¹⁰, tanto auera as huñas molles et mais fraqas, porque o huso dandar sem ferraduras¹¹ crja as huñas mais duras.

Deuen *guardar* que non comia nen¹² beua o Cauallo quando veer caente et suurento, et deuen no¹³ cubryr dalgũa quousa, et andar mansamente con el ataa que arrefeezca, et sabj que o caualgar moito da Noite enpeçe ao Cauallo, et Se enton ueer suurento non pode seer tambem pensado como *de*¹⁴ dia para comer sua çeea como sooe, et porque pode ligeiramente moito mais arrefeçer porllo aar da Noite, que he mais fryo que o de dia. Et por en ual mais cauallgar en el *por* lla mañaa; no¹⁵ tempo caente Leue o Cauallo cuberta de lino por rrazon das moscas. En tempo frio deue tēer cuberta de llãã; non deuen cauallgar o Cauallo nen lle fazer noio des juno¹⁶ por todo o mes meiado ataa çima dagosto, mais deuen no¹⁷ gardar, como dito he, En llugares frios et deue husar deruas et doutras cousas uerdes, et se en el caualgasen por lla gran caentura que enton faz et por llo gran traballo poder se ya de dentro desecar. Et esto meesmo semellaualmente se deue *guardar* no mes de janeiro porque porllo gran frio o Cauallo

¹ *toste* ms. Cf. "o poo da çeuada sooylhe a fazer tosse" (Mestre Giraldo, R. L, XII, 11). ² *quando* ms. ³ *mais mais* ms. ⁴ *Sic* ms. Cf. *corer* 11 r. y *acoreren* 8 r. y 11 r. ⁵ *cria engrosa* ms. *Sobra cria* o falta la conj. et. ⁶ *fera* ms. ⁷ *Sic* ms. ⁸ *fraduras* ms. ⁹ *feraduras* ms. ¹⁰ *ferado* ms. ¹¹ *feraduras* ms. ¹² *ne* ms. ¹³ *nõ* ms. ¹⁴ *om.* ms. ¹⁵ *non* ms. ¹⁶ *Sic* ms. ¹⁷ *mais n mais deuen non* ms.

cuente ou supente ligeramente apesere. Hora qo Cavallo ya qeer mais saad de
uena sangria na vea de collo qo bagas eno qno qno asseu no qo de uenpao
hua vis era esto out no outono out qno out q uenlle do fange asas q sabi
qo cavalla qo hsi fa ben qnendo como desfo do he q for tempera merr
Cavallgna durpa en sabende et en sa feja vnt anos e

En ensynada e ensina e de custume do pto
qo q no comea de ensina e de acustumado de pto Cavallo ymer
fament deu lla medes qeo mais feto fno et mais ligero q pdece
aid q dntre os mofes de mel ou dntre consas dea e qto no comea lla
meos mal feseje no feso tanto adent mella. sçepa e dntre lla dntre
pao pteber out uer mella. pto qo pteber ofeo sey asay deue
no qager y lla pnta de hua pte and out demanaa et de hua y alguns
dias ataa q seia e dntre en pas aqil qo ylla pnta sol qager de pto deua
Cavallgna en el masament sem esqas e sem fella e qagerello adeste et asco
sto en poganos pas uolucendo de hua pte e dntre fepnido masament co hua
uata e se fa mastei una amsel alqer apoe como de sus do he e dntre no qa
ger y llugars chao sem pnta de allus ataa opa de tea esto dntre uisat ataa
poe en el ande opoa qager y nulle pte sey out qntre et qntre qo
y qntre de hua mes pntalle mansament a sela e cavallgna en el a sela
ataa opa de dntre no qo cavallgna pte suba masament en el e no omou ataa
pnta sem pntas como hua q fillaia ande custume e pto uer qo fno deu
no deueno cavallgna e pas lla qcar yllas manges et yllas opas masa ment
pella manga et qntre adeste pntolucendo mais adeste e dntre en eust
no pollaga apdeca de sta et coe ascesta mais dea por qo Cavallo. Haturah
ment dta mais ascesta bollindolle to ofeo mais pntament dntre q dntre
topat qager y opas et y llugars chao ya filla y uiso dal au ans leue
ment et mais fntoga ment pnto dntre de cada dia ad coxas et os ptes et
esto mesmo pte fa de pnto de uisate cavallgna en el y toies ou pnta
pnt ad pnta qesto seme llugars un o Cavallo vando saltar e ande yllas
llugars sol dntre ataa ad coxas et os ptes mais apntament yllas oute llu
qntes e aso en el pnta ande mais segnte et mais fno o Cavallo q
qcar de y ligero ment co dntre et ascesta pollas dntre llugars y mang
semellanel ylla manga en meo saltu q poder eqagant agallope no deue me
to qager agallope o Cavallo ca y dntre se auqara e poder seja de

(3 v.) caente ou surento ligeiramente arrefeçe. Nota *que* o Cauallo para Seer mais saaõ deueno sangrar na vea do collo *quatro* vezes *enno* ano, *conuen* a saber: no *tempo* do veraão¹ hũa vez, *enno* estio *outra*, no outono *outra*, o jnuerno *outra*; et tirenlle do sange asaz. Et sabj *que* o cauallo *que* o asy foi bem gardado como desuso dito he, et *que* foi tenperadamente Cauallgado durara en sa bondade et en sa força vinte anos.

Da² ensinança³ et do custume do Potro.

Digo *que* no començo da ensinança³ et do acostumamento⁴ do potro⁵ Cauallo prjmeirament deuen lle meter freeo mais fraco⁶ et mais ligeiro *que* poderen auer, et vunte os mossos de mel ou doutras coussas doçes⁷; et *quanto* no começo lle meos mal fezeren no freeo, tanto adeante mellor sofrera; et deuen llo vntar *para* o rreçeber *outra* uez mellor⁸; Et pois *que* o potro rreçebe o freeo sem afam deuenno trager *por* lla rrenda de hũa *parte* et da *outra* de manaa et de Noite *pero* alguuns dias ataa *que* seia et vaa en paz a *aquel* *que* o *por* lla rrenda sol trager; depois deuen Cauallgar en el mansamente sem esporas et sem sella et tragello a destro et a seestro en peqeno paso uolluendoo de hũa *parte* et da *outra* ferindoo mansamente *con* hũa uara, et se for mester uaa ante el algem a pee como de suso dito he; et deuen no trager *por* llugar chãao sem pedras, des a lluz ataa ora de *terça*; esto deue vusar ataa *que* o *que* en el andar o posa trager *por* vu lle *prouger* sen *outro* giador; et tragendoo *asy* *por* espaço de huun mes ponanlle mansamente a sela et caualgem en el *con* sella ataa o *tempo* de jnuerno. Et *quen* cauallgar o potro subia mansamente en el et *non* o moua ataa *que* gise seus panos como *conuen*, *que* fillaria ende custume. Et pois ueer *tempo* frio deuenno⁹ cauallgar et fazerlle trotar *por* llas margêes et *por* llas aradas mansamente pella mañaa et tragerllo a destro rreuolluendoo mais adestro. Et deuenlle encurtar no pollegar a rredeea destra, et tẽer a seestra mais *curta* *porque* o Cauallo Naturalmente tira mais ao seestro bollindolle *con* o freõ mais rrigiamente digo *que* deuen tornar trager *por* aradas et *por* llugarres chaãos *para* fillar y vuso dalçar mais¹⁰ leuemente et mais fremosamente *por* llo vso de cada dia as coixas et os pees; et esto mesmo poden¹¹ *fazer* de rrazon, se vsaren cauallgar en el *por* toios ou *por* llugares asperos a esto semellauijs, ven¹² o Cauallo vsado¹³ a saltar et andar *por* llos llugares sobreditos, alçara as coixas et os pees mais apostamente *pollos* *outros* llugares; et *asy* o *que* en el seuer andara mais seguro et mais saaõ o Cauallo *que* trotar *ben* et ligeiramente ao destro et ao seestro *pollos* ditos llugares *por* maneira semellauel, *por* lla mañaa en meor salto *que* poder o tragam a gallopo, *non* deue moyto trager a gallopo o Cauallo *ca* *por* ventura se anojarya et poderseya de

¹ verraão ms. ² Le sigue *enfirmidade*, tachado, en el ms. ³ *ensinaça* ms. ⁴ *acostumameto* ms. ⁵ *potro*. Parece tachado, aunque lo apoya el título del cap. ⁶ *forte fraco* ms., tachada la primera palabra. ⁷ *doçe* ms. ⁸ *mellor poden* ms. Sobre *poden*, sin sentido en el contexto. ⁹ *deueno deuenno* ms. ¹⁰ *mas* ms. ¹¹ *pode* ms. ¹² *vn* ms. ¹³ *vsando* ms. Reponemos la prep. *a* según exige el sintagma.

Depois l'ageira ment fad perellader ual moito qo q canallga o canuallo aqpeto
 ou agallage n'adando dnu lugar pa out qaga na maao apellada resta e no
 mosos do fceco no poto do canuallo q amega acabea aos percos e encupre
 ocillo et este se fica no comage pouco e pouco e como uir q mester fas e en
 y moito en esto estado e camero e sepa pueto e fanteiro do canuallo et
 do q canallga por q qnd o canuallo qouid acabea qnada et aqpeto et ebe
 qda delqga o canuallo mais frefosa ment e qorante ou agallagando como
 deo he mais abega moito e mais eqpameto agapaga fere passe e mello et
 mais ligeira ment se uoluega adesto et mella se papaga e lyene ment en co
 modo esto en adellos customameto do canuallo. Et po q da qreeta da abega
 qhiv por mais po percoe no fceco por en ante mostar ad fpmas des fceco et
 ad maneyas do en fcear.

Das formas des fceco

Na forma do fceco ha v ay dize abaga por q han duas lappas anegas et a
 hua llonga et tal fceco he ac canuallo mais ligeiro dos outos se outo
 fceca do fceco chama amado mofa por q ha amega mofa anego et ha duas lu
 has e hua dellas se pe en duas pas he este fceco he mais forte qo outo se be
 do se outo maneyas de fceco chama amado mofa semellauel do sobi do de follas
 torcas ou chaas et tem mania davel no mofa do fceco et este he mais forte e
 mais uolendo q des outos se outo fceco ay dize adataldon ha amego mais lenyo
 qos outos e ebea aqpetal do canuallo et tem abega do canuallo pcedada
 no mofa do q ha moitas fallas e de uapadas et este he mais forte et mais
 qm des outos fceco se v ha qnda outas manias des fceco mais fortes e mais aspe
 ro do q uisay abaga p'ncas q lleixo p'lla sua aspedne deo canuallo ou
 u abega male penle fceco deo e mole e fca ouid duya Quessi llemora fceco
 forte et duro et depois ouatne radea da q el et qagano e masamento e a
 mende p'lla uilla onde ouid meste de fcecos ou de saparelos ou de outos q
 fi mester q fca p'ndo ou eston. E se o canuallo esto ouid uisado p' de
 ja modo e fca mais uisado e mais faguro e p'fando p'las d'os hu ha
 qm p'ndo e qm soe se se a canuallo e fca no no deite fca. e ac p'ncas
 ne a uasa hu co estora mais deite no qagei masamento co hua cara afan
 gando e lleuado p'las d'os llyapas amude. E se o p' uentura v f'p' se filla
 f'ra otemor e fca q uita q'p'ra ada q cise f'q'p' ou alqum f'ca e

(4 r.) depois ligeiramente fazer rreuellador; ual moito *que o que* cauallga o Cauallo a trote ou a gallope mandandoo duun lugar *para outro*, traga na mão a rre-deẽa testa et os mosos do freõ no peito do Cauallo, que amerga a cabeça aos peitos et encurue o collo, et esto se faça no começo pouco et pouco, et como uyr *que* mester faz, et en *por* moito en esto estudo et caamento¹, et seeria *proueito* et saamento do Cauallo et do *que* o caualgar, *porque* quando o Cauallo trouuer a cabeça jncrjnada, et a o peito et chegada dobrara o Cauallo mais fremosamente, et trotando ou gallopano, como dito he, mais abertamente et mais craramente agardara seus passos et mellor et mais ligeiramente se uoluera ao destro et mellor se parara; et breuemente encomendo esto en todollos costumamentos do Cauallo. Et *porque* da *conteença*² da cabeça escriuy por mais *perto* perteçe ao freeo, por en *conuen* mostrar as formas dos freeos et as maneiras do enfrear.

Das formas dos freos.

ũa forma do freeo ha y a *que* dizen a barra *porque* han duas barras auesas et a hũa llonga, et tal freõ he ao Cauallo mais ligeiro dos outros. *Item* outra forma do freeo chaman amado morso *porque* ha amera morso aueso et ha duas barras et hũa dellas se *parte* en duas *partes*, he³ este freeo he mais forte *que* o outro sobredito. *Item* outra maneira de freeo se chama amado morso semellauei ao sobredito de follas tortas ou chãas, et tem *maneira* danel no moso do freeo. Et este he mais forte et mais tendudo *que* dos outros. *Item* outro freeo a *que* dizen adataldom ha o moso mais longo⁴ *que* os outros, et chega ao paadal do Cauallo et tem a boca do Cauallo rrecadada no moso do *qual* ha moitas fallas et desvariadas. Et este he mais forte et mais cruu dos outros freos. *Item* y ha ajnda outras *maneiras* de freos mais fortes et mais asperos, de *que* vusam alguños *proençaes*, *que* lleixo porlla sua *aspereduen*. Se o Cauallo ouuer a boca mole ponlle freeo doçe et mole et se a ouuer dura *Outrosy* lle meta freeo forte et duro, et depois caualgen cada dia en el et tragano et mansamente et a meude *porlla* villa onde ouuer mestre de fereiros ou de çapateiros ou de outros *qualquer* mestres *que* faça roido ou estrom⁵. Et se o Cauallo esto ouuer vusado *perdera* medo, et sera mais vusado et mais seguro, Et pasando *porllos* ditos, hu ha gran roido et gran soon se se o Cauallo espantar no no deuen ferir con açorregos, *nen* con vara, *nen* con espóra, mais deuen no trager mansamente, con hũa cana afaagandoo et lleuandoo *porllos* ditos *llugares*⁶ a miude. Et se o *por* ventura y firise fillarya o temor espanto *que* nunca⁷ o *perdiria* cada *que* oise estropos ou algũ roido.

¹ caamento 'atención, cuidado' ² conteẽca ms. ³ he, sic = 'et' ⁴ lengo ms. ⁵ estrõm sic. ms. ⁶ llgares ms. ⁷ nuca ms.

Primo deve ser o cavalgar no cavallo

a metter q' os no por cavalgar pao ensinar q' suba en el & deitar
 ligetp & masamente pao mettes ouffoma & todo esto como
 he se deve huer a tua ho cavallo ara q'ny anos et em ma todes
 llos dentes mudados et os dentes q' mudados deve he q'ya en q'ro
 de nulluza & q'nnuvelment q'ro dentes da q'etada de jufo d'ouada
 hua pao et d'ous da d'out ob q'os dentes chama ch'angas et forj q'epos a
 ob mofo de f'os et esto acabado como dire seo cavallo fo d'uo & forte
 de boca soldada ab ch'angas deulle ob dentes ap'os metam llo ofico
 das unhas q' he mais leve et se for boimolle metalle d'ouo seo no
 se for ou no tejeio da q' e fanelar & cavalgar en el cada dia
 lleuando ylo seo masamente galopando como que. Vira en q' se
 o cavallo ouuefe aboca dura q'le llaxarem solda ab ch'angas y q' nas
 ch'angas ab amos novas se porre mais cedo q' ab velhas e pella tem'p'na
 das ch'angas o cavallo tena mais ofico. Dou' si dire q' seo cavallo fo
 se boimolle q' cavalga en el no se for ou no tejeio dia por q' se solda ab
 ch'angas dos dentes aso ofico et f'ose y collo duro et p' ende por aboca
 do cavallo se for mais ligeira ya en f'eam. Hora q' boca do cavallo
 no deve ser moldura no moimolle mais ont anhas et esto p'axe por
 q' o cavallo no se podra be ensinar selte no tysem q'ro dentes como
 deo he. O por ense dege moira pl' ao cavallo esto he yuado ca
 o cavallo q' en'issa y y mais e p' de ferallia et h'alya et depois
 q' e f'auellate como deo he deve cavalgar en el e toma saltos pege
 nos e p'ometello q' ab bestas y roiras vezes entendo p'ellas e san
 do q' fill' vns'ca deas entym et dese san dellas q'ido metter for mu
 dandolle ofico masamente e forante como q'ya. E deve caudary seco
 seo for ligeiro e q'nnuel ao cavallo no llo deve mudar any mud'a
 mento dos f'ros d'arase aboca ao cavallo q' he f'auellado et por o va
 unillo fo be en f'endo deve usar acoper co el. Deve acoper o vana
 llo ylla mara hua vis na do ma' yllugar. Ch'ano he ap'oso en comeg
 y q'ro de hua unlla ou mais se metter for en q'ro vis q' metter q' ser
 e p'aco de d'ous q'aros de ballesu a

(4 v.) Qual deue seer o *que* caualgar no Cauallo.

ha mester *que* o *que* no potro caualgar, para o ensinar, *que* suba en el, et destar ligeiro et mansamente para o mellor¹ costumiar; et todo esto como he se deue gardar ataa *que* o Cauallo aia çinquo anos, et enton aia todos llos dentes mudados; et os dentes asy mudados, deuelle tirar en *tenpo* de mullura et *conuinyuelmente* quatro dentes da qeixada de juso, dous da hũa parte et dous da outra, os *quaes* dentes chaman Eescaues² et som *contraryos* a os mosos do freo. Et esto acabado como dixee, se o Cauallo for duro et forte de boca, solldadas as chagas de *que* lle os dentes tiraron, metam lle o freo das uarras, *que* he mais leue. E se for boquemolle metanlle o dito freo no *segundo* ou no terçeiro dia *que* o esfauelem et caualgem en el cada dia lleuando porllo freo mansamente gallopendo como *conuen*.

Dito ey *que* se o Cauallo ouuese a boca dura *que* lle lleixasem soldar as chagas porque nas chagas as carnes nouas se rronpen mais çedo *que* as vellas, et pella tenriduen das chagas et o Cauallo tenda mais o freo. Outrosy dixee *que* se o Cauallo fose boquemolle *que* caualgen en el no *segundo* ou no terçeiro dia porque se soldan as chagas dos dentes a so o freo, et fazese y callo duro, et por ende pois a boca do Cauallo se faz mais lligeira para enfrear.

Nota *que* a boca do Cauallo non deue seer moi dura nen moi molle mais ontre anbas. Et esto parece por *que* o Cauallo non se podiria ben enfrear se lle non tirasem quatro dentes como dito he. Et por en se Sege moita *prol* ao Cauallo, esto he *prouado* Ca o Cauallo *gros* engrossa por y mais, et perde fenollya et brabura, et depois *que* o esfauellaren, como dito he, deuen cauallgar en el, et tomar saltos peqenos et remetello *contra* as bestas por moitas vezes entrando por ellas et saindo, *que* fill vusança de as entrar et de se sair dellas, quando mester for, mudandolle o freo mansamente et fortemente como *conprir*.

Et deuen cauidar *que* see o freo for lligeiro et *conuiniuel* ao Cauallo, non llo deuen mudar, ca por mudamento dos freos danase a boca ao Cauallo *que* he esfauellado et pois o Cauallo for ben enfreado deue vusar a correr con el. Deuen a correr o Cauallo por lla mañan hũa³ vez na domãa por llugar chãao he areoso en començo por quarto de hũa³ milla ou mais se mester for ou quanto viren *que* mester *que* sera espaço de dous traitos de ballesta.

¹ mellos ms. ² Eescaues sic ms. ³ hua ms.

eue sabi q qnto mais amade coffer o Cavallo et temperada mnt
 tanto se q mltis ligeiro et mais coffer y Paso do Vaso do coffer
 po hua qnta lle he qnta se moito usar a coffer sem Paso e como
 no deue fapase aperto he bulliao et pcellador aas vezes et pira qnta
 pte de seia he en sendo po na deie da aestuicome por q Cavallo fa
 y ferro q q dñ ensinado et usado aofeo co hie sobi deo he qo no cana
 irem pas sus coffer salta et agallopia temperada ment por q seo yllongo
 tpo lleixasen folgar fapase pncoso et estaqilha todo

a constancia do Cavallo et do coffer del et das ferimas q deue au
 to he da qnta e da ensinaca do Cavallo na facia pte e na pta
 pte digamos do conoem da hemusina do coffer et das ferimas e dos
 he bps del

Affemusina do Cavallo deuse conoer o coffer grande e llongo et qos ne bps
 pssendem ao coffer ass como que et acubeca ligeira e cummel ment
 longa boca qnta e estlluada os nates grandes e qchados ollos qntos
 no curados no qntidos ocellas pegenas e espalladas e collo llongo e del
 gudo q acubeca qntas bon ligeiras e ben sejas na coma poucos
 cabellos e chaos opeito chaos e pedendo a qntella no qntida mais como
 tendida de pta e ancha e pnta e qnto como chaos llombos pedoncos como
 qntos yllares ass como de bon ancas llongas e tendidas qnta ancha
 e llonta pnta qnto co poucos cabellos e chaos coixas anchas e capnosas
 de dent e de fora cabas e anchaos anchos e curios como de qnto de
 mais coixas coixas ben anchas sejas e uellosas as qntas das coixas
 q son os qntos dos de sobi llos qntados seia qntos no capnosos no men
 to chengados aas humas asemellanca de bon os ptes e humas ara anchas
 duras e curadas ass como que o Cavallo bo deue seia mais alto pouca
 de alcacia cu de anteira pte como qnto o celo ara alcado e seia qnto
 huse qnta aqnto et por en que affemusina do Cavallo qnto conoer
 que q qnta de alcacia del e se os qntos pssende cummel ment
 ao coffer et por q do Cavallo dize de qntas qntos no he mnt q
 diga este moito e se do man sabi digo qo Cavallo q dize bays mnto
 hancos qntos he sobi todos onos llouandis en chama lle alligados bays

(5 r.) Deues saber *que quanto* mais a meude correren o Cauallo et tenperadamente tanto sera mais ligeiro et mais corredor, *por Razon* do vuso do correr, *pero* hũa qousa lle he *contraria*, se moito vusar a correr sem Razon et como non deue, farase ardego he bulliçoso et rreuellador aas uezes et *perdera gran parte* de seer ben enfreado, *pero non deuen dar a escaçamento* pois *que* o Cauallo for perfeito, *que quer dizer* ensinado et vusado ao freo, como sobredito he; *que* o non caualgem para o fazer correr, saltar et agallopár tenperadamente *porque* seo *por* llongo *tenpo* lleixasen folgar fariase *prjgiçoso* et escaercyllia todo.

da conosçença do Cauallo et do corpo del et das feiturás *que* deue auer.

dito he da *guarda* et da *ensinança*¹ do Cauallo na *terçeira parte* et na *quarta parte* digamos do *conoçemento* da *fremusura* do corpo et das feiturás et dos *nembros* del.

A *fremusura* do Cauallo deuese *conoçer* no² *corpo grande* et llongo et *que* os *nembros rrespondem*³ ao corpo *asy* como *conuen* et a cabeça ligeira et *conuiniuelmente* longa, boca grande et *esllauada*, os *nares grandes* et *jñchados*, *ollos grosos*, *non cauados nen escundudos*, *orellas peqenas* et *esperilladas*, o *collo llongo* et *delgado contra* a cabeça, *queixadas* bem ligeiras et ben *seqas*, na *coma pouços* *cabellos* et *chaos*, o *peito chãao* et *rredondo*, a *çernella non aguda* mais como *tenduda*, *dereita* et *ancha*; *espinaço curuo* como *chãao*, *llobos rredondos* como *grosos*, *yllaes* *asy* como de *boy*, *ancas llongas* et *tendudas*, *Nadiga* *ancha* et *llonga*, *rrabo grosso* *con* *poucos* *cabellos* et *chaaos*, *coixas anchas* et *carnosas de dentro* et de *fora*, *canbas* et *auentaes anchos* et *curuos* como de *çeruo*, *demais coixas*⁴ *ben anchas*, *seqas* et *uellosas*, as *junturas das coixas*, *que* *son os Noos*⁵ *de sobre* llos *trauadoiros*, *sejan grosos non carnosos nen moyto* *chegados* aas *huñas* a *semellança* do *boy*, os *pees* et *huñas aia anchas duras* et *cauadas*, *asy* como *conuen* o *Cauallo boo*, *deue seer* mais *alto pouco* de *alcafar* *ca deanteira parte* como *çeruo*, o *colo aia alçado* et *seia* *groso hu* *se junta* ao *peito*. Et *por en quen*⁶ a *fremusura* do *Cauallo quiser* *conoçer conuen* *que* a *guarda* *altura del*, et *se os Nembros Responden* *comunalmente* ao *corpo*. Et *porque* do *Cauallo dizen* *desvariadas opinioos non* he *mester que diga* *desto moito*. Et *segundo* *meu saber digo que* o *Caballo que dizen* *bayo meyo branco* *escuro* he *sobre todos outros* *llouuadeiro* et *chamanlle* *alguños bayo*

¹ *ensinança* ms. ² *o ms.*, y no parece *contracción* de *ao*. Cf. más *abajo ao corpo*. ³ *rrespondem* sic ms. El contexto exige *rrespondam*. ⁴ *coixas coixas* ms. ⁵ *Noos dos* ms., tachado *dos*. ⁶ *conuen* ms.

capo et per q seepa mollogo dai vago acua huii neho
 signo saferitua oy ada huii conoepa p sy leyo adu desto Ut
 denos sibi qa hemusua das feritias de Cavallo mais abestante
 et mais. Vndeja ment sepe en mosta et conoer no Cavallo
 magro q no ipse q enseend en colhe moito desa myrea

Das enfermidades Harturas et no nativas q uee ao Cavallo

Das ho suso das hemusua dos nehos et das feritias do Cavallo
 na qra pro et na qra pro duramas das enfermidades del
 qle uee natural ment et no naturalment q chama adedalmes
 et per en ymermet digo das enfermidades Harturas q uee ao
 Cavallo sepe como anatura das uezes p de fallimco ou p sobriedue
 myrea ou sepe po sepe papa mento digam qmde o Cavallo enuec
 mais longa afeixata desuso quso ga de suso et qmde o Cavallo
 nace co dous habos et das uezes nace co huii ollo alio et oite
 neho Das uezes nace co huii peca deayne ou manapa deyta
 ad enas coixas et das uezes nace co huii pre do ceto co ypoaac de
 ayre sen ayre et sen cabelo en mand euellun ou de nos et das uezes
 mais et meos et amide co sobriedue de ayre seillo ayre ay duso napa
 ou falso et das uezes nace co alguns sobriedue de ayre ou dellandras
 q seieca ayre ayre et ayre et son chama q llandras e sepeulhas q
 das peyas myrea anatura por qmde o Cavallo nace ante do ollo ou
 opella ou napes meos de dous myrea afeixata qmde o Cavallo nace co
 huii anca mais depeca qn oite oite todaysa acaya en aliqua de meya
 et tal Cavallo chama Estulmre myrea de mais anatur et fallax
 das uezes qmde o Cavallo nace co ad coixas testas de deye et de
 qus et oite natural ment nace das uezes o Cavallo co huii enferma
 de nacopella ay chama lassa et co oite ay chama yalla et oite fi nas
 coixas et ue esta doer depeca ou da mais q esta enfermidade ayra lassa
 te huii Inchaço molle amana deuo et das uezes mior et meo et nace
 assy do deye como de fpa nas ymetas yalla de oua q de qn q netao

(5 v.) craro¹. Et porque seeria moi llongo² dar Razon a cada huun nebro³ segundo sa feita, o *que* cada huun conoçera *por sy*, leixo a dizer desto. Et deues saber *que* a fremusura das feitas do Cauallo mais abertamente et mais verdadeiramente se poden mostrar⁴ et conoçer no Cauallo magro *que* no groso, *que* en seendo⁵ encobre moito desa mingooa.

Das enfermidades Naturaes⁶ et non naturaes *que* ueen ao Cauallo.

Dito he suso da fremusura dos nebro⁷ et das feitas do Cauallo na *quarta parte*, et na *quinta parte* digamos das enfermidades del, *que* lle ueen naturalmente et non naturalmente, *que* chaman açidentalmente.

Et por en *prjmeiramente* digo das enfermidades Naturaes, *que* ueen ao Cauallo segundo como a natura aas uezes *por* desfallimento ou *por* sobeieduen, mingoa ou creçe *pero* creçe⁸ para menos. Agarda *quando* o Cauallo ouer mais llonga a qeixa-da de⁹ *justo que* a de suso et *quando* o Cauallo naçe con dous rrabos et aas uezes nace con huun ollo aluo et outro negro. Et aas uezes nace con hũa peça de carne en maneira de graaos enas coixas et aas uezes naçe con hũa parte do corpo con grossaaen de carne sen coiro et sen cabelo en *maneira* dauellãa ou de noz, et aas uezes mais et mões. Et a miude con sobeieduen de carne sobre llo coiro a *que* dicen nara ou çelso et aas uezes naçe con algũas sobeieduens¹⁰ de carne ou de llandoas *que* se ieeran ontre o coiro et a carne, et son chamadas llandoas o serosullas *que* dicen porcas, mengoa a natura *por çerto quando* o Cauallo nace auendo ollo ou orella ou nares meos dos outros, mengoa¹¹ a Natura *quando* o Cauallo naçe con hũa anca mais dereita *que* a outra, onde todauia a coixa en algũa he mengada et tal Cauallo chaman stulmato; mengoa de mais a natura et falleçe aas uezes *quando* o Cauallo naçe con as coixas tortas de dentro et detras. Et outro naturalmente naçe aas uezes o Cauallo con hũa enfermidade na çernella a *que* chaman llarda et con outra a *que* chaman gralla et outrosy nas coixas et uen esta door do padre ou da madre, *que* esta enfermidade auya, larda he huun jnchaço molle a *maneira* douo et aas uezes maior ou meor et naçe asy de dentro como de fora nas girretas. galla he oua *que quer* dizer jnchaço

¹ cararo ms. ² l ms. ³ sic ms. ⁴ mostar ms. ⁵ seendo ms. ⁶ Naturaas ms. Cf. non naturaes que le sigue. ⁷ sic ms. ⁸ Pasaje oscuro; el primer creçe lleva una especie de tilde encima de la cr- y el segundo se escribe con una çr-. ⁹ desuso ms., pero suso tachado. ¹⁰ sobeieduens ms. ¹¹ megoa ms.

nulle semelant tamano como hof ou como auellaa et aas uoxe
et nuna. et moira et gese et gese qm. daf dunturas das coxas q son
noes sobullos qm aduicos et ore p. apa das lunas et ha hume ferite
sa obpa

Capitolo das enfermidades et danadas q uee ao cavallo acidentalment
de fora

Sito he deuso das defalmaras et migoras et acterata mentes et das
enfimidades naturaes q uee ao cavallo agora digamos das enfermidades et
das danamentos q uee de fora et no segudo natura he Hasmaya pte digamos
segudo oprime de cada hua enfermidade ou danada qm ou enfermidade et onde
uee ao cavallo na terceira pte digamos de todas las accosthas q ualle q
as enfermidades et danadas donde pmeramente digamos segudo nos os capto
llos de vocabellos de cada las enfermidades et danadas como se comeca

De naly ingridim et lesioni naturalui et acidentalui

De os humes das coxas et danamentos q uee naturalment
et no naturalment ao cavallo

- De uime
- De uime uelluano
- De aniceps
- De astangulime
- De nullis
- De dolore et sig filio
- De neofante
- De dolore et indelica
pretenoe e uapre
- De inflatoe refictox
- De enfomeo
- De polmoni qaxot
- De pallagis
- De baxulis ut cubuqtho
- De stabili ut capto chio

- De stabili ut paxton uoment ad colu
spito caude
- De malle ferris et lubis
- De lisione anq
- De lisione spaciis
- De lisione falsis
- De agnatoe pames
- De lisionibus epucum
- De lisione Inqaxpto
- De sanaps
- De cyba
- De paxula
- De suposibus
- De acioe ut acata

(6 r.) molle semelauei tamaño como Nos ou como auellãa, et aas uezes et¹ maior et menor, et gerase² apar das junturas das coixas, *que* son noos sobre llos traudoiros, et outrosy a par das huñas, et ha Nume segundo sa obra.

Capitollo das enfermidades et danaduras *que* ueen ao Cauallo accidentalmente de fora.

Dito he desuso dos desfalimentos et mingooas et acrecentamentos et das enfermidades naturaes *que* ueen ao Cauallo; agora digamos das enfermidades et dos danamentos *que* lle ueen de fora et non segundo natura. *Item*. Na primeira parte digamos Segundo o Nume de cada hũa enfermidade ou danadura³, et onde ueen ao Cauallo, na terceira parte digamos de todas llas meezinas *que* uallen *contra* as enfermidades et danaduras vonde primeiramente digamos, segundo nos, os capitollos dos vocabollos de todas llas enfermidades et danaduras como se começan.

Item De *nomibus engrituduum*⁴ et *llesionum naturalium et accidentalium*.

Item Dos Numes das doores et danamentos *que* ueen naturalmente et non naturalmente ao Cauallo.

Item De uerme

Item De uerme uollatiuo

Item De anticore

Item De astrangulione

Item De nullis⁵

Item De dolore ex superfluo

Item De uetastante⁶

Item De dollore ex indebita
retençioone vrine

Item. De *inflatione testicularum*

Item De enfondio

Item De polmony tragyt

Item De spallaçiris

Item De scabili uel carbunchis

Item. De scabili uel purriton uenient
ad collum escruto caude

Item De malle ferrutis et lubis

Item De llisione anque

Item De llisione spatule

Item De llisione⁷ falçis

Item De aguatoe⁸ pectoris?

Item De llisionibus crurum

Item De llarda jngarepto

Item De sanaris

Item De curba

Item De picrula

Item De superossibus

Item De acritione? uel acançadura⁹

¹ et parece sobrar en el contexto. ² et gerase et gerase ms. ³ danadura ou enfermidade ms. ⁴ sic, por *egritudinum*. ⁵ sic, por *uinullis*. ⁶ sic, por *uentositate*. ⁷ sic, por *llisione*. ⁸ sic, por *aquatione* ? ⁹ *acançadura* ms.

R De galis
 R De gyps
 R De crepans
 R De fupillura
 R De oibz inflantibus cupine
 R De strina ut tunc lig in in
 tere aq & fuma
 R De crepacia trasidisa
 R De mago
 R De frenal
 R De malle p n amfe
 R De fem
 R De oibz lificm bus ungalax
 R De sup porta uncepm
 R De clauris q tunc tuellat ut
 uno ungalax
 R De quchaurupis q no tunc
 tuellat
 R De quchaurupis q pupit cepepa
 pedis
 R De ficut subit solax
 R De difolatis ungalax
 R De difolatis ungalax
 R De mura carbo fca ungalax

R De subarato subit solax
 pedis
 R Polico de n me

(6 v.)

*Item De galis**Item De grapis**Item De crepatijs**Item De forillatura**Item De omnibus inflationibus curuine**Item De spina uel struto ligin¹ in trete aqua uer fuma**Item De crepatya trasuerssa**Item De cango**Item De fistula²**Item De mallo printanese**Item De senj**Item De omnibus lisionibus ungarum³**Item De superposita⁴ in corona**Item De inclauaturis⁵ que tangunt tuellum uel uiuo ungule⁶**Item De jnchauaturis que non⁷ tangunt tuellom**Item De jnchauaturis que rupunt corona pedis**Item De ficu subter solarum**Item De disolaturis ungarum⁸**Item De mutationibus⁹ ungarum**Item De subacuto subter solan**pedis**Item Robica de uerme*

¹ *lig* in ms. ² *ftual* ms. ³ *ungalarum* ms. ⁴ *superpoita* ms. ⁵ *inclauatis* ms. ⁶ *ungale* ms. ⁷ *no* ms. ⁸ *Item De disolaturis ungarum* repite el ms. Es dudosa la lectura *ungularum*. En ambos, en vez de *g*, se usa la abreviatura de *us*: en el primer caso se lee *nuslarum* y en el segundo *unuslarum* ⁹ *mutationibus* ? Le sigue *su* tachado.

De la chuma nevre ou draguinos

veine he enffimadee au demant q se heera demore arien et solens et
 e comense no perie de canalle ou de coiras apre des colles et saise
 que puchas q de a nas coiras et coira p mores luyas arien ducap os
 qes humore quradas en hui p llonge qe luyes depois atua llanccoa
 q an os canalles naturalmente ont hui ont hui pte et acut deperie a
 apre de coiras et nas uenas and os coiras apre de des colles pte hui
 de q sol amon p pte de esnas et des homores q n font coira pte
 q natural mente tuda coira demora et coira ont senellant. q n mes
 ma que os humore coirent pte de a qlla llanccoa quchase et nll
 quchase uce uceperie et os coiras. Esto est puchado que q no perie
 en nas coiras ptebent ont coire et acure p mores luyas p saise
 qlls homore fora en pte de. Este aeste no ouiret cura qurad. lly
 nap seba p aqlls luyas de canalle des homores et de qna humide
 en p teud et depois esta dea uenalle ont

Remedio qe adoe q chuma nevre

Utice enffimadee meorinas quradas pa esta dea q chuma nevre
 en esta maneyra qndo as llanccoa exerce ou quchase no perie en nas
 coiras apre des colles de canalle deue llong sangra de canalle
 nas uenas de colla enge soen sangra de hui pte et de ont apre de
 aboga et en ambas las ptes de perie et ouiret nas coiras apre q
 fize coire pte et saise del criminal ment os homores q p ande
 re solens depois. Esta sangra meton de se des nos perie et nas
 coiras et canalle et llanlle q se se de duas ou tres doses no dia
 qno asubs aumana et aadit pa coire et seer pte aqlls homo
 res de q se pte adameca et melle deue haacepa no a llanlle et as
 ptes se no adue das dages. En qllas maneyre ont qllas coira
 no llanlle deue acanalga de canalle et qagello hui pte qrege ne
 pte et no deue a amex qna me feso et des ont qoussis no deue
 qthome saise pte pa se manee ranfollamenta qna hui etofere acura
 hui os homore et pte pte pa en ordme seub et mes e q pa

(7 r.) *Capitollo* da dor a *que* chama uerme ou adraguchos.

Verme he enfermidade açidental *que* se jeera domores caentes et sobeios et¹ começase no peito do Cauallo ou² *entre* as coixas apar dos Colloõs et fazese ende jnchaço *que* deçe aas coixas et cebra *por* moitos llugares como vuçera, os *quaes* humores juntados en huun *por* llongo *tempo*, corren depois a hũa llandooa *que* am os Caualllos naturalmente *entre* hũa³ *parte* et a outra do peito a preto do coração et aas uezes *entre* as coixas arredor dos colloos *por* hũa door *que* sol auiy *por* rrazon dos espiritos et dos homores *que* y soen correr *porque* naturalmente toda cousa demanda et cobiça outra semellaue a sy mesma; ende os humores correndo *para* a door *aquella* llandooa jnchase et *aquell* jnchaço ueen ao peito et as coixas. Et esto asy jnchado *conuen* *que* no peito ou nas coixas rrebente *entre* o coiro et a carne *por* moitos lugares *para* sairen *aquelles* homores fora en podreduen. Et se a esto *non* ouueren cura *conuiniuel* llyu[r] se ha *por* *aquelles* llugarres o Cauallo dos homores et de *quanta* humidade en sy teuer et depois esta door uerralle outra.

Remedio *contra* a door *que* chaman uerme.

Et eu te ensinarey meezinas *conuiniuijs*⁴ *para* esta door *que* chaman uerme en esta maneira: *quando* as llandooas creçeren ou jncharen *enno* peito ou nas coixas apar dos Colloos do Cauallo deuen llogo sangrar o Cauallo nas ueeas do collo en *que* soen sangar⁵ da hũa *parte* et da outra apar da cabeça, et en anbas llas *partes* do peito et outrosy nas coyxas ataa *que* fique o corpo fraço et sayan del cumunalmente os homores *que* y andaren sobeios; depois desta sangrya metan lle sedas nos peitos et nas coixas et corranllo et llauenlle estas sedas duas ou tres uezes no dia, *conuen* a saber aa manhã et aa noite, *para* correren et seeren fora *aquelles* homores de *que* se geerou a llandooa, et *non* lle deuen a acorrer nen a llauar estas sedas senon a dous dias *daquel* dia *que* llas meteren ante *que* llas corran nen llauen deuen a caualgar no Cauallo et tragello huun pouco a peqeno paso et *non* deue a⁶ comer herua nen feo et das outras goussas *non* deue A comer senon pouco *para* se manteer tam sollamente, *que* a herua et o feno⁷ *acreçenta* Ryan os homores et peoraryan *por* en o uerme se as comese. Et *para*

¹ *et* ms. ² *ou* entre líneas en el ms. ³ *entre* hũa *entre* hũa ms. ⁴ *conuinauijs* ms. ⁵ sic, variante de *sangrar* usada en 3 ocasiones, analógica de *sange* / *sangue*, muy frecuente en el ms. ⁶ *a* ms. ⁷ sic. Alterna con la variante *fēo*, usada en tres ocasiones.

ad denotat maris. folium dene. et in lingua suo et scallam don cui
 neque sero ofure pilla sanguina et yllas sedas on per sobredine des
 homeres de ces obneharo nas ynas dene finalment tallar campo aollomo
 et desy acapre atan q' e bene aallam don on acidme et poris q' acham
 davelia filla id g'affe de fezo et meto. dahlia pte et da ont os de
 des et ab hinas d'ast'ances ya ayafoa de d'as onais finalment
 et omello q' p'edre app' q' no fige della ne hia confa no lingua et
 este feio d'ata nestora nas epas des onos anacados et enche ende as
 chagas et de poris afeos te fimo q' no saia unde nestora et se acham
 fin no peito por yago id uento p' yago llageria co yano d'el'ia on de
 llad et no ctanga ne d'escitja atan tres dias et des aliy adant la
 no co ouine carent ad chagos d'ans ueses no dia et anca ab epas des
 oues co ager et metay y ofapa et ape en app'icpa q' aser et poralle
 esta estya decida dia como des de et esta cura lle facy p' d'one dias et
 de poris acabados es h'one dias filla al cal' m'ua et mol' epas tanto de
 hui como d'one et pouco de l'eo d'ano et amasa d'no desu' ataa q' se faca man
 et mete esta man no fimo ataa q' se faca della capno et deste capno fage
 pos y llana ab chagas co d'ina carent d'ias ueses no dia et fage ab esta
 pas m'udas et talladas co curallo et en uoluers en ayel pos y p'one nas
 chagas an me no de cada dia copu lle ab sedas et llauellas et ayden
 q' el ant como des de por q' no dene caualgna atan tres dias y no de
 lle allandoo on d'imo ayax et d'aly adent de cada dia caualgna et
 el como des de et ya d'escitja on me d'escitja on cura m'udas an
 en esta manera fentido capno aollomo et acapre acapre d'ime llano
 lle opo do d'osallm app' como uyses q' cup et por en camo de al gaden
 et afeos on othora sol' la chaga en g'isa q' no capa unde et d'osallm
 et no ctangas atan h'one dias ho q' epas se d'oga on me manau
 llasament et d'esp'ido on me et f'undo d'ofen da cura f'ida d'na et se y
 esta ab homeres no seray en d'osallm q' nas arvas on nos petras no
 no l'aire afas fup'os app' como uixtas p'cerms erro poras fepo fep
 uent d'edendo na cabeca da g'las h'itepas on l'ixtas q' ab q'ome
 d'ig'ia como no ctangas h'ua d'ian uicea y nas enq'ues no petro q'
 bar ataa llugar huse y f'epa on me ataa app'ers del esp'ub q' fto

(7 v.) *auer* de noite maior folgança deue estar en lugar frio, et se a llandoa ouer uerme se non consume *por* lla sangrya et *por* llas sedas ou *por* sobegeduen dos homores deçe o jnchaço aas pernas deuen sutilmente tallar o coiro ao llongo et desy a carne ata a *que* chege aa llandoa ou ao uerme, et pois *que* a acharen deuenlla fillar con garffe de fero, et meter da hũa parte et da outra os dedos et as huñas das maños para tirar fora de Reyzo o mays sutilmente et o mellor *que* poderen, asy *que* non fiqe della nenhũa cousa no lugar; et esto feito deita a estopa nas craras dos ouos anaçados et enche ende as chagas, et depois coseeas con fiyo *que* non saya ende a estopa; et se a chaga for no peito por rrazon do uento¹ llegena con pano de lino ou de llãa, et non o tanga nen descubra ataa tres dias, et des ally adeante llauen con o uyño caente as chagas duas uezes no dia, et a noite as craras dos ouos con azeite et metam y estopa, et tiren ende a prjmeira *que* coseren et ponanlle esta estopa de cada dia como dito he; et esta cura lle façan *por* Noue dias.

Et depois acabados os Noue dias filla² cal uiua et mel craro, tanto de huun como doutro et pouco de bõo vjno, et amasa todo desuun ataa *que* se faça maça, et mete esta maça no fogo, ataa *que* se faça della caruon et deste caruon fage poo, et llaua as chagas con viño caente duas uezes no dia, et fage as estopas miudas et talladas con cuitello, et enuolueas en aquel poo et ponas nas chagas. Enmentre de cada dia corranlle as sedas et llauellas et anden en el ante como dito he, *por* o *que* non deuen caualgar ataa tres dias quando lle a llandoa ou uerme tiraren et dalj adeante de cada dia caualgen en el como dito he.

Et para destruyr o uerme direiche outra cura mays sãa en esta maneira: fendudo o coiro ao llongo et a carne ataa o uerme llançenlle o poo do Rosalgar asy como vires *que* cunpre et pon ençima do algodón, et coseo ou o llega sobre lla chaga en gisa *que* non caya ende o Rosalgar; et non o tangas ataa Noue dias No qual espaço se Roera o uerme marauyllosamente. et destruydo o uerme et Roido vsen da cura sobre dita. et se *por* esto os homores non secaren ou Restrangeren, *que* nas coixas ou nos peitos non³ leixen asaz furados asy como uixigas⁴ pecenas; enton poras fero feruente Redondo na cabeça daquellas huceras ou vixigas *que* as qeime. Et garda como non tangas hũa gran ueea *que* iaz en traues no peito, *que* vay ataa o llugar hu se gera o uerme ataa rreyz del, et pois *que* estos

¹ Sigue *por* rrazon, tachado en el ms. *por* repetido. ² filla <al> ms. ³ non non ms. ⁴ vixgas ms.

foye remedijs llancelle duros uoyes no dia cal unna tapada am
 dellas adocupa q. tenete et dora q se qncha accya dacha do u ma
 q deus apae apeda aqel luyra q se qnchado et pon enama no qto
 de qncha se mesuras palle tapae fange qno mais podejo tapae et
 palle. depois extrasto degeda alba et de ninigge todo. desue ama
 fado ou mee y o cauillo manaa et aarot en ayoca syr este y p qn
 tpe nua q se faca no coyas de qncha et foye
 Thyrillo da dca qncha u me uolatiuo

Das uesed aia q por Paso da dca q qncha u me fange no corpo
 do cauillo hitepas et de uapadas effiaa. menea cabeca et uis
 y los napes homopos como en qncha et tal dca como qncha u me
 uolatiuo

Remedio qe adca qncha uapiao

Uista meesma fays qe qncha q qncha u me uolatiuo q se qe
 ya tompos ceapas q sobem acubeci ya de ceapas da cabeca sangras
 o cauillo en ambas las ueras da qncha et tca de dos fange
 afas et merelle. foon gaganad coya de sedem foye et do moueme
 de fays coyas et do comer q de me fays et de como de fays o cauillo et
 de luyra syr en q de me estar et faye enua como de fays do qn
 dea do u me et fays qncha u me uolatiuo en cequia de me foye
 ameter y moras uesed foye como qe qncha depois en seu qncha

Thyrillo da dca do cupao

Que a no uesed qncha llancella qncha u me qncha no uesed do cauillo
 q se apae do cupao et qe ce tanto y los homopos sobeios q v
 dea ap como uesed en de fays qncha de luyra se uolue et apo
 foye et por q se uesed qncha do cupao qe mofa de luyra acapae
 dea seno podejase pda. qncha o cauillo lligeiamet q apae dea
 dea luyra q se foye como dea qncha do cupao
 Fe Remedio qe adca do cupao

(8 r.) foren ceimados llançenlle duas uezes no dia cal uiua, tirada ante dellas a coctura¹ que teueren et Nota que se jnchar a coixa da dor do uerme que deues² a rraer arredor aqel lugar que for jnchado, et pon ençima no çerco do jnchaço semesugas para lle tiraren sange quanto mais poderen tirar, et ponlle depois enprasto de greda alua et de uinagre todo desuu amasado ou mete y o Cauallo manãa et aa noite en agooa frya³ este y por gran tempo ataa que se façan as coixas delgadas et sotys.

Tytollo da door a que chama uerme uolatiuo.

Aas uezes auen que por Razon da dita⁴ door que chama uerme fazese no corpo do cauallo huceras et desuariadas espiçialmente na cabeça et aduz por llos nares homores como dagooa. Et tal door como esta chama uerme uollatiuo.

Item. Remedyo contra a door que chama uolatiuo⁵.

Esta meezjna faras contra a door que chama verme vollatiuo, que se jeera domores corutos⁶ que soben a cabeça, para os tirares da cabeça sangraras o Cauallo en anbas llas uëeas das trincheiras et tiralle do sange asaz et metelle soo a garganta cordas de sedeno sotys, et do mouemento destas cordas et do comer que deue fazer et de como desuso o caualgar et do llugar fryo en que deue estar, et faze en todo como desuso dito he na door do uerme, et se⁷ esta door do uerme uolatiuo en tempa⁸ como ssooe a acaecer por moitas uezes fazelle como che jnsinarey depois en seu lugar.

Tytollo da door do Curaçon⁹.

Auen aas vezes que a llandooa que chama uerme que a no peito do Cauallo que he apreto do Curaçon et creçe tanto por llos homores sobeios que y deçen, asy como ia dito ey desuso, que o jnchaço della se uolue en apostema. Et porque he moy chegada ao Curaçon he mester de lla acoreren cedo senon poderiase perder ende o Cauallo lligeiramente. Et a esta door dizen anteora que quer dizer como door contrarya ao Curaçon.

Item. Remedyo contra a door do Curaçon.

¹ Coctura. Su significado es incierto y no coincide con el de la forma popular *coytura*. ² *deus* ms. ³ *fry* ms. ⁴ *dita* entre líneas en el ms. ⁵ *Uartiuo* ms. ⁶ *cerutos* ms., con -r- por -rr-, frecuente en el ms. ⁷ *se* ms. ⁸ Lectura incierta. Domínguez Fontela leyó *entenoria*, cuyo significado desconocemos. ⁹ *Curaço* ms., sin tilde de nasalización. Lo mismo sucede en los dos ejs. que siguen, pero no en los dos últimos.

Este remedio na se tal en firmidade q no do Inchaço dallandea
 et qndo nipes esta limada qora ou en gfar mais q soe deo lo an
 comca llozo et tyalla da puz assy como tyam oume. como desuso do
 he Wya esta en firmidade ou apstema et moa chagada aocumã deo
 na tyam moy soalmem et se no apstema deo llandea celha alguma
 need et se tyam en fante deoem dypora d' m'ãos et lialla do f'ie
 desuso et seca no poder lha por tyazo deoem amera na chaga pa
 ra estam esta meespa filla duas p'as d'ouco et qes p' d'atoc et
 pacia et fas ende p'os et amasa este p'os co opas d'ouco moito anagidã
 e mestupalle moitas das cabellas d'alebor et mete moito deo aso f'ie
 lla need na chaga et outy ual moito pa esto osto et oyl mudo co ota
 pas d'ouco be moito de Wya esto c'nyte moito oestoye heson do Cana
 llo amasado co agreda en f'ie uinagre e sabia q estas meestras pa
 estam q' osante no as deo amonir da chaga atã o'oyeio deo an atã
 q'ro et deo f'ie arçaga ac'ya q f'ie non me saluo q no busen aso
 das copas no do comca no do Canalgas no d'olligã f'ie ane'pã
 manaja se **Remedio de Inchaço das llandreas q chama estancullo**
 Com oute llandreas q cada hãu Canallo fã apa da cabera das qes
 rãte alguns so o'oye do Canallo et Inchaço as uesos e opas p' itãos
 dos homores q deo acabeça do Canallo q he f'ie d'ap'edoe et do
 Inchaço dellas Inchaço todo o'oye et aso se opeta q adu p'oe. effm o Cana
 llo et bebe mall et come mal p' esta p'uo et arul en firmidade chama esta
 n'gullo **Remedio qe adoe de estancullo**
Remedio qe adoe de estancullo

Este remedio esta en firmidade q chama estancullo fãse esto qndo as llandreas
 en gfar ou en g'p' qoreje mais q soem llozo p'ias copas de f'ie so o
 noto do canallo et copellas as duas uesos no dia anore et amonir e
 llanylas as asy como q'ue et buayas todo o'oye co materia metãas
 uesos no llyga da doã e d'ullas acabeça do lha e p'apã en llyga
 cuem et se as d'uo llandreas no m'iyãse e f'eno des f'ese p' estas copas
 tyã as d'uo llandreas ao Canallo todas de p'uz assy como oume et

(8 v.) *Et este rremedio ual contra tal enfermidade que uen do jnchaço da llandoa. Et quando uires esta llandoa creçer ou engrosar mais que soe deuenlle a acorrer llogo et tiralla da rreiz asy como tiram o uerme, como desuso dito he. E¹ para esta enfermidade ou apostema et² moi chegada ao curaçon deuenna tyrar moy sotilmente, et se no tiramento desta llandooa cebrar algũa ueẽa, et se tornar en sange deuena apertar das maãos et lialla con fyo do sirgo et see a non poder lliar por Razo deuena a meter na chaga para³ estanar esta meezjna filla duas partes dençenço et tres partes daloes etpatico⁴, et faz ende poo et amasa este poo con craras douos moito anaçadas et mes-turalle moitos dos cabellos da lebore et mete moito desto asaz sobre lla ueẽa na chaga, et outrosy ual moito para esto o ziz, et o qual mudo con craras douos ben moidos. Et para esto cunpre moito o esterço rrezente do Cauallo amasado con a greda en forte uinagre. Et sabia que estas meezjnas para estanqar o sange non as deuen a amouer da chaga ataa o terçeiro dia ou ataa o quarto et depois façan a chaga a cura que fazen a o uerme saluo que non vusen asy das cordas nen do comer nen do Caualgar nen do llugar fryo de nehũa maneira.*

Item. Da door do jnchaço das llandooas que chama estrangullo.

Som outras llandooas que cada huun Cauallo ha apar da cabeça das quaes iazen alguas so o goto do Cauallo, et jnchase as uezes et creçe por rrazon dos homores que deçen a cabeça do Cauallo, que he fria da gorosedoen et do jnchaço dellas. Jnchase todo o goto et asy se aperta que a dur pode espirar o Cauallo, et bebe mall et come mal por esta rrazon, et a tal enfermidade chama estrangullo. Remedyo contra a door do estrangullo⁵.

Remedio contra a door do estrangullo.

Contra esta enfermidade que chama estrangullo faras esto: quando as llandoas engrosaren ou <engro> creçeren mais que soem llogo poras cordas de sedas so o goto do cauallo et correllas as duas uezes no dia, a noite et a mañaa et lauarllas⁶ as asy como conuen et vntaras todo o goto con manteiga moitas uezes no llugar da door et cubrillas a cabeça con llãa et parao en lugar caente, et se as ditas llandoas non mingaren et se non desfezeren por estas cordas, tira as ditas llandooas ao Cauallo todas de Rey z asy como o uerme et

¹ Sic ms. ² et sic ms., en vez de e, aunque el contexto requiere una frase condicional: se e. ³ para para ms. ⁴ et patico ms. ⁵ estrancullo ms. ⁶ llaurllas ms.

qd' enjalle fijas como deo he de uine ouso no fendeis oarpo en
 ana dallandros et pestros en ana opo de hospital como deo he
 hoca qd' hospital psto mesura ment' como se deve por en q' q'
 llugar come et por asi como fago dea acapne sobera et por en deus
 au gna femença en por opo de hospital caseo porse co mesura
 en como se deve pora come et por mupullasas toda acapne sobe
 q' pora

De uinns q' q' d' ollunas
 Sen ajuda d'ites llundros q' ha o cavallo em cello e acabea en
 andas las p'as apeto das uenas q' cretem em si p' p'aso da
 p'ima q' deve da abeca et estas llundros p'chase de gisa q' asi q'ra
 as g'ymellas et effera opo p' q' effra o cavallo q' adu' p'ode q'
 p'ra ne comer ne beba et faser suu' mato et deira g'oras d'agra
 effras et mortas pellos olos et p' todo oarpo et estendofelle o
 g'ymello en talpa q' no p'ode daru' ne en colle et solle q' do
 no aceteu sappufello as araxias p' q' effra et da e fere co am
 beca en t'ra et q' se q'ra et no p'ode de acal deo chama ollunas
 Remedio q' adu' das ollunas

Quando as d'ras llundros cretem asi como uoses en mans ou
 ment' para dellas llojo et d'ras e fendas aullongo co amineco
 aquido e achapas deue como g'ras deira ende foru' ob mato q' po
 d'ras d'esto fajas en andas las p'as do pestro et uallijiu mans
 deas d'rae todas fendemo ollugar co llunweu faguer et apenas
 foru' como se tija oume et asi se cura como oume et no coma
 ne beba cavallo d'apris q'las faguer aua hua g'ra p'ra do dia et
 asi faya cura

De uinns ex sup' fluitate saginis q' q' d' deo q' no desoberadu
 desinge et q' f'as deira ouanto

Os uenes ha o cavallo em en f'p'idade q' se uenpa dent' no
 p'aso de f'inge sobera q' ias em ob uenas et fas toxa et bulha

(9 r.) tal cura lle faras como dito he do uerme, ou se non fenderas o coiro ençima da llandooa et poerllas ençima o poo do Rosalgar como dito he. Nota *que* o Rosalgar posto mesuradamente como se deue poer en *qualquer* llugar come et rroe, asy como fogo, toda a carne sobeia, et por en deues a auer gran femença en poer o poo do rrosalgar, ca se o poseren con mesura, en como se deue poer, come et Roe marauillosamente toda a carne sobre *que* o poem.

Item. De uliuas *que quer* dizer olliuas.

Son ajnda outras llandooas *que* ha o Cauallo ontre o collo et a cabeça en anbas llas partes a preto das ceixadas *que* creçem ontre sy por rrazon da rreima *que* deçe da cabeça. Et estas llandooas jnchase de gisa *que* asy apretan as gorgomellas et estreitan o goto *por que* espira o Cauallo *que* aduro pode espirar nen comer nen beber et fazenno suar moito et deitar gotas dagoa espesas et moitas pollos ollos et por todo o corpo et estendenselle o gorgomello en tal gisa *que* o non pode dobrar nen enco-ller, et se llo çedo non acorreren sarranselle as arteryas *porque* espira et da et fere con a cabeça en terra¹ et *quer* se erger et non pode. he a tal door chama olljuas.

Item. Remedyo *contra* a door das olliuas.

Quando as ditas llandoas creçeren asy como Nozes, ou mais ou menos, traua dellas llogo et apretaas et fendeas ao llongo con canyete agudo et acharas dentro como grãaos. deita ende fora os mais *que* poderes. Et esto faras en anbas llas partes do pescoço. Et ualliria mays de as tiraren todas fendendo o llugar con llançeta feruente, et tirenas fora como se tira o uerme. et asy se cura como o uerme, et non coma nen beba o cauallo depois *que* llas sacaren ataa hũa gran parte do dia et asy ficara curado.

Item. Dollore ex superfluitate sanguinis² *que quer* dizer door *que* uen de sobege-duen do sange et *que* faz deitar o cauallo.

As uezes ha o Cauallo outra enfermidade *que* se ieera adentro no Corpo do sange sobeio *que* iaz ontre as ueças et faz torçer et bulyr

¹ tra ms. ² saginis ms.

ou cavallo e quebra lle as veas e q se deitar en qta p no
lle quebra os qllas no coipe

Remedio qe esta dcoi q fas quebras as veas et deitar abeytu
Quando o cavallo ou dcoi de dcoi de coipe e no qeda debulhe
nelte quebra os allos por qos qeda amide da hua pte et da out
sangrar logo da ueca aq chamu canleira e da hua pte e da
out tyalle morto sangue e dcoi q sangra de q q ueca de coipe
dey podees qta sangue e por qo sangras qagees pta pte da m
sangre et yepeno pnto et no olheces comer ne beber ataa q se
de pta adta dcoi

De dolgo uentrosidade q qe dcoi da dcoi q no deuentosidade
fuisse as uecas dcoi dcoi no coipe de cavallo q no deuentosidade
q omra plos pntos no deente et vno coipe del qno ne coipe ou suu
pnto et esta no ar ou no vento et no oqate ne pensay del et esto he
fas quebra coipe e llataca os qllas et acota morto o cavallo

Remedio qe adcoi da uentrosidade
Quando adcoi da uentrosidade tal remedio fas qe canella de hui
palmo da mais gosa cana q achages et vntaa dcoi caente e ueca
bmas q podees no coipe de cavallo e llegali ocabo della na pta de
pnto de qsa q no pta saia do coipe de cavallo sey pnto e dcoi
moj be to aente ment os qllas de cavallo e cubrio moj be e ca
uilha logo en el sey oue detenga et uay en boy pnto qta mais p
dees qe lluypps mentos e fagees soba pnto pta pte ande as
estancia se ha e suya auentrosidade e saia pta canella onde qe q pnto
no vent e de pnto dalle acome e misas caente asy como qigo feco
e pnto ou melga e dalle abeber ayda caente co vino e co semera de
funcho en bova mentosidade e de pnto dalle abeber ayda fra co hua pnto
de pnto qta e llegali cavallo ou sede y carco qo q beba de qnto
todo esto e ya folga mais qagees p llegali caente na pnto qnto dcoi

(9 v.) o Cauallo et jnchanlle as veëas, et *quer* se deitar en terra pero non lle jnchan os jllaas nen o corpo.

Item. Remedio *contra* esta door *que* faz jnchar as ueëas et deitar a besta.

Quando o Cauallo ouuer¹ door de dentro do corpo et non queda de bullyr nelle jnchan os ollos *por* o *que* os *guarda* a miude da hũa *parte* et da outra, sangrao llogo da ueëa a *que* chaman çinlleira, et da hũa *parte* et da outra tiralle moito sange et outrosy o sangra de *qual quer* ueëa do corpo de *que* poderes tirar sange. Et pois *que* o sangrares trageeo *por*lla rrenda mansamente en² peqeno paso et non o lleyxes comer nen beber ataa *que* se departa a dita door.

Item. De dolore ex uentositate *que quer* dizer da door *que* uen de uentositydade.

ffazese as uezes door dentro no corpo do Cauallo *que* uen de uentositydade, *que* entra *por*llos poros no ventre et eno corpo del *quando* uen caente ou suurento et esta ao aar ou ao vento et non o *tragen* nen pensan del, et esto lle faz jnchar o corpo et llatejar os jllaes et acoita moito o Cauallo.

Item. Remedio *contra* a door da uentositydade.

Contra a door da uentositydade tal rremedyo faras: fage canella de huun palmo da mais grosa cana *que* achares et vntaa dazeite caente, et metea o mais *que* poderes no cuu do Cauallo, et llegally o cabo della na rrayz do rrabo de gisa *que* non posa sayr do cuu do Cauallo sem rrecado, et vnta moy *ben* con azeite caente os jllaes do Cauallo et cubryo moy *ben*, et caualga llogo en el *sen* outra detença, et uay en bom paso *quanto* mays poderes *contra* llugarres montosos et fageeo sobyr rrigyo *por*lla reita, andando asy escaentarse ha et saira a uentositydade. Et sayra *por*lla canella onde *quer que* jouuer no ventre et depois dalle a comer Cousas caentes asy como trigo, feeo, espelqa ou melga, et dalle a beber agooa caente con vino et con semente de feuncho en booa cuentidade³. Et depois dalle a beber agooa frya con hũa pouca de farina triga. Et lleix o Cauallo auer sede *por* tanto *tenpo que* beba de grado todo esto, et *para* folgar mais trageeo *por* llugar caente moi paso vsando desta

¹ ouer ms. ² et ms. ³ Sic ms. Parece errata del amanuense o fruto de un cruce con el cast. *cuenta*. La forma normal es *cantidade* sin -u-.

Quia atam q seia lud et sano da daa doc

De dolore ex sup flua comestione q q dca da daa q ne do gmae
fobro fuisse dicit no coyo do canallo oit dca q ne do amec fobro da
curada ou dicit causa semelluel q se no mox no estuago e fas q ncha
e q laes e qra o canallo tan moxo q adu pade estu agerio e co qra daa
q se daa en qra

Remedio q adca do amec fobro q se no mox no estuago
Vom estu daa tal remedio auapas filla ab uualuo biallo fas e abyma
upina q ebama yigante e aparcapa q de afenega do coyo e amecional
q de opira e ab biellas tanto de hui como da oit e coe todo co agoda en oia
luna atam q mige aqra pa en estu de cana q figa deita boca coyo de
mel e casere e desal qra hui tanto de hui como dicit e llanca y das
amecne do qra merendo todo e fisco coye atam q mige aqra pa e
deyois mea estu deauo en bidpa ou en oit dca llamo e filla qas est
e de hui canudo longo e goso e meco no em do canallo e pape no
soyer e llancallo y aqel estel aqta deauo tibia e tanto qta llancapo
taylor e em do estya ou co pape dca q no sapa ente adenuo sen
peado e q ande y todo ouente e deyois filla deus homob senob pape
pedidos e medos e virtuos dcaia caere e ponellos nedvent y me
ngas da hui pa e da oit comendo na deauo e ynd pmedo oue
nge e co qllas pmedo qra daa co aqta pape e pape q aso qre
qre e qra qre ouente saqes ab dca estya ou pape do em do da
ullo e canage en e e llencio en pape pape qe lluyges montasse e
xera andano yllas dca lluyges atam q qre ou llage sapa adu deauo qta
deu merete ou q fua hui ou call e aso qeda se ha estu daa e sepa o da
ulle curado della

De dolore ex ventrem bime q q dca da daa q ne do deapmedo da hui
papa se qra oit daa dca no coyo do canallo q ne do deapmedo da hui
opa e fas qra amira e fas deap estuago de moxas yf ab sen oit
nefaco dos qllas e de coyo p q ano moxas llage hui pape qra e
callas e abga e fas llage amehude sepa ab qllas e llage 2

Remedio q de deapmedo da ouina

(10 r.) cura ataa *que* seia liure et saõ da dita door.

Item. De dolore ex superflua comestione *que quer* dizer da door *que uen* do Comer sobeio. fazese dentro no corpo do Cauallo outra door *que uen* do comer sobeio da Ceuada ou doutra cousa semellaue, *que se non* moe no estamago et faz jnchar os yllaes et apreta o Cauallo tam moito *que* adur pode estar correito Et con gran door *que* se deita en terra.

Item. Remedio *contra* a door do comer sobeio *que se non* moe no estamago.

Contra esta door tal rremedio aueras, filla as maluas ballofas et a branca ursina *que* chaman gigante et a paritaria, *que* he afeuega¹ de cooura et a mercurial *que* he ortiga et as viollas, tanto de huun como da outra, et coze todo con agooa en olla linpa ataa *que* mingoe² a terça parte, en esta decauçon *que* fiqar deyta booa Contya de mel et dazeite et de sal jgualmente, tanto de huun como doutro et llança y das Semêeas do trigo meixendoo todo et fazeo cozer ataa *que* mjngoe a terça parte, et depois mete esta decauçon en vidraça ou en outro vaso llinpo, et fillaa et³ faz cristel de huun canudo longo et grosso et meteo no cuu do Cauallo, et parao ao sopee et llançalle *por* aquel cristel *aquelle* decauçon tibya, et tanto *que* lla llançares tapalle o Cuu con estopa ou con pano de gisa *que non* saya ende a decauçon sem rrecado, et *que* ande *por* todo o uentre. Et Depois fillem dous homes senos paaos rredondos et nedeos et vntenos dazeite caente et ponanllos nedeamente *premendoo* da hũa parte et da outra começando na deanteira et yndo *premando* o uentre et os jllaes rrigiamente *contra* a çaga con *aquelles* paaos et pois *que* asy esfregaren et trouxeren o uentre saqem as ditas estopas ou panos do cuu do Cauallo et caualgen en el et lleuenno en pequeno paso *contra* llugares montossos et de reita andando *por*llos ditos llugares ataa *que* esterqe ou llançe fora a dita decauçon *que* lle dentro meteron ou *que* faça huun ou o all. Et asy *quedarse* ha esta door Et sera o Cauallo curado della.

De dolore ex Retentione vrine *que quer* dizer da door *que uen* do Retimento da hurina. geerese ajnda outra door dentro no corpo do Cauallo *que uen* de rretimento da vrina et faz jnchar a uixiga et faz doores e storçimentos de moitas gisas sem outro jnchaço dos jllaes et do corpo *por* o *que* as uezes lle faz huun pouco jnchar os Colloos et a verga et faz lle a mehude feryr os jllaes et llatejar.

Remedio *contra* o Retijmento da ourina.

¹ Sic en el ms., que usa también *alfauega* y *alfeuega*. ² *mige* ms., errata por *mingoe* 'mengue, disminuía'. ³ *et filla a faz* ms., que no tiene sentido en el contexto.

¶ Heo remedio q se adent sepe son dros & pundoz pa da dda.
 Pilla capto liena dñ & d vna cu et acisna et ab puzos do ef
 rago & qm barbeira tanto de hui anno dñe et fuge hui tade fer
 uer de sim co agoon en olla noia & pois q esto fa ho coia pmo en
 vna co pano apeda da uerra q l mjes qo podesa fofier et liao moy
 be & pois for spic acienta tocu out ues be et pmllo

¶ Ha esto ual moito se vntre as arancas davelit & esferre co etto
 abiga. Solu p asmentu muda co allas et metuda p llo allo da vna
 ual moito

¶ Ha esto oute p ual moito ab semeas do qigo coras co poco davelit
 & seaco metere dñe p llo fupado da vna

¶ Ha este he afuda conia manguilloza & psta moito seco e anallo llau
 toyo en algun lugar co enoda cu da muu & pa esto llojo uessa afas ou
 fina & nota q este psthumezo remedio da vna ou da muu he moy.
 puerosa do v mullu qe cada hui dñe dapes sola dñe per q ha ppa des
 boncos es fora todas llas idades do coyo & fofier ab qfira

¶ De Incha do Colloos

¶ Quey afuda oute en firmende aos Colloos do Cavallo qos fac manguilloza
 ment Incha & esto fae ob homoes fobrias qndo p y de vñ & auo moito
 qndo come ab hias en qo do uepao per q por la idada & psta humidade
 ras quas & do qo coyo coye ob homoes dñe lugar per q se baynd et
 esgrarese p el lleuoy & doqse ende moito o Cavallo & aos ueses ante afi
 q p paco deya capera ou dya qaballo q ha o Cavallo cuelle os vres
 uos pnpento/omejan q ha moy qatta yelle q esta oute fca refico & ob
 Colloos do Cavallo & desta semallun ment qfira ob Colloos do Cavallo
 a helle moy qpa pnpito

¶ Remedio pro Incha do Colloos

¶ Das qos dros fupos esta magna pilla en unyo ho fofie & apeda alia
 munda et pouco desal ho mudo & amasa todo moy ho acia q se fac ende
 hui psta malle & desta psta cubi todos los Colloos moito be & ptenoua lps
 esto dñe ou tres ueses no dia & por las ob afi ante da pmo

(10 v.) Estes rremedios *que* se adeante segen som çertos et prouados para a dita door. ffilla o cardo benadito et A Erua tu et a tasna et as rreizes do espargo et juz-barbeira, tanto de huun como doutro et fage¹ todo feruer desuu con agooa en olla noua et pois *que* esto for ben coito pono caente con pano arredor da uerga qual uires *que* o podera sofrer et liao moy ben et pois for fryo acaenta todo outra uez ben et ponllo.

Para esto ual moito se vntaren as maños dazeite et esfregaren con ellas a verga. Et outrosy a pimenta muda con allos et metuda porllo ollo da verga ual moito.

Para esto outrosy ual moito as semeças do trigo coitas con pouco² dazeite et see as meteren dentro porllo furado da verga.

Para esto he ajnda cousa marauillosa et presta moito see o Cauallo llançaren³ en alguun lugar con egooa ou con mua, et para esto llogo uerra a fazer ourina. Et Nota *que* este pustrumeiro rremedyo da egoa ou da mua he moy proueitoso ao Cauallo *contra* cada hũa das doores sobre ditas porque ha prazer dos doneeos esforça todas llas uertudes do corpo et fortemente as conforta.

Item. Do jnchaço dos colloõs.

Auem ajnda outra enfermidade aos Colloos do Cauallo, *que* os faz marauillosamente jnchar, et esto fazen os homores sobeios quando por y deçem, et auen moito quando Comen as heruas en tempo do ueraão porque por lla uerdura et porlla humidade das heruas et do tempo corren⁴ os homores a aquel lugar por *que* he bayxo⁵ et espargese por el lleuemente et doese ende moito o Cauallo. Et aas uezes auen asy *que* por rrazon de gran carrega ou de gran traballo *que* ha o Cauallo caenlle os entestinos ronpendo o mesen *que* ha nome aquella pelle *que* esta ontre os entestinos et os Colloos do Cauallo. Et desto semellauelemente jnchan os Colloos ao Cauallo et helle moy gran perigoo.

Item. Remedio para o Jnchaço dos Colloõs.

Aas quaes Dores faras esta mezjna: filla o uinagre ben forte Et a greeda alua muda, et pouco de sal ben mudo, et amasa todo moy ben ataa *que* se faça ende hũa posta molle, et desta posta cubrir todos llos colloos moi ben et rrenouarllas esto duas ou tres uezes no dia et poerllas as asy como da primeira.

¹ Sigue hũũ tachado en el ms. ² poco ms. ³ llancaren ms. ⁴ corren corren ms. ⁵ bayxa ms.

Na esta doct. val. mozo se paxate o Cavallo lya. ouid. Si agooi q. apul
hesa. manaa et uera et este en ella mendo ataa acna ob Colloc. hui
sta peca do dia

Na esta val. mozo as sanas estyugadas sey tona et he curas co Jentils
naaa: deppro et pona nos tribas sobe llo. g. g. g.

Sese fas. s. m. h. n. d. os collos y p. n. s. o. s. e. n. e. s. t. o. s. q. c. a. e. u. n. o. m. i. s. s. o. u. q. h. e.
h. u. i. s. t. o. l. l. e. t. o. n. e. e. t. t. o. s. e. o. s. e. l. l. o. c. o. s. e. s. t. a. o. s. e. n. a. l. l. o. q. o. u. i. d. e. s. t. a. d. e. e. t. t. i. n. e. o.
o. i. t. o. s. q. p. o. r. t. a. n. a. d. o. e. n. a. n. t. e. s. u. e. l. t. u. a. l. l. o. n. a. s. e. n. l. u. g. a. o. s. e. n. e. s. t. o. s. e. t. c. o. s. a. s. a. s. e. n.
d. e. d. i. n. a. e. t. q. e. i. m. e. a. r. b. a. g. a. d. a. p. e. d. o. a. s. e. p. o. s. e. m. e. n. t. e. e. t. a. n. t. o. e. t. c. u. p. e. l. l. e. d. e. n. a. s. t. a.
a. s. t. a. a. n. t. e. c. u. p. a. n. d. a. s. t. a. p. e. l. l. e. d. e. l. c. o. l. l. o. c. o. s. e. n. a. l. l. o. e. s. t. a. d. o. e. t.
m. e. n. t. e. u. n. e. s. t. a. s. e. n. d. e. n. t. e. p. a. p. e. l. l. e. s. o. b. d. i. a. d. i. x. q. h. e. s. o. y. c. u. p. a. e. n. a. l.
m. i. n. u. s. c. a. u. a. l. l. o. s.

Na esta espar. gemento de sangue et dos homopes q. faze o Cavallo esta atendo
sta. m. a. e. n. f. i. m. i. d. a. d. e. q. n. o. a. o. c. a. u. a. l. l. o. d. e. c. o. m. a. o. d. e. b. e. b. a. s. o. b. e. r. o. e. t. a. a. s. n. e. s. e. s.
d. e. g. n. a. t. a. b. a. l. l. o. p. a. q. p. o. s. t. a. d. o. c. o. m. e. s. o. b. e. r. o. e. t. c. h. e. m. a. e. t. o. s. a. n. g. e. q. e. d. e. e. s. p. a. r.
g. e. s. e. p. l. l. a. s. c. o. r. i. a. s. d. e. c. a. u. a. l. l. o. e. n. l. u. g. a. o. c. a. u. a. l. l. o. q. n. o. p. o. d. e. a. n. t. e. n. e. t. f. a.
s. e. n. o. m. a. g. e. n. d. o. h. u. i. p. e. o. i. t. a. n. t. a. s. e. t. n. a. m. o. i. c. a. n. o. p. o. d. e. a. s. c. o. r. i. a. s. c. a. p. e. r. a.
f. o. n. e. a. d. e. n. t. e. e. d. e. s. u. n. a. s. e. m. o. r. m. a. n. t. e. e. t. o. g. r. a. c. a. p. e. s. a. e. t. e. s. t. a. d. o. c. e. n. o. p. l. l. o. g. r. a.
t. a. b. a. l. l. a. a. a. s. n. o. g. e. s. e. e. t. c. o. m. o. d. i. x. p. e. r. q. o. s. h. o. m. o. p. e. s. s. o. b. e. r. o. s. e. t. o. s. a. n. g. e. c. o. r. i.
p. a. a. s. c. o. r. i. a. s. y. p. n. s. o. d. e. m. o. z. o. c. a. u. a. l. l. y. n. a. o. s. q. o. s. h. o. m. o. p. e. s. d. e. c. e. a. o. s. p. e. e. s. e. t.
a. s. h. u. m. a. s. l. l. i. g. e. r. i. a. s. d. a. g. l. q. e. s. t. a. d. o. c. e. n. a. h. a. s. o. l. l. e. a. g. n. a. n. o. a. c. o. p. e. r. e. e. t. a. a. s.
n. e. s. e. s. s. e. f. a. a. d. i. a. e. n. s. i. m. i. d. a. d. e. q. u. i. d. o. a. l. g. u. m. d. a. s. d. i. a. s. d. e. q. u. e. s. a. p. t. a. t. a. m. o. z. o.
o. c. a. u. a. l. l. o. q. d. e. c. a. s. a. o. g. r. a. n. d. e. e. t. d. a. d. e. n. e. n. e. e. n. d. e. e. s. t. i. m. e. n. t. a. s. o. s. h. o. m. o. p. e. s. e. t. a.
d. e. n. s. e. e. s. p. a. r. e. m. a. s. a. s. y. p. l. l. o. s. n. e. b. o. s. e. t. d. e. p. o. s. d. e. n. e. a. a. s. c. o. r. i. a. s. e. s. t. a. e. n.
s. i. m. i. d. a. d. e. h. a. m. a. e. i. n. f. i. s. i. a. q. q. u. e. d. e. s. e. s. p. a. r. e. s.

Na remedio q. espar. de sangue et dos homopes.

Comte esta en simidade faze esta cura soo Cavallo fa g. p. s. e. e. t. d. e. m. e. n. t. e.
e. n. p. e. n. d. a. l. l. o. g. e. a. b. u. t. a. a. a. s. a. u. e. r. t. a. d. e. s. i. m. i. d. a. d. e. e. t. d. e. p. o. s. s. a. g. n. o. d. a. n. t. a. s.
l. l. a. s. u. e. c. a. s. d. a. s. q. u. e. b. a. n. t. e. e. t. o. u. t. e. d. a. n. t. e. l. l. a. s. u. e. c. a. s. d. e. a. s. c. o. r. i. a. s. e. n. q. a. s. a. n.
g. r. a. s. o. s. a. s. a. s. e. s. p. e. n. t. e. m. o. z. o. s. a. n. g. e. a. t. a. a. q. s. e. m. e. l. l. o. q. e. n. s. i. m. i. d. a. d. e. e. t. d. e.
p. o. l. s. m. e. t. a. n. o. e. n. a. g. o. o. n. s. i. p. a. c. o. n. t. e. n. e. a. t. a. a. u. e. n. t. e. e. t. p. a. p. e. n. o. e. n. p. a. p. e. n. o. n. o.
d. e. c. a. d. d. a. a. g. n. o. a. m. a. i. s. e. s. t. a. e. t. a. l. c. a. l. y. a. m. b. e. g. a. q. n. o. b. o. l. i. n. h. e. c. o. m. o. a. t. a. a. q. s. o. l. a. h. y.
u. p. e. d. e. d. e. o. s. e. s. e. o. c. a. u. a. l. l. o. p. o. n. o. u. o. i. t. m. a. s. p. o. n. o. b. e. b. a. n. o. c. o. m. a. o. q. u. e. s. t. a. e. n.
u. n. a. s. p. a. p. e. n. o. e. n. l. u. g. a. s. s. i. p. e. e. t. l. l. e. g. e. l. l. e. e. s. p. e. c. e. e. n. l. u. g. a. a. l. t. o. q. a. l. g. e. a. c. a. b. e. n.
e. t. l. l. a. n. t. e. h. e. p. e. d. a. s. e. n. s. e. q. u. e. s. p. e. d. e. n. d. o. s. e. s. t. a. d. e. s. o. c. a. p. a. r. e. n. a. n. d. o. e. t. p. l. l. a. p. e. d. e. n.
d. e. n. t. e. a. s. p. e. d. i. s. e. n. t. e. a. m. a. n. d. o. d. e. o. s. p. e. e. s. e. t. d. e. a. s. m. e. n. t. a. s. e. t. a. s. a. s. a. g. n. a. s.

(11 r.) Para esta door val moyto se pararen o Cauallo que a ouuer en agooa que corer tesa manaa et noite et este en ella metido ataa¹ os Colloos hũa gran peça do dia.

Para esto ual moito as fauas esbrugadas sen tona et ben coitas con jeullas nouas de porco et pona nas tibias sobre llo inchaço.

Se se faz o jnchaço dos colloos por rrazon dos entestinos que caen eno messen, que he huun follello dontre elles et os Colloõs, crasten o Cauallo que ouuer esta door, et tirado o collon, que for danado ou anbos, uoluan llogo a seu lugar os entestinos et cosam a fendedura et queimen a chaga darredor con fero feruente et ancho et curenlle da chaga asy como ante curauan da chaga da pelle dos Colloõs do Cauallo crastado et moitas vezes esta fendedura da pelle sobre dita, dizen que he sem cura en alguõs Cauallos.

Item. Do² espargemento do sange et dos homores que fazem o Cauallo estar atirido.

Ay outra enfermidade que uen ao Cauallo do comer et do beber sobeio et aas uezes do gran traballo, porque por rrazon do comer sobeio et o homor et o sange creçe espargese por llas coixas do Cauallo, enbarga o Cauallo que non pode andar et fazeno manqear³ de huun pee ou danbos et na mouida⁴ non pode as coixas carretar senon⁵ aduur et desuyase moy mal et con gran careza. Et esta door uen porllo gran traballo aas uezes en como dixee Porque os homores sobeios et o sange corren para as coixas por rrazon do moito caualgar, os quaes homores deçen aos pees et as huñas llegeiramente daquel que esta door ha se lle agiña non acoreren. Et aas uezes se faz a dita enfermidade quando algũa das ditas doores apreta tan moito o Cauallo que do cansaço grande et da door ou do escaentamento os homores et a door se espargem mansamente porllos nenbros, et despois deçe aas coixas; esta enfermidade chama enfusio que quer dizer espargimento.

Item. Remedio contra espargimento do sange et dos homores.

Contra esta enfermidade faras esta cura: se o Cauallo for grosso et de ydade conprida dalle llogo a beber aa sa uontade primeiramente, et depois sangrao danbas llas ueeas das trincheiras et outrosy danbas llas ueeas das coixas en que a sangrya soen a fazer et saquenlle⁶ moito sange ataa que semelle que enfraqueçe, et depois metano en agooa frya corrente ata ao uentre et parenno⁷ na ueea da agooa mais tesa, et alçalj a cabeça que non beba nen coma ataa que seia lyure de todo. Et see o Cauallo for nouo ou magro non beba nen coma o⁸ que ia dixee, mais parenno en lugar fryo et llegenlle o freeo en lugar alto que alçe a cabeça et llançenlle pedras ou seixos redondos estrados so os pees a auondo et porlla rredondença das pedras bulira a meudo con os pees et con as mãos et con as coixas

¹ atãa atãa ms. ² Dos ms. ³ maqear ms. ⁴ mouica ms. ⁵ seno ms. ⁶ squenlle ms. ⁷ et parenno et parenno ms. ⁸ oo ms.

ondo do gta moym mero os nenos das armas q' são p'ncipales e aind' q' os
 pollos honrosos q' y' corre en puxay as' p'studo ye ass' amente p'ma p'us
 p'cos solublas pedras e molla h'ia cubeta de lat' e cubro de la e g'ap'no
 q' no' ouua ne' beba ne' este asal e h'uallo desta c'uid' ataa q' come asen
 q' no' ouua ne' beba ne' este asal e h'uallo desta c'uid' ataa q' come asen
 q' no' ouua ne' beba ne' este asal e h'uallo desta c'uid' ataa q' come asen
 q' no' ouua ne' beba ne' este asal e h'uallo desta c'uid' ataa q' come asen

E Da dor da polmoey q' chama pulsu
 H'it' enfirmidade ueo do cavallo ap' de palmo q' s'appa os f'ndos
 de dor q' e' assa opolmo pello q' cassay o cavallo adu' pode s'appa
 como lle' como e' f'aselle e' f' q' s'appa m'ra y' llos naves e' f'ese lle
 ou l'ateia lle' os q' l'as aq' dor' aue' ligera m'ra ac' cavallo g'oso
 ca y' m'ro do traballo des' assado e' da c'uid' e' da g'ap'no q' se' e' q'
 solue en cassay ac' cavallo ad' ap'cos do palmo en alguma p'ra a
 p'ro do palmo aq' en firmidade chama pulsu ou polmoey

E Remedio para polmoey
 D'ont' aenfirmidade tal Remedio he achado p'ncipal' filla cosas
 aenno pa' de' solucio' asustancia' da g'ap'no q' se' callada nas en
 t'p'as do palmo en esta g'isa f'aselle beberage' estas cosas adenno
 q' l'as filla q' os q' l'as de' q' l'as g'ap'no e' q' os oncos de' g'ap'no
 e' ou' tanto de' cap' m'ro e' ou' tanto de' gengiue e' ou' tanto de' calap'na
 e' ou' tanto de' canella e' asement' do f'uncho en m'ra' ou' de' f'os' todas
 e' ou' bu' m'ro e' p'ado' de' h'ui' pouco' de' g'ap'no e' de' f'os' de' d'uo' g'ap'no
 e' m'ra' de' esta h'ua' p'ra' de' g'ap'no e' ou' tanto de' m'ro' be' e' de' d'uo'
 f'os' esta' beberage' ta' clara e' ta' s'ol' q' l'igeyan' ap'osa' d'uo' o' q' l'as
 llo e' g'ap'no en uaso l'limo e' d'uo' l'ancema en' d'uo' de' l'imo
 e' alcey ac'abem do' cavallo q' o'ra' s'os' f'os' e' de' d'uo' ou' q' os' ues' e'
 no' dia' daq'ella' beberage' p' aq'el' d'uo' e' ou' tanto de' l'ancema p' h'ua' p'ra'
 de' g'isa' q' beberage' p'osa' de' as' enq'ap'no de' d'uo' e' de' d'uo' de' d'uo' g'ap'no

(11 v.) onde do gran mouymento¹ as uenas² das coixas que som prigiçosas et atirridas por llos homores³ que y corren enpuxam a sa pesuduen por o asy ameude prema seus pees sobre⁴ llas pedras, et molla hũa cuberta de laã et cubrio della et gardaao que non coma nen beba nen este a sol, et husalle desta cura ataa que torne a seu estado. Et nota que a dita enfermidade non enpeeçe aos potros mais prestalles porque daqesto engrosam as tiuas por llos homores que se uoluen aas coixas; mays alguuns proençaes fazen outra cura a esta enfermidade: cozan o orio na agooa, et desferam o Cauallo, et ponllo caente nos pees et nas maãos con panos ben liados, et daly a comer da ceuada asaz.

Item. Da door da polmoeira que chaman pulsio.

Outra enfermidade ueo ao Cauallo apreto do polmo⁵ que sarra os furados de dentro porque espira o polmon pello qual çarramento o Cauallo adur pode soprar como lle conuen, et fazeselle⁶ que sopra moito porllos nares et ferenlle ou lateianlle os jllaes, a qual door auen ligeiramente ao Cauallo grosso, ca por rrazon do traballo desgaisado et da caentura et da gordeen que se dessolue ençarranse⁷ ao Cauallo as arterias do polmon en alguũa parte a preto do polmon, a aqual enfermidade chama pulsio ou polmoeira.

Item. Remedio para a polmoeira.

Contra a enfermidade tal Remedio he achado: primeiramente filla cousas⁸ caentes para dessolueren a sustancya da gordeen que he callada nas entradas do polmon en esta gisa: fazelle beberagen destas cousas adeante escritas: filla tres dramas de crauos girofes et tres onças de galingal, et outro tanto de cardo momo, et outro tanto de gengiure, et outro tanto dalcoraquina, et outro tanto de canella et a semente do funcho en mayor contya destas todas. Et todo ben muudo et pisado con huun pouco daçafran; destenperao con vino branco, et mestura con esta huũa⁹ peça de gemas douos, et uolue todo moy ben, et deue seer esta beberagen tan clara et tam sutil que lligeiramente a posa topyr o Cauallo et gardena en uaso llinpo et depois llança en Corno de boy linpo et alçem a cabeça do Cauallo contra o aar sem freeo, et denlle duas ou tres uezes no dia daqella beberagen por aquel Corno et tena cabeça alçada por hũa peça de gisa que a beberagen posa deçer as entradajas do Corpo et depois desto tragano

¹ mouymeto ms. ² os uenos ms. ³ homoros ms. ⁴ sobr ms. ⁵ palino ms. ⁶ Le sigue et fa tachado. ⁷ en carrasen ms. ⁸ cosas ms. ⁹ huũ ms.

ylla penda ayaso ou carnalhe en el huu pouca ya se estender abeberage
 flla corpo e ja no possa volver depois ylla loca e no deve o cavallo comer ne
 beber p huu dia e hua noite ya se no embargar abeberage q no possa obia
 e ya se temperar abeberage de uelle da a comer en die dia sigunt epua
 ynde ou fallas de canas ou defalgar ou mudo qoussas uerdes e presentes
 qes podere achar e se ha enfermidade fu pegan curar-se ha y esto e se
 e aridgan y uentana fepedra curar po ans uozes arda cure remedio ya
 esta doo qma o feo ferente os qllas farente en ambas duas lmas en mane
 ra de curis e y pessengeto do fogo qnde se defen os qllas moito do q souy
 fepu e fendele as uentanas aolongo ya cura y sy e en ma mais ligeira
 ment daa

De aguaruameto da Chama Infusiva

Vire en firmidade ne ac Cavallo qte toy en baynades os rebhos e os
 e feruicados e ans uozes adim apy Inchaio e estira apy o corpo q adim
 opode emo fillar ne apyon do os deidos e no pode amal como se se fento
 se de fento e ans uozes e tras luynequllo os allos e esto am qndo o goma
 llo ne aceme e sumento e opagan en luga fyo ou uentaso po q em en
 toy ouamo no corpo pellos poros q estay abertos y pigo da uentana
 e dafuua e esto fas epua o Cavallo atreio q no pode anda e acal doo

Chama Infusiva

Remedio de aguaruameto

Daa doo arejas tal remedio q he moa puado pmeram paxinas
 o Cavallo en luga acem e acera emo fogo pedras e lantinas so
 uente do Cavallo e cubro Cavallo de hua cubeta de lha e lha
 pta aqulas pedras agoda aceme tanto qas fatis fimegas en gpa qse mol
 ua o Cavallo en sumo todo e depois contalle aqula cubeta e esto qse
 segudo naquel luga acem q se curima toda asium del e depois de q se
 galle os neques e as coxas amende os aseno ou do matorga depois fye
 acupada da cansa das pallas do qigo e das alias pallas e das malnas to
 do qemado de juuo e desta emda aceme q se pode soya fenta llo as coxas
 e os neques emo no moia daqt luga acem e uisente estas coxas
 acem q teque asen estade

(12 r.) porlla rrenda a paso ou caualgen en el huun pouco para se estender a beberagen porllo Corpo et que a non posa boluer depois porlla boca. Et non deue o Cauallo comer nen beber por huun dia et hũa noite para se non enbargar a beberagen que non posa obrar. Et para se temperar a beberagen deuenlle dar a comer en outro dia siginte¹ erua uerde ou follas de canas ou de salgeiro ou outras qoussas uerdes et rrezentes quaes poderen achar. Et se ha enfermidade for rrezente curar se ha por esto. et se he antigaa por uentura se poderia curar pero aas uezes acha outro rremedyo para esta door: qeima con fero feruente os jllaes, fazendo en anbos duas linas en maneira² de cruz, et por rrestrengemento do fogo quando se defera os jllaes moito do que soem ferir, et fendelle as uentaas ao longo para tirar por sy et en uiar mais ligeiramente saar³.

Item. Do agragueamento a que chama Infustico.

Outra enfermidade uen ao Cauallo que lle ten enbargados os nebras⁴ et os Nerueos⁵ et aas uezes aduz asy jnchaço et estira asy o coiro que adur o pode omen fillar nen apertar con os dedos et non pode andar como se se sentyse de fondo et aas uezes⁶ lagrimeganlle os ollos, et esto auen quando o cauallo uen caente et suuento, et o param en lugar fryo ou uentoso porque entra entom o uento no Corpo pellos poros que estam abertos por rrazon⁷ da caentura et da suuor. Et esto faz estar o Cauallo atirido que non pode andar, et atal door chama Infustico.

Item. Remedio contra o aagoamento.

A atal door aueras tal rremedyo que he moi prouado: primeiramente pararas o Cauallo en lugar caente et caenta enno fogo pedras, et lançaas so o uentre do Cauallo, et Cubri o Cauallo de hũa cuberta de llãa, et llança sobre aquellas pedras agooa caente tanto que as façãs fumegar en gisa que se uolua o Cauallo en suuor todo. Et depois çinllalle aquella⁸ cuberta, et este asesegado naquel lugar ataa que se cunsuma toda a suuor del, et depois desto esfregalle os nerueos et as coixas ameude con azeite ou con manteiga, depois faze çenrrada de çinza das pallas do trigo et das allas pallas et das maluas, todo qeimado desuño, et desta çernada caente qual a poder sofrer feiranlle as coixas et os neruos e non no mouer daquel lugar caente, et vusenlle destas cousas ataa que torne a seu estado.

¹ Sic ms. No es rara la omisión de la -u- de -gue- / -gui-. ² manera ms. ³ vaar ms. ⁴ Sic ms. ⁵ Nerueueos ms. ⁶ Sigue Et aas tachado. ⁷ rrazo ms. ⁸ aqla ms.

En en gopar e Cavallo coze ad ysonas en ayoon e aya
 deyris ocumo da capre dellas e mettuno co aquila ayoon enq se co
 dyo co yoncos de fuyelos en defenccas e dag ao Cavallo po beberane
 e fuzendo de esto en yoncos dias en gopar qnto qyeres
 Ra qto ont y balmu acalida das fuyas coza co sal este de pundo
 Ra mataz apfolla filla opacano q he ofigo da pafosa q fee nos
 coyfob saao et vino e yonno en hua olla qond e leixao tanta coze
 sobe lofory q se faca del cancos e deffo cancos fayas po q dectas na
 fiffolla e mutalla as

Con adoor q chama llario q qe dis lagro mere agulla deffo fex
 vent no meoyos do qanco do pabo e saua sero penbe ofogo q he opm
 fuymerio Remedio

Da opolmo faze amel amel de lenisto e pono en medyo da fonte do
 Cavallo ap como estella e se metter for dalle huu yonco e logo fex
 Saao

Fe Remedio de defecar do Cavallo

Qui enfirmdade ne ao Cavallo qll seca adameca e lle en mangera
 ocopo todo e fuzeo estepar huu livo q semella dome e fofelle fuz no
 em beynces pnyios e alios de esto ne damunidade p longada e
 do yonco comer e doynde estevam do Cavallo q omd tal deo
 aum pdeya en gopar ne filla carne e esta en firmdade chama ofcal
 mato

Fe Remedio de ofdefecar

Venes dar ao Cavallo q esta en firmdade omd consac fuyas e huu
 temperado de palle luncar foy das entayas ofecura q ten en si e pat
 fas ocopo humido filla as molhas e nalfameya dacoza e agnyu e a
 malus tatro dehu como doia e coze todo dehu co yoncos de pellos de
 fo et yob q todo fa lu coze coza o dardo deffo quas p huu yonco
 bimus ap como lyses e dora en este caldo q coze decau hna y
 demateya et de casia pfulla vire coze e pps q se deya todo l

(12 v.) Para engordar o Cauallo coze as farzomas en agooa et tira depois o çumo da carne dellas et mesturao con aquella agooa en que se cozeron con poucos de farellos ou de semeñas et dao ao Cauallo para¹ beberagen. Et fazendolle esto en poucos dias engordara quanto quiseres.

Para esto outrosy val muito a calda das fauas coita con sal, esto he prouado.

Para matar a fistolla filla o rratano que he o sirgo da rraposa que see nos codesos, saão², et viño, et ponno en hũa olla Noua et leixao tanto cozer sobre llo fogo que se faça del caruões, et destes caruões faras poo que deitaras na fistolla, et matalla as.

Contra a door que chama llaçerto, que quer dizer lagarto, mete agulla de fero feruente no meogoo do tranço³ do rrabo, et saara, senon ponlle o fogo, que he o pustrumeiro Remedio.

Para o polmo fage anel⁴ de lentisco, et pono en medyo da fonte do Cauallo asy como estrella, Et se mester for dalle huun pouco et llogo sera saão.

Item. Do desecamento⁵ do Cauallo.

Outra enfermidade uen ao Cauallo quelle seca a deanteira et lle enmagrenta o corpo todo e fazeo estercar huun lixo que semella domen, et soeselle fazer no cuu vermêes rruuios et aluos. Et esto uen da magridade proulongada do pouco comer et do grande escaentamento. Et o Cauallo que ouuer tal door adur podera engordar nen fillar carne et esta enfermidade chaman escalmato.

Item. Remedio contra o desecamento⁵.

Deues dar ao Cauallo que esta enfermidade ouuer cousas fryas et humidas tenperadamente para lle llançar fora das entradayas a secura que tem en sy. Et para lle fazer o Corpo humido filla as viollas et a alfauega da cooura et o gigante et maluas tanto de huun como doutro et coze todo desuu con poucos de relloes de orjo, et pois que todo for ben coito, cooa o Caldo destas heruas por huun pano conuiniuil asy como vires. Et deita en este caldo que dizen decauçon hũa peça de manteyga et de casia fistulla outro tanto. Et pois que se dereter todo llança

¹ poro ms. El beberagen que sigue exige para. ² Parece referirse al rratano, aunque está muy distante de él. ³ También es posible leer trançon, tranco o trancon. ⁴ anel anel ms. Podría conservarse puntuando: "fage anel, anel de lentisco", pero es demasiado literario para la materia del tratado. ⁵ deseatamento ms. Es evidente error de copia por desecamento.

esta de ante moza p. cthel no cum do e anallo y fage en totas
 estas cosas asy como en lro be no ayrollo de doo saluo q est de
 ante deve ser deca da no venga do e anallo en qro se y pade
 deca p q os en testros et o uerqe del ancalagam p y mella De
 maro fassas beidre das gemas dos cuos y dancian et dolio das
 biollan todo amasado en sencia co lro vino blanco y da lns esta bele
 rage das en tres ueses no dia y copio deboy asy como deo de na doo
 rlfuo

Da esta doo fayas qnda curd cura pao e anallo sco en lna casa p doo
 n tres dias en maro e no coma ne beba deyois dalle aome dalydo
 deyois salysa qro del q se ca y p pao dafame e do lredo salgado lizez
 rament et de qro cometa y p qe q esto comer dalle a bebi agoda moza
 o fapna doyo auendo atna qn no geyn e de q canalya hui pouo en el
 e anda apso atna q se lud ouere dalyto q e anallo comer e deyois
 p e anallo estejan e luyar ouente e as tyras y p pao dalyngas de
 tas mesuras uolueya asen estado asy como dante est e sen fano e ond
 todas cosas q de q no e anallo pao matee qro o qro limpo coito co
 aydo y no pouo desal e me go roga seia ser aosal on a lln e dente
 unde qra de tres yrnados das ueses no dia ante q bebi agoda co qro
 q coito epa emyda o e anallo marambolos

Da doo q fas estejan pao y p pao as y tyras q chama o p pao
 lre e m p pao se fas eno uerqe do e anallo q fas p pao as tyras
 e fas amude estejan o e anallo epa y pao como agoda e p lro mudo
 estejan luyas ouente en tal manand q adu le ficara no uerqe cosa
 y coma e esta doo ve do comer sabero doyo ondar cosa semelante
 q se no moze eno estamano asy como qm e coite o e anallo e nre das
 ueses qdo o e anallo lebe pois q come qro se on e pao e as meses
 no se coite o e anallo pois be fano dalyngas on seo llna agalloye e
 mozas ueses se fas do qndado de coyo do e anallo q ha doo p lro
 grande apmto do coyo e do uerqe onde o e anallo por lo doo p lro
 do uerqe affaxer tanto q adu pode estu p lro lns pnos aqst co fimo
 dae chama o p pao

Remedio qe o p pao das tyras e do estejan pao

(13 r.) esta decauçon morna *por cristel* no cuu do Cauallo. Et fage en todas estas coussas asy como ia dito he no capitulo da door saluo *que* esta decauçon deue seer deteida no ventre do Cauallo en *quanto* se y pode deteer, *porque* os entestios et o uentre del amolleçem *por* y mellor. De mais *fazer*llas beuerage das gemas dos ouos et daçafran et dolio das viollas todo amasado ensinbra *con* boõ vino branco; et dar llas este beberage duas ou tres uezes no dia *por* corno de boy asy como dito he na door polsiuo.

Para esta door faras ajnda outra cura: *para* o Cauallo soo en hũa casa *por* dous ou tres dias ou mais, et *non* coma *nen* beba, depois dalle a comer do lardo do porco salpreso *quanto* del *quiser* ca *por* rrazon da fame et do lardo salgado ligeiramente et de *grado* comera. Et pois *que* esto comer, dalle a beber agooa morna *con* fariña dorio auondo ataa qa¹ *non* qeira. Et desy caualga huun pouco en el, et anda a paso ataa *que* se liure o uentre daquello *que* o Cauallo comer. Et depois *que* o Cauallo esterocar et liurar o uentre et as tripas *por* rrazon dalgũas destas meznas uoluera a seu estado asy como dante era, et sera saõ. Et ontre todas cousas *que* *deren* ao Cauallo *para* o manter groso, o trigo linpo coito *con* lardo et *con* pouco de sal, et ante *que* o cozan seia seco ao sol ou allur, et denlle ende *quantia* de tres punados duas uezes no dia, ante *que* beba agoa, *que* o trigo asy coito cria engorda o Cauallo marauyllosamente.

Item. Da door *que* faz esterocar rraro et rrugyr as tripas² *que* chaman arragiato³.

Outra enfermidade se faz enno ventre do Cauallo *que* faz rrugyr as tripas, et faz a miude esterocar o Cauallo cruu et rraro como agooa, et *por*llo muito esterocar liurase o uentre en tal maneira *que* adur lle ficara no uentre cousa *que* comia⁴ et esta door *ven* do comer sobeio dorio ou doutra cousa semellauel *que* se *non* mooe enno estamago asy como *conuen*, et corre o Cauallo et *uen* aas uezes *quando* o Cauallo bebe pois *que* come orio sen outro espaço et as uezes *uen* se corren o Cauallo, pois he fraco da agooa, ou seo lleuan a gallope. Et moitas uezes se faz do jnchamento do corpo do Cauallo, *que* ha door *por*llo grande apretamento do corpo et do uentre, onde o Cauallo *por* llo dito uazamento⁵ do uentre afaceçe⁶ tanto *que* adur pode estar sobre llas pernas, a a *qual* enfirmydade chama arragiato.

Item. Remedyo *contra* o rrugyr das tripas et do esterco rraro.

¹ Sic, *por que a*. ² *j tripas* ms. ³ *orragiato* ms. ⁴ Sic. Es el resultado normal del subj. *comedat*. ⁵ *uazamento* ms. ⁶ *afaceçe* ms. *-ce- = -que-*.

De curar a enfermidade do apagarato q' aca' se faz ao cavallo sero
 tay solap' q'udo m'ito q'ro como e' aue q' se moa y' aua l'p' y' y' sa
 e' deuel' de' a'p' a'co'p'ag'no' v'ies o' cavallo caual' g'ande' en' el'
 ou' q'ando' ce' do' e' f'ora' a' l'ong'e' e' f'ere' como' a' p'oa' p'ao' de' q' l'anca'
 q'ro' e' n'ce'yo' como' o' co'men' ty'alle' logo' a' f'ella' e' e' f'ere' e' l'ex'ao' an'
 da' solto' a' p'ara' a' f'a' b'ontade' equa' ou' co' f'ias' d'ades' e' no' o'm'of'as'
 q' ande' de' h'ua' p'ar' h'ua' p'ar' o' m'ito' q' p'ar' p'aso' de' f'ra' e' n' f'i-
 m'p'ade' e' f'ere' e' f'ere' p'ar' d'ime'nde' mais' q' p'oa' p'ar' e' n'ce' am'ando'
 o' cavallo' solto' l'ua' m'ella' os' q'os' e' o' m'ite' co'men' co'mo' de' de'
 q'uo' de' p' f'ust'as' m'ito' p' q' se' m'oo' no' e' f'ora' mais' l'ig'era'
 m'ent' o' f'ra' m'ito' q' e' f'ra' p'ar' p'aso' de' m'ito' co'mo' de' o'ro' l'ui'
 p'ar' m'ella' e' mais' l'ig'era' m'ent' p'ar' p'aso' de' p'ara' d'af' equas' q'
 a'p'ar' q' no' beba' q' se' bebi' q' p'ar' a' d'oo' p'ella' a'p'oa' q' de' p'oa'
 e' f'ra' f'ra' a' t'aa' co' cavallo' f'ra' e' f'ra' e' de' m'ito' a'ue' q' se' d'era'
 o' cavallo' e' n' e' f'ra' d'oo' e' f'ese' d'era' f'az'el'le' co'mo' de' de' o' p'ro'f'
 de' q' f'ust'io'

De curar a dor q' no' do' f'ro' uello' q' chama' Cimoria
 ha' y' o'it' e' n' f'ra' q' d'ize' Cimoria' q' d'ize' da' cabeca' de' cavallo' q' e'
 f'ra' e' d'is' h'ua' m'ito' p'los' n'ares' a'p'oa' ou' h'um'ores' f'ros' e' m'ito' l'ig'e'
 p'ar' q'udo' o' cavallo' de' f'ro' uello' na' cabeca' e' m'ito' as' m'eres' da' d'oo'
 q' chama' d'ome' uo'ada' onde' o' cavallo' l'anca' p'los' n'ares' toda' a' f'
 m'idade' da' cabeca'

De Remedio q' a' d'oo' q' no' do' f'ro'
 De' e' f'ra' d'oo' q' d'ize' Cimoria' q' m'ito' de' h'um'ores' f'ros' e' m'ellos' na' cabeca'
 de' o' cavallo' ou' d'oo' co' f'ra' d'oo' q' d'ize' logo' e' n' f'ra' a' cabeca' de' o' cavallo'
 co' l'ua' co'men' e' e' f'ra' e' n' l'ugar' co'men' e' co'ma' co' f'ra' co'men' p'ar' p'ar'
 ao' cavallo' q' co' a' cabeca' f'ra' p'ar' am'ide' equas' p'eg'oras' e' co'ma' p'ar'
 q' e' n' m'emento' a' cabeca' e' q'ando' as' equas' e' os' d'oo' d'ize' da' cabeca'
 a'p'oa' p'ar' dos' h'um'ores' p'los' n'ares' p'ar' p'ar' f'ra' a' d'oo' d'ize' a' f'ra'
 e' n' f'ra' d'oo' q' d'ize' q'ando' se' e' n' f'ra' p'los' n'ares' no' e' l'ig'e' p'
 p'ar' q' d' f'ra' co' h'um'ores' a'p'oa' e' q' p'ar' cabeca' na' cabeca'

De' e' f'ra' ual' h'ua' p'ara' d'ep'ar' a' p'ara' a' cabeca' e' d'ep'is' h'ua' a'p'oa'

(13 v.) *Contra a enfermidade do arragiato que adur se faz ao Cauallo senon¹ tam sollamente quando moito orio come. Et ante que se mooa² caualgan apresada. Et deues lle asy acorrer quando vires o Cauallo caualgando en el, ou estando cedo esterocar a llonge esterco como a agooa raro do que llança orio enteiro, como o comeu, tiralle llogo a sella et o freño et leixao andar solto a paçer aa sa vontade erua ou coussas verdes et non omosas; que ande de³ huun lugar⁴ para outro. Et porque por rrazon desta enfermidade esterca esterco rraro ameude mais que sooe, por ende andando o Cauallo solto liura mellor os tripos⁵ et o uentre, comendo como dito he, heruas verdes prestarllam moito, porque se mooen no estamago mais ligeiramente; o estamago, que estaua fraco por rrazon do moito comer do orio, liurar sa mellor et mais ligeiramente por rrazon do paçer das eruas. Et agardao que non beba, que se beber creçerlla a door pella agooa que he sotil. Esto faça ataa que o Cauallo seia esforçado, et as uezes⁶ auen que se deita o Cauallo en esta door, et se se deitar fazelle como dito he do capitollo do jnfustico.*

Item. Da door que uen do fryo uello que chaman Cimeira.

Ha y outra enfermidade que dizen Cimeira, que deçe da cabeça do cauallo, que e fria, et diz⁷ *continoadamente* pollos⁸ nares agoa ou humores fryos et non ligeiramente, quando o Cauallo ten frio vello na cabeça, et uen as uezes da door que chaman verme uoador, onde o Cauallo lança porllos nares toda a humidade da cabeça.

Item. Remedyo contra a door que uen do frio.

Para esta door que dizen Cimoyra, que uen de humores frios et uellos na cabeça do Cauallo, ou doutra cousa, digo que deuen logo cubrir a cabeça do Cauallo con llaa caente, et este en llugar caente, et coma cousas caentes, pero soe prestar ao Cauallo que ten a cabeça fria pazer a miude eruas peqenas et tenras porque en mergendo a cabeça et tirando as eruas con os dentes, deçen da cabeça a moor parte dos homores porllos nares para fora. Et ual aas uezes a esta enfermidade o fumo da peta⁹ queimada se entra porllos nares no Celebro porque dessolue os homores antigos que som callados na cabeça.

Para esto ual hũa peça de paño apertada a cabeça et despois hu[n]tar aquel

¹ *seno* ms. ² Sigue *q* tachado. ³ Sigue *hũa parte* tachado. ⁴ Restablecemos *lugar*, según exige el contexto. ⁵ *Sic* ms. ⁶ *uez* ms. ⁷ *Sic* ms. ⁸ *Sic*, en vez de *porllos* que es la grafía dominante. ⁹ *Sic* ms.

14
puro co sabon monijto e merello llene ment dore nos d'ayres et
tirallo ende llozo pa q se le esto amende fesepe luyosa orelab nina
millofante unde auo as uexes q se luyra y caes megnas o canallo
mais p'p'ra q tal enfimidade en morros nose pode curar

Da fuma da cabeça q chama morro
Está en fymidade da y q p'p'ra doores atada acabeça do canallo
e fazeo tosta e aptalle al cogoto e fazele q'ubar os olos e aas
uexes llagimerau e nos q'laes llacera e esto ue ligeny q'ndo
meo o canallo na estada mor caure et tyano deys noueros e aas
reces no esta doo y p'p'ro dore feprens onde esta doo f'ra o canallo
tofa e fazele yde q'ra pa do comer e do beba e esta en fymidade
chama fuma da cabeça

Remedio q' affirma da cabeça q' d'ose morro
Ista enfimidade fuzas tal cura q'maras co fepo fement p'edondo os
llandos q' de o canallo on o collo e acabeça scas q'p'ando fu
pando aq'las llandos e q'mas soul meric co fepo p'edondo na cabeça
en meo d'afente q' os homore q' uee da fuma fays foy e demage me
ta llas sedoras soa q'p'ra unde q' os homore aia caurem pa f'ra f'ra
plo molemente d'afente e dea acabeça cubeta f'ra o p'ano de
lla e hircos amende fregandos adofa co maceda

Da esta ual morro oolio de leme en hua peca deys de lino llado
nos mosos do f'rao et co este f'rao laba amide onest f'rao affimada
de cauread llada no f'rao

Da esta ual morro ofumo deys do lino q'mado hecebuo ylo d'ayres
Ista esta ual ofigo ou o c'rao coito e meado en hua f'rao e
f'rao dos naps do canallo caure q' q'ader sofa llagna acabeça en
yfa co p'ra p'ra ofumo ylos naps e comer do p'rao f'rao q'f'ra
comer

Da esta ual morro ocales do ofigo coito co p'rao e do f'rao de
trado este caldo ylos naps e dea acabeça cubeta deys ylo de r'ra

Da esta ual hua peca deys de lino na cabeça e aptada e deys
circada co sabon monijto e merello ylos naps dore q'no llene q'ader
y

(14 r.) paao con sabon mourisco, et metello lleuemente dentro nos Nares, et tirallo ende llogo porque se lle esto a meude fezeren linpase o cerebro marauillosamente. Ende auen as uezes que se liura por taes mezzñas o Cauallo, mais rraramente, porque tal enfermidade en moitos non¹ se pode curar.

Item. Da freura de cabeça que chaman mormo.

Outra enfermidade ha y que tragem doores a toda a cabeça do Cauallo et fazeeo tosy et apretalle alj o goto, et fazelle jnchar os ollos et aas uezes llagrimieiar, et nos jllaes llateiar, et esto uen ligeiramente quando meten o Cauallo na estada moi caente, et tirano depois ao uento. Et aas uezes uen esta door por rrazon doutras feruoras onde esta door faz o Cauallo tosy et fazelle perder gran parte do comer et do beber, et esta enfermidade chaman friura da cabeça.

Item. Remedio contra a friura da Cabeça que dizen mormo.

A esta enfermidade faras tal cura: queimaras con fero feruente rredondo as llandoas que tem o Cauallo ontre o Collo et a cabeça so as qeixadas, furando aquellas llandoas, et queimao sotilmente con fero rredondo na cabeça en meio da fonte que os homores que ueen da freura² saem fora et demays meter llas sedenos sooa garganta ende que os homores aian careira para sair fora porllo mouemento das sedas. Et teña a cabeça cuberta senpre con pano de llaã et hu[n]teno ameude fregandoo adefora con manteiga³.

Para esto ual moito o olio de leure en hũa peça de pano de lino lliado nos mosos do freão, et con este freão beba amjude; outrosy faz assaruña que he carueea lliada no freeo.

Item. Para esto ual moito o fumo do pano do llino queimado Reçebudo porllos⁴ Nares.

Item. Para esto ual o trigo ou o Centão coito et metudo en huun saco et posto aos nares⁵ do Cauallo caente qual o poder sofrer llegao a cabeça en gisa que o posa rregerber o fumo porllos nares et comer do graão see o quisier comer.

Para esto ual moito o caldo do trigo coito con poegos et con sauina, deitado este caldo porllos nares, et teña a cabeça cuberta depois que llo deitaren.

Item. Para esto val hũa peça de pano liada na cabeça et apretada, et depois vntada con sabon mourisco, et metuda porllos nares adentro quanto lleuemente poder yr.

¹ no ms. ² ferura ms. ³ mateiga ms. ⁴ porllo ms. ⁵ nars ms.

Depois tira-se fora a fumaça o Cavallo e do morro espira lustrada o
 Deleho e detora o Cavallo homens e rapos como agoa y' llos
 rapos esto he campo deluydoe

Para esto val a murtreja mesturada to alio louro posto om as
 rapos e quando o Cavallo das coisas frias e use das areias e
 beba amendo agoa caem morra asy como se conpido na doa
 da cabeça e p' tal maneira se podeya lustrar

¶ De Inchaço dos olhos

Quo aos meses q' da era enfermidade ou feyda da cabeça em
 tate os homens e corre aos olhos e faceros lagrimosa e aos
 meses adus aos olhos nuves e esturide e aos meses para das
 q'cos deores o Cavallo no pode e'gardar ne pode ueer asy como q'ro

¶ De remedio para Inchaço dos olhos

Destas enfermidades dos olhos fayas taes meeynas y'menar de acollo
 q' lagrimosa fayas na fronte do Cavallo efficopio q' das pedras
 como em y'pato e heello as ayas das t'ndheiras e filla oyo calim
 deya e asera e as t'ras dos ouos e amasa todo moite e pro
 em para deliro archo de q'ro vedes e feia tambonro q' atanga
 de h'ua t'ndheira a aouit e meio dasora y'olle este eny'pato e
 tenao aua q' se exurge os olhos e q'ndo q'ferec tira este eny'p
 ato molha to a berte apedou e to agoa caem e lorucao leu
 me me

Para esto val gima anbas llas uentnas das t'ndheiras q' chama
 meeynas ou as acendas coforo cony'muel q'ce

Se os olhos fore esturidos y' h'aso dasera ou de y'erna q' arth
 dezer abypnas os olhos em q'ro deas adofora e lancalle nos o llo
 p'ualde y' amudo ofal mudo

Use os olhos tenere para mollo ou y'ere me filla asiba e ofayo da
 Cuba e ofal q'erna tanto de h'ua como deua e fage po deore e

(14 v.) Et depois tiraa fora, espirara o Cauallo et do moito espirar liurarsa¹ o Celebro et deitara o Cauallo homeres² craros como agooa porllos nares, esto he camjño de liuredoen.

Para esto val a manteiga mesturada con olio de³ louro posto ontre os nares gardandoo o Cauallo das cousas frias et vse das caentes⁴, et beba ameude agooa caente morna, asy como he contyudo na door da cabeça et por tal maneira se poderya liurar.

Item. Do jnchaço dos ollos.

Auen aas uezes que da dita enfermidade ou freura⁵ da cabeça juntanse os homeres et corren aos ollos et fazenos llagrimieiar, et aas uezes aduz aos ollos nuuês et escuriduen et aas uezes pano, das quaes doores o Cauallo non pode ueer asy como conuen.

Item. Remedio para o jnchaço dos ollos.

A estas enfermidades dos ollos faras taes meezjnas: primeiramente ao ollo que llagrimieia faras na fronte do Cauallo estritorio que quer dizer pegamaço como enprasto et rreello as apar das trincheiras, et filla o poo dalmeçega⁶ et azeite et as craras dos ouos, et amasa todo moy ben et pono en pano de lino ancho de quatro dedos, et seia tan longo que atanga de hũa trincheira aa outra et meio da fonte ponlle este enprasto et tenao ataa que se exugen os ollos, et quando quiseres tirar este enprasto mollao con azeite arredor, et con agoa caente⁷ et leuantao⁸ leuemente.

Para esto ual queimar⁹ anbas llas uentãas das trincheiras que chaman meestras ou as açendan con fogo conuynyuelmente.

Se os ollos foren escuros por rrazon da ferida ou de rreima que a elles deçer, abrirellas os ollos en quatro dedos a defora et llançalle nos ollos sutilmente por canudo o sal mudo.

Et se os ollos teueren pano uello ou rrezente filla a siba et o sarro da Cuba et a sal jema tanto de huun como doutro et fage poo de todo et

¹ liurasa ms. ² El ms. ofrece las variantes: homeres (3 ejs.), homores (30), humores (7), homorres (2) y humorres (2). ³ de om. ms. ⁴ caents ms. ⁵ ferura ms. ⁶ Sic. No usa almaçega. ⁷ caenta ms. ⁸ leuatao ms. ⁹ queima ms.

Precepto m^o b^o et llanço nos o llos este p^o p^o h^o canudo duas
vexas no dia asas del

Da esto ual mesturado do estero dellanço mudo em p^o e deitado
deste p^o soalhe no olo e aguarde no lte dezes del mato ne sebio
case de fuma os olos e seo p^o fo uello mica duas ou tres vezes a
estiquide do olo co g^o fuma

Das doores de dente da boca do Cavallo

Quo as vezes q se fac na boca do Cavallo hua enfermidade de
Inchada ou dellandooas llongas em maneyra de amendoas q ayesta de
dent^o as gexadas tanta qo cavallo no pode comer e as vezes qncha
se toda aboca e opandal tanto q adu pode comer e chama a esta en
fermidade or al de boca

Remedio q^o adoa a boca do Cavallo

Esta doo^o acorrega em esta maneyra seo Cavallo ouid toda aboca
Inchada sangra logo mas uear de food lencooa e depois q se ligu
filla boca coya de sal e de fago da cuba q chama casta^o tam^o de h^o
como dente e fage p^o deoto e faga unde de dente toda aboca de
tando ante em unage ou em uino forte e tampo e se p^o la sangra
em ylas unde cyas sol^o duas as sol^o duas lencooas no maguape abe
ta aboca do Cavallo como dix^o tallen aqllas lencooas de p^oas
dantas llas gexadas co fero cunbo fillandooas e tirandooas ass faga la
ua as chagas co sal e co vinagre e co fago de cuba e se ouid op^o
dal qnchada aboca p^o aboca como dix^o fende opandal ao longo co
lançeta bo ayuda e effegale a chaga do paudal forçente co sal no
mudo e ass se liguaga hufando das unhas sol^o duas

Do danameo da lencooa

Da nase allengoad do Cavallo ouido e fage se em duas motas
vexas e de uapadas danase no uexo do mato de fero e as vezes
de mojedameo de dente no as vezes de h^o enfermidade q chama omudo
polimse unde o Cavallo he acumentado e p^ode qn p^o do coma e
fefe danta a lencooa de dente ou do fero q qes p^ose allengoa

(15 r.) peneirao moi ben et llançao nos ollos deste poo por huun canudo duas vezes no dia asaz del.

Para esto ual mesturado con esterco de llagarto mudo en poo, et deitado deste poo sotilmente no ollo; et agardate non lle deites del moito nen sobeio ca se destruiran os ollos. Et se o pano for uello unta¹ duas ou tres uezes a escuriduen do ollo con grosura.

Item. Das doores de dentro da boca do Cauallo.

Auen as uezes que se faz na boca² do Cauallo hũa enfermidade de jnchaço ou de llandooas llongas en maneira de amendooas que apertan de dentro as qeixadas tanto que o cauallo non pode comer, et aas uezes jnchase toda a boca et o paadal tanto que adur pode comer, et chama a esta enfermidade mal de boca.

Item. Remedio contra a door da boca do Cauallo.

A esta door acorreras en esta maneira: se o Cauallo ouuer toda a boca jnchada sangrao llogo nas ueñas de soo a llengooa et depois que se liurar filla boña contya de sal et do saro da Cuba que chaman tartaro, tanto de huun como doutro et fage poo de todo, esfrega ende de dentro toda a boca deitando ante en uinagre³ ou en viño forte et tartaro. Et se porlla sangria ou porllas outras curas sobreditas as sobreditas landooas non menguaren, aberta a boca do Cauallo Como dixee, tallem aquellas landooas de raiz danbas llas qeixadas con fero cunbo fillandoas et tirandoas asy fora, llaua as chagas con sal et con saro de Cuba Et se ouuer o paadal jnchado, aberta primeiro a boca como dixee, fende o paadal ao llongo con llançeta ben aguda et esfregalle a chaga do paadal fortemente con sal non mudo et asy se liurara husando das cousas sobreditas.

Item. Do danamento da llengooa.

Danase a llengooa do Cauallo caentes⁴ et fazese en ellas moitas vçeras et desuariadas, danase as uezes do moso, do freo et as uezes do mordimento dos dentes, et as uezes de hũa enfermidade que chama o maa polinise, Onde o Cauallo he atormentado et perde gran parte do comer. Et se se dana a llengooa dos dentes ou do freo que trespase a llengooa

¹ nuta ms. ² boça ms. ³ uinage ms. ⁴ Lectura dudosa y sin sentido en el contexto.

Asper on alkey da merca de taler taler toda lya con pre
llengoa qndo qndo nes pasa allengoa favela q se no pode ena
o Cavallo pessa pouco se y de alguma pre da llengoa se cõtinua fa qe
pafado e preno on aolongo dalengoa fage ataladua segri ovanay pi
na ou gñande

Re remedio de ovanay^{to} dallengoa

fage tal ungera filla omel Vinho e out tanto da carne gosa
poco salysa e pica de cal viva e out tanto deymora muda e fage
toda favela desuo mexendo ataa q se faga Ingento e de tal unger
poras nas chagas duas vezes no dia lavadas ante estõ chagas co
tribo e no lo meam fredo ataa q seia soldadas as chagas q se
fes adama dita da doo q chama ayano poluisi q desuso de be
duex acora em seu lugar curada adõ curayã as lincas dale

Re Das dozes do espinaco do Cavallo

Que he desuso das espinadas do Cavallo deq se fase deitã
oço do Cavallo aculme q ue de deitã do oço agora gignos i
danaduas q uee apifial^{to} sobe lo espinaco Gabe q moras e
de lãpadas danaduas se fase na espinaco do Cavallo pello que
da maã sella et aas vezes y sangue sobeis on do hono da virgã
chea de sangue co porrec misgado y prõpe oço do Cavallo
acome no espinaco et fase de chagas chas yegenas e yrandes
Goy q son chamadas danaduas uulgarmente Gabe q qno as danad
pas son mais chegadas aos osas do espinaco do Cavallo tanto son yeg
et mais yrogosas

Re remedio de as danaduas do espinaco

Das qes danaduas acora co estas yremedios seguintes. E por q coi
las danaduas se comeca de qubho por on llo deitã acõpca no con
em esta maneira Brando unger qubhas o Cavallo em alguma
de espinaco fageo qubã no lãpã q fa qubhado e fage co yasto
fapna yliga co çpãõ bonas aracadas e poro co hira peca de yano
lyno q colya todo espinaco e qndo llo este unger e qubã tolly

(15 v.) aqem ou allem da meatade, talen¹ todavya a outra parte da llengoa quando² trespasa a llengoa semella *que se non* pode curar de *que* o Cauallo peora pouco se perde algũa parte da llengoa, se o danamento for trespasado et pequeno ou ao llongo da lengoa fagen a taladura, segun o danamento, pequena ou grande.

Item. Remedio *contra* o danamento da llengoa.

Fage tal vngento: filla o mel Ruuyo et outro tanto da carne grosa do porco salpresa et pouca³ de cal uiua et outro tanto de pimenta muda et fage todo feruer desuo, meixendoo ataa *que se faça* jngento, et de tal vngento poras nas chagas duas uezes no día, lauandoas ante esas chagas con vino tibyo. Et non lle metam freño ataa *que seian* soldadas as chagas. Se se fezer a danadura da door *que* chama maa⁴ polinisi *que* de suso dito he de *que* direy a cura en seu lugar. Curada a door curar san as huçeras da lengoa.

Item. Das doores do espiñaço do Cauallo.

Dito he desuso das enfermidades do Cauallo de *que se fazem dentro* no corpo do Cauallo *acidentalmente que uen de dentro* do corpo, agora digamos das danaduras *que ueen artificialmente sobre llo* espiñaço. Sabe *que* moitas et desvariadas danaduras se fazem no espiñaço do Cauallo pello *prememento* da maa sella et aas vezes por sange sobeio ou do humor da vixiga cheea de sange con podreen miscrado, *que rronpe* o coiro do Cauallo et a carne no espiñaço, et fazese de chagas chaas peqenas et grandes, *que*⁵ som chamadas danaduras uulgadamente. Sabe *que quanto* as danaduras som mais chegadas aos osos do espiñaço do Cauallo tanto som peores et mais perigossas.

Item. Remedio *contra* as danaduras do espiñaço.

Aas *quaes* danaduras acorran con estos rremedios segentes. Et porque todas llas danaduras se començan de jnchaço por en lle deuen acorrer no començo en esta maneira: Quando uires jnchar o Cauallo en algũa parte do espiñaço fageo rraer no lugar *que* for jnchado et fage enprasto de farina triga con craras douos anaçadas, et pono con hũa peça de pano de lyno *que* cobra todo o jnchaço, et quando lle este enprasto⁶ tolleris,

¹ talen talle ms. ² quando quando ms. ³ puca ms. ⁴ Sic ms. ⁵ som que ms. ⁶ Sigue, tachado, et quando.

tolle in aqua mellea...
 de se...
 fundo...
 mal...
 co de...
 paco...
 pnao...
 dia...
 oit...
 chaga...
 onos...
 on...

Ra esto val...
 falda...
 lora...

Ra nora...
 mada...
 go...
 ma...

Ra...
 nara...
 esto...
 Remedio...

Com...
 on...
 ge...

Ra...
 Ra...
 Ra...

(16 r.) tolle o mais mansamente¹ que poderes, depois se se en alguun lugar apañar a podreen dese jnchaço furaras² con lançeta aguda et caente na punta o fundo do jnchaço ataa que cheges ao uurmo et que se posa liurar por y todo aquel mal et depois vntaras con vnto de porco aquel lugar. Ytem rronpese o espinaço do Cauallo esfollase³ aas uezes et rronpese o coiro por rrazon de alguun encarrego ou por rrazon de sobeieduen de o⁴ sange que sal porllo espinaço a que chama uerez. Et deuen llogo esto rraer moi ben et ponanlle cada dia o poo da cal uiua mesturada con mel, lauando ante as chagas con vjno ou con vinagre caente, et gardeno que lle non ponan sellanen cousa ataa que as chagas seian⁵ soldadas. Et deues a saber que o enprasto da farina triğa con as craras dos ouos para as chagas soldar deitando ante nas chagas o poo da murta ou do lentisco⁶ ou da galla.

Para esto ual o coiro ou o feltro ceimado ou lino podre. Nota que a cal et o mel solda mellor as chagas que nenhuun dos outros poos sobre ditos, ante que nas chagas lançem poo deuennas llauar con vino ou con vinagre caente.

Item. Para naçer o cabelo no lugar pois que a chaga for soldada a casca dauellaã queimada con algodom uello et feito ende poo et mesturado con olio ou con uinagre forte et vnten ende ameude et apreme et cunsume o jnchaço do espinaço et faz naçer o Cabello.

Item. Da danadura do espinaço que chama Corno ou huña. fazese ainda hũa danadura no espinaço do Cauallo que lle rronpe o coiro et entra atees os ossos et esto fazese de poimento da sella ou do gran peso. Et tal danadura chama corno.

Item. Remedio contra a door do Corno.

Contra esta door aueras tal rremedio: filla as follas das couues et pisaas con ensulla vella de porco, et pono sobre lla door et ponlle a sella ençima ou huun panal et apertao con a çinlla o mais que poderes Et se aprima a meezina contra a door.

Para esto val moito⁷ a estrabioula ou o malueysco pisada con ensulla vella de porco et posto ençima.

Para esto val moito a çinza caente con azeite amasada.

Para esto val a ferruien mesturada con sal et con azeyte.

¹ masamente ms. ² furaras furaras ms. ³ Sigue tachado: a que chama uerez ⁴ o, entre líneas en el ms. ⁵ seia ms. ⁶ letisco ms. ⁷ moto ms.

Na este val moito oestro do home pagore et hora q esta dor q chana
 como das apparese cedo se cavalgare en el co sella posta ante cada hua
 das meeqnas e ppenona la meeqna e repanto de yeis oapno et
 meo na chaga estoya petada co cal. En volta et co mel estaloca
 ende bo toda llataca pmeqant achaga duas vezes no dia co lya
 fose ou co vingge caente aua ga chaga aua ga chaga seia solca
 e no lle yera sella aua q seia achaga saa en coypada

R Da dor q chana pollno
 fose nas coftas do cavallo hua dor q faz qncha grande e gora
 de daq qncha capes podres e esto de casella q de maõ ou do
 qn capes qo pme moito et aas vezes q una moito este qncha
 fose ende hita yega de capes poverna q chaga aos osos e sal
 lino ou agoda q dice aesta dor pollno criminalise

R Remedio qe adoo doptno

R Dallans optno dyeda e apillo as todo de peis e el tydo fende a
 duradida da pã hu mais vende por se na pteci omimo no out coi
 sa de pã na chaga depois pnte as estoyas molladas nas capes
 dos anos hua ves no dia aua qes dias dasy oua della aua q sol
 de co pã como do de da dor do apno p q mais nal resto opo de
 hofalga sella pteci llumido ante achaga do vingge ou co vno fose

R De espantato q chana foga

fase aynda no espantato do cavallo out duradida q faz qncha
 as espantato e faz tal de carne solt llo espantato q qere solt
 llo espantato et esta dor vey do grande pmeqano e da alã q
 faz filla noy

R Remedio qe afofo

Esta dor q chana espantato fose duas poellas de fose ante qas
 ante qas tres pa a mollentea enalisto e as romes pãdas e exulta
 uella depois todo ante coito en hua alla en foga pãdo. lle aalefia q
 de afeite e aalfeite e oigante todo coito e qilla depois e de

(16 v.) Para esto val moito o esterco do homen rrezente et Nota que esta door, que chaman corno, desarreigase çedo se caualgaren en el con sella posta ante cada hũa das meezjnas; et¹ rrenouar lla meezjna et tirando de rreiz o corno et mete na chaga estopa petada con cal envolta et con mel, encheea ende ben toda llauada primeira-mente a chaga duas vezes no dia con vjno forte ou con vinagre caente ataa que a chaga seia soldada et non lle ponan sella ataa que seia a chaga saã encoirada.

Item. Da door que chama pollmo.

ffazese nas costas do Cauallo hũa door que faz jnchaço grande et geerese daquel jnchaço carnes podres, et esto ven da sella que he maa ou do gran carrego que o preme moito, et aas vezes dura moito este jnchaço, fazese ende hũa peça de carne poçoenta que chega aos osos et sal vinino ou agooa. Et dizen a esta door polmo cumunalmente.

Item. Remedio contra a door do polmo.

Item. Tallaras o polmo daredor et tirallo as todo de rreiz, et el tirado, fende a danadura da parte hu mais pender por se non retêer o uinino nen² outra cousa de podren na chaga, depois ponlle as estopas molladas nas craras dos ouos hũa vez no dia ataa tres dias; disy cura della ataa que solde con poo, como dito he da door do corno, pero que mais ual a esto o poo do rrosalgar se llo poseren llauando ante a chaga con³ vinagre ou con vino forte.

Item. De espatatijis que chama sostra.

fazese aynda no espinaço do Cauallo outra danadura que faz jnchar as espadooas et faz tallo de carne sobre llas espadooas que creçe sobre llo espinaço. Et esta door vem do grande prememento, et da obra que faz filla nome.

Item. Remedio contra a sostra⁴.

A esta door que chama espaduras se⁵ foren duras poerllas desuso, ante que as⁶ tires, para amollentar o maluisco et as couues pisadas con exulla⁷ uella de porco, todo ante coito en hũa olla ou senon porraslle a alosna que he asente et a alfeuega et o gigante todo solto con exulla de porco et de-

¹ El pasaje parece viciado. ² non ms. ³ do ms. ⁴ sostro ms. ⁵ Restablecemos se, como exige el contexto. ⁶ ante que as ante que as ms. ⁷ Podría leerse enxulla, si la larga raya que lleva encima se interpreta como abreviatura de nasal, pero sería caso único frente a las ⁸ exulla del ms.

se oiga p[ro]p[ri]o todo mor te e p[ro]ca se en cama como en
p[ro]p[ri]o. e este amolador se faz com o ferdany as esquadras de
le llance op[ro]f[er]ar como a[nt]es dix

Re Da doa do q[ue]rma e chama bapula bapula ou n[ost]ro
fazese com a no espiada de canallo h[un]a doa e chama bapulo ou
embimado ayl doa ue desobediencia de sangue ou de honores sobeas
e do onocem e da cura desta doa achas remedio no ayuello das
canadinas de espiado q[ue] fuso achas este

Re Doyado e daspado do collo e do tubo do canallo
d[ur]o nos meses q[ue] eno collo e eno tubo do canallo fazese s[em]p[re]
pido q[ue] a p[er]ta da p[er]ta os cabellos e tanto afaz e frega
se e falla emodo e esto ue desobediencia de sangue e nos meses
deanos honores e chama a esta en firmidade pido

Remedio q[ue] opido

Uont esta doa fazas talera sang o canallo na uera do
collo un se for a fangar e ayalle do sangue asas e depois
faze este ungero como in dix e deste ungero h[un]as uera
q[ue] seia saao

Re Da esto ual obrayro faze mesturado de oupina de moço aco
cuimo de espiado e fregado am allugar da doa e p[ro]sta depois
sta meezma saaja pa esto ual obrayro q[ue] son feres deppara op
nado en p[ro] e antasade de h[un]a pouca de aserte e se obrayro fere

Re Da doa dos llombos e dos p[er]s e do ap[er]to dos nequos q[ue]
chama mal ferrero

Bora en firmidade q[ue] chama mal ferrero ha p[er] q[ue] t[em]p[or]e de p[er]s dos
llombos e dos p[er]s de canallo e um os nequos dos llombos
e dos p[er]s mezes e mezes esta doa ue desobediencia de
grandes honores e nos meses de fyo mello e nos meses p[er]lo

(17 r.) pois *que* se cozer pisase¹ todo moi ben et poeirse a² ençima como enprasto. et este amollantamento se faça ante *que* fendam as espaduras ou³ *que* lle llançe o rossalgar como ante dixere.

Item. Da door do espinaço *que* chama barrullo⁴ ou uerrez.

fazese aynda no espinaço do Cauallo hũa door *que* chama barrullo ou curbuntio-lo a *qual* door uen de subeieduen de sange ou de homores sobeios.

Et do conoçemento et da cura desta door acharas rremedio no capitollo das danaduras do espinaço, *que* suso acharas escrito.

Item. Do proido et da sarna do collo et do rrabo do Cauallo.

Auen aas uezes *que* eno collo et eno rrabo do Cauallo fazese sarna et proido *que* lle arriga da Reiz os cabelos et tanto o faz esfregar *que* se esfolia en todo. et esto uen de sobeieduen de sange et aas uezes de maaos homores et chama a esta enfermidade proido.

Item. Remedio *contra* o proido.

Contra esta door faras tal cura: sangra o Cauallo na ueea do collo en *que* se soe a sangar, et tiralle do sange asaz, et depois fage este engento⁵ como ia dixere et deste vngento husaras ataa *que* seia saão.

Item. Para esto val o vinagre forte mesturado con ourina de moço et con çumo de estragullo esfregado ante o llugar da door et posta depois esta meezjna saara; para esto ual o jitargiro *que* som fezes de prata, tornado en poo, et amasado con huun pouco dazeite et con vinagre forte.

Item. Da door dos llonbos et dos Rijs et do tiramento dos nerueos *que* chama mall ferruto.

Outra enfermidade *que* chama mal ferruto ha y *que* trage doores dos llonbos et aos rijns do Cauallo et tira os nerueos dos llonbos et dos Rijns moy sem mesura; esta door uen da sobeieduen de maaos homores et aas uezes de fryo uello et aas uezes porllo

¹ pisarse ms. ² Reponemos la a que exige el contexto. ³ o ms. ⁴ Le precede, tachado, barrulo. ⁵ El texto usa: 1 engento, 1 engentos, 2 jngento, 1 jnguento y 17 vngento.

Ita peso posto amunde et pes ynfans solis lo qm et y dno de
tal. doc. adun se pode alom o Cantallo solilla ye yustumeis me
lleum aas coixas et aesta en firmidade Chama mal ferrico

Ita remedio para doer dos lombos e dos ptes

Ita meesma fays qe sta doo qe dno mal ferrico Reexo ymeia
mente os lombos ou as ptes do Cantallo depois fays pedanao desta
ysa yceyas oyes estende lo as es pelle qe ysa cubri os lombos
et as ptes dacho e de longo et depois fillas duas duas duas
de bello apuenico et do apuenico et doyes grego et dogalano et do unca
lymo et almelega et do fango de dacho e dachilla et dno fays f
lla qe gualho tanto de hui como dno et fays unca qe a est p
deixas solis lo ye sapelle et sera oyes caeno et ypis todo com em
pelle solis los lombos ou solis las ptes et cubrao moy te et no lo
collam aca qe se et aynday deseu lleuente ou qe mude o cabelo collo
en ysto

Ita esta fays qm pedanao de melior filla a consolda
maia e bello apuenico dogalano e apuanico e oyes grego e
almelega e ocheno macho e ofango de dacho et sera tanta cu
tya Reyes et da almelega et do unca como de cada las oies
qonfas aynday e fays qe doer et mettelle hui ysa ysa de
tygo et amasen todo a qantas dno et ypis qe todo fa bra msa
estenday esta maia toya en yano do hui et tanyo qe cubra todo olliga
yando eng de adun et no lle collam qe en ysto aca qe se et no
tye lleuente deseu

Ita ha y ome remedio qe yustumeis qm qe to fayo fignete
los lombos et as ptes de hui ye pa ome fasono dno ao longo
e ao qares pa qe os dno en ysto solis as ptes et os lombos et
et ystenge os homotes y cada hui deste remedio e meesmas

(17 v.) *gran peso posto amyude et sem preuisom sobre llo espiñaço et por Razon de tal door adur se pode alçar o Cauallo sobre lla parte pustrumeira nen lleuar¹ aas coixas. Et a esta enfermidade chama mal ferruto.*

Item. Remedio para as doorres dos llonbos et dos rrijns.

Tal meezjna faras *contra* esta door, *que dizen mal ferruto*. Reeras primeiramente os llonbos ou as rrens do Cauallo, depois faras pedamaço desta gisa, rreteras o pez, estendello as en pelle *que* posa cubrir os llonbos et as rreens dancho et de llongo, et depois fillaras duas ditas dramas de bollo armenico et do armonico² et do pez grego et do galbano³ et do encenço branco et dalmeçega et do sange do dagron et de agalla et de todas estas fillaras jgualmente tanto de huun como doutro et faras ende poo, et deste poo deitaras sobre llo pez da pelle, et seia o pez caente; et porras todo emna dita pelle sobre llos llonbos ou sobre llas rrens et cubrano moy ben et non llo tollam ataa *que* se desaprendam de seu lleuemente ou *que* mude o cabelo con⁴ llo enprasto.

*Item. Para esto faras ajnda outro pedamaço, que he mellor: filla a consolda mayor et bollo armenico et o galbano et o armanico et o pez grego et almeçega et o encenço macho et o sange do dagron⁵ et seja tanta cantya de pez et da almeçega et do encenço como de todas llas outras qousas asüadas; et façase poo de todo et mesturelle hũa peça de farina de trigo, et amasen todo con craras de ouos; et pois *que* todo for ben amasado, estendam esta maça torra⁶ en pano de llino et tamaño *que* cubra todo o llugar rraudo, en *que* he a door et non lle tollan este enprasto ataa *que* se el non tire lleuiamente de seu.*

Item. Pero ha y outro remedio que he pustrumeiro, queimaras con fero feruente os llonbos et as rreens de hũa parte para outra fazendo vergas ao llongo et ao traues por que os ditos enprastos soldan as rreens et os llonbos et rrestrengen os homores por cada huun destes rremedios et meezjnas

¹ 'Alzar, levantar' ? ² Sic. En la receta siguiente le llama *armanico*. ³ *gabano* ms. ⁴ *co* ms. ⁵ El texto ofrece 2 *dagron* y 1 *dragon*. ⁶ 'Torrada'.

2. deve curar o canallo q' and' esta doo
 Coma q' p' passo doo cabestao' ou doo canoy selmestruel
 fage se anda oit' doo ao canallo q' and' p' ato q'ndo estopreja opas an
 canallo na farda da farda ou no corpe ou no anda ou no desman
 ou se en' cabesta no cabestol' ou nas prendas metendo en' vltas os
 pedes ou as maos et a esta doo chama estalmaro
 tal remedio ameto no' esta doo q' chama salmaro pon' en' cana de h'm
 ca farda de h'm estalla ou estello p' q' and' os homens q' deo' na doo
 cana de fard' p' y' e' bulhido' to' este estello ou estella maras neste no
 dea y'mendo de' q'agendo apeda' q' p'ca mais cedo p'ca p' y' fard' q'
 homens a estalla ou estello de'po' fard' q' farda h'm canallo fida q' p'ca
 q' e' apigna e' o' curcena branco q' chama marcho e' almelega e' q' p'ca
 fange de'p'ago p'ca p'ca q'imo opas so' como todas las oit'as canas e'
 fange vnde so' e' fangeo p'ca de'futi e' p'ca curcena p'ca lta and' de' ca
 uallo q' al' op'ca p'ca e' p'ca de'fendo p' cao' alugar da doo e' de'po' llojo
 llanca y' cana asis da estoya te metida e' no lta tollas cana q' cana
 de' fard' to' o' cabelo

1. Na esto. Val motto opas de'fendos metidos en' canas
 humedades e' llemadobas munde como cana pa' fard' p' y' os homens
 fte' no llogar do' cana pa' esto val canallo op'ca p'ca p'ca
 no llogar de' cana da anca ao longo e' ao trans to' de'po' q'urcillo p'ca
 op'ca natural' e' ayca os homens como do' de' e' q' curcena a da doo

2. Da doo da espada ou da anca
 Do' de' os doos q' se faze nas espadas ou na anca de' canallo
 ayca q' na doo de' da espada no' as meses oit' doo de' cana de' doo
 lta p'ca p'ca q' chama estallato' e' de'po' doo e' de'po' doo curcena to'
 no' ay' como na de'fido' de' q' no' al'pello cana

3. Do' canas das yezadas
 And' uno' meses q' se e' na' q'curcena de' canallo p' de' llogadas canas
 doo se fende se en' lloga' cana ou de' cana de' doo lta e' ano' meses

(18 r.) se deue curar o Cauallo *que ouer esta door*.

Item. Do manqiar *por rrazon* do encabrestamento ou doutra caiom semellauel¹.

Fazese ajnda *outra door* ao Cauallo *que auen por caion quando* escorrega o pee ao Cauallo na sayda da estada, ou no correr, ou no andar, ou no desuyar, ou se encabresta² no cabrestol, ou nas rrendas, metendo en ellas os pees ou as maños, et a esta door chaman escalmato.

Item. Tal remedio aueras *contra* esta door *que chaman scalmato*³: pon ençima da hanca sutilmente hũa estrella ou espello *por que aian os homores que deçem aa door* camjño de sayr *por y et bullyras con este espello ou estrella* moitas uezes no dia *pre-mendoo et tragendoo arredor que posa mais çedo seyr por y fora a podreem et mouan* o Cauallo en peçeno paso *que por rrazon do mouemento corran os homores a estrella ou espello*; depois faras en esta gisa huun enprasto; filla o pez grego et a rrizjna et o ençenço branco *que chaman macho et almeçega et ia quanto sange de dragon*, pero seia *quanto o pez soo como todas llas outras coussas*; et fage ende poo et fageo rreter de suun et pono caente *sobre lla anca do Cauallo qual o poder sofrer*, et stendendoo *por todo o lugar da door et depois llogo llança por çima asaz da estopa ben metuda et non lla tollas ataa que caya de seu con o cabelo*.

Item. Para esto val moito cordas de sedenos metudos en cruz no lugar doente mouendoos et lleuandoos a mjude como *conuen para seyr por y os homeres*⁴ *que corren ao llugar doente*; *para esto val*⁵ o pustrumeiro remedyo *que queimen ao llugar danado da anca ao llongo et ao traues con vergas conuiniuilles porque o fogo naturalmente apreta os homeres como dito he, et asy curaras a dita door*.

Item. Da door da espadooaa ou da anca.

Dito he das doores *que se fazen nas espadooas ou na anca do Cauallo aynda que na danadura da espadooaa uen aas uezes outra door de couçe doutra besta se o foren a que chaman espallato*. Et desta door⁶ curaras⁷ asy como ia desuso dito ey no capitulo da anca.

Item. Do danamento das qeixadas.

Auen aas uezes *que se dana a qeixada do Cauallo por desvaryadas caiooes dana-se ferindose en llugar duro ou de couçe doutra besta et aas uezes*

¹ sellmellauel ms. ² encabesta ms. ³ salmato ms. ⁴ Para otras variantes cf. fol. 14 v. ⁵ Sigue, tachado, enprasto. ⁶ Et desta door Et desta door ms. ⁷ Sigue, tachado, como.

entando llo na pceda pao qhida o effina de se duna aqurada or
algua pte et oab naves qhida tden or por q aqurada de luga dila
de mepufo or depoua capre por en se sem o canallo onde moco qnt
y ha algua dda aql dda chana duradua da qurada 2

R Remedio qd aduay^{to} das quradas

Esta dda das quradas fhas ou oua se admidua on qhaco sefas d
seida en algum lugar dno on de ouce de algum canallo poras p
me toda aduadua on qhaco deois flla as folhas de lousa e de a
ffruaga et de qumite e ysa todo co exulla mella de qur
e fage todo fema de fuiu et luntalle pinto de mel e de qur
qur mexasdo todo ataa q se faga oca e por se oca pno u
pao de lousa como empafte e lloga todo na duradua e este empa
lle mudaras dno on tres naves no dia a

Esta esto ual empafte fado de uino da alafna e do apao e de qur
exulla de qur mello de pino de uino branco e fema todo isto de fuiu
fina qiga e por as fa todo co qdo por este empa fado de qur
qur de pa esto ual empafte fado de qur
maceda tanto de lousa como de qur e faga co faga qur
fuiu e por q se coio cummaly pno como
e fela ante abio qd qur de fofera

Esta se fa aduadua de lousa on de fyna qhe on de qur e qur ap o
molite chaga on como en seu lugar de qur mupo no qhaco fupno
co fepo cuente ataa fundo do qhaco pa se luga onde aql mel e
lme deois dias on tres naves no dia e maceda de co mico aql
luga e fefe fef fof o aql qhaco cummaly e co al
fuiu fepo

R Do appren^{to} das percos q chana quradua

Dno aas naves qo pno do canallo de tan pofdo q adu al
ta os bpaos e esto hme de quradua de fyna on de qur qaba
llo on de qur tappo a

R Remedio pao em appren^{to} de qur

(18 v.) entrandolle na *queixada* pao, escadea ou espina de *que* se dana a *queixada* en algũa *parte* et aas *uezes* *jncha* toda et *porque* a *queixada* he lugar *dilicado*, *neruo*-*so* et de pouca *carne* por en se *sente* o *Cauallo* ende moito *quando* y ha algũa *door* a *qual* *door* chama *danadura* da *queixada*.

Item. Remedio *contra* o *danamento* das *queixadas*.

A esta *door* das *queixadas* faras tal *cura*: se a *danadura* ou *jnchaço* se faz de *ferida* en *alguun* lugar *duro* ou de *couçe* de *alguun* *cauallo* poeras *primeiramente* toda a *danadura* ou *jnchaço*, *despois* filla as *follas* *dalosna* et da *alffauega* et do *gigante* et *pisa* todo *con* *exulla* *uella* de *porco* en *booa* *cantidade* et *fage* todo *feruer* *densuun* et *lançalle* pouco de *mel* et *dazeite* et de *farina* *triga* *meixendo* todo *ataa* *que* se¹ *coza* et *pois* se *cozer* *pono* *tibio* *con* *pano* de *liño* como *enprasto* et *llegao* todo na *danadura* et este *enprasto* lle *mudaras* *duas* ou *tres* *uezes* no *dia*.

Para esto *ual* *enprasto* *feito* de *çumo* da *alosna* et do *apeo* et de *çera* et de *exulla* de *porco* *uello* et pouco de *vjno* *branco* et *ferua* todo esto *desuun* *con* *fariña* *triga* et *pois* *asy* *for* todo *cozjdo* *pon* este *enprasto* *sobre* llo *jnchaço* *sobre* *dito*. *para* esto *ual* *enprasto* *feito* de *çumo* de *alosna* et de *mel* et de *manteiga* *tanto* de *huun* como *dou-*
tro et *ferua* *con* *farina* *triga* *myxuda* todo *desuun*, et *pois* *que* *for* *coito* *cumunalmen-*
te *ponano* *como*² *enprasto* no *lugar* *doente* et *seia* *ante* *tibio* *qual* o *poder* *sofrer*.

Et se *for* a *danadura* de *escadea* ou de *espina* *que* lle *entre* *deuese* *curar* *asy* como *outra* *chaga* en como en seu *lugar* *direy* *uurmo*³ no *jnchaço*, *furenno* *con* *fero* *caente* *ataa* o *fondo* do *jnchaço* *para* se *liurar* *ende* *aquel* *mal* et *vnten* *depois* *duas* ou *tres* *uezes* no *dia* *con* *manteiga* ou *con* *vnto* *aquell* *lugar* et se se *fezer* *sobre* *oso* a *aquell* *jnchaço* *ceimeno* *cumunalmente* *con* *alguun* *fero*.

Item. Do *corregemento* dos *peitos* *que* chama *graueduen*.

Auen aas *uezes* *que* o *peito* do *Cauallo* he *tam* *pesado* *que* *adur* *alça* os *braços* et esto *auen* de *sobegeduen* de *sange* ou de *gran* *traballo* ou de *gran* *carrego*.

Item. Remedio *para* o *encarregamento* do *peito*⁴.

¹ se faça coza ms. ² conno ms. ³ urno ms. ⁴ No se menciona en el fol. siguiente.

Remedio qe es para doctos oso

atal cuya fajas ayta doct q ofun y nulla en feto oso qema aqt ligar cofa
aolonno et aorquies et fajas ab qermadinas ofofas qimquelye como nyos q
nyer fag et cuyas ofas qermadinas como fuso doo be et Hoca como ofono
feta qmstunmayo remedio deudas las meynas do Camallo feny ab lras dno
qermadinas se deuo fas alas qimquelye go Camallo no veni ore nes aser
qermado

se fagense qnda morros sobre ofos et defunpadas nas coyas do Camallo q uen y
defunpados cofes et aas negos do Cour doire lista et ab nyas fepndo se en
algum lugar sup q no en peca. tano ad Camallo aas nyas como odifera et
no tany solay enas coyas como en oues morros ofos do ayto do Camallo
y auo et por amaya pte esta doct doctos oso se comeca en qmcha

Remedio qe adoa doctos oso

Como se comeca afay ofeto oso da carne de calo y ptao do ofo q foy fendo qndo
ayel callo nyas nas coyas et camallo aconer boas lloqo em esta gifa ymerun qm
qas lloqo ayel callo dny toma allo fua q seia qm et affunaga de conya et saapoo et
et qmzane et ysa todo defun do exulla deyo et usaeo moy bo et poio q todo fua
oyto poro como en yfeto aient q nyas qo podeta fofea sobre ayel callo em
nichao et lloqo moy ben Hoca sabe q esto amolentay ual moyto pu todos los
chacos das coyas do Camallo q nec de fepda algum

En defun ayel callo ual moyto omatisto et atays do lilo et atays do ceivo
obayasto yfudo todo do exulla deyo et coyro defun et pofu como en yfeto do
na peca deyo et pfononay unynde ofe unyfto dno em tres meses no dia

En esto ual moyto arebolla usada do mnyas q nayo na qm et ouo aha ad.
5 asoyt et afado aua q ofofe et pofle ofo aient todo como en yfeto dno
1 tres meses ouo dia et ual ofe en yfeto an callonofy dade se foy pofent mayto
foi uella et dya deufe pte como ra dix do hua lanceta q capuyona me
ayt pu del fuy toda qm foy deyo poble en dno al et fayo de cuba
uro de hua como dno mudo en fofu lu mudo et ayrao lo do peca deyo
leixo esta liado y tres dias deyo de lloqo et unta ayel ligar do maderga
untyd

En esto ual doio conado aua y fofa dno et deyo callo acafen et foy
il como llo et pno en dno aient po nyer q aie feta pofe ocallo como
do be et pfonallas ofe ouo dias nyas no dia

(19 r.) Remedio *contra* esta door de sobre oso.

atal cura faras a esta door *que* chaman espulla ou sobre oso: qeimar *aquel* lugar *con* fero ao longo et ao traues et faras as queimaduras espesas *conuiniuelmente* como uyres *que* mester faz, et curaras estas queimaduras como suso dito he. Et Nota como o fogo seia o pustrumeiro remedyo de todas llas meezjnas do Cauallo, senpre as lias das queimaduras se deuen fazer altas *conuinjuelmente*, *que* o Cauallo non veña outra uez a seer qeimado.

Item. fazense ajnda moitos sobre osos et desuariados nas coixas do Cauallo *que* ueen *por* desuaryadas cajoes et aas uezes do Couçe doutra besta et as uezes ferindose en alguun lugar duro, *que* non enpeeçe tanto ao Cauallo as uezes como o desfea, et non tam sollamente enas coixas como en outros moitos ossos do corpo do Cauallo *por* cajon. Et *por* a mayor parte esta door do sobre oso se Começa en jnchaço.

Item. Remedyo *contra* a door do sobre oso.

Como se começa a fazer o sobre oso da carne de calo *por* rrazon do osso *que* foy ferido *quando* aqel caalo uirés nas coixas do cauallo acorrer lle as llogo en esta gisa: *primeiramente* rraeras llogo *aquel* callo, disy toma allosna *que* seia *tenra* et alffauega de coura et o aapeo et o gigante et pisa todo desuu *con* exulla de porco et cozeeo moy *ben*, et pois *que* todo for coyto, pono como enprasto caente, *qual* uyres *que* o podera sofrer, sobre *aquel* callo ou jnchaço, et llegao moy *bem*. Nota: sabe *que* este amollentamento ual moyto *para* todos llos jnchaços das coixas do Cauallo *que* ueen de feryda algũa.

Para desfazer *aquel* callo ual moyto o maluisco et a Rayz do lilio et a Rayz do teixo et o baruasco pisado todo *con* exulla de porco et coyto desuun et posto como enprasto *con* hũa peça de pano, et rrenouar amyude ese enprasto duas ou tres uezes no dia.

Para esto ual moyto a çebolla asada *con* myucas¹ *que* nacen na terra et o ouo anaçado *con* azeite et asado ataa *que* espese, et poerlle esto caente todo como enprasto duas ou tres uezes *enno* dia, et uallem estos enprastos aa callosydade² se for rrezente, mays se for uella et dura deuese rreer, como ja dixee, *con* hũa lançeta, escaruarena³ *meudamente* *para* del sayr todavya sange, depoy ponlle ençima sal et sarro de cuba, tanto de huun como doutro mudo ensinbra, *ben* mudo, et apertao *ben* *con* peça de pano, et leixo estar liado *por* tres dias; depoy desllegao et unta *aquel* lugar *con* manteiga³.

huntura:

Para esto ual o ouo torrado ataa *que* se faça duro et depoy tollelle a casca et faz tal como bollo, et pono ençima caente, *pero* nenbrete *que* ante seia rreydo o callo como dito he, et rrenouallas este ouo duas uezes no dia.

¹ myuças ms. ² callonosidade ms. ³ Sic, quizás por escaruarana. ⁴ mateiga ms.

Ita mais sempre q' he mester para esto ual en yusto fero de fero decabras et de fero
rosio et de genda q' he gales amasado todo co uynagre et por ello vna ma et sep uen
tura esta calosy da de nose de foz y esto en yusto et se torna en forte osso q' mora
co aomaduras y uenueles q' he opustimeto remedio como deo he

Remedio para en caladuria fagase y caro aocavallo onr' deor no vpones meste q'
ben das coxas nede de ay dize en caladuria et esto ue q'ndo o Cavallo cotte on
on anda de se se fere co opue amarao a de deor nos q'ua dojos et tanger ayl nequeo
q' dea da coxa a fangande onco et fucha et maqera ende o Cavallo

Remedio para deor ay chama en caladuria

Para q' da en caladuria msta onco deor a fochar o Cavallo na ueca q' foer
a folho llo peolo de deor por se luyate os oncoes q' longo cotte aoluyar dando de se
de se faga en yusto molifiatiuo q' ual moyto de ofangras dos nequeos filla ofenu q'
et opreui q' q' deis alfofia et alingra et q'lla q' q' de celolla aluapaa et de fochina q'
semella alhega et apays de malisto tanto de hui como de orre y p'ual da de e p'fa
moy. tu todo co exilla meda de q'as et fas ende hua mufa et toge todo co uino
moyeo amende aua q' se coza de deor polo coent q' luyes q' p' dea focher
en yano de hui aolongo de nequeo q' he p'chado et leyo moy be et esto he
mudapas duas uezes no dia

Para esto ual a rebolla assada pisada co miucas da t'ra et co as llesmes et co
mudappa p'etua de hui todo amasado et coyo et meixudo todo aua q' se coze
et p'fo como luyento et p'ua oncoes aolongo et bitalo todo q'es uezes
no dia de se luyento et se a en caladuria for uella sangrao na ueca q' ras
onr' a m'itua et opre no q'ua dojos et adellado de deor on de foch et polle
deor as deas as deas m'ejnas q' ra de fuso dix et huiando y alhos deas
de foch m'ejnas feno feno p'fago a en caladuria toda moy be et p'pas de en
yusto fero de po h' uino et de fochina q'ua amasada co q'pas de uos et l'allo
as moy be aolongo de nequeo da p' de en caladuria et tena este en yusto
y h'one deas deor taler las este en yusto molifiatiuo apedoi co ayua coen
et bitalo onco co bitalo et se esto no p'fca germa o Cavallo como
deo he

Et de orales q' chamy onas

fagase ainda apedoi das m'itias das coxas para dos peos do Cavallo.
Dadas q' chamy onas et po q' uema naturalis como ra dix moytas uezes.

(19 v.) Et mais se uires *que* he mester. Para esto ual enprasto feito destercos de cabras et de farina de orio et de greda, *que* he gales, amasado todo con uynagre et poerllo ençima; et se *por* uentura esta calosidade non se desfezer *por* estos enprastos et se tornar en sobre osso, *que*imena con ceimaduras conuenyuelles, *que* he o pustrumeiro rremedyo, como dito he.

Remedyo para a encaçadura. ffazese *por* caion¹ ao cauallo outra door no Nerueo meestre, *que* vem das coxas a de dentro a *que* dizen encaçadura; et esto uen quando o Cauallo corre ou² anda teso se fere con o pee aa maa a de dentro nos trauadoiros et tanger *aquel* nerueo *que* deçe da coxa, asanas ende o neruo et jncha et manqueia ende o Cauallo.

Remedyo para a door a *que* chaman encaçadura³.

Por que da encaçadura jncha o neruo deuen a sangar o Cauallo na ueça *que* soen, a sobre llo jeolo de dentro *por* se liuraren os omorres *que* llogo corren ao lugar da door desy⁴ faze enprasto molificatiuo *que* ual moyto *contra* o sangramento dos nerueos: filla o fenun⁵ et o gretum *que* quer dizer alfforua et a linaça et esquilla *que* quer dizer çebolla aluarrãa et termentina *que* semella algedran et a rreyz do maluisco tanto de huun como doutro *por* jgualdade et pisa moy ben todo con exulla uedra de porco et faz ende hũa masa et coze todo con uyno, meyxexo ameude ataa *que* se coza ben, depois ponllo caente qual uyres *que* o poderan sofrer en pano de lyno ao longo do nerueo *que* he jnchado et legao moy ben, et esto lle mudaras duas uezes no dia.

Para esto ual a çebolla assada pisada con miucas⁶ da terra et con as llesmez et con manteyga rretuda desuu, todo amasado et coyto et meixudo todo ataa *que* se torne espeso como jngento, et traer o nerueo ao llongo et vntalo todo tres uezes no dia deste vngento, et se a encaçadura for uella sangrao na ueça *que* iaz ontre a juntura et o pee no trauadoyro et a de llado de dentro ou de fora, et ponlle depois as ditas meezjnas, *que* ia desuso dixee. Et husando *por* algũos dias destas meezjnas *senon*⁷ prestaren a encaçadura toda moy ben et porraslle enprasto feito de poo rruuyo et de farina tryga amasada con craras douos, et liallo as moy ben ao llongo do nerueo da parte da encaçadura. Et tena este enprasto *por* Noue dias, depois toler llas este enprasto mollandoo arredor con agooa caente et vntaras o neruo con vntura. Et se esto non prestar *que*ima o Cauallo como dito he.

Item. Dde⁸ galis *que* chaman ouas.

ffazense ajnda arredor das juntoiras das coxas apar dos pees do Cauallo Gallas, *que* chaman ouas, et pero *que* uenan naturalmente como ia dixee moytas uezes

¹ caio ms. ² ou ou ms. ³ encaçadura ms. ⁴ desy desy ms. ⁵ fenun <que> ms. ⁶ miucas ms. ⁷ *senon* ms. ⁸ Sic ms.

co de fora da hancuda ass... **Primo do** de offalo qndo o cavalla ue
 ofisa mollado eis papa na effada e ofimodo effalo desoluelle os hmoites e fageos
 del afondo deq se faz ouas et au aueo qndo o cavalla nouo et a corte ou traballan
 o el moyto q fica confado
 Remedio qe a dooc das ouas

Algunhos dnyas acura das ouas em esta gya fendia do llancaeta aqll lugar q
 era puchado como Vixiga e tyana aql puchado ou lrixiga do as hnas pa fora ou
 nonpny ocoito aolongo e llancaeta deue pposalga q de fanyam aqllas lrixigas
 appendi q detal oua como sta ptenoua as ouas out ues pa ppasso dos homotes
 q de qta aql lugar pas q era ass ofagado e no se curama he demays aql lu
 gya he moy peynoso pa calpe pa q he pa na pntencia das ouas e nequise
 e hofo de qntas e deueas empicado e pa en deus se camda deo fendei
 na tabar en nehua maneyra maye he multor et maye pnao qo cavalle
 qto ouas po pafso aqda spda na boca hum cope maye de sa acia os grollos
 e tenare y hua huan peca amama et anoyce he sto palgunos dias acia
 q se de fana e manne as ouas pa aqta daga spda e de sa deois qime
 aolongo et aqntese appedo das pntencias as ouas do dya guimuellyde
 de q curatas das celmaduras como deo he ass miguata as ouas et no poderu
 aderant. Doer

Re De qntas q chamy dany das pntencias
 finge se qntas pntencias das pntencias das pntencias e
 tal oua finge qe sta dooc pntencias finge pntencias todos los cabellos das
 qntencias do cavalle q ende fa doer dya os fas pntencia filla qes pas
 de cal uina e aqta pa danyrese et moce todo moyto en aqda fanyone
 e coce tanto q fella metete apem danyama ha pelle e detal de qntas
 caent qno o cavalle pntencia fofel lrixigas a pntencia danyada et ass
 thexo teer y aqta de caluro appedo da pntencia acia qse della pntencia
 llixigam os cabellos deois hame os aqda caent adoc et a pntencia
 pa cape ende os cabellos e os cabos ass qntas coce malinas eras
 fanyolos do feuo de carnejo en aqda et dany caldo llama a pntencias
 danyadas et pntencia en aqda como empasto a pntencia q ende finge et lya
 do hum pntencia et do cope et tenau de dia et de horte deois dnyas as
 as danyadas do llixigam de feuo de carnejo et de aqta et de qntencia

(20 r.) ueen de fora da Natura asy como fumo do esterco do estrabo quando o Cauallo¹ uen de fora mollado et o paran na estrada. Et o fumo do estrabo desoluelle os homorres et fazeos deçer a fondo de que se fazen ouas et ar aueen quando o Cauallo² nouo et o corren ou traballam con el moyto que fica cansado.

Item. Remedio contra a door das ouas.

Alguños vusaron³ a curar das ouas en esta gisa: fendian con llançeta aquell lugar que era jnchado como vixiga et tirauan aquel jnchaço ou vixiga con as huñas para fora ou rronpyam o coiro ao llongo et llançauan⁴ dentro rrosalgar que desfazyam aquellas uixigas. aprendy que de tal cura como esta rrenouan as ouas outra uez por rrazon dos homorres que decyan aquel lugar pois que era asy chagado et non se curauan ben; demays aquel llugar he moy perygoso para talaren porque he⁵ na juntura das coixas et neruos et hoso darteryas et de ueeas entricado. Et por en deuen se cauidar de o fender nen tallar en nehña maneira, mays he mellor et mays ssaão que o Cauallo que ten ouas que o paren en⁶ agoa frya na veea huu correr mays tesa ataa os geollos et tenano y hña gran peça a manãa et a noyte, he esto por alguños dias ataa que se desfaçan et menguen as ouas por llo apretamento dagoa frya et tesa, depois queime ao longo et ao traueso arredor das junturas as ouas con verga conuinyualmente, desy curaras das ceimaduras como dito he, asy minguaran as ouas et non poderan adeante creçer.

Item. Dde grapis que chama danamento das junturas.

ffazense grapas nas junturas dos pees que chaman danamento das junturas, et tal cura faras contra esta door. Primeiramente faras pellar⁷ todos llos cabellos das junturas do Cauallo que ende for doente. Et para os fazer pellar filla tres partes de cal uyua et a quarta parte dazernefe, et mooe todo, meixeo en agoa feruente et cozeo tanto que, se lle meteren a pena da galina que a pelle, et de tal decauçon caente quanto o Cauallo poder sofrer vntaras a juntura danada. Et asy lleixo teer y aquella decauçon arredor da juntura ataa que se della pellem lligeiramente os cabellos, depois llauen con agoa caente a door et a juntura para raeren ende os cabellos. Et os cabellos⁸ asy tirados coze maluas et os farellos con seuo de carneiro en agoa et daquel caldo llaua as⁹ junturas danadas, et ponlle ençima como enprasto a sustança que ende fiqar et lija con huun pano et con corda et tenaa de dia et de Noite. depois vntaras as¹⁰ danaduras con vmgento de seuo de carneiro et de çera et de gema

¹ Caualla ms. ² Parece que falta el verbo *he*. ³ *vusaro* ms. ⁴ *llancauan* ms. ⁵ *he* <por> ms. ⁶ *en om.* ms. por haplografía. ⁷ *pellas* ms. ⁸ *cablos* ms. ⁹ *a* ms. ¹⁰ *as as* ms.

Tanto de hui como de otro cono deo en ser...
 dia llorando con ab danadunna co lino sepuent caent et elias peritas de pois
 Varn las de doo ungento adra q ad danadunna desta doo sea solida q guardandoo
 no se danga danga no de estabo et soldadas de estabas como de la ley de corda
 auca messa da cozpa et sanjerno ade dent como de grande no capollo q
 dize espauant et buyande unde quimuly ofange qmays de poras qamadu
 pas quimuly adra danadunna ass coma ra de suso deo vi po deus fabri q
 tal en supradada das qmays q adra se poden de cura no p ferar

De curas q...
 fagefe uanda en supradada con ab jantenas das cosas et as hinas q non
 ipen oyo et acure amanda de hui et uaga cuentura aq dize greas
 et yeras qndo abesta nate mollada no estabo cuent am ja ungo
 se de medro de as greas

Alcool das greas...
 q se no deus alia ne qomiar feno epados cabellos usal do deo un
 gero q de maguloso pas greas cono fuligem et ipes pice sacillene
 et ondo ipes deus pmento et pouca de tal uila it de mel epas uau como
 todo esto et amisa todo uau q se come effese como ungento et laria
 ad greas de lino cuent et amisa de et deus polle desta ungento hui
 pouca cuent duas veces no dia et ipes semp ocuallo fo no talia nafl
 ligan ayra no estabo po saber qtu mallea nora de sta manaa et noie
 na ayra domar exugalo de pora et unale de doo ungento q val nora
 de ad greas cuas estora et solda morbo et val asina pa sto o cura
 gulo yote en cura acra q se onfuma espagado et lora qo deo fguento
 da flinge et de asillaur et de onfo pmento estingo et soler magulosa
 ment ad greas

De estrolacina...
 Alue ad unges aynda aocuallo q se feno na pimenta da pishu menta
 pre da cura q de nos noos de fole los qmados et esto cura de fep
 da lora canallo da o opao de alga en ligan duso on de fepregao de pora
 q estrega no come on no anora on se pua opao en nago opo q nfl
 ligan de aluado et negro et danteus enprado pa puga das hui
 tinas dos opos o canallo ay no estu doo chambe en fapaladun

(20 v.) tanto de huun como doutro coito todo ensinbra con pena de gallina duas uezes¹ no dia llauandoas ante as danadurras con ujno feruente caente, et ellas jxutas, depois vntallas do dito vngento ataa que as danaduras desta door seian soldadas, gardandoo non se tanga dagoa nen do estrabo, et soldadas as chagas como dixen, legen con corda a uea mestra da coixa, et sangreno adedentro como he contiudo no capitollo que dizen esparauanes², et liurando ende conuinyuelmente o sange, queimaras de moitas qeimaduras conuiniuilis a dita danadura, asy como ia de suso dito ey; pero deues³ saber que tal enfermidade das grapas que adur se podem ben curar nen perfectamente.

Item. De crepatis que chaman gretas.

fazense ainda enfermidades ontre as junturas das coixas et as huñas que rronpem o coiro et a carne a maneira de sarna Et tragen caentura a que dizen gretas. et gerase quando a besta meten mollada no estrabo caente ante que a exugen.

Item. Remedyo contra as gretas.

A door das gretas deuese curar como a door sobre dita das grapas, saluo que se non deue a liar nen qeimar, seno[n] tirado[s] os cabellos, vsar do dito vngento, que he merauylloso⁴ para as gretas: toma fulugem et tres partes dazinlheue et outras tres douropiment et pouca de cal uiua et de mel craro tanto como todo esto et amasa todo ataa que se torne espeso como vngento, et llaua as gretas con vjno caente et exugao ben et depois ponlle deste vngento huun pouco caente duas vezes no dia et guarda senpre o Cauallo que o non tanga⁵ naquel lugar agoa no estrabo, pero sabey que lle uallera moito estar manaã et noite na agoa do mar; exugalo depois et vntallo do dito vngento que val moito contra as gretas ca as estreita et solda moi ben. Et val ajnda para esto o Carangulo posto ençima ataa que se cunsuma esfregado. Et Nota que o dito jnguento⁶ da felugen et do azilhaue et do ouro pimente estrange et solda marauillosamente as gretas.

Item. De estortilatura que quer dizer ensartilladura.

Auen as uezes aynda ao Cauallo que se sente na juntura da pustrumeira parte da coixa, que he nos noos de sobre llos trauadoiros, et esto vem de feryda que o Cauallo da con o pee en alguun lugar duro ou descorregamento de pee, que escorra no correr ou no andar, ou se puxa o pee en uago. Et porque aquel lugar he dilicado, et de⁷ neruos et arterias entricado por rrazon das junturas dos osos, o Cauallo a que uen esta door chamalle ensartilladura

¹ Reponemos uezes según exige el contexto. ² espauanes ms. ³ deus ms. ⁴ meruylloso ms. ⁵ talga ms. ⁶ La n de jn- entre líneas. ⁷ Reponemos de según exige el contexto.

Hũa qe nã anda

Remedio qe acañaladun

Mal cura fays acañaladun fays coza de foyllos ou foyllos de trigo
 en vinagre forte et mete do esse hũa peça de ferro et mete todo acañ qe
 pefe fevendo aofogo et depois se acate qe opode sofrer sobre la juncaça m
 fuyalada et llogas co hũa pãe et esto he penave duas vezes no dia et
 se qnchar a luga pello a fuyam. Se negros fays en pãsto de alqum et
 da fement lincis et de abolla aluapã et das omeis coustas qe sãõ gõu
 das no capollo ant este et pro sobre la juncaça qe de deute et se
 por pãsto de enfaym. fuyllam femover esse de seu lugar alca oome
 pex qe for sano de canullo et llogalado pãto omella qe pãto et
 porã qage o canullo pãta. nãa mansãõ y alguma qeora subindo
 pa juso et y esto esse qe anda llogase a seu lugar apy como qum mayõ.
 ant qe esto faya deus por ant no lugar deute et pãsto molificatios como
 ra dix pã acañ no vezes qe na juncaça affisse de fura hũa esse deute qe adun.
 ou tãica se pode de pãtar et este de juncaça no. Inchaõ dixo aq deute
 aofeter co coçinas ou co fogo qe de pãstimaõ pãmanõ

Remedio qe qnchar das coxas

Das vezes acañ qe todas las coxas de canullo se qnchar y pãsto
 de foberada dos homores qe pa y deans et esto se fe fays qndo o canullo
 tome epus tempo et os amotes onto mouje pãto apõ del et de qum
 as coxas et fays nas qnchar do qe pãto se fays o canullo pãto et
 pãdo na pãto pãstimaõ qe sãõ as pãtas

Remedio qe qnchar das coxas

lloga pãto na coxa de canullo qe for qnchar a qum uoca qe da
 ma mestrã et fanyõ en esta uoca et tirando ende o fange apy co
 no qum fays en pãsto de greeõ alim amafada co vinagre forte et
 co pãto de sal be mudo et este en pãsto cobre todo o qnchar da coxa
 et pello duas vezes no dia

En esto mal moço o fango das coxas et ome tanto de fanyõ do
 topo amafado todo co vinagre forte et este en pãsto cobre toda a

(21 r.)   fillo¹ daso² do salgeiro

Et manqueia no andar.

Item. Remedyo *contra* a ensartiladura.

Tal cura faras a ensartiladura: fage cozer os farellos ou semẽas do trigo en vinagre forte et mete con esto hũa peça de seuo, et mete todo ataa *que* espese feruendo ao fogo, et depois pono caente *qual* o poder sofrer sobre lla juntura jnsartillada, et llegao con huun pano et esto lle rrenouen duas uezes no dia; et se jnchar o lugar porllo asanamento dos neruos fage enprasto da alforua et da semente lineij et da çebolla albarrãa et das outras coussas *que* som *contyudas* no capitollo ante deste et pono sobre lla juntura *que* he doente, et se por rrazon do ensartillamento³ se mouer osso do seu lugar alça o outro pee *que* for saão do Cauallo et llegallo no rrabo o mellor *que* poderes, et pois trage o Cauallo porlla rrenda mansamente *por* algũa ereyta subindo *para* suso et *para* esto o osso *que* andar voluese a seu lugar asy como *conuen*; mays ante *que* esto façan deuen poer ante no lugar doente enprastos molificatiuos como ia dixi; *pero* auen as uezes *que* na juntura assi sse desiunta huun osso doutro *que* a dur ou Nunca se pode ben juntar. Et deste desjuntamento uen jnchaço duro a *que* deuen acorrer con coyturas ou con fogo *que* he pustrumeiro remedyo.

Remedio *contra* o jnchaço das coyxas.

As vezes acaeçe *que* todas llas coyxas do Cauallo se jnchan *por* rrazon de sobeieidoen dos homores *para* y deçem. Et esto soese *fazer* quando o Cauallo come eruas tenrras et os omorres enton mouense porllo corpo del et deçem as coyxas et fazemas jnchar, do *qual* jnchaço se faz o Cauallo prjgiçoso et pesado na parte pustrumeira *que* som as pernas.

Item. Remedio *contra* o jnchaço das coixas.

lega prjmeiramente na coixa do Cauallo *que* for jnchada *aquella* ueea *que* chaman mestra et sangrao en esa veña et tirando ende o sange asy como *conuen*, fage enprasto da greeda alua amasada con vinagre forte et con pouco de sal ben mudo, et deste enprasto cobre todo o jnchaço da coixa et ponllo duas uezes no dia.

Para esto ual moyto o esterqo das cabras et outro tanto da farina do orio amasado todo con vinagre forte, et deste enprasto cubre toda a

¹ Sic, por *filla* ? ² Sic, por *da folla*. La frase es adición posterior. ³ en *sartamento* *ensartillamento* ms. tachado *sartamento*.

acoyya mchada et penonalle este enyasto duas vezes no dia
ya esto val puer o lugar mchada et castillo de ferreñiga ya luyra en
afange q y ha ya seyn fora et se y estas cosas todas no de mcha
ponalle coyturas de foga et enyeras assy como ia dix

Se **Assina** ou estere q ont na yada ou no yee do Carrallo ou al
Conce de nas vezes q y otras nas pnturas ou nos pedros ou nos ja
ou en ont yee do Carrallo ou assina ou estere ou estadeca demas
et fca ont acayne en alguns manceus dyailla chaga mcha todo apede
et as vezes toda acoyya ayora mnt seca assina ou estadeca tinge ali
netno q fas o Carrallo ayora

Remedio ya tiza assina en estere

Quise y mchadas puer toda chaga dajudo et toma de poro qes abocal de
llagartus ysados ia yro ia qe llydas sobre la chaga

Ya esto val as vezes das caniecas et as vezes da quara ysados et
postas ysadas sobre la chaga

Ya esto val as lesmes ysadas et amasadas de maceya et de poro ayora
yo de poro desto postas as poro dais amende frenonadas ayora ya fora man
villosay donde q q rustay assina ou estere et tizada assina ou estere
cupe da chaga co ayora dono et co ont qoussas q solay assy como nos dix
chayals de oro et grande et se fca alguna estadeca desto nas coyturas q no
fayon fora fca enyasto da alfofona et da al fanega de ayora et de gajone
ysado todo esto co ayuda vedra de poro et amasado co fuyra de ayora et
co pouco de mel et ayora asfoga en huii testo et poro posto tamen sobre
lugar et legallo moy boy et herillo y seer y alguns qe et de poro pue be
aylla lugar et fca ende q qe de dem fca et sabida qoussa de q ayora
afangas et mchadas molte de puer q se fas fora de mcha et de fca nas
coyturas et res so geollos ou nas pnturas asus de val este enyasto molti
ficario dalofna et da alfanega et das dais qoussas como dix de posto et
penonalle amende sobre la mchay

De fuyra q de dos de q se gera ofobroso

fuyra de enfermidade q se gera nas pnturas do yee et ayora et
ysada sobre la oca de poro et comense en mcha ou en colofna de

(21 v.) (a) coyxa jnchada et rrenoualle este enprasto duas uezes no dia.

Para esto ual reer o lugar jnchado et çercallo de semesugas para liurar ende o sange que y ha para seyr fora, et se por estas cousas todas non desjncha ponalle coy-turas de fogo et curenas asy como ia dixee.

Item. Despina ou estrepe que entra na maõ ou no pee do Cauallo ou alur.

Conteçe aas uezes que por caiom nas juntas ou nos jeollos ou nos pees ou en outra parte do Cauallo entra espina ou estrepe ou escadeẽa de madeiro et fica ontre a carne en algũa maneira daquella chaga jncha todo arredor, et as uezes toda a coyxa moormente see a espina ou a escadeẽa tange alguun neruo, que faz o Cauallo çopegar¹.

Remedyo para tirar a espina ou estrepe.

Deuese prjmeiramente rraer toda a chaga darredor et toma depois tres cabeças de llagartixas pisadas ia quanto² llegaas sobre lla chaga.

Para esto val as rreyzes das canaueas et as rreyzes da eruatu pisadas et postas pisadas sobre lla chaga.

Para esto ual as llesmez pisadas et amasadas con manteyga et depoy coytas, pero depois desto postas as sobre ditas, a meude rrenouadas, tiram para fora maravillosamente, donde quer que iascam, a espina ou o estrepe. Et tirada a espina ou estrepe curen da chaga con crara douo et con outras qoussas que soldam asy como nos ditos capitollos he dito et contiudo. Et se ficar algũa escadeẽa desto nas coyxas, que non seysem fora, faze enprasto da allosona et da alfauega de coura et do³ gigante pisado todo esto con exulla vedra de porco et amasado con faryña de trygo et con pouco de mel et coyto ao fogo en huun testo, et pois posto caente sobrello⁴ llugar et llegallo moy bem et lleixallo y seer por alguun tempo et depois preme ben aquelle lugar et sayra ende que quer que de dentro ficou. Et sabuda qousa he que a todo asanamento et jnchaço molle he⁵ rrezente, que se faz fora de natura et de ferida nas coyxas et nos jeollos⁶ ou nas juntas asaz lle val este enprasto molyficativo dalosna et da alfauega et das ditas qoussas, como dito he, posto et rrenouado ameude sobre llo jnchaço.

De furma que he door de que se gera o sobre osso.

ffurma he enfermidade que se gera nas juntas do pee et a huña et propriamente sobre lla coroa⁷ do pee et começase en jnchaço ou en calosidade de⁸

¹ copegar ms. ² ia quanto ia quanto ms. ³ de ms. ⁴ sobrllo ms. ⁵ Sic, por et, que se pronunciaba e. ⁶ jo geollos ms. ⁷ orea ms. ⁸ de om. ms. por haplogía.

Vajno solyello yee et esto se me defende en algum lingua et soe p
 mortas iussos aomea p pissa da man estada go Cavallo ha et ha co
 mem desta doo en qnto he nona deuelle noster case en molhera fuge
 solyello dno q se estende ylla eopoa dore et en burgam nodyo a besta
 q no pode andar ass atate mal

Remedio ge esta doo uq dize fuma
 p esta doo for yona ou bella tal cura lle fumas entodo como che in dix
 et ensynex eno ayntollo dos pto ossos et sabe q tal en fomynde en burga
 moyto o andar a besta et lo moy noiosa doo por q ologar hu fegera et en
 he noyosso et cheeo deueno et daretas et de cada lado entuand

Demagma qepaga q chuma seda q se fus en qnto
 fuge do Cavallo hua yta qe qebadupa como seda llonga et en p qantso on
 clame uata et ahina et esto me ylla caro dos oicos como la goey et moyto mayo
 de e do Cavallo q nehira das oicos por q se fus en qnto et fende a carne enta
 ueso a carne q se pntu aas humas et danasa et he dymuda dus

Remedio ge agna qebadupa
 desta doo aomyas en esta yta por q se no pode curar p engendos no p anto
 qousas q he sera por en mester de sea qamara co pto pedondo avon m qll
 gra hu se comeca q p pto de fajo achedadua Euresa no pobra mayo ept

Qnto q chuma caoi
 ffasefe on en fomynde appoi das pnturas et apre nos qantodoyos et aas uesey
 ptegeeta en on lingua do capo et me qnto se fere o Cavallo en algum lingua q noy
 ligenoja no pensay dafepia et no lloixa de amalgua en el por en et anda amu
 de y agna et y lamas et y oicos caros en bellewdo afepia et hysando dftu
 qousas ffasefe en el capo

Remedio ge ocara toma do fumo dos collos das alyceadas e fere dramas de
 cae uua et deigo pmeto en por qto dymas e amasa todo en hui et coeo en
 ola noua be cubeta dehu esto q no ysa unde fajn bafu no fumo e fomesa tanto
 aofego taq q se uolueru todo en poa et dngl pro por dms mezes aas no dia no
 lingua do caer ataa q moya mayo llana ant urhaya co vinagre fite et exygio et
 deois q for exito llancalle ant poo et polo go caer for moito curtas da chaga co
 aetapa doouo et co as oicos meyrmas q che fuso ensynay et fimal he q more
 o caer qnd a chaga hu et he mcha dappedi

(22 r.) Carne sobre llo pee et esto se uen de ferida en alguun lugar et soe *por* moitas uezes acreçer *por* rrazon da maa estada *que* o Cauallo ha; et no começo¹ desta door en *quanto* he noua deuelle acorrer ca se enuelleçer fazese sobre osso duro *que* se estende *por* lla Coroña do pee et enbargara moyto a besta, *que* non² pode andar asy, a trage mal.

Remedyo *contra* esta door a *que* dizen furma.

sse esta door for Noua ou vella tal cura lle faras en todo como che ia dixe et ensney enno capitollo dos sobre ossos. Et sabe *que* tal enfermidade enbarga moyto o andar a besta, et lle³ moy noiosa door *porque* o logar hu se gera et cria he neruosso et cheeo de uñas et darterias et de cada llado entricado.

De magna crepaçia *que* chama seda *que* se faz en traueso.

fazese ao Cauallo hũa gran⁴ qebradura como seda llonga et en⁵ traueso ontre a carne uiua et a huña. et esto uen *por*llo caion das outras como ia *contey*. et moyto mays dana ao Cauallo *que* nehũa das outras *por* *que* se faz en traues, et fende a carne en traueso, aa carne *que* se junta aas huñas et danase et he apremuda das (sic)....

Remedyo *contra* a gran qebradura.

A esta door acorreras en esta gisa *por* *que* se non pode curar *por* engentos nen⁶ *por* outras qousas *que* ben seian, *por* en mester he de a qeimaren *con* ferro rredondo caente naquell llugar hu se começa *que* *por* rrazon do fogo a cebradura trauesa non podera mays creçer.

Do quebranto⁷ *que* chama caçer⁸.

ffazese outra enfermidade arredor das juntas et o pee nos traudadouros, et aas uezes sse geera en outro lugar do corpo, et uen *quando* se fere o Cauallo en alguun llugar, *por* negligencya non pensam da ferida et non lleixan de caualgar en el *por* en et anda amyude *por* agoa et *por* llamas et *por* outras caiões envellecendo a ferida et husando destas qoussas ffazese en el cançer.

Remedyo *contra* o cançer: toma do çumo dos colloos das abroteeas et ssete dramas de cal uiua et douro pimente en poo quatro dramas, et amasa todo en huun et cozeo en ola noua ben cuberta de huun testo, *que* non⁹ posa ende sayr bafo nen fumo, et feruera tanto ao fogo ataa *que* se uoluera todo en poo. Et daquel poo pom duas uezes asaz no dia no llugar do cancer ataa *que* moira mays llaua ante a chaga *con* vinagre forte et exugao, et depois *que* for exuto llançalle aquel poo. Et pois *que* o cançer for morto curaras da chaga *con* a crara do ouo et *con* as outras meezinas *que* che suso ensinarey. Et sinal he *que* more o Caçer *quando* a chaga hu el he incha darredor.

¹ non começo ms. ² no ms. ³ et lle 'helle' o 'et ll'é'. ⁴ Le sigue cre tachado. ⁵ Sigue un signo raro que parece abreviatura de ser. ⁶ non ms. ⁷ quanto ms. ⁸ Sic, 6 ejs.; pero 11 de cançer y 1 de cancer. ⁹ no ms.

¶ Esta es una oestera de home mesturado con oit tanto de safra decuba yermo
deffini et tomado en po

¶ Esta es una oestera de sal mudo qumado deffini et tomado en po et por lo

Uone qousu de arida melior ya mata ocael que asabi oallo be yfado de
oedo poe et de yreco mudo g. Be asche et tomado todo en po mesturado con
exulla uelta de porro et por esto sobro lo daga duas vezes no dia et lo
allo et apextallo be et fas esto tanta q mays ocael et de porro facase de po
ay como la dix el daga q opo dos collos das abpreas ual mays q
todof los oit et dos deos poos deue bssar nos llugares mepossos et pnti
cades de veas et dagaes por q se deve auer de fas en tres lugas
talla duas m qumaduas ameha ysa po no de comida q enos caposse
se no deve fas talhaduras et qumaduras como qyr amays ligeitay
pyode cura o cancer y raba y rlos deos poos nos llugares caposse

X **De fistolla**

Das uosdes que y na chaga. uella faga hui en firmidade q de den
yboe et tanta ab capos q chaga tanta q opo por q no soy be curad
et uas uel se fas de asche et de rlos q no de be curado q y esta mado
llucray se uolue en fistolla

X **Remedio y apostolla**

De achaga uella ou muer ffojo mal curados et y muerdade se tomado
fistolla soelle anocer ans ueses de opo dos collos das abpreas me
usando la tanto de cal uina como deus ymerit por fier mas forte

X **¶** Uir poe ay mays forte ya mata apostolla filla cal uina et oco tanto de
ymenit et face ende poe et filla ootimo dos allos q daga uellas et de u
gi q samella sabugo tanto de hui como deua et toma de mel opo
et de vinagre fite tanto de se anhos como deos deos curados et de este
toda amasa oedo poe et faga se fier meprendo de coler ataa q se
faga ymerit et daga ymerit mete asus in chaga duas vezes no e
llugay se nyse q mester de et ant go yomas llana achaga de vinag
fite

X **¶** Esta es una oestera de ymerit et mallas et cal uina tanto de hui como deua
et faga de poe et amasado de fumo de yreco q q de asche et daga

(22 v.) Para esto ual o esterco do home mesturado con outro tanto de sarro de cuba qeimado dessuun et tornado en poo.

Para esto ual o tartaro con sal mudo queimado desuun et tornado en poo et poerllo.

Outra qousa he ainda mellor para matar o caçer conuen a saber: o allo ben pisado con o dito poo et con pirjtro mudo que he açeche et tornado¹ todo en poo mesturado con exulla uella de porco, et poer esto sobre llo Caçer duas uezes no dia, et llyallo et apertallo ben et fazer esto ataa que moyra o caçer, et depois façase do poo asy como ia dixee. Et Nota que o poo dos collos das abroteas ual mays que todos llos outros, et dos ditos poos deuen vssar nos llugarres² neruossos et jntrincados de veas et darterias porque se deuen cauidar de fazer en taes lugares talladuras nen queimaduras a nehua gisa pero non he douida que enos carnosos sse non deuen fazer talladuras et queimaduras como conpryr, ca mays ligeiramente se pode curar o caçer por ellas que por llos ditos poos nos llugarres carnosos.

De fistola.

Aas uezes auen³ que na chaga vella se faz hũa enfermidade que de dentro rroee et caua as carnes na chaga ataa os ossos porque⁴ non foy ben curada. Et aas uezes se faz do caçer⁵ que non he ben curado que por esta rrazon lligeiramente se uolue en fistolla.

Remedyo contra a fistolla.

Se a chaga vella ou caçer fforon mal curados et por antiguidade⁶ se tornaron fistolla soeelle a acorrer aas uezes con o poo dos Colloos das abroteas mesturandolle tanto de cal uiua como douro pimente por seer mais forte.

Outro poo ay mays forte para matar a fistolla: filla cal uiua et outro tanto douro pimente et faze ende poo et filla o çumo dos allos et das cebollas et do engu⁷, que semella sebugo⁸, tanto de huun como doutro, et toma do mel craro et do vinagre forte, tanto destes anbos como dos ditos çumos et con esto todo amasa o dito poo et fageeo feruer meixendoo con coller, ataa que se ffaça vngento, et daquel vngento mete asaz na chaga duas uezes no dia, llegao y se uyres que mester he, et ante que o ponas llaua a chaga con vinagre forte.

Para esto ual ouro pimente et azillaure et cal uiua, tanto de huun como doutro et ffazedo poo et amasadeo con çumo de piretro que quer dizer azeche et datranico.

¹ ornado ms. ² Sic ms. ³ Parece arreglo de conuen. ⁴ porque <por> ms. ⁵ do caçer do caçer ms. ⁶ antiguidade ms. ⁷ engun ms. ⁸ Sic. ms.

Este mal curo e o venage forte tanto de hum como de outo et cose todo de hum
 e maxendo o colheira q se fica vngento de qly yozas na chaga duas vezes
 no dia como chq em syngre chamado ante o venage forte

Deys o y maye forte he de todo este oseo de pofalgar amasado co seana dome
 et metudo temperado na chaga. O ypo q se nah he do mozo da fistola
 Incha achaga da pedra apnuada. O ypo he moza a fistola deo acurar da
 chaga assy como deo chagas deo de he. O ypo q se fistola nos ligamto
 capasso fficalle en como he yendo nas curas do cazer

X Quando qnando das en fymendo e dos remedios das curas e das ymas
 do cavallo p todo o corpo dignos dos danos dos das ymas dign
 nos daseda q se y fas

Daseda q fas nos peas do cavallo q fende a hua pea q mozo de dene
 ataa otomillo et ans meses adelludo apm dedido ant se comeca da coroa
 do pea e bay p medio da hua ataa acalma et deca ans meses fange
 ppo ylla fende dura et esto me do danos do tomillo q ha dene na
 hua como adaa en fymendo na comeca e cubeca do tomillo e ans mes
 ante q dana o tuello sendo o cavallo qeno sendo en ligas duro ha
 hua q he comta danase o tuello q he comta da yl doer o cavallo
 se fente e mangela unde qndo en el canalgar et chuma he feda sygo
 aobra q fas

X Remedio qe adoor da seda

Da yl doer fange tal cura alimpa a hua ataa as pezes qe otomello
 dapm de acopo deye on omio e a hua moza co puxante on co
 ypsa ataa q comete aderau fange e deyo toma a Cocha e talu
 he apabo et acalm e tal y fang de fas en pucos myndas e cosem
 en oba chaa da ypo e comete tanto ataa q se de faga os ossos e
 fficasse unde vngento e de f vngento hum pouco carne vnte as may
 sas duas vezes no dia et vntes del ataa q se moza afada e se come
 a hua a seu estado do cavallo no como quas p nehua maneta me
 pre consu verde

X Algguns com afeda en esta maneta talla yma a hua ataa onico da

(23 r.) Et con mel craro et con vinagre forte tanto de huun como doutro, et coze todo desuun, et meixendoo con coller ata que se faça vngento, daquel porras na chaga duas uezes no dia como che ensynarey llauandoo¹ ante con vinagre forte.

Mays² o que mays forte he de todos estos³ he⁴ o poo do rrosalgar amasado con seiua dome et metudo tenperadamente na Chaga. Et Nota que synal he do morimento da fistolla jnchar a chaga darredor, arruueçer de dentro; he morta a fistolla deuen a curar da chaga asy como doutras chagas, como dito he. Et se se criar fistolla nos lugarres carnosos façanlle en como he conteudo nas curas do caçer.

Auendo trautado das enfermidades et dos rremedios das coyxas et das pernas do Cauallo por todo o corpo, digamos dos danamentos das vnas; prjmeiramente digamos da seda que se y faz.

Da seda⁵ que faz nos pees do Cauallo que fende a hũa parte por meyo de dentro ataa o touillo, et aas uezes a de llado a fendedura, a qual se começa da coroa do pee et vay por medio da huña ataa açima, et deita aas uezes sange puro porlla fendedura; et esto uen do danamento de touillo que ha dentro na huña como a dita enfermidade aia começo et cabeça do touillo, et aas uezes auen que dana o tuello seendo o Cauallo Nouo ferido en lugar duro ha huña⁶ que he tenrra danase o tuello que he tenrrro, da qual door o Cauallo se sente et manqueia ende quando en el caualgam, et chaman lle seda segon a obra que faz.

Remedyo contra a door da seda.

Aa qual door faras tal cura: alinpa a huña ataa sas rreyzes contra o touello dapar de a coroa⁷ do pee ontre o uiuo et a huna⁶ morta con puxauante ou con grosa ataa que começe a deitar sange, et depois toma a Cooura⁸ et tallalle o rrabo et a cabeça, et o al que ficar desfaz en peças myudas et coças en olla chea dazeyt, et cozase tanto ataa que se desfaçan os ossos, et ffacesse ende vngento et deste vngento huun pouco caente vnten as rrayzes duas uezes no dia, et vusen del ataa que se moyra a seda et se torne a huña a seu estado. Et o Cauallo non coma eruas por nehũa maneira nen outra cousa verde.

Alguuns curan⁹ a seda en esta maneira: talla prima a huña ataa o uiuo da

¹ llauadoo ms. ² Mys ms. ³ ests ms. ⁴ om. ms. ⁵ sede ms. ⁶ Sic ms. ⁷ coroo ms. ⁸ Cooura. La -u- entre líneas. ⁹ coran ms.

Humo como si se dix e q'ma as peixes de fondo e matam e o opo do
 collos das a h'pocreas ou co os outros pees q' matam o cordero de fenda f'ca
 co feico do en cenno macho humo e da almecaga tornados en poo
 et coytos de feno de carneiro et co oca tanto de humo como doite aca
 q' se faca como ungento e ponha deste ungento no lugar duns meses
 na dia ataa y sera soldada aca q' se miltam a humo e mayo po
 en en finado y epponay lloiuo mayo pa miltar a fenda obunento q'
 fe fas d'asipent como dix si se en fincey O h'ora q' se afate en eppoco
 de yano as postas da coonpa g'p'osa e collete ende a g'p'oste en alguna coonpa
 et p'p'era caente aq' aq' de solillos b'ricos no polmo q' tenel o canallo
 no epponay della auuondo e humo dia g'firmia todo o polmo e adest'na et
 delle h'p'ora q' no cura da q'la g'p'osita e m' humo oit' lugar de epponay no
 dallu no canallo

X Remedio q' adolor q' se chama peeyro

Peeyro he en fymidade q' se fas no canallo q' no pode andar como se
 fosse ag'uido et p'ader o canallo esta doo' aas uaxes en humo yee et aad' uaxes
 en todos O h'ora q' se uer a humo yee et lle logo no acoyteru uetta logo
 aos oit'os esto no l'geitay de q'anos humos q' alty coyteru po l'geitay
 ue do h'uso d'andar y ayos h'usa ou y eppalo mollado et esta y de noite no
 seendo aite exudo no l'ngo no quido aq' como En meste O h'ora doo' fas
 d'andayas et uicaya na l'ngoa et p'adesse esta doo' l'geitay e conoer
 na l'ngoa d'andada

X Remedio q' esta doo' d'ap'eyra

Quando o canallo ouber peeyro deulle deue lle alhnyar moy be as humo
 no as fallas do fondo do yee ataa q' fia o casto moy foal et descolhu os mas
 chos ambos pa folgar y y ataa q' chege na humo de sy sanyste an los mas
 chos ou os f'par y fondo da humo e da oit' p'ie co feico de p'ona f'amente
 pa se l'ngos y y os omores q' y coyte et aq' iden semp o canallo q' no
 meta os pees en ayos ne en oit' lugar mollado desuseo no oen f'ader a me
 h'ua maneyro de pois ponha papuyas de f'irellos coytos en b'nyte et co yone
 de f'ano et sera caente q'es as poder f'offa postas en humo yee de yano
 ancho q' coit' opo d'ap'edar todo et l'geitay be et esto lle p'ona duns

(23 v.) huña como suso dix^e, et *queima* as rreyzes de fondo et matena con o poo dos colloos das abrotēas ou con os outros poos *que* matam o cançer, des ende façan confeiçon do ençenço¹ macho branco et da almeçega tornados en poo et coyotos con seuo de carneiro et con çera, tanto de huun como doutro, ataa *que* se faça como vngento et ponan deste vngento no lugar duas uezes no dia, ataa *que* seia soldada a carne et se mudaua a huña et mays, *pero* eu ensinado *por* esprouamento llouuo mays para matar a seda o vngento *que* se faz da serpente como dix^e suso [et]² ensin^ey. Et Nota *que* se asaren en espeto de paa^o as postas da Cooura grosa, et colleren ende a grosseen en algũa cousa et poerena caente *aqual* tiraren de sobre llos braços no polmon *que* teuer o Cauallo no espiñaço della aauondo et huun dia *consumira* todo o polmon et a destruirea; et deuen *guardar que non caya* daquela grosura en nehuun outro lugar do espiñaço nen dallur no Cauallo.

Remedyo *contra* a dollor *que* se chama peeyra.

Peeira he enfermidade *que* se faz ao Cauallo *que* non pode andar, como se fose aguado, et padeçe o Cauallo esta door aas uezes en huun pee et aas uezes en todos. Et Nota *que* se ueer a huun pee et lle llogo non acorreren uerra llogo aos outros. esto uen lligeiramente dos maaos humorres *que* ally correm, *pero* lligeiramente uen do huso dandar *por* agoa lixosa ou *por* estrabo mollado et estar y de noite non seendo ante exuto nen linpo nen traido asy como ha mester. Et esta door faz danaduras et vuçara na lengooa. Et podese esta door lligeiramente conoçer na lengooa danada.

Remedyo *contra* esta door da peeira.

Quando o Cauallo ouver peeira deuen lle³ allinpar moy ben as huñas so as sollas do fondo do pee ataa *que* fique o casco moy sutil et descubrir os machos anbos para folgar *por* y ataa *que* chegen aa huña, desy sangren anbos machos ou os furar *por* fondo da hũa et da outra parte con ferro de ponta feruente; para se liurare *por* y os omores *que* y corren, et agardem senpre o Cauallo *que* non meta os pees en agoa nen en outro lugar mollado desuzẽo non o enfadem a nehũa maneira, depois ponlle papuxas de farellos coyotas en vinagre et con pouco de seuo. et seian caentes quaes as poder sofrer postas en hũa peça de pano ancho *que* çerque o pee darredor todo et llegeno ben et esto lle ponan duas

¹ ençenco ms. ² quizás implicito en ensin^ey ms. ³ deuelle deuen llo ms.

as no dea et no deie o cavallo comer quas no gossa ne de mais
e a pouco das ditas gossas ataa q da infirmitade sera saado por q as enas
moyto comer aqre amed os omes e seod p tal cura fprate o e anillo
e hure e sano e furo q saata valingoa sal q da door dos pees sera sano
de sup poma q de gilladuna de q se greeo cael

reze oit doo sobro lu copoca de pua q aca asalts one acame uina e
uina e honye y acame aqre amed se for uelha anaga greeate y cael
ne esta doo qndo o cavallo pua por huu pua sobro lo one pmen doo
vto

1 q doo fapas tal cura allas logo co gossa toda abum da chaga
usa q abum no tanga acame uina por qo pmen do da huna fas gunde
bango aa acame uina e no lura soldar achaga e pois q for er pois q for abum
inda aqre da chaga como do de llauo achaga co vinagre ou co vno cu
e e desy curse achaga co soldar como desyo de gundo e gundo achaga
pua ataa q sera soldada e se p uentura y nehgencia ou p pau fprda
uoluer achaga en cael penser dal ap como de na caprolo da fistola

Das en ctauidunas q son de tres maneiras
en calcadunas q se fndez enos pees et nas hunas do cavallo dregamos af
anas das qes pmanet deparamos p dit orde e son tres e fndez hua eppora
en ctauiduna q daud en fondo de dore ocuello q chama amago e fndez one
gceio et no daia orepay ena huna en uhuu quisa mais tange et dnu
uina da huna e p esta pua apna specia q de pido da na ocau p dament
e p pso por qo uello de hua tempdae dssob feta en nupreio de huna e
na abum et gouernar et tiam ap as p pizes da huna toda
vmedio ye aenalandimo d p m e p p p

pro uello for moy dano de fonda de fonda abum en como a deane mostay
for quio dano de fonda de fonda de fonda abum en como a deane mostay
feda da chaga ataa q sera de fonda de fonda de fonda abum en como a deane mostay
ca asolla da huna de fonda de fonda de fonda abum en como a deane mostay
huna e ataa q chere aa chaga e q aia eppaga one achaga e abum et q
uina no pua achaga ne se chere aq por se no en bango ofoldas da acme
de chaga da huna huna et esto ap feto en chaga achaga en dano duna de fonda
e molladas nas curas dos onos dssu curu achaga co sal mudo e co vinagre

(24 r.) vezes no dia. et non deue o Cauallo comer eruas nen qousa uerde, mays coma pouco das outras qoussas ataa *que* da jnfirmitade seia saão, porque as eruas et o moyto comer acreçenta os omores et see o *por* tal cura *gardaren* o Cauallo sera liure et saão. Et digo *que* saara da lingoa sol *que* da door dos pees seia saão.

De super porta *que* he trilladura de *que* se gera cañçer.

ffazese outra door sobre lla corroõa do pee *conuen*¹ a saber *ontre* a carne uiua et a huna² et rronpe y a carne a *qual* rronpedura³ se for uella antiga geerese y cañçer; et uen esta door *quando* o Cauallo *por* caion pom huun pee sobre llo outro premendo moyto.

Aa qual door faras tal cura: tallaras llogo *con* grossa toda a huña da chaga de gisa *que* a huna² non tanga a carne uiua porque o *prememento* da huña faz grande enbargo aa carne uiua et non leixa soldar a chaga et pois *que* for⁴ a huña tallada darredor da chaga como dito he, llaua a chaga *con* vinagre ou *con* vjno caente, et desy curese a chaga *con* soldas como desuso he *contado* et *gardem* a chaga dagoa ataa *que* seia soldada. Et se *por* uentura *por* negligencya ou *por* maa *garda* se uoluer a chaga en caçer pensem del asy como dixee no capitollo da fistolla.

Ddas⁵ encraudades *que* som de tres maneiras.

as encaçaduras *que* se fazen ennos pees et nas huñas do Cauallo digamos as maneiras das *quaes* *primeiramente* departamos *por* *dereita* orden, et som tres, et fazese hũa espeçya dencraadura *que* dana en fondo de dentro o tuello *que* chaman amago. Et fazese outra terçeira⁶ et non dana o *tenpan* ena huna² en njhũa qousa mays tange et dana o uiuo da huña; et *por* esta rrazon a *primeira* speçia, *que* de fundo dana o *tenpan* *compridamente*, he *perygosa*⁷ porque o tuello he hũa *tenriduen* dossos feita en maneira de huña et ena huña, et cria a huña et governaa et tiraa asy as rreyzes da huña toda.

Remedio *contra* a encaçadura da *primeira* espeçya.

Se o toello for moy danado de fondo desollenlle⁸ a huña en como adeante mostrarey; se for pouco danado descobran *con* ferro *conuinyuel* a solla da huña tallando a huña a arredor da chaga ataa *que* seia descuberta et depois *que* a encraadura for descuberta façan a solla da huña delgada et sutil *espiçialmente* arredor da chaga et rrayan de fundo a huña² ataa⁹ *que* chege aa chaga et *que* aia espaço *ontre* a chaga et a huña et *que* a huña non prema a chaga nen se chege a el *por* se non enbargar o soldamento da carne porllo *chegamento* da huña Noua et esto asy feyto encham a chaga ou danadura destopas molladas nas craras dos ouos, disy curen a chaga *con* sal mudo et *con* vinagre

¹ con conuen ms. ² Sic. ms. ³ rropedura ms. ⁴ et pois que for et pois que for ms. ⁵ Sic ms. ⁶ Falta la segunda speçia. ⁷ perigoso ms. ⁸ desonllenlle ms. ⁹ a ataa ms.

foye ou co por de galla ou co como ou he no capitulo dante este
 Da em opunadua afegida e fegida et pueradio
 ppeas e unido unta onr otuelo q qe dia amago et ha huna q he na segms
 e fegida q he mais fex perigo q oue por q se no dana o unido fono ade
 llado tal cuna de he fparas y moryas de fobras aen opunadua e fono
 atao nuno canado a huna ao longo et largandooa e poder da chaga pa
 se no chaga a huna achaga e de fobras achaga llano do unagge aen
 e fono foye de fal nudo et fono e fono e fono moladas en unagge et
 lleyes opoe canado co huna pna et fono de fobras achaga duns noos no da
 aji como la ycey

X fona en opunadua for na reparta fparas q no dene otuelo mais yafa p
 meyo onr omuo et a huna et e fono mesmo de fapas erudo como eha na
 fegida e fegida en fones po q aynda y mais ha fob efo que afabr
 q ayapellada et de fobras aen opunadua aji como omeste fas talre
 a huna de fona aen adunadua do opno q lizo ne yafae no huna no
 yofa fiau na chaga y nchua yfa e fono q todas las en opunaduas
 q ha de dene no tanje ao unido ligenas se yodes cura fefore
 linyas et he ayapelladas et lles matore dene na chaga fono ou cera ou
 lleye ou oue yofa yofa q aen fena co fal et co et co efo aen
 qimato he achaga et yafem danga et de lizo et yafira efo he
 yuado

f e co fal nudo et co fono decuba q chag tarap curasa aen opunadua
 f e val ya efo affeluge et ofsal et oasit todo amafado en fono yofa
 f e val ya efo aepara do ouo anacada co unagge et co agvite et
 f e yofa en fono co yano ou co e fono
 f e val ya efo opoe dagalla et da mura et do lleye meduo dene
 na chaga llanada ha chaga aen co unagge fote et fono q todas
 las opunaduas de fob ou das hunas q aen p ano de clauo ou de fo ou
 de fite ou dene yafira q qe erge no unio da huna aen qe por ou a huna
 canja yaf curape como que dene por fapelos ou fonoas co yaf co fono
 de caproy et co malias en unagge aen q fono todos e fono et aen

(24 v.) forte ou con poo de galla¹, como dito he no capitollo dante este.

Da encrauada da² segunda espeçya et rremedyo.

sse ao Cauallo entra ontre o tuello, *que quer dizer* amago et ha huna³ *que he na segunda*⁴ espeçya *que he mays sem perigoo que outra porque se non dana o Cauallo se non a de llado*⁵ tal cura lle⁶ ffaras: *prjmeiramente* descubriras a encrauada de fondo ataa o uiuo, cauando a huña³ ao llongo et llargandooa arredor da chaga para se non chegar a huña a chaga et descuberta a chaga llauen con uinagre a encrauada⁷ depoy⁸ de sal mudo et pona ençima et stopas molladas en uinagre et llegem o pee danado con huun pano et cure depois a chaga duas uezes no dia asy como ia contey.

Ssee a encrauada⁹ for na terçeira speçia *que non dane o tuello mays pasa por meyo ontre o uiuo et a huña et esto mesmo lle faras en todo como che na segunda espeçya ensyney, pero que aynda y mays ha sobre esto conuen a saber que aparellada et descuberta a encrauada asy como o meestre faz talen aa huña de fora ataa a danadura do crauo que lixo nen podreen nenhũa non posa ficar na chaga por nenhũa gisa. Et Nota que todas llas encrauaduras que ha de dentro non tangen ao Cauallo ligeiramente se podem curar se foren linpas et ben aparelladas et lles meteren dentro na chaga seuo ou çera ou lleite ou outra qousa grosa que ante feruan con sal, et con¹⁰ esto asy caente queimaren ben a chaga, et gardena da agoa et de lixo et garira, esto he prouado.*

*Item. con sal mudo et con sarro de cuba que chaman*¹¹ tartaro curarsa a encrauada.

*Item. Val para esto a ffelugen et o ssal et o azeite*¹² todo amasado ençima posto.

*Item. Val para esto a crara do ouo anaçada con*¹³ vinagre et con azeite et posta ençima con pano¹⁴ ou con estopas.

*Item. Val para esto o poo dagalla et da murta et do llentisco metudo dentro na chaga, llauada ha chaga ante con vinagre forte, et Nota que todas llas danaduras dos pees ou das hunas*¹⁵ *que aueen por caion de clauo ou doso ou de fuste ou doutra qoussa qualquer que*¹⁶ *entre no uiuo da huña, ante que o pee ou a huña tangen para o cortaren como conuen deuenlle poer farellos ou semeas coytas con seuo de carneiro et con maluas en vinagre ataa que seian todos espessos et caentes*

¹ galla ou con ms. ² a ms. ³ Sic ms. ⁴ seguda ms. ⁵ Sic, por della do ? ⁶ lle lle ms. ⁷ encraua ms. ⁸ depoy con de entre líneas. ⁹ aencrauada ms. ¹⁰ et con et con ms. ¹¹ cham ms. ¹² azeit ms. ¹³ co ms. ¹⁴ paño ms. ¹⁵ Sic ms. ¹⁶ que om. ms.

5
2
ques os podon se offer et rellas abafados co pan bo liados de amiana acua u
a boyre ou de la boyre acua amiana e esto assi posto amisa adoo e abpo. of pozos
et fas as humas humidas pa se tallate mella et mayo ligerente p hu as tallan
iffete et deve arpadar abesta q for en chana da daga e do lizo et de amarga
pe en ella por y lle sepa yengoo faca no ffrades

Deu chana daga y fumaça
Dito aas uezes p de anfinca do aluetez qn en chana daga no se ben
destrubeta no pofada assi como deue hu que q apodree da chaga q fiza
en capada deve una huma face campo ond a huma e acapto qna pompendo
acape sobillo pce apasendo y achaga p yfane aquila porce aq chaga se
deue curar assi como deuso do be is capollo da chana daga p do de
mude deve aso assolla da huma acua achaga et destrubeta moy bo coa
adoniuo de q onte da chaga assi como va de q dus ontes en chana daga

Deu de foga q q de foga hu carne sobeta q nao soa sola dopce
Dorrence q se dana qce soa huma no uito dasolla arredo y porgoo ou
osso ou pedra ou estaco acua tuello da q sedana aas uezes moy mal otuello
da q chana daga p p pnegregeion do aluetez no tallan a huma como ra de
pafa de q apa da achaga nao do tuello hu sobeta de carne q tal
foja ylla chaga sobeta sola dopce aq sobetie de carne ylla aymerio et
ylla apam da huma fagas sobeta sola dopce e maneyo de foga et pote
de foga de le chama foga

Remedio qe adoo de foga
aader de foga fagas tal cura y meyan de colqas tanto da huma apce
da chaga q qna qna qn uel ond a sola dopce e aquila carne so
beu q chama foga de qes tallu ofigo acua acua da sola de q se
pa ofange et ofuncado ofange por en acua de foga ofonasa do mar et
et apaa bo co hu yano delano et legao bo et no lo tallas sta
fipissa do mar acua y fela ofigo do comesto et stando da huma
et ofigo ass p p pido cura da chaga y fican assi como do be de q
ontes chaga

(25 r.) *quaes* os poder sofrer¹ et teellos abafados con pano, ben liados des a mañaa ataa aa Noyte ou della Noyte ataa a mañaa. et esto asy posto amansa a door et abre os poros et faz as huñas humidadas para se tallaren mellor et mays ligeiramente por hu as tallar quiseren, et deuen a gardar a besta que for encrauada dagoa et do lixo et de caualgaren en ella porque lle seera perigoo see a non gardasen.

De encrauadura que fumea.

Auen aas uezes, por desensinaça² do alueiter, que a encrauadura non he bem descuberta nen pensada asy como deue, hu conuen que a podreen da chaga, que fica ençarrada dentro ena huña, faça camjño ontre a huña et a carne uiua, rronpendo a carne sobre llo pee, afazendo y a chaga por que saae aquella podreen a qual chaga se deue curar³ asy como desuso dito he no capitollo da encrauadura. Pero demanden dentro a so a solla da huña ataa chaga, et descuberta moy ben toda ata o uiuo, disy curen da chaga asy como ia dixen das outras encrauaduras.

Item. Desteia que quer dizer figo, hũa carne sobeia que naçe so a solla do pee.

Contençe que se dana o pee so a huña no uiuo da solla, entrando y perigoo ou osso ou pedra ou estacon ata o tuello de que se dana aas uezes moy mal o tuello, da qual danadura se se por⁴ negrengencya do alueiter non tallar a huña como ia de suso dixen, apar du a chaga naçe do tuello, hũa sobeieduen de carne que sal fora porlla chaga sobre lla solla⁵ do pee a qual sobeieduen de carne porllo apremamento et por lo apretamento da huña se faz sobre lla solla do pee en⁶ maneira de figo et porende jgualmente lle chaman figo.

Remedio contra a door do figo.

aa dor do figo faras tal cura: prjmeiramente tolleras tanto da huña arredor da chaga que aia espaço conuiniuel ontre a solla do pee et aquella carne sobeia que chaman figo, depois talla o figo ataa açima da solla de que seyra o ssange, et estancado o sange pom ençima do figo espona⁷ do mar et⁸ apretaa ben con huun pano de lino et legao ben et non lle tollas esta sponssa do mar ataa que seia o figo todo comesto et rraudo da huña, et o figo asy rraydo cura da chaga que ficar asy como dito he das outras chagas

¹ so sofrer ms. ² des ensinaça ms. ³ currar ms. ⁴ por por ms. ⁵ sollo ms. ⁶ et ms. ⁷ esponasa ms. ⁸ et ms.

dos pees **De fallacia asponssa** qn no potas ad ual moito pa
se comer offigo opo dos collos das abocacas qto popus on os
bites pous cozpuros pouts dros p' aluo opo p' aluo qto no poms
por q de moy forte p' enayeta garda delle por y qima y nichu
maneyra por q p' lo foygo p' llo posses otuello y de tempo se pode
p'ya p'yar et d'amar de alligsa esse estemayra del ahima toda uyd

X **De p'ub' actio** q q' eis de pees dos pees

Quocda g'ntia qn p'olla da hum q anda soo p'eo anda y t'ito qo
de p'p'adu y d'ignito m'ntos d'itos p'p'og'ffos q se p'ome et
p' p'as t'as p'otal p'ollo q'nde p'p'as q m'ntos m'nto no pode de
f'ender otuello de d'ne ass' como d'au et p'ollo d'p'as de p'etas
et de lingu d'uo p'esse otuello q'fendo p' ass' otuello p'esse on'e
et et p'olla d'ignit' d'p'ange p'p'ado on d'ignit' q de d'ignit' me
d'as p'ra d'oe h' q q' ras

X **Remedio pa esta d'oe d'p'p'as**

Quocda d'oe esta d'oe d'p'p'as d'ignit' abima ap'and'he d'oe p'ra p'as
meses q'ne q' d'oe abima de p'olle et ans meses am'and'he et ans
meses h'na p'ra d'ella p'p'as qto p'ra u'ad'ad'ura q'nde on p'p'as
p'ra p'ra l'up'as y y q'nto hum'ntos q' d'oe p'ra d'oe et p'ra p'ra
o d'am'allo m'ellor d'ignit' et p'ra u'ad'ad'ura ass' on estado p'p'as to
mo q' d'oe u'ad'ad'ura on p'p'as d'oe d'ignit' p'p'as q' p'alla do de
p'p'amento das h'ntos

X **Deu' d'ama estemayras**

Quocda ans meses q' d'oe d'ignit' de d'ignit' q' neglig'cia no
p'ra d'ignit' ass' como d'ignit' d'ignit' nos p'ras p'lo m'ntos dos h'ntos
p'ras q' p'ras d'ignit' de d'ignit'

Remedio q' d'ignit' d'ignit' d'ignit' de d'ignit' mal d'ignit'

(25 v.) dos pees. Et se falleçer a sponssa *que a non posas auer ual moyto para sse comer o ffigo o poo dos colloos das abroteeas, que lle porras, ou os outros poos corrosiuos¹ ssobre ditos, ssaluo o rossalgar que lle non porras porque he moy forte sen temperar, garda de lle poer y queima por nehũa maneyra porque por llo fogo, sse llo posseres o toello que he tenrro se poderrya sseqar et danar de tal giisa² que se estremarya del a huña toda uya.*

De ssubre acuto *que³ quer dizer despeeamento dos pees.*

Aconteçe aynda *que a solla da huña que anda soo pee, anda por tanto tempo desfferrada por llugarres montossos, duros, pedregossos⁴ que se escomen et sse ffaz tam ssotil porllo grande vssamento, que naturalmente non pode deffender o tuello de dentro assy como deue. Et porllo apremamento das pedras et do llugar duro fferesse o tuello Et ferindosse assy o tuello ffazesse ontre el et a solla ajuntamento de ssange pressado ou dumorres que de Custume deçem para a door hu quer que iaz.*

Remedyo para esta door do espeeamento.

Acorran Con esta cura: desollem llogo a huña tirandolle o tenpan, pero aas uezes conueen *que toda a huña dess ssolle, et aas uezes a meatade, et aas uezes hũa parte della segun que lle for a danadura grande ou peqena, para se liuraren por y aquelles humorres que deçeren aa door. Et para sse o Cauallo mellor curar⁵ et para uyr a huña a sseu estado ffaras como che adeante ensynarey eno capitollo ssyginte que ffalla do dessollamento das huñas.*

De *que chaman estenpaduras.*

Conteçe aas uezes *que o agooamento do Cauallo, que por negligençya non ffoy curado asy como conuyña, deçem aos pees por llo mouemento dos humorres que para as coxas de Custume.*

Remedyo *contra as enpaaduras que ueen do agooamento mal curado⁶.*

¹ *corrosiuos* ms. ² *giisa*, con la segunda *i* entre líneas. ³ *que que* ms. ⁴ *predregossos* ms. ⁵ *currar* ms. ⁶ *currado* ms.

(26 r.) Cauallo *que* manqía de tras ou en andando *non* se fica *senon* na punta do pee postrimeiro, et sem outro dobramento enderença et alça o pee çopo dereitamente a queste sentese da juntura *que* he o noo de sobre llo trauadoyro.

Do Conoçemento¹ das doorres do Cauallo.

Cauallo *que* ha a door no corpo² dentro contynoadamente *ten* as orellas fryas et os ollos couos he mal enfermo.

Cauallo *que* ha door do curaçon et llança os sospiros dos narizes et choramlle os ollos ameude aperto he de morte³.

Cauallo *que* ha door domorres fryos como rreyma ou de uerme ou uolatiuo na cabeça et contynoadamente llança por llos nares vmores asy como agooa grossa et frya como mormos adur escapara.

Cauallo *que* ha door darregiato *que* deita porllo sesso tanto esterco como agooa *que* non lle fica no uentre esterco *que* todo nos⁴ llança fora a pouco tempo morrera.

Cauallo *que* ha enfirmydade *que* o faz suar cada huun dos nenbros del teueren as tortoras contynoadamente adur pode escapara *que* seia saao.

Cauallo *que* ha door friura da cabeça et a cabeça et os ollos jinchados et em andando sabedeia *con* a cabeça *que* trage pesada et llança aas costas as orellas frias adur ou nunca escapara.

Cauallo *que* ha door destrangollo et *con gran* careza et *con soo* llança et rreçebe o aar porlos nares et porlla boca⁵ et ha todo o goto jinchado et groso *que* adur podera goaryr.

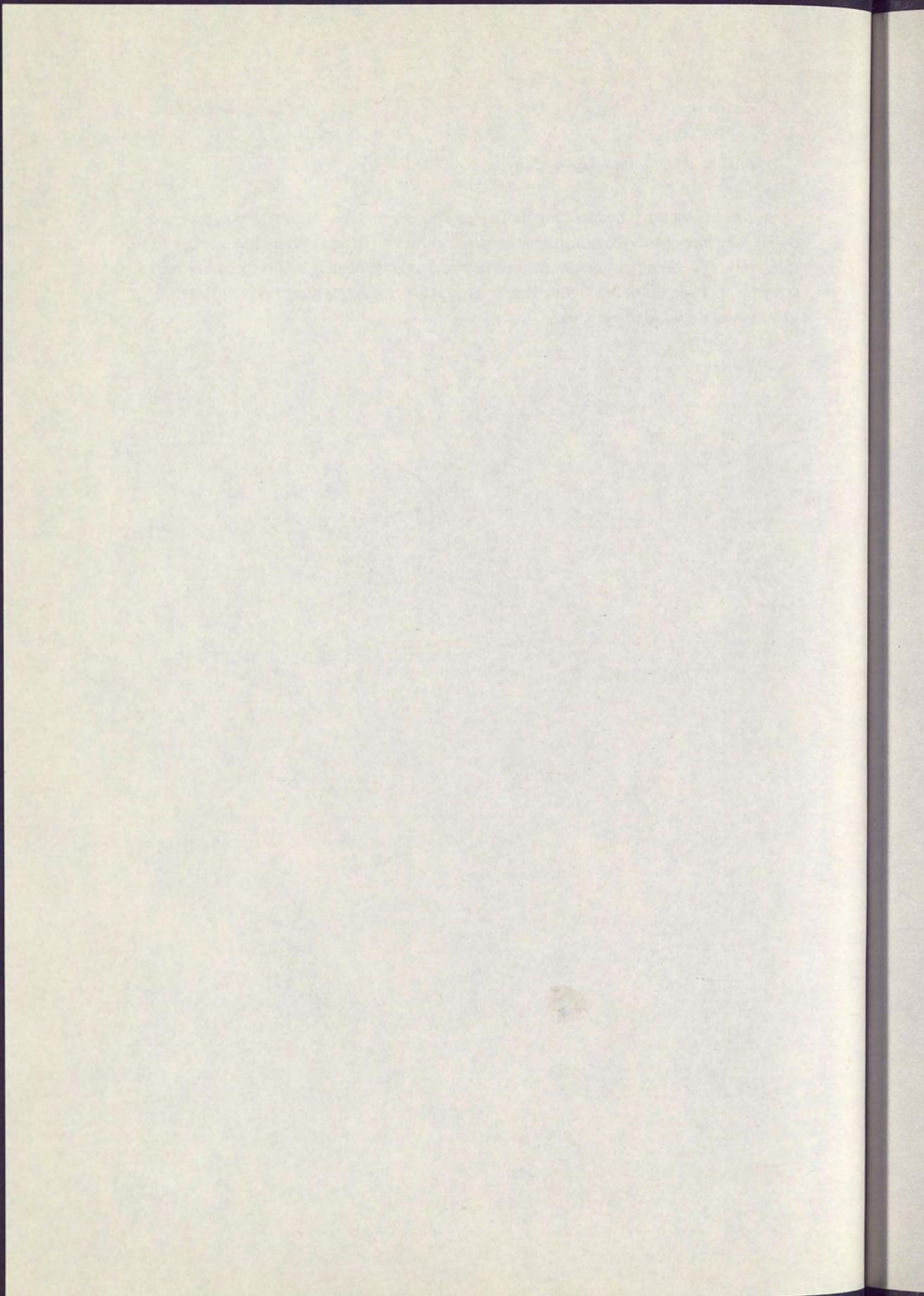
Esta obra *composo*⁶ Jurdam Ruuo Caualleiro de Calaura⁷ famjliaryo do enperador don⁸ fradari^{que} segundo⁹, o qual foy ensinado *por* llo dito enparador de todas llas quoussas sobre ditas et foy esprouado na alueitarya dos Cauallos en casa do dito enperador *con que* vyueu *por gran tempo*. Ja acabada he a obra.

¹ *Conoçem* ms. ² *no corpo*. La lectura es incierta por emborronamiento del texto; *no* lleva una tilde encima y *corpo* un signo de abreviación que parece una *t*. ³ *mortos* ms. ⁴ *non* ms. ⁵ *boça* ms. ⁶ *coposo* ms. ⁷ *Calurea* ms. ⁸ *do* ms. ⁹ *segudo* ms.

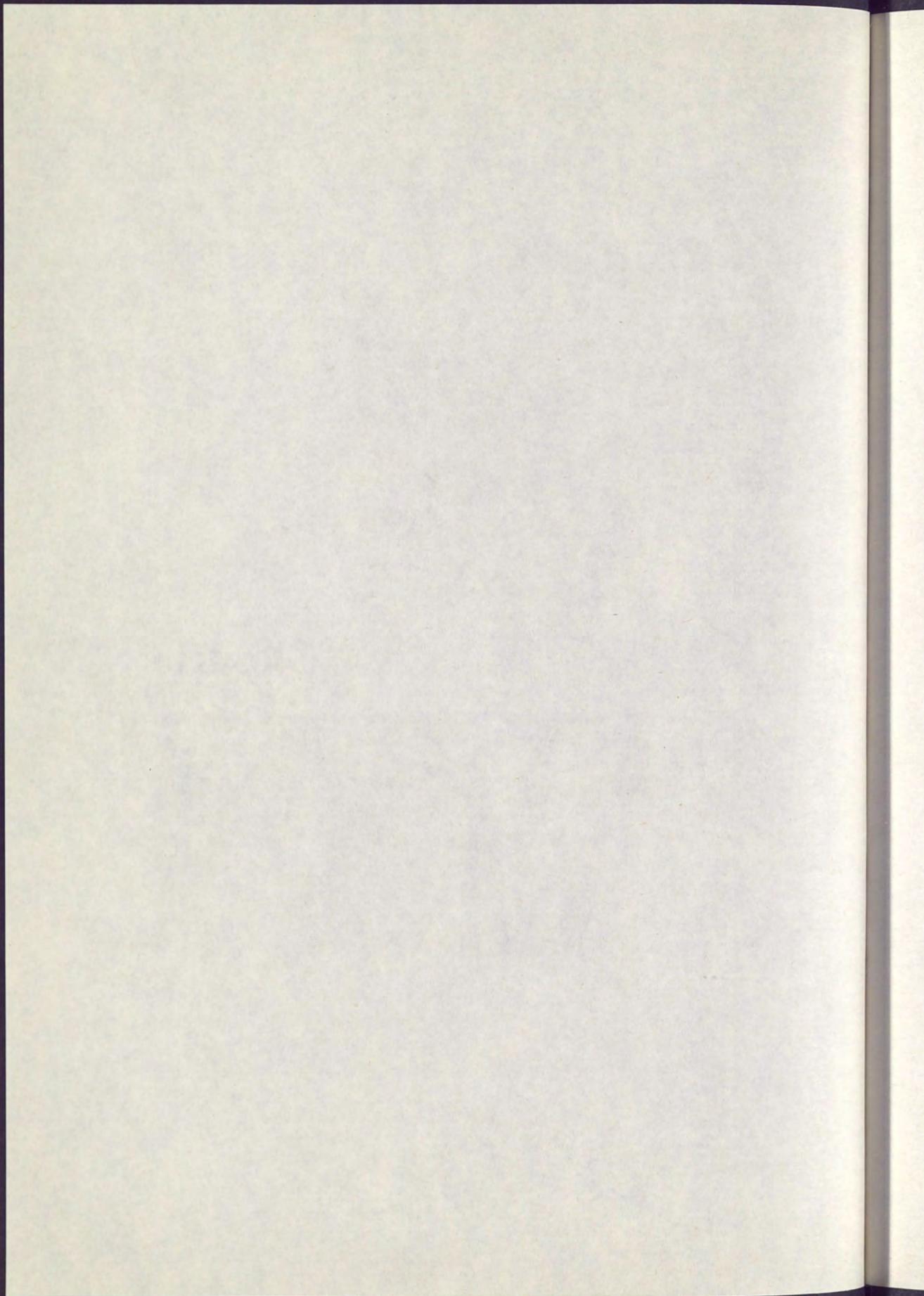
(26 v.) Titollo da sangrya do Cauallo.

quando *quiseres* sangar o Cauallo fageo ante escaentar et suar et depois a pouco tempo sangreno nas veêas en *que* se deue sangrar et gardao depois *que* no dia da sangrya non beba moyto nen coma senon a meatade da çeea *que* sooe a comer ou a *terça parte*, et en outro dia siginte denlle as duas partes, eno *terçeiro* dia denlle *entregamente* sua çeea. deus graçyas.

Glosario

A

A art. 'la': *a agoa* 3 r.; *a agooa* 13 v.; *a alfauega* 12 v.; *a alfeuega* 16 v.; *a alosna* 16 v.; *a barra* 4 r.; *a beberagen* 11 v.; (3) 12 r.; *a besta* 9 v.; 20 v.; (2) 22 r.; 25 r.; *a boca* 3 r.; (2) 4 r.; (4) 4 v.; (5) 15 r.; *a branca ursina* 10 r.; *a braueza* 1 r.; *a cabeça* 2 v.; (2) 4 r.; (2) 5 r.; 8 r.; (2) 8 v.; (2) 9 r.; (2) 11 r.; 11 v.; (4) 13 v.; (5) 14 r.; 23 r.; (2) 26 r.; *a carne* 5 v.; 7 r.; (2) 7 v.; (2) 9 r.; 15 v.; 20 v.; 21 v.; (2) 22 r.; 23 v.; (3) 24 r.; (2) 25 r.; *a chaga* 7 v.; 8 v.; 11 r.; 15 r.; 16 r.; (4) 16 v.; (2) 22 r.; (2) 22 v.; 23 r.; (9) 24 r.; (4) 24 v.; (2) 25 r.; *a casca* 16 r.; 19 r.; *a coyxa* (2) 21 v.; *a deanteira* 12 v.; *a decauçon* 10 r.; *a dita* 9 v.; 10 r.; 10 v.; 11 r.; 11 v.; 18 r.; 20 v.; 23 r.; *a dollor* 23 v.; *a door* (2) 7 r.; (2) 8 r.; (2) 8 v.; 9 r.; (2) 9 v.; 10 r.; 11 r.; 12 v.; (2) 13 v.; 15 r.; 15 v.; (2) 16 r.; 16 v.; 17 v.; 19 r.; 19 v.; (2) 20 r.; 20 v.; 23 r.; (2) 25 r.; 25 v.; 26 r.; *a Egoa* 1 r.; 1 v.; *a egooa* 1 v.; *a Egoua* 1 r.; *a encaçadura* (2) 19 v.; 24 r.; *a encraudadura* 24 r.; (5) 24 v.; 25 r.; *a enfermidade* 11 v.; 13 v.; *a ensartiladura* 21 r.; *a ensartilladura* 21 r.; *a escuriduen* 15 r.; *a espina* (4) 21 v.; *a estopa* (2) 7 v.; *a estrabioula* 16 r.; *a fendadura* 11 r.; 23 r.; *a ferruien* 16 r.; *a ffelugen* 24 v.; *a fistolla* 12 v.; (2) 22 v.; 23 r.; *a força* 2 v.; *a fremusura* 5 r.; 5 v.; *a friura* 14 r.; *a garganta* 8 r.; *a geraçon* 1 r.; *a gran quebradura* 22 r.; *a greda* 8 v.; *a greeda* 10 v.; *a grosseen* 23 v.; *a grusura* 1 r.; *a herua* 7 r.; *a humidade* 13 v.; *a huna* 23 r.; 24 r.; *a huña* 21 v.; 22 r.; (3) 23 r.; 23 v.; (7) 24 r.; (4) 24 v.; (3) 25 r.; (4) 25 v.; *a juntura* 19 v.; (2) 20 r.; *a linaça* 19 v.; *a llãa* 1 v.; *a llandoa* 7 v.; *a llandooa* 7 r.; 7 v.; 8 r.; *a llengooa* (4) 15 r.; 15 v.; *a lluz* 3 v.; *a maestrya* 2 r.; *a maniadeira* 2 v.; *a manteiga* 14 v.; *a mão* 2 r.; *a mayor parte* 19 r.; *a meatade* 25 v.; 26 v.; *a meezina* 16 r.; *a mercurial* 10 r.; *a moor parte* 13 v.; *a nasença* 1 r.; *a natura* 1 v.; 2 v.; (3) 5 v.; *a Natura* 5 v.; *a obra* 23 r.; 26 r.; *a outra* 3 r.; 5 v.; 7 r.; 15 v.; *a palla* 2 v.; *a paritaria* 10 r.; *a pena da galina* 20 r.; *a pimenta* 10 v.; *a podrem* 18 r.; *a podreen* 16 r.; 25 r.; *a polmoeira* 11 v.; *a primeira* 24 r.; *a prjmeira* 7 v.; *a qeixada* 5 v.; 18 r.; 18 v.; *a qual* 11 v.; 13 r.; 17 r.; 18 v.; 23 r.; 24 r.; (2) 25 r.; *a quarta parte* 20 r.; *a queixada* 18 v.; *a Rayz* (2) 19 r.; *a rredeea* 3 v.; *a rredeã* 4 r.; *a rreyz* 19 v.; *a rrizjna* 18 r.; *a sal jema* 14 v.; *a sangrya* 11 r.; *a segura* 12 v.; *a seda* 23 r.; *a seestra* 3 v.; *a sela* 3 v.; *a sella* 13 v.; 16 r.; *a semelauil* 2 r.; *a semente* 11 v.; *a siba* 14 v.; *a solla* (2) 24 r.; (2) 25 r.; (2) 25 v.; *a sostra* 16 v.; *a sponssa* 25 v.; *a ssolla* 25 r.; *a sustancya* 11 v.; *a sustança* 20 r.; *a suur* 12 r.; *a taladura* 15 v.; *A Erua tu* 10 v.; *a tasna* 10 v.; *a terça parte* 26 v.; *a uea mestra* 20 v.; *a uentosidade* 9 v.; *a uixiga* 10 r.; *a verdade* 1 r.; *a verga* 10 r.; 10 v. = **ha**. **As** art. 'las': *as arterias* 11 v.; *as arteryas* 9 r.; *as bestas* 4 v.; *as carnes* 2 v.; 4 v.; 22 v.; *as coixas* 1 v.; (3) 2 v.; (2) 3 v.; 5 v.; (3) 7 r.; 8 r.; (3) 11 r.; (2) 12 r.; *as coues* 16 v.; *as coixas* 21 r.; 25 v.; *as craras dos ouos* 7 v.; 14 v.; 16 r.; *as chagas* (3) 4 v.; (3) 7 v.; 15 r.; 15 v.; (4) 16 r.; 20 v.; *as danaduras* (2) 15 v.; 20 r.; 20 v.; *as danadurras* 20 v.; *as ditas* 1 r.; (2) 8 v.; 9 r.; 10 r.; 19 v.; *as doorres* 17 v.; *as duas* 26 v.; *as encaçaduras* 24 r.; *as enfermidades* 2 v.; *as enpaa-*

duras 25 v.; *as* entradajas 11 v.; *as* entradanas 3 r.; *as* eruas 13 v.; 24 r.; *as* espaaduras 17 r.; *as* espadoos 16 v.; *as* estopas 7 v.; 16 v.; *as* farzomas 12 v.; *as* fauas 11 r.; *as* ferraduras 3 r.; *as* follas 16 r.; 18 v.; *as* formas 4 r.; *as* gorgomellas 9 r.; *as* gretas (5) 20 v.; *as* heruas 10 v.; *as* huçeras 15 v.; *as* hunas 3 r.; 20 r.; 24 v.; *as* huñas (2) 3 r.; 7 v.; *as* hynas 1 v.; *as* junturas 5 r.; 20 r.; 20 v.; *as* lias 19 r.; *as* llandoas 8 v.; *as* llandooas 7 r.; 14 r.; *as* llesmez 19 v.; 21 v.; *as* lliadurras 2 r.; *as* maaos 2 v.; *as* maluas ballofas 10 r.; *as* maneiras 4 r.; 24 r.; *as* maãos 10 v.; 11 r.; 11 v.; *as* orelas (2) 26 r.; *as* ouas (4) 20 r.; *as* outras meezinas 22 r.; *as* pernas 21 r.; *as* postas 23 v.; *as* qeixadas 14 r.; 15 r.; *as* qoixas 1 v.; 2 r.; 2 v.; *as* qousas 1 r.; 2 v.; *as* queimaduras 19 r.; *as* rrayzes 23 r.; *as* rreens (3) 17 v.; *as* rreizes 10 v.; *as* rrens 17 v.; *as* rreyzes (2) 21 v.; 23 v.; 24 r.; *as* sedas 7 v.; *as* semeças 10 v.; *as* sobre ditas 21 v.; *as* sobreditas 15 r.; *as* sollas 23 v.; *as* tiuas 11 v.; *as* tortoras 26 r.; *as* tripas (3) 13 r.; *as* ueças 9 r.; 9 v.; *as* uentaas 12 r.; *as* veças 9 v.; *as* vellas 4 v.; *as* viollas 10 r.; 12 v.

A pron. 'la': *a* auendo 2 v.; *a* acharen 7 v.; *a* posa topyr 11 v.; *a* qeimaren 22 r.; *a* trage mal 22 r.; qual *a* poder sofrer 12 r.; que *a* non posa boluer 12 r.; que *a* non posas auer 25 v.; que *a* ouuer 11 r.; que *a* pelle 20 r.; se *a* ouuer dura 4 r.; see *a* non poder liar 8 v.; see *a* non gardasen 25 r. **As** 'las': de *as* entrar 4 v.; se *as* comese 7 r.; que *as* qeime 7 v.; non *as* deuen 8 v.; *as* tiraren todas 9 r.; *as* conforta 10 v.; see *as* meteren dentro 10 v.; *as* façás fumegar 12 r.; ante que *as* tires 16 v.; *as* estreita 20 v.; quaes *as* poder sofrer 23 v.; por hu *as* tallar quiseren 25 r.

A vb. 'tiene': que *a* no peito 8 r.

A prep. 'a': *a* aquel que 3 v.; non lle deuen *a* acorrer 7 r.; *a* semellança do boy 5 r.; ssooe *a* acaecer 8 r.; deuenlle *a* acorrer 8 v.; non *as* deuen *a* amouer da chaga 8 v.; deues *a* auer gran femença 9 r.; dalle *a* beber agooa (2) 9 v.; 13 r.; *a* aquel lugar 10 v.; dalle llogo *a* beber 11 r.; *a* auondo 11 r.; *a* aqual enfermidade 11 v.; *a* a qual enfirmydade 13 r.; *a* gallope 3 v.; 4 r.; 13 r.; *a* gallopo 3 v.; *a* aquell jnchaço 18 v.; sooelle *a* acorrer 22 v.; *a* arredor da chaga 24 r.; *a* qen o uyr 2 v.; estercar *a* llonge 13 v.; *a* maneira de sarna 20 v.; *a* maneira douo 5 v.; *a* mehude 10 r.; deuen *a* meter 8 v.; *a* nehua gisa 22 v.; *a* nehua maneira 23 v.; *a* o peito 4 r.; *a* o uerme 8 v.; *a* os mosos 4 v.; solto *a* paçer 13 v.; *a* par das 6 r.; *a* paso 12 r.; 13 r.; *a* pee 3 v.; *a* pequeno paso 7 r.; *a* pouco tempo 26 r.; *a* preto das 9 r.; *a* preto do 11 v.; *a* que chama 7 r.; 8 r.; 16 r.; *a* que chaman (2) 5 v.; 9 v.; 18 r.; 19 v.; *a* que 7 v.; *a* que deuen acorrer 21 r.; *a* que dizen 2 v.; (2) 4 r.; 5 v.; 19 v.; 20 v.; 22 r.; *a* que uen esta door 20 v.; semellaue *a* sy mesma 7 r.; *a* sua geraçon 1 r.; *a* sseu estado 25 v.; nen este *a* sol 11 v.; *a* so *a* ssolla da huña 25 r.; *a* so o freo 4 v.; *a* seu estado 12 r.; 13 r.; 23 r.; *a* seu lugar 11 r.; 21 r.; se ueer *a* huun pee 23 v.; se non deue *a* liar 20 v.; deuen *a* acorrer nen *a* llauar 7 r.; *a* destro et *a* seestro 3 v.; non veña outra uez *a* seer qeimado 19 r.; se soe *a* sangar 17 r.; deuen *a* sangar 19 v.; conuen *a* saber 3 v.; 7 r.; 22 v.; 24 r.; 24 v.; deues *a* saber 16 r.; *a* rrogo de 1 r.; *a* sa pesuduen 11 v.; deues *a* rraer 8 r.; *a* uso et seruiço 1 r.; *a* toda *a* cabeça 14 r.; *a* todo asanamento 21 v.; *a* tres anos 1 v.; *a* trote 4 r.; *a*

tal door 9 r.; *a tal* enfermidade 8 v.; *a sobre llo jeolo* 19 v.; *A atal door* 12 r.; *A esta door* 8 r.; 15 r.; 16 v.; 18 r.; *a esta* enfermidade 11 v.; *A estas* enfermidades 14 v.

A 'a la': *deue a andar a egoa* para fazer seu potro 1 v.; *a noite* 7 v.; 8 v.; que soben *a cabeça* 8 r.; *llegao a cabeça* 14 r.; *apertada a cabeça* 14 v.; *a manãa et a noyte* 20 r.; *ataa a manãa* 25 r.

A de dentro 'por dentro': que vem das coxas *a de dentro* a que dizen encaçadura 19 v.; se fere con o pee *aa maa* *a de dentro* nos trauadoiros 19 v.

A defora 'por fuera': *abrillas os ollos en quatro dedos a defora* 14 v.

A mehude 'a menudo': et faz *lle a mehude feryr os jllaes et llatejar* 10 r.

A meude 'a menudo': *a meude* porlla villa 4 r.; quanto mais *a meude* correren 5 r.; se *lle esto a meude* fezeren 14 r.; *a meude rrenouadas* 21 v. = **ameude**.

A meudo 'a menudo': *bulira a meudo* con os pees 11 r.

A miude 'amenudo': *lleuandoo porllos ditos llugares a miude* 4 r.; Et *a miude* con sobeieduen de carne 5 v.; por o que os guarda *a miude* da hũa parte et da outra 9 v.; et faz *a miude* esterocar o Cauallo 13 r.; *pazer a miude* eruas peqenas 13 v.

A mjude 'a menudo': *lleuandoos a mjude* como conuen 18 r.

Aa 'a': *aa myude* 2 r.

Aa 'en la': se deleitam *aa* bondade et *aa onrra* da cauallarya 1 r.

Aa 'a la': *aa Egoa* 1 r.; *aa manãa et aa noite* 2 r.; *aa manãa como aa noite* 2 r.; *asy aa manãa como aa noite* 2 r.; *aa manãa et aa noite* 7 r.; *aa llandooa* 7 v.; *manãa et aa noite* 8 r.; *aa callosydade* 19 r.; *aa carne* 22 r.; *aa carne uiua* 24 r.; *aa chaga* 24 r.; *aa door* 18 r.; 25 v.; *aa dor* 25 r.; *aa huña* 23 v.; 24 v.; *aa maa* 19 v.; *aa myude* 2 r.; *ataa aa Noyte* 25 r.; *aa onrra* (2) 1 r.; *aa outra* 14 v.; *Aa qual* 23 r.; 24 r.; *aa sa uontade* 11 r.; *aa sa vontade* 13 v.; **aas** 'a las': *aas coixas* (2) 2 v.; 7 r.; 11 r.; 11 v.; 17 v.; *aas costas* 26 r.; *aas huñas* 5 r.; 22 r.; *aas pernas* 7 v.; *Aas quaes* 10 v.; 15 v.; *aas uezes* 5 r.; (9) 5 v.; 6 r.; 7 r.; 8 r.; 10 v.; (3) 11 r.; (3) 12 r.; 13 r.; (2) 14 r.; (3) 14 v.; 15 r.; 16 r.; (4) 17 r.; (3) 18 r.; (2) 18 v.; 19 r.; 21 v.; 22 r.; (3) 22 v.; (3) 23 r.; (2) 23 v.; (2) 25 r.; (4) 25 v.; *aas vezes* 1 v.; 8 r.; 13 v.; 15 v.; 16 v. La forma reducida **as** ocurre en: *as uezes* 8 v.; 9 r.; 9 v.; 10 r.; 13 r.; 13 v.; 14 r.; (4) 15 r.; (2) 19 r.; 20 v.; 21 r.; 21 v.; *as vezes acaeçe* 21 r.; *deçem as coxas* 21 r.; *posa deçer as* *entradas* do Corpo 11 v. Cf. **as**.

Aagoamento 'aguamiento': Remedio contra o *aagoamento* 12 r.

Aapeo 'apio': *alffauega de coura et o aapeo et o gigante* 19 r. = **apeo**.

Aar 'aire': *ca o aar et liureduen* 1 v.; *porllo aar da Noite* 3 r.; et *esta ao aar* ou *ao vento* 9 v.; *a cabeça do Cauallo* contra o *aar* 11 v.; *rreçebe o aar* porlos nares 26 r. No usa la forma *aire* (ya en las *Cant. St^a. María*) y la variante *ar* está reservada para el adv. *ar*.

Aas. Cf. **Aa**.

Aauondo 'a abondo': *ca see o Cauallo non beber aauondo non podera fillar carne* 3 r.; que teuer o Cauallo no espiñaço della *aauondo* 23 v. = **auondo**.

Abafados 'abahados': et teellos *abafados* con pano 25 r.

Aberta 'abierta': *aberta* a boca do Cauallo Como dixे 15 r.; **abertos** 'abiertos': pellos poros que estam *abertos* 12 r.

Abertamente 'abiertamente': mais *abertamente* 4 r.

Abrirllas 'abrirle has, le abrirás': *abrirllas* os ollos en quatro dedos 14 v.; **abre** 'abre': et *abre* os poros 25 r.

Abroteas 'abrótanos': o poo dos collos das *abroteas* ual mays que todos llos outros 22 v. =

Abrotēas 'abrótanos': con o poo dos colloos das *abrotēas* ou con os outros poos 23 v. =

Abroteeas 'abrótanos': çumo dos colloos das *abroteeas* 22 r.; poo dos Colloos das *abroteeas* mesturandolle tanto de cal uiua 22 v.; o poo dos colloos das *abroteeas*, que lle porras, ou os outros poos corrosiuos 25 v.

Acabada 'acabada': ja *acabada* he a obra 26 r.; **acabado** 'acabado': Et esto *acabado* como dixे 4 v.; **acabados** 'acabados': et depois *acabados* os Noue dias 7 v.

Acaecer 'acaecer': como ssooe a *acaecer* por moitas uezes 8 r.; **acaçe** 'acaecer': As vezes *acaçe* que todas llas coyxas do Cauallo se jnchan 21 r.

Acaenta 'calienta': *acaenta* todo outra uez ben 10 v.

Acançadura 'alcanzadura': De acritione uel *acanzadura* 6 r. = **ençalçadura**. Cast. el *alcançadura* en *Libro de los Caballos*, p. 98.

Acoita 'acuita': *acoita* moito o Cauallo 9 v.

Açafran 'azafrán': con huun pouco *daçafran*; destenperao 11 v.; et *daçafran* et dolio das viollas 13 r.

Açeche 'aceche, caparrosa': con pirjtro mudo que he *açeche* 22 v.

Açendan 'cautericen': Para esto ual queimar anbas llas uentāas das trincheiras que chaman meestras ou as *açendan* con fogo conuynyuelmente 14 v.

Açidental 'accidental': Verme he enfermidade *açidental* 7 r. = **açydentaes**.

Accidentalmente 'accidentalmente': danaduras que ueen ao Cauallo *accidentalmente* 6 r. =

Açidentalmente 'accidentalmente': et non naturalmente, que chaman *açidentalmente* 5 v.

Açydentaes 'accidentales': das enfermidades del, asi Naturaes como *açydentaes* 1 r.

Açima 'encima': et vay por medio da huña ataa *açima* 23 r.; talla o figo ataa *açima* da solla 25 r.

Acoita 'acuita, aflige': et *acoita* moito o Cauallo 9 v.

Aconteçe 'acontece': *Aconteçe* aynda que a solla da huña 25 v.

Acorrer 'acorrer': deuenlle a *acorrer* llogo 8 v.; deues lle asy *acorrer* 13 v.; lle deuen *acorrer* no començo 15 v.; deuen *acorrer* con coyturas 21 r.; deuelle *acorrer* ca se enuelleçer 22 r.; sooelle a *acorrer* aas uezes 22 v.; **acorrán** 'acorrán': *acorrán*

con estos rremedios 15 v.; *Acorran* Con esta cura 25 v.; **acorrer lle as** 'acorrer le has': *acorrer lle as* llogo 19 r.; **acorreras** 'acorrerás': A esta door *acorreras* en esta maneira 15 r.; A esta door *acorreras* en esta gisa 22 r.; **acoreren** 'acorrerien': he mes-ter de lla *acoreren* cedo 8 r.; agiña non *acoreren* 11 r.; **acorreren** 'acorrerien': se llo çedo non *acorreren* sarranselle as arteryas 9 r.; et lle llogo non *acorreren* 23 v.

Acreementamentos 'acreementamientos': dos desfalimentos et mingooas et *acreementamentos* 6 r.

Acreeçenta 'acreeçenta': o moyto comer *acreeçenta* os omores 24 r.; **acreeçentam** 'acreeçentan': naturalmente *acreeçentam* os nenbros 2 v.; **acreeçentaRyan** 'acreeçentarian': a herua et o feno *acreeçentaRyan* os homores 7 r.

Acreeçer 'acreeçer': soe por moitas uezes *acreeçer* por rrazon da maa estada 22 r.

Acritione lat. De *acritione* uel *acanzadura* 6 r.

Acustumamento 'acostumbramiento': no començo da ensinança et do *acustumamento* do potro 3 v.

Acuto, **ssubre** lat De *ssubre acuto* que quer dizer despeamento dos pees 25 v.

Açorregos 'zurriagos': no no deuen ferir con *açorregos*, nen con vara 4 r. = cf.: ast. *zorregas* 'correas para zurrar'; port. «*Azorrague* açoute de várias correias trançadas, atadas a um pao, ou de uma so; usãono os cocheiros e outros. para tanger bestas» (A. de Moraes, *Dicc. Ling. Port.*, 3ª ed., s. v.) (no veo la referencia al final); gall. *zorregar* (DCECH, s. v. 'zurriaga').

Açydentaes 'accidentales': das enfermidades del, asi Naturaes como *açydentaes* 1 r.

Achar 'hallar': quaes poderen *achar* 12 r.; **acha** 'halla': pero aas uezes *acha* outro rremedyo 12 r.; **acharas** 'hallarás': et *acharas* dentro como grãaos 9 r.; desta door *acharas* rremedio 17 r.; que suso *acharas* escrito 17 r.; **acharen** 'hallaren': et pois que a *acharen* 7 v.; **achares** 'hallares': da mais grosa cana que *achares* 9 v.; **achado** 'hallado': tal Remedio he *achado* 11 v.

Adataldom 'clase de freno': outro freo a que dizen *adataldom* ha o moso mais longo que os outros 4 r. No se menciona en el cap. XI «das naturas e das maneiras dos ffreos» del *Livro d'Alveitaria* del Mestre Giraldo (R. L., XII, 12-13) ni en el *Libro de los Caballos*, pp. 9-11.

Adeante 'adelante': na sua Naçença, et *adeante* 1 r.; como te ensinarey *adeante* 2 r.; tanto *adeante* mellor sofrera 3 v.; des ally *adeante* 7 v.; et dalj *adeante* 7 v.; que se *adeante* segen 10 v.; destas cousas *adeante* escritas 11 v.; non poderan *adeante* creçer 20 r.; en como *adeante* mostrarey 24 r.; como che *adeante* ensynarey 25 v.

Adedentro 'por dentro': sangreno *adedentro* 20 v.

Adefora 'por de fuera': fregandoo *adefora* con manteiga 14 r. = **a de fora**.

Ademais 'además': *Ademais* pois que o Cauallo for de jdade conprida 2 v.

Adentro 'adentro': que se ieera *adentro* no corpo 9 r.; metuda porllos nares *adentro* 14 r.

Adoeçer 'enfermar': por rrazon da friura, poderia *adoeçer* 2 v.

Adraguchos 'diviesos': da dor a que chama uerme ou *adraguchos* 7 r. Es variante desnasalizada de *adragunchos* que registra el port. *adragunchos* / *dragunchos* < lat. **dracunculus** (cf. C. Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII, 228-229; REW 1760). García de Diego cita un «*adragoncho* 'divieso' ant. port.; *adraguncho*, id. gall. port.» (DEEH, s. v. dracunculus) sin precisar fuente de información.

Adur 'dificilmente': *adur* posa fillar 2 v.; *adur* pode estar correito 10 r.; *adur* pode soprar 11 v.; *adur* o pode omen fillar 12 r.; *adur* podera engordar 12 v.; *adur* lle ficara no uentre 13 r.; *adur* pode estar sobre llas pernas 13 r.; *adur* se faz ao Cauallo 13 v.; *adur* pode comer 15 r.; *adur* se pode alçar 17 v.; *adur* alça os braços 18 v.; *adur* se podem ben curar 20 v.; *adur* escapara 26 r.; *adur* pode escapar 26 r.; *adur* ou nunca escapara 26 r.; *adur* podera goaryr 26 r. = **a dur, aduur, aduro**.

Aduro 'dificilmente': que *aduro* pode espirar 9 r.

Aduur 'con dificultad': non pode as coixas carretar senon *aduur* 11 r.

Aduz 'aduce': o poo *aduz* tosse et deseca as entradanas 3 r.; et *aduz* por llos nares homores 8 r.; aas uezes *aduz* asy jnchaço 12 r.; aas uezes *aduz* aos ollos nuuës 14 v.

Afaagandoo 'halagándolo': tangendoo et *afaagandoo* ataa que seya manso 2 r.; *afaagandoo* et lleuandoo porllos ditos llugares 4 r.

Afam 'afan': sem *afam* o causalgar a Egoua 1 r.; sem *afam* deuenno trager porlla rrenda 3 v.

Afazendo 'acostumbrando': rronpendo a carne sobre llo pee, *afazendo* y a chaga por que saae aquella podreen 25 r.

Afeuega de cooura 'parietaria': a paritaria, que he *afeuega de cooura* 10 r. = **alfeuega / alfauega**.

Afirmo 'afirmo': *Afirmo* pero que o potro 1 v.

Afraceçe 'enflaquece': por llo dito uazamento do uentre *afraceçe* tanto que *adur* pode estar sobre llas pernas 13 r. Con -ce- por -que-. Implica un inf. *afraquecer no documentado en port. o gall., pero sí en el ast. occid., donde se registra «*Afraquecerse*. Desmayarse» (Acevedo - Fernández, *Voc. Bable Occid.*, s. v.).

Agalla 'agalla': do sange do dagron et de *agalla* et de todas estas fillaras jgualmente tanto de huun como doutro 17 v.

Agallopar 'galopar': para o fazer correr, saltar et *agallopar* tenperadamente 5 r.

Agarda 'aguarda': *Agarda* quando o Cauallo ouer mais llonga a qeixada de juso 5 v.; **agardao** 'guárdalo de que': Et *agardao* que non beba 13 v.; **agardara** 'guardará': mais craramente *agardara* seus passos 4 r.; **agardate** 'guárdate de que': et *agardate* non lle deites del moito nen sobeio 15 r.; **agardem** 'guarden': et *agardem* senpre o Cauallo que non meta os pees en agoa 23 v.

Agaña 'pronto': se lle *agiña* non acoreren 11 r.

Agoa 'agua': na *agoa* doce ou salgada 2 r.; pois que o da *agoa* trouxeren 2 v.; et *agoa* para o cauallo 3 r.; ha *agoa* caente 3 r.; con *agoa* caente 14 v.; 20 r.; quanto a

agoa he mais frya 3 r.; en *agoa* frya 20 r.; ante que beba *agoa* 13 r.; *agoa* ou humores fryos 13 v.; en *agoa* feruente 20 r.; *agoa* no estrabo 20 v.; na *agoa* do mar 20 v.; por *agoa* et por llamas 22 r.; por *agoa* lixosa 23 v.; non meta os pees en *agoa* 23 v.; gardena da *agoa* et de lixo 24 v. =

Agooa 'agua': en pequeno paso a *agooa* 2 r.; *agooa* frya 8 r.; 9 v.; 11 r.; *agooa* caente 9 v.; 12 r.; 14 v.; 19 v.; *agooa* en olla linpa 10 r.; *agooa* en olla noua 10 v.; en *agooa* 11 r.; da *agooa* 11 r.; 13 r.; na *agooa* 11 v.; aquela *agooa* 12 v.; como *agooa* 14 v.; (2) 26 r.; farzomas en *agooa* 12 v.; dalle a beber *agooa* morna 13 r.; pella *agooa* 13 v.; como a *agooa* 13 v.; sal vinino ou *agooa* 16 v.; *agooa* grossa et frya 26 r. = **agoa**. No usa la graffia **agua**.

Agoamento 'aguamiento': que o *agoamento* do Cauallo 25 v.; ueen do *agoamento* mal curado 25 v.

Agosto 'agosto': o mes meiado ataa çima *dagosto* 3 r.

Agraeamento 'agravamiento': *agraeamento* a que chama Infustico 12 r.

Aguado 'aguado': como se fose *aguado* 23 v.

Aguda 'aguda': a çernella non *aguda* mais como tenduda 5 r.; con llançeta ben *aguda* 15 r.; con lançeta *aguda* et caente 16 r.; **agudo** 'agudo': con canyuete *agudo* 9 r.

Agulla 'aguja': mete *agulla* de fero fervente no meogoo 12 v.

Ainda 'aun': fazese *ainda* hũa danadura no espiñaço 16 r.; fazense *ainda* enfermidades ontre as junturas 20 v.; he *ainda* mellor 22 v. =

Ajnda 'aun': ha *ajnda* outras maneiras de freos 4 r.; Son *ajnda* outras llandoos 9 r.; geerese *ajnda* outra door 10 r.; Para esto he *ajnda* cousa maravillosa 10 v.; Auem *ajnda* outra enfermidade 10 v.; Para esta door faras *ajnda* outra cura 13 r.; Para esto faras *ajnda* outro pedamaço 17 v.; Fazese *ajnda* outra door ao Cauallo 18 r.; fazense *ajnda* moitos sobre osos 19 r.; ffazense *ajnda* arredor das juntoiras das coyxas 19 v.; Et val *ajnda* para esto o Carangulo 20 v. = **aynda**.

Ajuntamento 'concurrancia, acumulación': *ajuntamento* de ssange pressado 25 v.

Ajuntar 'juntar, reunir en': ordiney *ajuntar* liuro 1 r.

Al que 'lo que': et o *al que* ficar desfaz en peças myudas 23 r.

Albarrãa 'albarrana': da çebolla *albarrãa* 21 r. = **aluarrãa**.

Alcafar 'parte do lombo em que estam os rins': engrosara mais no *alcafar* e nas coixas 2 v.; mais alto pouco de *alcafar* ca deanteira parte como çeruo 5 r. (cf. C. Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII, 224; J. P. Machado, *Infl. Arábica*, s. v.).

Alçada 'alzada': tena cabeça *alçada* por hũa peça 11 v.; **alçado** 'alzado': o coloa *alçado* et seia grosso 5 r.

Alçar 'alzar': deuen llos aa myude *alçar* 2 r.; adur se pode *alçar* 17 v.; **alça** 'alza': adur *alça* os braços 18 v.; **alçalj** 'álzale': et *alçalj* a cabeça que non beba 11 r.; **alçara** 'alzará': *alçara* os pees mais lligeiramente 3 r.; *alçara* as coixas et os pees

3 v.; **alçe** 'alce': que *alçe* a cabeça 11 r.; **alçem** 'alcen': et *alçem* a cabeça do Cauallo 11 v.

Alcorauina 'alcaravea': outro tanto *dalcorauina* 11 v. Cf. port. *alcorovia* que Machado, DELP, s. v. 'alcaravia', data en s. XVI, Gil Vicente. Debe su -n- al cruce con su sinónimo *comino*. Aparece también en piam. *carovin* y venez. *carobin* (cf. O. Penzig, *Flora*, I, p. 100).

Alfauega 'alhábega': filla as violas et a *alfauega* da cooura et o gigante et maluas 12 v.; dalosna et da *alfauega* 21 v. Cf. C. Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII, 230-232; DCECH, s. v. 'albahaca', y DELLC, s. v. 'alfábrega'. = **alfeuega**.

Alffauega 'alhábega': as follas dalosna et da *alffauega* 18 v. = **alfeuega** =

Alfeuega 'alhábega': a *alfeuega* et o gigante 16 v.

Alfforua 'alforva': o gretum que quer dizer *alfforua* 19 v.

Alforua 'alforva': fage enprasto da *alforua* 21 r.

Algedran 'alquitrán': et termentina que semella *algedran* 19 v. Cf. port. *alguedram*.

Algem 'alguien': uaa ante el *algem* a pee 3 v.

Algodom 'algodón': queimada con *algodom* uello 16 r. =

Algodon 'algodón': pon ençima do *algodon* 7 v.

Alguuuns 'algunos': *Alguuuns* curan a seda en esta maneira 23 r.

Alguas 'algunas': iazen *alguas* so o goto 8 v.

Alguun 'algún': en *alguun* lugar 10 v.; 16 r.; 18 v.; 19 r.; 20 v.; 22 r.; en *alguun* lugar 22 r.; de *alguun* encarrego 16 r.; con *alguun* fero 18 v.; couçe de *alguun* cauallo 18 v.; tange *alguun* neruo 21 v.; por *alguun* tempo 21 v.; **alguuns** 'algunos': *alguuns* dias 3 v.; mays *alguuns* proençaes 11 v.

Algũa 'alguna': *dalgũa* quousa 3 r.; en *algũa* he mengada 5 v.; cebrar *algũa* ueêa 8 v.; *algũa* das ditas doores 11 r.; se perde *algũa* parte da llengoa 15 v.; *algũa* parte do espinaço 15 v.; dana a qeixada en *algũa* parte 18 v.; y ha *algũa* door 18 v.; por *algũa* ereyta 21 r.; en *algũa* maneira 21 v.; ficar *algũa* escadeêa 21 v.; en *algũa* cousa 23 v. = **allgũa**; **algũas** 'algunas': *algũas* cousas do Cauallo 1 r.; naçe con *algũas* sobeieduens 5 v.; *dalgũas* destas mezjnas 13 r.; **algũos** 'algunos': husando por *algũos* dias destas mezynas 19 v.

Alguũa 'alguna': en *alguũa* parte a preto do polmon 11 v.

Alguños 'algunos': *alguños* proençaes 4 r.; chamanlle *alguños* bayo 5 r.; sem cura en *alguños* Cauallos 11 r.; *Alguños* vusaron a curar 20 r.; por *alguños* dias 20 r.

Algũũ 'algún': ou *algũũ* roido 4 r.

Algũũa 'alguna': en *algũũa* parte do corpo se poderya danar 1 v.

Alinpar 'limpiar': deuen no *alinpar* e scudyr do poo 3 r.; **alinpa** 'limpia': *alinpa* a huña ataa sas treyzes 23 r. = **allinpar**.

Alj 'allí': et *dalj* adeante 7 v.; apretalle *alj* o goto 14 r. = **ally**.

Almeçega 'almáciga': o pez grego et *almeçega* et o encenço macho et o sange do dagron 17 v.

Almofaçar 'almohazar': *almofaçar* con almofaz mansamente 2 r.

Almofaz 'almohaza': almofaçar con *almofaz* mansamente 2 r.

Aloes etpatico 'áloe hepático': tres partes *daloes etpatico* 8 v.

Alosna 'aloja': porraslle a *alosna* que he asente 16 v.; çumo da *alosna* et do apeo 18 v.; çumo de *alosna* et de mel 18 v.; as follas *dalosna* et da alfauega 18 v.; enprasto molyficativo *dalosna* et da alfauega 21 v. = cast. ant. *alosna* < lat. **aloxina** (Libr. Montería, Sánchez de Badajoz DHLE y DCECH, s. v. 'aloja') > port. *alosna*, *losna* (Machado, DELP, s. v. 'losna') = **allosna** / **allosona**.

Alua 'alba': enprasto de greda *alua* et de uinagre 8 r.; Et a greeda *alua* muda 10 v.; enprasto da greeda *alua* amasada 21 r.; **aluo** 'blanco': con huun ollo *aluo* et outro negro 5 v.; **aluos** 'blancos': vermêes rruuios et *aluos* 12 v.

Alur 'en otra parte': no pee do Cauallo ou *alur* 21 v. = **allur**.

Altas 'altas': se deuen fazer *altas* 19 r.; **alto** 'alto': deue seer mais *alto* pouco de alcafar 5 r.; en lugar *alto* 11 r. = **allto**.

Altura 'altura': conuen que a guarde *altura* del 5 r.

Aluarrãa 'albarrana': esquilla que quer dizer çebolla *aluarrãa* 19 v.

Alueitarya 'albeitería': foy esprouado na *alueitarya* dos Cauallos 26 r.

Alueiter 'albeitar': por desensinança do *alueiter* 25 r.; por negregencya do *alueiter* 25 r.

Allargan 'alargan': ensancham et *allargan* o uentre 2 v.

Allas pallas 'ajas pajas': do trigo et das *allas pallas* 12 r.

Allgüa 'alguna': en *allgüa* parte do corpo 1 v.

Allem 'allende': aqem ou *alem* da meatade 15 v.

Allinpar 'limpiar': deuen lle *allinpar* moy ben 23 v. = **alinpar**.

Allo 'ajo': o *allo* ben pisado 22 v.; **allos** 'ajos': pimenta muda con *allos* 10 v.; çumo dos *allos* 22 v.

Allosna 'aloja': toma *allosna* que seia tenrra 19 r. =

Allosona 'alosna' = lat. **aloxina**. *allosona* et da alfauega de coura et do gigante pisado 21 v. = **allosna** / **allosna**.

Allto 'alto': estrado *allto* ataa os geõllos 2 r. = **alto**.

Allur 'en otra parte': ao sol ou *allur* 13 r. = **alur**.

Ally 'allí': des *ally* adeante 7 v.; que *ally* correm 23 v. = **alj**.

Ama 'ama': toda cousa *ama* Naturalmente 2 r.

Amado morso. Es una forma de freno 'amable de morder' para el caballo: outra forma do freo chaman *amado morso* porque ha amera morso aueso et ha duas barras et hũa dellas se parte en duas partes, he este freeo he mais forte que o outro sobredito 4 r. No se menciona en Mestre Giraldo (R. L., XII, 12-13) ni en el *Libro de los Caballos*, 9-11.

Amago 'parte interior del tobillo': fazese hũa espeçya dencraadura que dana en fondo de dentro o tuello que chaman *amago* 24 r.; sse ao Cauallo entra ontre tuello, que quer dizer *amago* et ha huña 24 v. (cf. C. Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII, 244-250).

Amansa 'amansa, mitiga': asy posto *amansa* a door 25 r.

Amasa 'amasa': *amasa* todo desuun ataa que se faça maça 7 v.; **amasadeo** 'amasadlo': et *amasadeo* con çumo de piretro 22 v.; **amasen** 'amasen': et *amasen* todo con craras de ouos 17 v.

Amasada 'amasada': çinza caente con azeite *amasada* 16 r.; farina tryga *amasada* con craras 19 v.; greeda alua *amasada* 21 r.; **amasadas** 'amasadas': llesmez pisadas et *amasadas* con manteyga 21 v.; **amasado** 'amasado': todo desuu *amasado* 8 r.; *amasado* con a greda 8 v.; todo *amasado* ensenbra 13 r.; *amasado* con huun pouco dazeite 17 r.; for ben *amasado* 17 v.; *amasado* todo con uynagre 19 v.; todo *amasado* et coyto 19 v.; *amasado* todo con vinagre 21 r.; *amasado* con faryña de trygo 21 v.; rrosalgar *amasado* con seiua 23 r.; todo *amasado* ençima posto 24 v.

Amendooas 'almendras': en maneira de *amendooas* 15 r.

Amera morso 'clase de freno': outra forma do freo chaman amado morso porque ha *amera morso* aueso et ha duas barras et hũa dellas se parte en duas partes, he este freeo he mais forte que o outro sobredito 4 r.

Amerga 'inclina, baja': *amerga* a cabeça aos peitos 4 r. Si no es errata de amanuense por *amergue*, es una forma rara que exigiría un inf. *amergar, en vez del normal y bien documentado *amerger*.

Ameude 'a menudo': lauaren *ameude* con sal 3 r.; asy *ameude* prema seus pees 11 v.; et as coixas *ameude* con azeite 12 r.; esterca esterco rraro *ameude* mais que sooe 13 v.; hunteno *ameude* fregandoo 14 r.; beba *ameude* agooa caente 14 v.; et vnten ende *ameude* 16 r.; meyxeo *ameude* ataa que se coza 19 v.; et rrenouado *ameude* 21 v.; choramlle os ollos *ameude* 26 r. = **amjude / amyude**.

Amjgo 'amigo': a rrogo de huun meu *amjgo* 1 r.

Amjude 'a menudo': con este freço beba *amjude* 14 r. = **ameude / amyude**.

Amolleçen 'ablandan': porque os entestios, et o uentre del *amolleçem* 13 r.

Amollantamento 'ablandamiento': este *amollantamento* se faça ante que fendam as espaduras 17 r. =

Amollantamento 'ablandamiento': este *amollantamento* ual moyto 19 r.

Amollentar 'amollentar, ablandar': para *amollentar* o maluisco et as couues pisadas 16 v.

Amouer 'amover, remover': non as deuen a *amouer* da chaga 8 v.

Amyude 'a menudo': gran peso posto *amyude* et sem preuisom 17 v. = **ameude / amjude**.

Anaçada 'batida': crara do ouo *anaçada* con vinagre 24 v.; **anaçadas** 'batidas': craras douos moito *anaçadas* 8 v.; craras douos *anaçadas* 15 v.; **anaçado** 'batido':

ouo *anaçado* con azeite 19 v.; **anaçados** 'batidos': nas craras dos ouos *anaçados* 7 v. Cf. C. Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII, s. v. *anaçar-ñaçar*, 250-257; y DCECH, s. v. 'añacea' y 'enaciado'.

Anbas 'ambas': mais ontre *anbas* 4 v.; en *anbas* llas partes 7 r.; 9 r.; en *anbas* llas uëeas 8 r.; *anbas* llas uentãas 14 v.; **anbos** 'ambos': mais antre *anbos* 2 r.; que for danado ou *anbos* 11 r.; facendo en *anbos* duas linas 12 r.; tanto destes *anbos* como dos ditos çumos 22 v.; descubrir os machos *anbos* 23 v.; desy sangren *anbos* machos 23 v.

Anca 'anca': naçe con hũa *anca* mais dereita 5 v.; sobre lla *anca* do Cauallo 18 r.; da *anca* ao llongo et ao traues 18 r.; da espadoo ou da *anca* 18 r.; ou na *anca* do Cauallo 18 r.; no capitollo da *anca* 18 r.; **ancas** 'ancas': *ancas* llongas et tendudas 5 r. = **hanca**.

Ancha 'ancha': dereita et *ancha* 5 r.; Nadiga *ancha* et llonga 5 r.; **anchas** 'anchas': huñas aia *anchas* duras et cauadas 5 r.; coixas *anchas* et carnosas 5 r.; coixas ben *anchas*, seqas et uellosas 5 r.; **ancho** 'ancho': con fero feruente et *ancho* 11 r.; pano de lino *ancho* de quatro dedos 14 v.; as rreens *dancho* et de llongo 17 v.; hũa peça de pano *ancho* que çerque o pee 23 v.; **anchos** 'anchos': canbas et auentaes *anchos* et curuos 5 r.

Andando 'andando': *andando* asy escaentarse ha 9 v.; *andando* porllos ditos llugares 10 r.; *andando* o Cauallo solto 13 v.; en *andando* non se fica 26 r.; em *andando* sabedeia 26 r.

Andar 'andar': deue a *andar* a egoa 1 v.; *dandar* en eses montes 1 v.; a Egoa que *andar* prene 1 v.; se con sa madre *andar* 1 v.; o huso *dandar* sem ferraduras 3 r.; non pode *andar* 11 r.; (2) 12 r.; 22 r.; 23 v.; *andar* mansamente 3 r.; o que en el *andar* 3 v.; vsado a saltar et *andar* 3 v.; leixao *andar* solto 13 v.; o osso que *andar* voluese a seu lugar 21 r.; no correr, ou no *andar* 18 r.; manqueia no *andar* 21 r.; enbarga moyto o *andar* 22 r.; **anda** 'anda': *anda* a paso 13 r.; corre ou *anda* teso 19 v.; et *anda* amyude por agoa 22 r.; que *anda* soo pee, *anda* por tanto tempo desferrada 25 v.; **andara** 'andarà': *andara* mais seguro 3 v.; **andaren** 'anduvieren': que y *andaren* sobeios 7 r.; **andase** 'anduviese': se descuberto *andase* fora 2 v.; **ande** 'ande': *ande* cuntinoadamente 1 v.; et non *ande* fora ao aar 2 v.; et que *ande* por todo o uentre 10 r.; *ande* de huun lugar para outro 13 v.; **anden** 'anden': et *anden* en el ante 7 v.

Anel 'anillo': *anel* de lentisco 12 v.; tem maneira *danel* no moso do freo 4 r.

Ano 'año': quatro vezes enno *ano* 3 v.; **anos** 'años': dous *anos* (2) 1 v.; 2 r.; ata a tres *anos* 1 v.; en sa força vinte *anos* 3 v.; aia çinquo *anos* 4 v.

Anojarya 'enojaría': ca por ventura se *anojarya* 3 v.

Anque lat. De lllisione *anque* 6 r.

Ante 'antes, delante': fillo *ante* do tempo 1 v.; *ante* que 2 v.; 7 r.; (2) 13 r.; 13 v.; 16 r.; 16 v.; 17 r.; 20 v.; 21 r.; 22 v.; 24 v.; uaa *ante* el algem 3 v.; anden en el *ante* 7 v.; tirada *ante* dellas a coctura 8 r.; como *ante* curauan 11 r.; deitando *ante* en uina-

gre 15 r.; lauandoas *ante* esas chagas 15 v.; lauando *ante* as chagas 16 r.; deitando *ante* nas chagas 16 r.; posta *ante* cada hũa das meezjnas 16 v.; llauando *ante* a chaga 16 v.; todo *ante* coito 16 v.; como *ante* dixé 17 r.; esfregado *ante* o llugar da door 17 r.; seia *ante* tibio 18 v.; que *ante* seia rreydo 19 r.; llauandoas *ante* as danadurras 20 v.; no capitollo *ante* deste 21 r.; poer *ante* no lugar doente 21 r.; llaua *ante* a chaga 22 r.; llauandoo *ante* 23 r.; non seendo *ante* exuto 23 v.; que *ante* feruan con sal 24 v.; llauada ha chaga *ante* 24 v.; fageeo *ante* escaentar 26 v. No usa **antes**.

Anteora 'enfermedad del caballo': a esta door dizen *anteora* que quer dizer como door contrarya ao Curaçon 8 r. Parece errata por *anticora* o *antecora*. Cf. «hũa infirmjdade que he chamada em latim *anticora* e quer dizer door que esta anto coraçom» en *Mestre Giraldo*, R. L., XII, 28.

Anticore lat. De *anticore* 6 r.

Antiga 'antigua': se for uella *antiga* geerose y cançer 24 r. =

Antigaa 'antigua': et se he *antigaa* por uentura se poderia curar 12 r.

Antigoos 'antiguos': dessolue os homores *antigoos* 13 v.

Antiguidade 'antigüedad': et por *antiguidade* se tornaron fistolla 22 v.

Antre 'entre': *antre* as maos 2 v.; mais *antre* anbos 2 v.; *antre* as coixas apar dos Colloõs 7 r.; *antre* as coixas arredor dos colloos 7 r. No usa **entre**.

Anymallya 'animal': quera caullgar naturalmente en outra *anymallya* 1 v.; **anymalyas** 'animales': qousas *anymalyas* que Deus fezo 1 r.

Ao 'al': *ao* aar 2 v.; 9 v.; *ao* Cauallo 1 r.; 2 v.; (2) 3 r.; 4 r.; (3) 4 v.; (2) 5 v.; (4) 6 r.; 8 v.; (2) 10 v.; 11 r.; (3) 11 v.; 12 r.; (3) 12 v.; 13 r.; (2) 13 v.; (2) 18 r.; 19 r.; 19 v.; 20 v.; (2) 22 r.; 23 v.; (2) 24 v.; *ao* corpo (2) 5 r.; *ao* Curaçon (2) 8 r.; *ao* destro 3 v.; 4 r.; *ao* fillo 1 r.; *ao* fogo 21 r.; 21 v.; 22 r.; *ao* freo 5 r.; *ao* freeo 4 r.; *ao* longo 12 r.; 19 r.; 19 v.; 20 r.; *ao* llongo (2) 7 v.; 9 r.; 15 r.; 15 v.; 17 v.; 18 r.; (2) 19 v.; 20 r.; 24 v.; *ao* lugar 19 v.; *ao* llugar 2 r.; 18 r.; *ao* ollo 14 v.; *ao* paadal 4 r.; *ao* peito 5 r.; 7 r.; *ao* preseuel 2 r.; *ao* seestro (2) 3 v.; *ao* sobredito 4 r.; *ao* sol 13 r.; *ao* sopee 10 r.; *ao* tangemento 2 r.; *ao* traues 17 v.; 18 r.; 19 r.; *ao* traueso 20 r.; *ao* uento 14 r.; *ao* uentre 11 r.; *ao* uerme 7 v.; *ao* vento 9 v.; *ao* uurmo 16 r. No hay ejs. seguros de redución de **ao** a **o**.

Aos 'a los': *aos* Colloos 10 v.; *aos* nares 14 r.; *aos* ollos (2) 14 v.; *aos* osos 15 v.; 16 v.; *aos* outros 23 v.; *aos* peitos 4 r.; *aos* pees 11 r.; 25 v.; *aos* potros 11 v.; *aos* rrijns 17 r.

Apanar 'apañar': se se en alguun lugar *apanar* a podreen dese jnchaço 16 r.

Apar 'junto a, al lado de': *apar* dos Colloõs 7 r.; *apar* dos Colloos 7 r.; *apar* da cabeça 7 r.; 8 v.; *apar* das trincheiras 14 v.; *apar* dos pees 19 v.; *dapar* de a coroa 23 r.; *apar* du a chaga 25 r.

Aparellada 'aparejada': *aparellada* poren para defendimento das coixas 1 v.; *aparellada* et descuberta a encrauadura 24 v.

Apeo 'apio': çumo da alosna et do *apeo* 18 v. = **aapeo**.

Apertar 'apretar': de uena *apertar* das maños 8 v.; adur o pode omen fillar nen *apertar* con os dedos 12 r.; **aperta** 'aprieta': et asy se *aperta* 8 v.; **apertallo** 'apriétaselo': et llyallo et *apertallo* ben 22 v.; **apertan** 'aprietan': que *apertan* de dentro as qeixadas 15 r.; **apertao** 'apriétalo': et *apertao* con a çinlla 16 r.; et *apertao* ben 19 r. = **apretar**.

Apertada 'apretada': hũa peça de paño *apertada* a cabeza 13 v.

Aperto 'cerca': *aperto* he de morte 26 r. = **apreto**.

Apetito 'apetito': dalle *apetito* de comer 3 r.

Apostamente 'apuestamente': alçara as coixas et os pees mais *apostamente* 3 v.

Apostema 'apostema': enfermidade ou *apostema* 8 v.

Apremamento 'opresión': porllo *apremamento* et por lo apretamento da huña 25 r.

Apreme 'oprime': *apreme* et cunsume o jnchaço 16 r.

Apremuda 'oprimida': et he *apremuda* das (sic) 22 r.

Aprendy 'aprende, aprendí': *aprendy* que de tal cura como esta rrenouan as ouas outra uez 20 r.

Aprisa 'a prisa': ante que se mooa caualgan *apresa* 13 v.

Apreta 'aprieta': *apreta* o Cauallo tam moito 10 r.; *apreta* tan moito o Cauallo 11 r.; *apreta* os homeres como dito he 18 r.; **apretaa** 'aprietala': *apretaa* ben con huun pano de lino 25 r.; **apretaas** 'apriétalas': *apretaas* et fendeas ao llongo 9 r.; **apretalle** 'apriétale': *apretalle* alj o goto 14 r.; **apretan** 'aprietan': *apretan* as gorgomellas 9 r.

Apretada 'apretada': liada na cabeza et *apretada* 14 r.

Apretamento 'apretamiento': porllo grande *apretamento* do corpo 13 r.; *apretamento* dagoa frya et tesa 20 r.; por lo *apretamento* da huña 25 r.

Aprerto 'cerca': que he *apreto* do Curaçon 8 r.; *apreto* do polmo que sarra os furados 11 v. = **apreto**.

Aprima 'oprime, apriete': Et se *aprima* a meezina contra a door 16 r.

Aprol 'en pro': *aprol* daquelles que vsam dos Cauallos 1 r.

Aquel 'aque'l': arredor *aqel* lugar 8 r.; este asesegado *naqel* lugar 12 r.; quando *aqel* caalo uires 19 r. = **aque'l**.

Aqella 'aquella': *daqella* beberagen 11 v. = **aque'lla**.

Aqem 'aquende': *aqem* ou allem da meatade 15 v.

Aqesto 'aquesto': porque *daqesto* engrosam as tiuas 11 v.

Aqual 'a la cual': *aqual* enfermidade chama pulsio 11 v.

Aquel 'aque'l': a *aqel* que 3 v.; *daqel* dia 7 r.; en *aqel* poo 7 v.; *aqel* cristel 10 r.; a *aqel* lugar 10 v.; *aqel* lugar 16 r.; (2) 19 r.; 20 r.; 20 v.; por *aqel* Corno 11 v.; *daqel* lugar 12 r.; *aqel* paao 13 v. - 14 r.; *aqel* mal 16 r.; 18 v.; *aqel* callo (3) 19 r.; *aqel* nerueo 19 v.; *aqel* jnchaço 20 r.; *aqel* llugar 20 r.; *daqel* caldo 20 r.; *naqel* lugar 20 v.; *aqel* poo 22 r.; *daqel* poo 22 r.; *daqel* vngento 22 v.; *daqel* porras na chaga 23 r. =

Aquell 'aque'l': et *aquell* jnchaço ueen ao peito 7 r.; con vnto *aquell* lugar 18 v.; sobre oso a *aquell* jnchaço 18 v.; fendian con llançeta *aquell* lugar 20 r.; *naquell* llugar 22 r. = **aque'l**.

Aquella 'aquella': *aquella* llandooa jnchase 7 r.; *aquella* decauçon titya 10 r.; *aquella* pelle que esta ontre os entestinos 10 v.; çinllalle *aquella* cuberta 12 r.; et mesurao con *aquella* agooa 12 v.; teer y *aquella* decauçon arredor 20 r.; *aquella* ueea que chaman mestra 21 r.; por que saae *aquella* podreen 25 r.; ontre a solla do pee et *aquella* carne sobeia 25 r.; *daquella* chaga jncha todo arredor 21 v.; que non caya *daquella* grosura 23 v.; **aquellas** 'aquellas': mostrar *aquellas* qousas 1 r.; sobre *aquellas* pedras agooa caente 12 r.; furando *aquellas* llandoas 14 r.; tallem *aquellas* llandoas de raiz 15 r.; desfazyam *aquellas* uixigas 20 r.

Aquelle 'aque'l': preme ben *aquelle* lugar 21 v.; **aquelles** 'aque'llos': para sairen *aquelles* homores fora 7 r.; por *aquelles* llugarres 7 r.; seeren fora *aquelles* homores 7 r.; con *aquelles* paaos 10 r.; *aquelles* humorres 25 v.; aprot *daquelles* que vsam dos Cauillos 1 r.; aa onrra *daquelles* que con nobre curaçon 1 r.

Aquello, d- 'de aque'llo': se liure o uentre *daquello* que o Cauillo comer 13 r.

Aqueste 'aqueste': *aqueste* sentese da juntura 26 r.

Ar 'también': et *ar* aueen quando o Cauillo nouo 20 r.

Aradas 'aradas': porllas *aradas* mansamente 3 v.

Ardego 'fogoso': farase *ardego* he bulliçoso et rreuellador 5 r.

Aredor, d- 'alrededor': Tallaras o polmo *daredor* et tirallo as todo de rreiz 16 v. = **darredor**.

Areoso 'arenoso': por llugar chãao he *areoso* 4 v.

Armanico 'arménico': o galbano et o *armanico* et o pez grego 17 v. = **Armonico**.

Armenico, bollo- 'bol arménico': duas ditas dramas de *bollo armenico* 17 v.

Armonico 'arménico': bollo armenico et do *armonico* et do pez grego 17 v.

Arredor, d- 'alrededor': queimen a chaga *darredor* con fero feruente 11 r.; rraer toda chaga *darredor* 21 v.; çerque o pee *darredor* todo 23 v.; a huña tallada *darredor* da chaga 24 r.

Arterias 'arterias': as *arterias* do polmon 11 v. =

Arteryas 'arterias': sarranselle as *arteryas* 9 r.

Artifiçialmente 'artificialmente': das danaduras que ueen *artifiçialmente* sobre llo espiñaço 15 v.

Arragiato 'diarrea': a a qual enfirmydade chama *arragiato* 13 r. Parece deformación de un lat. *adrigatio* semejante a la *arrigiatura* citada en este pasaje: «hũa enfirmydade que chamam em latym *arrigiatura* e em nossa lnyguagem entirimento» (Mestre Giraldo, R. L., XII, 35) = **arregiato** / **orregiato**.

Arredor 'alrededor': *arredor* dos colloos 7 v.; deues a rraer *arredor* aqel lugar 8 r.; pono caente con pano *arredor* da uerga 10 v.; mollao con azeite *arredor* 14 v.; premen-doo et tragendoo *arredor* 18 r.; mollandoo *arredor* con agooa caente 19 v.; ffazense

ajnda *arredor* das juntoiras das coxas 19 v.; aquela decauçon *arredor* da juntura 20 r.; jncha todo *arredor* 21 v.; ffazese outra enfermidade *arredor* das junturas 22 r.; tallando a huña a *arredor* da chaga 24 r.; espiçialmente *arredor* da chaga 24 r.; et llargandooa *arredor* da chaga 24 v.; tollerás tanto da huña *arredor* da chaga 25 r. = **darredor**.

Arrefeçer ‘enfriar’: moito mais *arrefeçer* porllo aar da Noite 3 r.; **arrefeçe** ‘se enfria’: caente ou surento ligeiramente *arrefeçe* 3 v.

Arrefeezca ‘se enfrie’: ataa que *arrefeezca* 3 r.

Arregiato, d- ‘diarrea, de -’: Cauallo que ha door *darregiato* 26 r. = **arregiato**.

Arretaes ‘cuerdas con que se atan las piernas del caballo’: digamos que o Cauallo deue no preseuel estar en dous *arretaes* et en duas soltas asy postas que lle non danen os pees 2 r. Se explica en Mestre Giraldo: «Et outrossy nas pernas deue de teer hũa corda legada a de parte em cada perna. E esta prisam chamam *arretall* e deue estar de tal guissa liado que nom possa hir contra diante» y «E deue destar em soltas e sobre todo esto deue de teer legadas nas pernas hũas cordas que chamam *rretaaes*» (R. L., XII, 9, 14. Cf. Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII, 257-258).

Arriga ‘arranca, sale’: eno collo et eno rrabo do Cauallo fazese sarna et proido que lle *arriga* da Reiz os cabelos 17 r. Se recoge como arcaísmo en port. En gall. todavía estaba vivo en tiempo del Pe. Sobreira «Arrigar. Santiago, Vande. *Arrincar*. Arrancar» (*Papeletas*, 263).

Arrueçer ‘enrojecer’: que synal he do morimento da fistolla jnchar a chaga darredor, *arrueçer* de dentro 23 r.

As ‘a las’: conuiniuyllas *as* huñas 3 r.; de gisa que a beberagen posa deçer *as* entradajas 11 v.; deçem *as* coxas 21 r.; **as uezes** ‘a las veces’: *as* uezes 8 v.; 9 r.; 9 v.; 10 r.; 13 r.; (2) 13 v.; 14 r.; (4) 15 r.; (2) 19 r.; 20 v.; 21 r.; 21 v.; **as vezes** ‘a las veces’: *As* uezes acaeçe 21 r. = **aas**.

As fut. ‘has’: correllas *as* 8 v.; lauarrllas *as* 8 v.; poer llas *as* 10 v.; matalla *as* 12 v.; rreello *as* 14 v.; tirallo *as* todo 16 v.; estendello *as* 17 v.; acorrer lle *as* 19 r.

Asada ‘asada’: çebolla *asada* con myucas que nacen na terra 19 r. = **assada**; **asado** ‘asado’: et *asado* ataa que espese 19 r.

Asanamento ‘ensañamiento, infección’: se jnchar o lugar porllo *asanamento* dos neruos 21 r.; a todo *asanamento* et jnchaço molle 21 v.

Asanas ‘se irrita, se infecta’: *asanas* ende o neruo et jncha et manqueia ende o Cauallo 19 v.

Asaren ‘asaren’: se *asaren* en espeto de pao as postas 23 v.

Asaz ‘bastante’: non leixen *asaz* furados asy como uixigas pecenas 7 v.; tiralle do sange *asaz* 8 r.; moito desto *asaz* sobre lla ueña 8 v.; duas uezes no dia *asaz* del 15 r.; por çima *asaz* da estopa 18 r.; *asaz* lle val este enprasto 21 v.; pom duas uezes *asaz* no dia 22 r.; mete *asaz* na chaga 22 v.

Asente ‘ajenjo’: porraslle a alosna que he *asente* 16 v.

Asesgado ‘sosegado’: este *asesgado* naqel lugar 12 r.

Asi 'así': *asi* Naturaes como açydentaes 1 r. = **assi** / **asy** / **assy**.

Aspantossas 'espantosas': non deu seer *aspero* nen de parauoos *aspantossas* 2 r. = **espantosos**.

Aspereduen 'aspereza': que lleixo porlla sua *aspereduen* 4 r.

Aspero 'áspero': non deu seer *aspero* nen de parauoos *aspantossas* 2 r.; **asperos** 'ásperos': ou por llugares *asperos* a esto semellaijs 3 v.; mais fortes et mais *asperos* 4 r.

Assada 'asada': a çebolla *assada* pisada con miucas da terra 19 v.

Assaruiña 'alcaravea': outrosy faz *assaruiña* que he carueea lliada no freeo 14 r.

Assi 'así': *assi* sse desiunta huun osso doutro 21 r. =

Assy 'así': *assy* como deue 25 v.; Et ferindosse *assy* 25 v.

Asy 'así': *asy* escriuyr prouey 1 r.; estando *asy* ençarrada 1 v.; *asy* que huse 1 v.; *asy* como 1 r.; (2) 2 r.; (3) 5 r.; (2) 7 v.; (3) 8 v.; (2) 9 r.; 9 v.; 10 v.; 11 r.; (2) 12 v.; (4) 13 r.; (2) 14 v.; 18 r.; 18 v.; 20 r.; 20 v.; (2) 21 r.; (2) 21 v.; 22 v.; 23 r.; 23 v.; 24 r.; (2) 24 v.; (4) 25 r.; 25 v.; 26 r.; *asy* aa mañaa como aa noite 2 r.; deues lle *asy* acorrer 13 v.; *asy* ameude 11 v.; *asy* apretan 9 r.; tira *asy* 24 r.; *asy* caente 24 v.; *asy* chagado 20 r.; *asy* coito 13 r.; *asy* curaras 18 r.; non vusen *asy* 8 v.; *asy* de dentro como de fora 5 v.; andando *asy* 9 v.; *asy* esfregaren 10 r.; *asy* feyto 24 r.; *asy* ficara curado 9 r.; *asy* foi 3 v.; *asy* for 18 v.; tirandoas *asy* fora 15 r.; aduz *asy* jnchaço 12 r.; esto *asy* jnchado 7 r.; vsandoa a comer *asy* 2 v.; *asy* lleixo 20 r.; *asy* minguaran as ouas 20 r.; os dentes *asy* mudados 4 v.; estira *asy* o coiro 12 r.; *asy* o que en el seuer 3 v.; *asy* por en 2 r.; estando *asy* por tres oras 2 v.; tragendoo *asy* 3 v.; duas soltas *asy* postas 2 r.; esto *asy* posto 25 r.; *asy* que 1 v.; (2) 2 v.; 7 v.; 10 v.; *asy* quedarse ha 10 r.; o figo *asy* rraydo 25 r.; *asy* se aperta 8 v.; *asy* se cura 9 r.; *asy* se liurara 15 r.; os cabellos *asy* tirados 20 r.

Astrangulione lat. De *astrangulione* 6 r.

Asñadas 'reunidas': llas outras qousas *asñadas* 17 v.

Ata 'hasta': *ata* que 23 r.; *ata* o uiuo 25 r.; *ata* o tuello 25 r. = **atees**.

Ata a 'hasta': *ata a* tres anos 1 v.; *ata a* que chege 7 v.; *ata ao* uentre 11 r. =

Ataa 'hasta': *ataa* a danadura 24 v.; des a mañaa *ataa* aa Noyte ou della Noyte *ataa* a mañaa 25 r.; *ataa* açima 23 r.; 25 r.; *ataa* as coixas 2 v.; *ataa* chaga 25 r.; *ataa* çima dagosto 3 r.; *ataa* hũa gran parte do dia 9 r.; *ataa* Noue dias 7 v.; *ataa* o 3 v.; (2) 7 v.; (2) 8 v.; 18 v.; (2) 23 r.; 24 v.; *ataa* ora de terça 3 v.; *ataa* os 2 r.; 2 v.; 20 r.; 22 v.; *ataa* qa non qeira 13 r.; *ataa* que 1 v.; 2 r.; 3 r.; (3) 3 v.; 4 v.; 7 r.; (3) 10 r.; 11 r.; 11 v.; 12 r.; 13 v.; (2) 16 r.; (2) 16 v.; 18 r.; 19 r.; 20 v.; 21 r.; 22 r.; 22 v.; 23 r.; (2) 23 v.; 24 r.; *ataa* que se (2) 7 v.; 8 r.; 9 v.; 10 v.; 12 r.; 13 r.; 14 v.; (2) 17 v.; 18 v.; 19 r.; (2) 19 v.; (2) 20 v.; 22 r.; 22 v.; (2) 23 r.; 23 v.; *ataa* que seia 3 v.; 10 r.; 11 r.; 16 v.; 17 r.; 23 v.; (2) 24 r.; 25 r.; *ataa* que seian 15 v.; 24 v.; *ataa* rreyz del 8 v.; *ataa* sas rreyzes 23 r.; *ataa* tres dias (2) 7 v.; 16 v.

Atal 'tal': et *atal* door chama Infustico 12 r.; A *atal* door aueras tal rremedyo 12 r.; *atal* cura faras a esta door 19 r.

Atanga 'alcance': et seia tan longo que *atanga* de hũa trincheira aa outra 14 v.

Atees 'hasta': que lle rronpe o coiro et entra *atees* os ossos 16 r. = **ata** / **ata a** / **ataa**.

Atirido 'aterido': fazen o Cauallo estar *atirido* 11 r. =

Atirridas 'ateridas': *atirridas* por llos homores 11 v.

Atormentado 'atormentado': Onde o Cauallo he *atormentado* et perde gran parte do comer 15 r.

Auea 'avena': palla, herua, orio, *auea*, espelqa 2 v.

Aueen 'sucede, ocorre': et ar *aueen* quando o Cauallo nouo et o corren 20 r.; que *aueen* por caion de clauo 24 v. = **auem** / **auen**.

Auellãa 'avellana': en maneira *dauellãa* ou de noz 5 v.

Auem 'ocorre, sucede': *Auem* ajnda outra enfermidade 10 v. = **auen**.

Auen 'sucede, ocorre': Ende *auen* as uezes que se liura por taes mezzñas 14 r.; *Auen* as uezes que se faz na boca do Cauallo hũa enfermidade 15 r.; pero *auen* as uezes que na juntura assi sse desijunta huun osso doutro 21 r.; *Auen* aas uezes que a llandooa 8 r.; *Auen* aas uezes que da dita enfermidade 14 v.; *Auen* aas uezes que eno collo et eno rrabo do Cauallo fazese sarna 17 r.; *Auen* aas uezes que se dana a qeixada do Cauallo 18 r.; *Auen* aas uezes que o peito do Cauallo he tam pesado 18 v.; *auen* de sobegeduen de sange; 18 v.; *auen* que 8 r.; 13 v.; 22 v.; 23 r.

Auendo 'aviendo': como herua et feo a *auendo* 2 v.; *auendo* ollo ou orella ou nares meeos 5 v.; *Auendo* trautado das enfermidades 23 r.

Auentaes. Ignoramos su significado concreto. Se citan en este pasaje: canbas et *auentaes* anchos et curuos como de çeruo 5 r. Se refiere a una parte del caballo que no podemos precisar. Como sigue a *canbas* ('piernas'), es de suponer que estaba cerca de ellas; podría aludir a la parte delantera del animal. Desde luego no viene al caso la acepción de 'delantal', única que recogen los diccs. ports. y galls. Mestre Giraldo dice: «o cauallo deue de seer mais alto de tras ca deante assy como çeruo saluo que o collo del deue de seer muj alçado» (R. L., XII, 16).

Auer 'haber, tener': freeo mais fraco et mais ligeiro que poderen *auer* 3 v.; feiturias que deue *auer* 5 r.; para *auer* de noite maior folgança 7 r. - 7 v.; deues a *auer* gran femença 9 r.; lleix o Cauallo *auer* sede 9 v.; que a non posas *auer* 25 v.; **a** 'tiene': que *a* no peito 8 r.; **auera** 'habrá': tanto *auera* as huñas molles 3 r.; **aueras** 'habrás': Contra esta door tal rremedio *aueras* 10 r.; A atal door *aueras* tal rremedio 12 r.; Contra esta door *aueras* tal rremedio 16 r.; Tal rremedio *aueras* contra esta door 18 r.; **aia** 'tenga, haya': *aia* çinquo anos, et enton *aia* todos llos dentes mudados 4 v.; os pees et huñas *aia* anchas 5 r.; o colo *aia* alçado 5 r.; a dita enfermidade *aia* começo 23 r.; que *aia* espaço ontre a chaga et a huña 24 r.; que *aia* espaço conuiuiuel 25 r.; **aian** 'hayan, tengan': os homores *aian* careira para sair fora 14 r.; por que *aian* os homores que deçem 18 r.; **am** 'tienen': llandooa que *am* os Cauallos 7 r.; **auya** 'había': que esta enfermidade *auya* 5 v.; **ay** 'hay': Ay outra enfermidade 11

r.; Outro poo *ay* mays forte 22 v.; **ouuer** 'hubiere': Se o Cauallo *ouuer* a boca mole ponlle freo doce et mole et se a *ouuer* dura Outrosy lle meta freo 4 r.; onde *ouuer* mestre de fereiros 4 r.; se o Cauallo esto *ouuer* vusado perdera medo 4 r.; quando o Cauallo *ouuer* mais llonga a qeixada de juso 5 v.; se a llandoa *ouuer* uerme 7 v.; Quando o Cauallo *ouuer* door de dentro do corpo 9 v.; se pararen o Cauallo que a *ouuer* en agooa que corer tesa 11 r.; crasten o Cauallo que *ouuer* esta door 11 r.; o Cauallo que *ouuer* tal door adur podera engordar 12 v.; Deues dar ao Cauallo que esta enfermidade *ouuer* cousas fryas 12 v.; se o Cauallo *ouuer* toda a boca jnchada sangrao 15 r.; se *ouuer* o paadal jnchado 15 r.; se deue curar o Cauallo que *ouuer* esta door 18 r.; **ouueren** 'hubieren': se a esto non *ouueren* cura conuiniuel 7 r.; **ouuese** 'hubiese': se o Cauallo *ouuese* a boca dura 4 v.; **ouuer** 'hubiere': Quando o Cauallo *ouuer* peeira 23 v.

Auesas 'puestas': han duas barras *avesas* et a hũa llonga 4 r.

Aueso 'averso': amera morso *aveso* 4 r.

Auonda 'abonda': Et *auonda* O cauallo sofrer sa gordeen 2 v.

Auondo 'abondo': seixos redondos estrados so os pees a *auondo* 11 r.; con fariña dorio *auondo* 13 r.

Auondosamente 'abondosamente': paçendo *auondosamente* 1 r.

Auiyr 'venir': hũa door que sol *auiy*r por rrazon dos espiritos 7 r.

Aveea 'avena': quando orio ou *aveea* deren ao Cauallo 3 r.

Avondado 'abundado': adeante he *avondado* de leite et deruas 1 r.

Aynda 'aun': fazese *aynda* no espinaço do Cauallo 16 v.; 17 r.; *aynda* que na danadura da espadoo 18 r.; Auen as uezes *aynda* ao Cauallo 20 v.; pero que *aynda* y mays ha 24 v.; Aconteçe *aynda* que a solla da huña 25 v. = **ainda** / **ajnda**.

Azeche 'azeche': çumo de pietro que quer dizer *azeche* et datranico 22 v.

Azeite 'aceite': craras dos ouos con *azeite* 7 v.; et vnta moy ben con *azeite* caente os jllaes 9 v.; con *azeite* ou con manteiga 12 r.; o poo dalmeçega et *azeite* et as craras dos ouos 14 v.; mollao con *azeite* arredor 14 v.; a çinza caente con *azeite* amasada 16 r.; o ouo anaçado con *azeite* et asado 19 r.; et o ssal et o *azeite* todo amasado ençima posto 24 v.; anaçada con vinagre et con *azeite* 24 v.; **dazeite** 'de azeite': vntaa *dazeite* caente 9 v.; deyta booa Contya de mel et *dazeite* 10 r.; et vntenos *dazeite* caente 10 r.; se vntaren as mãos *dazeite* 10 v.; coitas con pouco *dazeite* 10 v.; et amasado con huun pouco *dazeite* 17 r.; lançalle pouco de mel et *dazeite* et de farina triga 18 v. = **azeyte**.

Azernefe 'arsénico': filla tres partes de cal uyua et a quarta parte *dazernefe* 20 r. = port *azarnefe* / *arzanefe*. Cf. «que se faz de cal e *dazarneffe* feruudos em agua» (Mestre Giraldo, R. L., XII, 49) y C. Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII, 261-263.

Azeyte 'aceite': con sal et con *azeyte* 16 r. = **azeite**.

Azilhaue 'cardenillo': felugen et do *azilhaue* et do ouro pimente 20 v. =

Azillaure 'cardenillo': Para esto ual ouro pimente et *azillaure* et cal uiua 22 v.

Azinlheue 'cardenillo': toma fulugem et tres partes *dazinlheue* et outras tres douropiment 20 v.

B

Bafo 'baho': non posa ende sayr *bafo* nen fumo 22 r.

Baixa 'baja': deuen teer a maniadeira *baixa* antre as maaos 2 v.

Ballesta 'ballesta': sera espaço de dous traitos de *ballesta* 4 v.

Ballofas, maluas 'malvas viscosas': filla as *maluas ballofas* 10 r. Es arabismo que reproduce el hisp. arab. *mâlba balluha* 'malva viscosa' (cf. DCECH, s. v. 'malo').

Baruasco 'verbasco': a Rayz do teixo et o *baruasco* pisado 19 r.

Barra 'barra': ùa forma do freo ha y a que dizen a *barra* 4 r.; **barras** 'barras': porque han duas *barras* auesas 4 r.; et ha duas *barras* 4 r.

Barrullo 'dolor de espinazo': door do jspinaço que chama *barrullo* ou uerrez 17 r.; hũa door que chama *barrullo* ou curbuntio 17 r.

Batalla 'batalla': aa onrra da cauallarya et da *batalla* 1 r.

Batellos 'batirlos': Et deuen llos aa myude alçar et *batellos* como See o quisesem ferrar 2 r.

Bayo 'bayo': o Caballo que dizen *bayo* meyo branco escuro he sobre todos outros llouuadeiro et chamanlle alguños *bayo* craro 5 r. - 5 v.

Bayxo 'bajo': a aquel lugar por que he *bayxo* 10 v.

Beber 'beber': see o Cauallo non *beber* auuondo 3 r.; aduro pode espirar nen comer nen *beber* 9 r.; non o lleyxes comer nen *beber* 9 v.; dalle a *beber* agooa caente 9 v.; depois dalle a *beber* agooa frya 9 v.; do comer et do *beber* sobeio 11 r.; dalle llogo a *beber* aa sa uontade 11 r.; comer nen *beber* por huun dia 12 r.; dalle a *beber* agooa morna 13 r.; que se *beber* creçerlla a door 13 v.; do comer et do *beber* 14 r.; **beba** 'beba': non comeya nen *beba* 1 v.; et non coma *nen beba* 9 r.; 13 r.; que *beba* de grado todo esto 9 v.; non *beba* nen coma ataa que seia lyure 11 r.; non *beba* nen coma o que ia dixe 11 r.; que non coma nen *beba* nen este a sol 11 v.; ante que *beba* agoa 13 r.; et con este freño *beba* amjude 14 r.; et *beba* ameude agooa caente 14 v.; non *beba* moyto 26 v.; **bebe** 'bebe': et *bebe* mall et come mal 8 v.; et uen aas uezes quando o Cauallo *bebe* 13 r.; **beua** 'beba': non comia nen *beua* o Cauallo quando veer caente 3 r. = **beba**.

Beberage 'brebaje': et dar llas este *beberage* 13 r. =

Beberagen 'brebaje': fazelle *beberagen* destas cousas 11 v.; deue seer esta *beberagen* tan clara 11 v.; daquela *beberagen* por aquel Corno 11 v.; de gisa que a *beberagen* posa deçer as entradajas 11 v.; se estender a *beberagen* porllo Corpo 12 r.; se

non enbargar a *beberagen* 12 r.; tenperar a *beberagen* 12 r.; para *beberagen* 12 v. = **beberage / beuerage**.

Bem 'bien': Seer esforçado et *bem* gobernado 1 r.; non se poderya o potro *bem* gobernar 1 r.; o potro *bem* criado 1 v.; que seya manso et *bem* ensynado 2 r.; asy foi *bem* gardado 3 v.; queixadas *bem* ligeiras 5 r.; moy *bem* 19 r.; 21 v.; non he *bem* descuberta 25 r. = **been / ben**.

Ben 'bien': *ben* aguda 15 r.; *ben* amasado 17 v.; *ben* anchas 5 r.; *ben* apareladas 24 v.; *ben* coitas 11 r.; *ben* coito 10 v.; 12 v.; *ben* cuberta 22 r.; *ben* curada 22 v.; *ben* curado 22 v.; *ben* curar 20 v.; *ben* enfreado 4 v.; 5 r.; *ben* enfrear 4 v.; *ben* forte 10 v.; *ben* juntar 21 r.; *ben* liados 11 v.; 25 r.; *ben* metuda 18 r.; *ben* moidos 8 v.; *ben* mudo 10 v.; 19 r.; 21 r.; *ben* muudo 11 v.; *ben* pisado 22 v.; *ben* seian 22 r.; *ben* seqas 5 r.; moy *ben* (2) 9 v.; (2) 10 v.; 11 v.; 14 v.; 17 v.; 19 r.; (4) 19 v.; 23 v.; 25 r.; moi *ben* 10 v.; 15 r.; 16 r.; 17 r.; 20 v.; apertallo *ben* 22 v.; apertao *ben* 19 r.; apretaa *ben* 25 r.; curauan *ben* 20 r.; encheea ende *ben* 16 v.; exugao *ben* 20 v.; legao *ben* 25 r.; llegeno *ben* 23 v.; et depois preme *ben* aquelle lugar 21 v.; outra uez *ben* 10 v.; queimaren *ben* 24 v.; se coza *ben* 19 v.; trotar *ben* 3 v. = **been / bem**.

Benadito, cardo - 'bendito, cardo-': ffilla o cardo *benadito* et A Erua tu et a tasna 10 v. No hay ejs. de **bendito**.

Besta 'bestia': junten con el outra *besta* 2 r.; et deitar a *besta* 9 v.; couçe doutra *besta* (2) 18 r.; 19 r.; quando a *besta* meten mollada 20 v.; enbargara moyto a *besta* 22 r.; enbarga moyto o andar a *besta* 22 r.; deuen a gardar a *besta* que for encrauada 25 r.; **bestas** 'bestias': sem compania doutras *bestas* 1 v.; et remetello contra as *bestas* 4 v.

Beuerage 'brebaje': fazerllas *beuerage* das gemas dos ouos 13 r. = **beberage / beberagen**.

Boca 'boca': fillar con sa *boca* o feeo 2 v.; con vino a *boca* de dentro 3 r.; a *boca* do Cauallo 4 r.; (2) 4 v.; (3) 15 r.; Se o Cauallo ouer a *boca* mole 4 r.; a *boca* dura 4 v.; forte de *boca* 4 v.; danase a *boca* ao Cauallo 4 v.; *boca* grande et esllauada 5 r.; toda a *boca* (2) 15 r.; porlla *boca* 12 r.; 26 r.; chama a esta enfermidade mal de *boca* 15 r.; aberta primeiro a *boca* 15 r.

Boluer 'devolver': que a non posa *boluer* depois 12 r.

Bollindolle 'bulléndole': *bollindolle* con o freño mais rrigiamente 3 v.

Bollo armenico 'bol armenico': consolda mayor et *bollo armenico* 17 v.; duas ditas dramas de *bollo armenico* 17 v.

Bom 'buen': en *bom* llugar de pazqo 1 v.; et uay en *bom* paso 9 v. = **bom / boo / boõ / bõo**.

Bondade 'bondad': se deleitam aa *bondade* et aa onrra da cauallarya 1 r.; durara en sa *bondade* et en sa forza 3 v.

Boo 'bueno': como conuen o Cauallo *boo* 5 r. =

Boõ 'bueno': con *boõ* vino branco 13 r. =

Bõo 'bueno': et pouco de *bõo* vjno 7 v.

Booa 'buena': feuncho en *booa* cuentidade 9 v.; deyta *booa* Contya de mel et dazeite 10 r.; en *booa* cantidade 18 v. =

Boõa 'buena': este en casa cuberto de *boõa* cuberta 2 v.; filla *boõa* contya de sal 15 r.

Boquemolle 'boquimuelle': se for *boquemolle* metanlle o dito freo no segundo ou no terçeiro dia 4 v.; se o Cauallo fose *boquemolle* que caualgen en el no segundo ou no terçeiro dia 4 v.

Boy 'buey': yllaes asy como de *boy* 5 r.; huñas a semellança do *boy* 5 r.; en Corno de *boy* linpo 11 v.; por *corno* de *boy* 13 r.

Brabura 'bravura': perde fenollya et *brabura* 4 v.

Braços 'brazos': que adur alça os *braços* 18 v.; aqual tiraren de sobre llos *braços* no polmon 23 v.

Branco 'blanco': Caballo que dizen bayo meyo *branco* escuro 5 r.; destenperao con vino *branco* 11 v.; amasado ensenbra con boõ vino *branco* 13 r.; do galbano et do ençenço *branco* 17 v.; et o ençenço *branco* que chaman macho 18 r.; et pouco de vjno *branco* 18 v.; façan confeiçon do ençenço macho *branco* 23 v.

Branqa ursina 'branca ursina': et a *branqa ursina* que chaman gigante 10 r.

Braueza 'bravura': segundo mjña opinion et a *braueza* do meu engeño 1 r.

Breumente 'brevemente': et *breumente* encomendo esto 4 r.

Bulyr 'bullir': et faz torçer et *bulyr* o Cauallo 9 r-v.; **bulira** 'bullirá': *bulira* a meudo con os pees 11 r. = **bulyr**.

Bulliçoso 'bullicioso': farase ardego he *bulliçoso* et rreuellador 5 r.

Bullyr 'bullir': et non queda de *bullyr* 9 v.; **bullyras** 'bullirás': et *bullyras* con este espello ou estrella moitas uezes no dia 18 r. = **bulyr**.

C

Caalo 'callo': quando aqel *caalo* uires nas coixas do cauallo 19 r.

Caamento 'cuidado': et en por moito en esto estudo et *caamento* 4 r.

Caballo 'caballo': digo que o *Caballo* que dizen bayo 5 r. = **Cauallo** (298 ejs.) / **cauallo** (13 ejs.).

Cabeça 'cabeza': lle faran o collo et a *cabeça* seer mais ligeiros 2 v.; amerga a *cabeça* aos peitos 4 r.; trouuer a *cabeça* jncrjnada 4 r.; et a *cabeça* ligeira 5 r.; et delgado contra a *cabeça* 5 r.; que soben a *cabeça* 8 r.; deçen a *cabeça* 8 v.; cubrillas a *cabeça* 8 v.; ontre o collo et a *cabeça* 9 r.; 14 r.; fere con a *cabeça* 9 r.; alçalj a *cabeça* 11 r.; que alçe a *cabeça* 11 r.; et alçem a *cabeça* do Cauallo 11 v.; cubrir a *cabeça* do Cauallo 13 v.; que ten a *cabeça* fria 13 v.; en mergendo a *cabeça* 13 v.; hũa peça de paão apertada a *cabeça* 13 v.; tragem doores a toda a *cabeça* 14 r.; llegao a

cabeça 14 r.; teña a *cabeça* cuberta (2) 14 r.; tallalle o rrabo et a *cabeça* 23 r.; et a *cabeça* et os ollos jinchados 26 r.; sabedeia con a *cabeça* 26 r.; da conteença da *cabeça* escriuy 4 r.; apar da *cabeça* 7 r.; 8 v.; para os tirares da *cabeça* 8 r.; que deçe da *cabeça* 9 r.; 13 v.; a humidade da *cabeça* 13 v.; deçen da *cabeça* a moor parte dos homores 13 v.; friura da *cabeça* 14 r.; 26 r.; asy como he contyudo na door da *cabeça* 14 v.; da dita enfermidade ou freura da *cabeça* 14 v.; Da freura de *cabeça* 14 r.; et *cabeça* do touillo 23 r.; na *cabeça* daquellas huceras 7 v.; espiçialmente na *cabeça* 8 r.; ten frio vello na *cabeça* 13 v.; humores frios et uellos na *cabeça* do Cauallo 13 v.; que som callados na *cabeça* 13 v.; con fero rredondo na *cabeça* 14 r.; hũa peça de pano liada na *cabeça* 14 r.; de uerme ou uolatiuo na *cabeça* 26 r.; **cabeças** 'cabezas': tres *cabeças* de llagartixas pisadas 21 v.

Cabeçadas 'cabezadas': feito de coiro con *cabeçadas* 2 r.

Cabello 'cabello': sen coiro et sen *cabello* 5 v.; Para naçer o *cabello* no lugar 16 r.; faz naçer o *Cabello* 16 r.; que mude o *cabello* con llo enprasto 17 v.; caya de seu con o *cabello* 18 r.; **cabellos** 'cabellos': na coma poucos *cabellos* et chaos 5 r.; rrabo goso con poucos *cabellos* et chaaos 5 r.; dos *cabellos* da lebre 8 v.; arriga da Reiz os *cabellos* 17 r.; pellar todos llos *cabellos* das junturas 20 r.; pellem lligeiramente os *cabellos* 20 r.; para raeren ende os *cabellos*. Et os *cabellos* asy tirados 20 r.; senon tirados os *cabellos*, vsar do dito vngento 20 v.

Cabo 'cabo': et llegally o *cabo* della na rrayz do rrabo 9 v.

Cabras 'cabras': enprasto feito desterco de *cabras* et de farina de orio 19 v.; ual moyto o esterço das *cabras* 21 r.

Cabresto 'cabestro': en *cabresto* de dous rramos feito de coiro 2 r.

Cabrestol 'cabestrillo': se encabresta no *cabrestol*, ou nas rrendas, metendo en ellas os pees ou as mãos 18 r.

Caçer 'cancer': quebranto que chama *caçer* 22 r.; sinal he que more o *Caçer* 22 r.; para matar o *caçer* 22 v.; esto ataa que moyra o *caçer* 22 v.; nas curas do *caçer* 23 r.; se uoluer a chaga en *caçer* 24 r. = **cancer** / **cañer**.

Cada 'cada': nunca o perdiria *cada* que oise estropos 4 r.; et de *cada* llado entricado 22 r.; **cada dia** 'cada dia': peyorarya de *cada dia* 1 v.; huse canpos verdes *cada dia* 1 v.; porllo vso de *cada dia* 3 v.; et depois caualgen *cada dia* en el 4 r.; caualgem en el *cada dia* 4 v.; ponanlle esta estopa de *cada dia* 7 v.; de *cada dia* corranlle as sedas 7 v.; de *cada dia* caualgen en el 7 v.; ponanlle *cada dia* o poo 16 r.; **cada hũa** 'cada una': o Nume de *cada hũa* enfermidade 6 r.; contra *cada hũa* das doores 10 v.; posta ante *cada hũa* das meezjnas 16 v.; **cada huun** 'cada uno': a *cada huun* nebros 5 v.; o que *cada huun* conoçera por sy 5 v.; llandooas que *cada huun* Cauallo ha 8 v.; por *cada huun* destes rremedios 17 v.; faz suar *cada huun* dos nenbros del 26 r.

Caen 'caen': entestinos que *caen* eno messen 11 r.; **caenlle** 'le caen': *caenlle* os entestinos ronpendo o mesen 10 v.; **caya** 'caiga': que non *caya* ende o Rosalgar 7 v.; ataa que *caya* de seu 18 r.; que non *caya* daquella grosura 23 v.

Caenta 'calienta': et *caenta* enno fogo pedras 12 r.

Caente 'caliente': se for *caente* o tempo 1 v.; ha agoa *caente* molle 3 r.; no tempo *caente* 3 r.; *caente* ou suurento 9 v.; con o uyño *caente* as chagas 7 v.; con viño *caente* duas uezes no dia 7 v.; parao en lugar *caente* 8 v.; vntaa dazeite *caente* 9 v.; vnta moy ben con azeite *caente* os jllaes 9 v.; dalle a beber agooa *caente* con vino 9 v.; trageeo por llugar *caente* moi paso 9 v.; vntenos dazeite *caente* 10 r.; pono *caente* con pano arredor da uerga 10 v.; et ponllo *caente* nos pees 11 v.; uen *caente* et suurento 12 r.; pararas o Cauallo en lugar *caente* 12 r.; llança sobre aquelas pedras agooa *caente* 12 r.; desta çernada *caente* qual a poder sofrer 12 r.; non no mouer daquel lugar *caente* 12 r.; cubrir a cabeça do Cauallo con llaa *caente* 13 v.; et este en llugar *caente* 13 v.; quando meten o Cauallo na estada moi *caente* 14 r.; *caente* qual o poder sofrer 14 r.; beba ameude agooa *caente* morna 14 v.; mollao con azeite arredor, et con agoa *caente* 14 v.; furaras con lançeta aguda et *caente* 16 r.; con vjno ou con vinagre *caente* 16 r.; Para esto val moito a çinza *caente* con azeite amasada 16 r.; con vjno forte ou con vinagre *caente* 16 v.; et seia o pez *caente* 17 v.; et pono *caente* sobre lla anca 18 r.; furenno con fero *caente* ataa o fondo 18 v.; pono como enprasto *caente* 19 r.; et poerlle esto *caente* todo como enprasto 19 r.; ponllo *caente* qual uyres que o poderan sofrer 19 v.; mollandoo arredor con agooa *caente* 19 v.; de tal decauçon *caente* quanto o Cauallo poder sofrer 20 r.; depois llauen con agoa *caente* a door 20 r.; con vjno feruente *caente* 20 v.; quando a besta meten mollada no estrabo *caente* 20 v.; et llaua as gretas con vjno *caente* 20 v.; ponlle deste vngento huun pouco *caente* 20 v.; et depois pono *caente* qual o poder sofrer 21 r.; posto *caente* sobrello llugar 21 v.; a qeimaren con ferro rredondo *caente* 22 r.; deste vngento huun pouco *caente* vnten as rrayzes 23 r.; et poerena *caente* 23 v.; llaua a chaga con vinagre ou con vjno *caente* 24 r.; et con esto asy *caente* queimaren ben a chaga 24 v.; **caentes** 'calientes': se jeera domores *caentes* et sobeios 7 r.; cousas *caentes* 9 v.; 11 v.; 13 v.; vse das *caentes* 14 v.; a llengooa do Cauallo *caentes* 15 r.; seian *caentes* quaes as poder sofrer 23 v.; seian todos espessos et *caentes* 24 v. No usa **quente** / **quentes**.

Caentura 'calor': do fumo et da *caentura* do estrado 2 v.; por lla gran *caentura* que enton faz 3 r.; et da *caentura* et da gordeen 11 v.; por rrazon da *caentura* et da suuor 12 r.; Et tragen *caentura* a que dizen gretas 20 v.

Caïom 'ocasión': ou doutra *caïom* semellauel 18 r.; que por *caïom* nas juntas 21 v. =

Caïon 'causa, casualidad': auen por *caïon* quando escorrega o pee 18 r.; ffazese por *caïon* 19 v.; por *caïon* pom huun pee 24 r.; auen por *caïon* de clauo 24 v. En el caso siguiente, «uen porllo *caïon* das outras» 22 r., la o- de *ocaïom dio origen a que se interprete como masc.: o *caïom*. Cf. «per algūs cajooes» en Mestre Giraldo, R. L., XII, 43.

Caiões 'causas': por outras *caiões* envelleçendo a ferida 22 r. =

Caiooes 'causas': por desvaryadas *caiooes* 18 r.

Cajoes 'causas': ueen por desuaryadas *cajoes* 19 r.

Cajon 'casualidad': do corpo do Cauallo por *cajon* 19 r.

Cal 'cal': Nota que a *cal* et o mel solda mellor as chagas 16 r.; estopa petada con *cal* envolta et con mel 16 v.; **cal uiua** 'cal viva': filla *cal uiua* et mel craro 7 v.; duas uezes no dia *cal uiua* 8 r.; et pouca de *cal uiua* 15 v.; o poo da *cal uiua* mesturada con mel 16 r.; pouca de *cal uiua* et de mel craro 20 v.; ssete dramas de *cal uiua* et douro pimente 22 r.; tanto de *cal uiua* como douro pimente 22 v.; filla *cal uiua* et outro tanto douro pimente 22 v.; azillaure et *cal uiua*, tanto de huun como doutro 22 v.; **cal uyua** 'cal viva': filla tres partes de *cal uyua* 20 r.

Calaurea 'Calabria': Jurdam Ruuo Caualleiro de *Calaurea* 26 r.

Calda 'caldo'?: a *calda* das fauas coita con sal 12 v.

Caldo 'caldo': o *Caldo* destas heruas 12 v.; en este *caldo* que dizen decauçon 12 v.; o *caldo* do trigo coito con poegos 14 r.; deitado este *caldo* porllos nares 14 r.; et daquel *caldo* llaua as junturas danadas 20 r.

Calo 'callo': o sobre oso da carne de *calo* 19 r. = **caalo**.

Calosidade 'callosidad': começase en jnchaço ou en *calosidade* 21 v. =

Calosydade 'callosidad': esta *calosydade* non se desfezer 19 v. = **calosidade**.

Callabrya 'Calabria': Jurdam Ruvyo de *callabrya* 1 r.

Callada 'cuajada': que he *callada* nas entradas do polmon 11 v.; **callados** 'cuajados': que som *callados* na cabeza 13 v.

Callo 'callo': et fazese y *callo* duro 4 v.; sobre aquel *callo* ou jnchaço 19 r.; Para desfazer aquel *callo* ual moyto 19 r.; ante seia rreydo o *callo* 19 r.

Callosydade 'callosidad': uallem estos enprastos aa *callosydade* se for rrezente 19 r.

Camjño 'camino': esto he *camjño* de liuredoen 14 v.; *camjño* de sayr por y 18 r.; faça *camjño* ontre a huña et a carne uiua 25 r.

Cana 'caña': con hũa *cana* afaagandoo 4 r.; da mais grosa *cana* que achares 9 v.; **canas** 'cañas': ou follas de *canas* ou de salgeiro 12 r.

Canaueas 'cañaveras': as rreyzes das *canaueas* 21 v.

Canauo 'cáñamo': cabresto de llino ou *canauo* 1 v.

Canbas 'piernas': *canbas* et auentaes anchos et curuos como de çeruo 5 r.

Cancer 'cancer': no llugar do *cancer* 22 r. = **cacer** =

Cançer 'cancer': ffazese en el *cançer* 22 r.; Remedyo contra o *cançer* 22 r.; Et pois que o *cançer* for morto 22 r.; poer esto sobre llo *Cançer* 22 v.; se pode curar o *cançer* por ellas 22 v.; aas uezes se faz do *cançer* 22 v.; *cançer* que non he ben curado 22 v.; a chaga vella ou *cançer* 22 v.; poos que matam o *cançer* 23 v.; trilladura de que se geera *cançer* 24 r.; geerese y *cançer* 24 r.

Canella 'cánula': fage *canella* de huun palmo da mais grosa *cana* que achares 9 v.; sayra porlla *canella* onde quer que jouuer no ventre 9 v.

Canella 'canela': outro tanto dalcorauina, et outro tanto de *canella* et a semente do fuuncho 11 v.

Canellos 'parte de la herradura': deuen os *canellos* das ferraduras seer estreitos et lleues 3 r. Cf. «e seiam os *canellos* dellas delgados et chãaos» en Mestre Giraldo (R. L., XII, 12). Como ya hemos visto, allí aparece escrita *cornozelho*.

Cango. Lat. Jtem. De *cango* 6 v.

Canpos 'campos': que huse *canpos* verdes cada dia 1 v.

Cansaço 'cansancio': do *cansaço* grande 11 r.

Cansado 'cansado': que fica *cansado* 20 r.

Cantidade 'cantidad': en booa *cantidade* 18 v. = **cuentidade**.

Cantya 'cuantía, cantidad': et seja tanta *cantya* de pez et da almeçega 17 v.

Canudo 'canuto': huun *canudo* longo et grosso 10 r.; por *canudo* o sal mudo 14 v.; por huun *canudo* duas vezes 15 r.

Canyuete 'canivete': fendeas ao llongo con *canyuete* agudo 9 r.

Capitollo 'capítulo': *Capitollo* das enfermidades 6 r.; *Capitollo* da dor a que chama uerme 7 r.; no *capitollo* da door 13 r.; como dito he do *capitollo* do jnfustico 13 v.; no *capitollo* das danaduras do espiñaço 17 r.; dito ey no *capitollo* da anca 18 r.; no *capitollo* que dizen esparauanes 20 v.; que som contyudas no *capitollo* ante deste 21 r.; ensyney enno *capitollo* dos sobre ossos 22 r.; como dixee no *capitollo* da fistolla 24 r.; como dito he no *capitollo* dante este 24 v.; como desuso dito he no *capitollo* da encraudadura 25 r.; ensynarey eno *capitollo* ssynginte 25 v.; **capitolllos** 'capítulos': segundo nos, os *capitolllos* dos vocabollos de todas llas enfermidades 6 r.; nos ditos *capitolllos* he dito et contiudo 21 v.

Carangulo 'caracol': Et val ajnda para esto o *Carangulo* posto ençima ataa que se cunsuma esfregado 20 v.

Carbunchis Lat. De scabili uel *carbunchis* 6 r.

Cardo benadito 'cardo santo': ffilla o *cardo benadito* et A Erua tu et a tasna 10 v.

Cardo momo 'cardamomo': et outro tanto de *cardo momo* 11 v.

Careira 'carrera': aian *careira* para sair fora 14 r.

Careza 'esfuerzo, trabajo': et desuyase moy mal et con gran *careza* 11 r.

Carne 'carne': fillar *carne* 3 r.; 12 v.; hũa peça de *carne* 5 v.; 16 v.; con grossaaen de *carne* 5 v.; sobeieduen de *carne* 5 v.; (2) 25 r.; algũas sobeieduens de *carne* 5 v.; o coiro et a *carne* 5 v.; 7 r.; 20 v.; a *carne* ata a que chege aa llandooa 7 v.; et a *carne* ataa o uerme 7 v.; *carne* sobeia 9 r.; (2) 25 r.; toda a *carne* sobre que o poem 9 r.; o çumo da *carne* dellas 12 v.; *carne* grosa do porco salpresa 15 v.; et a *carne* no espiñaço 15 v.; faz tallo de *carne* 16 v.; de pouca *carne* 18 v.; da *carne* de calo 19 r.; fica ontre a *carne* 21 v.; fende a *carne* en traueso 22 r.; aa *carne* que se junta aas huñas 22 r.; *carne* uiua 22 r.; (3) 24 r.; *Carne* sobre llo pee 22 r.; que seia soldada a *carne* 23 v.; rronpe y a *carne* 24 r.; o soldamento da *carne* 24 r.; rronpendo a *carne* sobre llo pee

25 r.; **carnes** 'carnes': suas *carnes* seram mais testas 1 r.; he tenro et molle das *carnes* 1 v.; faz as *carnes* tesas et mais fortes 2 v.; geerese daquel jnchaço *carnes* podres 16 v.; as *carnes* nouas se rronpen mais 4 v.; rrooe et caua as *carnes* na chaga 22 v.

Carneiro, seuo de- 'carnero, sebo de -': vmgento de *seuo de carneiro* 20 r.; farellos con *seuo de carneiro* 20 r.; et coyotos con *seuo de carneiro* 23 v.; coyotas con *seuo de carneiro* 24 v.

Carnosas 'carnosas': coixas anchas et *carnosas* de dentro 5 r.; **carnosos** 'carnosos': sejan grosos non *carnosos* 5 r. =

Carnossos 'carnosos': enos *carnossos* sse non deuen fazer 22 v.; poos nos lugares *carnossos* 22 v.; fistolla nos lugares *carnossos* 23 r.

Carrega 'carga': por rrazon de gran *carrega* ou de gran traballo 10 v. =

Carrego 'carga': ou do gran *carrego* que o preme moito 16 v.; traballo ou de gran *carrego* 18 v.

Carretar 'arrastrar'?: et na mouida non pode as coixas *carretar* senon aduur 11 r.

Carueea 'alcaraua': faz assaruíña que he *carueea* lliada no freeo 14 r.

Caruon 'carbón': ataa que se faça della *caruon* et deste *caruon* fage poo 7 v.

Caruões 'carbones': et destes *caruões* faras poo 12 v.

Caruões 'carbones': que se faça del *caruões* 12 v.

Casa 'casa': na estada ou na *casa* 2 v.; este en *casa* cuberto de boña cuberta 2 v.; soo en hũa *casa* por dous ou tres dias 13 r.; en *casa* do dito enperador 26 r.

Casca 'cáscara': a *casca* dauellãa queimada 16 r.; tollelle a *casca* et faz tal como bollo 19 r.

Casco 'casco': que fique o *casco* moy sutil 23 v.

Casia fistulla 'casia fistula': hũa peça de manteyga et de *casia fistulla* outro tanto 12 v.

Caua 'cava': rrooe et *caua* as *carnes* na chaga 22 v.

Cauadas 'cavadas': os pees et huñas aia anchas duras et *cauadas* 5 r.; **cauados** 'cavados': ollos grosos, non *cauados* nen escududos 5 r.

Caualgando 'cabalgando': Cauallo *caualgando* en el 13 v.

Caualgár 'cabalgár': non deuen en el *caualgar* 1 r.; o *caualgar* moito da Noite 3 r.; deuen a *caualgar* no Cauallo 7 r.; non deuen *caualgar* ataa tres dias 7 v.; por rrazon do moito *caualgar* 11 r.; non lleixan de *caualgar* 22 r.; **caualgar** 'cabalgare': mais sem afam o *caualgar* a Egoua 1 r.; Qual deue seer o que *caualgar* no Cauallo 4 v.; o que no potro *caualgar* 4 v.; et do que o *caualgar* 4 r.; o que *caualgar* no Cauallo 4 v.; **caualga** 'cabalga': et *caualga* llogo en el 9 v.; Et desy *caualga* huun pouco en el 13 r.; **caualgam** 'cabalgan': quando en el *caualgam* 23 r.; **caualgan** 'cabalgan': ante que se mooa *caualgan* apresada 13 v.; **caualgaren** 'cabalgaren': se *caualgaren* en el con sella posta 16 v.; et de *caualgaren* en ella 25 r.; **caualgasen** 'cabalgasen': et se en el *caualgasen* por lla gran caentura 3 r.; **caualgem** 'cabalguen': et *caualgem* en

el con sella 3 v.; et *caualgem* en el cada dia 4 v.; que o non *caualgem* 5 r.; **caualgen** 'cabalguen': depois *caualgen* cada dia en el 4 r.; que *caualgen* en el 4 v.; de cada dia *caualgen* en el como dito he 7 v.; et *caualgen* en el 10 r.; ou *caualgen* en el huun pouco 12 r. = **cauallgar / cauallga / cauallge**.

Cauallarya 'caballería': aa onrra da *cauallarya* et da batalla 1 r.

Caualleiro 'caballero': *Caualleiro* en marescella 1 r.; *Caualleiro* de Calaura 26 r.; **caualleiros** 'cavalleros': et os *caualleiros* se deporten 1 r.

Cauallgado 'cabalgado': que foi temperadamente *Cauallgado* 3 v.

Cauallgar 'cabalgar': queria *cauallgar* naturalmente 1 v.; ual mais *cauallgar* en el por lla mañaa 3 r.; non deuen *cauallgar* o *Cauallo* 3 r.; depois deuen *Cauallgar* en el 3 v.; deuenno *cauallgar* 3 v.; se vsaren *cauallgar* en el 3 v.; deuen *cauallgar* en el 4 v.; **cauallgar** 'cabalgare': quen *cauallgar* o potro 3 v.; **cauallga** 'cabalga': que o que *cauallga* o *Cauallo* a trote 4 r.; **cauallge** 'cabalgue': que *cauallge* o *Cauallo* 4 r.

Cauallo 'caballo': *Cauallo* que (8) 26 r.; ao *Cauallo* 1 r.; 2 v.; (3) 3 r.; 4 r.; (3) 4 v.; (2) 5 v.; (4) 6 r.; 8 v.; (2) 10 v.; 11 r.; (3) 11 v.; 12 r.; (3) 12 v.; 13 r.; (2) 13 v.; (2) 18 r.; 19 r.; 19 v.; 20 v.; (2) 22 r.; 23 v.; (2) 24 v.; cada huun *Cauallo* 8 v.; con *Cauallo* 2 r.; do *Cauallo* (4) 1 r.; (2) 1 v.; 2 r.; 2 v.; 3 r.; (5) 4 r.; (2) 4 v.; (5) 5 r.; (2) 5 v.; (2) 7 r.; 8 r.; (3) 8 v.; (4) 9 v.; (4) 10 r.; (2) 10 v.; (2) 11 r.; 11 v.; 12 r.; (2) 12 v.; (4) 13 r.; (2) 13 v.; (2) 14 r.; 14 v.; (5) 15 r.; (6) 15 v.; (3) 16 r.; (2) 16 v.; (4) 17 r.; 17 v.; (3) 18 r.; 18 v.; (4) 19 r.; 19 v.; 20 r.; (3) 21 r.; (2) 21 v.; (2) 23 r.; 24 r.; 25 v.; (2) 26 r.; no *Cauallo* 4 v.; 5 v.; 7 r.; 23 v.; o *Cauallo* (5) 1 r.; (4) 2 r.; (4) 2 v.; (8) 3 r.; (5) 3 v.; (6) 4 r.; (9) 4 v.; (3) 5 r.; (6) 5 v.; (2) 7 r.; (3) 8 r.; 8 v.; (3) 9 r.; (4) 9 v.; (2) 10 r.; (3) 10 v.; (7) 11 r.; (3) 11 v.; (5) 12 r.; (2) 12 v.; (8) 13 r.; (6) 13 v.; (4) 14 r.; (4) 14 v.; (2) 15 v.; 17 r.; (2) 18 r.; 18 v.; 19 r.; (4) 19 v.; (4) 20 r.; (3) 20 v.; (3) 21 r.; 21 v.; (2) 22 r.; (3) 23 r.; (4) 23 v.; (3) 24 r.; 24 v.; 25 v.; 26 v.; outro *Cauallo* 1 v.; tal *Cauallo* 5 v.; ao *cauallo* 19 v.; do *cauallo* 8 r.; 8 v.; 13 v.; 19 r.; o *cauallo* 2 v.; 3 r.; 3 v.; (2) 9 r.; 12 r.; 15 r.; que o *cavallo* 1 r.; **Cauallo** 298 ejs. / **cauallo** (13 ejs.) **cavallo** -v- (1 ej.). **Cauallos** 'caballos': vsam dos *Cauallos* 1 r.; llandooa que am os *Cauallos* 7 r.; que he sem cura en alguños *Cauallos* 11 r.; na alueitarya dos *Cauallos* 26 r.

Cauando 'cavando': *cauando* a huña ao llongo 24 v.

Caude. Lat. purriton ueniente ad collum escruto *caude* 6 r.

Cauidar 'cuidar': deuen *cauidar* que see o freo for lligeiro 4 v.; por en deuen se cauidar de o fender 20 r.; se deuen *cauidar* de fazer en taes lugares 22 v.

Cavallo 'caballo': mays noble que o *cavallo* 1 r.

Caya 'caiga': que non *caya* ende o Rosalgar 7 v.; ataa que *caya* de seu 18 r.; que non *caya* daquella grosura 23 v.

Cebollas 'cebollas': çumo dos allos et das *cebollas* et do engu 22 v.

Cebra. Cf. **cebrar**

Cebradura 'quebradura': por rrazon do fogo a *cebradura* trauesa non podera mays creçer 22 r.

Cebrar 'quebrar': *cebrar* algũa ueña 8 v.; **cebra** 'quebra, rompe': et fazese ende jnchaço que deçe aas coixas et *cebra* por moitos llugares como vuçera 7 r.

Cedo 'quedo': estando *cedo* 13 v.

Cedo 'cedo': de lla acoreren *cedo* 8 r.

Ceimado 'quemado': feltro *ceimado* 16 r.; **ceimados** 'quemados': foren *ceimados* 8 r. = **qeimado** / **queimado**.

Ceimaduras 'quemaduras': queimena con *ceimaduras* 19 v.; curaras das ceimaduras 20 r. = **qeimaduras** / **queimaduras**.

Ceimeno 'quémenlo': *ceimeno* cumunalmente con alguun fero 18 v.

Ceixadas 'quijadas': a preto das *ceixadas* 9 r.

Celebro 'cerebro': porllos nares no *Celebro* 13 v.; linpase o *celebro* marauillosamente 14 r.; liurarsa o *Celebro* 14 v.

Centão 'centeno': ual o trigo ou o *Centão* coito et metudo en huun saco 14 r.

Ceuada 'cebada': do comer sobeio da *Ceuada* 10 r.; et daly a comer da *ceuada* asaz 11 v.

Cimeira 'enfermedad del caballo': door que uen do fryo uello que chaman *Cimeira* 13 v.; Ha y outra enfermidade que dizen *Cimeira* 13 v. =

Cimoyra 'enfermedad del caballo': esta door que dizen *Cimoyra* 13 v.

Clara 'clara': esta beberagen tan *clara* et tam sutil 11 v.

Clauo 'clavo': por caion de *clauo* ou doso ou de fuste 24 v.

Cobiça 'desea': demanda et *cobiça* outra semellauel 7 r.

Cobra 'cubra': de pano de lyno que *cobra* todo o jnchaço 15 v.; **cobre** 'cubre': et deste enprasto *cobre* todo o jnchaço da coyxa 21 r.

Coctura 'costra': tirada ante dellas a *coctura* que teueren 8 r.

Coçeas 'cuécelas': et *coçeas* en olla chea dazeyt 23 r.

Codesos 'codesos': que see nos *codesos*, saão, et viño 12 v.

Coiro 'cuero': feito de *coiro* con cabeçadas 2 r.; de carne sen *coiro* et sen cabelo 5 v.; de carne sobre llo *coiro* a que dizen nara ou çelso 5 v.; que se ieeran ontre o *coiro* et a carne 5 v.; rrebente ontre o *coiro* et a carne 7 r.; sutilmente tallar o *coiro* ao llongo 7 v.; fendudo o *coiro* ao llongo 7 v.; fenderas o *coiro* ençima da llandooa 9 r.; et estira asy o *coiro* 12 r.; que rronpe o *coiro* do Cauallo 15 v.; rronpese o *coiro* por rrazon de alguun encarrego 16 r.; o *coiro* ou o feltro *ceimado* 16 r.; lle rronpe o *coiro* 16 r.; rronpyam o *coiro* ao llongo 20 r.; que rronpem o *coiro* et a carne 20 v.

Coita 'cocida': a calda das fauas *coita* con sal 12 v.; **coitas** 'cocidas': ben *coitas* con jeullas nouas de porco 11 r.; semeças do trigo *coitas* con pouco dazeite 10 v.; **coito** 'cocido': pois que esto for ben *coito* 10 v.; pois que todo for ben *coito* 12 v.; o trigo linpo *coito* con lardo 13 r.; o trigo asy *coito* cria engorda o Cauallo 13 r.; o trigo ou o Centão *coito* 14 r.; o caldo do trigo *coito* con poegos 14 r.; todo ante *coito* en hũa olla 16 v.; pois que for *coito* cumunalmente 18 v.; *coito* todo ensenbra 20 v.

Coixa 'muslo': a *coixa* en algũa he mengada 5 v.; se jnchar a *coixa* da dor do uerme 8 r.; a uea mestra da *coixa* 20 v.; pustrumeira parte da *coixa* 20 v.; **coixas** 'muslos': defendimento das *coixas* 1 v.; espiçialmente as *coixas* som llinpas 1 v.; enos pees e nas *coixas* as lliadurras 2 r.; no espiñaço e nas *coixas* 2 r.; ou pouço suso ataa as *coixas* 2 v.; que deçem aas *coixas* 2 v.; trager os pees et as *coixas* 2 v.; con as *coixas* ou con os pees mollados 2 v.; fazense ennas *coixas* et nos pees enfermidade 2 v.; engrosara mais no alcafar et nas *coixas* 2 v.; os humores sobeios deçen aas *coixas* 2 v.; porllo vso de cada dia as *coixas* et os pees 3 v.; alçara as *coixas* et os pees mais apostamente 3 v.; *coixas* anchas et carnosas de dentro et de fora 5 r.; demais *coixas* ben anchas, seqas et uellosas 5 r.; as junturas das *coixas*, que son os Noos 5 r.; en maneira de graaos enas *coixas* 5 v.; naçe con as *coixas* tortas de dentro et detras 5 v.; et outrosy nas *coixas* 5 v.; gerase apar das junturas das *coixas* 6 r.; antre as *coixas* apar dos Colloõs 7 r.; deçe aas *coixas* et cebra por moitos llugares 7 r.; aquell jnchaço ueen ao peito et as *coixas* 7 r.; conuen que no peito ou nas *coixas* rrebente 7 r.; jncharen enno peito ou nas *coixas* 7 r.; metan lle sedas nos peitos et nas *coixas* 7 r.; que nas *coixas* ou nos peitos non leixen asaz furados 7 v.; se façan as *coixas* delgadas 8 r.; espargese por llas *coixas* do Cauallo 11 r.; na mouida non pode as *coixas* carretar senon aduur 11 r.; os homores sobeios et o sange corren para as *coixas* 11 r.; et despois deçe aas *coixas* 11 r.; danbas llas ueeas das *coixas* 11 r.; con as mãos et con as *coixas* 11 r.; as uenas das *coixas* que som prigiçosas 11 v.; llos homores que se uoluen aas *coixas* 11 v.; esfregalle os nerueos et as *coixas* ameude con azeite 12 r.; feiranlle as *coixas* et os neruos 12 r.; adur se pode alçar o Cauallo sobre lla parte pustrumeira nen lleuar aas *coixas* 17 v.; moitos sobre osos et desuariados nas *coixas* do Cauallo 19 r.; enas *coixas* como en outros moitos ossos do corpo 19 r.; quando aquel caalo uires nas *coixas* do cauallo 19 r.; porque he na juntura das *coixas* 20 r.; ontre as junturas das *coixas* et as huñas 20 v.; Remedio contra o jnchaço das *coixas* 21 r. = 5 **coixa** / 5 **coyxa** / 47 **coixas** / 11 **coyxas**.

Colo 'cuello': o *colo* aia alçado et seia groso 5 r. = **collo**.

Coller 'cuchara': meixendoo con *coller*, ataa que se ffaça vngento 22 v.; meixendoo con *coller* ata que se faça vngento 23 r.

Coller 'coger': poderya pirigar et *coller* dano en allgũa parte do corpo 1 v.; **colleren** 'cogieren': et *colleren* ende a grosseen 23 v.

Collo 'cuello': faran o *collo* et a cabeça seer mais ligeiros 2 v.; deueno sangrar na vea do *collo* quatro vezes 3 v.; et encurue o *collo* 4 r.; o *collo* llongo et delgado contra a cabeça 5 r.; nas ueeas do *collo* 7 r.; ontre o *collo* et a cabeça 9 r.; ontre o *Collo* et a cabeça so as qeixadas 14 r.; sarna do *collo* et do rrabo 17 r.; eno *collo* et eno rrabo do Cauallo 17 r.; na ueea do *collo* en que se soe a sangar 17 r.

Collon 'testículo': et tirado o *collon*, que for danado 11 r.

Colloos 'testículos': arredor dos *colloos* 7 r.; apar dos *Colloos* do Cauallo 7 r.; jnchar os *Colloos* et a verga 10 r.; outra enfermidade aos *Colloos* do Cauallo 10 v.;

ontre os entestinos et os *Colloos* do Cauallo 10 v.; jnchan os *Colloos* ao Cauallo 10 v.; cubrir todos llos *colloos* moi ben 10 v.; ataa os *Colloos* 11 r.; se faz o jnchaço dos *colloos* 11 r. =

Colloõs 'testículos': antre as coixas apar dos *Colloõs* 7 r.; Do jnchaço dos *colloõs* 10 v.; para o Jnchaço dos *Colloõs* 10 v.; dontre elles et os *Colloõs* 11 r.; da chaga da pelle dos *Colloõs* do Cauallo 11 r.

Collos das abroteas 'cuellos de los abrotanos'?: o poo dos *collos das abroteas* 22 v. =

Colloos das abrotêas / abroteeas 'cuellos de los abrotanos': con o poo dos *colloos das abrotêas* ou con os outros poods 23 v.; çumo dos *colloos das abroteeas* 22 r.; poo dos *Colloos das abroteeas* mesturandolle tanto de cal uiua 22 v.; o poo dos *colloos das abroteeas*, que lle porras, ou os outros poods corrosuios 25 v. Es incierto el significado de *collos* o *colloos* ('cuellos' o 'cojones') pues depende del valor que atribuyamos a su -ll- (-ll- palatal o grafía etimológica por una -l-) o a sus -oo- (geminadas etimológicas, aunque desnasalizadas o geminadas arbitrariamente, como ocurre en muchos otros casos del ms.). Estos *collos* o *colloos*, a diferencia de los *colloõs* precedentes, no llevan signo de nasalización. En el *Livro d'Alveitaria* de Mestre Giraldo las mismas recetas dicen: «çumo das rrayzes das abroteas» (R. L., XII, 51), «o poo das rrayzes das abroteas», «ho poo das rraizes das abroteas» (p. 52) y «do poo das rrayzes das abroteas» (p. 57). Si alude a las raíces, no se ve en qué pueda fundamentarse el nombre de 'cuellos de los abrotanos'. Tampoco es verosímil que se llamasen *colloos* las simientes del abrotano, que describe así Bluteau: «A semente he negra, triangular, encerrada em humas bolsinhas redondas e verdes» (*Voc. Port e Lat.*, s. v. 'abrotea').

Collum Lat. De scabili uel purriton ueniente ad *collum* escruato caude 6 r.

Coma 'cabellera': na *coma* pouços cabelos et chaos 5 r.

Começa 'comienza': se *Começa* en jnchaço 19 r.; Como se *começa* a fazer o sobre oso 19 r.; naquell llugar hu se *começa* 22 r.; se *começa* da coroõa do pee 23 r.;

começan 'comienzan': et danaduras como se *começan* 6 r.; **começase** 'se comienza': et *começase* no peito do Cauallo 7 r.; et *começase* en jnchaço 21 v.; **começe** 'comiençe': ataa que *começe* a deitar sange 23 r. = **començan**.

Começando 'comenzando': *começando* na deanteira 10 r.

Começo 'comienzo': no *começo* lle meos mal fezeren 3 v.; esto se faça no *começo* pouco et pouco 4 r.; et no *começo* desta door 22 r.; dita enfermidade aia *começo* 23 r. = **començo**.

Començan 'comienzan': se *començan* de jnchaço 15 v.

Començo 'comienzo': Digo que no *començo* da ensinança 3 v.; chãao he areoso en *començo* por quarto de hũa milla 4 v.; lle deuen acorrer no *començo* 15 v. = **começo**.

Comendo 'comiendo': *comendo* como dito he 13 v.

Comer 'comer': husando o *Comer* asy 2 v.; vsandoa a *comer* asy 2 v.; *comer* feo 2 v.; para seu *comer* 2 v.; *comer* eruas et feo 2 v.; *comer* tenperadamente 2 v.; dalle apetito de *comer* 3 r.; para *comer* sua cea 3 r.; non deue a *comer* herua 7 r.; non deue A *comer* senon 7 r.; do *comer* que deue fazer 8 r.; nen do *comer* nen do Caualgar 8 v.; aduro pode espirar nen *comer* 9 r.; non o lleyxes *comer* 9 v.; dalle a *comer* Cousas caentes 9 v.; door que uen do *comer* sobeio 10 r.; door do *comer* sobeio 10 r.; do *comer* et do beber sobeio 11 r.; por rrazon do *comer* sobeio 11 r.; daly a *comer* da ceuada 11 v.; *comer* nen beber por huun dia 12 r.; deuenlle dar a *comer* 12 r.; do pouco *comer* 12 v.; dalle a *comer* do lardo 13 r.; pois que esto *comer* 13 r.; daquello que o Cauallo *comer* 13 r.; ven do *comer* sobeio dorio 13 r.; por rrazon do moito *comer* do orio 13 v.; perder gran parte do *comer* et do beber 14 r.; *comer* do graão see o quiser *comer* 14 r.; non pode *comer* 15 r.; adur pode *comer* 15 r.; perde gran parte do *comer* 15 r.; non deue o Cauallo *comer* eruas nen qousa uerde 24 r.; o moyto *comer* acreçenta os omores 24 r.; ual moyto para sse *comer* o ffigo 25 v.; a meatade da çeea que sooe a *comer* 26 v.; **come** 'come': et *come* mal 8 v.; qualquer llugar *come* et roe 9 r.; *come* et Roe marauillosamente 9 r.; que *come* orio 13 r.; moito orio *come* 13 v.; *come* eruas 21 r.; **comen** 'comen': *Comen* as heruas 10 v.; **coma** 'coma': *coma* eruas 2 v.; non *coma* nen beba 9 r.; 11 v.; 13 r.; non beba nen *coma* ataa que 11 r.; nen *coma* o que ia dixe 11 r.; *coma* cousas caentes 13 v.; *coma* eruas 23 r.; *coma* pouco 24 r.; nen *coma* senon 26 v.; **comera** 'comerá': de grado *comera* 13 r.; **come-se** 'comiese': se as *comese* 7 r.; **comeu** 'comió': orio inteiro, como o *comeu* 13 v.

Comeya 'coma': llugar hu non *comeya* nen beba 1 v.

Comia 'coma': Deuen guardar que non *comia* nen beua o Cauallo 3 r.; adur lle ficara na uentre cousa que *comia* 13 r.

Comestione Lat. De dolore ex superflua *comestione* 10 r.

Comesto 'comido': todo *comesto* et rraudo 25 r.

Como 'como': *como* agooa 13 r.; 14 v.; (2) 26 r.; *como* conuen 3 r.; 3 v.; 4 v.; 18 r.; 24 v.; *como* che 8 r.; 22 r.; 23 r.; 24 v.; 25 v.; *como* desuso dito he 3 v.; 8 r.; 8 v.; 25 r.; *como* enprasto 14 v.; 17 r.; 18 v.; (3) 19 r.; 20 r.; *como* esta 8 r.; 20 r.; *como* he 4 v.; 14 v.; 20 v.; 23 r.; *como* dixe 4 v.; 11 r.; 15 r.; 20 v.; 23 v.; *como* ia 18 r.; 22 r.; *como* ia dixe 17 r.; 19 v.; 21 r.; **como o** 'como el': 8 v.; 19 r.; **como o** 'como lo': 13 v.; 19 r.; *como* se (3) 9 r.; 23 v.; *como* suso 19 r.; 23 v.; *como* vngento 20 v.; 23 v.; asy *como* 1 r.; (2) 2 r.; (3) 5 r.; (2) 7 v.; (3) 8 v.; (2) 9 r.; 9 v.; 10 v.; 11 r.; (2) 12 v.; (4) 13 r.; (2) 14 v.; 18 r.; 18 v.; 20 r.; 20 v.; (2) 21 r.; (2) 21 v.; 22 v.; 23 r.; 23 v.; 24 r.; (2) 24 v.; (4) 25 r.; 25 v.; 26 r.; tanto de huun *como* da outra 10 r.; tanto de huun *como* doutro 7 v.; 10 r.; 10 v.; 12 v.; 14 v.; 15 r.; 17 v.; 18 v.; 19 r.; 19 v.; 20 v.; (2) 22 v.; 23 r.; 23 v.; aa mañaa *como* aa noite 2 r.; asi Naturaes *como* açydentaes 1 r.; *como* adeante mostrarey 24 r.; *como* ante dixe 17 r.; *como* auellãa 6 r.; faz tal *como* bollo 19 r.; *como* çeruo 5 r.; *como* conprir 4 v.; *como* conpryr 22 v.; *como* chãao 5 r.; *como* dagooa 8 r.; *como* de çeruo 5 r.; *como* de dia 3 r.; asy de dentro *como* de fora 5 v.;

como de todas llas outras qousas 17 v.; *como* door 8 r.; *como* dos ditos çumos 22 v.; *como* douro pimente 22 v.; *como* en outros moitos ossos 19 r.; *como* en seu lugar direy 18 v.; *como* grosos 5 r.; *como* grãaos 9 r.; *como* herua et feo 2 v.; *como* jngento 19 v.; *como* lle conuen 11 v.; *como* mormos 26 r.; *como* non deue 5 r.; *garda como* non tangas hũa gran ueea 7 v.; *tamano como* Nos 6 r.; *como* seda llonga 22 r.; *como* see o quisesem ferrar 2 r.; *como* se se sentyse de fondo 12 r.; *como* sobredito he 5 r.; *como* sooe 3 r.; *como* ssooe a acaecer 8 r.; non aguda mais *como* tenduda 5 r.; *como* todas llas outras coussas 18 r.; tanto *como* todo esto 20 v.; *como* rreyma 26 r.; *como* uyr que mester faz 4 r.; *como* uyres que mester faz 19 r.; *jchado como* vixiga 20 r.; *como* vuçera 7 r.

Comunalmente 'comunalmente': os nenbros responden *comunalmente* ao corpo 5 r. = **cumunalmente**.

Con 'con': *con* a cabeça 9 r.; 26 r.; *con* a crara 22 r.; *con* a çinlla 16 r.; *con* a greda 8 v.; *con* a maão 2 r.; *con* açorregos 4 r.; *con* agoa 14 v.; 20 r.; *con* agooa 10 r.; 10 v.; 19 v.; *con* algodom 16 r.; *con* algũas 5 v.; *con* alguun 18 v.; *con* allos 10 v.; *con* almo-faz 2 r.; *con* aquella 12 v.; *con* aquellos 10 r.; *con* as coixas 2 v.; 5 v.; 11 r.; *con* as craras 16 r.; *con* as huñas 20 r.; *con* as llesmez 19 v.; *con* as maãos 11 r.; *con* as outras meezinas 22 r.; *con* azeite 7 v.; 9 v.; 12 r.; 14 v.; 16 r.; 19 r.; 24 v.; *con* azeyte 16 r.; *con* boõ vino 13 r.; *con* cabeçadas 2 r.; *con* cal 16 v.; *con* canyete 9 r.; *con* Cauallo 2 r.; *con* ceimaduras 19 v.; *con* coller 22 v.; 23 r.; *con* corda 1 v.; 20 r.; 20 v.; *con* coy-turas 21 r.; *con* crara 21 v.; *con* craras (2) 8 v.; 15 v.; 17 v.; 19 v.; *con* cuitello 7 v.; *con* çera 23 v.; *con* çumo 17 r.; 22 v.; *con* dous rrabos 5 v.; *con* egooa 10 v.; *con* el 1 r.; 2 r.; 3 r.; 4 v.; 20 r.; *con* ellas 10 v.; *con* ensulla (2) 16 r.; *con* espora 4 r.; *con* esta 11 v.; *con* este 14 r.; 18 r.; *con* esterco 15 .; *con* esto 21 r.; 22 v.; *con* estos 15 v.; *con* estopa 10 r.; *con* estopas 24 v.; *con* exulla (2) 16 v.; 18 v.; (2) 19 r.; 19 v.; 21 v.; 22 v.; *con* farina 18 v.; *con* fariña 13 r.; 18 v.; *con* faryña 21 v.; *con* femença 1 r.; *con* fero 11 r.; 12 r.; (2) 14 r.; 15 r.; 17 v.; 18 v.; 19 r.; *con* ferraduras 3 r.; *con* ferro 22 r.; 23 v.; 24 r.; *con* fiyo 7 v.; *con* fogo 14 v.; 21 r.; *con* fyo 8 v.; *con* garffe 7 v.; *con* gran 1 r.; 10 r.; 11 r.; 26 r.; *con* grosa 23 r.; *con* grossa 24 r.; *con* grossaaen 5 v.; *con* grosura 15 r.; *con* hũa 3 v.; 4 r.; (4) 5 v.; 9 v.; 15 v.; (2) 19 r.; *con* huun 5 v.; 11 v.; 17 r.; 20 r.; 21 r.; 24 v.; 25 r.; *con* jeullas 11 r.; *con* lançeta 16 r.; *con* lardo 13 r.; *con* llãa 8 v.; *con* llaa 13 v.; *con* llançeta 9 r.; 15 r.; 20 r.; *con* llo enprasto 17 v.; *con* maluas 24 v.; *con* manteiga 8 v.; 12 r.; 14 r.; 18 v.; 19 r.; *con* manteyga 19 v.; 21 v.; *con* mēēor 1 r.; *con* mel 16 r.; 16 v.; 23 r.; *con* mesura 9 r.; *con* miucas 19 v.; *con* mua 10 v.; *con* myucas 19 r.; *con* nobre 1 r.; *con* o 3 v.; 7 v.; 18 r.; 19 v.; 20 v.; (2) 22 v.; 23 v.; *con* olio 14 v.; 16 r.; *con* orio 2 v.; *con* os 2 v.; 11 r.; 12 r.; 13 v.; 23 v.; *con* outra 5 v.; *con* outras 2 v.; 21 v.; *con* outro 22 v.; *con* ourina 17 r.; *con* pano 7 v.; 10 r.; 10 v.; 14 r.; 18 v.; 24 v.; 25 r.; *con* panos 11 v.; *con* peça 19 r.; *con* pena 20 v.; *con* pirjtro 22 v.; *con* podreen 15; *con* poegos 14 r.; *con* poo 16 v.; 24 v.; *con* pouco 10 v.; 13 r.; 21 r.; 21 v.; *con* poucos 5 r.; (2) 12 v.; *con* puxauante 23 r.; *con* que 26 r.; *con* sa 1 v.; 2 v.;

con sabon (2) 14 r.; *con sal* 3 r.; 12 v.; (2) 15 r.; 16 r.; 22 v.; 24 r.; (2) 24 v.; *con saró* 15 r.; *con sarro* 24 v.; *con sauina* 14 r.; *con seiua* 23 r.; *con sella* 3 v.; 16 v.; *con semente* 9 v.; *con seuo* 20 r.; 23 v.; 24 v.; *con sobeieduen* 5 v.; *con soldas* 24 r.; *con soo* 26 r.; *con uinagre* 16 r.; 24 v.; *con ujno* 20 v.; *con uynagre* 19 v.; *con uyno* 19 v.; *con vara* 4 r.; *con verga* 20 r.; *con vergas* 18 r.; *con vinagre* (2) 16 r.; 16 v.; 17 r.; (2) 21 r.; 22 r.; 22 v.; (2) 23 r.; (2) 24 r.; (2) 24 v.; *con vino* 3 r.; 9 v.; 11 v.; 15 v.; 16 r.; 16 v.; *con viño* 7 v.; *con vjno* 16 r.; 16 v.; 20 v.; 24 r.; *con vmgento* 20 r.; *con vnto* 16 r.; 18 v.; *con vntura* 19 v.

Confeição 'confección': façan *confeição* do ençenco macho 23 v.

Conforta 'conforta': et fortemente as *conforta* 10 v.

Conoçemento 'conocimiento': do *conoçemento* da fremusura do corpo 5 r.; Et do *conoçemento* et da cura desta door 17 r.; Do *Conoçemento* das doorres do Cauallo 26 r.

Conoçer 'conocer': deuese *conoçer* no corpo grande et llongo 5 r.; quen a fremusura do Cauallo quiser *conoçer* 5 r.; se poden mostrar et *conoçer* no Cauallo 5 v.; ligeiramente *conoçer* na lengooa danada 23 v.; **conoçera** 'conocerá': cada huun *conoçera* por sy 5 v.

Conosença 'conocimiento': da *conosença* do Cauallo et do corpo del 5 r. =

Conosença 'conocimiento': O quarto da *conosença*, da fremusura do corpo 1 r.

Conpania 'compañía': sem *conpania* doutras bestas 1 v.

Conpañia 'compañía': et tragello en *conpañia* de outro Cauallo 1 v.

Conposo 'compuso': Esta obra *conposo* Jurdam Ruuo 26 r.

Conprida 'apropiada': et de jdade *conprida* denlle a comer 2 v.; for de jdade *conprida* ou de mais 2 v.; et de ydade *conprida* dalle llogo a beber 11 r.; **conprido** 'apropiado': Et se o Cauallo for *conprido* et de jdade *conprida* 2 v.

Conpridamente 'cumplidamente': dana o tenpan *conpridamente*, he perygosa 24 r.

Conprir 'cumpliere': et fortemente como *conprir* 4 v.

Conpryr 'cumpliere': et queimaduras como *conpryr* 22 v.

Consolda mayor 'consuelda mayor': filla a *consolda mayor* et bollo armenico 17 v.

Constrangida 'constringida, constreñida': aas vezes seerya *constrangida* de paryr 1 v.

Consume 'consume': se non *consume* por lla sangrya 7 v.; **consumira** 'consumirá': *consumira* todo o polmon 23 v.

Consumindo 'consumiendo': *consumindo* os humores 2 v.

Contado 'contado': como desuso he *contado* 24 r.

Conteçe 'acontece': *Conteçe* aas uezes que o agooamento 25 v.; *Conteçe* aas uezes que por caiom 21 v.

Conteença 'continencia, dominio': da *conteença* da cabeça escriuy por mais perto pertçe ao freeo 4 r.

Contençe 'acontece': *Contençe* que se dana o pee so a huña 25 r.

Conteudo 'contenido': como he *conteudo* nas curas do caçer 23 r.

Contey 'conté': como ia *contey* 22 r.; asy como ia *contey* 24 v.

Continoadamente 'continuamente': diz *continoadamente* pollos nares 13 v.

Contiudo 'contenido': como he *contiudo* no capitollo 20 v.; he dito et *contiudo* 21 v.

Contra 'contra': *contra* llugarres montosos 9 v.; *contra* llugares montossos 10 r.; *contra* espargimento do sange 11 r.; *contra* tal enfermidade 8 v.; *contra* cada hũa das doores 10 v.; *contra* a encaçadura 24 r.; *Contra* a enfermidade do arragiato 13 v.; *contra* a ensartiladura 21 r.; *contra* a fistolla 22 v.; *contra* a çaga 10 r.; *contra* a friura da Cabeça 14 r.; *contra* a gran qebradura 22 r.; *contra* a sostra 16 v.; *contra* a dollor que se chama peeyra 23 v.; *contra* a door que chaman uerme 7 r.; *contra* a door que chama verme vollatiuo 8 r.; *contra* a door do Curaçon 8 r.; *contra* a door do estrangullo (2) 8 v.; *contra* a door das olliuas 9 r.; *contra* a door da uentosydade 9 v.; *Contra* a door da uentosidade 9 v.; *contra* a door do comer sobeio 10 r.; *Contra* a door que chama llaçerto 12 v.; *contra* a door que uen do frio 13 v.; *contra* a door da boca 15 r.; *contra* a door do Corno 16 r.; Et se aprima a meezina *contra* a door 16 r.; *contra* a door do polmo 16 v.; *contra* a door do sobre oso 19 r.; *contra* a door das ouas 20 r.; *contra* a door da seda 23 r.; *contra* a door do figo 25 r.; *contra* as bestas 4 v.; *contra* as danaduras do espinaço 15 v.; *contra* as ditas enfermidades 1 r.; *contra* as enfermidades 6 r.; *contra* as enpaaduras 25 v.; *contra* as gretas (2) 20 v.; *contra* a door que chama uolatiuo 8 r.; *contra* esta door 9 v.; 16 r.; 17 v.; 18 r.; 19 r.; 20 r.; 22 r.; 23 v.; *Contra* esta enfermidade 8 v.; 11 r.; *contra* o aagoamento 12 r.; *contra* o aar 11 v.; *contra* o cançer 22 r.; *contra* o Cauallo 2 r.; *contra* o danamento 15 v.; 18 v.; *contra* o desecamento 12 v.; *contra* o jnchaço (2) 21 r.; *contra* o proido 17 r.; *contra* o Retijmento da ourina 10 r.; *contra* o rrugyr das tripas 13 r.; *contra* o sangramento dos nerueos 19 v.; *contra* o touello 23 r.

Contraria 'contraria': hũa qousa lle he *contraria* 5 r. =

Contrarya 'contraria': door *contrarya* ao Curaçon 8 r.; **contraryos** 'contrarios': et som *contraryos* a os mosos do freo 4 v.

Contya 'cantidad': fuuncho en mayor *contya* destas todas 11 v.; deyta booa *Contya* de mel et dazeite 15 r.; filla boña *contya* de sal et do saro da Cuba 15 r.

Contynoadamente 'continuadamente': *contynoadamente* ten as orellas fryas 26 r.; et *contynoadamente* llança por llos nares 26 r.; teueren as tortoras *contynoadamente* 26 r.

Contyudas 'contenidas': que som *contyudas* no capitollo 21 r.; **contyudo** 'contenido': asy como he *contyudo* na door da cabeça 14 v.

Conueen 'conviene': aas uezes *conueen* que toda a huña 25 v.

Conuen 'conviene': *conuen* mostrar 4 r.; como lle *conuen* 11 v.; **conuen a saber** 'conviene a saber': 3 v.; 7 r.; 22 v.; 24 r.; 24 v.; **conuen que** 'conviene que': 5 r.; 7 r.;

25 r.; **como conuen** 'como conviene': 18 r.; 24 v.; **asy como conuen** 'así como conviene': 2 r.; (2) 5 r.; 8 v.; 13 r.; 14 v.; (2) 21 r.

Conuenyuelles 'convenibles': queimena con ceimaduras *conuenyuelles* 19 v.

=

Conuiniuel 'convenible': lligeiro et *conuiniuel* ao Cauallo 4 v.; non oueren cura *conuiniuel* 7 r.; aia espaço *conuiniuel* ontre a solla 25 r. = **conuinyuel**.

Conuiniuelmente 'conveniblemente': ligeira et *conuiniuelmente* longa 5 r.; espesas *conuiniuelmente* 19 r.

Conuiniuil 'convenible': huun pano *conuiniuil* asy como vires 12 v.

Conuiniuilis 'convenibles': *conuiniuilis* a dita danadura 20 v.

Conuiniuijs 'convenibles': meezinas *conuiniuijs* para esta door que chaman uerme 7 r.

Conuiniuilles 'convenibles': con vergas *conuiniuilles* 18 r. =

Conuiniuyllles 'convenibles': ferraduras rredondas *conuiniuyllles* as huñas 3 r.

Conuinjuelmente 'conveniblemente': altas *conuinjuelmente* 19 r.

Conuinyuel 'convenible': con ferro *conuinyuel* 24 r. = **conuiniuel**.

Conuinyuelmente 'conveniblemente': et *conuinyuelmente* quatro dentes da quei-xada 4 v.; as ouas con verga *conuinyuelmente* 20 r.; liurando ende *conuinyuelmente* o sange 20 v.

Conuynjuel 'convenible': en tempo *conuynjuel* das heruas 1 r.

Conuynyuelmente 'conveniblemente': as açendan con fogo *conuynyuelmente* 14 v.

Conuyña 'convenía': asy como *conuyña* 25 v.

Cooa 'cuela': *cooa* o Caldo destas heruas 12 v.

Cooura 'culebra': que he afeuega de *cooura* 10 r.; a alfauega da *cooura* 12 v.; toma a *Cooura* et tallalle o rrabo 23 r.; as postas da *Cooura* grosa 23 v. = **coura**.

Coraçon 'corazón': a preto do *coraçon* 7 r. = **curaçon**.

Conda 'cuerda': con *conda* de llãã grosa 1 v.; legen con *conda* a uea mestra 20 v.; con huun pano et con *conda* 20 r.; **cordas** 'cuerdas': *cordas* de sedeno sotys 8 r.; do mouemento destas *cordas* 8 r.; que non vusen asy das *cordas* nen do comer 8 v.; poras *cordas* de sedas so o goto do cauallo 8 v.; por estas *cordas* 8 v.; *cordas* de sedenos metudos en cruz 18 r.

Corer 'corriere': en agoa que *corer* tesa 11 r.; **core** 'corre': et *core* mais tesa 3 r. = **correr**.

Corno 'cuerno': en *Corno* de boy linpo 11 v.; por *corno* de boy 13 r.; daquella beberagen por aquel *Corno* 11 v.

Corno 'cuerno, enfermedad del caballo': Da danadura do espinaço que chama *Corno* ou huña 16 r.; Et tal danadura chama *corno* 16 r.; Remedio contra a door do *Corno* 16 r.; como dito he da door do *corno* 16 v.; door, que chaman *corno* 16 v.; tirando de reiz o *corno* 16 v.

Coroa 'corona': sobre lla coroa do pee 21 v.; dapar de a coroa do pee 23 r. = **coroña / corroña**.

Corona lat. De superposita in corona 6 v.; De jnchauaturis que rupunt corona pedis 6 v.

Coroña 'corona': se estende por lla Coroña do pee 22 r.; se começa da coroña do pee 23 r. = **coroa / corroña**.

Corpo 'cuerpo': da fremusura do *corpo* 1 r.; seu *corpo* et seus nenbros 1 r.; que o *corpo* et os nebros 1 r.; sairy a o *corpo* pequeno 1 r.; algũa parte do *corpo* se poderya danar 1 v.; garda soude no *corpo* 1 v.; en allgũa parte do *corpo* 1 v.; deseca as entradanas do *corpo* 3 r.; da conosciença do Cauallo et do *corpo* del 5 r.; do conoçemento da fremusura do *corpo* 5 r.; deuese conoçer no *corpo* grande 5 r.; rrespondem ao *corpo* asy como conuen 5 r.; Responden comunalmente ao *corpo* 5 r.; naçe con hũa parte do *corpo* con grossaaen de carne 5 v.; ataa que fique o *corpo* fraço 7 r.; no *corpo* do cauallo 8 r.; 9 v.; (2) 10 r.; 15 v.; se iera adentro no *Corpo* 9 r.; pollos ollos et por todo o *corpo* 9 r.; non lle jnchan os jllaas nen o *corpo* 9 v.; ouuer door de dentro do *corpo* 9 v.; o sangra de qual quer ueea do *corpo* 9 v.; no ventre et eno *corpo* del 9 v.; esto lle faz jnchar o *corpo* 9 v.; dos jllaes et do *corpo* 10 r.; esforça todas llas uertudes do *corpo* 10 v.; as entradajas do *Corpo* 11 v.; para se estender a beberagen porllo *Corpo* 12 r.; entra entom o uento no *Corpo* 12 r.; et lle enmagrenta o *corpo* todo 12 v.; para lle fazer o *Corpo* humido 12 v.; se faz do jnchamento do *corpo* do Cauallo 13 r.; apretamento do *corpo* et do uentre 13 r.; que uen de dentro do *corpo* 15 v.; moitos ossos do *corpo* do Cauallo 19 r.; os omorres enton mouense porllo *corpo* del 21 r.; sse geera en outro lugar do *corpo* 22 r.; por todo o *corpo* 23 r.; que ha a door no *corpo* 26 r.

Corredor 'corredor': mais ligeiro et mais *corredor* 5 r.

Corregemento 'corregimiento': Do *corregemento* dos peitos que chama graueduen 18 v.

Correito 'derecho': que adur pode estar *correito* Et con gran door que se deita en terra 10 r.

Correndo 'corriendo': ende os humores *correndo* para a door 7 r.

Corrente 'corriente': et *corrente* pouço ou nymjgalla 3 r.; en agooa frya *corrente* 11 r.

Correr 'correr': deue vusar a *correr* con el 4 v.; Deuen a *correr* o Cauallo 4 v.; do vuso do *correr* 5 r.; se moito vusar a *correr* 5 r.; o fazer *correr*, saltar et agallopar 5 r.; homores que y soen *correr* 7 r.; ou no *correr*, ou no andar 18 r.; que escorrega no *correr* ou no andar 20 v.; **correr** 'corriere': huu *correr* mays tesa 20 r.; **corran** 'corran': ante que llas *corran* nen llauen 7 r.; *corran* os homores a estrella 18 r.; **corranlle** 'córranlle': cada dia *corranlle* as sedas 7 v.; **corranllo** 'córranllo': et *corranllo* et llauenlle estas sedas 7 r.; **corre** 'corre': et *corre* o Cauallo 13 r.; quando o Cauallo *corre* ou anda teso 19 v.; **correllas as** 'corréselas as': et *correllas as* duas uezes no dia 8 v.; **correm** 'corren': humorres que ally *correm* 23 v.; **corren** 'corren':

corren depois a hũa llandooa 7 r.; *corren* os homores a aquel lugar 10 v.; *corren* para as coixas 11 r.; llos homores que y *corren* 11 v.; as uezes uen se *corren* o Cauallo 13 r.; et *corren* aos ollos 14 v.; os homeres que *corren* ao llugar doente 18 r.; os omorres que llogo *corren* ao lugar da door 19 v.; et o *corren* ou traballam 20 r.; por y os omores que y *corren* 23 v.; **correren** ‘corrieren’: quanto mais a meude *correren* o Cauallo 5 r.; para *correren* et seeren fora 7 r.

Corroña ‘corona’: sobre lla *corroña* do pee 24 r. = **coroa / coroña**.

Corrosiuos ‘corrosivos’: outros poos *corrosiuos* ssobre ditos 25 v.

Cortaren ‘cortarlo’: para o *cortaren* como conuen 24 v.

Corutos ‘corruptos’: domores *corutos* que soben a cabeza 8 r.

Cosam ‘cosan’: et *cosam* a fendedura 11 r.; **coseeas** ‘cóselas’: et depois *coseeas* con fiyo 7 v.; **coseeo** ‘cóselo’: et *coseeo* ou o llega sobre lla chaga 7 v.; **coseren** ‘cosieren’: que *coseren* et ponanlle esta estopa 7 v.

Costas ‘costados’: ffazese nas *costas* do Cauallo 16 v.; llança aas *costas* as orellas 26 r.

Couçe ‘coz’: outra door de *couçe* doutra besta 18 r.; de *couçe* doutra besta 18 r.; de *couçe* de alguun cauallo 18 v.; et aas uezes do *Couçe* doutra besta 19 r.

Couos ‘hundidos’: os ollos *couos* he mal enfermo 26 r.

Coura ‘culebra’: alffauega de *coura* et o aapeo 19 r.; alffauega de *coura* et do gigante 21 v. = **cooura**.

Cousa ‘cosa’: toda *cousa* ama Naturalmente 2 r.; toda *cousa* demanda et cobiça outra 7 r.; non fiqe della nenhũa *cousa* no lugar 7 v.; ou doutra *cousa* semellauel 10 r.; 13 r.; *cousa* marauillosa 10 v.; *cousa* que comia 13 r.; ou doutra *cousa* 13 v.; non ponan sella nen *cousa* ataa que as chagas seian soldadas 16 r.; nen outra *cousa* de podreen 16 v.; nen *outra* *cousa* verde 23 r.; en algũa *cousa* et poerena 23 v.; **cosas** ‘cosas’: algũas *cosas* do Cauallo 1 r.; deruas et doutras *cosas* uerdes 3 r.; dalle a comer *Cousas* caentes 9 v.; destas *cosas* adeante escritas 11 v.; vusenlle destas *cosas* 12 r.; *cosas* fryas et humidadas 12 v.; ontre todas *cosas* que deren ao Cauallo 13 r.; coma *cosas* caentes 13 v.; das *cosas* frias 14 v.; husando das *cosas* sobreditas 15 r.; por estas *cosas* todas 21 v. =

Coussas ‘cosas’: por todas llas *coussas* posam 1 r.; por todas *coussas* mellorres 1 v.; estas *coussas* ensancham 2 v.; ou doutras *coussas* doçes 3 v.; todas estas *coussas* 13 r.; erua ou *coussas* verdes 13 v.; todas llas outras *coussas* 18 r.; et das outras *coussas* 21 r.

Couues ‘coles’: follas das *couues* 16 r.; as *couues* pisadas con exulla 16 v.

Coytas ‘cochas, cocidas’: et depoyos *coytas* 21 v.; papuxas de farellos *coytas* en vinagre 23 v.; semeas *coytas* con seuo 24 v.; **coyto** ‘cocho, cocido’: et pois que todo for *coyto* 19 r.; et *coyto* desuun 19 r.; todo amasado et *coyto* et meixudo 19 v.; et *coyto* ao fogo en huun testo 21 v.; **coyotos** ‘cochos, cocidos’: et *coyotos* con seuo de carneiro 23 v.

Coyturas 'cochuras': deuen acorrer con *coyturas* 21 r.; ponalle *coyturas* de fogo 21 v.

Coyxa 'muslo': deçe da *coyxa* 19 v.; na *coyxa* do Cauallo 21 r.; o jnchaço da *coyxa* 21 r.; toda a *coyxa* jnchada 21 r.-21 v.; toda a *coyxa* moormente 21 v.; **coyxas** 'muslos': et outrosy nas *coyxas* ataa 7 r.; das *coyxas* do Cauallo 19 r.; que vem das *coyxas* a de dentro 19 v.; das juntoiras das *coyxas* 19 v.; o jnchaço das *coyxas* 21 r.; llas *coyxas* do Cauallo se jnchan 21 r.; deçem as *coyxas* et fazennas jnchar 21 r.; esca-deña desto nas *coyxas* 21 v.; de ferida nas *coyxas* 21 v.; remedios das *coyxas* et das pernas 23 r.; para as *coyxas* de Custume 25 v.

Cozer 'cocer': fazeo *cozer* ataa que mjngoe 10 r.; leixao tanto *cozer* sobre llo fogo 12 v.; pois que se *cozer* pisase todo 17 r.; et pois se *cozer* pono tibio 18 v.; fage *cozer* os farellos ou semẽas do trigo 21 r.; **coza** 'cueza': ataa que se *coza* 19 v.; que se *coza* ben 19 v.; **cozan** 'cuezan': *cozan* o orio na agooa 11 v.; ante que o *cozan* seia seco 13 r.; **cozase** 'cuézase': et *cozase* tanto ataa que se desfaçan 23 r.; **coze** 'cuece': *coze* todo con agooa 10 r.; *coze* as farzomas en agooa 12 v.; *coze* todo desuu 12 v.; *coze* todo con uyno 19 v.; *coze* maluas et os farellos 20 r.; *coze* todo desuun 23 r.; **cozeoo** 'cuécelo': et *cozeoo* moy ben 19 r.; **cozeo** 'cuécelo': et *cozeo* tanto que 20 r.; et *cozeo* en ola noua 22 r.; **cozeron** 'cocieron': agooa en que se *coze-ron* 12 v.

Cozjdo 'cocido': asy for todo *cozjdo* 18 v.

Crara 'clara del huevo': curen da chaga con *crara* douo 21 v.; curaras da chaga con a *crara* do ouo 22 r.; a *crara* do ouo anaçada con vinagre 24 v.; **craras** 'claras de los huevos': nas *craras* dos ouos anaçados 7 v.; as *craras* dos ouos 7 v.; con *craras* douos moito anaçadas 8 v.; mudo con *craras* douos ben moidos 8 v.; azeite et as *craras* dos ouos 14 v.; con *craras* douos anaçadas 15 v.; con as *craras* dos ouos 16 r.; molladas nas *craras* dos ouos 16 v.; amasen todo con *craras* de ouos 17 v.; amasada con *craras* douos 19 v.; nas *craras* dos ouos 24 r.

Craramente 'claramente': mais *craramente* agardara seus passos 4 r.

Craro 'claro': bayo *craro* 5 v.; mel *craro* 7 v.; 20 v.; 22 v.; 23 r.; **craros** 'claros': homeres *craros* como agooa 14 v.

Crastado 'castrado': Cauallo *crastado* 11 r.

Crasten 'castren': *crasten* o Cauallo que ouer esta door 11 r.

Crauo 'herida o tumor': ataa a danadura do *crauo* 24 v.

Crauos girofes 'clavos giroflés': *crauos girofes* 11 v.

Creçer 'creciere': esta llandoa *creçer* ou engrosar 8 v.; non poderan adeante *creçer* 20 r.; non podera mays *creçer* 22 r.; **creçerilla** 'le crecerà': se beber *creçerilla* a door 13 v.; **creçe** 'crece': mingoa ou *creçe* pero *creçe* para menos 5 v.; et *creçe* tanto por llos homores sobeios 8 r.; et *creçe* por rrazon dos homores 8 v.; o sange *creçe* espargese por llas coixas 11 r.; que *creçe* sobre llo espinaço 16 v.; **creçem** 'crecen': que *creçem* ontre sy por rrazon da rreima 9 r.; **creçeren** 'crecieren': quando as llan-

doas *creçeren* ou *jñcharen* enno peito 7 r.; engrosaren ou *creçeren* mais que soem 8 v.; *creçeren* asy como Nozes 9 r.

Crepaçia Lat. De magna *crepaçia* que chama seda 22 r.

Crepatijs Lat. De *crepatijs* 6 v.

Crepatis Lat. De *crepatis* que chaman gretas 20 v.

Crepatya Lat. De *crepatya* trasuerssa 6 v.

Criado 'criado': o potro bem *criado* 1 v.

Criar 'criare': Et se se *criar* fistolla nos lugarres carnosos 23 r.; **cria** 'cría': asy coito *cria* engorda o Cauallo 13 r.; hu se gera et *cria* he neruosso 22 r.; et *cria* a huña et governaa 24 r.; **criarya** 'criaría': mais sãamente se *criarya* o potro 2 r.; **crja** 'cria': sem ferraduras *crja* as huñas mais duras 3 r.

Cristel 'clister': faz *cristel* de huun canudo longo et grosso 10 r.; por aquel *cristel* aquella decauçon 10 r.; por *cristel* no cuu do Cauallo 13 r.

Crjaçon 'criazón': da *crjaçon* et da Nasença do Cauallo 1 r.

Crurum Lat. De llisionibus *crurum* 6 r.

Cruu 'crudo': mais *cruu* dos outros freos 4 r.; esterçar o Cauallo *cruu* et rraro 13 r.

Cruz 'cruz': en maneira de *cruz* 12 r.; sedenos metudos en *cruz* no lugar doente 18 r.

Cuando 'quando': Quando uires *jñchar* o Cauallo 15 v. = **quando**.

Cuba 'cuba': o sarro da *Cuba* et a sal jema 14 v.; sarro da *Cuba* que chaman tartaro 15 r.; con sarro de *Cuba* 15 r.; sal et sarro de *cuba* 19 r.; sarro de *cuba* qeimado 22 v.; *sarro* de cuba que chaman tartaro 24 v.

Cuberta 'cubierta': cuberto de boã *cuberta* 2 v.; *cuberta* de lino 3 r.; *cuberta* de llãã 3 r.; *cuberta* de laã 11 v.; de hũa *cuberta* de llãã 12 r.; çinllalle aquella *cuberta* 12 r.; Et teña a cabeça *cuberta* senpre 14 r.; ola noua ben *cuberta* 22 r.; **cuberto** 'cubierto': *cuberto* de boã cuberta 2 v.

Cubrir 'cubrir': *cubrir* todos llos colloos 10 v.; deuen logo *cubrir* a cabeça 13 v.; que posa *cubrir* os llombos 17 v.; **cubra** 'cubra': que *cubra* todo o llugar rraudo 17 v.; **cubrano** 'cúbranlo': et *cubrano* moy ben 17 v.; **cubre** 'cubre': *cubre* toda a coyxa 21 r.-v.; **cubri** 'cubre': et *Cubri* o Cauallo de hũa cuberta 12 r.; **cubrillas** 'le cubri-rás': et *cubrillas* a cabeça con llãã 8 v.; **cubrio** 'cúbrelo': et *cubrio* della 11 v.

Cubryr 'cubrir': deuen no *cubryr* dalgũa quousa 3 r.; **cubryo** 'cúbrelo': et *cubryo* moy ben 9 v.

Cuentidade 'cantidad': con semente de feuncho en booa *cuentidade* 9 v. = **cantidad**.

Cuitello 'cuchillo': talladas con *cuitello* 7 v.

Cumunal 'comunal, común': mais deue seer no *cumunal* 1 r.

Cumunalmente 'comunalmente, comúnmente': et sayan del *cumunalmente* os homores 7 r.; Et dizen a esta door polmo *cumunalmente* 16 v.; et pois que for coito *cumunalmente* ponano como enprasto 18 v.; ceimeno *cumunalmente* con alguun fero 18 v. = **comunalmente**.

Cunbo 'conbo': con fero *cunbo* 15 r.

Cunpra 'cumpla': ataa que *cunpra* dous anos 1 v.

Cunpre 'cumple, conviene': como vires que *cunpre* 7 v.; para esto *cunpre* moito o esterqo 8 v.

Cunprjdamente 'cumplidamente': mais *cunprjdamente* esprouezera 1 r.

Cunsuma 'consuma': ataa que se *cunsuma* toda a suur del 12 r.; ataa que se *cunsuma* esfregado 20 v.; **cunsume** 'consume': apreme et *cunsume* o jnchaço do espi-naço 16 r.

Cuntinoadamente 'continuadamente': ande *cuntinoadamente* por llugarres 1 v.

Cura 'cura': *cura* conuiniuel 7 r.; esta *cura* lle façan 7 v.; outra *cura* may's sãa 7 v.; vsen da *cura* sobre dita 7 v.; façan a chaga a *cura* 8 v.; vsando desta *cura* 9 v.-10 r.; he sem *cura* 11 r.; faras *esta cura* 11 r.; husalle desta *cura* 11 v.; atal *cura* faras 19 r.; faras tal *cura* 14 r.; 17 r.; 18 v.; 23 r.; 24 r.; 25 r.; atal *cura* faras 19 r.; Tal *cura* faras 9 r.; 20 r.; 21 r.; **tal cura lle faras** 'tal cura le harás': 9 r.; 22 r.; **outra cura** 'otra cura': 7 v.; 11 v.; 13 r.; **curas** 'curas': porllas outras *curas* sobreditas 15 r.; nas *curas* do caçer 23 r.

Curaçon 'corazón': con nobre *curaçon* 1 r.; da door do *Curaçon* 8 r.; que he apre-to do *Curaçon* 8 r.; moy chegada ao *Curaçon* 8 r.; door contrarya ao *Curaçon* 8 r.; contra a door do *Curaçon* 8 r.; et moi chegada ao *curaçon* 8 v.; Cauallo que ha door do *curaçon* 26 r.

Curada 'curada': *Curada* a door curar san as huçeras 15 v.; non foy ben *curada* 22 v.; **curado** 'curado': asy ficara *curado* 9 r.; sera o Cauallo *curado* della 10 r.; que non he ben *curado* 22 v.; non ffoy *curado* asy como conuyña 25 v.; agoamento mal *curado* 25 v.; **curados** 'curados': fforon mal *curados* 22 v.

Curar 'curar': por uentura se poderia *curar* 12 r.; en moitos non se pode *curar* 14 r.; que se non pode *curar* 15 v.; se deue *curar* o Cauallo 18 r.; deuese *curar* asy como outra chaga 18 v.; vusaron a *curar* das ouas en esta gisa 20 r.; adur se podem ben *curar* 20 v.; deuese *curar* como a door sobre dita 20 v.; se non pode *curar* por engentos 22 r.; deuen a *curar* da chaga asy como doutras 23 r.; se podem *curar* se foren linpas 24 v.; se deue *curar* asy como desuso dito he 25 r.; sse o Cauallo mellor *curar* 25 v.; **curarsa** 'se curará': *curarsa* a encrauada 24 v.; **curar san** 'curarse han, se curarán': *Curada* a door *curar san* as huçeras 15 v.; **curar se ha** 'curarse ha': *curar se ha* por esto 12 r.; **cura** 'cura': asy se *cura* como o uerme 9 r.; disy *cura* della 16 v.; asy rraydo *cura* da chaga 25 r.; **curaras** 'curarás': asy *curaras* a dita door 18 r.; desta door *curaras* asy 18 r.; et *curaras* estas qeimaduras 19 r.; desy *curaras* das ceimaduras 20 r.; *curaras* da chaga con a crara do ouo 22 r.; **curauan** 'curaban': asy como ante *curauan* da chaga 11 r.; non se *curauan* ben 20 r.; **cure** 'cure': et *cure* depois a chaga 24 v.; **curen** 'curen': *curen* da chaga con crara douo 21 v.; disy *curen* a chaga con sal mudo 24 r.; disy *curen* da chaga asy como ia dixe 25 r.; **curenas** 'cúrenlas': et *curenas* asy como ia dixe 21 v.; **curenlle** 'cúrenle': et *curen-*

lle da chaga asy como ante 11 r.; **curese** 'cúrese': et desy *curese* a chaga con soldas 24 r.

Curba Lat. De *curba* 6 r.

Curbuntio 'enfermedad del caballo': hũa door que chama barrullo ou *curbuntio* 17 r.

Curta 'corta': a seestra mais *curta* 3 v.

Curuine Lat. De omnibus inflationibus *curuine* 6 v.

Curuo 'curvo': espinaço *curuo* como chãao 5 r.; **curuos** 'curvos': auentaes anchos et *curuos* como de çeruo 5 r.

Custumamentos 'costumbres': todollos *custumamentos* do Cauallo 4 r.

Custumar 'acostumbrar': para o mellor *custumar* 4 v.

Custume 'costumbre': ensinança et do *custume* do Potro 3 v.; fillaria ende *custume* 3 v.; de *Custume* deçem para a door 25 v.; para as coxas de *Custume* 25 v.; **custumes** 'costumbres': gaanar manas et *custumes* maos 2 r.

Cuu 'culo': no *cuu* do Cauallo 9 v.; non posa sayr do *cuu* do Cauallo 9 v.; tapalle o *Cuu* con estopa 10 r.; meteo no *cuu* do Cauallo 10 r.; saqem as ditas estopas ou panos do *cuu* do Cauallo 10 r.; soeselle fazer no *cuu* vermêes rruuios 12 v.; por cristel no *cuu* do Cauallo 13 r. El Mestre Giraldo evita el uso de la palabra sustituyéndola en unos casos por *sesso*: «metamlha pollo sesso» (R. L, XII, 31), en otros por *fundo*.

Ç

Çaga 'zaga': premendo o uentre et os jllaes rrigiamente contra a *çaga* con aquelles paaos 10 r.

Çapateiros 'zapateros': onde ouuer mestre de fereiros ou de *çapateiros* ou de outros qualquer mestres 4 r.

Çarramento 'cerramiento': pello qual *çarramento* 11 v.

Çebolla 'cebolla': a *çebolla* asada con myucas 19 r.; ual a *çebolla* assada pisada con miucas 19 v.; que quer dizer *çebolla* aluarrãa 19 v.; et da *çebolla* albarrãa 21 r.

Çedo 'cedo, pronto': et se llo *çedo* non acorreren 9 r.; desarreigase *çedo* se caualgaren en el 16 v.; **mais çedo** 'más pronto': mais Nouo et *mais çedo* ferrado 3 r.; se tronpen *mais çedo* que as vellas 4 v.; posa *mais çedo* seyr por y fora 18 r.

Çeea 'cena': comer sua *çeea* como sooe 3 r.; a meatade da *çeea* que sooe a comer 26 v.; entregamente sua *çeea* 26 v.

Çelso 'tumor así llamado': con sobeieduen de carne sobre llo coiro a que dizen nara ou *çelso* 5 v.

Çenrada 'cernada, cataplasma de ceniza': depois faze *çenrada* de çinza das pallas do trigo 12 r. = **çernada**.

Çera 'cera': de *çera* et de exulla de porco uello 18 v.; seuo de carneiro et de *çera* et de gema 20 r.; et con *çera*, tanto de huun como doutro 23 v.; seuo ou *çera* ou lleite 24 v.

Çercallo 'cércaselo / cercarlo': et *çercallo* de semesugas 21 v.

Çerco 'cerco': pon ençima no *çerco* do jnchaço semesugas 8 r.

Çernada 'cernada, cataplasma de ceniza': desta *çernada* caente qual a poder sofrer feiranlle as coixas et os neruos 12 r. = **çenrrada**.

Çernella 'cerneja': a *çernella* non aguda 5 r.; enfermidade na *çernella* a que chaman llarda 5 v.

Çerque 'cerque': que *çerque* o pee darredor todo 23 v.

Çerto 'cierto': mengoa a natura por *çerto* quando o Cauallo nace 5 v.; **çertos** 'ciertos': som *çertos* et prouados para a dita door 10 v.

Çeruo 'ciervo': et curuos como de *çeruo* 5 r.; deanteira parte como *çeruo* 5 r.

Çima 'cima, encima': o mes meiado ataa *çima* dagosto 3 r.; llança por *çima* asaz da estopa 18 r.

Çinlla 'cincha': apertao con a *çinlla* o mais que poderes 16 r.

Çinllalle 'cíñale': et depois *çinllalle* aquela cuberta 12 r.

Çinlleira 'vena así llamada': da uëea a que chaman *çinlleira* 9 v.

Çinquo 'cinco': ataa que o Cauallo aia *çinquo* anos 4 v.

Çinza 'ceniza': çenrrada de *çinza* das pallas do trigo 12 r.; a *çinza* caente con azeite amasada 16 r.

Çircoito 'circuito': husa no *çircoito* do ferro mais estreito 3 r.

Çopegar 'trompicar, cojear': que faz o Cauallo *çopegar* 21 v.

Çopo 'zompo': et alça o pee *çopo* 26 r.

Çumo 'zumo': con ourina de moço et con *çumo* de estragullo 17 r.; enprasto feito de *çumo* da alosna et do apeo 18 v.; enprasto feito de *çumo* de alosna et de mel 18 v.; o *çumo* da carne dellas 12 v.; *çumo* de estragullo 17 r.; con *çumo* de piretro 22 v.; o *çumo* dos allos et das cebollas 22 v.; toma do *çumo* dos colloos das abroteeas 22 r.; **çumos** 'zumos': dos ditos *çumos* 22 v.

CH

Chaamente 'llanamente': mais seguramente et mais *chaamente* 2 r.

Chaas 'planas, no abultadas': de chagas *chaas* peqenas et grandes 15 v.

Chaaos 'lisos': con poucos cabelos et *chaaos* 5 r. = **chaos**.

Chãao 'llano': por llugar *chãao* sem pedras 3 v.; por llugar *chãao* he areoso 4 v.; o peito *chãao* 5 r.; espinaço curuo como *chãao* 5 r.; **chãaos** 'llanos': llugarres *chãaos* para fillar y vuso 3 v.

Chãas 'llanas': de follas tortas ou *chãas* 4 r.

Chaga 'llaga': se a *chaga* for no peito 7 v.; o llega sobre lla *chaga* 7 v.; deuen a meter na *chaga* 8 v.; sobre lla ueña na *chaga* 8 v.; non as deuen a amouer da *chaga* 8 v.; fañan a *chaga* a cura 8 v.; queimen a *chaga* darredor 11 r.; curenlle da *chaga* asy como ante curauan da *chaga* da pelle 11 r.; esfregalle a *chaga* do paadal 15 r.; pois que a *chaga* for soldada 16 r.; mete na *chaga* estopa petada 16 v.; llauada primeiramente a *chaga* duas veces no dia 16 v.; ataa que a *chaga* seia soldada 16 v.; ataa que seia a *chaga* saã encoirada 16 v.; cousa de podreen na *chaga* 16 v.; llauando ante a *chaga* con vinagre 16 v.; deuese curar asy como outra *chaga* 18 v.; daquela *chaga* jncha todo arredor 21 v.; rraer toda *chaga* darredor 21 v.; llegaas sobre lla *chaga* 21 v.; postas pisadas sobre lla *chaga* 21 v.; curen da *chaga* con crara douo 21 v.; llaua ante a *chaga* con vinagre forte 22 r.; curaras da *chaga* con a crara do ouo 22 r.; quando a *chaga* hu el he incha darredor 22 r.; auen que na *chaga* vella se faz hũa enfermidade 22 v.; caua as carnes na *chaga* ataa os ossos 22 v.; Se a *chaga* vella ou cançer fforon mal curados 22 v.; et daquel vngeto mete asaz na *chaga* duas uezes no dia 22 v.; llaua a *chaga* con vinagre forte 22 v.; daquel porras na *chaga* duas uezes no dia 23 r.; metudo tenperadamente na *Chaga* 23 r.; jnchar a *chaga* darredor 23 r.; deuen a curar da *chaga* 23 r.; toda a huña da *chaga* 24 r.; non leixa soldar a *chaga* 24 r.; a huña tallada darredor da *chaga* como dito he, llaua a *chaga* con vinagre 24 r.; curese a *chaga* con soldas como desuso he contado 24 r.; et gardem a *chaga* dagoa 24 r.; se uoluer a *chaga* en caçer 24 r.; a huña a arredor da *chaga* 24 r.; espiçialmente arredor da *chaga* 24 r.; ataa que chege aa *chaga* 24 r.; arredor da *chaga* 24 r.; ontre a *chaga* et a huña 24 r.; que a huña non prema a *chaga* 24 r.; encham a *chaga* ou danadura destopas 24 r.; curen a *chaga* con sal mudo et con vinagre 24 r.; llargandooa arredor da *chaga* para se non chegar a huña a *chaga* et descuberta a *chaga* llauen con uinagre a encrauadura 24 v.; cure depois a *chaga* duas uezes no dia 24 v.; non posa ficar na *chaga* por nenhũa gisa 24 v.; meteren dentro na *chaga* seuo ou çera 24 v.; queimaren ben a *chaga* 24 v.; metudo dentro na *chaga*, llauada ha *chaga* ante con vinagre forte 24 v.; a podreen da *chaga* 25 r.; afazendo y a *chaga* por que saae aquella podreen 25 r.; a qual *chaga* se deue curar 25 r.; so a ssolla da huña ataa *chaga* 25 r.; disy curen da *chaga* asy como ia dixe 25 r.; apar du a *chaga* naçe do tuello 25 r.; que sal fora porlla *chaga* 25 r.; da huña arredor da *chaga* 25 r.; cura da *chaga* que ficar 25 r.; **chagas** 'llagas': solldadas as *chagas* 4 v.; lleixasem soldar as *chagas* porque nas *chagas* as carnes 4 v.; pella tenriduuen das *chagas* 4 v.; se soldan as *chagas* dos dentes 4 v.; et enche ende as *chagas* 7 v.; llauen con o uyño caente as *chagas* 7 v.; llaua as *chagas* con viño caente 7 v.; et ponas nas *chagas* 7 v.; tal vngeto poras nas *chagas* duas uezes no dia, lauandoas ante esas *chagas* con vino tibyo 15 v.; ataa que seian soldadas as *chagas* 15 v.; fazese de *chagas* chaas peqenas et grandes 15 v.; lauando ante as *chagas* 16 r.; ataa que as *chagas* seian soldadas 16 r.; para as *chagas* soldar deitando ante nas *chagas* o poo da murta 16 r.; ante que nas *chagas* lançem poo 16 r.; o mel solda mellor as *chagas* 16 r.; soldadas as *chagas* como dixe 20 v.; asy como doutras *chagas* 23 r.; das outras *chagas* dos pees 25 r.-v.

Chagado 'llagado': pois que era asy *chagado* 20 r.

Chama 'llama': se *chama* amado morso 4 r.; *chama* a esta enfermidade mal de boca 15 r.; *chama* a esta enfermidade proido 17 r.; *chama* barrullo ou curbuntio 17 r.; *chama* barrullo ou uerrez 17 r.; *chama* caçer 22 r.; *chama* corno 16 r.; *chama* Corno ou huña 16 r.; *chama* danadura da qeixada 18 v.; *chama* danamento das juntas 20 r.; *chama* enfusio 11 r.; *chama* espaduras 16 v.; *chama* estrangullo (3) 8 v.; *chama* graueduen 18 v.; *chama* Infustico (2) 12 r.; *chama* llaçerto 12 v.; *chama* mal ferruto 17 r.; 17 v.; *chama* mall ferruto 17 r.; *chama* maa polinisi 15 v.; que *chama* o maa polinise 15 r.; a tal door *chama* olljuas 9 r.; *chama* peeyra 23 v.; *chama* pollmo 16 v.; *chama* pulsiuo 11 v.; *chama pulsiuo* ou polmoeira 11 v.; *chama* seda 22 r.; *chama* sotra 16 v.; *chama* uerez 16 r.; door que *chama* uerme 8 r.; *chama* uerme ou adraguchos 7 r.; a que *chama* uerme uolatiuo 8 r.; que *chama* verme vollatiuo 8 r.; a que *chama* uerme ou adraguchos 7 r.; a que *chama* uerme uolatiuo 8 r.; crepaçia que *chama* seda 22 r.; **chamalle** 'llámale': esta door *chamalle* ensartiladura 20 v.; **chaman** 'llaman': *chaman* açidentalmente 5 v.; *chaman* amado morso 4 r.; *chaman* amago 24 r.; *chaman* arragiato 13 r.; *chaman* Cimeira 13 v.; *chaman* corno 16 v.; *chaman* çinleira 9 v.; *chaman* danamento das juntas 20 r.; *chaman* encaçada 19 v.; *chaman* escalmato 12 v.; 18 r.; *chaman* espallato 18 r.; *chaman* espulla 19 r.; *chaman* estenpaduras 25 v.; *chaman* Eescaues 4 v.; *chaman* figo (2) 25 r.; *chaman* friura da cabeça 14 r.; *chaman* gigante 10 r.; *chaman* gralla 5 v.; *chaman* gretas 20 v.; *chaman* llarda 5 v.; *chaman* macho 18 r.; ueea que *chaman* mestra 21 r.; trincheiras que *chaman* meestras 14 v.; *chaman* mormo 14 r.; *chaman* ouas (2) 19 v.; que *chaman* pulsiuo 11 v.; *chaman* scalmato 18 r.; que *chaman* tartaro 15 r.; 24 v.; *chaman* uerme (2) 7 r.; *chaman* verme uoador 13 v.; **chaman lle** 'le llaman': *chaman lle* seda 23 r.; **chamanlle** 'le llaman': *chamanlle* alguños bayo 5 r.

Chamadas 'llamadas': son *chamadas* llandooas 5 v.; som *chamadas* danaduras uulgadamente 15 v.

Chaos 'lisos': na coma poucos cabelos et *chaos* 5 r. = **chaaos**.

Che 'te': fazelle como *che* jnsinarey 8 r.; como *che* ia dixte 22 r.; que *che* suso ensinarey 22 r.; como *che* ensynarey 23 r.; como *che* na segunda espeçya ensyne 24 v.; como *che* adeante ensynarey 25 v.

Chea 'llena': en olla *chea* dazeyt 23 r. =

Cheea 'llena': da vixiga *cheea* de sange con podreen 15 v.; **cheeo** 'lleno': he neruosso et *cheeo* de uñas et darterias 22 r.

Chega 'llega': et *chega* ao paadal do Cauallo 4 r.; carne poçoenta que *chega* aos osos 16 v.

Chegada 'allegada, cercana': trouuer a cabeça jncrjnada, et ao peito et *chegada* dobrara o Cauallo mais fremosamente 4 r.; he moy *chegada* ao Curaçon 8 r.; et moi *chegada* ao curaçon 8 v.; **chegadas** 'allegadas, cercanas': som mais *chegadas* aos osos do espiñaço 15 v.; **chegados** 'cercanos': nen moyto *chegados* aas huñas 5 r.

Chegamento ‘acercamiento’: porllo *chegamento* da huña 24 r.

Chegar ‘llegar’: para se non *chegar* a huña a chaga 24 v.; **chegarem** ‘llegarse’: para se *chegarem* a el 2 r.; **chege** ‘llegue’: ata a que *chege* aa llandooa 7 v.; ataa que *chege* aa chaga 24 r.; nen se *chege* a el 24 r.; **chegen** ‘lleguen’: ataa que *chegen* aa huña 23 v.; **cheges** ‘llegues’: ataa que *cheges* ao uurmo 16 r.

Choramlle ‘llóranle’: et *choramlle* os ollos ameude 26 r.

D

Da ‘de la’: *da* agoa 2 v.; 24 v.; *da* agooa 11 r.; 13 r.; *da* alfauega (2) 21 v.; *da* alffauega 18 v.; *da* alforua 21 r.; *da* allosona 21 v.; *da* almeçega 23 v.; *da* alosna 18 v.; *da* anca (3) 18 r.; *da* batalla 1 r.; *da* boca (2) 15 r.; *da* cabeça 4 r.; 7 r.; 8 r.; 8 v.; 9 r.; (3) 13 v.; (2) 14 r.; (2) 14 v.; 26 r.; *da* caentura 2 v.; 11 v.; 12 r.; *da* cal uiua 16 r.; *da* carne 12 v.; 15 v.; 19 r.; 24 r.; *da* cauallarya 1 r.; *da* ceuada 10 r.; 11 v.; *da* chaga 8 v.; (2) 11 r.; 21 v.; 22 r.; 23 r.; (4) 24 r.; 24 v.; (3) 25 r.; *da* coixa (2) 20 v.; *da* conosença 1 r.; *da* conteença 4 r.; *da* cooura 12 v.; *da* Cooura 23 v.; *da* coroña 23 r.; *da* coyxa 19 v.; 21 r.; *da* crjaçon 1 r.; *da* Cuba 14 v.; 15 r.; *da* cura 7 v.; 17 r.; *da* çebolla albarrãa 21 r.; *da* çeea 26 v.; *Da* danadura 16 r.; *da* dita 8 r.; 10 r.; 14 v.; *da* door (2) 8 r.; 8 v.; 9 v.; (2) 10 r.; 11 r.; 13 r.; 13 v.; 15 v.; 16 v.; 17 r.; 18 r.; 19 v.; 24 r.; *Da* door 8 v.; 11 r.; 13 r.; 13 v.; 16 v.; (2) 17 r.; 18 r.; *da* dor 7 r.; 8 r.; *da* egoa 10 v.; *da* encaçadura (2) 19 v.; *da* encrauada 25 r.; *Da* encrauada 24 v.; *da* ensinança (2) 2 r.; 3 v.; 5 r.; *Da* ensinança 3 v.; *da* eruatu 21 v.; *da* espadoo (2) 18 r.; *da* estada 18 r.; *da* estopa 18 r.; *da* fame 13 r.; *da* farina 16 r.; 21 r.; *da* feiçon 1 r.; *da* felugen 20 v.; *da* ferida 14 v.; 22 r.; *da* fistolla 23 r.; 24 r.; *da* fremusura 1 r.; 5 r.; 5 v.; *da* freura 14 r.; *Da* freura 14 r.; *da* friura 2 v.; *da* fronte 12 v.; 14 r.; 14 v.; *da* galina 20 r.; *da* garda 1 r.; *da* geeraçon 1 v.; *da* gordeen (2) 11 v.; *da* gorosedoen 8 v.; *da* greeda 21 r.; *Da* guarda 2 r.; *da* guarda (2) 2 r.; 5 r.; *da* hanca 18 r.; *da* hña et *da* outra parte 23 v.; *da* hña parte et *da* outra 7 r.; 7 v.; (2) 9 v.; 10 r.; 23 v.; *da* humidade 2 v.; *da* huña 23 r.; (6) 24 r.; 24 v.; (4) 25 r.; 25 v.; *da* hurina 10 r.; *da* jnfirmitade 24 r.; *da* jnsinança 1 r.; *da* juntura 20 r.; 26 r.; *da* leboe 8 v.; *da* lengoa 15 v.; *da* lengooa 15 v.; *da* lingoa 24 r.; *da* llandoa 8 v.; *da* llandooa 9 r.; *da* llengoa (3) 15 v.; *da* llengooa 15 r.; *da* madre 1 r.; 5 v.; *da* maa estada 22 r.; *da* maa sella 15 v.; *da* magridade 12 v.; *da* mais grosa cana 9 v.; *da* mua 10 v.; *da* murta 16 r.; 24 v.; *da* naçença 1 v.; *da* nasença 1 r.; *da* Nasença 1 r.; *da* Natura 20 r.; *da* Noite (2) 3 r.; *da* obra 16 v.; *da* ourina 10 r.; *da* outra (2) 3 v.; 4 v.; 7 r.; 7 v.; (2) 9 v.; (2) 10 r.; 23 v.; *da* palla 2 v.; *da* parte 16 v.; 19 v.; *da* peeira 23 v.; *da* pelle (2) 11 r.; 17 v.; *da* peta 13 v.; *da* polmoeira 11 v.; *da* primeira 10 v.; 24 r.; *da* pustrumeira 20 v.; *da* qeixada 4 v.; 18 v.; *da* qual 23 r.; 25 r.; *da* Reiz 17 r.; *da* rraposa 12 v.; *da* rreima 9 r.; *da* rreiz 8 v.; *da* sangrya (2) 26 v.; *da* sarna 17 r.; *da* seda 23 r.; *Da* seda 23 r.; *da* sella 16 r.; *da* semente 21 r.; *da* ser-

pente 23 v.; *da sobeieduen* 17 r.; *da solla* (2) 25 r.; *da suoor* 12 r.; *da terra* 19 v.; *da uñea* 9 v.; *da uentosidade* 9 v.; *da uentosydade* 9 v.; *da uerga* 10 v.; *da verga* (2) 10 v.; *da vixiga* 15 v.; *da vrina* 10 r.; **das** 'de las': *das abroteas* 22 v.; *das abrotêas* 23 v.; *das abroteas* 22 r.; 22 v.; 25 v.; *das allas pallas* 12 r.; *das cabras* 21 r.; *das caentes* 14 v.; *das canaeas* 21 v.; *das carnes* 1 v.; *das cebollas* 22 v.; *das ceimaduras* 20 r.; *das ceixadas* 9 r.; *das chagas* 4 v.; *das coixas* 1 v.; 5 r.; 6 r.; 11 r.; 11 v.; 20 r.; 20 v.; 21 r.; *das cordas* 8 v.; *das cousas* 14 v.; 15 r.; *das couues* 16 r.; *das coixas* 19 r.; (2) 19 v.; 21 r.; 23 r.; *das danaduras* 15 v.; 17 r.; *das ditas* 11 r.; 21 v.; *das doores* 6 r.; 10 v.; 18 r.; *Das doores* 15 r.; 15 v.; *das doorres* 26 r.; *das enfermidades* (2) 5 v.; (3) 6 r.; 15 v.; 23 r.; *Das enfermidades* 5 v.; *das enfermidades* 1 r.; *das entradayas* 12 v.; *das eruas* 13 v.; *das fauas* 12 v.; *das feituras* (2) 5 r.; (2) 5 v.; *Das formas* 4 r.; *das ferraduras* 3 r.; *das gemas* 13 r.; *das grapas* (2) 20 v.; *das gretas* 20 v.; *das heruas* 1 r.; 10 v.; *das hunas* 24 v.; *das huñas* 6 r.; 25 v.; *das juntoiras* 19 v.; *das juntas* 6 r.; (4) 20 r.; 22 r.; *das llandooas* 8 v.; *das maluas* 12 r.; *das maños* 2 r.; 7 v.; 8 v.; *das meezjnas* 16 v.; *das meejnas* 1 r.; *das moscas* 3 r.; *das olliuas* 9 r.; *das ouas* (2) 20 r.; *das outras* 7 r.; 21 r.; (2) 22 r.; 24 r.; (2) 25 r.; *das pallas* 12 r.; *das pedras* 11 r.; 25 v.; *das pernas* 23 r.; *das qeimaduras* 19 r.; *das qeixadas* 18 r.; *das quaes* 8 v.; 14 v.; 24 r.; *das queixadas* (2) 18 v.; *he apremuda das* 22 r.; *das sedas* 14 r.; *das Semêeas* 10 r.; *das trincheiras* 8 r.; 11 r.; (2) 14 v.; *das tripas* 13 r.; *das uarras* 4 v.; *das viollas* 13 r.; *das vnas* 23 r.

Da. Cf. Dar

Dagron, sange do - 'dragón, sangre del -': *dalmeçega et do sange do dagron* 17 v.; et o encenço macho et o *sange do dagron* 17 v.

Dallur 'de otra parte': *nen dallur no Cauallo* 23 v. = **alur**.

Danada 'dañada': *vntaras a junta danada* 20 r.; *conocer na lengooa danada* 23 v.; **danadas** 'dañadas': *llaua as juntas danadas* 20 r.; **danado** 'dañado': o collon, que for *danado* 11 r.; *queimen ao llugar danado* 18 r.; *Se o toello for moy danado* 24 r.; *se for pouco danado* 24 r.; *et llegem o pee danado* 24 v.

Danadura 'dañamiento, herida': *enfermidade ou danadura* 6 r.; *Se se fezer a danadura* 15 v.; *danadura da door que chama maa polinisi* 15 v.; *Et tal danadura chama corno* 16 r.; *fende a danadura* 16 v.; *Da danadura do espiñazo* 16 r.; *hña danadura no espiñazo* 16 r.; *danadura que faz jnchar as espadooas* 16 v.; *na danadura da espadooa* 18 r.; *chama danadura da qeixada* 18 v.; *a danadura ou jnchaço* 18 v.; *llegao todo na danadura* 18 v.; *danadura de escadea ou de espina* 18 v.; *a dita danadura* 20 v.; *a chaga ou danadura* 24 r.; *ataa a danadura do crauo* 24 v.; *da qual danadura* 25 r.; *a danadura grande ou pequena* 25 v.; **danaduras** 'heridas': *das enfermidades et danaduras que ueen* 6 r.; *contra as enfermidades et danaduras vonde* 6 r.; *enfermidades et danaduras como se começan* 6 r.; *digamos das danaduras que ueen artificialmente* 15 v.; *desvariadas danaduras* 15 v.; *chamadas danaduras uulgadamente* 15 v.; *quanto as danaduras som mais chegadas* 15 v.; *as danaduras do espi-*

naço 15 v.; Aas quaes *danaduras* acorran 15 v.; todas llas *danaduras* se començan de jnchaço 15 v.; no capitollo das *danaduras* do espinaço 17 r.; vntaras as *danaduras* con vmgnto de seuo 20 r.; ataa que as *danaduras* desta door seian soldadas 20 v.; esta door faz *danaduras* et vuçara na lengooa 23 v.; todas llas *danaduras* dos pees ou das hunas 24 v. =

Danadurras 'heridas': llauandoas ante as danadurras con ujno feruente 20 v.

Danamento 'dañamiento, herida': Do *danamento* da llengooa 15 r.; segun o *danamento* 15 v.; se o *danamento* for trespasado 15 v.; contra o *danamento* da llengoa 15 v.; Do *danamento* das qeixadas 18 r.; Remedio contra o *danamento* das qeixadas 18 v.; que chama *danamento* das junturas 20 r.; que chaman *danamento* das junturas 20 r.; uen do *danamento* de touillo 23 r.; **danamentos** 'dañamientos': Numes das doores et *danamentos* 6 r.; das doores et *danamentos* 6 r.; das enfermidades et dos *danamentos* que lle ueen 6 r.; dos *danamentos* das vnas 23 r.

Danar 'dañar': se poderya *danar* 1 v.; se poderrya sseçar et *danar* 25 v.; **dana** 'daña': *dana* a llengooa 15 r.; *dana* a qeixada 18 r.; se *dana* a qeixada 18 v.; mays *dana* ao Cauallo 22 r.; auen que *dana* o tuello 23 r.; et non *dana* o tenpan ena huna 24 r.; et *dana* o uiuo da huña 24 r.; que de fundo *dana* o tenpan 24 r.; porque se non *dana* o Cauallo 24 v.; que se *dana* o pee so a huña 25 r.; se *dana* aas uezes 25 r.; **danase** 'dáñase': *danase* a boca ao Cauallo 4 v.; *Danase* a llengooa do Cauallo 15 r.; *danase* as uezes do moso 15 r.; *danase* ferindose en llugar duro 18 r.; et *danase* et he apremuda 22 r.; *danase* o tuello que he tenro 23 r.; **dane** 'dañe': que non *dane* o tuello 24 v.; **danen** 'dañen': que lle non *danen* os pees 2 r.

Danbas 'de ambas': sangrao *danbas* llas ueeas das trincheiras 11 r.; outrosy *danbas* llas ueeas das coixas 11 r.; *danbas* llas qeixadas con fero cunbo 15 r.; **danbos** 'de ambos': de huun pee ou *danbos* 11 r.

Dancho 'de ancho': as rreens *dancho* et de llongo 17 v.

Dandar 'de andar': *dandar* en eses montes pedregosos 1 v.; o huso *dandar* sem ferraduras 3 r.; do huso *dandar* por agoa lixosa 23 v.

Danel 'de anillo': tem maneira *danel* no moso do freo 4 r.

Dano 'daño': coller *dano* en allgüa parte do corpo 1 v.

Dante 'antes': asy como *dante* era 13 r.; no capitollo *dante* este 24 v.

Daquella 'de aquella': *daquella* chaga jncha todo arredor 21 v.; que non caya *daquella* grosura 23 v.

Daquelles 'de aquellos': aprot *daquelles* que vsam dos Cauallos 1 r.; a onrra *daquelles* que con nobre curaçon 1 r.

Dar 'dar': non deuen *dar* a escaïçemento 5 r.; *dar* Razon a cada huun nebro 5 v.; deuenlle *dar* a comer en outro dia siginte 12 r.; Deues *dar* ao Cauallo 12 v.; **dar llas** 'le darás': et *dar llas* este beberage 13 r.; **da** 'da': *da* con o pee en alguun lugar duro 20 v.; **dalle** 'dale': et *dalle* apetito de comer 3 r.; depois *dalle* a comer Cousas caentes 9 v.; et *dalle* a beber agooa caente 9 v.; depois *dalle* a beber agooa frya 9 v.; *dalle*

lloga a beber aa sa uontade 11 r.; *dalle* huun pouco et llogo sera saão 12 v.; *dalle* a comer do lardo do porco 13 r.; *dalle* a beber agooa morna 13 r.; **dao** 'dalo': et *dao* ao Cauallo 12 v.; **dara** 'dará': mays lleite et mellor *dara* ao fillo 1 r.; **denlle** 'denle': *denlle* a comer temperadamente orio 2 v.; et *denlle* duas ou tres uezes no dia 11 v.; et *denlle* ende quantia de tres punados 13 r.; *denlle* as duas partes 26 v.; *denlle* entregamente sua çeea 26 v.; **deren** 'dieren': orio ou aveea *deren* ao Cauallo 3 r.; todas cousas que *deren* ao Cauallo 13 r.

Daredor 'alrededor': Tallaras o polmo *daredor* et tirallo as todo de rreiz 16 v. = **arredor** =

Darredor 'alrededor': queimen a chaga *darredor* con fero feruente 11 r.; rraer toda a chaga *darredor* 21 v.; jnchar a chaga *darredor* 23 r.; çerque o pee *darredor* todo 23 v.; a huña tallada *darredor* da chaga 24 r.

Darregiato 'de arragiato': Cauallo que ha door *darregiato* 26 r.

Datranico ?: çumo de piretro que quer dizer azeche et *datranico* 22 v. Lectura de Domínguez Fontela que no podemos confirmar en nuestra fotocopia.

De 'de': *de* a coroa 23 r.; de a qeimaren 22 r.; De acritione? 6 r.; de agalla 17 v.; *De* aguatoe 6 r.; *de* alcafar 5 r.; *de* alguun 16 r.; 18 v.; *de* alosna 18 v.; *de* amendoas 15 r.; *De* anticore 6 r.; *de* as entrar 4 v.; *de* as tiraren 9 r.; *De* astrangulione 6 r.; *de* ballesta 4 v.; *de* bõo 7 v.; *de* boña 2 v.; *de* boca 4 v.; 15 r.; *de* bollo armenico 17 v.; *de* boy 5 r.; 11 v.; 13 r.; *de* bullyr 9 v.; *de* cabeça 14 r.; *de* cabras 19 v.; *de* cada dia 1 v.; 3 v.; (3) 7 v.; *de* cada hũa 6 r.; *de* cada llado 22 r.; *de* cal uiua 15 v.; 20 v.; 22 r.; 22 v.; *de* cal uyua 20 r.; *de* Calaurea 26 r.; *de* callabrya 1 r.; *de* calo 19 r.; *de* canas 12 r.; *de* canella 11 v.; *De* cango 6 v.; *de* cardo momo 11 v.; *de* carne (4) 5 v.; 16 v.; (2) 25 r.; *de* carneiro (2) 20 r.; 23 v.; 24 v.; *de* casia fistulla 12 v.; *de* caualgar 22 r.; *de* caualgaren 25 r.; *de* chagas 15 v.; *de* clauo 24 v.; *de* coiro 2 r.; *de* comer 3 r.; *de* como 8 r.; *de* cooura 10 r.; *de* couçe (2) 18 r.; 18 v.; *de* coura 19 r.; 21 v.; *de* crauos girofes 11 v.; *De* crepatijs 6 v.; *De* crepatya 6 v.; *de* cruz 12 r.; *de* cuba 19 r.; 22 v.; 24 v.; *De* curba 6 r.; *de* Custume (2) 25 v.; *de* çapateiros 4 r.; *de* çera 18 v.; 20 r.; *de* çeruo 5 r.; *de* çinza 12 r.; *de* çumo (2) 18 v.; *de* dentro 1 r.; (2) 3 r.; 5 r.; (2) 5 v.; 9 v.; 11 v.; (3) 15 r.; 15 v.; (2) 19 v.; 21 v.; 22 v.; 23 r.; 24 r.; 24 v.; 25 v.; *de* dia 3 r.; 20 r.; *De* disolaturis 6 v.; *De* dolore 6 r.; 9 v.; (2) 10 r.; *De* dollore 6 r.; *de* dous (2) 2 r.; 4 v.; *de* dragon 18 r.; *De* encrauadaura 25 r.; *De* enfondio 6 r.; *De* espalatijs 16 v.; *de* espina 18 v.; *de* escadea 18 v.; *de* stopas 24 r.; *De* estortilatura 20 v.; *de* estragullo 17 r.; *de* exulla 18 v.; *de* farellos 12 v.; 23 v.; *de* farina 9 v.; 17 v.; 18 v.; (2) 19 v.; *de* fazer 22 v.; *de* feõo 2 r.; *de* fereiros 4 r.; *de* ferida 18 v.; 21 v.; 22 r.; *de* fero 7 v.; 12 v.; *de* feryda 19 r.; 20 v.; *de* feuncho 9 v.; *De* ficu 6 v.; *de* figo 25 r.; *De* fistola 22 v.; *De* fistula 6 v.; *de* fogo 21 v.; *de* follas 4 r.; *de* fondo 12 r.; 23 v.; 24 r.; 24 v.; *de* fora 5 r.; 5 v.; (2) 6 r.; 19 v.; (2) 20 r.; 24 v.; *De* forillatura 6 v.; *de* freo 4 r.; *de* freos 4 r.; *de* fryo uello 17 r.; *de* fundo (2) 24 r.; *De* furma 21 v.; *de* fuste 24 v.; *de* galingal 11 v.; *de* galla 24 v.; *de* gallina 20 v.; *De* galis 6 v.; *de* gerar 1 r.; *de* gema 20 r.; *de* gemas 11 v.; *de* gengiure 11 v.; *de* gisa que

9 r.; 9 v.; 10 r.; 11 v.; 24 r.; *de graaos* 5 v.; *de grado* 9 v.; 13 r.; *de gran carrega* 10 v.; *de gran carrego* 18 v.; *de gran magredeun* 1 r.; *de gran mañaa* 2 r.; *de gran traballo* 10 v.; 18 v.; *De grapis* 6 v.; *Dde grapis* 20 r.; *de greda* 8 r.; 19 v.; *de homores* 17 r.; *de hũa* (2) 3 v.; 4 v.; 12 r.; 14 v.; 15 r.; 16 v.; 17 v.; *de humores* 13 v.; *de huña* 24 r.; *de huun* 1 r.; 7 v.; 9 v.; 10 r.; 10 v.; 11 r.; 12 v.; 14 v.; 15 r.; 17 v.; 18 v.; 19 r.; 19 v.; 20 v.; 22 r.; (2) 22 v.; 23 r.; 23 v.; *De inclauaturis* 6 v.; *De inflatione* 6 r.; *de janeiro* 3 r.; *de jdade* (2) 2 v.; *de jnchaço* 15 r.; 15 v.; *De jnchauaturis* (2) 6 v.; *de jnuerno* 3 v.; *de juso* 4 v.; *de laã* 11 v.; *de leite* 1 r.; *de lentisco* 12 v.; *de leure* 14 r.; *de lino* 3 r.; 7 v.; 14 r.; 14 v.; 25 r.; *de liño* 18 v.; *de liuredoen* 14 v.; *de lixo* 24 v.; *de llãã* 1 v.; 3 r.; *de lla acoreren* 8 r.; *de llaã* 2 r.; 14 r.; *de llãa* 7 v.; 12 r.; *de llado* 19 v.; 23 r.; *de llagartixas* 21 v.; *de llagarto* 15 r.; *de llandoas* 5 v.; *de llandoos* 15 r.; *De llarda* 6 r.; *de lle* 25 v.; *de llino* 1 v.; 17 v.; *De llisione* (3) 6 r.; *De llisionibus* 6 r.; *de llongo* 17 v.; *de louro* 14 v.; *de lyno* 15 v.; 19 v.; *de maaos* (2) 17 r.; *de madeiro* 21 v.; *De magna* 22 r.; *de magoos* 1 v.; *de mais* 2 v.; 5 v.; *De malle* 6 r.; *De mallo* 6 v.; *de manaa* 3 v.; *De mais* 2 v.; 13 r.; *de manteiga* 18 v.; *de manteyga* 12 v.; *de maos* 2 v.; *de mel* 3 v.; 10 r.; (2) 18 v.; 20 v.; 21 v.; *de meu* 1 r.; *de mjña* 1 r.; *de moço* 17 r.; *de moitas* 10 r.; 20 v.; *de morte* 26 r.; *de mullura* 4 v.; *De mutationibus* 6 v.; *de natura* 21 v.; *de nehũa* 8 v.; *de neruos* 20 v.; *de noite* 7 v.; *de Noite* 3 v.; 20 r.; *De nominibus* 6 r.; *de noz* 5 v.; *De nullis* 6 r.; *de o* 20 r.; *De omnibus* (2) 6 v.; *de orio* 19 v.; *de orjo* 12 v.; *de ouos* 17 v.; *de outro* 1 v.; *de outros* 4 r.; *de paao* 23 v.; *de palla* 2 r.; *de pano* (2) 14 r.; 15 v.; (2) 19 r.; 23 v.; *de paão* 13 v.; *de parauoos* 2 r.; *de paryr* 1 v.; *de pazqo* 1 v.; *de pee* 20 v.; *de pez* 17 v.; *De picrula* 6 r.; *de pimenta* 15 v.; *de piretro* 22 v.; *de podreen* 16 v.; *de poimento* 16 r.; *De polmony* 6 r.; *de ponta* 23 v.; *de poo* 19 v.; *de porco* 11 r.; (3) 16 r.; (2) 16 v.; (2) 18 v.; (2) 19 r.; 19 v.; 21 v.; 22 v.; *de pouca* 18 v.; *de prata* 17 r.; *de qual quer* 9 v.; *de quanta* 7 r.; *de quatro* 14 v.; *de que* 4 r.; 4 v.; 7 r.; 9 v.; (3) 15 v.; 18 v.; 20 r.; 21 v.; 24 r.; (2) 25 r.; *de depois* 3 v.-4 r.; *de raiz* 15 r.; *de reita* 10 r.; *de relloes* 12 v.; *de Reyz* 7 v.; 8 v.; *de rrazon* 3 v.; *de rreima* 14 v.; *de rreiz* (2) 16 v.; *de sal* 10 r.; 10 v.; 13 r.; 15 r.; 21 r.; 24 v.; *de salgeiro* 12 r.; *De sanaris* 6 r.; *de sange* 15 v.; (2) 17 r.; 18 v.; *de sarna* 20 v.; *de sarro* 22 v.; *de sayr* 18 r.; *De scabili* 6 r.; *de semesugas* 21 v.; *de se* 4 v.; *de sedas* 8 v.; *de sedeno* 8 r.; *de sedenos* 18 r.; *de seer* 1 r.; 5 r.; *de semeças* 12 v.; *De senj* 6 v.; *de seu* (2) 17 v.; 18 r.; *de seuo* 20 r.; 21 r.; 23 v.; *de sobegeduen* 9 r.; 18 v.; *de sobeiedoen* 21 r.; *de sobeieduen* 16 r.; 17 r.; *de sobre* 5 r.; 19 r.; 20 v.; 23 v.; 26 r.; *de soo* 15 r.; *De spallaçiris* 6 r.; *De spina* 6 v.; *de ssange* 25 v.; *de sua* 2 r.; *De subacuto* 6 v.; *de subeieduen* 17 r.; *De ssubre* 25 v.; *De superossibus* 6 r.; *De super porta* 24 r.; *De superposita* 6 v.; *de suso* 3 v.; 5 v.; 15 v.; 20 v.; 25 r.; *de suun* 18 r.; *de tal* 15 v.; 17 v.; (2) 20 r.; 25 v.; *de terça* 3 v.; *de todas* 1 r.; (2) 6 r.; (2) 17 v.; 19 r.; 26 r.; *de todo* 2 r.; 11 r.; 14 v.; 17 v.; *de todos* 23 r.; *de touillo* 23 r.; *de traballo* 1 v.; *de tras* 26 r.; *de tres* 13 r.; 24 r.; *de trigo* 17 v.; *de trygo* 21 v.; *de uëas* 22 r.; *de ueeas* 20 r.; *de uentosyda* (2) 9 v.; *de uerme* (2) 6 r.; 26 r.; *De uetastante* 6 r.; *De uliuas* 9 r.; *de uinagre* 8 r.; *de veas* 22 v.; *de vjno* 18 v.; *de ydade* 11 r.

Deanteira 'delantera': sobre lla parte *deanteira* 2 v.; pouco de alcafar ca *deanteira* parte como çeruo 5 r.; começando na *deanteira* 10 r.; quelle seca a *deanteira* et lle enmagrenta o corpo 12 v.

Decauçon 'decoción': en esta *decauçon* que fiçar 10 r.; mete esta *decauçon* en vidraça ou en outro vaso 10 r.; aquella *decauçon* titya 10 r.; en este caldo que dizen *decauçon* 12 v.; que non saya ende a *decauçon* 10 r.; ou llançe fora a dita *decauçon* 10 r.; llança esta *decauçon* morna por cristel 12 v.-13 r.; esta *decauçon* deue seer deteida no ventre 13 r.; teer y aquella *decauçon* arredor da juntura 20 r.

Deçer 'descender': do sobyr et do *deçer* deses montes 1 v.; que a beberagen posa *deçer* as entradas 11 v.; de rreima que a elles *deçer* 14 v.; et fazeos *deçer* a fondo 20 r.; **deçe** 'desciende': jnchaço que *deçe* aas coixas 7 r.; *deçe* o jnchaço aas pernas 7 v.; rreima que *deçe* da cabeça 9 r.; et despois *deçe* aas coixas 11 r.; que *deçe* da cabeça do cauallo 13 v.; nerueo que *deçe* da coixa 19 v.; **deçem** 'descienden': as enfermidades que *deçem* aas coixas 2 v.; quando por y *deçem* 10 v.; homores que *deçem* aa door 18 r.; que para y *deçem* 21 r.; et *deçem* as coixas 21 r.; *deçem* para a door hu quer que iaz 25 v.; *deçem* aos pees 25 v.; **deçen** 'descienden': os humores sobeios *deçen* aas coixas 2 v.; homores sobeios que y *deçen* 8 r.; os homores que *deçen* a cabeça 8 v.; os quaes homores *deçen* aos pees 11 r.; *deçen* da cabeça a moor parte 13 v.; **deçeren** 'descendieren': humorres que *deçeren* aa door 25 v.; **decyan** 'descendían': humorres que *decyan* aquel lugar 20 r.; **diz** 'desciende': et *diz* continoadamente pollos nares 13 v.

Dedos 'dedos': da outra os *dedos* et as huñas 7 v.; nen apertar con os *dedos* 12 r.; ancho de quatro *dedos* 14 v.; en quatro *dedos* a defora 14 v.

Defendimento 'defendimiento': para *defendimento* das coixas 1 v.

Defera 'no hiera'?: et por rrestrengemento do fogo quando se *defera* os jllaes moito do que soem ferir, et fendelle as uentaas ao longo 12 r. Cf. **desferam** 'alivian'?: *desferam* o Cauallo 11 v.

Deffender 'defender': non pode *deffender* o tuello 25 v.

Defora, a- 'por fuera': en quatro *dedos* a *defora* 14 v.

Deitado 'echado': *deitado* este caldo porllos nares 14 r.; et *deitado* deste poo 15 r.

Deitando 'echando': *deitando* ante en uinagre 15 r.; *deitando* ante nas chagas 16 r.

Deitar 'echar, acostarse': deuen *deitar* o Cauallo aa Egoa 1 r.; et *deitar* gotas dagoa espesas 9 r.; que faz *deitar* o cauallo 9 r.; et quer se *deitar* en terra 9 v.; faz jnchar as ueças et *deitar* a besta 9 v.; se se *deitar* fazelle como dito he 13 v.; ataa que começe a *deitar* sange 23 r.; **deita** 'echa, acuesta': *deita* a estopa nas craras dos ouos 7 v.; *deita* ende fora os mais que poderes 9 r.; que se *deita* en terra 10 r.; Et *deita* en este caldo 12 v.; que se *deita* o Cauallo 13 v.; et *deita* aas uezes sange puro 23 r.; *deita* porllo sesso tanto esterco 26 r.; **deitara** 'echará': et *deitara* o Cauallo homeres craros 14 v.; **deitaras** 'echarás': poo que *deitaras* na fistolla 12 v.; et deste poo *deitaras*

sobre llo pez da pelle 17 v.; **deitaren** ‘echaren’: depois que llo *deitaren* 14 r.; **deites** ‘eches’: non lle *deites* del moito nen sobeio 15 r.

Del ‘de el, del’: do mantimento *del* 1 r.; da feiçon *del* 1 r.; das enfermidades *del* 1 r.; os nebros *del* 1 r.; domamento *del* 1 v.; o que *del* pensar 2 r.; da ensinança *del* 2 r.; do corpo *del* 5 r.; dos nenbros *del* 5 r.; a guarde altura *del* 5 r.; das enfermidades *del* 5 v.; sayan *del* 7 r.; ataa rreyz *del* 7 v.; eno corpo *del* 9 v.; nen pensan *del* 9 v.; a suur *del* 12 r.; se faça *del* caruños 12 v.; o uentre *del* 13 r.; quanto *del* quiser 13 r.; asaz *del* 15 r.; non lle *deites del* moito nen sobeio 15 r.; para *del* sayr todavya sange 19 r.; por-llo corpo *del* 21 r.; et vusen *del* ataa que se moyra 23 r.; pensem *del* asy como dixen 24 r.; se estremarya *del* a huña 25 v.; cada huun dos nenbros *del* 26 r.

Deleitam ‘deleitam’: se *deleitam* aa bondade et aa onrra da cauallarya 1 r.

Delgada ‘delgada’: façan a solla da huña *delgada* 24 r.; **delgadas** ‘delgadas’: que se façan as coixas *delgadas* et sotys 8 r.; **delgado** ‘delgado’: o collo llóngo et *delgado* contra a cabeça 5 r.

Della ‘de ella’: no ventre *della* 1 v.; na vëea *della* hu uay 2 r.; non fiqe *della* nenhũa cousa 7 v.; que se faça *della* caruon 7 v.; o jnchaço *della* se uolue en apostema 8 r.; o cabo *della* na rrayz do rrabo 9 v.; curado *della* 10 r.; hũa cuberta de laã et cubrio *della* 11 v.; disy cura *della* 16 v.; que se *della* pellem 20 r.; no espiñaço *della* 23 v.; *della* Noyte ataa a mañaa 25 r.; hũa parte *della* 25 v.; **dellas** ‘de ellas’: et hũa *dellas* se parte 4 r.; et de se sair *dellas* 4 v.; tirada ante *dellas* a coctura 8 r.; et do jnchaço *dellas* 8 v.; traua *dellas* llogo 9 r.; o çumo da carne *dellas* 12 v.

Delleitaua ‘deleitaba’: se en esto *delleitaua* 1 r.

Demanda ‘demanda’: toda cousa *demanda* et cobiça outra semellauel 7 r.; **demanden** ‘busquen’: Pero *demanden* dentro a so a ssolla 25 r.

Demays ‘además’: et *demays* meter llas sedenos 14 r.; *demays* aquel llugar he moy perygoso para talaren 20 r.

Densuun ‘conjuntamente’: et fage todo feruer *densuun* 18 v.

Dentes ‘dientes’: todos llos *dentes* mudados 4 v.; os *dentes* asy mudados 4 v.; quatro *dentes* da qeixada 4 v.; os quaes *dentes* chaman Eescaues 4 v.; de que lle os *dentes* tiraron 4 v.; as chagas dos *dentes* 4 v.; lle non tirasem quatro *dentes* 4 v.; eruas con os *dentes* 13 v.; do mordimento dos *dentes* 15 r.; dos *dentes* ou do freeo 15 r.

Dentro ‘dentro’: acharas *dentro* como grãaos 9 r.; door *dentro* no corpo 9 v.; faze-se *dentro* no corpo 10 r.; que lle *dentro* meteron 10 r.; outra door *dentro* no corpo 10 r.; as meteren *dentro* porllo furado da verga 10 v.; et metello lleuemente *dentro* nos Nares 14 r.; de que se fazen *dentro* no corpo 15 v.; et llançauan *dentro* rrosalgar 20 r.; que ha *dentro* na huña 23 r.; lles meteren *dentro* na chaga 24 v.; metudo *dentro* na chaga 24 v.; *demanden dentro* a so a ssolla 25 r.; no corpo *dentro* contynoadamente 26 r.; **a de dentro** ‘por la parte de dentro’: que vem das coyxas *a de dentro* a que dizen encaçadura 19 v.; se fere con o pee aa maa *a de dentro* nos trauadoiros 19 v.; **adedentro** ‘por la parte de dentro’: et sangreno *adedentro* 20 v.; **de dentro** ‘de la

parte de dentro': a grusura *de dentro* estreitarya 1 r.; et con vino a boca *de dentro* 3 r.; poder se ya *de dentro* desecar 3 r.; et carnosas *de dentro* et de fora 5 r.; as coixas tortas *de dentro* et detras 5 v.; asy *de dentro* como de fora 5 v.; ouer door *de dentro* do corpo 9 v.; sarra os furados *de dentro* 11 v.; Das doores *de dentro* da boca 15 r.; que apertan *de dentro* as qeixadas 15 r.; esfrega ende *de dentro* toda a boca 15 r.; que uen *de dentro* do corpo 15 v.; a sobre llo jeolo *de dentro* 19 v.; a de llado *de dentro* ou de fora 19 v.; que quer que *de dentro* ficou 21 v.; enfermidade que *de dentro* rrooe 22 v.; arruueçer *de dentro* 23 r.; por meyo *de dentro* ataa o touillo 23 r.; dana en fondo *de dentro* o tuello 24 r.; que ha *de dentro* 24 v.; deffender o tuello *de dentro* 25 v.

Departa 'vaya': ataa que se *departa* a dita door 9 v.; **departamos** 'vayamos': primeiramente *departamos* por dereita orden 24 r.

Depois 'después': *depois* quando veer tenpo 1 v.; *depois* de gran mañaa 2 r.; *depois* deuenno lleuar mansamente 2 r.; *depois* deuen Cauallgar en el 3 v.; poderseya de *depois* ligeiramente fazer 3 v.-4 r.; *depois* caualgen cada dia en el 4 r.; *depois* que o esfauellaren 4 v.; corren *depois* a hũa llandooa 7 r.; *depois* esta door uerralle outra 7 r.; *depois* desta sangrya 7 r.; *depois* coseeas con fiyo 7 v.; Et *depois* acabados 7 v.; ponlle *depois* enprasto 8 r.; como che jnsinarey *depois* 8 r.; *depois* façan a chaga a cura 8 v.; *depois* que llas sacaren 9 r.; *depois* dalle a comer 9 v.; *depois* dalle a beber 9 v.; *depois* mete esta decauçon 10 r.; *Depois* fillem dous homes 10 r.; *depois* sangrao danbas llas ueeas 11 r.; *depois* metano en agooa frya 11 r.; *depois* llançena en Corno de boy 11 v.; *depois* desto 11 v.; a non posa boluer *depois* porlla boca 12 r.; *depois* çinllalle aquella cuberta 12 r.; *depois* desto esfregalle os nerueos 12 r.; *depois* faze çenrrada de çinza 12 r.; tira *depois* o çumo da carne dellas 12 v.; *depois* dalle a comer do lardo 13 r.; *depois* que o Cauallo estercar 13 r.; et tirano *depois* ao uento 14 r.; *depois* que llo deitaren 14 r.; *depois* vntada con sabon mourisco 14 r.; *depois* tiraa fora 14 v.; *depois* que se liurar 15 r.; *depois* se se en alguun lugar apanar a podreen 16 r.; *depois* vntaras con vnto de porco 16 r.; *depois* ponlle as estopas 16 v.; *depois* fage este engento 17 r.; posta *depois* esta meezjna 17 r.; *depois* faras pedamaço 17 v.; *depois* fillaras duas ditas dramas 17 v.; *depois* faras en esta gisa 18 r.; *depois* llogo llança por çima asaz da estopa 18 r.; vnten *depois* duas ou tres uezes no dia 18 v.; *depois* desllegao 19 r.; *depois* tollelle a casca 19 r.; *depois* ponllo caente 19 v.; ponlle *depois* as ditas meezjnas 19 v.; *depois* toler llas este enprasto 19 v.; *depois* queime ao longo et ao traueso 20 r.; *depois* llauen con agoa caente a door 20 r.; *depois* vntaras as danaduras 20 r.; *depois* vntallas do dito vngento 20 v.; *depois* ponlle deste vngento 20 v.; exugalo *depois* et vntallo do dito vngento 20 v.; *depois* pono caente qual o poder sofrer 21 r.; toma *depois* tres cabeças de llagartixas 21 v.; *depois* desto postas as sobre ditas 21 v.; *depois* preme ben aquelle lugar 21 v.; *depois* que for exuto 22 r.; *depois* façase do poo 22 v.; *depois* toma a Cooura 23 r.; *depois* ponlle papuxas de farellos 23 v.; *depois* que a encrauadaura for descuberta 24 r.; cure *depois* a chaga 24 v.; *depois* talla o figo 25 r.; et *depois* a pouco tenpo 26 v.; gardao *depois* 26 v.

Deporten, se 'se diviertan': et os caulleiros *se deporten* 1 r. Port. *desportar* s. XVI.

Depoys 'después': *depoys* ponlle ençima sal 19 r.; llesmez pisadas et amasadas con manteyga et *depoys* coytas 21 v.; llauen con uinagre a encraadura *depoys* 24 v. = **despois**.

Dereita 'directa, derecha': por orden *dereita* segundo o que prouey 1 r.; como tenduda, *dereita* et ancha 5 r.; hũa anca mais *dereita* que a outra 5 v.; por *dereita* orden 24 r.

Dereitamente 'derechamente': alça o pee çopo *dereitamente* 26 r.

Dereter 'derretir': et pois que se *dereter* todo 12 v.

Des 'desde': *des* juno por todo o mes meiado 3 r.; *des* a lluz ataa ora de terça 3 v.; *des* ally adeante 7 v.; *des* ende façan confeçon 23 v.; *des* a mañaa ataa aa Noyte 25 r.

Desagisado 'desaguisado': do traballo *desagisado* et da caentura 11 v.

Desaprendam 'desprendan': se *desaprendam* de seu 17 v.

Desarreigase 'se desarraiga': *desarreigase* çedo 16 v.

Descobrir 'descubrir': et *descobrir* os machos anbos 23 v.; **descobran** 'descubran': *descobran* con ferro conuinyuel 24 r.; **descobriras** 'descubrirás': *descobriras* a encraadura 24 v.; **descubra** 'descubra': non o tanga nen *descubra* ataa tres dias 7 v.

Descorregamento 'de resbalamiento': *descorregamento* de pee, que escorra de correr 20 v.

Descuberta 'descubierta': ataa que seia *descuberta* 24 r.; a encraadura for *descuberta* 24 r.; et *descuberta* a chaga 24 v.; et *descuberta* a encraadura 24 v.; non he bem *descuberta* 25 r.; *descuberta* moy ben toda 25 r.; **descuberto** 'descubierto': se *descuberto* andase fora 2 v.

Desecamento 'desecamiento': Do *desecamento* do Cauallo 12 v.; Remedio contra o *desecamento* 12 v.

Desecar 'desecar': poder se ya de dentro *desecar* 3 r.; **deseca** 'deseca': *deseca* as entradanas do corpo 3 r.

Desensinança 'desenseñamiento, ignorancia': por *desensinança* do alueiter 25 r.

Desfalimentos 'faltas, fallos': dos *desfalimentos* et mingooas et acrecentamentos et das enfermidades naturaes que ueen ao Cauallo 6 r. = **desfallimento**.

Desfalleçerá 'desfallecerá, faltará': *desfalleçera* en el a forza 2 v.

Desfallimento 'desfallecimiento, falta': por *desfallimento* ou por sobeieduen 5 v.

Desfazer 'deshacer': Para *desfazer* aquel callo 19 r.; **desfaçan** 'deshagan': ataa que se *desfaçan* et menguen 20 r.; ataa que se *desfaçan* os ossos 23 r.; **desfaz** 'deshaz': o al que ficar *desfaz* en peças myudas 23 r.; **desfazyam** 'deshacían': que *desfazyam* aquellas uixigas 20 r.; **desfezeren** 'deshicieren': se non *desfezeren* por estas cordas 8 v.; **desfezer** 'deshiciere': non se *desfezer* por estos enprastos 19 v.

Desfea 'desfea, afea': as uezes como o *desfea* 19 r.

Desferam 'deshierran'?: mays alguuns proençaes fazen outra cura a esta enfermidade: cozan o orio na agooa, et *desferam* o Cauallo, et ponllo caente nos pees et nas maños con panos ben liados, et daly a comer da ceuada asaz 11 v.

Desfferrada 'desherrada': anda por tanto tempo *desfferrada* 25 v.

Desiunta 'separa': sse *desiunta* huun osso doutro 21 r.

Desjncha 'deshincha': non *desjncha* 21 v.

Desjuntamento 'desjuntamiento': Et deste *desjuntamento* uen jnchaço 21 r.

Desllegao 'deslígalo': depois *desllegao* 19 r.

Desollem 'desuellen': *desollem* llogo a huña tirandolle o tenpan, pero aas uezes conueen que toda a huña dess *solle* 25 v.

Desoluelle 'disuélvele': o fumo do estrabo *desoluelle* os horrorres 20 r.

Desollenlle 'desuéllele': *desollenlle* a huña 24 r.

Despeamento 'despeamiento': De ssubre acuto que quer dizer *despeamento* dos pees 25 v.

Despois 'despues': et *despois* deçe aas coixas 11 r.; et *despois* huntar aquel paao 13 v.-14 r.; *despois* filla as follas dalosna 18 v. = **depoys**.

Dess solle 'desuelle': que toda a huña *dess solle* 25 v.

Dessolue 'disuelve': que se *dessolue* 11 v.; porque *dessolue* os homores antigos 13 v.; **dessolueren** 'disolver': para *dessolueren* a sustancia da gordeen 11 v.

Dessollamento 'desollamiento': capitollo ssyginte que ffalla do *dessollamento* das huñas 25 v.

Dessuun 'junto': qeimado *dessuun* et tornado en poo 22 v.

Destá 'de esta': *desta* sangrya 7 r.; *desta* llandooa 8 v.; *desta* posta 10 v.; *desta* cura 11 v.; *desta* çernada 12 r.; *desta* enfermidade 13 v.; *desta* door 17 r.; 18 r.; 20 v.; 22 r.; *desta* gisa 17 v.; **destas** 'de estas': *destas* cordas 8 r.; *destas* todas 11 v.; *destas* cousas 11 v.; 12 r.; *destas* heruas 12 v.; *destas* meznas 13 r.; *destas* mezynas 19 v.; *destas* quoussas 22 r.

Deste 'de este': *deste* caruon 7 v.; *deste* poo (2) 15 r.; 17 v.; *deste* vngento 19 v.; 20 v.; 23 r.; 23 v.; ante *deste* 21 r.; *deste* desjuntamento 21 r.; *deste* enprasto (2) 21 r.; **destes** 'de estos': *destes* caruões 12 v.; *destes* rremedios 17 v.

Desto 'de esto': que diga *desto* moito 5 r.; leixo a dizer *desto* 5 v.; mete moito *desto* asaz 8 v.; *desto* semellaelmente 10 v.; et depois *desto* tragano 11 v.; et depois *desto* esfregalle 12 r.; depois *desto* postas 21 v.; algũa escadeêa *desto* nas coyxas 21 v.; **destos** 'de estos': tanto *destos* anbos 22 v.

Destenperao 'deslíelo, disuélvele': *destenperao* con vino branco 11 v.

Destra 'derecha': no pollegar a rredeea *destra*, et tēer a seestra mais curta 3 v.

Destro, a- / ao - 'a diestro': et tragello *a destro* et a seestro en pequeno paso 3 v.; et tragerllo *a destro* rreuolluendoo mais *adestro* 3 v.; trotar ben et ligeiramente *ao destro* et *ao seestro* 3 v.; se uoluera *ao destro* et mellor se parara 4 r.

Destruydo 'destruido': et *destruydo* o uerme et Roido 7 v.

Destruyr 'destruir': Et para *destruyr* o uerme 7 v.; **destruira** 'destruirá': et a *destruira* 23 v.; **destruiran** 'destruirán': ca se *destruiran* os ollos 15 r.

Desuariadas 'diversas': moitas vçeras et *desuariadas* 15 r.; **desuariados** 'diversos': et *desuariados* nas coixas 19 r. =

Desuaryadas 'diversas': por *desuaryadas* cajoes 19 r.

Desuo 'junto': fage todo feruer *desuo* 15 v. = **desuu** / **desuun** / **desuño**.

Desuso 'arriba, antes': Dito he *desuso* 2 r.; 6 r.; 15 v.; ia *desuso* dito ey 18 r.; como *desuso* dito he 3 v.; 8 r.; 8 v.; 25 r.; como *desuso* o caualgar 8 r.; poerllas *desuso* 16 v.; como ia *desuso* dito ey 18 r.; que ia *desuso* dixe 19 v.; como *desuso* he contado 24 r.

Desuu 'junto': todo *desuu* amasado 8 r.; feruer *desuu* 10 v.; et coze todo *desuu* 12 v.; manteyga rretuda *desuu* 19 v.

Desuun 'junto': amasa todo *desuun* ataa que se faça maça 7 v.; ferua todo esto *desuun* 18 v.; todo *desuun* 18 v.; et coyto *desuun* 19 r.; sal mudo queimado *desuun* 22 v.; et coze todo *desuun* 23 r.

Desuño 'junto': todo qeimado *desuño* 12 r.

Desuyar 'desviarse': ou no andar, ou no *desuyar* 18 r.; **desuyase** 'se desvía': et *desuyase* moy mal 11 r.

Desuzẽo 'desúncenlo, límpienlo'?: *desuzẽo* non o enfadem a nehũa maneira 23 v.

Desvariadas 'diversas, diferentes': moitas fallas et *desvariadas* 4 r.; dizen *desvariadas* opinioos 5 r.; et *desuariadas* espiçialmente na cabeça 8 r.; moitas et *desvariadas* danaduras 15 v. =

Desvaryadas 'diversas, distintas': por *desvaryadas* caiioes 18 r.

Desy 'después, desde entonces': Et *desy* quanto menos for lliado 2 r.; et *desy* a carne ata a que chege 7 v.; Et *desy* caualga huun pouco en el 13 r.; *desy* faze enpras- to 19 v.; *desy* curaras das ceimaduras 20 r.; *desy* sangren anbos machos 23 v.; *desy* curese a chaga 24 r. = **disy**.

Deteer 'detener': quanto se y pode *deteer* 13 r.

Deteida 'detenida': esta decauçon deue seer *deteida* no ventre 13 r.

Detença 'detenimiento': sen outra *detença* 9 v.

Detras 'de detrás': de dentro et *detras* 5 v.

Deu 'debe': non *deu* seer aspero 2 r.

Deue 'debe': asy como *deue* 1 r.; assy como *deue* 25 v.; *deue* o home saber 1 r.; *deue* no preseuel estar 2 r.; *deue* o potro comer feo 2 v.; *deue* comer eruas et feo 2 v.; *deue* tẽer cuberta de llãã 3 r.; *deue* husar deruas 3 r.; *deue* vusar ataa que 3 v.; se *deue* gardar ataa 4 v.; *deue* vusar a correr 4 v.; feitasas que *deue* auer 5 r.; *deue* estar en lugar frio 7 v.; en que *deue* estar 8 r.; que *deue* fazer 8 r.; **deuen** 'deben': *deuen* deitar o Cauallo aa Egoa 1 r.; que o *deuen* llyar 1 v.; *deuen* fillar o potro en tempo rezen- te 1 v.; no no *deuen* ferir con açorregos 4 r.; non llo *deuen* mudar 4 v.; *deuen* llogo

sangrar 7 r.; *deuen* logo cubrir a cabeça 13 v.; lle *deuen* acorrer no començo 15 v.; *deuen* llogo esto rraer 16 r.; *deuen* fazer altas conuinjuelmente 19 r.; *deuen* *acorrer* con coyturas 21 r.; sse non *deuen* fazer talladuras 22 v.; et *deuen* guardar que non caya 23 v.; **deue a** ‘debe de’: *deue a* andar a egooa 1 v.; et non *deue a* comer herua nen feo 7 r.; se non *deue a* liar nen qeimar 20 v.; non *deue A* comer senon pouco 7 r.; **deuen a** ‘deben de’: *deuen a* domar 2 r.; *Deuen a* correr o Cauallo 4 v.; non lle *deuen a* acorrer 7 r.; *deuen a* caualgar no Cauallo 7 r.; non as *deuen a* amouer 8 v.; o neruo *deuen a* sangar 19 v.; *deuen a* curar da chaga 23 r.; *deuen a* gardar a besta 25 r.; **non as deuen a** ‘no las deben de’: *non as deuen a* amouer 8 v.; **non deue** ‘no debe’: *non deue* de seer moy grosa 1 r.; *non deue* estar presa 1 v.; *non deue* seer moi grosa 2 v.; *non deue* escaecer 2 v.; *non deue* moyto trager a gallope 3 v.; como *non deue*, farase ardego 5 r.; *non deue* o Cauallo comer nen beber 12 r.; et *non deue* o Cauallo comer eruas 24 r.; **non deuen** ‘no deben’: et *non deuen* en el caualgar 1 r.; o *non deuen* meter en prjgom 2 r.; *non deuen* cauallgar o Cauallo 3 r.; *non deuen* dar a escaicemento 5 r.; *non deuen* caualgar ataa tres dias 7 v.; **se deue** ‘se debe’: En quall gisa *se deue* o potro ferrar 3 r.; Ferrar *se deue* o Cauallo 3 r.; semellauelmente *se deue* guardar 3 r.; *se deue* gardar ataa que 4 v.; como *se deue* poer (2) 9 r.; *se deue* curar o Cauallo 18 r.; a qual chaga *se deue* curar 25 r.; en que *se deue* sangrar 26 v.; **deue seer** ‘debe ser’: *deue seer* geerado 1 r.; *deue Seer* esforçado 1 r.; *deue seer* no cumunal 1 r.; *deue seer* molle 3 r.; Qual *deue seer* 4 v.; *deue seer* mais alto pouco 5 r.; et *deue seer* esta beberagen 11 v.; esta decauçon *deue seer* deteida 13 r.; **non deue seer** ‘no debe ser’: *non deue seer* moi grosa 2 v.; *non deue seer* moi dura 4 v.; **deuelle** ‘le debe’: *deuelle* tirar en tenpo de mullura 4 v.; en quanto he noua *deuelle* acorrer 22 r.; **deuen cauidar** ‘deben cuidar’: Et *deuen cauidar* que 4 v.; se *deuen cauidar* de fazer 22 v.; **deuen lle** ‘le deben’: *deuen lle* fallar mansamente 2 r.; *deuen lle* exugar et trager os pees 2 v.; *deuen lle* meter freeo 3 v.; *deuen lle* allinpar moy ben 23 v.; **deuen llo** ‘se lo deben’: *deuen llo* vntar 3 v.; **deuen llos** ‘se los deben’: *deuen llos* aa myude alçar 2 r.; **deuen no** ‘lo deben’: *deuen no* alinpar 3 r.; *deuen no* cubryr 3 r.; *deuen no* gardar 3 r.; *deuen no* trager por llugar chãao 3 v.; *deuen no* trager mansamente 4 r.; **deuena** ‘débenla, la deben’: *deuena* apertar das mãos 8 v.; *deuena a* meter na chaga 8 v.; **deuenlla** ‘se la deuen’: *deuenlla* fillar con garffe de fero 7 v.; **deuenlle** ‘le deben’: Et *deuenlle* encurtar no pollegar a rredeea destra 3 v.; *deuenlle a* acorrer llogo 8 v.; *deuenlle* dar a comer 12 r.; *deuenlle* poer farellos 24 v.; **deuenna** ‘la deben’: *deuenna* tyrar moy sotilmente 8 v.; **deuennas** ‘las deben’: *deuennas* llauar con vino 16 r.; **deuenno** ‘débenlo, lo debe’: *deuenno* tanger (2) 2 r.; *deuenno* prender en cabresto 2 r.; *deuenno* tirar da estrada, et *deuenno* almofaçar 2 r.; depois *deuenno* lleuar mansamente 2 r.; *deuenno* meter na vëea 2 r.; *deuenno* trager porlla renda 3 v.; *deuenno* cauallgar 3 v.; **deueno** ‘débenlo’: *deueno* sangrar na vea do collo 3 v.; **deues a** ‘debes de’: *deues a* rraer 8 r.; *deues a* auer 9 r.; *deues a* saber 16 r.; **deues dar** ‘debes dar’: *Deues dar* ao Cauallo 12 v.; **deues lle** ‘débesle, le debes’: *deues lle*

asy acorrer 13 v.; **deues saber** 'debes saber': *deues saber* que 2 r.; 2 v.; 5 r.; 5 v.; 20 v.; **deuese** 'débese, se debe': *deuese* conoçer o corpo grande 5 r.; *deuese* curar asy 18 v.; *deuese* rreer, como ja dixre 19 r.; *deuese* curar como 20 v.; *Deuese* prjmeiramente rraer 21 v.

Deus 'Dios': que *Deus* fezo 1 r.; *deus* graçyas 26 v.

Deyta 'echa': *deyta* booa Contya de mel 10 r.

Dia 'día': *dia* nen Noite 1 v.; daquel *dia* 7 r.; huun *dia* et hũa noite 12 r.; huun *dia* consumira 23 v.; no *dia* ataa tres dias 16 v.; mais fryo que o de *dia* 3 r.; de *dia* et de Noite 20 r.; do *dia* 9 r.; 11 r.; cada *dia* 1 v.; 4 r.; 4 v.; 16 r.; de cada *dia* 1 v.; 3 v.; (3) 7 v.; duas uezes no *dia* (2) 7 v.; 8 r.; 8 v.; 13 r.; 15 v.; 19 r.; 19 v.; 20 v.; (2) 21 r.; 21 v.; (2) 22 v.; (2) 23 r.; 23 v.; 24 v.; duas ou tres uezes enno *dia* 19 r.; duas ou tres uezes no *dia* 7 r.; duas ou tres uezes no *dia* 10 v.; 11 v.; 13 r.; (2) 18 v.; 19 r.; en outro *dia* siginte 12 r.; 26 v.; no *dia* 18 r.; 22 r.; 26 v.; terçeiro *dia* (2) 4 v.; 8 v.; 26 v.; **dias** 'días': algũos *dias* 19 v.; alguños *dias* 20 r.; alguuns *dias* 3 v.; dous *dias* 7 r.; poucos *dias* 12 v.; tres *dias* 13 r.; dous ou tres *dias* 13 r.; ataa tres *dias* (2) 7 v.; 16 v.; Noue *dias* (3) 7 v.; 19 v.

Dilicado 'delicado': a queixada he lugar *dilicado* 18 v.; aquel lugar he *dilicado* 20 v.

Disolaturis Lat. De *disolaturis* ? unguarum 6 v.

Disy 'después': *disy* cura della ataa que solde 16 v.; *disy* toma allosna que seia tenrra 19 r.; *disy* curen a chaga 24 r.; *disy* curen da chaga 25 r. = **desy**.

Dita 'dicha': enna *dita* pelle 17 v.; *dita* door 8 r.; 9 v.; 10 r.; 10 v.; 18 r.; *dita* enfermidade 11 r.; 11 v.; 14 v.; a *dita* danadura 20 v.; a *dita* decauçon 10 r.; a *dita* enfermidade 23 r.; **ditas** 'dichas': as *ditas* enfermidades 1 r.; as *ditas* estopas 10 r.; das *ditas* doores 11 r.; duas *ditas* dramas 17 v.; as *ditas* meezjnas 19 v.; das *ditas* qoussas 21 v.; as *ditas* llandoas 8 v.; 9 r.; as *ditas* llandoas 8 v.; **dito** 'dicho': de suso *dito* he 3 v.; o *dito* freo 4 v.; o *dito* jnguento 20 v.; he *dito* et contiudo 21 v.; o *dito* poo 22 v.; llo *dito* enparador 26 r.; do *dito* enperador 26 r.; jnchaço sobre *dito* 18 v.; como de suso *dito* he 3 v.; como desuso *dito* he 3 v.; 8 r.; 8 v.; 25 r.; como *dito* he 3 r.; 4 r.; (2) 4 v.; (3) 7 v.; (2) 9 r.; 13 r.; (2) 13 v.; 16 v.; 18 r.; 19 r.; (2) 19 v.; 20 r.; 21 v.; 23 r.; 24 r.; 24 v.; 25 r.; asy como ia *dito* he 13 r.; *Dito* ey que 4 v.; asy como ia *dito* ey 8 r.; como ia *dito* ey desuso 8 r.; como ia desuso *dito* ey 18 r.; *dito* he 3 r.; 3 v.; 5 r.; 18 r.; *Dito* he desuso 2 r.; 6 r.; 15 v.; *Dito* he suso 5 v.; do *dito* vngento (3) 20 v.; **dita** 'dicha': da cura sobre *dita* 7 v.; da pelle sobre *dita* 11 r.; a door sobre *dita* das grapas 20 v.; **ditas** 'dichas': das doores sobre *ditas* 10 v.; postas as sobre *ditas* 21 v.; llas qoussas sobre *ditas* 26 r.; **dito** 'dicho': por llo *dito* uazamento 13 r.; **ditos** 'dichos': os *ditos* enprastos 17 v.; nos *ditos* capitollos he *dito* 21 v.; dos *ditos* çumos 22 v.; dos *ditos* poos 22 v.; corrosiuos ssobre *ditos* 25 v.; pollos *ditos* llugares 3 v.; porllos *ditos* llugares 4 r.; 10 r.; por llos *ditos* poos 22 v.

Diz 'desciende, baja': et *diz* continuoadamente pollos nares 13 v.

Dizer 'decir': gallas, que quer *dizer* ouos 2 v.; espelqa, que quer *dizer* melga 2 v.; perfeito, que quer *dizer* ensinado 5 r.; galla he oua que quer *dizer* jnchaço 5 v.; leixo a *dizer* desto 5 v.; anteora que quer *dizer* como door contrarya 8 r.; De uliuas que quer *dizer* olliuas 9 r.; Dollore ex superfluitate sanguinis que quer *dizer* door que uen de sobegeduen do sange 9 r.; De dolore ex uentositate que quer *dizer* da door que uen de uentosidade 9 v.; De dolore ex superflua comestione que quer *dizer* da door que uen do Comer sobeio 10 r.; De dolore ex Retentione vrine que quer *dizer* da door que uen do Retimento da hurina 10 r.; esta enfermidade chama enfusio que quer *dizer* espargimento 11 r.; door que chama llaçerto, que quer *dizer* lagarto 12 v.; estritorio que quer *dizer* pegamaço como enprasto 14 v.; que quer *dizer* alfforua 19 v.; esquilla que quer *dizer* çebolla aluarrãa 19 v.; estortilatura que quer *dizer* ensartilladura 20 v.; piretro que quer *dizer* azeche 22 v.; o tuello, que quer *dizer* amago 24 v.; Desteia que quer *dizer* figo 25 r.; De ssubre acuto que quer *dizer* despeeamto dos pees 25 v.; **diga** 'diga': non he mester que *diga* desto moito 5 r.; **digamos** 'digamos': na Segunda parte *digamos* que o Cauallo 2 r.; agora *digamos* na terceira parte da guarda 2 r.; na quarta parte *digamos* do conoçemento 5 r.; na quinta parte *digamos* das enfermidades del 5 v.; agora *digamos* das enfermidades 6 r.; Na prjmeira parte *digamos* Segundo o Nume de cada hũa 6 r.; na terceira parte *digamos* de todas llas meezinas 6 r.; prjmeiramente *digamos*, segundo nos, os capitollos 6 r.; agora *digamos* das danaduras 15 v.; *digamos* dos danamentos 23 r.; prjmeiramente *digamos* da seda que se y faz 23 r.; *digamos* as maneiras das quaes 24 r.; **digo** 'digo': *digo* que o Cauallo deue seer geerado 1 r.; esto *digo* porque o potro bem criado 1 v.; *digo* que o potro 1 v.; *Digo* que no començo da ensinança 3 v.; *digo* que deuen tornar trager 3 v.; *digo* que o Caballo que dizen bayo 5 r.; prjmeiramente *digo* das enfermidades Naturaes 5 v.; *digo* que deuen logo cubrir a cabeça 13 v.; Et *digo* que saara da lingoa 24 r.; **direiche** 'te diré': *direiche* outra cura mays sãa 7 v.; **direy** 'diré': de que *direy* a cura en seu lugar 15 v.; como en seu lugar *direy* 18 v.; **dizen** 'dicen': do Cauallo *dizen* desvariadas opinioos 5 r.; a esta door *dizen* anteora 8 r.; *dizen* que he sem cura 11 r.; *dizen* a esta door polmo 16 v.; **que dizen** 'que dicen': serosullas que *dizen* porcas 5 v.; o Caballo que *dizen* bayo 5 r.; en este caldo que *dizen* decauçon 12 v.; enfermidade que *dizen* Cimeira 13 v.; esta door que *dizen* Cimoyra 13 v.; a friura da Cabeça que *dizen* mormo 14 r.; esta door, que *dizen* mal ferruto 17 v.; no capitollo que *dizen* esparauanes 20 v.; **a que dizen** 'al que llaman': a que *dizen* a barra 4 r.; outro freo a que *dizen* adataldom 4 r.; sobre llo coiro a que *dizen* nara ou çelso 5 v.; a de dentro a que *dizen* encaçadura 19 v.; caentura a que *dizen* gretas 20 v.; esta door a que *dizen* furma 22 r.; **dixe** 'dije': Outrosy *dixe* 4 v.; o que ia *dixe* 11 r.; como ante *dixe* 17 r.; como che ia *dixe* 22 r.; como suso *dixe* 23 v.; **como dixe** 'como dije': 11 r.; (2) 15 r.; 20 v.; 23 v.; 24 r.; **como ia dixe** 'como ya dije': 17 r.; 19 v.; 21 r.; 21 v.; 22 v.; 25 r.; **como ja dixe** 'como ya dije': 19 r.; **ia desuso dixe** 'ya arriba dije': 19 v.

Do 'de el': *do acustumameto* 3 v.; *do agoamento* 25 v.; *Do agraueamento* 12 r.; *do algodon* 7 v.; *do alueiter* (2) 25 r.; *do apeo* 18 v.; *do armonico* 17 v.; *do arragiato* 13 v.; *do azilhaue* 20 v.; *do beber* 11 r.; 14 r.; *do boy* 5 r.; *do caçer* 23 r.; *do cancer* 22 r.; *do cansaço* 11 r.; *do capitollo* 13 v.; *do Cau Algar* 8 v.; *do cau allo* 8 r.; 8 v.; 13 v.; 19 r.; *do Cau allo* (4) 1 r.; (2) 1 v.; 2 r.; 2 v.; 3 r.; (5) 4 r.; (2) 4 v.; (5) 4 r.; (2) 5 v.; (2) 7 r.; 8 r.; (3) 8 v.; (4) 9 v.; (4) 10 r.; (2) 10 v.; (2) 11 r.; 11 v.; 12 r.; (2) 12 v.; (4) 13 r.; (2) 13 v.; (2) 14 r.; 14 v.; (5) 15 r.; (6) 15 v.; (2) 16 r.; (2) 16 v.; (4) 17 r.; 17 v.; (3) 18 r.; 18 v.; (4) 19 r.; 19 v.; 20 r.; (3) 21 r.; (2) 21 v.; (2) 23 r.; 24 r.; 25 v.; 26 r.; *do collo* 3 v.; 7 r.; (2) 17 r.; *do comer* 8 r.; 8 v.; (2) 10 r.; (2) 11 r.; 13 r.; 14 r.; 15 r.; *do Comer* 10 r.; *do conoçemento* 5 r.; 17 r.; *Do Conoçemento* 26 r.; *do coração* 7 r.; *do corno* 16 v.; *do Corno* 16 r.; *do corpo* 1 r.; (2) 1 v.; 3 r.; (2) 5 r.; 5 v.; (2) 9 v.; 10 r.; 10 v.; (2) 13 r.; 15 v.; 19 r.; 22 r.; *do Corpo* 11 v.; *Do corregemento* 18 v.; *do correr* 5 r.; *do Couçe* 19 r.; *do crauo* 24 v.; *do Curaçon* (3) 8 r.; *do curaçon* 26 r.; *do costume* 3 v.; *do cuu* 9 v.; 10 r.; *do çumo* 22 r.; *do dagron* (2) 17 v.; *do danamento* 23 r.; *Do danamento* 18 r.; *do deçer* 1 v.; *Do desecamento* 12 v.; *do dessollamento* 25 v.; *do dia* 9 r.; 11 r.; *do dito* (3) 20 v.; 26 r.; *do ensartillamento* 21 r.; *do encabrestamento* 18 r.; *do encenço* 17 v.; *do ençenço* 23 v.; *do enfrear* 4 r.; *do engu* 22 v.; *do enperador* 26 r.; *do escaentamento* 11 r.; *Do espargemento* 11 r.; *do espargo* 10 v.; *do espeeameto* 25 v.; *do espinaço* (4) 15 v.; (2) 16 r.; 17 r.; 23 v.; *do esterco* 13 r.; 20 r.; *do estrabo* (2) 20 r.; 20 v.; *do estrada* 2 v.; *do estrangullo* (2) 8 v.; *do ferro* 3 r.; *do figo* (3) 25 r.; *do fillamento* 1 r.; 1 v.; *Do fillamento* 1 v.; *do fogo* 12 r.; 22 r.; *do fondo* 23 v.; *do freeo* 15 r.; *do freño* 4 r.; 14 r.; *do freeo* (3) 4 r.; 4 v.; 15 r.; *do frio* 13 v.; *do fryo uello* 13 v.; *do fumo* 2 v.; *do fuuncho* 11 v.; *do galbano* 17 v.; *do gigante* 18 v.; *do gran* 11 r.; 11 v.; 16 r.; 16 v.; *do grande* 12 v.; 16 v.; *do graão* 14 r.; *do home* 22 v.; *do homen* 16 v.; *do honor* 15 v.; *do huso* 23 v.; *do jnchaço* 8 r.; (3) 8 v.; 16 r.; 18 v.; *Do jnchaço* 10 v.; 14 v.; *do jnchamento* 13 r.; *do jnfustico* 13 v.; *do jspinaço* 17 r.; *do lardo* (2) 13 r.; *do lentisco* 16 r.; *do lilio* 19 r.; *do lixo* 25 r.; *do llentisco* 24 v.; *do lllino* 14 r.; *do llugar* 8 r.; 8 v.; 25 v.; *do maluisco* 19 v.; *Do manqiar* 18 r.; *do mantimento* 1 r.; *do mar* 2 v.; 20 v.; (2) 25 r.; *do mel craro* 22 v.; *do meu engeño* 1 r.; *do moito* 11 r.; 13 v.; 14 v.; *do mordimento* 15 r.; *do morimento* 23 r.; *do moso* 15 r.; *do mouemento* 8 r.; 18 r.; *do nerueo* (2) 19 v.; *do ohmen* 1 r.; *do ollo* 15 r.; *do orio* 13 v.; 21 r.; *do osso* 19 r.; *do ouo* 22 r.; 24 v.; *do ouro pimente* 20 v.; *do paadal* 15 r.; *do paçer* 13 v.; *do padre* 5 v.; *do pano* 14 r.; *do pee* (2) 21 v.; 22 r.; (2) 23 r.; 23 v.; 24 r.; (4) 25 r.; 26 r.; *do peito* (2) 7 r.; 18 v.; *do pesçoço* 9 r.; *do polmo* 16 v.; *do polmon* (4) 11 v.; *do poo* 3 r.; 22 v.; *do porco* 13 r.; 15 v.; *do potro* (2) 1 v.; (2) 2 r.; 3 v.; *do Potro* 3 v.; *do pouco comer* 12 v.; *do prememeto* 2 v.; *Do proido* 17 r.; *do qual* 4 r.; 21 r.; *do que* 4 r.; 12 r.; 13 v.; *Do quebranto* 22 r.; *do Retimento* 10 r.; *do Rosalgar* 7 v.; 9 r.; *do rrabo* 9 v.; 12 v.; 17 r.; *do rrosalgar* 9 r.; 16 v.; 23 r.; *do salgeiro* 21 r.; *do sange* 3 v.; 8 r.; (2) 9 r.; (2) 11 r.; 17 r.; 17 v.; *do saro da Cuba* 15 r.; *do seu lugar* 21 r.; *do sirgo* 8 v.; *do sobre oso* (2) 19 r.; *do sobyr* 1 v.; *do teixo* 19 r.; *do tempo* 1 v.; 10 v.; *do tiramento* 17 r.; *do touillo* 23

r.; *do traballo* 11 v.; *do tranço* 12 v.; *do trigo* 10 r.; 10 v.; 12 r.; 14 r.; 21 r.; *do tuello* 25 r.; *do uento* 7 v.; *do uentre* (2) 13 r.; *do ueraão* 10 v.; *do uerme* (3) 8 r.; 9 r.; *do veraão* 2 v.; 3 v.; *do vinagre* 22 v.; *do vuso* 5 r.; **dos** 'de los': *dos allos* 22 v.; *dos cabellos* 8 v.; *dos Cauillos* 1 r.; 26 r.; *dos colloos* 7 r.; 11 r.; 22 r.; 23 v.; 25 v.; *dos Colloos* 7 r.; 22 v.; *dos colloões* 10 v.; *dos Colloões* 7 r.; 10 v.; 11 r.; *dos collos* 22 v.; *dos danamentos* 6 r.; 23 r.; *dos dentes* 4 v.; (2) 15 r.; *dos desfalimentos* 6 r.; *dos ditos* (2) 22 v.; *dos doneeos* 10 v.; *dos entestinos* 11 r.; *dos espiritos* 7 r.; *dos freeos* 4 r.; *dos freos* 4 r.; 4 v.; *dos honores* (2) 7 r.; 7 v.; 8 v.; (2) 11 r.; 13 v.; 21 r.; *dos homorres* 20 r.; *dos humorres* 25 v.; *dos jllaes* 10 r.; *dos llonbos* (3) 17 r.; 17 v.; *dos maaos humorres* 23 v.; *dos narizes* 26 r.; *dos nebros* 5 v.; *dos nenbros* 5 r.; 26 r.; *dos nerueos* 17 r.; 19 v.; *dos neruos* 21 r.; *Dos Numes* 6 r.; *dos ollos* (3) 14 v.; *dos osos* 20 v.; *dos ouos* (2) 7 v.; 13 r.; 14 v.; 16 r.; 16 v.; 24 r.; *dos outros* (3) 4 r.; 5 v.; 16 r.; *dos pees* 19 v.; 20 r.; 24 r.; 24 v.; (2) 25 v.; *dos peitos* 18 v.; *dos rremedios* 23 r.; *dos rrijns* 17 v.; *dos Rijns* 17 r.; *dos Rijs* 17 r.; *dos sobre ossos* 22 r.; *dos vocabollos* 6 r.

Dobramento 'doblamiento': et sem outro *dobramento* enderença et alça o pee çopo 26 r.

Dobrar 'doblar': o non pode *dobrar* nen encoller 9 r.; **dobrara** 'doblará': *dobrara* o Cauillo mais fremosamente 4 r.

Doçe 'dulce': na agoa *doçe* ou salgada 2 r.; ponlle freo *doçe* et mole 4 r.; **doçes** 'dulces': ou doutras coussas *doçes* 3 v.

Doçemente 'dulcemente': que tragam *doçemente* os trauadoiros 2 r.

Doente 'doliente, enfermo': no lugar *doente* 18 r.; 18 v.; 21 r.; corren ao llugar *doente* 18 r.; que ende for *doente* 20 r.; juntura que he *doente* 21 r.

Dollor 'dolor': Remedyo contra a *dollor* que se chama peeyra 23 v.

Dolore Lat. De *dolore* ex superfluo 6 r.; De *dolore* ex uentositate 9 v.; De *dolore* ex superflua comestione 10 r.; De *dolore* ex Retentione vrine 10 r.

Dollore Lat. De *dollore* ex indebita retençioone vrine 6 r.; *Dollore* ex superfluitate sanginis 9 r.

Domãa 'semana': hua vez na *domãa* 4 v. Es forma más frecuente en los docs. notariales que en los textos literarios.

Domadas 'domadas': eruas *domadas* et non *domadas* 2 v.; **domado** 'domado': fillado et *domado* 2 r.

Domamento 'domamiento': Do fillamento et *domamento* do Cauillo 1 v.; veiamos do fillamento et *domamento* del 1 v.; Do *domamento* et da guarda do potro 2 r.

Domar 'domar': hu o deuen a *domar* 2 r.; para *domar* o Cauillo 2 r.; meter en prjgom nen *domar* 2 r.; **o domaren** 'domarlo': que lle fazen para o *domaren* 2 r.

Domamento 'domadura': do fillamento et *domamento* do Cauillo 1 v.; veiamos do fillamento et *domamento* del 1 v.

Don 'don': *don* fradarique segundo 26 r.

Donde 'donde': *donde* quer que iascam 21 v.

Doneos 'doneos': ha prazer dos *doneos* esforça todas llas uertudes do corpo 10 v.

Dontre 'de entre': huun follello *dontre* elles 11 r.

Doese 'duélese': et *doese* ende moito o Cauallo 10 v.

Door 'dolor': homores que deçem aa *door* 18 r.; atal cura faras a esta *door* 19 r.; Remedyo contra esta *door* a que dizen furma 22 r.; Remedyo contra a *door* da seda. Aa qual *door* faras tal cura 23 r.; Remedyo contra esta *door* da peeira 23 v.; sol que da *door* dos pees seia saão 24 r.; Remedio contra a *door* do figo 25 r.; deçem para a *door* hu quer que iaz 25 v.; *door da* uentosidade 9 v.; *door da* uentosydade 9 v.; Da *door* da polmoeira que chaman pulsio 11 v.; *door da* cabeça 14 v.; *door da* boca do Cauallo 15 r.; *door da* espadoo a ou da anca 18 r.; *door da* seda 23 r.; *door da* peeira 23 v.; *door darregiato* 26 r.; *door das* olliuas 9 r.; *door das* queixadas 18 v.; *door das* ouas 20 r.; *door das* gretas 20 v.; *door do* uerme 8 r.; *door do* uerme uolatio 8 r.; *door do* Curaçon (2) 8 r.; 26 r.; *door do* jnchaço 8 v.; *door do* estrangullo (2) 8 v.; *door do* comer sobeio 10 r.; *door do* Corno 16 r.; 16 v.; *door do* polmo 16 v.; *door do* jspinaço 17 r.; *door do* sobre oso (2) 19 r.; *door do* figo 25 r.; *door do* espeamento 25 v.; *door a* que chama uerme uolatio 8 r.; *door* que chama verme vollatio 8 r.; *door* que chama llaçerto 12 v.; *door* que chama maa polinisi 15 v.; *door* que chama pollmo 16 v.; *door* que chama espaaduras 16 v.; *door* que chama barrullo 17 r.; *door* que chaman uerme (2) 7 r.; *door* que chaman verme uoador 13 v.; *door*, que chaman corno 16 v.; *door* que chaman scalmato 18 r.; *door* que chaman espulla 19 r.; *door* que dizen Cimoyra 13 v.; *door*, que dizen mal ferruto 17 v.; *door* que faz jnchar as ueêas 9 v.; *door* que faz estercar rrraro 13 r.; *door* que faz jnchaço grande 16 v.; *door* que uen de sobegeduen do sange 9 r.; *door* que uen de uentosydade 9 v.; *door* que uen do comer sobeio (2) 10 r.; *door* que uen do Retimento da hurina 10 r.; *door* que uen do fryo uello 13 v.; *door* que uen do frio 13 v.; **doores** 'dolores': moitas *doores* ligeiramente 2 v.; faz *doores* e storçimentos 10 r.; algũa das ditas *doores* 11 r.; tragem *doores* a toda a cabeça 14 r.; das quaes *doores* o Cauallo 14 v.; trage *doores* dos llonbos 17 r.; Numes das *doores* 6 r.; das *doores* sobre ditas 10 v.; Das *doores* de dentro da boca 15 r.; Das *doores* do espinaço 15 v.; das *doores* que se fazen nas espadooas 18 r. = **dor / dores** =

Doorres 'dolores': geeranse y leuemente *doorres* 2 v.; para as *doorres* dos llonbos 17 v.; Do Conoçimento das *doorres* do Cauallo 26 r.

Dor 'dolor': da *dor* a que chama uerme ou adraguchos 7 r.; se jnchar a coixa da *dor* do uerme 8 r.; aa *dor* do figo faras tal cura 25 r.; **dores** 'dolores': Aas quaes *Dores* faras esta meznja 10 v.

Douida 'duda': non he *douida* que enos carnosos 22 v.

Dous 'dos': *dous* anos (2) 1 v.; 2 r.; en *dous* arretaes 2 r.; cabresto de *dous* rramos 2 r.; *dous* da hũa parte et *dous* da outra 4 v.; espaço de *dous* traitos de ballesta 4 v.; naçe con *dous* rrabos 5 v.; a *dous* dias daquel dia 7 r.; fillem *dous* homes senos paaos 10 r.; por *dous* ou tres dias 13 r.

Dragon, sange de - 'drago, sangue de-': ia quanto *sange de dragon* 18 r.

Dramas 'dragmas': filla tres *dramas* de crauos girofes 11 v.; duas ditas *dramas* de bollo armenico 17 v.; et ssete *dramas* de cal uiua et douro pimente en poo quatro *dramas* 22 r.

Duas 'dos': *duas* soltas (2) 2 r.; *duas* partes 4 r.; 8 v.; 26 v.; *duas* barras (2) 4 r.; *duas* ditas *dramas* 17 v.; *duas* linas en maneira de cruz 12 r.; *duas* vezes no dia asaz 15 r.; *duas* uezes no dia (2) 7 v.; 8 r.; 8 v.; 13 r.; 15 v.; 19 r.; 19 v.; 20 v.; (2) 21 r.; 21 v.; (2) 22 v.; (2) 23 r.; 23 v.; 24 v.; *duas* ou tres uezes enno dia 19 r.; *duas* ou tres uezes no dia 10 v.; 11 v.; 13 r.; (2) 18 v.; 19 r.; *duas* ou tres uezes no dia 7 r.

Dur, a- 'apenas': que *a dur* pode espirar o Cauallo 8 v.

Dura 'dura': aas vezes *dura* moito este jnchaço 16 v.; **durara** 'durará': *durara* en sa bondade et en sa força 3 v.

Dura 'dura': et se a ouuer *dura* Outrosy lle meta freo forte 4 r.; se o Cauallo ouue-se a boca *dura* 4 v.; a boca do Cauallo non deue seer moi *dura* nen moi molle 4 v.; mays se for uella et *dura* deuese rreer 19 r.; **duras** 'duras': as hvnas mais *duras* et mais fortes 1 v.; o huso dandar sem ferraduras crja as huñas mais *duras* 3 r.; os pees et huñas aia anchas *duras* et cauadas 5 r.; se foren *duras* poerllas desuso 16 v.; **duro** 'duro': freo forte et *duro* 4 r.; for *duro* et forte de boca 4 v.; fazese y callo *duro* 4 v.; se faça *duro* 19 r.; uen jnchaço *duro* 21 r.; sobre osso *duro* 22 r.; lugar *duro* 18 v.; 19 r.; 20 v.; 23 r.; llugar *duro* 18 r.; 25 v.; **duros** 'duros': llugarres montossos, duros, pedregossos 25 v.

E

E 'y': *E* se o Cauallo 1 r.; enos pees *e* nas coixas 2 r.; no espiñaço *e* nas coixas 2 r.; alinpar *e* scudyr do poo 3 r.; *E* para esta enfermidade 8 v.; doores *e* storçimentos 10 r.; *e* non no mouer 12 r. En los demás casos (1529 ejs.) usa el signo de abreviación.

Eescaues 'dientes escalones': deuelle tirar en tenpo de mullura et conuinyuelmente quatro dentes da qeixada de juso, dous da hũa parte et dous da outra, os quaes dentes chaman *Eescaues* et som contraryos a os mosos do freo 4 v. El pasaje no tiene correspondencia en el Mestre Giraldo ni en el *Libro de los Caballos*.

Egoa 'yegua': deitar o Cauallo aa *Egoa* 1 r.; porque a *Egoa*, paçendo auondosamente 1 r.; a *Egoa* que andar prene 1 v.; da *egoa* ou da mua 10 v. =

Egooa 'yegua': deue a andar a *egooa* para fazer seu potro 1 v.; con *egooa* ou con mua 10 v. =

Egoua 'yegua': o caualgar a *Egoua* mais cunpridamente esprouezera 1 r.; A *Egoua* mentre for prene 1 r. = **egoa** / **egooa**.

El 'el': por *el* os prjncypes 1 r.; sen *el* o señor 1 r.; non deuen en *el* caualgar nen traballar con *el* 1 r.; junten con *el* outra besta para se chegarem a *el* mais seguramen-

te 2 r.; para folgar en *el* 2 r.; desfalleçera en *el* a força 2 v.; andar mansamente con *el* 3 r.; cauallgar en *el* por lla mañaa 3 r.; se en *el* caualgasen 3 r.; deuen Cauallgar en *el* mansamente 3 v.; uaa ante *el* algem a pee 3 v.; o que en *el* andar 3 v.; caualgem en *el* con sella 3 v.; subia mansamente en *el* 3 v.; cauallgar en *el* por toios 3 v.; o que en *el* seuer andara mais seguro 3 v.; caualgen cada dia en *el* 4 r.; que suba en *el* 4 v.; caualgem en *el* cada dia 4 v.; que caualgen en *el* no segundo ou no terceiro dia 4 v.; deuen cauallgar en *el* 4 v.; vusar a correr con *el* 4 v.; anden en *el* ante 7 v.; cada dia caualgen en *el* 7 v.; caualga llogo en *el* 9 v.; caualgen en *el* 10 r.; espargese por *el* lleuemente 10 v.; caualgen en *el* huun pouco 12 r.; desy caualga huun pouco en *el* 13 r.; caualgando en *el* 13 v.; se caualgaren en *el* con sella 16 v.; et *el* tirado 16 v.; ataa que se *el* non tire lleuiamente 17 v.; ou traballam con *el* moyto 20 r.; non lleixan de caualgar en *el* 22 r.; ffazese en *el* cançer 22 r.; a chaga hu *el* he incha darredor 22 r.; quando en *el* caualgam 23 r.; nen se chege a *el* 24 r.; ffazesse ontre *el* et a solla ajuntamento de ssange 25 v.

Ella 'ella': este en *ella* metido 11 r.; caualgaren en *ella* 25 r.; **ellas** 'ellas': entran-do por *ellas* 4 v.; esfregaren con *ellas* a verga 10 v.; fazense en *ellas* moitas çeras 15 r.; metendo en *ellas* os pees 18 r.; et *ellas* jxutas 20 v.; curar o cançer por *ellas* 22 v.

Elles 'ellos': dontre *elles* et os Colloõs 11 r.; que a *elles* deçer 14 v.

Em 'en': *em* esta gisa et maneira 1 r.; *em* andando sabedeia con a cabeça 26 r.

En 'en': *en* bom llugar 1 v.; *en* bom paso 9 v.; *en* booa cantidade 18 v.; *en* booa cuentidade 9 v.; *en* cabresto 1 v.; 2 r.; *en* caçer 24 r.; *en* calosidade 21 v.; *en* casa 2 v.; 26 r.; *en* començo 4 v.; *en* como 9 r.; 11 r.; 18 v.; 23 r.; 24 r.; *en* conpañia 1 v.; *en* Corno de boy 11 v.; *en* cruz 18 r.; *en* dous arretaes 2 r.; *en* duas partes 4 r.; *en* duas soltas 2 r.; *en* el 1 r.; 2 r.; 2 v.; (2) 3 r.; (6) 3 v.; 4 r.; (4) 4 v.; (2) 7 v.; 9 v.; 10 r.; 12 r.; 13 r.; 13 v.; 16 v.; (2) 22 r.; 23 r.; *en* ella 11 r.; 25 r.; *en* ellas 15 r.; 18 r.; *en* esa veña 21 r.; *en* eses montes 1 v.; *en* espeto 23 v.; *en* esta decauçon 10 r.; *en* esta door 13 v.; *en* esta gisa 11 v.; 18 r.; 19 r.; 20 r.; 22 r.; *en* esta maneira 7 r.; 7 v.; 15 r.; 15 v.; 23 r.; *en* este caldo 12 v.; *en* esto delleitaua 1 r.; *en* esto 4 r.; *en* fistolla 22 v.; *en* fondo 24 r.; *en* forte uinagre 8 v.; *en* gisa que 7 v.; 12 r.; 14 r.; *en* hũa casa 13 r.; *en* hũa olla 12 v.; 16 v.; *en* hũa peça de pano 14 r.; 23 v.; *en* huun 7 r.; 22 r.; *en* huun pee 23 v.; *en* huun saco 14 r.; *en* huun testo 21 v.; *en* jnchaço 19 r.; 21 v.; *en* lugar caente 12 r.; *en* lugar alto 11 r.; *en* lugar duro 23 r.; *en* lugar frio 7 v.; *en* lugar fryo 11 r.; 12 r.; *en* lugar montoso 1 v.; *en* llugar caente 13 v.; *en* llugar duro 18 r.; *en* llugar hu non come-ya 1 v.; *En* llugares frios 3 r.; *en* maneira de 5 v.; 12 r.; 15 r.; 24 r.; *en* maneira daue-llãa 5 v.; *en* marescella 1 r.; *en* mayor contya 11 v.; *en* medyo da fronte 12 v.; *en* meio da fronte 14 r.; *en* mentre he tenro 1 v.; *en* meor salto 3 v.; *en* mergendo a cabeça 13 v.; *en* moitos 14 r.; *en* nehũa maneira 20 r.; *en* nehuun outro lugar 23 v.; *en* njhũa qousa 24 r.; *en* o tal llugar 1 v.; *en* ola noua 22 r.; *en* olla chea 23 r.; *en* olla linpa 10 r.; *en* olla noua 10 v.; *en* outra anymallya 1 v.; *en* outra parte 21 v.; *en* outro dia signi-te 12 r.; 26 v.; *en* outro lugar do corpo 22 r.; *en* outro lugar mollado 23 v.; *en* outro

tempo 1 r.; *en* outro vaso llinpo 10 r.; *en* outros moitos ossos 19 r.; *en* pano de lino 14 v.; *en* pano de lino 17 v.; *en* pano de lino 19 v.; *en* paz 3 v.; *en* peças myudas 23 r.; *en* pelle 17 v.; *en* pequeno paso 2 r.; 3 v.; 18 r.; *en* pequeno paso 10 r.; *en* podreduen 7 r.; *en* poer o poo 9 r.; *en* poo 15 r.; 17 r.; (2) 22 r.; (3) 22 v.; 23 v.; *en* poucos dias 12 v.; *en* prjgom 2 r.; *en* qualquer llugar 9 r.; *En* quall gisa 3 r.; *en* quanto 13 r.; 22 r.; *en* quatro dedos 14 v.; *en* que 7 r.; 8 r.; 11 r.; 12 v.; 17 r.; 17 v.; 26 v.; *en* sa bondade 3 v.; *en* sa força 3 v.; *en* sange 8 v.; *en* seendoo 5 v.; *en* seu lugar 8 r.; 15 v.; 18 v.; *en* sobre osso 19 v.; *en* suuor todo 12 r.; *en* sy 7 r.; 12 v.; *en* taes lugares 22 v.; *en* tal gisa que 9 r.; *en* tal maneira que 13 r.; *en* tal tempo 1 r.; *en* tanto 1 r.; *en* tempa 8 r.; *en* tempo conuynjuel 1 r.; *en* tempo de mullura 4 v.; *en* tempo do ueraão 10 v.; *En* tempo frio 3 r.; *en* tempo rezente et tenperado 1 v.; *en* terra 9 r.; 9 v.; 10 r.; *en* todas estas coussas 13 r.; *en* todo 17 r.; *en* todo como 8 r.; 22 r.; 24 v.; *en* todollos costumamentos 4 r.; *en* todos 23 v.; *en* traues 7 v.; 22 r.; *en* traueso (3) 22 r.; *en* uago 20 v.; *en* uaso llinpo 11 v.; *en* uinagre 15 r.; 24 v.; *en* vidraça 10 r.; *en* vinagre 21 r.; 23 v.; 24 v.; *en* viño forte 15 r.

En 'ende'?: et *en* por moito en esto estudo et caamento 4 r.

En, por - 'ende, por-': asy *por en* mais sãamente se criarya o potro 2 r.; Et *por en* ual mais cauallgar en el por lla mañaã 3 r.; *por en* conuen mostrar as formas dos freos 4 r.; Et *por en* se Sege moita prol ao Cauallo 4 v.; Et *por en* quen a fremusura do Cauallo quiser conoçer 5 r.; Et *por en* prjmeiramente digo das enfermidades Naturaes 5 v.; et peoraryan *por en* o uerme se as comese 7 r.; et *por en* deues a auer gran femença 9 r.; *por en* lle deuen acorrer no començo 15 v.; *por en* se sente o Cauallo ende moito 18 v.; Et *por en* deuen se cauidar de o fender nen tallar 20 r.; *por en* mester he de a qeimaren con ferro 22 r.; non lleixan de cauallgar en el *por en* 22 r.

Ena 'en la': *ena* huña 24 r.; 25 r.; **enas** 'en las': *enas* coixas 5 v.; 19 r.

Enancham 'ensanchan': *enancham* et allargan o uentre 2 v.

Enbargados 'embarzados': que lle ten *enbargados* os nebras 12 r.

Enbargar 'estropear': para se non *enbargar* a beberagen 12 r.; por se non *enbargar* o soldamento 24 r.; **enbarga** 'embaraza': *enbarga* o Cauallo que non pode andar 11 r.; *enbarga* moyto o andar a besta 22 r.; **enbargara** 'embarazará': et *enbargara* moyto a besta 22 r.

Enbargo 'estorbo': faz grande *enbargo* aa carne 24 r.

Encabresta 'encabestra': ou se *encabresta* no cabrestol 18 r.

Encabrestamento 'encabestramiento': manqiar por rrazon do *encabrestamento* 18 r.

Encalçadura 'encalzadura': Remedyo para a *encalçadura* 19 v.; a que dizen *encalçadura* 19 v.; que chaman *encalçadura* 19 v.; da *encalçadura* jncha o neruo 19 v.; se a *encalçadura* for uella sangrao 19 v.; a *encalçadura* toda 19 v.; da parte da *encalçadura* 19 v.; Remedio contra a *encalçadura* 24 r.; **encalçaduras** 'encalzaduras': as *encalçaduras* que se fazen ennos pees 24 r.

Encarregamento 'cargazón': Remedio para o *encarregamento* do peito 18 v.

Encarrego 'cargamento': por rrazon de alguun *encarrego* ou por rrazon de sobeieduen de o sange 16 r.

Ençarrada 'encerrada': padeçirya estando asy *ençarrada* 1 v.; que fiqa *ençarrada* dentro ena huña 25 r.

Ençarranse 'se cierran': *ençarranse* ao Cauallo as arterias do polmon 11 v.

Encenço macho 'inciense macho': almeçega et o *encenço macho* 17 v.

Ençenço 'inciense': duas partes *dençenço* 8 v.

Ençenço branco 'inciense blanco': et do *ençenço branco* et dalmeçega 17 v.; *ençenço branco* que chaman macho 18 r.

Encham 'llenen': *encham* a chaga ou danadura 24 r.; **enche** 'llena': *enche* ende as chagas 7 v.; **encheea** 'llénala': *encheea* ende ben toda llauada 16 v.

Ençima 'encima': pon *ençima* do algodon 7 v.; pon *ençima* no çerco do jnchaço semesugas 8 r.; fenderas o coiro *ençima* da llandooa 9 r.; poerllas *ençima* o poo do Rosalgar 9 r.; ponlle a sella *ençima* 16 r.; et posto *ençima* 16 r.; poerse a *ençima* como enprasto 17 r.; pon *ençima* da hanca sutilmente hũa estrella ou espello 18 r.; depouys ponlle *ençima* sal et sarro de cuba 19 r.; et pono *ençima* caente 19 r.; et poerllo *ençima* 19 v.; ponlle *ençima* como enprasto a sustança que ende fiqar 20 r.; val ajnda para esto o Carangulo posto *ençima* 20 v.; et pona *ençima* 24 v.; todo amasado *ençima* posto 24 v.; et posta *ençima* con pano 24 v.; pom *ençima* do figo espona do mar 25 r.

Encobre 'encubre': en seendoo *encobre* moito desa mingooa 5 v.

Encoirada 'encostrada': seia a chaga saã *encoirada* 16 v.

Encoller 'encoger': dobrar nen *encoller* 9 r.

Encomendo 'encomiendo': breuemente *encomendo* esto en todollos costumamentos 4 r.

Encrauada 'enclavada': a besta que for *encrauada* dagoa et do lixo 25 r.

Encrauadura 'enclavadura': hũa espeçya *denrauadura* 24 r.; depois que a *encrauadura* for descuberta 24 r.; Da *encrauadura* da segunda espeçya 24 v.; descubrias a *encrauadura* 24 v.; llauen con uinagre a *encrauadura* 24 v.; descuberta a *encrauadura* 24 v.; curarsa a *encrauadura* 24 v.; De *encrauadura* que fumeqa 25 r.; a *encrauadura* non he bem descuberta 25 r.; no capitollo da *encrauadura* 25 r.; **encrauaduras** 'enclavaduras': Ddas *encrauaduras* que som de tres maneiras 24 r.; todas llas *encrauaduras* 24 v.; ia dixee das outras *encrauaduras* 25 r.

Encurtar 'acortar': deuenlle *encurtar* no pollegar a rredeea 3 v.

Encurue 'encurve': et *encurue* o collo 4 r.

Ende 'ende': et *Ende* prjmeiro uejamos 1 r.; et por *ende* sairy a o corpo peqeno 1 r.; que fillaria *ende* custume 3 v.; et por *ende* pois a boca do Cauallo se faz mais lligeira 4 v.; et fazese *ende* jnchaço 7 v.; *ende* os humores correndo para a door 7 r.; enche *ende* as chagas 7 v.; non saya *ende* a estopa 7 v.; tiren *ende* a prjmeira que cose-

ren 7 v.; non caya *ende* o Rosalgar 7 v.; poderiase perder *ende* o Cauallo 8 r.; faz *ende* poo 8 v.; deita *ende* fora os mais que poderes 9 r.; non saya *ende* a decauçon 10 r.; dooese *ende* moito o Cauallo 10 v.; ataa que se faça *ende* hũa posta molle 10 v.; denlle *ende* quantia de tres punados 13 r.; por *ende* andando o Cauallo solto liura mellor os tripos 13 v.; tirallo *ende* llogo 14 r.; *Ende* auen as uezes 14 r.; sooa garganta *ende* que os homores aian careira 14 r.; esfrega *ende* de dentro toda a boca 15 r.; feito *ende* poo 16 r.; et vnten *ende* ameude 16 r.; encheea *ende* ben 16 v.; fazese *ende* hũa peça de carne poçoenta 16 v.; faras *ende* poo 17 v.; fage *ende* poo 18 r.; se sente o Cauallo *ende* moito 18 v.; para se liurar *ende* aquel mal 18 v.; asanas *ende* o neruo 19 v.; manqueia *ende* o Cauallo 19 v.; faz *ende* hũa masa 19 v.; que *ende* for doente 20 r.; para raeren *ende* os cabellos 20 r.; a sustança que *ende* fiqar 20 r.; liurando *ende* conui-nyuelmente o sange 20 v.; tirando *ende* o sange 21 r.; para liurar *ende* o sange 21 v.; sayra *ende* que quer que de dentro ficou 21 v.; que non posa *ende* sayr bafo 22 r.; faze *ende* poo 22 v.; manqueia *ende* quando en el caualgam 23 r.; ffacesse *ende* vngento 23 r.; des *ende* façan confeiçon do ençonço 23 v.; colleren *ende* a grosseen 23 v.

Enderença 'enderesa': *enderença* et alça o pee çopo 26 r.

Enfadem 'enfaden': non o *enfadem* a nehũa maneira 23 v.

Enfermjade 'enfermedad': sabe que tal *enfermjade* enbarga moyto o andar 22 r.

Enfermo 'enfermo': os ollos couos he mal *enfermo* 26 r.

Enfirmidade 'enfermedad': *enfirmidade* a que dizen gallas 2 v.; con hũa *enfirmidade* na çernella 5 v.; que esta *enfirmidade* auya 5 v.; o Nume de cada hũa *enfirmidade* 6 r.; Verme he *enfirmidade* açidental 7 r.; para esta *enfirmidade* 8 v.; a tal *enfirmidade* chama estrangullo 8 v.; este rremedio ual contra tal *enfirmidade* 8 v.; Contra esta *enfirmidade* 8 v.; 11 r.; Outra *enfirmidade* 9 r.; 10 v.; 11 r.; 11 v.; 12 r.; 12 v.; 13 r.; 14 r.; 17 r.; a dita *enfirmidade* 11 r.; 11 v.; esta *enfirmidade* chama enfusio 11 r.; aqual *enfirmidade* chama pulsiuo 11 v.; fazen outra cura a esta *enfirmidade* 11 v.; Contra a *enfirmidade* 11 v.; 13 v.; se ha *enfirmidade* for rrezente 12 r.; esta *enfirmidade* chaman escalmato 12 v.; ao Cauallo que esta *enfirmidade* ouuer 12 v.; Ha y outra *enfirmidade* que dizen Cimeira 13 v.; ual aas vezes a esta *enfirmidade* o fumo da peta 13 v.; A esta *enfirmidade* faras tal cura 14 r.; da dita *enfirmidade* ou freura da cabeça 14 v.; hũa *enfirmidade* de jnchaço 15 r.; chama a esta *enfirmidade* mal de boca 15 r.; hũa *enfirmidade* que chama o maa polinise 15 r.; chama a esta *enfirmidade* proido 17 r.; a esta *enfirmidade* chama mal ferruto 17 v.; ffurma he *enfirmidade* que se gera nas juntas do pee 21 v.; se faz hũa *enfirmidade* que de dentro rrooe 22 v.; Peeira he *enfirmidade* que se faz ao Cauallo 23 v.; **enfirmidades** 'enfermedades': os humores et as *enfirmidades* que deçem aas coixas 2 v.; Das *enfirmidades* Naturaes 5 v.; digamos das *enfirmidades* del 5 v.; prjmeiramente digo das *enfirmidades* Naturaes 5 v.; Capitollo das *enfirmidades* et danaduras 6 r.; acrecentamentos et das *enfirmidades* naturaes que ueen ao Cauallo 6 r.; das *enfirmidades* et dos

danamentos que lle ueen de fora 6 r.; meezinas que uallen contra as *enfirmidades* et danaduras 6 r.; os capitollos dos vocabollos de todas llas *enfirmidades* 6 r.; A estas *enfirmidades* dos ollos faras taes meezjnas 14 v.; Dito he desuso das *enfirmidades* do Cauallo 15 v.; Auendo trautado das *enfirmidades* et dos rremedios das coyxas 23 r. =

Enfirmjdade ‘enfermedad’: por rrazon desta *enfirmjdade* 13 v.; tal *enfirmjdade* en moitos non se pode curar 14 r.; et esta *enfirmjdade* chaman friura da cabeza 14 r.; ffazese outra *enfirmjdade* arredor das junturas 22 r.; como a dita *enfirmjdade* aia começo 23 r.; **enfirmjdades** ‘enfermedades’: o quinto das *enfirmjdades* del 1 r.; O seisto das *enfirmjdades*, rremedyos et das meezjnas 1 r.; as ditas *enfirmjdades* 1 r. =

Enfirmydade ‘enfermedad’: a a qual *enfirmydade* chama arragiato 13 r.; tal *enfirmydade* das grapas 20 v.; **enfirmydades** ‘enfermedades’: fazense ainda *enfirmydades* ontre as junturas 20 v.

Enfondio Lat. De *enfondio* 6 r.

Enfraqueçe ‘enflaquece’: ataa que semelle que *enfraqueçe* 11 r.

Enfreado ‘enfrenado’: pois o Cauallo for ben *enfreado* 4 v.; seer ben *enfreado* 5 r.

Enfrear ‘enfrenar’: et seer moi mellor *denfrear* 2 v.; as maneiras do *enfrear* 4 r.; mais lligeira para *enfrear* 4 v.; non se podiria ben *enfrear* 4 v.

Enfusio ‘esparcimiento’: esta enfermidade chama *enfusio* que quer dizer espargimento 11 r.

Engento ‘ungüento’: fage este *engento* 17 r.; **engentos** ‘ungüentos’: se non pode curar por *engentos* 22 r. = **jngento / jnguento / ungento / vngento**.

Engenho ‘ingenio’: a braueza do meu *engenho* 1 r.

Engordar ‘engordar’: Para *engordar* o Cauallo 12 v.; adur podera *engordar* nen fillar carne 12 v.; **engorda** ‘engorda’: *engorda* mais que a outra 3 r.; *engorda* o Cauallo marauyllosamente 13 r.; **engordara** ‘engordará’: *engordara* quanto quiseres 12 v.

Engrituduum Lat. De nominibus *engrituduum* et llesionum 6 r.

Engrosar ‘engordar’: non faz *engrosar* 2 v.; **engrosar** ‘engordare’: ou *engrosar* mais que soe 8 v.; **engrosa** ‘engorda’: ha agoa caente molle *engrosa* engorda mais que a outra 3 r.; tanto meños *engrosa* o Cauallo 3 r.; **engrosam** ‘engordan’: daqesto *engrosam* as tiuas 11 v.; **engrosara** ‘engordará’: *engrosara* mais no alcafar 2 v.; **engrosaren** ‘engordaren’: quando as llandoas *engrosaren* 8 v.

Engrossa ‘engorda’: *engrossa* por y mais 4 v.

Engu ‘yezgo’: das cebollas et do *engu* 22 v.

Enmagrenta ‘enmagrece’: et lle *enmagrenta* o corpo 12 v.

Enmentre ‘mientras’: *Enmentre* de cada dia corranlle as sedas 7 v.

Enna ‘en la’: *enna* dita pelle 17 v. = **na**; **ennas** ‘en las’: fazense *ennas* coixas 2 v. = **nas**.

Enno ‘en el’: *enno* ano 3 v.; *enno* estio outra 3 v.; *enno* peito ou nas coixas 7 r.; *enno* fogo 12 r.; *enno* ventre 13 r.; *enno* estamago 13 r.; *enno* dia 19 r.; *enno* capito-

llo dos sobre ossos 22 r. = **no / eno; ennos** 'en los': *ennos* pees et nas huñas 24 r. = **nos**.

Eno 'en el': no ventre et *eno* corpo 9 v.; caen *eno* messen 11 r.; *eno* collo et *eno* rrabo 17 r.; *eno* capitollo ssginte 25 v.; *eno* terceiro dia 26 v. = **no; enos** 'en los': *enos* pees e nas coixas 2 r.; *enos* carnosos sse non deuen fazer 22 v. = **ennos / nos**.

Enpaaduras 'envaramientos': Remedyo contra as *enpaaduras* que ueen do agoamento mal curado 25 v.

Enparador 'emperador': llo dito enparador 26 r.

Enpeçe 'empece, impide': enpeçe ao Cauallo 3 r.=

Enpeeçe 'empece, impide': non *enpeeçe* aos potros 11 v.

Enperador 'emperador': o *Enperador* Fradarique 1 r.; famjliaryo do *enperador* 26 r.; dito *enperador* 26 r.

Enprasto 'emplasto': faze *enprasto* molificatiuo 19 v.; asaz lle val este *enprasto* 21 v.; *enprasto* da alforua 21 r.; *enprasto* da allosona et da alfauega 21 v.; *enprasto* de farina triga 15 v.; *enprasto* da farina triga 16 r.; *enprasto* da greda alua 21 r.; *enprasto* feito de çumo da alosna 18 v.; *enprasto* feito de çumo de alosna 18 v.; *enprasto* feito de poo rruuyo 19 v.; *enprasto* feito destercos de cabras 19 v.; este *enprasto* (2) 14 v.; 17 v.; (2) 18 v.; (2) 19 v.; 21 r.; (2) 21 v.; como *enprasto* 14 v.; 17 r.; 18 v.; (3) 19 r.; 20 r.; **enprastos** 'emplastos': os ditos *enprastos* 17 v.; *enprastos* molificatiuos 21 r.; *estos enprastos* (2) 19 v.

Enpuxam 'empujan': *enpuxam* a sa pesuduen 11 v.

Ensartiladura 'torcedura': esta door chamalle *ensartiladura* 20 v.; Remedyo contra a *ensartiladura* 21 r. =

Ensartilladura 'torcedura': que quer dizer *ensartilladura* 20 v.; Tal cura faras a *ensartilladura* 21 r.

Ensenbra 'junto': todo amasado *ensenbra* 13 r.; mudo *ensenbra* 19 r.; coito todo *ensenbra* 20 v.

Ensinado 'enseñado': *ensinado* et vusado ao freo 5 r.; eu *ensinado* por esprouamento 23 v.; foy *ensinado* por llo dito enparador 26 r.

Ensinança 'enseñanza': Da guarda et da *ensinança* do potro 2 r.; da guarda he da *ensinança* del 2 r.; Da *ensinança* et do custume do Potro 3 v.; no començo da *ensinança* et do acustumameto do potro 3 v.; he da guarda et da *ensinança* do Cauallo 5 r.

Ensinarey 'enseñaré': como te *ensinarey* adeante 2 r.; eu te *ensinarey* meezinas 7 r.; que che suso *ensinarey* 22 r.; **ensiney** 'enseñé': dixeu suso et *ensiney* 23 v. = **ensynarey**.

Ensulla 'enjundia': con *ensulla* vella de porco (2) 16 r. = **exulla**.

Ensynado 'enseñado': ataa que seya manso et bem *ensynado* 2 r.

Ensynandoo 'enseñándolo, acostubrándolo': *Ensynandoo* ao llugar hu o deuen a domar 2 r.

Ensynarey 'enseñaré': como che *ensynarey* 23 r.; como che adeante *ensynarey* 25 v.; **ensyney** 'enseñé': como che ia dixé et *ensyney* 22 r.; na segunda espeçya *ensyney* 24 v.

Enteiro 'entero, sin digerir': llança orio *enteiro*, como o comeu 13 v.

Entestinos 'intestinos': caenlle os *entestinos* ronpendo o mesen 10 v.; por rrazon dos *entestinos* que caen eno messsen 11 r.; uoluan llogo a seu lugar os *entestinos* 11 r. =

Entestios 'intestinos': os *entestios* et o uentre del amolleçem 13 r.

Entom 'entonces': entra *entom* o uento no Corpo 12 r. =

Enton 'entonces': Se *enton* ueer suurento 3 r.; gran caentura que *enton* faz 3 r.; et *enton* aia todos llos dentes mudados 4 v.; *enton* poras fero feruente 7 v.; *enton* mouense porllo corpo del 21 r.

Entradajas 'entrañas': posa deçer as *entradajas* do Corpo 11 v. =

Entradanas 'entrañas': deseca as *entradanas* do corpo 3 r. = **entradajas / entradayas.**

Entradas 'entradas': he callada nas *entradas* do polmon 11 v.

Entradayas 'entrañas': llançar fora das *entradayas* a secura 12 v. = **entradajas / entradanas.**

Entrando 'entrando': *entrando* por ellas et saindo 4 v.; *entrando* y perigoo 25 r.; **entrandolle** 'entrándole': *entrandolle* na queixada pao 18 v.

Entrar 'entrar': de as *entrar* et de se sair dellas 4 v.; **entrar** 'entrare': se *entrar* no estrado 2 v.; **entra** 'entra': que *entra* porllos poros 9 v.; *entra* entom o uento no Corpo 12 r.; se *entra* porllos nares 13 v.; et *entra* atees os ossos 16 r.; estrepe que *entra* na maño ou no pee 21 v.; *entra* espina ou estrepe ou escadeña 21 v.; *entra* ontre o tuello 24 v.; **entre** 'entre': de espina que lle *entre* 18 v.; que *entre* no uiuo da huña 24 v.

Entregamente 'integralmente': denlle *entregamente* sua çeea 26 v.

Entricado 'intrincado': darteryas et de ueeas *entricado* 20 r.; de neruos et arterias *entricado* 20 v.; et de cada llado *entricado* 22 r.

Enuelleçer 'envejeciere': ca se *enuelleçer* fazese sobre osso 22 r.

Enuolueas 'envuélvelas': et *enuolueas* en aquel poo 7 v.

Envelleçendo 'envejeciendo': *envelleçendo* a ferida 22 r.

Envolta 'envuelta': estopa petada con cal *envolta* et con mel 16 v.

Era 'era': asy como dante *era* 13 r.; que *era* jnchado como vixiga 20 r.; que *era* asy chagado 20 r.; cf. **seer / ser.**

Ereyta 'cuesta': por algũa *ereyta* subindo para suso 21 r.

Erger 'levantarse': quer se *erger* et non pode 9 r.

Erua 'hierba': et *derua* ataa que cunpra dous anos 1 v.; *erua* uerde ou follas de canas 12 r.; *erua* ou coussas verdes 13 v.; **eruas** 'hierbas': deue comer *eruas* et feo 2 v.; coma *eruas* domadas et non domadas 2 v.; do paçer das *eruas* 13 v.; *eruas* peqe-

nas et tenras 13 v.; tirando as *eruas* con os dentes 13 v.; come *eruas* tenrras 21 r.; non coma *eruas* 23 r.; comer *eruas* nen gousa uerde 24 r.; as *eruas* et o moyto comer 24 r.; avondado de leite et *deruas* 1 r.; deue husar *deruas* et doutras cousas uerdes 3 r.

Erúa tu 'peucédano': o cardo benadito et A *Erúa tu* et a tasna 10 v. =

Eruatu 'peucédano': as rreyzes da *eruatú* pisadas 21 v.

Esa 'esa': en *esa* veña 21 r.; moito *desa* mingooa 5 v.; **esas** 'esas': *esas* chagas 15 v.

Esbrugadas 'peladas': as fauas *esbrugadas* sen tona 11 r.

Escadea 'astilla, esquiria': entrandolle na queixada pao, *escadea* ou espina de que se dana a queixada 18 v.; Et se for a danadura de *escadea* ou de espina que lle entre 18 v. =

Escadeña 'astilla, esquiria': espina ou estrepe ou *escadeña* de madeiro 21 v.; a espina ou a *escadeña* tange alguun neruo 21 v.; se ficar algũa *escadeña* desto nas coy-xas 21 v.

Escaeçer 'olvidar': et esto non deue *escaeçer* 2 v.

Escaentamento 'calentamiento': do *escaentamento* os homores 11 r.; do grande *escaentamento* 12 v.

Escaentar 'calentar': fageeo ante *escaentar* 26 v.; **escaentarse ha** 'se calentará': asy *escaentarse ha* 9 v.

Escaerçyllia 'se le olvidaría': fariase prjgiçoso et *escaerçyllia* todo 5 r. Si no es errata de amanuense por *escaeçerllia*, implica la existencia de un inf. *escaer* paralelo del it. *scadere*, fr. *échoir*.

Escaïçemento 'olvido': non deuen dar a *escaïçemento* 5 r.

Escalmato 'desecamiento': esta enfermidade chaman *escalmato* 12 v.; et a esta door chaman *escalmato* 18 r. Cf. «hũa jnfirmjdade que faz emmagreçer os cauallos e he dicta em latjm *esculmatus* e em nossa lingoagem dessocamento» (Mestre Giraldo, R. L., XII, 4 y 34).

Escapar 'escapar': adur pode *escapar* 26 r.; **escapara** 'escapará': adur *escapara* 26 r.; adur ou nunca *escapara* 26 r.

Escaruarena 'escarbarla': con hũa lançeta, *escaruarena* meudamente 19 r.

Escomen 'escomen': que se *escomen* 25 v.

Escorrega 'resbala, escurre': quando *escorrega* o pee ao Cauallo 18 r.; de pee, que *escorrega* no correr 20 v.

Escritas 'escritas': cousas adeante *escritas* 11 v.; **escrito** 'escrito': suso acharas *escrito* 17 r.

Escriuynndo 'escribiendo': porque *escriuynndo* a geraçon et a nasença do Cauallo 1 r.

Escriuyr 'escribir': asy *escriuyr* prouey 1 r.; **escriuuy** 'escribí': da conteença da cabeça *escriuuy* 4 r.

Escruto Lat. ueniente ad collum *escruto* caude 6 r.

Escundudos ‘escondidos’: ollos grosos, non caudados nen *escundudos* 5 r.

Escuriduen ‘oscuridad’: aduz aos ollos nuuës et *escuriduen* 14 v.; a *escuriduen* do ollo 15 r.

Escuro ‘oscuro’: o Caballo que dizen bayo meyo branco *escuro* 5 r. **escuros** ‘oscuros’: Se os ollos foren *escuros* 14 v.

Ese ‘ese’: ese enprasto 19 r.; *dese* jnchaço 16 r.; **eses** ‘esos’: en *eses* montes pedregosos 1 v.; *deses* montes 1 v.

Esfauelen ‘descolmillen’: no terceiro día que o *esfauelen* et caualgem en el 4 v. (cf. Mestre Giraldo, R. L., XII, 15 y Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII, 316-317).

Esfauellado ‘descolmillado’: que he *esfauellado* 4 v.

Esfauellaren ‘descolmillaren’: depois que o *esfauellaren* 4 v.

Esfolla ‘desuella’: que se *esfolla* en todo 17 r.; **esfollase** ‘se desuella’: o espinaço do Cauallo *esfollase* 16 r.

Esforça ‘refuerza’: *esforça* todas llas uertudes 10 v.

Esforado ‘esforzado’: deue Seer *esforçado* 1 r.; o Cauallo seia *esforçado* 13 v.

Esfregado ‘refregado’: çumo de estragullo *esfregado* ante o llugar da door 17 r.; ataa que se cunsuma *esfregado* 20 v.

Esfregar ‘refregar’: tanto o faz *esfregar* 17 r.; **esfrega** ‘refriegar’: *esfrega* ende de dentro toda a boca 15 r.; **esfregalle** ‘refriégale’: *esfregalle* os nerueos 12 r.; *esfregalle* a chaga do paadal 15 r.; **esfregaren** ‘refregaren’: asy *esfregaren* et trouxeren o uentre 10 r.; *esfregaren* con ellas a verga 10 v.

Esgardado ‘mirado’: non poderya seer *esgardado* 1 r.

Esllauada ‘lisa, fina’: boca grande et *esllauada* 5 r.

Espaaduras ‘enfermedad del caballo’: esta door que chama *espaaduras* 16 v.; se faça ante que fendam as *espaaduras* 17 r.

Espaço ‘espacio’: por *espaço* de huun mes 3 v.; *espaço* de dous traitos de balles-ta 4 v.; No qual *espaço* se Roera o uerme 7 v.; bebe pois que come orio sen outro *espaço* 13 r.; que aia *espaço* ontre a chaga et a huña 24 r.; que aia *espaço* conuiniuel 25 r.

Espadooda ‘espalda’: door da *espadooda* ou da anca 18 r.; na danadura da *espadooda* 18 r.; **espadooas** ‘espaldas’: faz jnchar as *espadooas* 16 v.; faz tallo de carne sobre llas *espadooas* 16 v.; se fazen nas *espadooas* ou na anca do Cauallo 18 r.

Espalatijs Lat. De *espalatijs* que chama sostra 16 v.

Espantar ‘espantare’: se se o Cauallo *espantar* 4 r.; **espante** ‘espante’: que se non *espante* 2 r.

Espanto ‘espantoso’: fillarya o temor *espanto* que nunca o perderia 4 r.

Espantosos ‘espantosos’: ande cuntinoadamente por llugarres *espantosos* et derua 1 v.

Esparauanes ‘esparavanes’: no capitollo que dizen *esparauanes* 20 v.

Espargemento ‘esparcimiento’: Do *espargemento* do sange 11 r. = **espargimento**.

Esparge 'esparce': se *esparge* mansamente 11 r.; **espargese** 'se esparce': *espar-gese* por el lleuement 10 v.; *espargese* por llas coixas 11 r.

Espargimento 'esparcimiento': Remedio contra *espargimento* do sange 11 r. = **espargemento**.

Espargo 'espárrago': rreizes do *espargo* 10 v.

Espeçya 'especie': fazese hũa *espeçya* dencrauadura 24 r.; contra a encalçadura da primeira *espeçya* 24 r.; Da encrauadura da segunda *espeçya* et rremedyo 24 v.; que he na segunda *espeçya* 24 v.; como che na segunda *espeçya* ensyney 24 v.

Espeeamento 'despeamiento': para esta door do *espeeamento* 25 v.

Espello 'instrumento quirúrgico': pon ençima da hanca sutilmente hũa estre-lla ou *espello* por que aian os homores que deçem aa door camjño de sayr por y et bullyras con este *espello* ou estrella moitas uezes no dia premendo et tragendo arredor que posa mais çedo seyr por y fora a podreem et mouan o Cauallo en peqeno paso que por rrazon do mouemento corran os homores a estrella ou *espe-llo* 18 r.

Espelqa 'espelta': deue o potro comer feo, palla, herua, orio, auea, *espelqa*, que quer dizer melga 2 v.; como trigo, feeo, *espelqa* ou melga 9 v.

Esperilladas 'agudas, a modo de perilla'?: orelhas peqenas et *esperilladas* 5 r. *esprilladas* en Domínguez Fontela. Cf. «E as orelhas grandes e agudas» (Mestre Giraldo, R. L., XII, 16), «Deuen auer las oreias cortas e anchas, los picos dellas agu-dos e tornados adelante» (*El Libro de los Caballos*, p. 17).

Espesas 'espesas': gotas dagoa *espesas* et moitas 9 r.; as queimaduras *espesas* 19 r.; **espeso** 'espeso': ataa que se torne *espeso* 19 v.; 20 v. = **esposos**.

Espepe 'espepe': ataa que *espepe* 19 r.; 21 r.

Espessos 'espesos': ataa que seian todos *espessos* 24 v.

Espeto 'espeto': se asaren en *espeto* de pao as postas da Cooura 23 v.

Espiçialmente 'especialmente': *espiçialmente* aa onrra daquelles que con noble curaçon 1 r.; Naturalmente et *espiçialmente* as coixas 1 v.; *espiçialmente* na cabeça 8 r.; *espiçialmente* arredor da chaga 24 r.

Espina 'espina': pao, escadea ou *espina* 18 v.; danadura de escadea ou de *espina* 18 v.; *Despina* ou estrepe 21 v.; entra *espina* ou estrepe 21 v.; para tirar a *espina* ou estrepe 21 v.; donde quer que iascam, a *espina* ou o estrepe 21 v.; tirada a *espina* ou estrepe 21 v.

Espinaço 'espinaço': no *espinaço* e nas coixas 2 r.; *espinaço* curuo como chãao 5 r.; Das doores do *espinaço* do Cauallo 15 v.; sobre llo *espinaço* 15 v.; se fazen no *espinaço* do Cauallo 15 v.; rronpe o coiro do Cauallo et a carne no *espi-naço* 15 v.; mais chegadas aos osos do *espinaço* 15 v.; Remedio contra as danadu-ras do *espinaço* 15 v.; en algũa parte do *espinaço* fageo rraer 15 v.; rronpese o *espi-naço* do Cauallo 16 r.; que sal porllo *espinaço* 16 r.; cunsume o jnchaço do *espi-naço* 16 r.; Da danadura do *espinaço* que chama Corno 16 r.; hũa danadura no *espi-*

naço do Cauallo 16 r.; fazese aynda no *espinaço* do Cauallo outra danadura 16 v.; fazese aynda no *espinaço* do Cauallo hũa door que chama barrullo 17 r.; das danaduras do *espinaço*, que suso acharas escrito 17 r.; sem preuisom sobre llo *espinaço* 17 v.; que teuer o Cauallo no *espinaço* 23 v.; en nehuun outro lugar do *espinaço* 23 v.

Espirar 'respirar, estornudar': a dur pode *espirar* 8 v.; aduro pode *espirar* nen comer 9 r.; et do moito *espirar* liurarsa o Celebro 14 v.; **espira** 'respira': o goto por que *espira* o Cauallo 9 r.; sarranselle as arteryas porque *espira* 9 r.; porque *espira* o polmon 11 v.; **espirara** 'espirará', estornudará': *espirara* o Cauallo 14 v.

Espiritos 'espíritus': por rrazon dos *espiritos* et dos homores 7 r.

Esponsa 'esponja': pom ençima do figo *esponsa* do mar 25 r. = **sponssa**.

Espora 'espuela': nen con vara, nen con *espora* 4 r.; **esporas** 'espuelas': sem *esporas* et sem sella 3 v.

Esprouado 'experimentado': et foy *esprouado* na alueitarya 26 r.

Esprouamento 'experiencia': eu ensinado por *esprouamento* 23 v.

Esprouezera 'aprovechará': o caualgar a Egoua mais cunprjdamente *esprouezera* 1 r.

Espulla 'sobrehueso': door que chaman *espulla* ou sobre oso 19 r.

Esquilla 'cebolla albarrana': *esquilla* que quer dizer çebolla aluarãa 19 v.

Esquiuo 'esquivo': se se faz *esquiuo* 2 r.

Esta 'esta': *esta* beberagen 11 v.; *esta* calosydade 19 v.; tal door como *esta* chama uerme uollatiuo 8 r.; *esta* estopa 7 v.; *esta* fendedura 11 r.; *esta* he a maestrya 2 r.; mestura con *esta* 11 v.; *esta* llandoa 8 v.; *esta* maça 7 v.; 17 v.; *esta* meezjna 8 r.; 8 v.; 17 r.; *esta* mezjna 10 v.; como *esta* 8 r.; *esta* sponssa 25 r.; *Esta* obra 26 r.; em *esta* gisa 1 r.; en *esta* gisa 11 v.; 18 r.; 19 r.; 20 r.; 22 r.; *esta* decauçon (2) 10 r.; (2) 13 r.; *esta* door 5 v.; (2) 7 r.; (2) 8 r.; 9 v.; (2) 10 r.; (3) 11 r.; (2) 13 r.; (2) 13 v.; (2) 14 r.; 15 r.; 16 r.; (4) 16 v.; (2) 17 r.; 17 v.; (2) 18 r.; 18 v.; (3) 19 r.; 20 r.; 20 v.; 21 r.; (3) 22 r.; (4) 23 v.; 24 r.; 25 v.; *desta* door 17 r.; 20 v.; 22 r.; *esta* enfermidade 5 v.; (2) 8 v.; (2) 11 r.; 11 v.; (2) 12 v.; 13 v.; 14 r.; 15 r.; 17 r.; 17 v.; *esta* cura 7 v.; 11 r.; 25 v.; en *esta* maneira 7 r.; 7 v.; 15 r.; 15 v.; 23 r.; por *esta* rrazon 8 v.; 22 v.; 24 r.; **estas** 'estas': *estas* coussas 2 v.; 13 r.; *estas* cousas 21 v.; *estas* sedas (2) 7 r.; *estas* meezjnas 8 v.; *estas* llandooas 9 r.; *estas* enfermidades 14 v.; todas *estas* 17 v.; *estas* qei-maduras 19 r.

Estacon 'estacón': pedra ou *estacon* ata o tuello 25 r.

Estada 'establo': deuenno tirar da *estada* 2 r.; que o metan na *estada* ou na casa 2 v.; quando meten o Cauallo na *estada* moi caente 14 r.; na sayda da *estada* 18 r.; o paran na *estrada* 20 r.; por rrazon da maa *estada* que o Cauallo 22 r. Para «*estada* - estabro», cf. C. Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII, 312-313.

Estado 'estado': que torne a seu *estado* 12 r.; uoluera a seu *estado* 13 r.; torne a huña a seu *estado* 23 r.; para uyr a huña a sseu *estado* 25 v.

Estamago 'estómago': se non moe no *estamago* (2) 10 r.; que se non moee enno *estamago* asy como conuen 13 r.; se mooen no *estamago* mais ligeiramente; o *estamago*, que estaua fraco 13 v.

Estanar 'restañar': deuen a meter na chaga para *estanar* esta meezjna 8 v.

Estancado 'estancado': et *estancado* o sange pom ençima 25 r.

Estando 'estando': *estando* asy ençarrada 1 v.; *estando* asy por tres oras 2 v.; *estando* cedo 13 v.

Estanqar 'estancar, detener': para *estanqar* o sange 8 v.

Estar 'estar': non deue *estar* presa 1 v.; *estar* en dous arretaes 2 r.; deue *estar* en lugar frio 7 v.; en que deue *estar* 8 r.; adur pode *estar* correito 10 r.; fazen o Cauallo *estar* atirido 11 r.; faz *estar* o Cauallo atirido 12 r.; adur pode *estar* sobre llas pernas 13 r.; leixo *estar* liado por tres dias 19 r.; *estar* y de noite 23 v.; et *destar* ligeiro 4 v.; *destar* manañ et noite 20 v.; **esta** 'está': et *esta* ao aar ou ao vento 9 v.; que *esta* ontre os entestinos 10 v.; **estam** 'están': pellos poros que *estam* abertos 12 r.; **estaua** 'estaba': que *estaua* fraco 13 v.; **este** 'esté': nen beba nen *este* a sol 11 v.; *este* en casa cuberto 2 v.; *este* en ella metido 11 r.; *este* en llugar caente 13 v.; **esteuer** 'estuviere': o llugar hu *esteuer* Seia llinpo 2 r.

Estea 'higo': *Destea* que quer dizer figo 25 r.

Este 'este': he *este* freeo he mais forte 4 r.; Et *este* he mais forte et mais tendudo 4 r.; Et *este* he mais forte et mais cruu 4 r.; Et *este* rremedio ual contra tal enfermidade 8 v.; amasa *este* poo con craras douos 8 v.; Nota que *este* pustrumeiro rremedyo 10 v.; *este* caldo 12 v.; 14 r.; *este* beberage 13 r.; con *este* freño beba amjude 14 r.; *este* enprasto (2) 14 v.; 17 v.; (2) 18 v.; (2) 19 v.; 21 r.; (2) 21 v.; dura moito *este* jnchaço 16 v.; fage *este* engento como ia dixe 17 r.; *este* amollantamento 17 r.; bullyras con *este* espello ou estrella 18 r.; *este* amollentamento 19 r.; rrenouallas *este* ouo duas uezes no dia 19 r.; como dito he no capitollo dante *este* 24 v.; **estes** 'estos': *Estes* rremedios 10 v.; por cada huun *destes* rremedios 17 v.

Estender 'extender': non se poderyam *estender* 1 r.; para se *estender* a beberagen 12 r.; **estendam** 'extiendan': *estendam* esta maça torra en pano 17 v.; **estende** 'extiende': que se *estende* por lla Coroña do pee 22 r.; **estendello as** 'lo extenderás': *estendello as* en pelle 17 v.; **estendenselle** 'se le extiende': *estendenselle* o gorgomello 9 r.

Estenpaduras 'desolladura de las uñas': dessollamento das huñas. De que cham *estenpaduras* 25 v.

Estercar 'defecar': fazeo *estercar* huun lixo que semella domen 12 v.; depois que o Cauallo *estercar* 13 r.; Da door que faz *estercar* rraro 13 r.; faz a miude *estercar* o Cauallo cruu et rraro 13 r.; estando cedo *estercar* a llonge 13 v.; **esterca** 'defeca': *esterca* esterco rraro ameude 13 v.; **esterqe** 'defeque': ataa que *esterqe* ou llança fora a dita 10 r.

Esterco 'excremento': do *esterco* rraro 13 r.; *esterco* como a agooa 13 v.; *esterco* como agooa 26 r.; mesturado con *esterco* de llagarto 15 r.; *esterco* do homen rrezen-

te 16 v.; fumo do *esterco* do estrabo 20 r.; o *esterco* do home mesturado 22 v.; non lle fica no uentre *esterco* 26 r.; feito *desterco* de cabras 19 v. = **esterqo**.

Esterqe 'defeque': ataa que *esterqe* ou llançe fora a dita 10 r.

Esterqo 'excremento': et aa noite de todo *esterqo* 2 r.; cunpre moito o *esterqo* rrente 8 v.; ual moyto o *esterqo* das cabras 21 r.

Estio 'estío': enno *estio* outra, no outono outra 3 v.

Estira 'estira': *estira* asy o coiro 12 r.

Esto 'esto': se en *esto* delleitaua 1 r.; por *esto* se geerara 1 r.; *esto* he verdade 1 r.; Et *esto* digo 1 v.; por *esto* peyorarya 1 v.; *esto* non deue escaecer 2 v.; as qousas semellauelles a *esto* 2 v.; *esto* non faz engrosar 2 v.; *esto* por huun mes 2 v.; *esto* meesmo 3 r.; *esto* deue vusar 3 v.; *esto* mesmo 3 v.; a *esto* semellauijs 3 v.; *esto* se faça 4 r.; en *esto* estudo 4 r.; encomendo *esto* 4 r.; *esto* ouuer vusado 4 r.; todo *esto* 4 v.; 9 v.; 18 v.; 20 v.; 21 v.; *esto* acabado 4 v.; *esto* parece 4 v.; *esto* he prouado 4 v.; 12 v.; 24 v.; *esto* asy 7 r.; 24 r.; 24 v.; 25 r.; se a *esto* 7 r.; et *esto* feito 7 v.; se por *esto* os homores non secaren 7 v.; para *esto* (2) 8 v.; (4) 10 v.; 12 v.; 17 v.; 20 v.; 21 r.; (3) 24 v.; faras *esto* 8 v.; *esto* faras 9 r.; *esto* lle faz 9 v.; pois que *esto* for ben coito 10 v.; et rrenouarllas *esto* 10 v.; Para *esto* ual 10 v.; 11 r.; 13 v.; (4) 14 r.; 14 v.; 15 r.; 16 r.; 17 r.; (2) 18 v.; (2) 19 r.; (2) 19 v.; 21 r.; (2) 21 v.; (3) 22 v.; *esto* fazen os homores sobeios 10 v.; curar se ha por *esto* 12 r.; *esto* auen 12 r.; 18 v.; *esto* faz estar o Cauallo atirido 12 r.; fazendolle *esto* 12 v.; *esto* uen 12 v.; 14 r.; 17 r.; 19 v.; 22 r.; 23 r.; 23 v.; *Esto* faça ataa que 13 v.; pois que *esto* comer 13 r.; se lle *esto* a meude fezeren 14 r.; Para *esto* val 14 r.; 14 v.; (3) 16 r.; 16 v.; 17 r.; (2) 18 r.; 21 v.; *esto* he camjiño 14 v.; deuen llogo *esto* rraer 16 r.; *esto* fazese de poimento da sella 16 r.; *esto* ven da sella 16 v.; mais ual a *esto* o poo 16 v.; poerlle *esto* caente 19 r.; *esto* lle mudaras 19 v.; se *esto* non prestar 19 v.; *esto* por alguños dias 20 r.; tanto como *todo* *esto* 20 v.; *esto* vem de feryda 20 v.; mete con *esto* hũa peça de seuo 21 r.; *esto* lle rrenouen 21 r.; ante que *esto* façan 21 r.; *esto* soese fazer 21 r.; *esto* se uen de ferida 22 r.; poer *esto* sobre llo Cançer 22 v.; fazer *esto* ataa que moyra o caçer 22 v.; con *esto* todo amasa o dito poo 22 v.; *esto* lle ponan 23 v.; *esto* mesmo lle faras 24 v.; mays ha sobre *esto* 24 v.; *esto* conuen a saber 24 v.; con *esto* asy caente 24 v.; Val para *esto* (3) 24 v.; *esto* he prouado 24 v.; *esto* asy posto 25 r.; **estos** 'estos': *estos* enprastos 19 r.; 19 v.; *estos* he o poo do rrosalgar 23 r.; *estos* foren ceimados 7 v.-8 r.; *estos* rremedios 15 v.

Estopa 'estopa': deita a *estopa* nas craras dos ouos 7 v.; non saya ende a *estopa* 7 v.; ponanlle esta *estopa* de cada dia 7 v.; et metam y *estopa* 7 v.; tapalle o Cuu con *estopa* 10 r.; mete na chaga *estopa* petada con cal envolta 16 v.; asaz da *estopa* ben metuda 18 r.; **estopas** 'estopas': fage as *estopas* miudas 7 v.; saqem as ditas *estopas* 10 r.; *estopas* molladas nas craras 16 v.; 24 r.; con pano ou con *estopas* 24 v. = **stopas**.

Estortilatura 'ensartilladura': De *estortilatura* que quer dizer ensartilladura 20 v.

Estrabioula 'clase de viola'?: Para esto val moito a *estrabioula* ou o malueysco 16 r.

Estrabo 'establo': asy como fumo do esterco do *estrabo* 20 r.; o fumo do *estrabo* desoluelle os homorres 20 r.; gardandoo non se tanga dagoa nen do *estrabo* 20 v.; a besta meten mollada no *estrabo* caente 20 v.; que o non tanga naquel lugar agoa no *estrabo* 20 v.; por agoa lixosa ou por *estrabo* mollado 23 v.

Estrado 'estrado, establo'?: façamlle y *estrado* allto ataa os geóillos 2 r.; se entrar no *estrado* con as coixas ou con os pees mollados 2 v.; do fumo et da caentura do *estrado* 2 v.

Estrados 'extendidos': pedras ou seixos redondos *estrados* so os pees 11 r.

Estragullo 'astrágalo': et con çumo de *estragullo* esfregado 17 r.

Estrange 'restringe': *estrange* et solda marauillosamente as gretas 20 v.

Estrangollo 'enfermedad del caballo': door *destrangollo* 26 r. Cf. Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII, 314 =

Estrangullo 'enfermedad del caballo': chama *estrangullo* (3) 8 v.; contra a door do *estrangullo* 8 v.

Estremadamente 'extremadamente': todos llos nenbros *estremadamente* nos péés 2 r.

Estreita 'estrecha, disminuye': ca as *estreita* et solda moi ben 20 v.; **estreitan** 'estrechan': *estreitan* o goto por que espira 9 r.; **estreitarya** 'estrecharía': a grusura de dentro *estreitarya* en tanto o fillo 1 r.

Estreito 'estrecho': do ferro mais *estreito* 3 r.; **estreitos** 'estrechos': seer *estreitos* et lleues 3 r.

Estrella 'instrumento quirúrgico': et pono en medyo da fronte do Cauallo asy como *estrella* 12 v.; pon ençima da hanca sutilmente hũa *estrella* ou espello 18 r.; et bullyras con este espello ou *estrella* moitas uezes no dia 18 r.; corran os homores a *estrella* ou espello 18 r.

Estremarya 'separaría': se *estremarya* del a huña toda uya 25 v.

Estrepe 'astilla': Despina ou *estrepe* que entra na maño 21 v.; entra espina ou *estrepe* ou escadeña 21 v.; Remedyo para tirar a espina ou *estrepe* 21 v.; donde quer que iascam, a espina ou o *estrepe* 21 v.; Et tirada a espina ou *estrepe* curen da chaga 21 v. Cf. Mestre Giraldo, R. L., XII, 43.

Estritorio 'emplasto pegajoso': *estritorio* que quer dizer pegamaço como enpras-to 14 v.

Estrom 'estruendo': faça roido ou *estrom* 4 r.

Estropos 'estruendos': cada que oise *estropos* ou algũ roido 4 r. Es voz onomatopéyica no recogida en los diccs. galls. Los ports. sólo mencionan la acepción de «cabo que forma um círculo e, alem de outros usos, prende o remo ao tolete. (Do lat. stropum)» (Figueiredo). En cast. y gall. es *estrobo*.

Estudo 'estudio': moito en esto *estudo* et caamento 4 r.

Et 'y' (1529 ejs.) **et...et** 'no sólo ... sino también': o aar *et* *livreduen*, *et* *garda soude no corpo et nos nenbros do potro* 1 v. = **e** (7 ejs.).

Etpatico, aloes - 'hepático, áloe -': tres partes *daloos etpatico* 8 v.

Eu 'yo': *Eu* *Jurdam Ruvyo* 1 r.; *eu* *te ensinarey* 7 r.; *eu* *ensinado por esprouamento* 23 v.

Ex Lat. De *dolore ex superfluo* 6 r.; De *dollore ex indebita retencioone vrine* 6 r.; *ex superfluitate sanginis* 9 r.; *ex uentositate* 9 v.; *ex Retentione vrine* 10 r.; *ex superflua comestione* 10 r.

Exugar 'enjuagar': *deuen lle exugar et trager os pees* 2 v.; **exugao** 'enjúgalo': *et exugao* 22 r.; *et exugao ben* 20 v.; **exugalo** 'enjuagarlo': *exugalo* *depois et vntallo* 20 v.; **exugen** 'enjugen, sequen': *tenao ataa que se exugen os ollos* 14 v.; *meten molla-da no estrabo caente ante que a exugen* 20 v.

Exulla 'enjundia': *exulla* *de porco* 16 v.; (2) 19 r.; *exulla* *de porco uello* 18 v.; *exulla* *uedra de porco* 19 v.; *exulla* *uella de porco* 18 v.; 22 v.; *exulla* *vedra de porco* 21 v.

Exuto 'enjuto': *depois que for exuto llançalle aquel poo* 22 r.; *non sendo ante exuto nen linpo* 23 v.

Ey 'he': *asy como ia dito ey* 8 r.; *ia dito ey desuso* 8 r.; *ia desuso dito ey* 18 r.; *como ia de suso dito ey* 20 v.

F

Falçis Lat. De *llisione falçis* 6 r.

Fallar 'hablar': *deuen lle fallar mansamente* 2 r. = **Ffalla** 'habla': *que ffalla do dessollamento* 25 v.

Fallas 'palabras, escritos'?: *do qual ha moitas fallas et desvariadas* 4 r.

Falleçer 'faltare': *se falleçer a sponssa* 25 v.; **falleçe** 'falta': *falleçe aas uezes* 5 v.

Fame 'hambre': *por fame* *ou sede* 1 v.; *por rrazon da fame* 13 r.

Famjliaryo 'familiar, amigo': *famjliaryo* *do enperador* 26 r.

Farells 'salvados': *con poucos de farells* 12 v.; *coze malas et os farells con seuo* 20 r.; *os farells ou semêas do trigo* 21 r.; *papuxas de farells coytas en vinagre* 23 v.; *poer farells ou semeas* 24 v.

Farina 'harina': *farina* *triga* 9 v.; 15 v.; 16 r.; (2) 18 v.; *farina* *de trigo* 17 v.; *fari-na* *de orio* 19 v.; *farina* *do orio* 21 r. =

Fariña 'harina': *con fariña dorio* 13 r.; *con fariña triga* 18 v. =

Faryña 'harina': *amasado con faryña* *de trygo* 21 v.

Farzomas. Ignoramos su significado: *coze as farzomas en agooa et tira depois o çumo da carne dellas* 12 v.

Fauas 'habas': as *fauas* esbrugadas sen tona 11 r.; a calda das *fauas* coita con sal 12 v.

Fazendo 'haciendo': *fazendo* en anbos dúas linas 12 r.; *fazendo* vergas ao llongo et ao traues 17 v.; **fazendolle** 'haciéndole': *fazendolle* esto en poucos días 12 v.

Fazer 'hacer': para *fazer* seu potro 1 v.; nen lle *fazer* noio 3 r.; poden *fazer* de rrazon 3 v.; ligeiramente *fazer* rreuellador 4 r.; para o *fazer* correr 5 r.; do comer que deue *fazer* 8 r.; uerra a *fazer* ourina 10 v.; soen a *fazer* 11 r.; soese *fazer* 21 r.; et soeselle *fazer* 12 v.; para lle *fazer* o Corpo humido 12 v.; se deuen *fazer* altas 19 r.; se começa a *fazer* o sobre oso 19 r.; para os *fazer* pellar 20 r.; esto soese *fazer* quando 21 r.; et *fazer* esto ataa que 22 v.; cauidar de *fazer* 22 v.; sse non deuen *fazer* talladuras 22 v.; **faça** 'haga': que *faça* roido 4 r.; ou que *faça* huun ou o all 10 r.; Esto *faça* ataa que o Cauallo 13 v.; *faça* camjño ontre a huña 25 r.; **se faça** 'se haga': esto *se faça* 4 r.; ataa que *se faça* maça 7 v.; ataa que *se faça* della caruon 7 v.; *se faça* ende hña posta molle 10 v.; que *se faça* del caruões 12 v.; meixendoo ataa que *se faça* jngento 15 v.; *se faça* ante que fendam 17 r.; que *se faça* duro 19 r.; ata que *se faça* vngento 23 r.; que *se faça* como vngento 23 v.; **ffaça** 'haga': *ffaça* vngento 22 v.; **façamlle** 'háganle': *façamlle* y estrado allto 2 r.; **façan** 'hagan': esta cura lle *façan* por Noue dias 7 v.; ataa que *se façan* as coixas delgadas 8 r.; depois *façan* a chaga a cura 8 v.; ante que esto *façan* 21 r.; *façan* confeiçon do ençenco 23 v.; *façan* a solla da huña delgada 24 r.; **façanlle** 'háganle': *façanlle* en como he conteudo nas curas do caçer 23 r.; **faças** 'hagas': que as *faças* fumegar 12 r.; **façase** 'hágase': *façase* poo de todo 17 v.; *façase* do poo 22 v.; **fage** 'haz': *fage* poo 7 v.; *fage* as estopas miudas 7 v.; *fage* canella de huun palmo 9 v.; *fage* anel de lentisco 12 v.; *fage* en todas estas coussas 13 r.; *fage* poo de todo 14 v.; 15 r.; *Fage* tal vngento 15 v.; *fage* todo feruer desuo 15 v.; *fage* enprasto de farina triga 15 v.; *fage* este engento 17 r.; *fage* ende poo 18 r.; *fage* todo feruer densuun 18 v.; *fage* cozer os farellos 21 r.; *fage* enprasto da alforua 21 r.; *fage* enprasto da greeda alua 21 r.; **fageeo** 'hazlo': *fageeo* sobyr rrigyo 9 v.; *fageeo* rreter de suun 18 r.; *fageeo* feruer meixendoo 22 v.; *fageeo* ante escaentar 26 v.; **fagen** 'hacen': *fagen* a taladura, segun o danamento 15 v.; **fageo** 'hazlo': *fageo* rraer no lugar que for jnchado 15 v.; **faras** 'harás': *faras* contra a door 8 r.; *faras* esto 8 v.; tal rremedyo *faras* 9 v.; *faras* esta mezná 10 v.; *faras* esta cura 11 r.; *faras* poo 12 v.; *faras* ajnda 13 r.; 17 v.; *faras* taes meezjnas 14 v.; *faras* na fronte do Cauallo 14 v.; *faras* contra esta door 17 v.; *faras* pedamaço 17 v.; *faras* ende poo 17 v.; Para esto *faras* 17 v.; *faras* en esta gisa 18 r.; atal cura *faras* 19 r.; *faras* as queimaduras 19 r.; *faras* pellar todos llos cabellos 20 r.; lle *faras* en todo como che 24 v.; atal cura *faras* 19 r.; et tal cura *faras* 20 r.; *faras* tal cura 14 r.; 17 r.; 18 v.; 23 r.; 24 r.; 25 r.; Tal cura *faras* 21 r.; tal cura lle *faras* 9 r.; 22 r.; **ffaras** 'harás': tal cura lle *ffaras* 24 v.; *ffaras* como che adeante ensynarey 25 v.; **faran** 'harán': lle *faran* o collo et a cabeça seer mais 2 v.; **faranxelle** 'se le harán': *faranxelle* as qoixas mellorres 1 v.; **farase** 'se hará': *farase* ardego he bulliçoso 5 r.; **fariase** 'se haría': *fariase* prjgiçoso 5 r.; **faz** 'haz, hace': non *faz* engrosar 2 v.; *faz* as

carnes tesas 2 v.; que enton *faz* 3 r.; que mester *faz* 4 r.; 19 r.; et *faz* ende 8 v.; 19 v.; *faz* torçer et bulyr 9 r.; *faz* cristel 10 r.; *faz* doores 10 r.; lle *faz* huun pouco jnchar 10 r.; *faz* lle a mehude 10 r.; *faz* marauillosamente jnchar 10 v.; esto *faz* estar o Cauallo 12 r.; *faz* o Cauallo tosy 14 r.; *faz* assaruíña 14 r.; et *faz* naçer o Cabello 16 r.; *faz* tallo de carne 16 v.; tanto o *faz* esfregar 17 r.; et *faz* tal como bollo 19 r.; que se y *faz* 23 r.; esta door *faz* danaduras 23 v.; *faz* grande enbargo 24 r.; *faz* talen aa huña 24 v.; *faz* as huñas humidadas 25 r.; se *faz* sobre lla solla do pee 25 r.; que o *faz* suar 26 r.; *faz* jnchar (2) 9 v.; (2) 10 r.; 16 v.; que *faz* 9 r.; 9 v.; (2) 13 r.; (3) 16 v.; 21 v.; (2) 23 r.; se *faz* 2 r.; 2 v.; 3 r.; 4 v.; (2) 11 r.; (2) 13 r.; 13 v.; 15 r.; 18 v.; 21 r.; 21 v.; (2) 22 r.; (2) 22 v.; (2) 23 v.; 25 r.; **faze** 'hace, haz': *faze* os osos mais grosos 1 v.; *faze* en todo como desuso dito he 8 r.; *faze* çenrrada de çinza das pallas 12 r.; *faze* ende poo 22 v.; *faze* enprasto 19 v.; 21 v.; **fazeo** 'lo hace': *fazeo* tosy 14 r.; **fazelle** 'hazle, le hace': *fazelle* como che jnsinarey 8 r.; *fazelle* beberagen 11 v.; *fazelle* como dito he 13 v.; *fazelle* jnchar os ollos 14 r.; *fazelle* perder gran parte 14 r.; **fazen** 'hacen': que lle *fazen* 2 r.; que *fazen* a o uerme 8 v.; a cura que *fazen* a o uerme 8 v.; esto *fazen* os homores sobeios 10 v.; que *fazen* o Cauallo estar atirido 11 r.; alguuns proençaes *fazen* outra cura 11 v.; **se fazen** 'se hacen': de que *se fazen* dentro 15 v.; *se fazen* no espinaço 15 v.; que *se fazen* nas espadooas 18 r.; de que *se fazen* ouas 20 r.; que *se fazen* ennos pees 24 r.; **fazennas** 'las hacen': *fazennas* jnchar 21 r.; **fazenno** 'lo hacen': *fazenno* suar moito 9 r.; **fazeno** 'lo hacen': *fazeno* manqear de huun pee 11 r.; **fazenos** 'los hacen': *fazenos* llagrimiear 14 v.; **fazense** 'se hacen': *fazense* ennas coixas 2 v.; *fazense* en ellas moitas vçeras 15 r.; *fazense* ajnda moitos sobre osos 19 r.; *fazense* ainda enfirmydades 20 v.; **fazeo** 'hazlo, lo hace': *fazeo* cozer 10 r.; *fazeo* esterçar 12 v.; **fazeos** 'los hace': *fazeos* deçer a fondo 20 r.; **fazerllas** 'le harás': *fazerllas* beuerage 13 r.; **fazerlle** 'hacerle': *fazerlle* trotar 3 v.; **fazese** 'se hace': *fazese* y callo duro 4 v.; *fazese* ende jnchaço 7 r.; *fazese* no corpo do cauallo 8 r.; *fazese* dentro no corpo 10 r.; *fazese* de chagas chaas 15 v.; *fazese* ainda hũa danadura 16 r.; *fazese* de poimento da sella 16 r.; *fazese* ende hũa peça de carne 16 v.; *fazese* aynda no espinaço 16 v.; 17 r.; *fazese* sarna et proido 17 r.; *Fazese* ajnda outra door 18 r.; *fazese* sobre osso duro 22 r.; *fazese* ao Cauallo hũa gran qebradura 22 r.; *fazese* hũa espeçya dencrauadura 24 r.; *fazese* outra terceira 24 r.; **fazeselle** 'se le hace': *fazeselle* que sopra moito porllos nares 11 v.; **fezer** 'hicieren': Se se *fezer* a danadura 15 v.; se se *fezer* sobre oso 18 v.; **fezeren** 'hicieren': lle meos mal *fezeren* no freeo 3 v.; se lle esto a meude *fezeren* 14 r.; **fezo** 'hizo': que Deus *fezo* a uso et seruiço do ohmen 1 r.; **ffaça** 'haga': ataa que se *ffaça* vngento 22 v.; **ffacesse** 'se hace': et *ffacesse* ende vngento 23 r.; **ffaz** 'haz': *ffaz* tam ssoitil 25 v.; **ffazede** 'haced': et *ffazede* poo et amasadeo 22 v.; **ffazense** 'se hacen': *ffazense* ajnda arredor das juntoiras 19 v.; *ffazense* grapas nas junturas 20 r.; **ffazese** 'se hace': *ffazese* as uezes door 9 v.; *ffazese* nas costas do Cauallo 16 v.; *ffazese* por caion ao cauallo 19 v.; *ffazese* outra enfirmydade 22 r.; *ffazese* en el cançer 22 r.; *ffazese* outra door 24 r.; **ffazesse** 'se hace': *ffazesse* ontre el et a solla 25 v.

Feeo 'heno': o *feeo* ou a palla 2 v.; herua nen *feeo* 7 r.; trigo, *feeo*, espelqa ou melga 9 v. =

Feño 'heno': de *feño* para folgar en el 2 r. = **feo / feno**.

Feitura 'hechura': segundo sa *feitura* 5 v.; **feituras** 'hechuras': et das *feituras* que deue auer 5 r.; das *feituras* et dos nenbros del 5 r.; a fremusura das *feituras* do Cauallo 5 v.; fremusura dos nebras et das *feituras* do Cauallo 5 v.

Feiçon 'aspecto, figura': dos nebras et da *feiçon* del 1 r.

Feiranlle 'hiéranlle': *feiranlle* as coixas et os neruos 12 r.

Feita 'hecha': *feita* en maneira de huña 24 r.; **feito** 'hecho': *feito* de coiro 2 r.; esto *feito* deita a estopa 7 v.; *feito* ende poo 16 r.; *feito* de çumo da alosna 18 v.; *feito* de çumo de alosna 18 v.; *feito* desterco de cabras 19 v.; *feito* de poo rruuyo 19 v. = **feyto**.

Feltro 'fieltro': o coiro ou o *feltro* ceimado 16 r.

Felugen 'hollín': o dito jnguento da *felugen* 20 v. = **fulugen**.

Femença 'cuidado': todas llas qousas con *femença*, asy escriuyr prouey 1 r.; deue seer geerado con gran goarda et *femença* em esta gisa 1 r.; deues a auer gran *femença* en poer o poo 9 r.

Fenedura 'hendidura': cosam a *fenedura* 11 r.; esta *fenedura* da pelle 11 r.; ha de llado a *fenedura* 23 r.; porlla *fenedura* 23 r.

Fendendo 'hendiendo': *fendendo* o llugar con llançeta 9 r.

Fender 'hender': deuen se cauidar de o *fender* nen tallar 20 r.; **fendam** 'hiendan': ante que fendam as espaaduras 17 r.; **fende** 'hiende': *fende* o paadal ao llongo 15 r.; *fende* a danadura 16 v.; *fende* a carne en traueso 22 r.; que *fende* a hũa parte por meyo 23 r.; **fendeas** 'hiéndelas': *fendeas* ao llongo con canyuete 9 r.; **fendelle** 'hiénde': *fendelle* as uentaas ao longo 12 r.; **fenderas** 'hendirás': ou se non *fenderas* o coiro ençima 9 r.; **fendian** 'hendían': *fendian* con llançeta aquell llugar 20 r.

Fendudo 'hendido': *fendudo* o coiro ao llongo 7 v.

Feno 'heno': a herua et o *feno* acreçentaRyan os homores 7 r. = **feo**.

Fenollya 'lozanía': perde *fenollya* et brabura 4 v.

Fenun Lat. o *fenun* et o gretum que quer dizer alfforua 19 v.

Feo 'heno': comer *feo*, palla, herua 2 v.; deue comer eruas et *feo* con orio 2 v.; como herua et *feo* a auendo 2 v. = **feno / feo / feeo / feño**.

Feradurras 'herraduras': o huso dandar sem *feradurras* crja as huñas mais duras 3 r. = **ferraduras**.

Ferar 'herrar': se deue o potro *ferar* et guardar 3 r. = **ferrar**.

Fereiros 'herrerros': onde ouuer mestre de *fereiros* ou de çapateiros 4 r.

Ferida 'herida': por rrazon da *ferida* ou de rreima 14 v.; de *ferida* en alguun llugar duro 18 v.; de *ferida* nas coyxas 21 v.; de *ferida* en alguun llugar 22 r.; non pensam da *ferida* 22 r. = **feryda**.

Ferido 'herido': osso que foy *ferido* 19 r.; *ferido* en llugar duro 23 r.

Ferindoo 'hiriéndolo': *ferindoo* mansamente con hũa uara 3 v.

Ferindose 'hiriéndose': *ferindose* en lugar duro 18 r.; *ferindose* en alguun lugar duro 19 r.; **ferindosse** 'hiriéndose': Et *ferindosse* assy o tuello 25 v.

Ferir 'herir': no no deuen *ferir* con açorregos 4 r.; moito do que soem *ferir* 12 r.; **feiranlle** 'hiéranle': *feiranlle* as coixas et os neruos 12 r.; **ferre** 'hiere': et *ferre* con a cabeça en terra 9 r.; se *ferre* con o pee 19 v.; se *ferre* o Cauallo en alguun lugar 22 r.; **ferenlle** 'hiérenle': et *ferenlle* ou lateianlle os jllaes 11 v.; **fferesse** 'hiérese': porllo apremamento das pedras et do lugar duro *fferesse* 25 v.; **firise** 'hiriese': se o por ventura y *firise* fillarya o temor espanto 4 r. = **feryr**.

Fero 'hierro': con garffe de *fero* 7 v.; poras *fero* feruente 7 v.; con *fero* feruente 11 r.; qeima con *fero* feruente 12 r.; agulla de *fero* fervente 12 v.; queimaras con *fero* feruente 14 r.; 17 v.; con *fero* rredondo 14 r.; con *fero* cunbo 15 r.; con *fero* caente 18 v.; con alguun *fero* 18 v.; con *fero* ao longo 19 r. = **ferro**.

Ferrado 'herrado': mais çedo *ferrado* 3 r.

Ferraduras 'herraduras': Ferrar se deue o Cauallo con *ferraduras* rredondas 3 r.; deuen os canellos das *ferraduras* seer estreitos et lleues 3 r.; Et quanto as *ferraduras* mais lligeiras foren 3 r. = **feradurras**.

Ferrar 'herrar': *Ferrar* se deue o Cauallo 3 r. = **ferar**.

Ferro 'hierro': do *ferro* mais estreito 3 r.; con *ferro* rredondo 22 r.; con *ferro* de ponta 23 v.; con *ferro* conuinyuel 24 r.

Ferruien 'herrumbre': a *ferruien* mesturada con sal 16 r.

Ferrutis Lat. De malle *ferrutis* et lubis 6 r.

Ferruto, mall - 'enfermedad del caballo': tiramento dos nerueos que chama *mall ferruto* 17 r.; chama *mal ferruto* 17 r.; 17 v.; door, que dizen *mal ferruto* 17 v.

Feruendo 'hirviendo': que espese *feruendo* ao fogo 21 r.

Feruente 'hirviente': poras *feruente* Redondo 7 v.; con llançeta *feruente* 9 r.; con *feruente* 11 r.; 12 r.; 14 r.; 17 v.; en agoa *feruente* 20 r.; con ujno *feruente* caente 20 v.; con ferro de ponta *feruente* 23 v.

Feruer 'hervir': fage todo *feruer* desuu 10 v.; fage todo *feruer* desuo 15 v.; fage todo *feruer* densuun 18 v.; fageo *feruer* meixendoo con coller 22 v.; **ferua** 'hierva': *ferua* todo esto desuun 18 v.; *ferua* con farina triga myxuda 18 v.; **feruan** 'hiervan': que ante *feruan* con sal 24 v.; **feruera** 'hervirá': *feruera* tanto ao fogo 22 r.

Feruoras 'ardores': por rrazon doutras *feruoras* 14 r. No se recoge en los diccs. ports. y galls.

Fervente 'hirviente': agulla de *fero fervente* 12 v.

Feryda 'herida': ueen de *feryda* algũa 19 r.; vem de *feryda* que o Cauallo da con o pee 20 v. = **ferida**.

Feryr 'herir': faz lle a mehude *feryr* os jllaes 10 r. = **ferir**.

Feuncho 'hinojo': semente de *feuncho* en booa cuentidade 9 v.

Feyto 'hecho': esto asy *feyto* encham a chaga 24 r. = **feito**.

Fezes 'heces': o jitargiro que som *fezes* de prata, tornado en poo 17 r.

Ffalla 'habla': que *ffalla* do dessollamento 25 v.

Ffaça 'haga': ataa que se *ffança* vngento 22 v.

Ffacesse 'se hace': et *ffacesse* ende vngento 23 r.

Ffaras 'harás': *ffaras* como che adeante ensynarey 25 v.

Ffaz 'haz': *ffaz* tam ssotil 25 v.; **ffazede** 'haced': et *ffazede* poo et amasadeo 22 v.; **ffazense** 'se hacen': *ffazense* ajnda arredor das juntoiras 19 v.; *ffazense* grapas nas junturas 20 r.; **ffazese** 'se hace': *ffazese* as uezes door 9 v.; *ffazese* nas costas do Cauallo 16 v.; *ffazese* por caion ao cauallo 19 v.; *ffazese* outra enfermidade 22 r.; *ffazese* en el cançer 22 r.; *ffazese* outra door 24 r.; **ffazesse** 'se hace': *ffazesse* ontre el et a solla 25 v.

Ffelugen 'hollín': Val para esto a *ffelugen* et o ssal 24 v.

Fferesse 'hiérese': porllo apremamento das pedras et do llugar duro *fferesse* 25 v.

Ffigo 'higo': para sse comer o *ffigo* 25 v. = **figo**.

Ffilla 'coge': *ffilla* o cardo benadito 10 v.

Fforon 'fueron': *fforon* mal curados 22 v.

Ffoy 'fue': non *ffoy* curado asy como conuyña 25 v. =

Ffurma 'enfermedad del caballo': *ffurma* he enfermidade que se gera nas junturas do pee 21 v.

Ficar 'quedare': se *ficar* algũa escadeña 21 v.; o al que *ficar* desfaz 23 r.; da chaga que *ficar* 25 r.; **fica** 'queda': que *fica* cansado 20 r.; et *fica* ontre a carne 21 v.; non se *fica* senon na punta do pee 26 r.; non lle *fica* no uentre esterco 26 r.; **ficara** 'quedará': et asy *ficara* curado 9 r.; adur lle *ficara* no uentre cousa 13 r.; **ficou** 'quedó': quer que de dentro *ficou* 21 v. = **fiqa**.

Ficu Lat. De *ficu* subter solarum 6 v.

Figo 'higo': Desteia que quer dizer *figo* 25 r.; en maneira de *figo* 25 r.; lle chaman *figo* 25 r.; Remedio contra a door do *figo* 25 r.; aa dor do *figo* faras tal cura 25 r.; que chaman *figo*, depois talla o *figo* ataa açima 25 r.; pom ençima do *figo* esponsa do mar 25 r.; o *figo* asy rraydo 25 r.; ataa que seia o *figo* todo comesto 25 r. = **ffigo**.

Fillado 'pillado, domado': pois que for *fillado* devenno en cabresto de llino 1 v.; pois que o Cauallo for *fillado* et domado 2 r.

Fillamento 'apresamiento': O segundo do *fillamento* et do mantimento del 1 r.; Do *fillamento* et domamento do Cauallo 1 v.; veiamos do *fillamento* et domamento del 1 v.; Dito he desuso do *fillamento* et domamento do Cauallo 2 r.

Fillandoas 'cogiéndolas': *fillandoas* et tirandoas asy fora 15 r.

Fillar 'coger': deuen *fillar* o potro 1 v.; adur posa *fillar* con sa boca 2 v.; non podera *fillar* carne 3 r.; para *fillar* y vuso 3 v.; *fillar* con garffe de fero 7 v.; que adur o pode omen *fillar* 12 r.; adur podera engordar nen *fillar* carne 12 v.; **fill** 'coja': que *fill* vusança 4 v.; **ffilla** 'coge': *ffilla* o cardo benadito 10 v.; **filla** 'toma': *filla* cal uiua et mel craro 7 v.; *filla* duas partes dençenço 8 v.; *filla* as maluas ballofas 10 r.; *filla* o uinagre ben forte 10 v.; *filla* cousas caentes 11 v.; *filla* tres dramas de crauos girofes

11 v.; *filla* o rratano que he o sirgo da rraposa 12 v.; *filla* as violas et a alfauega 12 v.; *filla* o poo dalmeçega 14 v.; *filla* a siba et o sarro da Cuba 14 v.; *filla* boña contya de sal 15 r.; *filla* o mel Ruuyo 15 v.; *filla* as follas das coues 16 r.; da obra que faz *filla* nome 16 v.; *filla* a consolda mayor 17 v.; *filla* o pez grego et a rrizjna 18 r.; *filla* as follas dalosna 18 v.; *filla* o fenun et o gretum 19 v.; *filla* tres partes de cal uyua 20 r.; *filla* da folla do salgeiro 21 r.; *filla* cal uiua 22 v.; *filla* o çumo dos allos 22 v.; **fillaa** 'tómala': et *fillaa* et faz cristel de huun canudo 10 r.; **fillaras** 'tomarás': *fillaras* duas ditas dramas de bollo 17 v.; de todas estas *fillaras* jgualmente 17 v.; **fillarem** 'cogieren': o deuen llyar, quando o *fillarem* 1 v.; **fillaria** 'cogería': *fillaria* ende custume 3 v.; **fillarya** 'cogería': *fillarya* o temor espanto 4 r.; **fillem** 'cojan': *fillem* dous homes senos paaos 10 r.

Fillo 'hijo': mellor dara ao *fillo* 1 r.; estreitarya en tanto o *fillo* no ventre 1 r.; paryr o *fillo* ante do tenpo 1 v.

Fiqar 'quedare': en esta decauçon que *fiqar* deyta booa Contya de mel 10 r.; a sustança que ende *fiqar* 20 r.; **fiqa** 'queda': que *fiqa* ençarrada dentro ena huña 25 r.; **fiqe** 'quede': que non *fiqe* della nenhũa cousa 7 v.; **fique** 'quede': ataa que *fique* o corpo fraço 7 r.; ataa que *fique* o casco moy sutil 23 v.

Firise 'hiriese': se o por ventura y *firise* fillarya o temor espanto 4 r.

Fistola 'fístula': De *fistola*. Aas uezes auen que 22 v. =

Fistolla 'fístula': Para matar a *fistolla* 12 v.; 22 v.; deitaras na *fistolla* 12 v.; lligeiramente se uolue en *fistolla* 22 v.; Remedyo contra a *fistolla* 22 v.; se tornaron *fistolla* 22 v.; do morimento da *fistolla* 23 r.; he morta a *fistolla* 23 r.; Et se se criar *fistolla* 23 r.; dixen no capitollo da *fistolla* 24 r. =

Fistulla, casia - 'casia fistula': de *casia fistulla* outro tanto 12 v.

Fiyu 'hilo': coseeas con *fiyu* que non saya ende 7 v. = **fyu**.

Fogo 'fuego': mete esta maça no *fogo* 7 v.; asy como *fogo* 9 r.; por rrestrengemento do *fogo* 12 r.; caenta enno *fogo* pedras 12 r.; cozer sobre llo *fogo* 12 v.; ponlle o *fogo* 12 v.; ou as açendan con *fogo* conuynyuelmente 14 v.; o *fogo* naturalmente apreta os homeres 18 r.; Nota como o *fogo* seia o pustrumeiro rremedyo 19 r.; espe-se feruendo ao *fogo* 21 r.; ou con *fogo* que he pustrumeiro rremedyo 21 r.; coyturas con *fogo* 21 r.; ponalle coyturas de *fogo* 21 v.; et coyto ao *fogo* en huun testo 21 v.; por rrazon do *fogo* 22 r.; feruera tanto ao *fogo* 22 r.; por llo *fogo* 25 v.

Foi 'fue': que o asy *foi* bem gardado 3 v.; que *foi* temperadamente Cauallgado 3 v. = **foy** / **ffoy**.

Folgança 'holganza': auer de noite maior *folgança* 7 v.

Folgar 'holgar': para *folgar* en el 2 r.; se o por llongo tenpo lleixasen *folgar* fariase prjgiçoso 5 r.; para *folgar* mays 9 v. = **foligar**.

Folgar 'hurgar': descobrir os machos anbos para *folgar* por y ataa que chegen aa huña, desy sangren anbos machos ou os furar por fondo da huña et da outra parte 23 v.

Foligar 'holgar': y estrado allto ataa os geóllos, de palla ou de feño para *foligar* en el 1 v. = **folgar**.

Follas 'hojas': *follas* tortas ou chãas 4 r.; *follas* de canas 12 r.; *follas* das couues 16 r.; *follas* dalosna 18 v.

Follello 'hollejo': eno messen, que he huun *follello* dontre elles et os Colloõs 11 r.

Fondo 'hondo': ataa o *fondo* do jnchaço 18 v.; fazeos deçer a *fondo* de que se fazen ouas 20 r.; as sollas do *fondo* do pee 23 v.; furar por *fondo* da hũa et da outra parte 23 v.; dana en *fondo* de dentro o tuello 24 r.; **de fondo** 'desde el fondo': non pode andar como se se sentyse *de fondo* 12 r.; queima as rreyzes *de fondo* 23 v.; Se o toello for moy danado *de fondo* 24 r.; descubriras a encraudadura *de fondo* ataa o uiuo 24 v.

For 'fuere': mentre *for* prene 1 r.; *for* lliado 2 r.; *for* nouo 2 v.; *for* conprido 2 v.; *for* de jdade conprida 2 v.; *for* mais Nouo 3 r.; *for* duro 4 v.; quando mester *for* 4 v.; o freo *for* lligeiro 4 v.; se a chaga *for* 7 v.; pois *for* fryo 10 v.; se o pano *for* uello 15 r.; *for* trespasado 15 v.; *for* todo cozjdo 18 v.; ende *for* doente 20 r.; sse esta door *for* Noua 22 r.; *for* morto 22 r.; *for* moy danado 24 r.; *for* descuberta 24 r.; *for* na terçeira speçia 24 v.; *for* ben coito 10 v.; 12 v.; *for* rrezente 12 r.; 19 r.; o Cauallo *for* 1 v.; (3) 2 v.; (2) 4 v.; 5 r.; (2) 11 r.; pois que todo *for* 12 v.; 17 v.; 19 r.; que *for* 1 v.; 8 r.; 11 r.; 15 v.; 18 v.; (2) 21 r.; 22 r.; 24 r.; 25 r.; se *for* (2) 1 r.; 1 v.; (2) 2 v.; 3 v.; 4 v.; 18 v.; (2) 19 r.; (2) 24 r.; se mester *for* 4 v.; 12 v.

Fora 'fuera': ande *fora* 2 v.; andase *fora* 2 v.; de *fora* 5 r.; 5 v.; (2) 6 r.; 19 v.; (2) 20 r.; 24 v.; deita ende *fora* 8 v.; llançar *fora* 12 v.; llança *fora* 26 r.; llançe *fora* 10 r.; se faz *fora* de natura 21 v.; homores *fora* 7 r.; para *fora* 13 v.; 20 r.; 21 v.; seeren *fora* aquelles homores 7 r.; tirandoas asy *fora* 15 r.; tirar *fora* de Rey 7 v.; tirenas *fora* 9 r.; tira *fora* 14 v.; para sair *fora* 14 r.; que sal *fora* 25 r.; saem *fora* 14 r.; seyr *fora* 21 v.; seyr por y *fora* 18 r.; non seysem *fora* 21 v.; tiram para *fora* maravillosamente 21 v.

Força 'fuerza': desfalleçera en el a *força* 2 v.; en sa *força* vinte anos 3 v.

Foren 'fueren': mais lligeiras *foren* 3 r.; pois que estos *foren* ceimados 7 v.-8 r.; Se os ollos *foren* escuros 14 v.; se *foren* duras 16 v.; se o *foren* 18 r.; se *foren* linpas 24 v.

Forillatura Lat. De *forillatura* 6 v.

Forma 'forma': ùa *forma* do freo ha y 4 r.; outra *forma* do freo 4 r.; **formas** 'formas': as *formas* dos freeos 4 r.; Das *formas* dos freos 4 r.

Forte 'fuerte': freo *forte* 4 r.; *forte* de boca 4 v.; en *forte* uinagre 8 v.; mais *forte* (4) 4 r.; 22 v.; mays *forte* 22 v.; moy *forte* 25 v.; vino *forte* 16 v.; vjno *forte* 16 v.; viño *forte* 15 r.; uinagre *forte* 16 r.; uinagre ben *forte* 10 v.; vinagre *forte* (2) 17 r.; (3) 21 r.; 22 r.; 22 v.; (2) 23 r.; 24 v.; **fortes** 'fuertes': mais *fortes* 1 r.; 1 v.; 2 v.; 4 r.

Fortemente 'fuertemente': mansamente et *fortemente* 4 v.; *fortemente* as confor- ta 10 v.; esfregalle a chaga do paadal *fortemente* con sal 15 r.

Fose 'fuese': se o Cauallo *fose* boquemolle 4 v.; se *fose* aguado 23 v.

Foy 'fue': osso que *foy* ferido 19 r.; non *foy* ben curada 22 v.; *foy* ensinado por llo dito enparador 26 r.; *foy* esprouado na alueitarya 26 r. = **foi**.

Fraco 'flaco': mais *fraco* et mais ligeiro que poderen auer 3 v.; pois he *fraco* da agooa 13 r.; estaua *fraco* por rrazon do moito comer 13 v. = **fraço / fraças**.

Fradarique 'Federico': o Enperador *Fradarique* segundo 1 r.; do enperador don *fradarique* segundo 26 r.

Fraqas 'flacas': huñas molles et mais *fragas* 3 r.; **fraço** 'flaco': naçerya magro et *fraço* 1 v.; ataa que fique o corpo *fraço* 7 r. = **fraco**.

Freeo 'freno': *freeo* mais *fraco* et mais ligeiro que poderen auer 3 v.; meos mal fezeren no *freeo* 3 v.; rreçebe o *freeo* sem afam 3 v.; perteçe ao *freeo* 4 r.; he este *freeo* he mais forte 4 r.; llegenlle o *freeo* en lugar alto 11 r.; contra o aar sem *freeo* 11 v.; he carueea lliada no *freeo* 14 r.; dos dentes ou do *freeo* 15 r.; **freeos** 'frenos': as formas dos *freeos* 4 r. =

Freño 'freno': bollindolle con o *freño* 3 v.; os mosos do *freño* 4 r.; tal *freño* he ao Cauallo mais ligeiro 4 r.; metam lle o *freño* das uarras 4 v.; tiralle llogo a sella et o *freño* 13 v.; lliado nos mosos do *freño* 14 r.; con este *freño* beba amjude 14 r.; non lle metam *freño* 15 v. = **freno**.

Fregandoo 'fregándolo': *fregandoo* adefora con manteiga 14 r.

Fremosamente 'hermosamente': mais *fremosamente* 3 v.; 4 r.

Fremoso 'hermoso': pareçera mais *fremoso* 2 v.

Fremusura 'hermosura': da *fremusura* do corpo 1 r.; 5 r.; A *fremusura* do Cauallo (2) 5 r.; a *fremusura* das feituraz do Cauallo 5 v.; da *fremusura* dos nebrós 5 v.

Freo 'freno': ùa forma do *freo* ha y 4 r.; outra maneira de *freo* 4 r.; tem maneira danel no moso do *freo* 4 r.; Jtem outra forma do *freo* chaman amado morso 4 r.; Jtem outra maneira de *freo* se chama amado morso 4 r.; Jtem outro *freo* a que dizen adaldom 4 r.; ponlle *freo* doce et mole 4 r.; lle meta *freo* forte 4 r.; os mosos do *freo* 4 v.; metanlle o dito *freo* 4 v.; lleuandoo porllo *freo* mansamente 4 v.; tenda mais o *freo* 4 v.; as chagas dos dentes a so o *freo* 4 v.; mudandolle o *freo* mansamente 4 v.; see o *freo* for lligeiro 4 v.; vusado ao *freo* 5 r.; as uezes do moso, do *freo* 15 r.; **freos** 'frenos': Das formas dos *freos* 4 r.; mais forte et mais cruu dos outros *freos* 4 r.; Jtem y ha ajnda outras maneiras de *freos* mais fortes 4 r.; por mudamento dos *freos* 4 v. = **freño / freños**.

Freura 'frialidad, friura': Da *freura* de cabeça que chaman mormo 14 r.; os homeres que ueen da *freura* saem fora 14 r.; enfermidade ou *freura* da cabeça 14 v. = **friura**.

Fria 'fría': que he *fria* da gorosedoen 8 v.; que e *fria*, et diz 13 v.; ten a cabeça *fria* 13 v.; **frias** 'frías': gardandoo o Cauallo das cousas *frias* 14 v.; llança aas costas as orellas *frias* 26 r.; **frio** 'frío': porllo gran *frio* 3 r.; En tenpo *frio* 3 r.; pois ueer tenpo *frio* 3 v.; deue estar en lugar *frio* 7 v.; ten *frio vello* na cabeça 13 v.; a door que uen do *frio* 13 v.; **frios** 'fríos': En llugares *frios* 3 r.; humores *frios* 13 v. = **frya, fryo**.

Friura 'frialdad, friura': por rrazon da *friura* 2 v.; **friura da cabeza** 'muermo': esta enfermidade chaman *friura da cabeza* 14 r.; contra a *friura da Cabeça* que dizen mormo 14 r.; que ha door *friura da cabeza* 26 r. = **freura**.

Fronte 'frente': et pono en medyo da *fronte* do Cauallo asy como estrella 12 v.; na cabeza en meio da *fronte* 14 r.; faras na *fronte* do Cauallo estritorio 14 v.; et meio da *fronte* ponlle este enprasto et tenao ataa que se exugen os ollos 14 v.

Frya 'fría': a agoa he mais *frya* et core 3 r.; aa noite en agooa *frya* este y 8 r.; dalle a beber agooa *frya* 9 v.; metano en agooa *frya* corrente 11 r.; o paren en agoa *frya* 20 r.; apretamento dagoa *frya* et tesa 20 r.; vmores asy como agooa grossa et *frya* 26 r.; **fryas** 'frías': cousas *fryas* et humidas 12 v.; ten as orellas *fryas* 26 r.; **fryo** 'frío': mais *fryo* que o de dia 3 r.; et do llugar *fryo* en que deue estar 8 r.; nen do llugar *fryo* 8 v.; pois for *fryo* acaenta todo 10 v.; parenno en lugar *fryo* 11 r.; o param en lugar *fryo* ou uentoso 12 r.; **fryos** 'fríos': agoa ou humores *fryos* 13 v.; que ha door domo- rres *fryos* 26 r.

Fryo uello 'enfermedad del caballo': *fryo uello* que chaman Cimeira 13 v.; de *fryo uello* 17 r.

Fulgem 'hollín': toma *fulgem* et tres partes dazinlheue 20 v. = **felugen** / **ffelugen**.

Fumegar 'humear': que as faças *fumegar* 12 r.; **fumega** 'humea': De encrauadua- ra que *fumega* 25 r.

Fumo 'humo': por rrazon do *fumo* 2 v.; o *fumo* da peta queimada 13 v.; o *fumo* do pano do lino 14 r.; rreçeber o *fumo* porllos nares 14 r.; *fumo* do esterco do estra- bo 20 r.; o *fumo* do estrabo 20 r.; non posa ende sayr bafo nen *fumo* 22 r.

Fundo 'hondo': o *fundo* do jnchaço 16 r.; que de *fundo* dana o tenpan 24 r.; rra- yan de *fundo* a huña 24 r.

Furado da verga 'agujero de la verga': porllo *furado da verga* 10 v.

Furados 'agujeros': non leixen asaz *furados* 7 v.; *furados* de dentro 11 v.

Furando 'horadando': *furando* aquellas llandoas 14 r.

Furar 'horadar': sangren anbos machos ou os *furar* por fondo da hũa et da outra parte 23 v.; **furaras** 'horadarás': a podreen dese jnchaço *furaras* con lançeta aguda 16 r.; **furenno** 'horádenlo': *furenno* con fero caente 18 v.

Furma 'enfermedad del caballo': De *furma* que he door de que se gera o sobre osso 21 v.; esta door a que dizen *furma* 22 r. = **ffurma**.

Fuste 'fuste': por caion de clauo ou doso ou de *fuste* 24 v.

Fuuncho 'hinojo': a semente do *fuuncho* 11 v.

Fyo 'hilo': lialla con *fyo* do sirgo 8 v. = **fiyo**.

G

Gaanar 'ganar, adquirir': podiria *gaanar* manas et custumes maos 2 r.

Galbano 'gálbano': do pez grego et do *galbano* 17 v.; o *galbano* et o armanico 17 v.

Gales 'clase de greda': et de *greda*, que he gales 19 v.

Galina 'gallina': se lle meteren a pena da *galina* que a pelle 20 r. = **gallina**.

Galingal 'garingal': tres onças de *galingal* 11 v.

Galis Lat. De *galis* 6 v.; Dde *galis* que chaman ouas 19 v.

Galla 'agalla': o poo da murta ou do lentisco ou da *galla* 16 r.; con poo de *galla* como dito he no capitollo dante este 24 v.

Galla 'tumor del caballo': *galla* he oua que quer dizer jnchaço molle semelaueel tamano como Nos ou como auellãa 5 v.-6 r.; **gallas** 'tumores del cabalo': enfermidade a que dizen *gallas*, que quer dizer ouos que ueen de maos humores 2 v.; apar dos pees do Cauallo *Gallas*, que chaman ouas 19 v. = **agalla**.

Gallina 'gallina': con pena de *gallina* duas uezes no dia 20 v. = **galina**.

Gallopando 'galopando': trotando ou *gallopando* 4 r.; *gallopando* como conuen 4 v.

Gallope 'galope': seo lleuan a *gallope* 13 r.; a trote ou a *gallope* 4 r.; trager a *gallope* o Cauallo 3 v. =

Galpo 'galope': o tragam a *galpo* 3 v.

Garda 'guarda': da *garda* et da jnsinança 1 r.; ou por maa *garda* 24 r. = **goarda**.

Gardado 'guardado': foi bem *gardado* como desuso dito he 3 v.

Gardandoo 'guardándolo': *gardandoo* o Cauallo das cousas frias 14 v.; *gardandoo* non se tanga dagoa 20 v.

Gardar 'guardar': mais deuen no *gardar*, como dito he 3 r.; se deue *gardar* ataa que o Cauallo 4 v.; deuen a *gardar* a besta que for encrauada 25 r.; **garda** 'guarda, mira': et *garda* soude no corpo 1 v.; Et *garda* como non tangas hũa gran ueea 7 v.; *garda* de lle poer y queima 25 v.; **gardaao** 'guárdalo': et *gardaao* que non coma nen beba 11 v.; = **gardao** 'guárdalo': et *gardao* depois 26 v.; **gardem** 'guarden': et *gardem* a chaga dagoa 24 r.; **gardena** 'guárdenla': et *gardena* en uaso llinpo 11 v.; et *gardena* da agoa et de lixo 24 v.; **gardeno** 'guárdenlo': et *gardeno* que lle non ponan sella 16 r.; **gardaren** 'guardaren': see o por tal cura *gardaren* o Cauallo sera liure 24 r.; **gardasen** 'guardasen': see a non *gardasen* 25 r. = **guardar / guarda**.

Garffe 'garfio': deuenlla fillar con *garffe* de fero 7 v.

Garganta 'garganta': metelle soo a *garganta* cordas de sedeno sotys 8 r.; sedenos soo a *garganta* ende que os homores 14 r.

Garira 'curará': et *garira*, esto he prouado 24 v.

Geeraçon 'gereación': da *geeraçon* et da naçença do Cauallo 1 v.

Geerado 'engendrado': o Cauallo deue seer *geerado* 1 r.

Geerar 'engendrar': o Cauallo que ha de *geerar* 1 r.; **gera** 'engendra, nace': hu se *gera* o uerme 7 v.; door de que se *gera* o sobre osso 21 v.; enfermidade que se *gera* nas junturas do pee 21 v.; o logar hu se *gera* et cria 22 r.; **geera** 'engendra, produce':

aas uezes sse *geera* en outro lugar do corpo 22 r.; trilladura de que se *geera* cançer 24 r.; **geer**ase 'prodúcese': *geer*ase ajnda outra door 10 r.; et *geer*ase daquel jnchaço carnes 16 v.; *geer*ase y cançer 24 r.; **geer**anse 'genéranse': et *geer*anse y leuemente doorres 2 v.; **ger**ase 'engéndrase': et *ger*ase a par das junturas das coixas 6 r.; et *ger*ase quando a besta meten mollada 20 v.; **geer**ara 'engendrará': se *geer*ara o Cauallo no ventre da madre myor et mais goso 1 r.; **geer**ou 'engendró': de que se *geer*ou a llandooa 7 r.

Gema 'yema': de çera et de *gema* 20 r.; **gem**as 'yemas': huña peça de *gem*as douos 11 v.; fazerllas beuerage das *gem*as dos ouos 13 r.

Gengiure 'gengibre': outro tanto de *gengiure* 11 v.

Geollos 'hinojos': por tres oras ataa os *geollos* ou pouço suso 2 v.; ataa os *geollos* 20 v.; nas coixas et nos *geollos* 21 v. =

Geõllos 'hinojos': allto ataa os *geõllos* 2 r.

Gera cf. **Geerar**.

Geraçon 'generación': ao Cauallo et a sua *geraçõ*n perteeçen 1 r.; da *geraçõ*n et da nasença do Cauallo 1 r.; escriuyndo a *geraçõ*n et a nasença do Cauallo 1 r. = **geeraçon**.

Giador 'guiador': sen outro *giador* 3 v.

Gigante 'hierba gigante': a branqa ursina que chaman *gigante* 10 r.; a alfauega da cooura et o *gigante* 12 v.; a alfeuega et o *gigante* 16 v.; et o aapeo et o *gigante* et pisa todo desuu 19 r.; follas dalosna et da alffauega et do *gigante* 18 v.; et da alfauega de coura et do *gigante* pisado todo 21 v.

Girofes, Crauos - 'clavos giroflés': crauos *girofes* 11 v.

Girretas 'jarretes': et naçe asy de dentro como de fora nas *girretas* 5 v. Parece préstamo del poit. *giret* (cf. Wartburg, FEW, IV, 66).

Giisa 'guisa': danar de tal *giisa* que se estremarya 25 v. =

Gisa 'guisa': em esta *gisa* et maneira 1 r.; En quall *gisa* 3 r.; en *gisa* que 7 v.; 12 r.; 14 r.; de *gisa* que 9 r.; 9 v.; 10 r.; 11 v.; 24 r.; en tal *gisa* que 9 r.; en *esta* *gisa* 11 v.; 18 r.; 19 r.; 20 r.; 22 r.; a nehua *gisa* 22 v.; por nenhũa *gisa* 24 v.; **gis**as 'guisas': de moitas *gis*as 10 r.

Gise 'aguise': ataa que *gise* seus panos como conuen 3 v.

Goarda 'cuidado, guarda': con gran *goarda* et femença 1 r.

Goaryr 'curar': adur podera *goaryr* 26 r.

Gordeen 'gordura': auonda O cauallo sofrer sa *gordeen* tenperada 2 v.; da caen-tura et da *gordeen* 11 v.; a sustancya da *gordeen* que he callada 11 v.

Gorgomellas 'garguero': apretan as *gorgomellas* et estreitan o goto 9 r. =

Gorgomello 'garguero': estendenselle o *gorgomello* en tal *gisa* que o non pode dobrar nen encoller 9 r.

Gorosedoen 'grosura': da *gorosedoen* et do jnchaço 8 v.

Gotas 'gotas': et deitar *gotas* dagoa espesas 9 r.

Goto 'glotis, garganta': iazen alguas so o *goto* do Cauallo 8 v.; Jnchase todo o *goto* 8 v.; cordas de sedas so o *goto* do Cauallo 8 v.; vntaras todo o *goto* con manteiga 8 v.; et estreitan o *goto* por que espira 9 r.; et apretalle alj o *goto* 14 r.; ha todo o *goto* jnchado 26 r.

Gouernado 'governado, educado': Seer esforçado et bem *gouernado* 1 r.

Gouernar 'governar, educar': non se poderya o potro bem *gouernar* 1 r.; **gouernaa** 'la rige, la gobierna': et cria a huña et *gouernaa* 24 r.

Graão 'grano': comer do *graão* see o quiser comer 14 r. =

Graaos 'granos': en maneira de *graaos* enas coixas 5 v. =

Grãaos 'granos': acharas dentro como *grãaos* 9 r.

Gracyas 'gracias': deus *gracyas* 26 v.

Grado, de- 'de grado, gustosamente': que beba *de grado* todo esto 9 v.; *de grado* comera 13 r.

Gralla 'enfermedad del caballo': enfermidade na çernella a que chaman llarda et con outra a que chaman *gralla* 5 v.

Gran 'gran': *gran* goarda 1 r.; *gran* magreduen 1 r.; 2 v.; de *gran* mañaa 2 r.; *gran* caentura 3 r.; *gran* traballo 3 r.; 10 v.; (2) 11 r.; 18 v.; *gran* frio 3 r.; *gran* roido et *gran* soon 4 r.; *gran* parte 5 r.; 9 r.; 14 r.; 15 r.; *gran* ueea 7 v.; *gran* tempo 8 r.; 26 r.; *gran* femença 9 r.; *gran* door 10 r.; de *gran* carrega 10 v.; *gran* perigoo 10 v.; *gran* peça 11 r.; *gran* careza 11 r.; 26 r.; *gran* mouymento 11 v.; *gran* peso 16 r.; 17 v.; *gran* carregoo 16 v.; 18 v.; *gran* quebradura (2) 22 r.

Grande 'grande': corpo *grande* 5 r.; boca *grande* 5 r.; cansaço *grande* 11 r.; *grande* escaentamento 12 v.; *grande* apretamento 13 r.; pequena ou *grande* 15 v.; faz jnchaço *grande* 16 v.; *grande* prememento 16 v.; *grande* enbargo 24 r.; *grande* vssamento 25 v.; danadura *grande* ou peqena 25 v.; **grandes** 'grandes': *grandes* senores 1 r.; nenbros mais *grandes* 1 r.; os nares *grandes* 5 r.; chagas chaas peqenas et *grandes* 15 v.

Grapas 'grapas': ffazense *grapas* nas juntas dos pees 20 r.; tal enfirmidade das *grapas* que adur se podem ben curar 20 v.; a door sobre dita das *grapas* 20 v.

Grapis Lat. De *grapis* 6 v.; Dde *grapis* que chama danamento das juntas 20 r.

Graueduen 'enfermedad del caballo': Do correjemento dos peitos que chama *graueduen* 18 v.

Greda 'greda': enprasto de *greda* alua et de uinagre 8 r.; amasado con a *greda* en forte uinagre 8 v.; farina de orio et de *greda*, que he gales, amasado todo 19 v. =

Greeda 'greda': *greeda* alua muda 10 v.; fage enprasto da *greeda* alua amasada con vinagre 21 r.

Grego, pez - 'pez griega': do *pez grego* et do galbano 17 v.; o armanico et o *pez grego* et almeçega 17 v.; filla o *pez grego* et a rrizjna 18 r.

Gretas 'grietas': De crepatis que chaman *gretas* 20 v.; Remedyo contra as *gretas*. A door das *gretas* deuese 20 v.; tragen caentura a que dizen *gretas* 20 v.; para as *gre-*

tas: toma fulugem 20 v.; llaua as *gretas* con vjno caente 20 v.; vngento que val moito contra as *gretas* 20 v.; solda marauillosamente as *gretas* 20 v.

Gretum Lat. o fenun et o *gretum* que quer dizer alfforua 19 v.

Gros 'grueso': esto he prouado Ca o Cauallo *gros* engrossa por y mais 4 v.

Grosa 'instrumento cortante': con puxauante ou con *grosa* ataa que começe a deitar 23 r. = **grossa**.

Grosa 'gruesa': non deue de seer moy *grosa* nen moy magra 1 r.; se for moy *grosa* a *grusura* 1 r.; con corda de llãã *grosa* 1 v.; da mais *grosa* cana que achares 9 v.; carne *grosa* do porco salpresa 15 v.; as postas da Cooura *grosa* 23 v.; outra gousa *grosa* que ante feruan con sal 24 v.; **grosso** 'grueso': myor et mais *grosso* 1 r.; non deue seer moi *grosso* nen moy magro 2 v.; se for moy *grosso* os humores sobeios 2 v.; rrabo *grosso* con poucos cabellos 5 r.; o colo aia alçado et seia *grosso* hu se junta ao peito 5 r.; conoçer no Cauallo magro que no *grosso* 5 v.; huun canudo longo et *grosso* 10 r.; se o Cauallo for *grosso* et de ydade conprida 11 r.; a qual door auen ligeiramente ao Cauallo *grosso* 11 v.; para o manteer *grosso* 13 r.; o goto jnchado et *grosso* 26 r.; **grossos** 'gruesos': faze os osos mais *grossos* 1 v.; ollos *grossos*, non cauados 5 r.; llonbos redondos como *grossos* 5 r.; sejan *grossos* non carnosos 5 r.

Grosura 'grosura, grasa': escuriduen do ollo con *grosura* 15 r.; non caya daquelle *grosura* en nehuun outro lugar 23 v. = **grusura**.

Grossa 'instrumento cortante': tallaras llogo con *grossa* toda a huña da chaga 24 r.

Grossa 'espesa, gruesa': agooa *grossa* et frya 26 r. = **grossa**.

Grossaaen 'grosura': con *grossaaen* de carne sen coiro et sen cabelo 5 v. = **grossseen**.

Grosseen 'grosura': et colleren ende a *grossseen* en algũa cousa 23 v. = **grossaaen**.

Grusura 'grosura, grasa': se for moy *grosa* a *grusura* de dentro 1 r. = **grosura**.

Guarda 'guarda': da *guarda* do potro 2 r.; Da *guarda* et da ensinança do potro 2 r.; da *guarda* he da ensinança del 2 r.; da *guarda* et da ensinança do Cauallo 5 r. = **garda**.

Guardar 'guardar, cuidar': En quall gisa se deue o potro ferar et *guardar* 3 r.; Deuen *guardar* que non comia nen beua 3 r.; se deue *guardar* no mes de janeiro 3 r.; et deuen *guardar* que non caya 23 v.; **guarda** 'mira, cuida': et *guarda* senpre o Cauallo que o non tanga naquel lugar agoa no estrabo 20 v.; **guarda** 'vuelve': os ollos por o que os *guarda* a miude da hũa parte 9 v.

H

Ha 'la': porque *ha* agoa caente molle engrosa engorda mais que a outra 3 r.; Et se *ha* enfermidade for rrezente 12 r.; et *ha* huña que he na segunda espeçya 24 v.

Ha 'ha, hay, tiene': que *ha* door 13 r.; (5) 26 r.; *ha* a door no corpo 26 r.; *ha* ajnda outras maneiras de freos 4 r.; *ha* amera morso 4 r.; *ha* apar da cabeça 8 v.; que *ha* de dentro 24 v.; que *ha* de geerar 1 r.; que *ha* dentro 23 r.; *ha* duas barras 4 r.; que *ha* enfermidade que 26 r.; quedarse *ha* 10 r.; que o Cauallo *ha* 22 r.; escaentarse *ha* 9 v.; hu *ha* gran roido 4 r.; non *ha* husado 1 v.; *ha* moitas fallas 4 r.; que *ha* nome 10 v.; et *ha* Nume 6 r.; *ha* o Cauallo (2) 9 r.; 10 v.; *ha* o moso 4 r.; llyurar se *ha* 7 r.; curar se *ha* por esto 12 r.; *ha* prazer dos doneeos 10 v.; que esta door *ha* 11 r.; aynda y mays *ha* sobre esto 24 v.; et *ha* todo o goto jnchado 26 r.; *ha* mester que 4 v.; asy como *ha* mester 23 v.; y *ha* algũa door 18 v.; que y *ha* para seyr fora 21 v.; ãa forma do freo *ha* y a que dizen a barra 4 r.; *Ha* y outra enfermidade 13 v.; *ha* y que tragem doores 14 r.; mal ferruto *ha* y que trage doores dos llonbos 17 r.; *ha* y outro rremedio 17 v.

Han 'tienen': *han* duas barras auesas 4 r.

Hanca 'anca': pon ençima da *hanca* 18 r. = **anca**.

He 'y': da guarda *he* da ensinança del 2 r.; *he* este freeo he mais forte que o outro sobredito 4 r.; por llugar chãao *he* areoso 4 v.; et tenano y hũa gran peça a manãa et a noyte, *he* esto por alguños dias 20 r. = **et**.

He 'es': esto *he* verdade 1 r.; *he* avondado de leite 1 r.; en mentre *he* tenro 1 v.; esta *he* a maestrya 2 r.; tal freño *he* ao Cauallo 4 r.; lle *he* contraria 5 r.; como sobredito *he* 5 r.; *he* sobre todos outros llouuadeiro 5 r.; *he* mengada 5 v.; *he* huun jnchago 5 v.; galla *he* oua 5 v.; *he* ajnda cousa marauillosa 10 v.; tal Remedio *he* achado 11 v.; se *he* antigaa 12 r.; *he* fraco 13 r.; esto *he* camjño 14 v.; *he* atormentado 15 r.; *he* lugar dilicado 18 v.; *he* tam pesado 18 v.; *he* na juntura das coixas 20 r.; *he* mellor 20 r.; *he* dilicado 20 v.; sabuda qousa *he* 21 v.; *he* noua 22 r.; *he* neruosso 22 r.; *he* apremuda 22 r.; sinal *he* 22 r.; hu el *he* 22 r.; *he* ainda mellor 22 v.; mays forte *he* de todos 23 r.; synal *he* do morimento 23 r.; *he* tenrra 23 r.; desuso *he* contado 24 r.; *he* perygosa 24 r.; porque o tuello *he* hũa tenrriduen 24 r.; *he* mal enfermo 26 r.; aperto *he* de morte 26 r.; acabada *he* a obra 26 r.; como *he* 4 v.; 14 v.; 20 v.; 23 r.; *he* enfermidade 7 r.; 21 v.; 23 v.; *he* mais 1 v.; (2) 3 r.; (3) 4 r.; 4 v.; *he* mester 5 r.; 8 r.; 19 v.; mester *he* 22 r.; 22 v.; non *he* 5 r.; (2) 22 v.; 25 r.; *he* moy 8 r.; 10 v.; 20 r.; 25 v.; esto *he* prouado 4 v.; 12 v.; 24 v.; *he* tenro 1 v.; 23 r.; 25 v.; dito *he* 1 v.; 3 r.; (2) 3 v.; 4 r.; (2) 4 v.; 5 r.; 5 v.; 6 r.; (3) 7 v.; 8 r.; 8 v.; (2) 9 r.; (2) 13 r.; (2) 13 v.; (2) 15 v.; (2) 18 r.; (2) 19 r.; (2) 19 v.; 20 r.; 21 v.; 23 r.; 24 r.; 24 v.; (2) 25 r.; *he* dito 21 v.; dito *he* desuso 2 r.; 6 r.; 15 v.; como desuso *he* contado 24 r.; que *he* 2 r.; 3 r.; (2) 4 v.; 8 r.; 8 v.; (2) 10 r.; 11 v.; 12 r.; (2) 12 v.; 13 v.; 14 r.; (2) 16 v.; (3) 17 v.; (4) 19 v.; (2) 20 v.; (2) 21 r.; 22 v.; (2) 23 r.; 24 r.; (2) 24 v.; 25 v.; 26 r.

Helle 'le es': et *helle* moy gran perigoo 10 v.

Herua 'hierba': comer feo, palla, *herua*, orio 2 v.; como *herua* et feo 2 v.; non deue a comer *herua* nen feeo 7 r.; a *herua* et o feno acreçentaRyan 7 r.; **heruas** 'hierbas': tenpo conuynjuel das *heruas* 1 r.; Comen as *heruas* en tenpo do ueraão 10 v.;

porlla humidade das *heruas* 10 v.; cooa o Caldo destas *heruas* 12 v.; *heruas* verdes prestarllam moito 13 v.

Home ‘hombre’: deue o *home* saber 1 r.; esterco do *home* mesturado 22 v.; **homes** ‘hombres’: fillem dous *homes* senos paaos rredondos 10 r. =

Homen ‘hombre’: esterco do *homen* rrezente 16 v.

Homerres ‘humores’: deitara o Cauallo *homerres* craros como agooa 14 v.; apreta os *homerres* como dito he 18 r.; para seyr por y os *homerres* 18 r. = **homores / homorres**.

Homor ‘humor’: o *homor* et o sange creçe espargese 11 r.; ou do *homor* da vixiga cheea de sange 15 v.; **homores** ‘humores’: *homores* como dagooa 8 r.; *homores* sobeios 17 r.; os quaes *homores* 11 r.; aquelles *homores* (2) 7 r.; de maaos *homores* (2) 17 r.; os *homores* (2) 7 r.; 7 v.; 10 v.; (2) 11 r.; 13 v.; (2) 14 r.; 14 v.; 17 v.; (2) 18 r.; dos *homores* (2) 7 r.; 7 v.; 8 v.; (2) 11 r.; 13 v.; 21 r.; por llos *homores* 8 r.; (2) 11 v.

Homorres ‘humores’: o fumo do estrabo desoluelle os *homorres* et fazeos deçer 20 r.; dos *homorres* que decyan 20 r. = **homores / humores / homorres / humorres / omores**.

Hoso ‘hueso’: he na juntura das coixas et neruos et *hoso* 20 r.

Hu ‘donde’: en llugar *hu* non comeya 1 v.; ao llugar *hu* o deuen a domar 2 r.; o llugar *hu* esteuer 2 r.; meter na vëea della *hu* uay 2 r.; *hu* ha gran roido 4 r.; *hu* se junta ao peito 5 r.; *hu* se gera o uerme 7 v.; da parte *hu* mais pender 16 v.; o logar *hu* se gera 22 r.; o llugar *hu* se gera 7 v.; naquell llugar *hu* se começa 22 r.; a chaga *hu* el he incha 22 r.; por *hu* as tallar quiseren 25 r.; *hu* conuen que 25 r.; *hu* quer que iaz 25 v. = **huu / vu**.

Hũa ‘una’: *hũa* anca 5 v.; *hũa* cana 4 r.; *hũa* carne 25 r.; *hũa* casa 13 r.; *hũa* cuberta 11 v.; 12 r.; *hũa* danadura 16 r.; cada *hũa* das 10 v.; 16 v.; *hũa* dellas 4 r.; *hũa* door 7 r.; 16 v.; 17 r.; *hũa* enfermidade 5 v.; 6 r.; (2) 15 r.; 22 v.; *hũa* espeçya 24 r.; *hũa* estrella 18 r.; da *hũa* et da outra parte 23 v.; *hũa* gran 7 v.; 9 r.; 11 r.; 20 r.; 22 r.; *hũa* lançeta 19 r.; *hũa* llandooa 7 r.; a *hũa* llonga 4 r.; *hũa* masa 19 v.; *hũa* milla 4 v.; *hũa* noite 12 r.; *hũa* olla 12 v.; 16 v.; *hũa* parte (2) 3 v.; 4 v.; 5 v.; 7 r.; 7 v.; (2) 9 v.; 10 r.; 17 v.; 23 r.; 25 v.; *hũa* peça de 5 v.; 11 v.; 12 v.; 13 v.; (2) 14 r.; 15 v.; 16 v.; 17 v.; 19 r.; 21 r.; 23 v.; *hũa* posta 10 v.; *hũa* pouca 9 v.; *hũa* qousa 5 r.; *hũa* sobeieduen 25 r.; *hũa* tenrriduen 24 r.; *hũa* trincheira 14 v.; *hũa* uara 3 v.; *hũa* vez 3 v.; 16 v.; *hũa* vez na domãa 4 v.

Huceras ‘úlceras’: na cabeça daquellas *huceras* ou vixigas 7 v.; no corpo do cauallo *huceras* et desuariadas 8 r. =

Huçeras ‘úlceras’: Curada a door curar san as *huçeras* da lengooa 15 v.

Humidade ‘humedad’: por rrazon da *humidade* 2 v.; quanta *humidade* en sy teuer 7 r.; porlla *humidade* das *heruas* 10 v.; toda a *humidade* da cabeça 13 v.

Humidas ‘húmedas’: cousas fryas et *humidas* 12 v.; faz as huñas *humidas* 25 r.;

humido ‘húmedo’: para lle fazer o Corpo *humido* 12 v.

Humores ‘humores’: consumindo os *humores* 2 v.; ueen de maos *humores* 2 v.; os *humores* sobeios 2 v.; os quaes *humores* juntados 7 r.; os *humores* correndo para a

door 7 r.; agoa ou *humores* fryos 13 v.; uen de *humores* frios 13 v. = **homores / homorres** =

Humorres 'humores': dos maaos *humorres* que ally correm 23 v.; aquelles *humorres* que deçeren aa door 25 v.; mouemento dos *humorres* 25 v. = **homores / homorres**.

Huna 'una': ha *huna* que he na segunda espeçya 24 v. = **hũa**.

Huntar 'untar': despois *huntar* aquel paa 13 v.-14 r.; **hunteno** 'úntenlo': et *hunteno* ameude 14 r.

Huntura 'untura': *huntura*: Para esto ual o ouo 19 r.

Huñia 'uñia': a *huñia* do Cauallo 3 r.; chama Corno ou *huñia* 16 r.; do pee et a *huñia* 21 v.; a carne uiua et a *huñia* 22 r.; por medio da *huñia* 23 r.; dentro na *huñia* 23 r.; ha *huñia* que he tenrra 23 r.; alinpa a *huñia* ataa sas rreyzes 23 r.; a *huñia* morta 23 r.; torne a *huñia* a seu estado 23 r.; talla prima a *huñia* 23 r.; o uiuo da *huñia* 23 v.; 24 r.; 24 v.; ontre o uiuo et a *huñia* 23 r.; 24 v.; se mudaua a *huñia* 23 v.; que chegen aa *huñia* 23 v.; ontre a carne uiua et a *huñia* 24 r.; tallaras llogo con grossa toda a *huñia* 24 r.; que a *huñia* non tanga a carne uiua 24 r.; o prememento da *huñia* 24 r.; a *huñia* tallada darredor 24 r.; non dana o tenpan ena *huñia* 24 r.; feita en maneira de *huñia* et ena *huñia*, et cria a *huñia* 24 r.; as rreyzes da *huñia* toda 24 r.; desollenlle a *huñia* 24 r.; a solla da *huñia* tallando a *huñia* a aarredor 24 r.; façan a solla da *huñia* delgada 24 r.; rrayan de fundo a *huñia* 24 r.; ontre a chaga et a *huñia* et que a *huñia* non prema a chaga 24 r.; porllo chegamento da *huñia* Noua 24 r.; amago et ha *huñia* 24 v.; cauando a *huñia* ao llongo 24 v.; se non chegar a *huñia* a chaga 24 v.; talen aa *huñia* de fora 24 v.; que o pee ou a *huñia* tangan 24 v.; dentro ena *huñia*, faça camjiño ontre a *huñia* et a carne 25 r.; so a ssolla da *huñia* 25 r.; se dana o pee so a *huñia* 25 r.; non tallar a *huñia* 25 r.; por lo apretamento da *huñia* 25 r.; tolleras tanto da *huñia* arredor 25 r.; et rraudo da *huñia* 25 r.; se estremarya del a *huñia* 25 v.; a solla da *huñia* 25 v.; desollem llogo a *huñia* 25 v.; que toda a *huñia* dess solle 25 v.; para uyr a *huñia* a sseu estado 25 v.; **huñas** 'uñas': auera as *huñas* molles 3 r.; crja as *huñas* mais duras 3 r.; conuiniuyllas as *huñas* 3 r.; chegados aas *huñas* 5 r.; os pees et *huñas* 5 r.; a par das *huñas* 6 r.; et as *huñas* das maãos 7 v.; deçen aos pees et as *huñas* 11 r.; con as *huñas* 20 r.; as junturas das coixas et as *huñas* 20 v.; se junta aas *huñas* 22 r.; allinpar moy ben as *huñas* 23 v.; ennos pees et nas *huñas* 24 r.; dos pees ou das *huñas* 24 v.; faz as *huñas* humidadas 25 r.; dessollamento das *huñas* 25 v.

Hurina 'orina': Retimento da *hurina* 10 r. = **ourina / vrina**.

Husado 'usado, practicado': traballo que non ha *husado* 1 v.

Husador 'usador': sera mais *husador* 2 v.

Husando 'usando': et *husando* o Comer asy que a natura 2 v.; asy se liurara *husando* das cousas sobreditas 15 r.; Et *husando* por algũos dias destas 19 v.; et *husando* destas qoussas ffazese 22 r.

Husar 'usare, usar': mayor mente se *husar*, en mentre he tenro, dandar 1 v.; et deue *husar* deruas et doutras cousas 3 r.; **husa** 'usa': *husa* no çircoito do ferro 3 r.;

husalle 'úsale, hazle': et *husalle* desta cura 11 v.; **husaras** 'usará': deste vngento *husaras* ataa que seia saão 17 r.; **huse** 'use': asy que *huse* canpos verdes cada dia 1 v.

Huso 'uso, costumbre': por *huso* do sobyr et do deçer 1 v.; a natura et *huso* lle faran o collo 2 v.; o *huso* dandar sem feraduras 3 r.; uen do *huso* dandar por agoa lixosa 23 v.

Huu 'donde': en agoa frya na veea *huu* correr mays tesa 20 r. = **hu**.

Huñia 'una': *huñia* peça de gemas douos 11 v.

Huun 'un': *huun* meu amjgo 1 r.; *huun* ollo 5 v.; *huun* nebro 5 v.; *huun* jnchaço 5 v.; *huun* palmo 9 v.; *huun* ou o all 10 r.; *huun* follello 11 r.; *huun* lixo 12 v.; *huun* lugar 13 v.; *huun* saco 14 r.; *huun* panal 16 r.; *huun* enprasto 18 r.; *huun* osso 21 r.; *huun* canudo 10 r.; 15 r.; *huun* dia 12 r.; 23 v.; *huun* mes 2 v.; 3 v.; *huun* pano 12 v.; 20 r.; 21 r.; 24 v.; 25 r.; *huun* pee 11 r.; (2) 23 v.; *huun* pouco 7 r.; 10 r.; 11 v.; 12 r.; 12 v.; 13 r.; 17 r.; 20 v.; 23 r.; *huun* testo 21 v.; 22 r.; cada *huun* (2) 5 v.; 8 v.; 17 v.; 26 r.; en *huun* 7 r.; 22 r.; tanto de *huun* como doutro 7 v.; 10 r.; 10 v.; 12 v.; 14 v.; 15 r.; 17 v.; 18 v.; 19 r.; 19 v.; 20 v.; (2) 22 v.; 23 r.; 23 v.; tanto de *huun* como da outra 10 r.

I

Incha 'hincha': a chaga hu el he *incha* darredor 22 r.

Inchaço 'hinchazón': pona nas tibias sobre llo *inchaço* 11 r. = **jnchaço**.

Inclauaturis Lat. De *inclauaturis* que tangunt tuellum uel uiuo ungule 6 v.

Indebita Lat. De *dollore ex indebita* retençioone vrine 6 r.

I = J

Iascam 'yazgan': donde quer que *iascam*, a espina ou o estrepe 21 v.

Iaz 'yace': hũa gran ueea que *iaz* en traues no peito 7 v.; do sange sobeio que *iaz* ontre as ueêas 9 r.; sangrao na veêa que *iaz* ontre a juntura et o pee 19 v.; deçem para a door hu quer que *iaz* 25 v.; **iazen** 'yacen': das quaes *iazen* alguas so o goto do Cauallo 8 v.

Ieera 'genera': enfermidade que se *ieera* adentro 9 r.; **ieeran** 'generan': de llan-doas que se *ieeran* ontre o coiro et a carne 5 v.

J = I

Jdade 'edad': de *jdade* conprida (2) 2 v.

Jgualdade 'igualdad': tanto de huun como doutro por *jgualdade* 19 v.

Jgualmente 'igualmente': de mel et dazeite et de sal *jgualmente*, tanto de huun como doutro 10 r.; de todas estas fillaras *jgualmente* tanto de huun como doutro 17 v.; et porende *jgualmente* lle chaman figo 25 r.

Jllaaes 'ijares': faz lle a mehude feryr os *jllaaes* et llatejar 10 r. =

Jllaaes 'ijares': non lle jnchan os *jllaaes* nen o corpo 9 v. = **yllaes**.

Jllaaes 'ijares': llatejar os *jllaaes* 9 v.; os *jllaaes* do Cauallo 9 v.; premendo o uentre et os *jllaaes* rrigiamente 10 r.; jnchaço dos *jllaaes* 10 r.; se defera os *jllaaes* moito 12 r.; et nos *jllaaes* llateiar 14 r. = **yllaes**.

Jnchaço 'hinchazón': larda he huun *jnchaço* molle a maneira douo 5 v.; oua que quer dizer *jnchaço* molle 5 v.-6 r.; fazese ende *jnchaço* 7 r.; et aquell *jnchaço* ueen ao peito 7 r.; deçe o *jnchaço* aas pernas 7 v.; no çerco do *jnchaço* semesugas 8 r.; o *jnchaço* della se uolue en apostema 8 r.; uen do *jnchaço* da llandoa 8 v.; door do *jnchaço* das llandooas 8 v.; da gorosedoen et do *jnchaço* dellas 8 v.; sem outro *jnchaço* dos *jllaaes* 10 r.; Do *jnchaço* dos colloõs 10 v.; Remedio para o *Jnchaço* dos Colloõs 10 v.; pona nas tibias sobre llo *jnchaço* 11 r.; Se se faz o *jnchaço* dos colloos 11 r.; aduz asy *jnchaço* 12 r.; Do *jnchaço* dos ollos 14 v.; Remedio para o *jnchaço* dos ollos 14 v.; enfermidade de *jnchaço* ou de llandooas llongas 15 r.; se començan de *jnchaço* 15 v.; que cobra todo o *jnchaço* 15 v.; a podreen dese *jnchaço* 16 r.; o fundo do *jnchaço* 16 r.; cunsume o *jnchaço* do espiñaço 16 r.; que faz *jnchaço* grande 16 v.; geerese daquel *jnchaço* carnes podres 16 v.; dura moito este *jnchaço* 16 v.; se a danadura ou *jnchaço* se faz de ferida 18 v.; poeras primeiramente toda a danadura ou *jnchaço* 18 v.; pon este enprasto sobre llo *jnchaço* 18 v.; sobre llo *jnchaço* sobre dito 18 v.; como en seu lugar direy uurmo no *jnchaço* 18 v.; con fero caente ataa o fondo do *jnchaço* 18 v.; aquell *jnchaço* ceimeno 18 v.; se Começa en *jnchaço* 19 r.; sobre aquel callo ou *jnchaço* 19 r.; tirauan aquel *jnchaço* ou vixiga 20 r.; uen *jnchaço* duro 21 r.; Remedio contra o *jnchaço* das coxas 21 r.; deste desjuntamento uen *jnchaço* duro 21 r.; do qual *jnchaço* se faz o Cauallo prjgiçoso 21 r.; Remedio contra o *jnchaço* das coixas 21 r.; cobre todo o *jnchaço* da coixa 21 r.; a todo asanamento et *jnchaço* molle 21 v.; ameude sobre llo *jnchaço* 21 v.; et começase en *jnchaço* ou en calosidade 21 v.; **jnchaços** 'hinchazones': todos llos *jnchaços* das coxas 19 r. = **inchaço**.

Jnchada 'hinchada': toda a boca *jnchada* 15 r.; *jnchada* aquella ueea 21 r.; a coixa *jnchada* 21 v.; **jnchado** 'hinchado': Et esto asy *jnchado* 7 r.; deues a rraer arredor aquel lugar que for *jnchado* 8 r.; se ouer o paadal *jnchado* 15 r.; fageo rraer no lugar que for *jnchado* 15 v.; que era *jnchado* como vixiga 20 r.; reer o lugar *jnchado* et çercallo de semesugas 21 v.; ha todo o goto *jnchado* 26 r.; **jnchados** 'hinchados': os nares grandes et *jnchados* 5 r.; a cabeça et os ollos *jnchados* 26 r.

Jnchamento 'hinchamiento': se faz do *jnchamento* do corpo do Cauallo 13 r.

Jnchar 'hinchar': que faz *jnchar* as ueñas 9 v.; esto lle faz *jnchar* o corpo 9 v.; et faz *jnchar* os yllaes 10 r.; et faz *jnchar* a uixiga 10 r.; faz huun pouco *jnchar* os Colloos 10 r.; que os faz marauillosamente *jnchar* 10 v.; et fazelle *jnchar* os ollos 14 r.; Cuando uires *jnchar* o Cauallo 15 v.; faz *jnchar* as espadooas 16 v.; et fazennas *jnchar* 21 r.; *jnchar* a chaga darredor 23 r.; **se jnchar** 'si hinchare': *se jnchar* a coixa da dor do uerme 8 r.; et *se jnchar* o lugar 21 r.; **jncha** 'hincha': et aas uezes *jncha* toda 18 v.; **jncham** 'hinchan': non qeda de bullyr nelle *jncham* os ollos 9 v.; **jnchan** 'hinchan': *jnchan* os Colloos ao Cauallo 10 v.; non lle *jnchan* os jllaas 9 v.; coyxas do Cauallo *se jnchan* 21 r.; **jnchanlle** 'le hinchan': et *jnchanlle* as veñas 9 v.; **jnchanse** 'se hinchan': estas llandooas *jnchanse* 9 r.; **jncharen** 'hinchasen': creçeren ou *jncharen* enno peito 7 r.; **jnchase** 'se hincha': aquella llandooa *jnchase* 7 r.; et *jnchase* as uezes 8 v.; *Jnchase* todo o goto 8 v.; aas uezes *jnchase* toda a boca 15 r.

Jnchauaturis Lat. De *jnchauaturis* que non tangunt tuellom 6 v.; De *jnchauaturis* que rupunt corona pedis 6 v.

Jncrjnada 'inclinada': quando o Cauallo trouuer a cabeça *jncrjnada* 4 r.

Jnfirmitade 'enfermedad': ataa que da *jnfirmitade* seia saão 24 r.

Jnfustico 'enfermedad del caballo': agraueamento a que chama *Jnfustico* 12 r.; et atal door chama *Jnfustico* 12 r.

Jngarepto Lat. De llarda *jngarepto* 6 r.

Jngento 'unguento': se faça *jngento*, et de tal vngento poras 15 v. = **engento** / **jngento** / **jnguento** / **umgento** / **ungento** / **vngento**.

Jnguento 'unguento': o dito *jnguento* 20 v.

Jnsartillada 'desarticulada'?: qual o poder sofrer sobre lla juntura *jnsartillada* 21 r.

Jnsinança 'enseñanza': O terceiro da garda et da *jnsinança* 1 r.

Jnsinarey 'enseñaré': fazelle como che *jnsinarey* depois en seu lugar 8 r.

Jntrincados 'intrincados': nos llugarres neruossos et *jntrincados* de veas et darterias 22 v.

Jnuerno 'invierno': no tenpo do veraão hũa vez, enno estio outra, no outono outra, o *jnuerno* outra 3 v.; caualgem en el con sella ataa o tenpo de *jnuerno* 3 v.

Jspinaço 'espinazo': door do *jspinaço* que chama barrullo ou uerrez 17 r.

Juso 'yuso': quatro dentes da qeixada de *juso* 4 v.; ouuer mais llonga a qeixada de *juso* que a de suso 5 v.

Jxutas 'enjutas': et ellas *jxutas* 20 v.

L

Laã 'lana': molla hũa cuberta de *laã* et cubrio della 11 v.

Lagarto 'lagarto': door que chama llaçerto, que quer dizer *lagarto* 12 v.

Lagrimeganlle 'lagriméanle': *lagrimeganlle* os ollos 12 r.

Lança 'lanza': o Cauallo *lança* porllos nares toda a humidade da cabeza 13 v.; **lançaas** 'lánzalas': caenta enno fogo pedras, et *lançaas* so o uentre do Cauallo 12 r.; **lançalle** 'lánzale': et *lançalle* pouco de mel et dazeite 18 v.; **lançem** 'lancen': ante que nas chagas *lançem* poo deuennas llauar con vino 16 r.

Lançeta 'lanceta': a podreen dese jnchaço furaras con *lançeta* aguda et caente 16 r.; con hũa *lançeta*, escaruarena meudamente 19 r. = **llançeta**.

Landooas 'landres': as sobreditas *landooas* non menguaren 15 r. = **llandooas**.

Larda 'tumor': *larde* he huun jnchaço molle a maneira douo et aas uezes maior ou meor et naçe asy de dentro como de fora nas girretas 5 v.

Lardo 'lardo': *larde* do porco salpreso 13 r.; do *larde* salgado ligeiramente 13 r.; coito con *larde* 13 r.

Lateianlle 'látenle': sopra moito porllos nares et ferenlle ou *lateianlle* os jllaes 11 v.

Lauando 'lavando': *lauando* ante as chagas con vjno ou con vinagre caente 16 r.; **lauandoas** 'lavándolas': *lauandoas* ante esas chagas con vino tibyo 15 v.

Lauaren 'lavar': dalle apetito de comer *lauaren* ameude con sal et con vino a boca de dentro 3 r.

Lebore 'liebre': mesturalle moitos dos cabellos da *lebore* 8 v.

Lega 'liga': *lega* prjmeiramente na coyxa do Cauallo que for jnchada aquella ueea que chaman mestra 21 r.; **legao** 'lígalo, átaló': ao longo do nerueo que he jnchado et *legao* moy ben 19 v.; apretaa ben con huun pano de lino et *legao* ben 25 r.; **legen** 'liguen': *legen* con corda a uea mestra da coixa 20 v.

Leite 'leche': he avondado de *leite* et deruas 1 r.

Leixa 'deja': et non *leixa* soldar a chaga 24 r.; **leixao** 'déjalo': et *leixao* tanto cozer sobre llo fogo que se faça del caruões 12 v.; et *leixao* andar solto a paçer aa sa vontade erua 13 v.; **leixen** 'dejen': non *leixen* asaz furados asy como uixigas pecenas 7 v.; **leixo** 'déjalo': et *leixo* estar liado por tres dias 19 r.

Lengoa 'lengua': ao llongo da *lengoa* 15 v. =

Lengooa 'lengua': Curada a door curar san as huçeras da *lengooa* 15 v.; Et esta door faz danaduras et vuçara na *lengooa*. Et podese esta door ligeiramente conoçer na *lengooa* danada 23 v. = **lingua**.

Lentisco 'lentisco': fage anel de *lentisco* 12 v.; poo da murta ou do *lentisco* ou da galla 16 r. = **llentisco**.

Leue 'lleve': no tempo caente *Leue* o Cauallo cuberta de lino por rrazon das moscas 3 r.

Leue 'leve': metam lle o freão das uarras, que he mais *leue* 4 v.

Leuemente 'levemente': con corda de llãã grossa *leuemente* et mansamente 1 v.; et geeranse y *leuemente* doorres 2 v.; leuantao *leuemente* 14 v.

Leure 'liebre': Para esto ual moito o *olio* de leure 14 r.

Liada 'liada': hũa peça de pano *liada* na cabeza 14 r.; **liado** 'liado': et leixo estar *liado* por tres días 19 r.; **liados** 'liados': ben *liados* des a mañaa ataa aa Noyte 25 r.

Liar 'liar, atar': se non deue a *liar* nen qeimar 20 v.; **lialla** 'liarla, atarla': et *lialla* con fyo do sirgo 8 v.; **liallo as** 'lo liarás, lo atarás': et *liallo as* moy ben ao llongo do nerueo 19 v.; **liao** 'líalo, átaló': et *liao* moy ben 10 v.

Lias 'lías': senpre as *lias* das qeimaduras se deuen fazer altas 19 r.

Ligeira 'ligerá': a llãã he mais *ligeira* que o llino 1 v.; a cabeza *ligeira* et conui-niuelmente longa 5 r.; **ligeiras** 'ligeras': queixadas bem *ligeiras* et ben seqas 5 r.; **ligeiro** 'ligeró': freeo mais fraco et mais *ligeiro* 3 v.; tal freño he ao Cauallo mais *ligeiro* dos outros 4 r.; destar *ligeiro* et mansamente para o mellor custumar 4 v.; tanto sera mais *ligeiro* et mais corredor 5 r.; **ligeiros** 'ligeros': lle faran o collo et a cabeza seer mais *ligeiros* 2 v.

Ligeiramente 'ligeramente': podese perder por moitas doores *ligeiramente* 2 v.; caente ou surento *ligeiramente* arrefeçe 3 v.; trotar ben et *ligeiramente* ao destro et ao seestro 3 v.; poderseya de depois *ligeiramente* fazer rreuellador 3 v.-4 r.; et mellor et mais *ligeiramente* se uoluera ao destro 4 r.; a qual door auen *ligeiramente* ao Cauallo 11 v.; mais *ligeiramente* saar 12 r.; lardo salgado *ligeiramente* 13 r.; no estamago mais *ligeiramente* 13 v.; mellor et mais *ligeiramente* por rrazon do paçer 13 v.; humores fryos et non *ligeiramente* 13 v.; esto uen *ligeiramente* quando 14 r.; ca mays *ligeiramente* se pode curar o cançer por ellas 22 v.; pero *ligeiramente* uen do huso dandar por agoa lixosa 23 v.; podese esta door *ligeiramente* conoçer na lengooa danada 23 v.; *ligeiramente* se podem curar se foren linpas 24 v.; mellor et mays *ligeiramente* por hu as tallar quiseren 25 r. = **lligeiramente** =

Ligeiramente 'ligeramente': pode *ligeiramente* moito mais arrefeçer 3 r.

Lija 'lía, ata': et ponlle ençima como enprasto a sustança que ende fiçar et *lija* con huun pano et con corda et tenaa de día et de Noite 20 r.

Lilio 'lirio': o maluisco et a Rayz do *lilio* et a Rayz do teixo 19 r.

Linaça 'linaza': alfforua et a *linaça* et esquilla 19 v.

Linas 'líneas': fazendo en anbos duas *linas* en maneira de cruz 12 r.

Lineij Lat. fage enprasto da alforua et da semente *lineij* et da çebolla albarrãa 21 r.

Lingoa 'lengua': saara da *lingoa* 24 r. = **lengoa** / **lengooa** / **llengoa**.

Lino 'lino': Leue o Cauallo cuberta de *lino* por rrazon das moscas 3 r.; llegena con pano de *lino* ou de llãa 7 v.; en hũa peça de pano de *lino* lliado 14 r.; pono en pano de *lino* ancho de quatro dedos 14 v.; coiro ou o feltro ceimado ou *lino* podre 16 r.; apretaa ben con huun pano de *lino* 25 r. = **liño** / **lyno**.

Linpa 'limpia': coze todo con agooa en olla *linpa* 10 r.; **linpas** 'limpias': ligeiramente se podem curar se foren *linpas* et ben aparelladas 24 v.; **linpo** 'limpio': llançena en Corno de boy *linpo* 11 v.

Linpase 'se limpia': *linpase* o cerebro marauillosamente 14 r.

Liño 'lino': pono tibio con pano de *liño* como enprasto 18 v. = **lino** / **lyno** / **llino**.

Lisionibus lat. De omnibus *lisionibus* ungularum 6 v.

Liuaamente 'livianamente': deuenno tanger con a maõ por todos llos nebros *liuaamente* et mansamente 2 r.

Liurando 'librando': et *liurando* ende conuinyuelmente o sange 20 v.

Liurar 'librar': depois que o Cauallo esterocar et *liurar* o uentre 13 r.; et por tal maneira se poderya *liurar* 14 v.; et depois que se *liurar* filla boõa contya de sal et do saro da Cuba 15 r.; et que se posa *liurar* por y todo aquel mal 16 r.; para se *liurar* ende aquel mal 18 v.; çercallo de semesugas para *liurar* ende o sange que y ha 21 v.; **liurar sa** 'se librará': *liurar sa* mellor et mais ligeiramente por rrazon do paçer das eruas 13 v.; **liurarsa** 'se librará': et do moito espirar *liurarsa* o Celebro 14 v.; **liura** 'libra': andando o Cauallo solto *liura* mellor os tripas et o uentre 13 v.; **liurara** 'librará': et asy se *liurara* husando das cousas sobreditas 15 r.; **liurare** 'librarse': para se *liurare* por y os omores que y corren 23 v.; **liuraren** 'librarse': por se *liuraren* os omorres 19 v.; para se *liuraren* por y aquellos humorres que deçeren aa door 25 v.; **liurase** 'librase': *liurase* o uentre en tal maneira 13 r.; **liure** 'libre': ataa que se *liure* o uentre daquello 13 r.

Liure 'libre': ataa que seia *liure* et saõ da dita door 10 r.; por tal cura gardaren o Cauallo sera *liure* et saõ 24 r.

Liuredoen 'libertad': camjño de *liuredoen* 14 v. =

Liureduuen 'libertad': uiuer *liureduuen* 1 v. =

Livreduen 'libertad': ca o aar et *livreduen* 1 v.

Lixo 'porquería': fazeo esterocar huun *lixo* que semella domen 12 v.; que *lixo* nen podreen nenhũa non posa ficar na chaga 24 v.; gardena da agoa et de *lixo* et garira 24 v.; a besta que for encrauada dagoa et do *lixo* 25 r.

Lixosa 'sucia': do huso dandar por agoa *lixosa* 23 v.

Lo 'el': por *lo* apretamento da huña 25 r. = **por llo**.

Logar 'lugar': noiosa door porque o *logar* hu se gera et cria he neruosso 22 r.

Logo 'luego': deuen *logo* cubrir a cabeça 13 v. = **llogo**.

Longa 'larga': conuiniuelmente *longa* 5 r.; **longo** 'largo': ha o moso mais *longo* que os outros 4 r.; faz cristel de huun canudo *longo* et groso 10 r.; fendelle as uentaas ao *longo* 12 r.; seia tan *longo* que atanga de hũa trincheira aa outra 14 v.; ao *longo* et ao traues 19 r.; ao *longo* do nerueo 19 v.; queime ao *longo* et ao traueso 20 r.

Louro 'laurel': con olio de *louro* 14 v.

Lubis Lat. De malle ferrutis et *lubis* 6 r.

Lugar 'lugar': *lugar* caente 8 v.; (2) 12 r.; *lugar* da door 18 r.; 19 v.; *lugar* dilicado 18 v.; *lugar* doente 18 r.; 18 v.; 21 r.; *lugar* duro 18 v.; 19 r.; 20 v.; 23 r.; *lugar* frio 7 v.; *lugar* fryo 11 r.; 12 r.; alguun *lugar* 16 r.; 18 v.; 19 r.; 20 v.; 22 r.; aquel *lugar* 10 v.; 16 r.; (2) 19 r.; 20 r.; 20 v.; aquell *lugar* 18 v.; 20 r.; aquelle *lugar* 21 v.; aqel *lugar* 8 r.; duun *lugar* para outro 4 r.; de huun *lugar* para outro 13 v.; en *lugar* 1 v.; 11 r.; naqel *lugar* 12 r.; no *lugar* 15 v.; 16 r.; 23 v.; o *lugar* 18 r.; 21 r.; 21 v.; outro

lugar 22 r.; (2) 23 v.; seu *lugar* 8 r.; 11 r.; 15 v.; 18 v.; (2) 21 r.; **lugares** 'lugares': por moitos *lugares* para sairen 7 r.; fazer en taes *lugares* talladuras 22 v. =

Lugarres 'lugares': nos *lugarres* carnosos 22 v.; 23 r.

Lyno 'lino': hũa peça de pano de *lyno* 15 v.; en pano de *lyno* ao longo do nerueo 19 v. = **lino** / **liño**.

Lyure 'libre': ataa que seia *lyure* de todo 11 r.

LL

Lla 'la': *rrenouar lla meezjna* 16 v.; **por lla** 'por la': *por lla* *secura da palla* 2 v.; *por lla gran magreduen* 2 v.; *por lla gran caentura* 3 r.; *por lla mañaa* 3 r.; 3 v.; *por lla mañan* 4 v.; *por lla sangrya* 7 v.; *por lla uerdura* 10 v.; *por lla Coroña do pee* 22 r.; **sobre lla** 'sobre la': *sobre lla parte deanteira* 2 v.; *sobre lla chaga* 7 v.; (2) 21 v.; *sobre lla ueña* 8 v.; *sobre lla door* 16 r.; *sobre lla parte pustrumeira* 17 v.; *sobre lla anca* 18 r.; *sobre lla juntura* (2) 21 r.; *sobre lla coroa do pee* 21 v.; *sobre lla corroña do pee* 24 r.; *sobre lla solla do pee* (2) 25 r.

Lla 'se la': he mester de *lla* *acoreren cedo* 8 r.; tanto que *lla* *llançares tapalle* o *Cuu con estopa* 10 r.; non *lla* *tollas ataa que caya de seu* 18 r.

Llaa 'lana': con *llaa* *caente* 13 v. = **laã**.

Llaã 'lana': et tena os ollos de *llaã* 2 r.; *cabeça cuberta senpre con pano de llaã* 14 r. = **laã**.

Llãa 'lana': pano de lino ou de *llãa* 7 v.; et *cubrillas a cabeça con llãa* 8 v.; *Cubri o Cauallo de hũa cuberta de llãa* 12 r. =

Llãã 'lana': con *corda de llãã* *grosa* 1 v.; porque a *llãã* he mais *ligeira* que o *llino* 1 v.; *deue tẽer cuberta de llãã* 3 r.

Llaçerto 'enfermedad del caballo': *door que chama llaçerto*, que quer dizer *lagarto* 12 v.

Llado 'lado': et a de *llado* de dentro ou de fora 19 v.; et de cada *llado* *entricado* 22 r.; et aas *uezes a de llado a fendedura* 23 r. = **lado**.

Llagartixas 'lagartijas': tres *cabeças de llagartixas pisadas* 21 v.

Llagarto 'lagarto': *mesturado con esterco de llagarto mudo en poo* 15 r.

Llagrimeiar 'lagrimear': aas *uezes llagrimeiar* 14 r.; *fazenos llagrimeiar* 14 v.; **llagrimeia** 'lagrimea': *ollo que llagrimeia* 14 v.

Llamas 'lamas': *anda amyude por agoa et por llamas* 22 r.

Llançar 'lanzar': para lle *llançar* *fora das entradayas* 12 v.; **llança** 'lanza': et *llança* y das *Semeñas do trigo* 10 r.; et *llança* *sobre aquellas pedras agooa caente* 12 r.; *llança* *esta decauçon* 12 v.-13 r.; *llança* *orio inteiro* 13 v.; *llogo llança* *por çima asaz* 18 r.; et *llança* *os sospiros dos narizes* 26 r.; *llança* *por llos nares vmores* 26 r.; que todo nos *llança* *fora a pouco tenpo* 26 r.; et *llança* *aas costas as orellas frias* 26

r.; et con soo *llança* et rreçebe o aar porlos nares 26 r.; **llançalle** 'lánzale': et *llança-lle* por aquel cristel aquella decauçon 10 r.; et *llançalle* nos ollos sutilmente 14 v.; *llançalle* aquel poo 22 r.; **llançaren** 'lanzaren': see o Cauallo *llançaren* en alguun lugar con egooa 10 v.; **llançao** 'lánzalo': et *llançao* nos ollos deste poo 15 r.; **llançares** 'lanzares': et tanto que lla *llançares* 10 r.; **llançauan** 'lanzaban': et *llançauan* dentro rrosalgar 20 r.; **llançe** 'lance': esterqe ou *llançe* fora 10 r.; **llançena** 'láncen-la': *llançena* en Corno de boy 11 v.; **llançenlle** 'láncenle': *llançenlle* o poo do Rosalgar 7 v.; *llançenlle* duas uezes no dia 8 r.; et *llançenlle* pedras ou seixos 11 r.

Llançeta 'lanceta': fendendo o llugar con *llançeta* feruente 9 r.; fende o paadal ao llongo con *llançeta* ben aguda 15 r.; fendian con *llançeta* aquell lugar 20 r. = **lançeta**.

Llandoa 'landre': se a *llandoa* ouuer uerme 7 v.; do jnchaço da *llandoa*. Et quando uires esta *llandoa* creçer 8 v.; **llandoas** 'landres': sobeieduens de carne ou de *llandoas* 5 v.; quando as *llandoas* engrosaren 8 v.; se as ditas *llandoas* non mingaren 8 v.; Quando as ditas *llandoas* creçeren 9 r.; furando aquellas *llandoas* 14 r.

Llandooa 'landre': hũa *llandooa* que am os Cauallos naturalmente 7 r.; chege aa *llandooa* ou ao uerme 7 v.; a *llandooa* ou o uerme tiraren 7 v.; **llandooas** 'landres': son chamadas *llandooas* o serosullas que dizen porcas 5 v.; jnchaço das *llandooas* 8 v.; outras *llandooas* 8 v.; 9 r.; de *llandooas* llongas en maneira de amendoas 15 r. = **landooas**.

Llarda: 'enfermedad del caballo': enfermidade na çernella a que chaman *llarda* et con outra a que chaman gralla 5 v.; De *llarda* jngarepto 6 r. = **Larda**.

Llargandooa 'alargándola': cauando a huña ao llongo et llargandooa arredor da chaga 24 v.

Llas 'las': anbas *llas* 7 r.; 8 r.; (2) 9 r.; 14 v.; danbas *llas* (2) 11 r.; 15 r.; por *llas* 7 v.; 11 r.; sobre *llas* 11 v.; 13 r.; 16 v.; 17 v.; todas *llas* (3) 1 r.; (2) 6 r.; 10 v.; 15 v.; 17 v.; 18 r.; 19 r.; 21 r.; (2) 24 v.; 26 r.

Llas 'le has': poer *llas* as asy como da primeira 10 v.; dar *llas* este beberage 13 r.; meter *llas* sedenos 14 r.; toler *llas* este enprasto 19 v.

Llas 'se las': que *llas* meteren 7 r.; que *llas* corran 7 r.; que *llas* sacaren 9 r.

Llateiar 'latir': fazelle jnchar os ollos et aas uezes llagrimieiar, et nos jllaes *llateiar* 14 r. =

Llatejar 'latir': faz jnchar o corpo et *llatejar* os jllaes 9 v.; faz lle a mehude feryr os jllaes et *llatejar* 10 r.

Llauada 'lavada': toda *llauada* primeiramente a chaga 16 v.; *llauada* ha chaga ante con vinagre forte 24 v.

Llauando 'lavando': *llauando* ante a chaga con vinagre 16 v.; **llauandoas** 'lavándolas': *llauandoas* ante as danadurras con ujno feruente 20 v. = **lauando** / **lauandoas**.

Llauandoo 'lavándolo': *llauandoo* ante con vinagre forte 23 r.

Llaua. Cf. **LLauar.**

Llauar 'lavar': non lle deuen a acorrer nen a *llauar* estas sedas 7 r.; deuenas *llauar* con vino ou con vinagre caente 16 r.; **llaua** 'lava': et *llaua* as chagas con viño caente 7 v.; *llaua* as chagas con sal et con saro de Cuba 15 r.; et daquel caldo *llaua* as junturas danadas 20 r.; et *llaua* as gretas con vjno caente 20 v.; mays *llaua* ante a chaga con vinagre forte 22 r.; *llaua* a chaga con vinagre forte 22 v.; *llaua* a chaga con vinagre ou con vjno caente 24 r.; **llauellas** 'láveselas': corranlle as sedas et *llauellas* 7 v.; **llauen** 'laven': ante que llas corran nen *llauen* deuen a causalgar no Cauallo 7 r.; des ally adeante *llauen* con o uyño caente as chagas 7 v.; depois *llauen* con agoa caente a door et a juntura 20 r.; *llauen* con uinagre a encraadura 24 v.; **llauenlle** 'lávenle': et *llauenlle* estas sedas duas ou tres veces no día 7 r.

Lle 'le': que *lle* (2) 2 r.; (2) 4 v.; 5 v.; 6 r.; 10 r.; 12 r.; (2) 16 r.; (2) 17 r.; 18 v.; 20 v.; (3) 25 v.; deuen *lle* 2 r.; 2 v.; 3 v.; 23 v.; menos *lle* poderan 2 r.; *lle* faran o collo 2 v.; *lle* fazer 3 r.; 12 v.; *lle* meos mal fezeren 3 v.; por vu *lle* prouger 3 v.; *lle* meta freo 4 r.; metam *lle* o freño 4 v.; se *lle* 4 v.; 11 r.; 14 r.; 20 r.; *lle* he contraria 5 r.; metan *lle* 7 r.; non *lle* 7 r.; 9 v.; 15 r.; 15 v.; 16 v.; 17 v.; 25 r.; 26 r.; esta cura *lle* façan 7 v.; quando *lle* 7 v.; 15 v.; para *lle* tiraren 8 r.; *lle* faras 9 r.; 22 r.; 24 v.; *lle* faz 9 v.; 10 r.; faz *lle* 10 r.; como *lle* conuen 11 v.; *lle* enmagrenta 12 v.; para *lle* llançar 12 v.; adur *lle* ficara 13 r.; deues *lle* 13 v.; non *lle* deites del moito 15 r.; *lle* deuen 15 v.; *lle* mudaras 18 v.; 19 v.; acorrer *lle* as llogo 19 r.; esto *lle* rrenouen 21 r.; asaz *lle* val 21 v.; chaman *lle* 23 r.; et *lle* llogo non acorreren 23 v.; esto *lle* ponan 23 v.; *lle* seera perigoo 25 r.; *lle* chaman 25 r.; de *lle* poer 25 v.; segun que *lle* for a danadura 25 v.; **lles** 'les': et *lles* meteren dentro na chaga seuo 24 v.

Llega 'liga': et coseeo ou o *llega* sobre lla chaga en gisa que non caya ende o Rosalgar 7 v.; **llegaas** 'lígalas': *llegaas* sobre lla chaga 21 v.; **llegallo** 'lígallo': et *llegallo* moy bem 21 v.; **llegally** 'lígale': et *llegally* o cabo della na rrayz do rrabo 9 v.; **llegao** 'lígallo': *llegao* a cabeza 14 r.; **llegem** 'liguen': et *llegem* o pee danado con huun pano 24 v.; **llegena** 'líguenla': *llegena* con pano de lino ou de llãa 7 v.; **llegenlle** 'líguenle': et *llegenlle* o freeo en lugar alto 11 r.; **llegeno** 'líguenlo': et *llegeno* ben 23 v.

Lleite 'leche': mays *lleite* et mellor dara ao fillo 1 r.; seuo ou çera ou *lleite* ou outra gousa 24 v. = **leite**.

Lleix 'deja': *lleix* o Cauallo auer sede 9 v.

Lleixallo 'déjaselo': *lleixallo* y seer por alguun tenpo 21 v.; **lleixan** 'dejan': non *lleixan* de causalgar en el 22 r.; **lleixasem** 'dejasen': que lle *lleixasem* soldar as chagas 4 v.; **lleyxes** 'dejes': non o *lleyxes* comer nen beber 9 v.; **lleixo** 'déjalo': asy *lleixo* teer y aquella decauçon arredor da juntura 20 r.

Llengoa 'lengua': a outra parte da *llengoa* 15 v.; algũa parte da *llengoa* 15 v.; danamento da *llengoa* 15 v. =

Llengooa 'língua': nas ueñas de soo a *llengooa* 15 r.; danamento da *llengooa* 15 r.; Danase a *llengooa* 15 r.; se se dana a *llengooa* 15 r.; trespase a *llengooa* 15 r. = **Lengoa / lengoa / lingoa**.

Llentisco 'lentisco': o poo dagalla et da murta et do *llentisco* 24 v. = **lentisco**.

Lles 'les': et *lles* meteren dentro na chaga seuo 24 v.

Llesionum Lat. De nominibus engrituduum et *llesionum* naturalium et accidentalium 6 r.

Llesmez 'babosas': con as *llesmez* et con manteyga rretuda desuu 19 v.; Para esto ual as *llesmez* pisadas et amasadas con manteyga 21 v.

Lleuandoo 'llevándolo': afaagandoo et *lleuandoo* porllos ditos llugares 4 v.; **lleuandooas** 'llevándolas': *lleuandooas* a mjude como conuen 18 r.

Lleuar 'llevar': deuenno *lleuar* mansamente 2 r.; **lleuenno** 'llévenlo': *lleuenno* en pequeno paso contra llugares montossos 10 r.

Lleues 'leves': deuen os canellos das ferraduras seer estreitos et *lleues* 3 r.

Lleuemente 'levemente': espargese por el *lleuemente* 10 v.; metello *lleuemente* dentro nos Nares 14 r.; quanto *lleuemente* poder yr 14 r.; que se desaprendam de seu *lleuemente* 17 v. =

Lleuiamente 'levemente': ataa que se el non tire *lleuiamente* de seu 17 v.

Lleyxes 'dejes': non o *lleyxes* comer nen beber 9 v.

Lliada 'ligada': carueea *lliada* no freeo 14 r.; **lliado** 'ligado': quanto menos for *lliado* 2 r.; *lliado* nos mosos do freño 14 r.

Lliaduras 'ligaduras': as *lliaduras* que lle fazen para o domaren 2 r.

Lliar 'ligar': see a non poder *lliar* por Razo 8 v.

Lligeira 'ligera': se faz mais *lligeira* para enfrear 4 v.; **lligeiras** 'ligeras': quanto as ferraduras mais *lligeiras* foren 3 r.; **lligeiro** 'ligero': see o freeo for *lligeiro* et conui-niuel 4 v.

Lligeiramente 'ligeramente': *lligeiramente* poderya pirigar 1 v.; alçara os pees mais *lligeiramente* 3 r.; poderiase perder ende o Cauallo *lligeiramente* 8 r.; deçen aos pees et as huñas *lligeiramente* 11 r.; que *lligeiramente* a posa topyr 11 v.; pellem *lligeiramente* os cabellos 20 r.; *lligeiramente* se uolue en fistolla 22 v.; uen *lligeiramente* dos maaos humorres 23 v. = **ligeiramente / ligeiramente**.

Lligitimamente 'legítimamente': et *lligitimamente* en algũia parte do corpo se poderya danar 1 v.

Llino 'lino': he mais ligeira que o *llino* 1 v.; en cabresto de *llino* 1 v.; fumo do pano do *llino* queimado 14 r.; en pano de *llino* 17 v. = **lino / liño / lyno**.

Llinpas 'limpias': as coixas som *llinpas* de magooas 1 v.; **llinpo** 'limpio': o llugar hu esteuer Seia *llinpo* 2 r.; en vidraça ou en outro vaso *llinpo* 10 r.; gardena en uaso *llinpo* 11 v.

Llisione Lat. Jtem De *llisione* anque. Jtem De *llisione* spatule. Jtem De *llisione* falçis 6 r.; **llisionibus**. Lat. De *llisionibus* crurum 6 r.

Lliuremente 'libremente': perteeçen mais *lliuremente* a verdade 1 r.

Llo 'el': con *llo* 17 v.; por *llo* 3 r.; 13 r.; 20 r.; (2) 25 v.; 26 r.; sobre *llo* 5 v.; 11 r.; 12 v.; 15 v.; 16 v.; (2) 17 v.; 18 v.; 21 v.; 22 r.; 22 v.; 24 r.; 25 r.; 26 r.; *sobrello* 21 v.; *sobro llo* 19 v.

Llo 'se lo': et deuen *llo* vntar 3 v.; non *llo* deuen mudar 4 v.; se *llo* çedo non acorreren 9 r.; depois que *llo* deitaren 14 r.; se *llo* poseren 16 v.; non *llo* tollam 17 v.; sse *llo* posseres 25 v.

Llogo 'luego': deuen *llogo* sangrar 7 r.; deuenlle a acorrer *llogo* 8 v.; *llogo* poras cordas de sedas 8 v.; traua dellas *llogo* 9 r.; sangrao *llogo* da uêea 9 v.; caualga *llogo* en el 9 v.; *llogo* uerra a fazer ourina 10 v.; uoluan *llogo* a seu lugar 11 r.; dalle *llogo* a beber 11 r.; *llogo* sera saão 12 v.; tiralle *llogo* a sella 13 v.; tirallo ende *llogo* 14 r.; sangrao *llogo* 15 r.; deuen *llogo* esto rraer 16 r.; *llogo* llança por çima 18 r.; acorrer lle as *llogo* 19 r.; rraeras *llogo* aquel callo 19 r.; que *llogo* corren ao lugar da door 19 v.; lle *llogo* non acorreren 23 v.; uerra *llogo* aos outros 23 v.; tallaras *llogo* con grossa 24 r.; desollem *llogo* a huña 25 v. = **logo**.

Llonbos 'lomos': *llonbos* rredondos 5 r.; Da door dos *llonbos* 17 r.; doores dos *llonbos* 17 r.; nerueos dos *llonbos* 17 r.; as doorres dos *llonbos* 17 v.; os *llonbos* ou as rrens 17 v.; cubrir os *llonbos* 17 v.; sobre llos *llonbos* 17 v.; con fero feruente os *llonbos* 17 v.; soldan as rreens et os *llonbos* 17 v.

Llonga 'larga': a hũa *llonga* 4 r.; Nadiga ancha et *llonga* 5 r.; mais *llonga* a qeixada 5 v.; seda *llonga* 22 r.; **llongas** 'largas': ancas *llongas* et tendudas 5 r.; llandooas *llongas* 15 r.; **llongo** 'largo': ao *llongo* (2) 7 v.; 9 r.; 15 r.; 15 v.; 17 v.; 18 r.; (2) 19 v.; 20 r.; 24 v.; por *llongo* tempo 5 r.; 7 r.; grande et *llongo* 5 r.; collo *llongo* 5 r.; moi *llongo* 5 v.; de *llongo* 17 v.

Llonge 'a lo lejos': estercar a *llonge* 13 v.

Llos 'se los': deuen *llos* aa myude alçar 2 r.

Llos 'los': por *llos* (2) 8 r.; (2) 11 v.; 22 v.; 26 r.; sobre *llos* 5 r.; 6 r.; 17 v.; 20 v.; 23 v.; todos *llos* (3) 2 r.; 4 v.; 10 v.; 19 r.; 20 r.; 22 v.

Llouuadeiro 'laudable': he sobre todos outros *llouuadeiro* 5 r.

Llouuo 'alabo': *llouuo* mays para matar a seda o vngento 23 v.

Llugar 'lugar': *llugar* caente 9 v.; 13 v.; por *llugar* chãao 3 v.; 4 v.; *llugar* danado 18 r.; *llugar* da door 8 v.; 17 r.; *llugar* doente 18 r.; *llugar* duro 18 r.; 25 v.; *llugar* fryo 8 r.; 8 v.; *llugar* hu 1 v.; (2) 2 r.; 7 v.; 22 r.; alguun *llugar* 22 r.; aquel *llugar* 20 r.; bom *llugar* 1 v.; naquell *llugar* 22 r.; no *llugar* 22 r.; o *llugar* 2 r.; 7 v.; qualquer *llugar* 9 r.; *sobrello llugar* 21 v.; tal *llugar* 1 v.; **llugares** 'lugares': *llugares* frios 3 r.; pollos outros *llugares* 3 v.; por *llugares* asperos 3 v.; porllos ditos *llugares* 4 v.; porllos *llugares* sobreditos 3 v.; pollos ditos *llugares* 3 v.; por moitos *llugares* 7 r.; contra *llugares* montossos 10 r. =

Llugarres 'lugares': por *llugarres* espantosos 1 v.; por *llugarres* chaãos 3 v.; por aquelles *llugarres* 7 r.; contra *llugarres* montosos 9 v.; nos *llugarres* neruossos 22 v.; por *llugarres* montossos 25 v.

Lluz 'luz': des a *lluz* ataa ora de terça 3 v.

Llyurar se ha 'se librará': *llyurar se ha* por aquelles llugarres 7 r.

Llyar 'liar, atar': que o deuen *llyar* 1 v.; **llyallo** 'líaselo, átaselo': et *llyallo* et *apertallo* ben 22 v.

M

Maa 'mala': pello preemento da *maa* sella 15 v.; ven da sella que he *maa* 16 v.; por rrazon da *maa* estada 22 r.; por negligencya ou por *maa* garda 24 r.

Maa 'mal, enfermidad': que chama o *maao* polinise 15 r.; que chama *maao* polinisi 15 v.

Maão 'mano': tanger con a *maão* por todos llos nebros 2 r.; traga na *maão* a rredeña testa 4 r.; estrepe que entra na *maão* 21 v.; **maños** 'manos': se non espante ao tangemento das *maños* 2 r.; deuenta apertar das *maños* 8 v.; se vntaren as *maños* dazeite 10 v.; con os pees et con as *maños* 11 r.; nos pees et nas *maños* 11 v.; metendo en ellas os pees ou as *maños* 18 r.

Maça 'masa': mete esta *maça* no fogo 7 v.; estendam esta *maça* torra en pano de lino 17 v.

Macho 'macho': o ençenço *macho* 17 v.; o ençenço branco que chaman *macho* 18 r.; confeçon do ençenço *macho* branco 23 v.

Madeiro 'madero': escadeña de *madeiro* 21 v.

Madre 'madre': no ventre da *madre* 1 r.; se con sa *madre* andar 1 v.; uen esta door do padre ou da *madre* 5 v.

Maestrya 'maestría': para domar o Cauallo esta he a *maestrya* et Sabedorya 2 r.

Magna Lat. De *magna* crepaçia que chama seda 22 r.

Magooas 'magulladuras': as coixas som llinpas de *magooas* 1 v.

Magra 'magra': non deue de seer moy grosa nen moy *magra* 1 r.; se for moy *magra* 1 r.; **magro** 'magro': naçerya *magro* et fraço 1 v.; Se for moy *magro* desfalleçera en el a força 2 v.; se poden mostrar et conoçer no Cauallo *magro* 5 v.; see o Cauallo for nouo ou *magro* 11 r.

Magreduen 'delgadez, magrez': por rrazon de gran *magreduen* 1 r.; força por lla gran *magreduen* 2 v.

Magridade 'delgadez, magrez': uen da *magridade* prollongada 12 v.

Maior 'mayor': Se faz *maior* et mays forte 3 r.; et aas uezes *maior* ou meor 5 v.; aas uezes et *maior* et menor 6 r.; auer de noite *maior* folgança 7 v.

Mais 'más': *mais* a meude 5 r.; *mais* abertamente 4 r.; 5 v.; *mais* adestro 3 v.; *mais* ao seestro 3 v.; *mais* apostamente 3 v.; *mais* asperos 4 r.; *mais* corredor 5 r.; *mais* craramente 4 r.; *mais* cruu 4 r.; *mais* cunprjdamente 1 r.; *mais* curta 3 v.; *mais* çedo 3 r.; 4 v.; 18 r.; *mais* chaamente 2 r.; *mais* chegadas 15 v.; *mais* dereita 5 v.; *mais* duras 1

v.; 3 r.; *mais* estreito 3 r.; *mais* et mēos 5 v.; *mais* forte (3) 4 r.; 22 v.; *mais* fortes 1 r.; 1 v.; 2 v.; 4 r.; *mais* fraco 3 v.; *mais* fraqas 3 r.; *mais* fremosamente 3 v.; 4 r.; *mais* frya 3 r.; *mais* fryo 3 r.; *mais* grandes 1 r.; *mais* grosa 9 v.; *mais* grosso 1 r.; *mais* grosos 1 v.; *mais* husador 2 v.; *mais* leue 4 v.; *mais* ligeira 1 v.; *mais* ligeiramente 4 r.; 12 r.; (2) 13 v.; *mais* ligeiro 3 v.; 4 r.; 5 r.; *mais* ligeiros 2 v.; *mais* longo 4 r.; *mais* lligeira 4 v.; *mais* lligeiras 3 r.; *mais* lligeiramente 3 r.; *mais* lliuremente 1 r.; *mais* llonga 5 v.; *mais* mansamente 16 r.; *mais* Nouo 3 r.; *mais* ou menos 9 r.; *mais* perigossas 15 v.; *mais* perto 4 r.; *mais* que 3 r.; (2) 8 v.; 9 r.; 9 v.; 13 v.; 16 r.; *mais* rramamente 14 r.; *mais* rrigiamente 3 v.; *mais* saaõ (2) 3 v.; *mais* saaos 2 r.; *mais* sãamente 2 r.; *mais* seguramente 2 r.; *mais* seguro 3 v.; 4 r.; *mais* sem afam 1 r.; *mais* tendudo 4 r.; *mais* tesa 2 v.; 3 r.; 11 r.; *mais* testas 1 r.; *mais* ual 16 v.; *mais* verdadeiramente 5 v.; *mais* vusado 4 r.; De *mais* (2) 2 v.; 5 v.; 13 r.; Et *mais* 19 v.; engrosara *mais* 2 v.; folgar *mais* 9 v.; moito *mais* 3 r.; non *mais* 1 v.; ou *mais* 4 v.; 9 r.; 13 r.; quanto *mais* 5 r.; 8 r.; sera *mais* 2 v.; 5 r.; tenda *mais* 4 v.; hu *mais* pender 16 v.; ual *mais* 3 r.; por y *mais* 4 v. = **mays**.

Mais 'pero, sino': *mais* alto pouco 5 r.; *mais* antre anbos 2 v.; *mais* como tenduda 5 r.; *mais* deue seer 1 r.; *mais* deuen no 3 r.; 4 r.; *mais* faz as carnes tesas 2 v.; *mais* ontre anbas 4 v.; *mais* parenno en lugar fryo 11 r.; *mais* prestalles 11 v. = **mays**.

Mal 'mal, enfermedad': aquel *mal* 16 r. = **mall / mao**.

Mal 'mal': agoamento *mal* curado 25 v.; *mal* curados 22 v.; he *mal* enfermo 26 r.; come *mal* 8 v.; meos *mal* fezeren 3 v.; moy *mal* 11 r.; 25 r.; a trage *mal* 22 r. = **mall**.

Mal de boca 'enfermedad del caballo': et chama a esta enfermidade *mal de boca* 15 r.

Mal ferruto 'enfermedad del caballo': enfermidade que chama *mal ferruto* 17 r.; a esta enfermidade chama *mal ferruto* 17 v.; que dizen *mal ferruto* 17 v.

Mall 'mal': bebe *mall* et come *mal* 8 v.

Mall ferruto 'enfermedad del caballo': tramento dos nerueos que chama *mall ferruto* 17 r.

Malle Lat. De *malle ferrutis et lubis* 6 r.

Mallo printanese Lat. De *mallo printanese* 6 v.

Maluas 'malvas': allas pallas et das *maluas* 12 r.; gigante et *maluas* tanto de huun como doutro 12 v.; coze *maluas* et os farellos 20 r.; con *maluas* en vinagre 24 v.

Maluas ballofas 'clase de malvas': filla as *maluas ballofas* 10 r.

Malueysco 'malvavisco': Para esto val moito a estrabioula ou o *malueysco* 16 r. =

Maluisco 'malvavisco': para amollentar o *maluisco* et as couues pisadas 16 v.; ual moyto o *maluisco* 19 r.; a rreyz do *maluisco* 19 v.

Manaa 'mañana': de *manaa* et de Noite 3 v.; agooa que corer tesa *manaa* et noite 11 r. =

Manaã 'mañana': uallera moito destar *manaã* et noite na agoa do mar 20 v. =

Manãa 'mañana': ou mete y o Cauallo *manãa* et aa noite en agooa frya 8 r.; hũa gran peça a *manãa* et a noyte 20 r.

Mandandoo 'mandándolo': *mandandoo* duun lugar para outro 4 r.

Maneira 'manera': a *maneira* de sarna 20 v.; en *maneira* de huña 24 r.; nehũa *maneira* 8 v.; 20 r.; 23 r.; 23 v.; outra *maneira* de freo 4 r.; por *maneira* semellauel 3 v.; tal *maneira* 13 r.; 14 v.; tem *maneira* danel 4 r.; *maneira* douo 5 v.; a nehũa *maneira* 23 v.; em esta gisa et *maneira* 1 r.; en algũa *maneira* 21 v.; en esta *maneira* 7 r.; 7 v.; 15 r.; 15 v.; 23 r.; en *maneira* dauellãa ou de noz 5 v.; en *maneira* de 5 v.; 12 r.; 15 r.; **maneiras** 'maneras': as *maneiras* das quaes 24 r.; as *maneiras* do enfrear 4 r.; de tres *maneiras* 24 r.; outras *maneiras* de freos 4 r. =

Maneyra 'manera': por nehũa *maneyra* 25 v.

Maniadeira 'pesebre': Ao Cauallo deuen teer a *maniadeira* 2 v.

Manqiar 'manquear': *manqiar* por rrazon do encabrestamento 18 r.; **manqueia** 'manquea': *manqueia* no andar 21 r.; **manqía** 'manquea': Cauallo que *manqía* de tras 26 r. =

Manquear 'manquear': *manquear* de huun pee 11 r.; **manqueia** 'manquea': asanas ende o neruo et jncha et *manqueia* ende o Cauallo 19 v.

Mansamente 'mansamente': leuemente et *mansamente* 1 v.; liuiaamente et *mansamente* 2 r.; deuen lle fallar *mansamente* 2 r.; almofaçar con almofaz *mansamente* 2 r.; deuenno lleuar *mansamente* en peqeno paso a agooa 2 r.; Cauallgar en el *mansamente* sem esporas 3 v.; subia *mansamente* en el 3 v.; ferindoo *mansamente* con hũa uara 3 v.; ponanlle *mansamente* a sela 3 v.; porllas aradas *mansamente* 3 v.; tragano et *mansamente* et a meude 4 r.; deuen no trager *mansamente* 4 r.; destar ligeiro et *mansamente* 4 v.; lleuandoo porllo freo *mansamente* 4 v.; mudandolle o freo *mansamente* 4 v.; trageo porlla rrenda *mansamente* 9 v.; tolle o mais *mansamente* que poderes 16 r.; trage o Cauallo porlla rrenda *mansamente* 21 r.

Manso 'manso': afaagandoo ataa que seya *manso* et bem ensynado 2 r.

Manteer 'mantener': para se *manteer* tam sollamente 7 r.; para o *manteer* groso 13 r.

Manteiga 'manteca': vntaras todo o goto con *manteiga* 8 v.; con azeite ou con *manteiga* 12 r.; fregandoo adefora con *manteiga* 14 r.; Para esto val a *manteiga* mesurada con olio de louro 14 v.; de mel et de *manteiga* 18 v.; con *manteiga* ou con vnto 18 v.; unta aquel lugar con *manteiga* 19 r. =

Manteyga 'manteca': hũa peça de *manteyga* 12 v.; con as llesmez et con *manteyga* rretuda desuu 19 v.; as llesmez pisadas et amasadas con *manteyga* 21 v.

Mantimento 'mantenimiento': O segundo do fillamento et do *mantimento* del 1 r.

Mañaa 'mañana': de gran *mañaa* 2 r.; asy aa *mañaa* como aa noite 2 r.; mansamente pella *mañaa* 3 v.; cauallgar en el por lla *mañaa* 3 r.; a noite et a *mañaa* 8 v.; des a *mañaa* ataa aa Noyte 25 r.; della Noyte ataa a *mañaa* 25 r. =

Mañãa 'mañana': aa *mañãa* et aa noite 7 r. =

Mañan 'mañana': por lla *mañan* 4 v. =

Mañas 'mañas': *mañas* et custumes maos 2 r.

Maos 'malos': ouos que ueen de *maos* humores 2 v.

Mar 'mar': dagooa salgada do *mar* 2 v.; na agoa do *mar* 20 v.; esponsa do *mar* 25 r.; esta sponssa do *mar* 25 r.

Marauillosa 'maravillosa': esto he ajnda cousa *marauillosa* 10 v. = **merauilloso**.

Marauillosamente 'maravillosamente': Roe *marauillosamente* toda a carne 9 r.; os faz *marauillosamente* jnchar 10 v.; linpase o cerebro *marauillosamente* 14 r.; solda *marauillosamente* as gretas 20 v. =

Marauyllosamente 'maravillosamente': se Roera o uerme *marauyllosamente* 7 v.; engorda o Cauallo *marauyllosamente* 13 r. =

Maravillosamente 'maravillosamente': tiram para fora *maravillosamente* 21 v.

Marescella 'marescalfa': Caualleiro en *marescella* en outro tempo 1 r.

Maça 'masa': amasa todo desuun ataa que se faça *maça* 7 v.; mete esta *maça* no fogo 7 v.; esta *maça* torra 17 v.

Masa 'masa': faz ende hũa *masa* 19 v.

Maschos 'las partes blancas de las uñas': descobrir os *maschos* anbos para folgar por y ataa que chegen aa huña, desy sangren anbos *maschos* ou os furar por fondo da hũa et da outra parte 23 v.

Matar 'matar': Para *matar* a fistolla filla o rratano 12 v.; he ainda mellor para *matar* o caçer 22 v.; mays forte para *matar* a fistolla 22 v.; llouuo mays para *matar* a seda o vngento 23 v.; **matalla as** 'la mataras': faras poo que deitaras na fistolla, et *matalla as* 12 v.; **matam** 'matan': con os outros poos que matam o cançer 23 v.; **matena** 'mátenla': et *matena* con o poo dos colloos das abrotêas 23 v.

Mayor 'mayor': *mayor* contya 11 v.; consolda *mayor* 17 v.; a *mayor* parte 19 r. = **moor**

Mays 'más': *mays* creçer 22 r.; *mays* forte 3 r.; 22 v.; 23 r.; *mays* ha 24 v.; *mays* ligeiramente 22 v.; 25 r.; *mays* lleite 1 r.; *mays* nobre 1 r.; *mays* sãa 7 v.; *mays* saão 1 v.; he *mays* 24 v.; *mays* ssaão 20 r.; o *mays* sutilmente 7 v.; *mays* tange 24 r.; *mays* tesa 20 r.; llouuo *mays* 23 v.; quanto *mays* 9 v.; ual *mays* 22 v.; ualliria *mays* 9 r. = **mais**

Mays 'pero': *mays* alguuns proençaes 11 v.; *mays* ante que esto façan 21 r.; *mays* coma pouco 24 r.; *mays* dana ao Cauallo 22 r.; *mays* este en casa cuberto 2 v.; *mays* he mellor 20 r.; *mays* llaua ante a chaga 22 r.; *mays* pasa por meyo 24 v.; *mays* se for uella 19 r.

Meatade 'mitad': aqem ou allem da *meatade* 15 v.; aas uezes a *meatade* 25 v.; a *meatade* da çeea 26 v.

Medio 'medio': vay por *medio* da huña 23 r.

Medo 'miedo': perdera *medo* 4 r.

Medyo 'medio': pono en *medyo* da fonte do Cauallo 12 v.

Meezina 'medicina': Et se aprima a *meezina* contra a door 16 r.; **meezinas** 'medicinas': digamos de todas llas *meezinas* que uallen contra as enfermidades et danaduras 6 r.; con as outras *meezinas* que che suso ensinarey 22 r. = **meezjna**.

Mēēor 'menor': quanto con *mēēor* traballo et mais sem afam o caualgar 1 r.

Meños 'menos': tanto *meños* engrosa o Cauallo 3 r. =

Meeos 'menos': auendo ollo ou orela ou nares *meeos* dos outros 5 v.

Meesmo 'mismo': esto *meesmo* semellauelemente se deue guardar 3 r.

Meestras 'maestras': llas uentāas das trincheiras que chaman *meestras* 14 v.

Meestre 'maestro': outra door no Nerueo *meestre* 19 v.; asy como o *meestre* faz 24 v.

Meezjna 'medicina': Esta *meezjna* faras contra a door que chama verme vollauiuo 8 r.; meter na chaga para estanar esta *meezjna* 8 v.; rrenouar lla *meezjna* 16 v.; posta depois esta *meezjna* saara 17 r.; Tal *meezjna* faras contra esta door 17 v.; **meezjnas** 'medicinas': estas *meezjnas* para estanqar o sange 8 v.; faras taes *meezjnas* 14 v.; cada hūa das *meezjnas* 16 v.; cada huun destes rremedios et *meezjnas* 17 v.; o pus-trumeiro rremedyo de todas llas *meezjnas* do Cauallo 19 r.; ponlle depois as ditas *meezjnas* 19 v.

Mehude, a 'a menudo': faz lle a *mehude* feryr os jllaaes 10 r.

Meiado 'mediado': por todo o mes *meiado* ataa çima dagosto 3 r.

Meio 'medio': na cabeça en *meio* da fronte 14 r.; que atanga de hūa trincheira aa outra et *meio* da fronte 14 v. = **meyo**.

Meixendo 'mezclando, revolviendo': *meixendo* todo ataa que se coza 18 v.; **meixendoo** 'mezclándolo, revolviéndolo': *meixendoo* todo 10 r.; *meixendoo* ataa que se faça jngento 15 v.; fageeo feruer *meixendoo* con coller 22 v.; *meixendoo* con coller, ataa que se ffaça vngento 22 v.

Meixeo 'mézclalo, revuévelo': *meixeo* en agoa feruente 20 r.

Meixudo 'mezclado, revuelto': todo amasado et coyto et *meixudo* todo ataa que se torne espeso como jngento 19 v.

Mel 'miel': *mel* craro 7 v.; 20 v.; 22 v.; 23 r.; con *mel* 16 r.; 16 v.; 23 r.; de *mel* 3 v.; 10 r.; (2) 18 v.; 20 v.; 21 v.; o *mel* solda mellor as chagas 16 r.

Mel rrubyo 'marrubio': filla o *mel Ruuyo* et outro tanto da carne 15 v.

Melga 'mielga': espelqa, que quer dizer *melga* 2 v.; espelqa ou *melga* 9 v.

Mellor 'mejor': mays lleite et *mellor* dara 1 r.; *mellor* et mays saão seerya 1 v.; seer moi *mellor* denfrear 2 v.; para *mellor* seer 2 v.; *mellor* sofrera 3 v.; outra uez *mellor* 3 v.; *mellor* et mais ligeiramente 4 r.; 13 v.; *mellor* et mays ligeiramente 25 r.; *mellor* se parara 4 r.; para o *mellor* custumar 4 v.; o *mellor* que 7 v.; 21 r.; amolleçem por y *mellor* 13 r.; liura *mellor* os tripos 13 v.; solda *mellor* as chagas 16 r.; he *mellor* 17 v.; 20 r.; o *mellor* que poderes 21 r.; he ainda *mellor* 22 v.; *mellor* curar 25 v. =

Mellorres 'mejores': faranxelle as coixas *mellorres* 1 v.; et por todas coussas *mellorres* 1 v.

Mengada 'menguada': a coixa en algũa he *mengada* 5 v.

Mengoa 'mengua': *mengoa* a natura por certo 5 v.; *mengoa* de mais a natura 5 v.; **menguaren** 'menguaren': landoos non *menguaren* 15 r.; **menguen** 'mengüen': se desfaçan et *menguen* as ouas 20 r.

Menor 'menor': as uezes et maior et *menor* 6 r.

Menos 'menos': quanto *menos* for lliado tanto *menos* lle 2 r.; ou mais ou *menos* 9 r. = **meos**.

Mentre 'mientras': *mentre* for prene 1 r.; en *mentre* he tenro 1 v.

Meogoo 'medio': no *meogoo* do traço do rrabo 12 v.

Meor 'menor': en *meor* salto que poder o tragam 3 v.; aas uezes maior ou *meor* 5 v.

Meos 'menos': lle *meos* mal fezeren no freeo 3 v. = **menos**.

Mëos 'menos': et aas uezes mais et *mëos* 5 v. = **menos**.

Merauylloso 'maravilloso': he *merauylloso* para as gretas 20 v. = **marauillosa**.

Mercurial 'mercurial': et a *mercurial* que he ortiga et as viollas 10 r.

Mergendo 'inclinando': en *mergendo* a cabeça 13 v.

Mes 'mes': por todo o *mes* meiado 3 r.; se deue guardar no *mes* de janeiro 3 r.; por espaço de huun *mes* 3 v.

Mesen 'mesenterio': ronpendo o *mesen* que ha nome aquella pelle que esta ontre os entestinos et os Colloos do Cauallo 10 v. = **messen**.

Mesma 'misma': cobiça outra semellaue a sy *mesma* 7 v.; **mesmo** 'mismo': esto *mesmo* poden fazer de rrazon 3 v.; esto *mesmo* lle faras en todo 24 v.

Messen 'mesenterio': eno *messen*, que he huun follello dontre elles et os Colloös 11 r. = **mesen**.

Mester 'menester': se for *mester* uaa ante el algem 3 v.; como uyr que *mester* faz 4 r.; ha *mester* que o que no potro caualgar 4 v.; quando *mester* for 4 v.; hũa milla ou mais se *mester* for ou quanto viren que *mester* 4 v.; non he *mester* que diga desto moito 5 r.; he *mester* de lla acoreren cedo 8 r.; se *mester* for dalle huun pouco 12 v.; como uyres que *mester* faz 19 r.; se uires que he *mester* 19 v.; por en *mester* he de a qeimaren con ferro rredondo caente 22 r.; se uyres que *mester* he 22 v.; asy como ha *mester* 23 v.

Mestra, uea - 'maestra, vena-': a *uea mestra* da coixa 20 v.; aquella *ueea* que chaman *mestra* 21 r.

Mestre 'maestro': onde ouuer *mestre* de fereiros ou de çapateiros 4 r.; **mestres** 'maestros': ou de outros qualquer *mestres* 4 r.

Mestura 'mezcla': et *mestura* con esta huña peça de gemas douos 11 v.; **mesturalle** 'mézclale': et *mesturalle* moitos dos cabellos da lebre 8 v.; **mesturao** 'méz-clalo': et *mesturao* con aquella agooa 12 v.; **mesturelle** 'mézclele': et *mesturelle* hũa peça de farina de trigo 17 v.

Mesturada 'mezclada': val a manteiga *mesturada* con olio de louro 14 v.; **mesurado** 'mezclado': *mesturado* con esterco de llagarto 15 r.

Mesturandolle 'mezclándole': *mesturandolle* tanto de cal uiua como douro pimente 22 v.

Mesura 'mesura': se o poseren con *mesura* 9 r.

Mesuradamente 'mesuradamente': o Rosalgar posto *mesuradamente* 9 r.

Metendo 'metiendo': *metendo* en ellas os pees ou as maños 18 r.

Meter 'meter': o non deuen *meter* en prjgom 2 r.; deuenno *meter* na vëea della 2 r.; deuen lle *meter* freeo mais fraco 3 v.; et *meter* da hũa parte et da outra os dedos 7 v.; deuen a *meter* na chaga 8 v.; *meter* llas sedenos sooa garganta 14 r.; **meta** 'meta': lle meta freo forte et duro 4 r.; non meta os pees en agoa 23 v.; **metam** 'metan': *metam* lle o freño das uarras 4 v.; et *metam* y estopa 7 v.; non lle *metam* freño ataa que seian soldadas as chagas 15 v.; **metan** 'metan': ante que o *metan* na estada ou na casa 2 v.; **metan lle** 'métanle': *metan lle* sedas nos peitos 7 r.; **metanno** 'métanlo': et *metanno* en duas soltas 2 r.; **metano** 'métanlo': depois *metano* en agoa frya corrente 11 r.; **mete** 'mete': *mete* agulla de fero fervente 12 v.; *mete* na chaga estopa petada con cal 16 v.; *mete* con esto hũa peça de seuo, et *mete* todo ataa que espese feruendo ao fogo 21 r.; *mete* asaz na chaga duas uezes no dia 22 v.; **metea** 'métele': *metea* o mais que poderes no cuu do Cauallo 9 v.; **metelle** 'métele': *metelle* soo a garganta cordas de sedeno sotys 8 r.; **metello** 'méteselo': et *metello* lleuemente dentro nos Nares 14 r.; **meten** 'meten': quando *meten* o Cauallo na estada moi caente 14 r.; quando a besta *meten* mollada no estrabo caente 20 v.; **meteo** 'mételo': et *meteo* no cuu do Cauallo 10 r.; **meteren** 'metieren': a dous dias daquel dia que llas *meteren* 7 r.; see as *meteren* dentro porllo furado da verga 10 v.; se lle *meteren* a pena da galina que a pelle 20 r.; et lles *meteren* dentro na chaga seuo ou çera ou lleite 24 v.; **meteron** 'metieron': a dita decauçon que lle dentro *meteron* 10 r.

Metido 'metido': este en ella *metido* ataa os Colloos 11 r. =

Metuda 'metida': *metuda* porllo ollo da verga 10 v.; et *metuda* porllos nares 14 r.; asaz da estopa ben *metuda* 18 r.; **metudo** 'metido': coito et *metudo* en huun saco 14 r.; *metudo* dentro na chaga 24 v.; et *metudo* tenperadamente na Chaga 23 r.; *metudo* dentro na chaga 24 v.; **metudos** 'metidos': sedenos *metudos* en cruz 18 r.

Meu 'mi': a braueza do *meu* engeño 1 r.; de *meu* Señor o Enperador Fradarique 1 r.; huun *meu* amjgo 1 r.; segundo *meu* saber 5 r.

Meudamente 'menudamente': escaruarena *meudamente* para del sayr todavya sange 19 r.

Meude, a- 'a menudo': a *meude* porlla villa 4 r.; quanto mais a *meude* correren 5 r.; se lle esto a *meude* fezeren 14 r.; a *meude* renouadas 21 v. = **mehude** / **miude** /

Meudo, a- 'a menudo': bulira a *meudo* con os pees et con as maños 11 r.

Meyo 'medio': o Caballo que dizen bayo *meyo* branco escuro 5 r.; por *meyo* de dentro ataa o touillo 23 r.; que non dane o tuello mays pasa por *meyo* 24 v. = **meio**.

Meyxeo 'revuélvelo': *meyxeo* ameude ataa que se coza ben 19 v.

Mezjna 'medicina': faras esta *mezjna* 10 v.; **mezjnas** 'medicinas': das *mezjnas* que vallem contra as ditas enfermidades 1 r.; dalgũas destas *mezjnas* 13 r. = **meezina** / **meezinas** / **mezynas** =

Mezjñas 'medicinas': se liura por taes *mezjñas* o Cauallo 14 r.

Mezynas 'medicinas': husando por algũos días destas *mezynas* 19 v.

Mingoe 'mengue': ataa que *mingoe* a terça parte 10 r. = **mjngoe**.

Milla 'milla': por quarto de hũa *milla* ou mais se mester for 4 v.

Mingaren 'menguaren': se as ditas llandoas non *mingaren* 8 v. =

Mingoa 'mengua': por desfallimento ou por sobeieduen, *mingoa* ou creçe 5 v.

Mingooa 'mengua': en seendoo encobre moito desa *mingooa* 5 v.; **mingooas** 'menguas': Dito he desuso dos desfalimentos et *mingooas* et acrecentamentos 6 r. =

Minguaran 'menguarán': asy *minguaran* as ouas et non poderan adeante creçer 20 r.

Miscrado 'mezclado': homor da vixiga cheea de sange con podreen *miscrado* 15 v.

Miucas 'lombrices': Para esto ual a çebolla assada pisada con *miucas* da terra et con as llesmez 19 v. = **myucas**.

Miudas 'menudas': fage as estopas *miudas* et talladas con cuitello 7 v.

Miude, a- 'menudo, a-': lleuandoo porllos ditos llugares *a miude* 4 r.; Et *a miude* con sobeieduen de carne sobre llo coiro 5 v.; por o que os guarda *a miude* da hũa parte 9 v.; et faz *a miude* estercar o Cauallo cruu et rraro 13 r.; pazer *a miude* eruas peqenas et tenras 13 v. = **mehude** / **mjude**.

Mjngoe 'mengue': ataa que *mjngoe* a terça parte 10 r. = **mingoe**.

Mjña 'mi': segundo *mjña* opinion 1 r.; de *mjña* vontade 1 r.

Mjude, a- 'menudo, a-': lleuandooas *a mjude* como conuen 18 r.

Moço 'mozo': vinagre forte mesturado con ourina de *moço* 17 r.

Moe 'muele': que se non *moe* no estamago (2) 10 r. = **mooe**.

Moi 'muy': et seer *moi* mellor denfrear 2 v.; non deue seer *moi* groso nen moy magro 2 v.; non deue seer *moi* dura nen *moi* molle mais ontre anbas 4 v.; seeria *moi* llongo dar Razon 5 v.; *moi* chegada ao curaçon 8 v.; trageeo por llugar caente *moi* paso 9 v.; et desta posta cubrir todos llos colloos *moi* ben 10 v.; remedyo que he *moi* prouado 12 r.; quando meten o Cauallo na estada *moi* caente 14 r.; peneirao *moi* ben 15 r.; deuen llogo esto rraer *moi* ben 16 r.; pisase todo *moi* ben 17 r.; as estreita et solda *moi* ben 20 v.

Moita 'mucha': Sege *moita* prol ao Cauallo 4 v.; **moitas** 'muchas': por *moitas* doores 2 v.; ha *moitas* fallas 4 r.; *moitas* uezes 8 r.; 8 v.; 13 r.; 18 r.; 22 r.; *moitas* vezes 4 v.; 11 r.; gotas dagoa espesas et *moitas* 9 r.; de *moitas* gisas 10 r.; *moitas* vçeras 15 r.; *moitas* et desvariadas danaduras 15 v.; *moitas* qeimaduras 20 v.; **moitos** 'muchos': et cebra por *moitos* llugares como vuçera 7 r.; rrebente ontre o coiro et a carne por

moitos lugares 7 r.; mesturalle *moitos* dos cabelos da lebore 8 v.; tal enfermidade en *moitos* non se pode curar 14 r.; fazense ajnda *moitos* sobre osos 19 r.; en outros *moitos* ossos do corpo 19 r.

Moito ‘mucho’: proueita *moito* ao Cauallo 3 r.; o caualgar *moito* da Noite enpeçe ao Cauallo 3 r.; *moito* mais arrefeçer 3 r.; ual *moito* 4 r.; 8 v.; (3) 10 v.; 11 r.; (3) 14 r.; por *moito* en esto estudo et caamento 4 r.; se *moito* vusar a correr 5 r.; que diga desto *moito* 5 r.; encobre *moito* desa mingooa 5 v.; craras douos *moito* anaçadas 8 v.; mete *moito* desto asaz 8 v.; cunpre *moito* o esterqo rrezente 8 v.; fazenno suar *moito* 9 r.; tiralle *moito* sange 9 v.; acoita *moito* o Cauallo 9 v.; apreta o Cauallo tam *moito* 10 r.; presta *moito* see o Cauallo llançaren 10 v.; auen *moito* quando 10 v.; ende *moito* 10 v.; 18 v.; por rrazon do *moito* caualgar 11 r.; apreta tan *moito* o Cauallo 11 r.; saquenlle *moito* sange 11 r.; sopra *moito* porllos nares 11 v.; defera os jllaes *moito* 12 r.; quando *moito* orio come 13 v.; prestarllam *moito* 13 v.; por rrazon do *moito* comer do orio 13 v.; do *moito* espirar liurarsa o Celebro 14 v.; *moito* nen sobeio 15 r.; val *moito* (2) 16 r.; 16 v.; 18 r.; 20 v.; o preme *moito* 16 v.; dura *moito* este jnchaço 16 v.; lle uallera *moito* 20 v. = **moytas / moyto**.

Moidos ‘molidos’: craras douos ben *moidos* 8 v.

Moira ‘muera’: ataa que moira 22 r.

Mole ‘blanda’: Se o Cauallo ouuer a boca *mole* ponlle freo doce et *mole* 4 r. = **molle**.

Molificatiuo ‘molificativo’: faze enprasto *molificatiuo* 19 v.; **molificatiuos** ‘molificativos’: enprastos *molificatiuos* 21 r. = **molyficativo**.

Molla ‘moja’: *molla* hũa cuberta de laã 11 v.

Mollada ‘mojada’: quando a besta meten *mollada* no estrabo caente 20 v.; **molladas** ‘mojadas’: estopas *molladas* nas craras dos ouos 16 v.; 24 r.; stopas *molladas* en uinagre 24 v.; **mollado** ‘mojado’: uen de fora *mollado* 20 r.; por agoa lixosa ou por estrabo *mollado* 23 v.; en outro lugar *mollado* 23 v.; **mollados** ‘mojados’: con os pees *mollados* 2 v.

Mollandoo ‘mojándolo’: *mollandoo* arredor con agoa caente 19 v.

Mollao ‘mójalo’: *mollao* con azeite arredor 14 v.

Molle ‘blando, muelle’: porque he tenrro et *molle* das carnes 1 v.; agoa para o cauallo deue seer *molle* et tiuada 3 r.; ha agoa caente *molle* engrosa engorda mais que a outra 3 r.; a boca do Cauallo non deue seer moi dura nen moi *molle* mais ontre anbas 4 v.; galla he oua que quer dizer jnchaço *molle* semelaueel tamano como Nos ou como auellãa 5 v.-6 r.; ataa que se faça ende hũa posta *molle* 10 v.; jnchaço *molle* he rrezente 21 v.; **molles** ‘blandas’: auera as huñas *molles* et mais fraças 3 r. = **mole**.

Molyficativo ‘molificativo’: asaz lle val este enprasto *molyficativo* 21 v. = **molicatiuo**.

Montes ‘montes’: dandar en eses *montes* pedregosos, et por huso do sobyr et do deçer deses *montes* faranxelle as qoixas mellorres 1 v.

Montoso 'montuoso': en lugar *montoso* et pedregoso 1 v.; **montosos** 'montuosos': contra llugarres *montosos* 9 v. =

Montossos 'montuosos': contra llugares *montossos* 10 r.; anda por tanto tempo desfferrada por llugarres *montossos* 25 v.

Mooa 'muela': ante que se *mooa* caualgan apresa 13 v.; **mooe** 'muele': que se non *mooe* enno estamago 13 r.; et *mooe* todo, meixeo en agoa feruente 20 r.; **mooen** 'muelen': porque se *mooen* no estamago 13 v.

Moor 'mayor': a *moor* parte dos homores 13 v. = **mayor**.

Moormente 'mayormente': *moormente* see a espina 21 v.

Mordimento 'mordimiento': as ~~as~~ uezes do *mordimento* dos dentes 15 r.

More 'muere': sinal he que *more* o Caçer 22 r.

Morimento 'muerte': synal he do *morimento* da fistolla 23 r.

Mormo 'muermo': freura de cabeça que chaman *mormo* 14 r.; **mormos** 'mocos': agooa grossa et frya como *mormos* 26 r.

Morna 'templada': llança esta decauçon *morna* 12 v.-13 r.; beber agooa *morna* con fariña 13 r.; agooa caente *morna* 14 v.

Morrera 'morirá': a pouco tempo *morrera* 26 r.

Morso, amado- 'clase de freno': outra forma do freo chaman *amado morso* 4 r.; outra maneira de freo se chama *amado morso* 4 r.; **morso, amera-** 'clase de freno': porque ha *amera morso* aueso 4 r. = **moso**.

Morta 'muerta': he *morta* a fistolla deuen a curar da chaga 23 r.; a huña *morta* 23 r.; **morto** 'muerto': pois que o cançer for *morto* 22 r.

Moscas 'moscas': por rrazon das *moscas* 3 r.

Moso 'mueso': no *moso* do freo 4 r.; ha o *moso* mais longo 4 r.; tem a boca do Cauallo rrecadada no *moso* 4 r.; danase as uezes do *moso* do freo 15 r.; **mosos** 'muesos': os *mosos* do freño 4 r.; hũa peça de pano de lino lliado nos *mosos* do freño 14 r. =

Mossos 'muesos': vunte os *mossos* de mel 3 v.

Mostrar 'mostrar': posam sutilmente *mostrar* aquellas qousas 1 r.; por en conuen *mostrar* as formas dos freeos 4 r.; mais verdadeiramente se poden *mostrar* et conoçer 5 v.; **mostrarey** 'mostraré': rrazoes uerdadeiras *mostrarey* 1 r.; como adeante *mostrarey* 24 r.

Mouemento 'movimiento': do *mouemento* destas cordas 8 r.; para sair fora porllo *mouemento* das sedas 14 r.; por rrazon do *mouemento* corran os homores 18 r.; por llo *mouemento* dos humorres 25 v. = **mouymento**.

Mouendoos 'moviéndolos': *mouendoos* et lleuandoos a mjude 18 r.

Mouer 'mover': non no *mouer* daquel lugar caente 12 r.; se *mouer* osso do seu lugar 21 r.; **moua** 'mueva': non o *moua* ataa que gise seus panos como conuen 3 v.; **mouan** 'movan': *mouan* o Cauallo en pequeno paso 18 r.; **mouense** 'muévense': enton *mouense* porllo corpo del 21 r.

Mouida 'movidá': et na *mouida* non pode as coixas carretar 11 r.

Mourisco, sabon- 'morisco, jabón-': paa con *sabon mourisco* 14 r.; vntada con *sabon mourisco* 14 r.

Mouymento 'movimientó': do gran *mouymento* as uenas das coixas 11 v. = **mouemento**.

Moy 'muy': nen *moy* magro 2 v.; *moy* bem 19 r.; 21 v.; *moy* ben (2) 9 v.; (2) 10 v.; 11 v.; 14 v.; 17 v.; 19 r.; (4) 19 v.; 23 v.; 25 r.; *moy* chegada 8 r.; *moy* danado 24 r.; *moy* forte 25 v.; *moy* gran perigoo 10 v.; *moy* grosa (2) 1 r.; *moy* grosso 2 v.; *moy* magra (2) 1 r.; *moy* magro (2) 2 v.; *moy* mal 11 r.; 25 r.; *moy* noiosa 22 r.; *moy* perygoso 20 r.; *moy* proueitoso 10 v.; *moy* sem mesura 17 r.; *moy* sutil 23 v.; *moy* sotilmente 8 v.

Moyra 'muera': ataa que *moyra* o caçer 22 v.; ataa que se *moyra* a seda 23 r.

Moytas 'muchas': ia dixee *moytas* uezes 19 v. = **moita / moitos**.

Moyto 'mucho': *moyto* mays 22 r.; non deue *moyto* trager a gallope 3 v.; enbarga *moyto* 22 r.; enbargara *moyto* 22 r.; ual *moyto* (3) 19 r.; 19 v.; 21 r.; 25 v.; val *moyto* 11 r.; premendo *moyto* 24 r.; nen *moyto* chegados 5 r.; non beba *moyto* 26 v.; o *moyto* comer 24 r.; traballam con el *moyto* 20 r. = **moito**.

Mua 'mula': con egooa ou con *mua* 10 v.; da egoa ou da *mua* he *moy* proueitoso 10 v.

Muda 'molida': greeda alua *muda* 10 v.; pimenta *muda* 15 v.; **mudo** 'molido': *mudo* con craras douos 8 v.; ben *mudo* 10 v.; 21 r.; o sal *mudo* 14 v.; esterco de llagarto *mudo* en poo 15 r.; con sal non *mudo* 15 r.; *mudo* ensenbra, ben *mudo* 19 r.; con pouco de sal ben *mudo* 21 r.; con sal *mudo* queimado 22 v.; con pirjtro *mudo* que he açeche 22 v.; con sal *mudo* et con vinagre 24 r.; de sal *mudo* 24 v.; con sal *mudo* et con sarro de cuba 24 v. = **muudo**.

Mudados 'mudados': aia todos llos dentes *mudados*; et os dentes asy *mudados* 4 v.

Mudamento 'mudamiento': por *mudamento* dos freos danase a boca 4 v.

Mudandolle 'mudándole': *mudandolle* o freo mansamente 4 v.

Mudar 'mudar': non llo deuen *mudar* 4 v.; **mudaras** 'mudarás': este enprasto lle *mudaras* duas ou tres uezes no día 18 v.; esto lle *mudaras* duas uezes no día 19 v.; **mudaua** 'mudaba': et se *mudaua* a huña 23 v.; **mude** 'mude': que *mude* o cabelo con llo enprasto 17 v.

Muito 'mucho': val *muito* a calda das fauas 12 v.; porllo *muito* esterocar liurase o uentre 13 r. = **moito**.

Mullura 'humedad'?: deuelle tirar en tenpo de *mullura* et conuinyuelmente quatro dentes da qeixada de juso 4 v.

Murta 'arrayán': poo da *murta* ou do lentisco 16 r.; o poo da galla et da *murta* 24 v.

Mutationibus Lat. De *mutationibus* unguarum 6 v.

Muudo 'molido': todo ben *muudo* et pisado 11 v. = **mudo**.

Myor 'mejor, mayor'?: se geerara o Cauallo no ventre da madre *myor* et mais grosso 1 r.

Myucas 'lombrices': çebolla asada con *myucas* que nacen na terra 19 r. = **miucas**.

Myudas 'menudas': desfaz en peças *myudas* 23 r. = **miudas**.

Myude, aa- 'menudo, a-': deuen llos *aa myude* alçar 2 r. = **amyude**.

Myxuda 'mejida': con farina triga *myxuda* todo desuun 18 v.

N

Na 'en la': *na* agoa 2 r.; 20 v.; *na* agooa 11 v.; *na* alueitarya 26 r.; *na* anca 18 r.; *na* boca 15 r.; *na* cabeça 7 v.; 8 r.; (3) 13 v.; (2) 14 r.; 26 r.; *na* casa 2 v.; *na* chaga (2) 8 v.; (2) 16 v.; (3) 22 v.; (2) 23 r.; (3) 24 v.; *na* coma 5 r.; *na* coyxa 21 r.; *na* çernella 5 v.; *na* danadura 18 r.; 18 v.; *na* deanteira 10 r.; *na* domãa 4 v.; *na* door 8 r.; 13 r.; 14 v.; *na* estada 2 v.; 14 r.; *na* estrada 20 r.; *na* fistolla 12 v.; *na* fronte 14 v.; *na* huña 23 r.; *na* juntura 20 r.; 20 v.; 21 r.; *na* lengooa (2) 23 v.; *na* maão 4 r.; 21 v.; *na* mouida 11 r.; *na* parte pustrumeira 21 r.; *Na* prjmeira parte 6 r.; *na* punta 16 r.; 26 r.; *na* quarta parte 5 r.; 5 v.; *na* queixada 18 v.; *na* quinta parte 5 v.; *na* rrayz 9 v.; *na* sayda 18 r.; *na* segunda 2 r.; 24 v.; *na* sua naçença 1 r.; *na* terçeira 2 r.; 5 r.; 6 r.; 24 v.; *na* terra 19 r.; *na* ueea 11 r.; 17 r.; *na* ueëa 19 v.; *na* vea 3 v.; *na* veea 20 r.; *na* veëa 19 v.; *na* vëëa 2 r.; **nas** 'en las': *nas* chagas 4 v.; 7 v.; 15 v.; (2) 16 r.; *nas* coixas (2) 2 r.; 2 v.; 5 v.; (3) 7 r.; 7 v.; (2) 19 r.; *nas* costas 16 v.; *nas* coixas 7 r.; (2) 21 v.; *nas* craras 7 v.; 16 v.; 24 r.; *nas* curas 23 r.; *nas* entradas 11 v.; *nas* espadooas 18 r.; *nas* girretas 5 v.; *nas* huñas 24 r.; *nas* juntas 20 r.; (3) 21 v.; *nas* maãos 11 v.; *nas* rrendas 18 r.; *nas* tibias 11 r.; *nas* ueeas 7 r.; *nas* ueëas 15 r.; *nas* veëas 26 v.

Nace 'nace': aas uezes *nace* con huun ollo aluo et outro negro. Et aas uezes *nace* con hũa peça de carne en maneira de graaos enas coixas 5 v.; quando o Cauallo *nace* auendo ollo ou orella ou nares meeos dos outros 5 v.; **nacen** 'nacen': *myucas* que *nacen* na terra 19 r.

Naçer 'nacer': posa *naçer* en tempo conuynjuel das heruas 1 r.; quando veer tempo do potro *naçer* 1 v.; se o potro en o tal llugar *naçer* 1 v.; pois que o potro *naçer* 1 v.; Para *naçer* o cabelo no lugar 16 r.; faz *naçer* o Cabello 16 r.; **naçe** 'nace': o Cauallo *naçe* con dous rrabos 5 v.; aas uezes *naçe* con hũa parte do corpo con grossaaen de carne 5 v.; aas uezes *naçe* con algũas sobeidues de carne 5 v.; quando o Cauallo *naçe* con hũa anca mais dereita que a outra 5 v.; quando o Cauallo *naçe* con as coixas tortas de dentro 5 v.; *naçe* aas uezes o Cauallo con hũa enfermidade na çernella a que chaman llarda 5 v.; et *naçe* asy de dentro como de fora 5 v.; hũa carne sobeia que *naçe* so a solla do pee 25 r.; apar du a chaga *naçe* do tuello 25 r.; **naçerya** 'nacería': *naçerya* magro et fraço 1 v.

Nadiga 'nalga': *Nadiga* ancha et llonga 5 r.

Nara 'tumor': con sobeieduen de carne sobre llo coiro a que dizen *nara* ou çelso 5 v.

Nares 'narices': os *nares* grandes et jnchados 5 r.; ou *nares* meeos dos outros 5 v.; et aduz por llos *nares* homores como dagooa 8 r.; sopra moito porllos *nares* 11 v.; et diz continoadamente pollos *nares* agoa 13 v.; lança porllos *nares* toda a humidade da cabeça 13 v.; porllos *nares* para fora 13 v.; entra porllos *nares* no Celebro 13 v.; rreçeber o fumo porllos *nares* 14 r.; metuda porllos *nares* adentro 14 r.; posto ontre os *nares* 14 v.; llança por llos *nares* vmores asy como agooa 26 r.; rreçebe o aar porllos *nares* 26 r. =

Narizes 'narices': llança os sospiros dos *narizes* et choramlle os ollos 26 r.

Nasença 'nacimiento': da crjaçon et da *Nasença* do Cauallo 1 r.; da geraçon et da *nasença* do Cauallo 1 r.; escriuyndo a geraçon et a *nasença* do Cauallo 1 r.

Natura 'naturalaleza': et a *natura*, aparelhada poren para defendimento das coixas 1 v.; a *natura* et huso lle faran o collo et a cabeça seer mais ligeiros 2 v.; segundo como a *natura* 5 v.; mengoa a *natura* por çerto 5 v.; mengoa a *Natura* quando 5 v.; mengoa de mais a *natura* 5 v.; ueen de fora da *Natura* 20 r.; se faz fora de *natura* 21 v.

Naturaes 'naturales': das enfermidades del, asi *Naturaes* como açydaentes 1 r.; enfermidades *Naturaes* et non *naturaes* que ueen ao Cauallo 5 v.; das enfermidades *naturaes* que ueen ao Cauallo 6 r.

Naturalmente 'naturalmente': cauallgar *naturalmente* 1 v.; *Naturalmente* et espicialmente 1 v.; ama *Naturalmente* 2 r.; seca *naturalmente* 2 v.; que *naturalmente* som 2 v.; *naturalmente* acreçentam 2 v.; *Naturalmente* tira 3 v.; ueen *naturalmente* et non *naturalmente* 5 v.; 6 r.; *naturalmente* naçe 5 v.; que am os Cauallos *naturalmente* 7 r.; *naturalmente* toda cousa demanda et cobiça 7 r.; o fogo *naturalmente* apreta os homeres 18 r.; que uenan *naturalmente* 19 v.; que *naturalmente* non pode deffender 25 v.

Nedeeamente 'nídiamente, cuidadosamente': rredondos et nedeos et vntenos dazeite caente et ponanllos *nedeeamente* 10 r.

Nedeos 'nídios': rredondos et *nedeos* et vntenos dazeite caente et ponanllos *nedeeamente* 10 r.

Negligencya 'negligencia': por *negligencya* non pensam da ferida 22 r.; por *negligencya* ou por maa garda 24 r. =

Negligençya 'negligencia': que por *negligençya* non ffoy curado asy como conuyña 25 v. =

Negregencya 'negligencia': se por *negregencya* do alueiter non tallar a huña 25 r.

Negro 'negro': con huun ollo aluo et outro *negro* 5 v.

Nehua 'ninguna': a *nehua* gisa 22 v. =

Nehũa 'ninguna': *nehũa* non seia mays nobre que o cavallo 1 r.; de *nehũa* maneira 8 v.; en *nehũa* maneira 20 r.; que *nehũa* das outras 22 r.; non coma eruas por *nehũa*

maneira 23 r.; non o enfadem a *nehūa* maneira 23 v.; garda de lle poer y queima por *nehūa* maneyra 25 v. = **nenhūa**.

Nehuun 'ningún': en *nehuun* outro lugar 23 v.

Nelle 'en el': non queda de bullyr *nelle* 9 v.

Nen 'ni': *nen* a llauar 7 r.; *nen* apertar 12 r.; *nen* beba 1 v.; 9 r.; 11 v.; 13 r.; *nen* beber 9 r.; 9 v.; 12 r.; *nen* coma (2) 11 r.; 26 v.; *nen* con vara, *nen* con espora 4 r.; *nen* cousa 16 r.; *nen* dallur 23 v.; *nen* de parauoos 2 r.; *nen* descubra 7 v.; *nen* do comer *nen* do Caualgar *nen* do llugar fryo 8 v.; *nen* do estrabo 20 v.; *nen* domar 2 r.; *nen* en outro lugar 23 v.; *nen* encoller 9 r.; *nen* escududos 5 r.; *nen* este a sol 11 v.; *nen* feeo 7 r.; *nen* fillar carne 12 v.; *nen* fumo 22 r.; *nen* linpo 23 v.; *nen* llauen 7 r.; *nen* lle fazer noio 3 r.; *nen* lleuar aas coixas 17 v.; *nen* moi molle 4 v.; *nen* moy magra 1 r.; *nen* moy magro 2 v.; *nen* moyto chegados aas huñas 5 r.; dia *nen* Noite 1 v.; *nen* o corpo 9 v.; *nen* outra cousa 16 v.; 23 r.; *nen* pensada asy como deue 25 r.; *nen* pensan del 9 v.; *nen* perfectamente 20 v.; *nen* podreen nenhūa 24 v.; *nen* qeimar 20 v.; *nen* qousa uerde 24 r.; *nen* queimaduras 22 v.; *nen* se chege a el 24 r.; *nen* sobeio 15 r.; *nen* tallar 20 r.; *nen* traballar con el 1 r.; *nen* traído 23 v.

Nenbrete 'recuérdese': pero *nenbrete* que ante seia rreydo o callo como dito he 19 r.

Nenbros 'miembros': seus *nenbros* mais grandes 1 r.; por todos llos *nenbros* 2 r.; acreçentam os *nenbros* 2 v.; das feituraz et dos *nenbros* del 5 r.; os *nenbros* rrespondem ao corpo 5 r.; se os *Nenbros* Responden comunalmente ao corpo 5 r.; mansamente porllos *nenbros* 11 r.; cada huun dos *nenbros* del 26 r.

Nenhūa 'ninguna': non fiqe della *nenhūa* cousa 7 v.; que lixo nen podreen *nenhūa* non posa ficar na chaga por *nenhūa* gisa 24 v.

Nenhuun 'ninguno': solda mellor as chagas que *nenhuun* dos outros poos 16 r.

Nerueo 'nervio': outra door no *Nerueo* meestre 19 v.; aquel *nerueo* que deçe da coyxa 19 v.; ao longo do *nerueo* que he jnchado 19 v.; rraer o *nerueo* ao llongo 19 v.; liallo as moy ben ao llongo do *nerueo* 19 v.; **nerueos** 'nervios': lle ten enbargados os *nerueos* et os *Nerueos* 12 r.; esfregalle os *nerueos* et as coixas ameude 12 r.; do tiramento dos *nerueos* que chama mall ferruto 17 r.; et tira os *nerueos* dos llonbos et dos Rijns 17 r.; contra o sangramento dos *nerueos* 19 v. =

Neruo 'nervio': asanas ende o *neruo* et jncha 19 v.; see a espinha ou a escadeña tange alguun *neruo* 21 v.; **neruos** 'nervios': na juntura das coixas et *neruos* 20 r.; de *neruos* et arterias entricado 20 v.; se jnchar o lugar porllo asanamento dos *neruos* 21 r.

Neruosso 'nervioso': he lugar dilicado, *neruosso* et de pouca carne 18 v.

Neruosso 'nervioso': he *neruosso* et cheeo de uñas et darterias 22 r.; **neruosos** 'nerviosos': nos llugarres *neruosos* et jntrincados de veas et darterias 22 v.

Njhūa 'ninguna': en *njhūa* qousa mays tange 24 r. = **nenhūa**.

No 'no': en moitos *no* se pode curar 14 r. = **non**.

No 'en el': *no* alcafar 2 v.; *no* alinpar 3 r.; *no* andar 18 r.; 20 v.; 21 r.; *no* cabrestol 18 r.; *no* capitollo 13 r.; 17 r.; 18 r.; 20 v.; 21 r.; 24 r.; 24 v.; 25 r.; *no* Cauallo 4 v.; 5 v.; 7 r.; 23 v.; *no* Celebro 13 v.; *no* começo 2 r.; 3 v.; 4 r.; *no* començo 3 v.; 15 v.; *no* corpo 1 v.; 8 r.; 9 r.; 9 v.; (2) 10 r.; 12 r.; 15 v.; 26 r.; *no* correr 18 r.; 20 v.; *no* cumunal 1 r.; *no* cuu 9 v.; 10 r.; 12 v.; 13 r.; *no* çerco 8 r.; *no* çircoito 3 r.; *no* desuyar 18 r.; *no* dia 7 r.; (2) 7 v.; 8 r.; 8 v.; 10 v.; 11 v.; (2) 13 r.; 15 r.; 15 v.; (2) 16 v.; 18 r.; (2) 18 v.; (2) 19 r.; (2) 19 v.; (2) 20 v.; (2) 21 r.; 21 v.; 22 r.; (2) 22 v.; 23 r.; 23 v.; 24 r.; 24 v.; 26 v.; *no* espiñaço 2 r.; (2) 15 v.; 16 r.; 16 v.; 17 r.; 23 v.; *no* estamago (2) 10 r.; 13 v.; *no* estrabo (2) 20 v.; *no* estrado 2 v.; *no* fogo 7 v.; *no* freeo 3 v.; 14 r.; *no* grosso 5 v.; *no* jnchaço 18 v.; *no* lugar 15 v.; 16 r.; 18 r.; 18 v.; 21 r.; 23 v.; *no* llugar 8 v.; 22 r.; *no* meogoo 12 v.; *no* mes 3 r.; *no* moso (2) 4 r.; *no* Nerueo 19 v.; *no* ollo 15 r.; *no* outono 3 v.; *no* pee 21 v.; *no* peito 4 r.; (2) 7 r.; (2) 7 v.; 8 r.; *no* pollegar 3 v.; *no* polmon 23 v.; *no* potro 4 v.; *no* preseuel 2 r.; *No* qual 7 v.; *no* que 1 r.; *no* rrabo 21 r.; *no* segundo (2) 4 v.; *no* tenpo 2 v.; 3 r.; 3 v.; *no* terceiro (2) 4 v.; *no* tiramento 8 v.; *no* traudoyro 19 v.; *no* uentre 13 r.; 26 r.; *no* uiuo 24 v.; 25 r.; *no* ventre (2) 1 r.; 1 v.; (2) 9 v.; 13 r.; **nos** 'en los': *nos* codesos 12 v.; *nos* ditos capitollos 21 v.; *nos* jeollos 21 v.; *nos* jllaes 14 r.; *nos* geollos 21 v.; *nos* lugarres 22 v.; 23 r.; *nos* llugarres 22 v.; *nos* mosos do freço 14 r.; *nos* Nares 14 r.; *nos* nebros 1 v.; *nos* noos 20 v.; *nos* ollos 14 v.; 15 r.; *nos* pees 11 v.; 21 v.; 23 r.; *nos* péés 2 r.; *nos* peitos 7 r.; 7 v.; *nos* traudoiros 19 v.; *nos* traudouros 22 r.

No no 'no lo': *no no* deuen ferir 4 r. = **non no**.

Nobre 'noble': *nehũa non* seia mays *nobre* que o cavallo 1 r.; con *nobre* curaçon se deleitam 1 r.

Noio, fazer- 'enjoyar': *nen lle fazer noio* des juno por todo o mes 3 r.

Noiosa 'enojosa': *et lle moy noiosa* door 22 r.

Noite 'noche': *a noite* 7 v.; 8 v.; *aa noite* (2) 2 r.; 7 r.; 8 r.; *de noite* 3 v.; 7 v.; 23 v.; *manaa et noite* 11 r.; *manaã et noite* 20 v.; *por huun dia et hũa noite* 12 r.; *o caualgar moito da Noite enpeçe ao Cauallo* 3 r.; *dia nen Noite* 1 v.; *porllo aar da Noite* 3 r. = **noyte**.

Nome 'nombre': *o mesen que ha nome* aquella pelle 10 v.; *da obra que faz filla nome* 16 v.

Nominibus Lat. De *nominibus egritudinum* 6 r.

Non 'no': *non a de llado* 24 v.; *non acoreren* 11 r.; *non acorreren* 9 r.; 23 v.; *non aguda* 5 r.; *non ande fora* 2 v.; *non as deuen* 8 v.; *non beba* (2) 11 r.; 13 v.; 26 v.; *non beber* 3 r.; *non carnosos* 5 r.; *non cauados* 5 r.; *o non caualgem* 5 r.; *non caya* 7 v.; 23 v.; *se non chegar* 24 v.; *non coma* 9 r.; 11 v.; 13 r.; 23 r.; *non comeya* 1 v.; *non comia* 3 r.; *se non consume* 7 v.; *se non dana* 24 v.; *non dana* 24 r.; *non dane* 24 v.; *non danen* 2 r.; *se non desfezeren* 8 v.; *non desjncha* 21 v.; *non deu seer* 2 r.; *non deue* 1 r.; 1 v.; (2) 2 v.; 3 v.; 4 v.; 5 r.; (2) 7 r.; 12 r.; 20 v.; 24 r.; *non deuen* 1 r.; 2 r.; 3 r.; 5 r.; 7 v.; 22 v.; *non domadas* 2 v.; *non enbargar* 12 r.; 24 r.; *non enpeçe* 11 v.; 19 r.;

se *non* espante 2 r.; *non* faz engrosar 2 v.; *non* fique 7 v.; *non* foy ben curada 22 v.; *non* ffoy curado 25 v.; see a *non* gardasen 25 r.; que *non* ha husado 1 v.; *non* he bem descuberta 25 r.; *non* he ben curado 22 v.; *non* he douida que 22 v.; *non* he mester que 5 r.; *non* leixa 24 r.; *non* leixen 7 v.; *non* ligeiramente 13 v.; *non* lla tollas 18 r.; *non* lle deites 15 r.; *non* lle deuen 7 r.; *non* lle fica 26 r.; *non* lle jnchan 9 v.; *non* lle metam 15 v.; *non* lle ponan 16 v.; *non* lle tollan 17 v.; *non* lle tollas 25 r.; *non* lleixan de 22 r.; *non* llo deuen mudar 4 v.; *non* llo tollam 17 v.; *non* menguaren 15 r.; *non* meta 23 v.; *non* mingaren 8 v.; se *non* moe no estamago (2) 10 r.; se *non* moe enno estamago 13 r.; *non* naturaes 5 v.; *non* naturalmente 5 v.; 6 r.; *non* no mouer 12 r.; *non* o enfadem 23 v.; *non* o lleyxes comer 9 v.; *non* o moua 3 v.; *non* o tanga 7 v.; *non* o tangas 7 v.; *non* o tragen 9 v.; *non* omosas 13 v.; *non* oueren cura 7 r.; *non* pensam da ferida 22 r.; *non* pode 3 r.; (2) 9 r.; (2) 11 r.; (2) 12 r.; 14 v.; 15 r.; 15 v.; (2) 22 r.; 23 v.; 25 v.; *non* poder 8 v.; *non* podera 3 r.; 22 r.; *non* poderan 20 r.; *non* poderya 1 r.; lle *non* ponan 16 r.; que lle *non* porras 25 v.; *non* posa 9 v.; (2) 12 r.; 24 v.; que a *non* posas auer 25 v.; *non* prema 24 r.; *non* prestar 19 v.; *non* queda de bullyr 9 v.; ataa qa *non* qeira 13 r.; se *non* retêer 16 v.; *non* saya ende 7 v.; 10 r.; *non* se curauan ben 20 r.; *non* se desfezer 19 v.; *non* se fica 26 r.; *non* se poderya 1 r.; *non* se poderyam 1 r.; *non* se podiria 4 v.; *non* se tanga 20 v.; *non* secaren 7 v.; *non* seen-do 23 v.; *non* segundo natura 6 r.; *non* seia mays nobre 1 r.; *non* seysem fora 21 v.; *non* tallar 25 r.; *non* tam sollamente 19 r.; *non* tanga 20 v.; 24 r.; *non* tangas 7 v.; *non* tangen 24 v.; *non* tirasem 4 v.; *non* tire 17 v.; *non* veña 19 r.; *non* vusen 8 v.

Non no 'no lo': *non no* mouer 12 r. = **no no**.

Noo 'nudo': que he o *noo* de sobre llo trauadoyro 26 r.; **noos** 'nudos': que son os *Noos* de sobre llos trauadoiros 5 r.; que son *noos* sobre llos trauadoiros 6 r.; que he nos *noos* de sobre llos trauadoiros 20 v.

Nos 'en los'. Cf. **No**.

Nos 'nosotros': prjmeiramente digamos, segundo *nos*, os capitollos dos vocabollos de todas llas enfermidades et danaduras como se começan 6 r.

Nota 'nota': Et *Nota* que quanto a agoa he mais frya 3 r.; *Nota* que quando O potro for mais Nouo 3 r.; *Nota* que o Cauallo para Seer mais saaõ 3 v.; *Nota* que a boca do Cauallo non deue seer moi dura 4 v.; *Nota* que se jnchar a coixa da dor do uerme 8 r.; *Nota* que o Rosalgar posto mesuradamente 9 r.; Et *Nota* que este pustrumeiro rremedyo 10 v.; Et *nota* que a dita enfermidade non enpeeçe aos potros 11 v.; *Nota* que a cal et o mel solda mellor as chagas 16 r.; *Nota* que esta door, que chaman corno 16 v.; Et *Nota* como o fogo seia o pustrumeiro rremedyo 19 r.; *Nota*: sabe que este amollentamento 19 r.; Et *Nota* que o dito jnguento da felugen 20 v.; Et *Nota* que o poo dos collos das abroteas 22 v.; Et *Nota* que synal he do morimento da fistolla jnchar 23 r.; Et *Nota* que se asaren en espeto de paaõ as postas 23 v.; Et *Nota* que se ueer a huun pee 23 v.; Et *Nota* que todas llas encraudaduras que ha de dentro non tangen ao Cauallo 24 v.; *Nota* que todas llas danaduras dos pees ou das huñas 24 v.

Noua 'nueva': con agooa en olla *noua* 10 v.; en quanto he *noua* deuelle acorrer 22 r.; cozeo en ola *noua* ben cuberta de huun testo 22 r.; ponno en hũa olla *Noua* 12 v.; sse esta door for *Noua* ou vella 22 r.; chegamento da huña *Noua* 24 r.; **nouas** 'nuevas': as carnes *nouas* se rronpen mais cedo 4 v.; con jeullas *nouas* de porco 11 r.; **nouo** 'nuevo': se o Cauallo for *nouo* deue comer eruas 2 v.; O potro for mais *Nouo* et mais cedo ferrado 3 r.; see o Cauallo for *nouo* ou magro non beba 11 r.; quando o Cauallo *nouo* et o corren ou traballam con el 20 r.; seendo o Cauallo *Nouo* ferido en lugar duro 23 r.

Noue 'nueve': esta cura lle façan por *Noue* dias 7 v.; Et depois acabados os *Noue* dias filla cal uiua 7 v.; non o tangas ataa *Noue* dias 7 v.; tena este enprasto por *Noue* dias 19 v.

Noyte 'noche': a mañaa et a *noyte* 20 r.; des a mañaa ataa aa *Noyte* ou della *Noyte* ataa a mañaa 25 r. =noite.

Nos 'nuez': tamano como *Nos* ou como auellãa 6 r. =

Noz 'nuez': en maneira dauellãa ou de *noz* 5 v.; **nozes** 'nueces': creçeren asy como *Nozes* 9 r.

Nume 'nombre': et ha *Nume* segundo sa obra 6 r.; Segundo o *Nume* de cada hũa enfermidade ou danadura 6 r.; **numes** 'nombres': Dos *Numes* das doores et danamentos 6 r.

Nunca 'nunca': o temor espanto que *nunca* o perdiria 4 r.; a dur ou *Nunca* se pode ben juntar 21 r.; adur ou *nunca* escapara 26 r.

Nuuês 'nubes': aduz aos ollos *nuuês* et escuriduen 14 v.

Nymjgalla 'ni migaja, nada': corrente pouço ou *nymjgalla* 3 r.

O

O art. 'el': o aagoamento 12 r.; o aapeo 19 r.; o aar 1 v.; 11 v.; 26 r.; o agooamento 25 v.; o al que ficar 23 r.; huun ou o all 10 r.; o allo 22 v.; o andar 22 r.; o armanico 17 v.; o azeite 24 v.; o baruasco 19 r.; o Caballo 5 r.; o cabelo (2) 16 r.; 17 v.; 18 r.; o cabo 9 v.; o caçer 22 r.; (2) 22 v.; o caldo 12 v.; 14 r.; o callo 19 r.; o cançer (2) 22 r.; 22 v.; 23 v.; o Carangulo 20 v.; o cardo benadito 10 v.; o casco 23 v.; o caualgar 1 r.; 3 r.; 4 r.; o cauallo 2 v.; 3 r.; 3 v.; (2) 9 r.; 12 r.; 15 r.; o Cauallo (5) 1 r.; (3) 2 r.; (4) 2 v.; (8) 3 r.; (5) 3 v.; (6) 4 r.; (9) 4 v.; (3) 5 r.; (6) 5 v.; (2) 7 r.; (3) 8 r.; 8 v.; (3) 9 r.; (4) 9 v.; (2) 10 r.; (2) 10 v.; (7) 11 r.; (3) 11 v.; (5) 12 r.; (2) 12 v.; (9) 13 r.; (6) 13 v.; (4) 14 r.; (4) 14 v.; (2) 15 r.; (2) 15 v.; 17 r.; 17 v.; (2) 18 r.; 18 v.; 19 r.; (4) 19 v.; (4) 20 r.; (3) 20 v.; (3) 21 r.; 21 v.; (2) 22 r.; (3) 23 r.; (4) 23 v.; (3) 24 r.; 24 v.; 25 v.; 26 v.; o cavallo 1 r.; o cerebro 14 r.; 14 v.; o Centão 14 r.; o coiro 5 v.; 7 r.; (2) 7 v.; 9 r.; 12 r.; 15 v.; (3) 16 r.; 20 r.; 20 v.; o collo 2 v.; 4 r.; 5 r.; 9 r.; 14 r.; o collon 11 r.; o colo 5 r.; o Comer 2 v.; o corno 16 v.; o corpo (2) 1 r.; 7

r.; 9 r.; (2) 9 v.; (2) 12 v.; 23 r.; o Cuu 10 r.; o çumo 12 v.; 22 v.; o danamento (3) 15 v.; 18 v.; o de dia 3 r.; o desecamento 12 v.; o dito 4 v.; 20 v.; (2) 22 v.; o encarregamento 18 v.; o encenço macho 17 v.; o Enperador 1 r.; o enprasto 16 r.; o estrepe 21 v.; o espiñaço 16 r.; o estamago 13 v.; o esterco 16 v.; 22 v.; o esterço 8 v.; 21 r.; o feeo 2 v.; o feltro 16 r.; o feno 7 r.; o fenun 19 v.; o ffigo 25 v.; o fillo 1 r.; 1 v.; o fogo 12 v.; 18 r.; 19 r.; o fondo 18 v.; o freeo 3 v.; 11 r.; o freño 3 v.; 4 v.; 13 v.; o freeo (4) 4 v.; o fumo 13 v.; (2) 14 r.; 20 r.; o fundo 16 r.; o galbano 17 v.; o gigante 12 v.; 16 v.; 19 r.; o gorgomello 9 r.; o goto (4) 8 v.; 9 r.; 14 r.; 26 r.; o gretum 19 v.; o home 1 r.; o honor 11 r.; o huso 3 r.; o jitargiro 17 r.; o jnchaço 7 v.; 8 r.; 10 v.; 11 r.; 14 v.; 15 v.; 16 r.; (3) 21 r.; o jnuerno 3 v.; o lino 1 v.; o llugar 2 r.; 7 v.; 9 r.; 17 r.; 17 v.; o logar 22 r.; o lugar 18 r.; 21 r.; 21 v.; o maa 15 r.; o malueysco 16 r.; o maluisco 16 v.; 19 r.; o meestre 24 v.; o mel 16 r.; o mel Ruuyo 15 v.; o mes meiado 3 r.; o mesen 10 v.; o moso 4 r.; o moyto comer 24 r.; o nerueo 19 v.; o neruo (3) 19 v.; o noo 26 r.; o Nume 6 r.; o olio de leure 14 r.; o orio 11 v.; o osso 21 r.; o ouo (2) 19 r.; o outro 4 r.; 21 r.; o paadal (3) 15 r.; o pano 15 r.; o pee 18 r.; (2) 19 v.; (2) 20 v.; 22 r.; 23 v.; (2) 24 v.; 25 r.; 26 r.; o peito 4 r.; 5 r.; 18 v.; o pez 17 v.; 18 r.; o pez grego 17 v.; 18 r.; o polmo 12 v.; 16 v.; o polmon 11 v.; 23 v.; o poo 3 r.; 7 v.; (2) 9 r.; 14 v.; (3) 16 r.; (2) 22 v.; 23 r.; 23 v.; 24 v.; 25 v.; o potro 1 r.; (6) 1 v.; 2 r.; 2 v.; 3 r.; (2) 3 v.; o premento 24 r.; o proido 17 r.; o pustrumeiro 12 v.; 18 r.; 19 r.; 19 v.; o qual 8 v.; 26 r.; o quarto 8 v.; o que 1 r.; 2 r.; (2) 3 v.; 4 r.; (2) 4 v.; 5 v.; 7 v.; 9 v.; 10 r.; 23 r.; o quinto 1 r.; o Retijmento da ourina 10 r.; o Rosalgar 7 v.; 9 r.; o rossalgar 17 r.; o rrabo 23 r.; o rratano 12 v.; o rrossalgar 25 v.; o rrugyr das tripas 13 r.; o sal mudo 14 v.; o sange 8 v.; (2) 11 r.; 16 r.; 17 v.; 20 v.; 21 r.; 21 v.; 25 v.; o sangramento 19 v.; o sarro da Cuba 14 v.; O segundo 1 r.; O seisto 1 r.; o señor 1 r.; o sirgo da rraposa 12 v.; o sobre oso 19 r.; o sobre osso 21 v.; o soldamento 24 r.; o ssal 24 v.; o ssange 25 r.; o tal 1 v.; o tartaro 22 v.; o temor espanto 4 r.; o tenpan (2) 24 r.; 25 v.; o tempo 1 v.; 3 v.; O terçeiro 1 r.; o toello 24 r.; 25 v.; o touello 23 r.; o touillo 23 r.; o trigo (2) 13 r.; 14 r.; o tuello (2) 23 r.; (2) 24 r.; (2) 24 v.; (2) 25 r.; (2) 25 v.; o uento 12 r.; o uentre 2 v.; (3) 10 r.; 12 r.; (4) 13 r.; 13 v.; o uerme 7 r.; (5) 7 v.; (3) 8 v.; (2) 9 r.; o uinagre 10 v.; o uinino 16 v.; o uiuo (2) 23 r.; 24 r.; (2) 24 v.; 25 r.; o uyño 7 v.; o vinagre 17 r.; o vngento 23 v.; o ziz 8 v.; os 'los': os braços 18 v.; os cabellos 17 r.; (3) 20 r.; 20 v.; os canellos 3 r.; os capitollos 6 r.; os caualleiros 1 r.; os Cauillos 7 r.; os Colloos 10 r.; (2) 10 v.; 11 r.; os Colloõs 11 r.; os dedos 7 v.; 12 r.; os dentes (2) 4 v.; 13 v.; os ditos enprastos 17 v.; os entestinos (2) 10 v.; 11 r.; os entestios 13 r.; os farellos 20 r.; 21 r.; os furados 11 v.; os geollos 2 v.; 20 r.; os geóllos 2 r.; os grandes senores 1 r.; os homeres (2) 18 r.; os homores (2) 7 r.; 7 v.; (2) 10 v.; (2) 11 r.; 13 v.; (2) 14 r.; 14 v.; 17 v.; (2) 18 r.; os homorres 20 r.; os humores (2) 2 v.; 7 r.; os jllaaes 10 r.; os jllaaes 9 v.; os jllaaes (2) 9 v.; 10 r.; 11 v.; (2) 12 r.; os llonbos (4) 17 v.; os mais que poderes 9 r.; os maschos 23 v.; os mosos 4 r.; os mossos 3 v.; os nares 5 r.; 14 v.; os nebras 12 r.; os nenbras 1 r.; 2 v.;

5 r.; *os* Nenbros 5 r.; *os* Nerueos 12 r.; *os* nerueos 12 r.; 17 r.; *os* neruos 12 r.; *os* Noos 5 r.; *os* Noue días 7 v.; *os* ollos 2 r.; 9 v.; 12 r.; 14 r.; (4) 14 v.; 15 r.; (3) 26 r.; *os* omores 23 v.; 24 r.; *os* omorres 19 v.; 21 r.; *os* osos 1 v.; *os* ossos 16 r.; 22 v.; 23 r.; *os* outros 1 r.; 4 r.; 23 v.; 25 v.; *os* pees 2 r.; (2) 2 v.; 3 r.; (2) 3 v.; 5 r.; (2) 11 r.; 18 r.; 23 v.; *os* poros 25 r.; *os* prjncypes 1 r.; *os* quaes 4 v.; 7 r.; 11 r.; *os* sospiros 26 r.; *os* traudoiros 2 r.; *os* tripos 13 v.; *os* yllaes 10 r.

O pron. 'lo': que *o* deuen llyar 1 v.; quando *o* fillarem 1 v.; para *o* domaren 2 r.; hu *o* deuen a domar 2 r.; pois que *o* tomaren 2 r.; como See *o* quisesem ferrar 2 r.; *o* non deuen meter en prjgom 2 r.; pois que *o* da agoa trouxeren 2 v.; ante que *o* metan na estada 2 v.; a qen *o* uyr 2 v.; que *o* asy foi bem gardado 3 v.; para *o* rreçeber outra uez mellor 3 v.; aquel que *o* porlla rrenda sol trager 3 v.; *o* posa trager por vu lle prouger 3 v.; non *o* moua 3 v.; *o* tragam a gallopo 3 v.; se *o* por ventura y firise 4 r.; nunca *o* perderia 4 r.; para *o* ensinar 4 v.; para *o* mellor custumar 4 v.; que *o* esfaue-len 4 v.; depois que *o* esfauellaren 4 v.; que *o* non caualgem para *o* fazer correr 5 r.; *o* mays sutilmente et *o* mellor que poderen 7 v.; non *o* tanga 7 v.; *o* llega sobre lla chaga 7 v.; non *o* tangas 7 v.; que *o* non pode dobrar 9 r.; sobre que *o* poem 9 r.; se *o* poseren con mesura 9 r.; *o* sangra de qual quer ueea 9 v.; pois que *o* sangrares 9 v.; non *o* lleyxes comer 9 v.; non *o* tragen 9 v.; *o* mais que poderes 9 v.; 16 r.; que *o* podera sofrer 10 v.; 19 r.; por *o* asy ameude prema seus pees sobre llas pedras 11 v.; adur *o* pode omen fillar 12 r.; *o* param en lugar fryo 12 r.; para *o* manteer grosso 13 r.; ante que *o* cozan 13 r.; como *o* comeu 13 v.; que *o* posa rreçeber o fumo 14 r.; see *o* quiser comer 14 r.; qual *o* poder sofrer 14 r.; 18 r.; 18 v.; 21 r.; *o* mais mansamente que poderes 16 r.; que *o* preme moito 16 v.; *o* faz esfregar 17 r.; se *o* foren 18 r.; como *o* desfea 19 r.; que *o* poderan sofrer 19 v.; *o* paran na estrada 20 r.; *o* corren 20 r.; deuen se cauidar de *o* fender 20 r.; que *o* paren en agoa frya 20 r.; que *o* non tanga naquel lugar agoa 20 v.; *o* mellor que poderes 21 r.; ante que *o* ponas llaua a chaga 22 v.; non *o* enfadem 23 v.; see *o* por tal cura gardaren 24 r.; para *o* cortaren 24 v.; que *o* faz suar 26 r.

O 'o': son chamadas llandooas *o* serosullas que dizen porcas 5 v.

O 'en el': deuese conoçer *o* corpo grande 5 r.

O 'al': Et auonda *O* cauallo sofrer sa gordeen 2 v.; enbarga moyto *o* andar a besta 22 r.

Obra 'modo de obrar': et ha Nume segundo sa *obra* 6 r.; et da *obra* que faz filla nome 16 v.; lle seda segon a *obra* que faz 23 r.

Obra 'obra, libro': Esta *obra* conposo Jurdam Ruuo 26 r.; Ja acabada he a *obra* 26 r.

Obrar 'obrar': que non posa *obrar* 12 r.

Ohmen 'hombre': a uso et seruiço do *ohmen* 1 r.

Oise 'oyese': cada que *oise* estropos ou algũ roido 4 r.

Ola 'olla': cozeo en *ola* noua 22 r. = **olla**.

Olio 'aceite': Para esto ual moito o *olio* de leure 14 r.; mesturada con *olio* de louro posto ontre os nares 14 v.; mesturado con *olio* ou con uinagre forte 16 r.

Olla 'olla': coze todo con agooa en *olla* linpa 10 r.; con agooa en *olla* noua 10 v.; ponno en hũa *olla* Noua 12 v.; coito en hũa *olla* 16 v.; coças en *olla* chea dazeyt 23 r. = **ola**.

Olliuas 'enfermedad del caballo': De uliuas que quer dizer *olliuas* 9 r.; Remedyo contra a door das *olliuas* 9 r. =

Olljuas 'enfermedad del caballo': a tal door chama *olljuas* 9 r.

Olo 'ojo': con huun *ollo* aluo 5 v.; naçe auendo *ollo* ou orela ou nares meos dos outros 5 v.; ao *ollo* que llagremeia 14 v.; deitado deste poo sotilmente no *ollo* 15 r.; escuriduen do *ollo* 15 r.; **ollos** 'ojos': *ollos* grosos 5 r.; gotas dagoa espesas et moitas pollos *ollos* 9 r.; jncham os *ollos* 9 v.; lagrimeganlle os *ollos* 12 r.; jnchaço dos *ollos* (2) 14 v.; corren aos *ollos* 14 v.; aduz aos *ollos* nuuês 14 v.; A estas enfermidades dos *ollos* 14 v.; fazelle jnchar os *ollos* 14 r.; abrirellas os *ollos* en quatro dedos 14 v.; llançalle nos *ollos* sotilmente 14 v.; ataa que se exugen os *ollos* 14 v.; Se os *ollos* foren escuros 14 v.; se os *ollos* teueren pano uello 14 v.; llançao nos *ollos* deste poo 15 r.; ca se destruiran os *ollos* 15 r.; os *ollos* couos 26 r.; choramlle os *ollos* ameude 26 r.; os *ollos* jnchados 26 r.

Olo 'agujero': metuda porllo *ollo* da verga 10 v.; **ollos** 'ojos, ojales'?: tena os *ollos* de llaã 2 r.

Omen 'hombre, uno': que adur o pode *omen* fillar nen apertar con os dedos 12 r.

Omnibus Lat. De *omnibus* inflationibus curuine 6 v.; De *omnibus* lisionibus unguarum 6 v.

Omores 'humores': para se liurare por y os *omores* 23 v.; o moyto comer acreçenta os *omores* 24 r. =

Omorres 'humores': por se liuraren os *omorres* 19 v.

Omosas 'humorosas'?: coussas verdes et non *omosas* 13 v.

Onças 'onzas': tres *onças* de galingal 11 v.

Onde 'donde': porlla villa *onde* ouuer mestre de fereiros 4 r.; *onde* todauia a coixa en algũa he mengada 5 v.; enfermidade ou danadura, et *onde* ueen ao Cauallo 6 r.; sayra porlla canella *onde* quer que jouuer 9 v.; *onde* do gran mouymento as uenas 11 v.; *onde* o Cauallo por llo dito uazamento 13 r.; *onde* o Cauallo lança porllos nares toda a humidade 13 v.; *onde* esta door faz o Cauallo tosyre 14 r.; *Onde* o Cauallo he atormentado 15 r.

Onrra 'honra': aa *onrra* da cauallarya et da batalla 1 r.

Ontre 'entre': *ontre* todas as qousas anymalyas 1 r.; o señor *ontre* os outros priuados 1 r.; moi dura nen moi molle mais *ontre* anbas 4 v.; *ontre* o coiro et a carne 5 v.; 7 r.; *ontre* hũa parte et a outra do peito 7 r.; *ontre* o collo et a cabeça 9 r.; que creçem *ontre* sy por rrazon da rreima 9 r.; do sange sobeio que iaz *ontre* as ueças 9

r.; que esta *ontre* os entestinos 10 v.; Et *ontre* todas cousas que deren ao Cauallo 13 r.; *ontre* o Collo et a cabeça 14 r.; posto *ontre* os nares 14 v.; que iaz *ontre* a juntura et o pee 19 v.; *ontre* as junturas das coixas 20 v.; et fica *ontre* a carne 21 v.; *ontre* a carne uiua et a huña 22 r.; *ontre* o uiuo et a huña 23 r.; 24 v.; *ontre* a carne uiua et a huna 24 r.; *ontre* a chaga et a huña 24 r.; entra *ontre* o tuello 24 v.; *ontre* a huña et a carne uiua 25 r.; *ontre* a solla do pee et aquella carne sobeia 25 r.; ffazesse *ontre* el et a solla 25 v.

Opinion 'opinión': segundo mjña *opinion* 1 r.; **opinioos** 'opiniones': porque do Cauallo dizen desvariadas *opinioos* 5 r.

Ora 'hora': des a lluz ataa *ora* de terça 3 v.; **oras** 'horas': por tres *oras* (2) 2 v.

Orden 'orden': por *orden* dereita segundo o que prouey Eu 1 r.; departamos por dereita *orden* 24 r.

Ordiney 'ordené': *ordiney* ajuntar liuro 1 r.

Orella 'oreja': auendo ollo ou *orella* ou nares meeos dos outros 5 v.; **orellas** 'orejas': orellas pequenas et *esperilladas* 5 r.; ten as *orellas* fryas et os ollos couos 26 r.; llança aas costas as *orellas* frias 26 r.

Orio 'cebada': herua, *orio*, auea, espelqa 2 v.; et feo con *orio* 2 v.; ou sen *orio* como herua et feo 2 v.; comer tenperadamente *orio* et palla 2 v.; quando *orio* ou aveea deren ao Cauallo 3 r.; cozan o *orio* na agooa 11 v.; con fariña *dorio* auondo 13 r.; comer sobeio *dorio* 13 r.; quando moito *orio* come 13 v.; llança *orio* inteiro 13 v.; come *orio* sen outro espaço 13 r.; de farina de *orio* et de greda 19 v.; farina do *orio* amasado 21 r. =

Orjo 'cebada': coze todo desuu con poucos de relloes de *orjo* 12 v.

Ortiga 'ortiga': a mercurial que he *ortiga* et as viollas 10 r.

Os 'los'. Cf. **O**.

Oso 'hueso': por caion de clauo ou *dosos* ou de fuste 24 v.; **osos** 'huesos': faze os *osos* mais grosos 1 v.; mais chegadas aos *osos* do espinaço 15 v.; carne poçoenta que chega aos *osos* 16 v.; entricado por rrazon das junturas dos *osos* 20 v.

Os. Cf. **O**.

Oso, Sobre - 'sobrehueso': se se fezer *sobre oso* a aquell jnchaço ceimeno 18 v.; Remedio contra esta door de *sobre oso* 19 r.; atal cura faras a esta door que chaman espulla ou *sobre oso* 19 r.; esta door do *sobre oso* se Começa en jnchaço. Remedyo contra a door do *sobre oso* 19 r.; Como se começa a fazer o *sobre oso* da carne de calo 19 r.; **osos, sobre** - 'sobre huesos': fazense ajnda moitos *sobre osos* et desuaria-dos 19 r. = **osso, sobre-**

Oso 'hueso': por rrazon do *osso* que foy ferido 19 r.; se mouer *osso* do seu lugar 21 r.; para esto o *osso* que andar voluese a seu lugar 21 r.; sse desiunta huun *osso* dou-tro 21 r.; entrando y perigoo ou *osso* ou pedra ou estacon 25 r.; **ossos** 'huesos': et entra atees os *ossos* 16 r.; en outros moitos *ossos* do corpo 19 r.; caua as carnes na chaga ataa os *ossos* 22 v.; ataa que se desfaçan os *ossos* 23 r.

Oso, Sobre- 'sobre hueso': et se tornar en *sobre osso* 19 v.; de que se gera o *sobre osso* 21 v.; fazese *sobre osso* duro 22 r.; **ossos, sobre-** 'sobrehuesos': ensyney enno capitollo dos *sobre ossos* 22 r.

Ou 'o': fame *ou* sede 1 v.; de palla *ou* de feño 2 r.; doce *ou* salgada 2 r.; *ou* pouqo suso 2 v.; na estada *ou* na casa 2 v.; con as coixas *ou* con os pees mollados 2 v.; o feo *ou* a palla 2 v.; *ou* sen orio 2 v.; de jdade conprida *ou* de mais 2 v.; orio *ou* aveea 3 r.; pouqo *ou* nymjgalla 3 r.; caente *ou* surento 3 v.; de mel *ou* doutras coussas 3 v.; por toios *ou* por llugares asperos 3 v.; a trote *ou* a gallope 4 r.; trotando *ou* gallopendo 4 r.; de follas tortas *ou* chãas 4 r.; de fereiros *ou* de çapateiros *ou* de outros qualquer mestres 4 r.; roido *ou* estrom 4 r.; estropos *ou* algũũ roido 4 r.; no segundo *ou* no terçeiro dia (2) 4 v.; quarto de hua milla *ou* mais 4 v.; *ou* quanto viren que mester 4 v.; por desfallimento *ou* por sobeieduen 5 v.; mingoa *ou* creçe 5 v.; en maneira dauellãa *ou* de noz 5 v.; nara *ou* çelso 5 v.; sobeieduens de carne *ou* de llandoas 5 v.; ollo *ou* orella *ou* nares 5 v.; do padre *ou* da madre 5 v.; maior *ou* meor 5 v.; como Nos *ou* como auellãa 6 r.; enfermidade *ou* danadura 6 r.; uerme *ou* adraguchos 7 r.; no peito do Cauallo *ou* antre as coixas 7 r.; no peito *ou* nas coixas 7 r.; creçeren *ou* jncharen enno peito *ou* nas coixas 7 r.; duas *ou* tres vezes 7 r.; por llas sedas *ou* por sobegeduen dos honores 7 v.; chege aa llandooa *ou* ao uerme 7 v.; pano de lino *ou* de llãa 7 v.; a llandooa *ou* uerme tiraren 7 v.; coseeo *ou* o llega 7 v.; secaren *ou* Restrangeren 7 v.; nas coixas *ou* nos peitos 7 v.; huceras *ou* vixigas 7 v.; *ou* mete y o Cauallo 8 r.; creçer *ou* engrosar 8 v.; enfermidade *ou* apostema 8 v.; ataa o terçeiro dia *ou* ataa o quarto 8 v.; engrosaren *ou* creçeren 8 v.; *ou* se non fenderas o coiro 9 r.; *ou* mais *ou* menos 9 r.; caente *ou* suarento 9 v.; ao aar *ou* ao vento 9 v.; espelqa *ou* melga 9 v.; *ou* doutra cousa 10 r.; en vidraça *ou* en outro vaso 10 r.; con estopa *ou* con pano 10 r.; estopas *ou* panos 10 r.; esterqe *ou* llançe fora 10 r.; *ou* que faça huun *ou* o all 10 r.; con egoa *ou* con mua 10 v.; da egoa *ou* da mua 10 v.; de gran carrega *ou* de gran traballo 10 v.; duas *ou* tres uezes 10 v.; collon, que for danado *ou* anbos 11 r.; de huun pee *ou* danbos 11 r.; da door *ou* do escaentamento 11 r.; nouo *ou* magro 11 r.; pedras *ou* seixos redondos 11 r.; ferenlle *ou* lateianlle os jllaes 11 v.; pulsiuo *ou* polmoeira 11 v.; duas *ou* tres uezes 11 v.; a paso *ou* caualgen en el 12 r.; erua uerde *ou* follas de canas *ou* de salgeiro *ou* outras qoussas uerdes 12 r.; lugar fryo *ou* uentoso 12 r.; con azeite *ou* con manteiga 12 r.; de farellos *ou* de semeças 12 v.; duas *ou* tres uezes 13 r.; por dous *ou* tres dias *ou* mais 13 r.; ao sol *ou* allur 13 r.; dorio *ou* doutra cousa 13 r.; *ou* seo lleuan a gallope 13 r.; *ou* estando cedo 13 v.; erua *ou* coussas verdes 13 v.; agoa *ou* humores fryos 13 v.; *ou* doutra cousa 13 v.; o trigo *ou* o Centão coito 14 r.; enfermidade *ou* freura da cabeça 14 v.; *ou* as açendan con fogo 14 v.; da ferida *ou* de rreima 14 v.; pano uello *ou* rrezente 14 v.; duas *ou* tres uezes 15 r.; de jnchaço *ou* de llandooas llongas 15 r.; en uinagre *ou* en viño forte 15 r.; porlla sangria *ou* porllas outras curas 15 r.; dos dentes *ou* do freeo 15 r.; aqem *ou* allem 15 v.; *ou* ao llongo da lengoa 15 v.; pequena *ou* grande 15 v.; *ou* do honor da vixiga 15 v.; *ou* por rrazon de sobeieduen 16 r.; con

vjno *ou* con vinagre 16 r.; poo da murta *ou* do lentisco *ou* da galla 16 r.; o coiro *ou* o feltro ceimado *ou* lino podre 16 r.; con vino *ou* con vinagre 16 r.; con olio *ou* con uinagre 16 r.; Corno *ou* huña 16 r.; *ou* do gran peso 16 r.; *ou* huun panal 16 r.; a estrabioula *ou* o malueysco 16 r.; con vjno forte *ou* con vinagre 16 v.; *ou* do gran carrego 16 v.; sal vinino *ou* agooa 16 v.; con vinagre *ou* con vino 16 v.; *ou* senon 16 v.; barrullo *ou* uerrez 17 r.; barrullo *ou* curbuntio 17 r.; subeieduen de sange *ou* de homores 17 r.; os llonbos *ou* as rrens 17 v.; sobre llos llonbos *ou* sobre llas rrens 17 v.; *ou* que mude o cabelo 17 v.; do encabrestamento *ou* doutra caiom 18 r.; na sayda da estada, *ou* no correr, *ou* no andar, *ou* no desuyar, *ou* se encabresta no cabrestol, *ou* nas rrendas 18 r.; os pees *ou* as maños 18 r.; estrella *ou* espello (2) 18 r.; espello *ou* estrella 18 r.; da espadoo *ou* da anca 18 r.; nas espadoos *ou* na anca 18 r.; *ou* de couçe 18 r.; 18 v.; escadea *ou* espina 18 v.; danadura *ou* jnchaço (2) 18 v.; duas *ou* tres uezes 18 v.; de escadea *ou* de espina 18 v.; duas *ou* tres uezes 18 v.; con manteiga *ou* con vnto 18 v.; sobegeduen de sange *ou* de gran traballo *ou* de gran carrego 18 v.; espulla *ou* sobre oso 19 r.; callo *ou* jnchaço 19 r.; duas *ou* tres uezes (2) 19 r.; corre *ou* anda teso 19 v.; de dentro *ou* de fora 19 v.; o corren *ou* traballam 20 r.; jnchaço *ou* vixiga 20 r.; *ou* rronpyam o coiro 20 r.; *ou* descorregamento de pee 20 v.; escorrega no correr *ou* no andar, *ou* se puxa o pee en uago 20 v.; farellos *ou* semêas do trigo 21 r.; a dur *ou* Nunca 21 r.; con coyturas *ou* con fogo 21 r.; Despina *ou* estrepe que entra na maño *ou* no pee do Cauallo *ou* alur 21 v.; nas junturas *ou* nos jeollos *ou* nos pees *ou* en outra parte 21 v.; espina *ou* estrepe *ou* escadeña de madeiro 21 v.; see a espina *ou* a escadeña 21 v.; a espina *ou* estrepe (2) 21 v.; nos geollos *ou* nas junturas 21 v.; en jnchaço *ou* en calosidade 21 v.; for Noua *ou* vella 22 r.; chaga vella *ou* cançer 22 v.; con puxauante *ou* con grosa 23 r.; *ou* con os outros poos 23 v.; por agoa lixosa *ou* por estrabo mollado 23 v.; *ou* os furar por fondo da hũa 23 v.; con vinagre *ou* con vjno caente 24 r.; por negligencya *ou* por maa garda 24 r.; a chaga *ou* danadura 24 r.; con vinagre forte *ou* con poo de galla 24 r.-v.; seuo *ou* çera *ou* lleite *ou* outra qousa grosa 24 v.; con pano *ou* con estopas 24 v.; danaduras dos pees *ou* das hunas que aueen por caion de clauo *ou* doso *ou* de fuste *ou* doutra qoussa 24 v.; o pee *ou* a huña tangam 24 v.; farellos *ou* semeas coytas 24 v.; ataa aa Noyte *ou* della Noyte ataa a maña 25 r.; perigoo *ou* osso *ou* pedra *ou* estacon ata o tuello 25 r.; *ou* os outros poos corrosius 25 v.; de ssange pressado *ou* dumorres 25 v.; danadura grande *ou* pequena 25 v.; manqía de tras *ou* en andando non se fica 26 r.; como rreyma *ou* de uerme *ou* uolatiuo na cabeça 26 r.; adur *ou* nunca escapara 26 r.; *ou* a terça parte 26 v.

Oua 'tumor del caballo': *oua* que quer dizer jnchaço molle 5 v.-6r.; **ouas** 'tumores del caballo': Dde galis que chaman *ouas* 19 v.; Gallas, que chaman *ouas* 19 v.; de que se fazen *ouas* 20 r.; contra a door das *ouas* 20 r.; Alguños vusaron a curar das *ouas* en esta gisa 20 r.; de tal cura como esta rrenouan as *ouas* outra uez 20 r.; o Cauallo que ten *ouas* que o paren em agoa frya 20 r.; menguen as *ouas* por llo apretamento dagoa frya 20 r.; asy minguaran as *ouas* et non poderan adeante creçer 20 r.

Ouo 'huevo': et o *ouo* anaçado con azeite 19 r.; Para esto ual o *ouo* torrado ataa que se faça duro 19 r.; et renouallas este *ouo* duas uezes no dia 19 r.; curaras da chaga con a crara do *ouo* 22 r.; para esto a crara do *ouo* anaçada con vinagre 24 v.; **ouos** 'huevos': gallas, que quer dizer *ouos* que ueen de maos humores 2 v.; deita a estopa nas craras dos *ouos* anaçados 7 v.; a noite as craras dos *ouos* con azeite 7 v.; fazerllas beuerage das gemas dos *ouos* et daçafran 13 r.; et azeite et as craras dos *ouos* 14 v.; enprasto da farina triga con as craras dos *ouos* 16 r.; estopas molladas nas craras dos *ouos* hũa vez no dia 16 v.; amasen todo con craras de *ouos* 17 v.; destopas molladas nas craras dos *ouos* 24 r.

Ourina 'urina': Retijmento da *ourina* 10 r.; llogio uerra a fazer *ourina* 10 v.; mesurado con *ourina* de moço 17 r. = **hurina** / **vrina**.

Ouro pimente 'oropimente': do azilhaue et do *ouro pimente* estrange et solda 20 v.; Para esto ual *ouro pimente* et azillaure et cal uiua 22 v.

Outono 'otoño': enno estio outra, no *outono* outra, o jnuerno outra 3 v.

Outra 'otra': *outra* anymallya 1 v.; *outra* besta 2 r.; mais que a *outra* 3 r.; enno estio *outra* 3 v.; o jnuerno *outra* 3 v.; *outra* uez 3 v.; 10 v.; 19 r.; 20 r.; de hũa parte et da *outra* (2) 3 v.; *outra* forma do freo 4 r.; *outra* maneira de freo 4 r.; dous da *outra* 4 v.; mais dereita que a *outra* 5 v.; con *outra* a que chaman gralla 5 v.; ontre hũa parte et a *outra* 7 r.; *outra* semellauel 7 r.; uerralle *outra* 7 r.; da hũa parte et da *outra* 7 r.; 7 v.; (2) 9 v.; 10 r.; *outra* cura 7 v.; 11 v.; 13 r.; *outra* enfermidade 9 r.; 10 v.; 11 r.; 13 v.; sen *outra* detença 9 v.; *outra* door (2) 10 r.; (2) 18 r.; 19 v.; 24 r.; tanto de huun como da *outra* 10 r.; *Outra* enfermidade 11 v.; 12 r.; 12 v.; 13 r.; 14 r.; 17 r.; de hũa trincheira aa *outra* 14 v.; a *outra* parte da llengoa 15 v.; nen *outra* cousa 16 v.; 23 r.; *outra* danadura 16 v.; de hũa parte para *outra* 17 v.; asy como *outra* chaga 18 v.; nos pees ou en *outra* parte 21 v.; *outra* enfermidade 22 r.; *Outra* qousa 22 v.; da hũa et da *outra* parte 23 v.; fazese *outra* terceira 24 r.; mays sem perigoo que *outra* 24 v.; ou *outra* qousa grossa 24 v.; **outras** 'otras': *outras* qousas 2 v.; 17 v.; 22 r.; *outras* maneiras de freos 4 r.; *outras* qoussas 7 r.; 12 r.; 21 v.; 24 r.; *outras* llandooas 8 v.; 9 r.; porllas *outras* curas 15 r.; todas llas *outras* coussas 18 r.; et *outras* tres douropiment 20 v.; das *outras* coussas 21 r.; con *outras* qoussas 21 v.; 24 r.; porllo caion das *outras* 22 r.; nehũa das *outras* 22 r.; et por *outras* caiões 22 r.; con as *outras* meezinas 22 r.; *outras* encraudaduras 25 r.; das *outras* chagas 25 r.; **outro** 'otro': en *outro* tenpo 1 r.; *outro* Cauallo 1 v.; sen *outro* giador 3 v.; duun lugar para *outro* 4 r.; o *outro* sobredito 4 r.; *outro* freo 4 r.; huun ollo aluo et *outro* negro 5 v.; *outro* naturalmente 5 v.; en *outro* vaso llinpo 10 r.; sem *outro* jnchaço 10 r.; *outro* tanto de (3) 11 v.; 15 v.; 22 v.; *outro* tanto dalcorauiua 11 v.; en *outro* dia siginte 12 r.; 26 v.; *outro* remedyo 12 r.; de casia fistulla *outro* tanto 12 v.; sen *outro* espaço 13 r.; de huun lugar para *outro* 13 v.; et *outro* tanto da 15 v.; 21 r.; *outro* pedamaço 17 v.; *outro* remedyo 17 v.; alça o *outro* pee 21 r.; en *outro* lugar do corpo 22 r.; *Outro* poo ay mays forte 22 v.; et *outro* tanto douro pimente 22 v.; en nehuun *outro* lugar do espinaço 23 v.; nen en *outro* lugar mollado 23 v.; pom huun pee

sobre llo *outro* 24 r.; sem *outro* dobramento 26 r.; **outros** 'otros': ontre os *outros* priuados 1 r.; *outros* llugares 3 v.; mais ligeiro dos *outros* 4 r.; mais tendudo que dos *outros* 4 r.; mais longo que os *outros* 4 r.; mais cruu dos *outros* freos 4 r.; de *outros* qualquer mestres 4 r.; sobre todos *outros* llouuadeiro 5 r.; meeos dos *outros* 5 v.; nenhuun dos *outros* poos 16 r.; en *outros* moitos ossos 19 r.; ual mays que todos llos *outros* 22 v.; con os *outros* poos 23 v.; uerra llogo aos *outros* 23 v.; os *outros* poos corrosiuos 25 v.

Outrosy 'otrosí, también': et *outrosy* as qoixas 2 r.; *Outrosy* lle meta freo forte et duro 4 r.; *Outrosy* dixे que 4 v.; et *outrosy* a par das huñas 6 r.; et *outrosy* nas coixas 7 r.; et *outrosy* ual moito para esto o ziz 8 v.; et *outrosy* o sangra de qual quer ueea 9 v.; Et *outrosy* a pimenta muda con allos 10 v.; Para esto *outrosy* ual moito as semeças do trigo 10 v.; et *outrosy* danbas llas ueeas das coixas 11 r.; Para esto *outrosy* val muito a calda das fauas 12 v.; *outrosy* faz assaruña 14 r.

Ouuer 'hubiere'. Cf. **Auer**.

Ouueren 'hubieren'. Cf. **Auer**.

Ouuese 'hubiese'. Cf. **Auer**.

Ouver 'hubiere'. Cf. **Auer**.

P

Paadal 'paladar': et chega ao *paadal* do Cauallo 4 r.; jnchase toda a boca et o *paadal* 15 r.; se ouuer o *paadal* jnchado 15 r.; fende o *paadal* ao llongo con llançeta ben aguda 15 r.; esfregalle a chaga do *paadal* fortemente con sal 15 r.

Paa 'palo': huntar aquel *paa* con sabon mourisco 13 v.-14 r.; se asaren en espe-to de *paa* as postas da Cooura 23 v.; **paaos** 'palos': fillem dous homes senos *paaos* rredondos et nedeos 10 r.; premendo o uentre et os jllaes rrigiamente contra a çaga con aquelles *paaos* 10 r. = **pao**.

Paão 'pan': Para esto ual hũa peça de *paão* apertada a cabeça 13 v.

Paçendo 'paciendo': porque a Egoa, *paçendo* auondosamente, mays lleite et mellor dara ao fillo 1 r.

Paçer 'pacer': leixao andar solto a *paçer* aa sa vontade 13 v.; liurar sa mellor et mais ligeiramente por rrazon do *paçer* das eruas 13 v. = **pazer**.

Padeçe 'padece': et *padeçe* o Cauallo esta door aas uezes en huun pee 23 v.; **padeçirya** 'padería': por fame ou sede que *padeçirya* estando asy ençarrada 1 v.

Padre 'padre': et uen esta door do *padre* ou da madre 5 v.

Palla 'paja': estrado allto ataa os geõllos, de *palla* ou de feõ 2 r.; adur posa fillar con sa boca o feeo ou a *palla* 2 v.; deue o potro comer feo, *palla*, herua, orio 2 v.; denlle a comer tenperadamente orio et *palla*, et esto non faz engrosar por lla segura da *palla* 2 v.; **pallas** 'pajas': faze çenrrada de çinza das *pallas* do trigo et das allas *pallas* et das maluas 12 r.

Palmo 'palmo': fage canella de huun *palmo* 9 v.

Panal 'pañal': ponlle a sella ençima ou huun *panal* et apertao con a çinlla o mais que poderes 16 r.

Pano 'pañño': con *pano* de lino 7 v.; con estopa ou con *pano* 10 r.; con *pano* arredor da uerga 10 v.; por huun *pano* conuiniuil 12 v.; cuberta senpre con *pano* de llaã 14 r.; hũa peça de *pano* de lino 14 r.; o fumo do *pano* do lino 14 r.; hũa peça de *pano* liada na cabeza 14 r.; pono en *pano* de lino ancho de quatro dedos 14 v.; pono con hũa peça de *pano* de lino 15 v.; estendam esta maça torra en *pano* de lino 17 v.; pono tibio con *pano* de liño como enprasto 18 v.; posto como enprasto con hũa peça de *pano* 19 r.; apertao ben con peça de *pano* 19 r.; en *pano* de lino ao longo do nerueo 19 v.; lija con huun *pano* et con corda 20 r.; et llegao con huun *pano* 21 r.; postas en hũa peça de *pano* ancho 23 v.; llegem o pee danado con huun *pano* 24 v.; posta ençima con *pano* ou con estopas 24 v.; teellos abafados con *pano* 25 r.; apretaa ben con huun *pano* de lino 25 r.; **panos** 'pañños': gise seus *panos* como conuen 3 v.; as ditas estopas ou *panos* 10 r.; con *panos* ben liados 11 v.

Pano 'enfermedad de los ojos': aduz aos ollos nuuës et escuriduen et aas uezes *pano* 14 v.; se os ollos teuren *pano* uello ou rrezente 14 v.; se o *pano* for uello unta duas ou tres uezes a escuriduen do ollo con grosura 15 r.

Pao 'palo': entrandolle na queixada *pao*, escadea ou espina 18 v.

Papuxas 'emplasto, cataplasma': ponlle *papuxas* de farellos coytas en vinagre 23 v.

Para 'para': *para* fazer seu potro 1 v.; *para* defendimento das coixas 1 v.; *para* domar o Cauallo 2 r.; *para* se chegarem a el 2 r.; *para* o domaren 2 r.; *para* folgar en el 2 r.; *para* seu comer 2 v.; *para* mellor seer 2 v.; *para* se purgar 2 v.; *para* o cauallo 3 r.; *para* comer sua çeea 3 r.; *para* Seer mais saaõ 3 v.; *para* o rreçeber outra uez mellor 3 v.; *para* fillar y vuso 3 v.; duun lugar *para* outro 4 r.; *para* o ensinar 4 v.; *para* o mellor custumar 4 v.; mais lligeira *para* enfrear 4 v.; *para* o fazer correr 5 r.; pero creçe *para* menos 5 v.; correndo *para* a door 7 r.; *para* sairen aquelles homores 7 r.; *Para* esta door 11 r.; 13 r.; 13 v.; *para* correren 7 r.; *para* se manteer 7 r.; *para* auer de noite 7 r.-v.; *para* tirar fora de Reyz 7 v.; *para* destruyr o uerme 7 v.; *para* lle tiraren sange 8 r.; *para* os tirares da cabeza 8 r.; *para* esta enfermidade 8 v.; *para* esto (2) 8 v.; (2) 10 v.; 12 v.; 17 r.; 17 v.; 18 r.; 18 v.; 20 v.; 21 r.; (3) 24 v.; *para* estanar 8 v.; *para* estanqar o sange 8 v.; *para* folgar mais 9 v.; *Para* esto ual 10 v.; 11 r.; 13 v.; (4) 14 r.; 14 v.; 15 r.; 16 r.; 17 r.; (2) 18 v.; (2) 19 r. (2) 19 v.; 21 r.; (2) 21 v.; (3) 22 v.; *Para* esto outrosy ual moito 10 v.; *Para* esto he ajnda cousa marauillosa 10 v.; *para* a dita door 10 v.; *para* o Inchaço 10 v.; *Para* esta door 11 r.; *para* as coixas 11 r.; *para* a polmoeira 11 v.; *para* dessolueren a sustancya 11 v.; *para* se estender a beberagen 12 r.; *para* se non embargar a beberagen 12 r.; *para* se tenperar a beberagen 12 r.; *para* esta door 12 r.; *para* tirar por sy 12 r.; *Para* engordar o Cauallo 12 v.; *Para* matar a fistolla 12 v.; *Para* o polmo 12 v.; *para* lle llançar fora 12 v.; *para* lle

fazer o Corpo humido 12 v.; *para* o manteer grosso 13 r.; de huun lugar *para* outro 13 v.; porllos nares *para* fora 13 v.; careira *para* sair fora 14 r.; *Para* esto val 14 r.; 14 v.; (3) 16 r.; 16 v.; 17 r.; (2) 18 r.; 21 v.; *para* o jnchaço dos ollos 14 v.; *para* as chagas soldar 16 r.; *Para* naçer o cabelo 16 r.; *para* amollentar 16 v.; *para* as doorres dos llonbos 17 v.; de hũa parte *para* outra 17 v.; *para* seyr por y os homeres 18 r.; *para* se liurar ende 18 v.; *para* o encarregamento do peito 18 v.; *para* todos llos jnchaços 19 r.; *Para* desfazer aquel callo 19 r.; *para* del sayr todavya sange 19 r.; *para* a encaçadura 19 v.; *para* a door a que chaman encaçadura 19 v.; con as huñas *para* fora 20 r.; he moy perygoso *para* talaren 20 r.; *para* os fazer pellar 20 r.; *para* raeren ende os cabelos 20 r.; he merauylloso *para* as gretas 20 v.; val ajnda *para* esto 20 v.; subindo *para* suso 21 r.; *para* esto o osso que andar 21 r.; que *para* y deçem 21 r.; *para* liurar ende o sange 21 v.; *para* seyr fora 21 v.; *para* tirar a espina 21 v.; tiram *para* fora 21 v.; *para* matar o caçer 22 v.; *para* matar a fistolla 22 v.; *para* matar a seda 23 v.; *para* folgar por y 23 v.; *para* se liurare por y os omores 23 v.; *para* se non chegar a huña 24 v.; Val *para* esto a ffelugen 24 v.; Val *para* esto a crara do ouo 24 v.; Val *para* esto o poo dagalla 24 v.; *para* o cortaren como conuen 24 v.; *para* se tallaren mellor 25 r.; *para* sse comer o ffigo 25 v.; deçem *para* a door 25 v.; *para* esta door do espeamento 25 v.; *para* se liuraren por y 25 v.; *para* sse o Cauallo mellor curar 25 v.; *para* uyr a huña a sseu estado 25 v.; *para* as coyxas 25 v.

Para 'para': *para* o Cauallo soo en hũa casa por dous ou tres dias ou mais 13 r.; **param** 'paran': et o *param* en lugar fryo ou uentoso 12 r.; **paran** 'paran': uen de fora mollado et o *paran* na estrada 20 r.; **parao** 'páralo': et *parao* en lugar caente 8 v.; et *parao* ao sopee 10 r.; **parara** 'parará': se uoluera ao destro et mellor se *parara* 4 r.; **pararas** 'pararás': primeiramente *pararas* o Cauallo en lugar caente 12 r.; **pararen** 'pararen': val moyto se *pararen* o Cauallo 11 r.; **paren** 'paren': que o *paren* en agoa frya 20 r.; **parenno** 'párenlo': mais *parenno* en lugar fryo 11 r.; et *parenno* na ueea da agooa mais tesa 11 r.

Parauooas 'palabras': non deu seer aspero nen de *parauooas* aspartossas, ca por *parauooas* taes podiria gañar mañas et custumes maos 2 r.

Pareçe 'parece': Et esto *pareçe* por que o Cauallo non se podiria ben enfrear 4 v.; **pareçera** 'parecerá': et *pareçera* mais fremoso 2 v.; por lla gran magreduen De mais *pareçera* peor a qen o uyr 2 v.

Paritaria 'parietaria': a branqa ursina que chaman gigante et a *paritaria*, que he afeuega de cooura 10 r.

Parte 'parte': en algũia *parte* do corpo 1 v.; en allgũia *parte* do corpo 1 v.; na Segunda *parte* digamos 2 r.; digamos na terceira *parte* 2 r.; sobre lla *parte* deanteira 2 v.; de hũa *parte* et da outra (2) 3 v.; da hũa *parte* et da outra 7 r.; 7 v.; (2) 9 v.; 10 r.; dous da hũa *parte* et dous da outra 4 v.; perdera gran *parte* de seer ben enfreado 5 r.; na terceira *parte* et na quarta *parte* digamos do conoçemento da fremusura do corpo 5 r.; alto pouco de alcafar ca deanteira *parte* como çeruo 5 r.; na quarta *parte*,

et na quinta *parte* digamos das enfermidades 5 v.; con hũa *parte* do corpo con gros-saaen de carne 5 v.; Na prjmeira *parte* digamos Segundo o Nume 6 r.; na terceira *parte* digamos de todas llas meezinas 6 r.; ontre hũa *parte* et a outra do peito 7 r.; ataa hũa gran *parte* do dia 9 r.; ataa que mingoe a terça *parte* 10 r.; ataa que mjingoe a terça *parte* 10 r.; en alguña *parte* a preto do polmon 11 v.; a moor *parte* dos homores 13 v.; gran *parte* do comer 14 r.; 15 r.; a outra *parte* da llengoa 15 v.; algũa *parte* da llengoa 15 v.; en algũa *parte* do espiñaço 15 v.; da *parte* hu mais pender 16 v.; sobre lla *parte* pustrumeira 17 v.; de hũa *parte* para outra 17 v.; se dana a qeixada en algũa *parte* 18 v.; por a mayor *parte* esta door do sobre oso 19 r.; do nerueo da *parte* da encaçada 19 v.; a quarta *parte* dazernefe 20 r.; da pustrumeira *parte* da coixa 20 v.; na *parte* pustrumeira que som as pernas 21 r.; nos pees ou en outra *parte* do Cauallo 21 v.; fende a hũa *parte* por meyo 23 r.; da hũa et da outra *parte* 23 v.; et aas uezes hũa *parte* della 25 v.; meatade da çeea que sooe a comer ou a terça *parte* 26 v.; **partes** 'partes': se parte en duas *partes* 4 r.; en anbas llas *partes* do peito 7 r.; filla duas *partes* dençenço et tres *partes* daloes etpatico 8 v.; en anbas llas *partes* (2) 9 r.; filla tres *partes* de cal uyua 20 r.; toma fulugem et tres *partes* dazinlheue 20 v.; et en outro dia siginte denlle as duas *partes* 26 v.

Parte 'parte': et ha duas barras et hũa dellas se *parte* en duas partes 4 r.

Paryr 'parir': aas vezes seerya constringida de *paryr* 1 v.

Pasa 'pasa': mays *pasa* por meyo ontre o uiuo et a huña 24 v.

Pasando 'pasando': *pasando* porllos ditos, hu ha gran roido 4 r.

Paso 'paso': en peqeno *paso* 2 r.; 3 v.; 9 v.; 18 r.; en pequeno *paso* 10 r.; a peqeno *paso* 7 r.; uay en bom *paso* 9 v.; por llugar caente moi *paso* 9 v.; a *paso* 12 r.; 13 r. = **passos**.

Passar 'pasar': pois que *passar* dous anos 1 v. = **pasa**.

Passos 'pasos': mais craramente agardara seus *passos* 4 r.

Paz 'paz': et vaa en *paz* a aquel que o porlla rrenda sol trager 3 v.

Pazer 'pacer': soe prestar ao Cauallo que ten a cabeça fria *pazer* a miude eruas peqenas et tenras 13 v. = **paçer**.

Pazqo 'pasto': en bom llugar de *pazqo* 1 v.

Pecenas 'pequeñas': asy como uixigas *pecenas* 7 v.

Peça 'pieza': nace con hũa *peça* de carne en maneira de graaos 5 v.; hũa gran *peça* do dia 11 r.; huña *peça* de gemas douos 11 v.; tena cabeça alçada por hũa *peça* 11 v.; hũa *peça* de manteyga 12 v.; hũa *peça* de paño apertada a cabeça 13 v.; o olio de leure en hũa *peça* de pano de lino 14 r.; hũa *peça* de pano liada na cabeça 14 r.; pono con hũa *peça* de pano de lino 15 v.; fazese ende hũa *peça* de carne poçoenta 16 v.; mesturelle hũa *peça* de farina de trigo 17 v.; posto como enprasto con hũa *peça* de pano 19 r.; et apertao ben con *peça* de pano 19 r.; et tenano y hũa gran *peça* a manñã et a noyte 20 r.; mete con esto hũa *peça* de seuo 21 r.; postas en hũa *peça* de pano ancho 23 v.; **peças** 'piezas': o al que ficar desfaz en *peças* myudas 23 r.

Pectoris Lat. De aguatoe *pectoris* 6 r.

Pedamaço 'emplasto': faras *pedamaço* desta gisa 17 v.; faras ajnda outro *pedamaço*, que he mellor 17 v. = **pegamaço**.

Pedis Lat. De jnchauaturis que rupunt corona *pedis* 6 v.; De subacuto subter solan *pedis* 6 v.

Pedra 'piedra': ou osso ou *pedra* ou estacon ata o tuello 25 r.; **pedras** 'piedras': por llugar chãao sem *pedras* 3 v.; llançenlle *pedras* ou seixos redondos estrados so os pees 11 r.; porlla rredondença das *pedras* bulira a meudo con os pees 11 r.; ameu-de prema seus pees sobre llas *pedras* 11 v.; caenta enno fogo *pedras* 12 r.; llança sobre aquellas *pedras* agooa caente 12 r.; porllo apremamento das *pedras* et do llugar duro 25 v.

Pedregoso 'pedregoso': fazer seu potro en lugar montoso et *pedregoso* 1 v.; **pedregosos** 'pedregosos': en eses montes *pedregosos* 1 v.; **pedregossos** 'pedregosos': anda por tanto tenpo desfferrada por llugarres montossos, duros, *pedregossos* 25 v.

Pee 'pie': uaa ante el algem a *pee* 3 v.; manqear de huun *pee* ou danbos 11 r.; escorraa o *pee* ao Cauallo 18 r.; fere con o *pee* aa maa 19 v.; ontre a juntura et o *pee* 19 v.; da con o *pee* en alguun lugar duro 20 v.; descorregamento de *pee* 20 v.; ou se puxa o *pee* en uago 20 v.; alça o outro *pee* que for saão 21 r.; estrepe que entra na mão ou no *pee* do Cauallo 21 v.; se gera nas junturas do *pee* et a huña 21 v.; sobre lla coroa do *pee* 21 v.; calosidade de Carne sobre llo *pee* 21 v.-22 r.; se estende por lla Coroõa do *pee* 22 r.; arredor das junturas et o *pee* nos traadouros 22 r.; se começa da coroõa do *pee* 23 r.; dapar de a coroa do *pee* 23 r.; aas uezes en huun *pee* et aas vezes en todos 23 v.; se ueer a huun *pee* 23 v.; so as sollas do fondo do *pee* 23 v.; que çerque o *pee* darredor todo 23 v.; sobre lla corroõa do *pee* 24 r.; pom huun *pee* sobre llo outro 24 r.; llegend o *pee* danado con huun pano 24 v.; ante que o *pee* ou a huña tanga 24 v.; rronpendo a carne sobre llo *pee* 25 r.; que naçe so a solla do *pee* 25 r.; se dana o *pee* so a huña 25 r.; solla do *pee* (2) 25 r.; ontre a solla do *pee* 25 r.; que anda soo *pee* 25 v.; na punta do *pee* postrimeiro 26 r.; et alça o *pee* çopo dereitamente 26 r.; **pees** 'piés': que lle non danen os *pees* 2 r.; poderan enpeeçer enos *pees* e nas coixas 2 r.; exugar et trager os *pees* et as coixas 2 v.; con as coixas ou con os *pees* mollados 2 v.; ennas coixas et nos *pees* 2 v.; alçara os *pees* mais lligeiramente 3 r.; porllo vso de cada dia as coixas et os *pees* 3 v.; alçara as coixas et os *pees* mais apostamente 3 v.; os *pees* et huñas aia anchas duras 5 r.; os quaes homores deçen aos *pees* 11 r.; seixos redondos estrados so os *pees* 11 r.; bulira a meudo con os *pees* 11 r.; prema seus *pees* sobre llas *pedras* 11 v.; ponllo caente nos *pees* et nas mãos 11 v.; metendo en ellas os *pees* ou as mãos 18 r.; arredor das juntoiras das coyxas apar dos *pees* 19 v.; ffazense grapas nas junturas dos *pees* 20 r.; nos jeollos ou nos *pees* 21 v.; Da seda que faz nos *pees* do Cauallo 23 r.; que non meta os *pees* en agoa 23 v.; sol que da door dos *pees* seia saão 24 r.; que se fazen ennos *pees* et nas huñas 24 r.; dana-

duras dos *pees* ou das hunas 24 v.; chagas dos *pees* 25 r.-v.; despieceamento dos *pees* 25 v.; deçem aos *pees* por llo mouemento dos humores 25 v. =

Péés 'piés': estremadamente nos *péés* 2 r.

Peeira 'peera': Remedyo contra esta door da *peeira* 23 v.; Quando o Cauallo ouver *peeira* 23 v.

Peoor 'peor': pareçera *peoor* a qen o uyr 2 v. = **peores**.

Peeyra 'peera': contra a dollor que se chama *peeyra* 23 v.

Pegamaço 'emplasto': estritorio que quer dizer *pegamaço* como enprasto 14 v. = **pedamaço**.

Peito 'pecho': os mosos do freño no *peito* do Cauallo 4 r.; a cabeça jncrjnada, et a o *peito* et chegada 4 r.; o *peito* chãao et rredondo 5 r.; colo aia alçado et seia groso hu se junta ao *peito* 5 r.; começase no *peito* do Cauallo 7 r.; ontre hũa parte et a outra do *peito* 7 r.; aquell jnchaço ueen ao *peito* et as coixas 7 r.; conuen que no *peito* ou nas coixas rrebente 7 r.; enno *peito* ou nas coixas apar dos Colloos 7 r.; en anbas llas partes do *peito* 7 r.; se a chaga for no *peito* 7 v.; que iaz en traues no *peito* 7 v.; que a no *peito* do Cauallo 8 r.; Auen aas uezes que o *peito* do Cauallo 18 v.; Remedio para o encarregamento do *peito* 18 v.; **peitos** 'pechos': amerga a cabeça aos *peitos* 4 r.; metan lle sedas nos *peitos* et nas coixas 7 r.; que nas coixas ou nos *peitos* non leixen asaz furados 7 v.; Do corregimento dos *peitos* que chama graueduen 18 v.

Pellar 'pelar': Primeiramente faras *pellar* 20 r.; para os fazer *pellar* filla tres partes de cal uyua 20 r.; **pelle** 'pele': a pena da galina que a *pelle* 20 r.; **pellem** 'pelen': ataa que se della *pellem* lligeiramente os cabellos 20 r.

Pella 'por la': *pella* mañaa 3 v.; et *pella* tenriduuen das chagas 4 v.; *pella* agooa que he sutil 13 v.; **pello** 'por el': *pello* qual çarramento 11 v.; *pello* prememento da maa sella 15 v.; **pellos** 'por los': *pellos* poros que estam abertos 12 r.

Pelle 'piel': o mesen que ha nome aquella *pelle* 10 v.; curauan da chaga da *pelle* dos Colloos 11 r.; esta fendedura da *pelle* sobre dita 11 r.; estendello as en *pelle* que posa cubrir os llonbos 17 v.; deitaras sobre llo pez da *pelle* 17 v.; porras todo enna dita *pelle* 17 v.

Pelle 'pele'. Cf. **Pellar**.

Pellem 'pelen'. Cf. **Pellar**.

Pello, Pellos. Cf. **Pella**.

Pena 'pluma': se lle meteren a *pena* da galina que a *pelle* 20 r.; coito todo ensinbra con *pena* de gallina 20 v.

Pender 'pendiere': da parte hu mais *pender* 16 v.

Peneirao 'ciérnelo': *peneirao* moi ben 15 r.

Pensada 'cuidada': non he bem descuberta nen *pensada* asy como deue 25 r.

Pensado 'pensado, alimentado': non pode seer tambem *pensado* como de dia 3 r.

Pensar 'cuidar': o que del *pensar* non deu seer aspero nen de parauoos aspan-tossas 2 r.; **pensam** 'cuidan': por negligencya non *pensam* da ferida 22 r.; **pensan**

‘cuidan’: et non o tragen nen *pensan* del 9 v.; **pensem** ‘cuiden’: se uoluer a chaga en caçer *pensem* del asy como dixé 24 r.

Peora ‘empeora’: de que o Cauallo *peora* pouco se perde algũa parte da llengoa 15 v.; **peoraryan** ‘empeorarían’: acreçentaRyan os homores et *peoraryan* por en o uerme se as comese 7 r. = **peyoraria**.

Peores ‘peores’: quanto as danaduras som mais chegadas aos osos do espinaço do Cauallo tanto som *peores* et mais perigossas 15 v.

Peqena ‘pequeña’: a danadura grande ou *peqena* 25 v.; **peqenas** ‘pequeñas’: orellas *peqenas* et esperilladas 5 r.; eruas *peqenas* et tenras 13 v.; chagas chaas *peqenas* et grandes 15 v.; **peqeno** ‘pequeño’: sairyá o corpo *peqeno* 1 r.; en *peqeno* paso a agooa 2 r.; a destro et a seestro en *peqeno* paso 3 v.; tragello huun pouco a *peqeno* paso 7 r.; mansamente en *peqeno* paso 2 r.; et mouan o Cauallo en *peqeno* paso 18 r.; **peqenos** ‘pequeños’: et tomar saltos *peqenos* 4 v.

Pequena ‘pequeña’: fagen a taladura, segun o danamento, *pequena* ou grande 15 v.; **pequeno** ‘pequeño’: se o danamento for trespasado et *pequeno* ou ao llongo da lengoa 15 v.

Perder ‘perder’: et se traballar podese *perder* por moitas doores ligeiramente 2 v.; senon poderiase *perder* ende o Cauallo 8 r.; et fazelle *perder* gran parte do comer et do beber 14 r.; **perde** ‘pierde’: et *perde* fenollya et brabura 4 v.; et *perde* gran parte do comer 15 r.; peora pouco se *perde* algũa parte da llengoa 15 v.; **perdera** ‘perderá’: se o Cauallo esto ouuer vusado *perdera* medo 4 r.; et *perdera* gran parte de seer ben enfreado 5 r.; **perdiria** ‘perdería’: fillarya o temor espanto que nunca o *perdiria* 4 r.

Perfeitamente ‘perfectamente’: adur se podem ben curar nen *perfeitamente* 20 v.

Perfeito ‘perfecto’: pois que o Cauallo for *perfeito* 5 r.

Perigoo ‘peligro’: et helle moy gran *perigoo* 10 v.; que he mays sem *perigoo* que outra 24 v.; lle seera *perigoo* see a non gardasen 25 r.; entrando y *perigoo* ou osso ou pedra ou estacon ata o tuello 25 r.

Perigossas ‘peligrosas’: tanto som peores et mais *perigossas* 15 v.

Pernas ‘piernas’: por sobegeduen dos homores deçe o jnchaço aas *pernas* 7 v.; adur pode estar sobre llas *pernas* 13 r.; na parte pustrumeira que som as *pernas* 21 r.; dos rremedios das coyxas et das *pernas* do Cauallo 23 r.

Pero ‘pero’: Afirmo *pero* que o potro que ata a tres anos 1 v.; *pero* alguuns dias 3 v.; *pero* hũa qousa lle he contraria 5 r.; mingoa ou creçe *pero* creçe para menos 5 v.; *pero* non lle jnchan os jllaas nen o corpo 9 v.; *pero* aas uezes acha outro rremedio 12 r.; *pero* soe prestar ao Cauallo 13 v.; *pero* que mais ual a esto o poo do rrosalgar 16 v.; *pero* seia quanto o pez soo 18 r.; *pero* nenbrete que ante seia rreydo o callo 19 r.; et *pero* que uenan naturalmente 19 v.; *pero* deues saber que tal enfirmydade 20 v.; *pero* sabey que lle uallera moito 20 v.; *pero* auen as uezes que na juntura 21 r.; *pero* depois desto postas as sobre ditas 21 v.; *pero* non he douida que enos carnosos

22 v.; *pero* eu ensinado por esprouamento 23 v.; *pero* ligeiramente uen do huso dandar por agoa lixosa 23 v.; *pero* que aynda y mays ha sobre esto 24 v.; *pero* aas uezes conueen que toda a huña dess ssolle 25 v.

Perteçe 'pertenece': por mais perto *perteeçe* ao freeo 4 r.

Perteeçen 'pertenecen': a sua geraçon *perteeçen* 1 r.

Perto 'cerca': por mais *perto* *perteeçe* ao freeo 4 r.

Perygosa 'perigosa': por esta rrazon a primeira speçia, que de fundo dana o tenpan conpridamente, he *perygosa* 24 r.; **perygoso** 'perigoso': aquel llugar he moy *perygoso* para talaren 20 r.

Pesada 'pesada': sabedeia con a cabeza que trage *pesada* 26 r.; **pesado** 'pesado': o peito do Cauallo he tam *pesado* que adur alça os braços 18 v.; do qual jnchaço se faz o Cauallo prjgiçoso et *pesado* na parte pustrumeira 21 r.

Pescoço 'pescuezo': esto faras en anbas llas partes do *pescoço* 9 r.

Peso 'peso': esto fazese de poimento da sella ou do gran *peso* 16 r.; et aas uezes porllo gran *peso* posto amyude et sem preuisom sobre llo espinaço 17 r.-v.

Pesuduen 'pesadez': enpuxam a sa *pesuduen* 11 v.

Peta 'hembra del peto, pájaro carpintero'?: ual aas vezes a esta enfermidade o fumo da *peta* queimada se entra porllos nares no Celebro 13 v.

Petada 'machacada': mete na chaga estopa *petada* con cal 16 v.

Peyorarya 'empeoraría': et por esto *peyorarya* de cada dia 1 v.

Pez 'pez': rreteras o *pez*, estendello as en pelle 17 v.; et deste poo deitaras sobre llo *pez* da pelle, et seia o *pez* caente 17 v.; et seja tanta cantya de *pez* et da almeçega et do encenço 17 v.; pero seia quanto o *pez* soo como todas llas outras coussas 18 r.

Pez grego 'pez griega': et do armonico et do *pez grego* et do galbano 17 v.; et o galbano et o armanico et o *pez grego* 17 v.; filla o *pez grego* et a rrizjna et o ençenço branco 18 r.

Picrula Lat. De picrula 6 r.

Pimenta 'pimienta': Et outrosy a *pimenta* muda con allos 10 v.; pouca de cal uiua et outro tanto de *pimenta* muda 15 v.

Pimente, ouro - 'oropimente': do azilhaue et do *ouro pimente* 20 v.; Para esto ual *ouro pimente* et azillaue 22 v.; ssete dramas de cal uiua et *douro pimente* en poo 22 r.; tanto de cal uiua como *douro pimente* 22 v.; filla cal uiua et outro tanto *douro pimente* et faze ende poo 22 v.

Piretro 'azeche, caparrosa': çumo de *piretro* que quer dizer azeche et datranico 22 v. = **pirjtro**.

Pirigar 'peligrar': lligeiramente poderya *pirigar* et coller dano en allgũa parte do corpo 1 v.

Pirjtro 'azeche, caparrosa': con *pirjtro* mudo que he azeche 22 v. = **piretro**.

Pisa 'pisa, machaca': et *pisa* todo con exulla uella de porco 18 v.; et *pisa* todo desuu con exulla de porco 19 r.; et *pisa* moy ben todo con exulla uedra de porco 19

v.; **pisaas** 'písalas, machácalas': filla as follas das couues et *pisaas* con ensulla vella de porco 16 r.; **pisase** 'písase, machácase': pois que se cozer *pisase* todo moi ben 17 r.

Pisada 'pisada, machacada': a estrabioula ou o malueysco *pisada* con ensulla vella de porco 16 r.; a çebolla assada *pisada* con miucas da terra 19 v.; **pisadas** 'pisadas, machacadas': o maluisco et as couues *pisadas* con exulla uella de porco 16 v.; toma depois tres cabeças de llagartixas *pisadas* ia quanto 21 v.; as rreyzes da eruatu *pisadas* et postas *pisadas* sobre lla chaga 21 v.; as llesmez *pisadas* et amasadas con manteyga 21 v.; **pisado** 'pisado, machacado': todo ben muudo et *pisado* con huun pouco daçafrañ 11 v.; et o baruasco *pisado* todo con exulla de porco 19 r.; et do gigante *pisado* todo esto con exulla vedra de porco 21 v.; o allo ben *pisado* con o dito poo 22 v.

Pisase. Cf. **Pisa.**

Poçoenta 'pozoñosa': fazese ende hũa peça de carne *poçoenta* 16 v.

Pode. Cf. **Poder.**

Podem. Cf. **Poder.**

Poden. Cf. **Poder.**

Poder se ya 'se podría': *poder se ya* de dentro desecar 3 r.

Poder 'pudiere': en meor salto que *poder* o tragam a gallopo 3 v.; see a non *poder* liar 8 v.; adur *poder* soprar como lle conuen 11 v.; qual a *poder* sofrer 12 r.; qual o *poder* sofrer 14 r.; 18 r.; 18 v.; 21 r.; quanto lleuemente *poder* yr 14 r.; quanto o Cauallo *poder* sofrer 20 r.; quaes as *poder* sofrer 23 v.; quaes os *poder* sofrer 25 r.; **pode** 'puede': non *pode* seer tambien pensado 3 r.; porque *pode* ligeiramente moito mais arrefeçer 3 r.; a dur *pode* espirar 8 v.; aduro *pode* espirar 9 r.; que o non *pode* dobrar nen encoller 9 r.; quer se erger et non *pode* 9 r.; adur *pode* estar correito 10 r.; non *pode* andar 11 r.; (2) 12 r.; 22 r.; 23 v.; non *pode* as coixas carretar 11 r.; adur *pode* soprar 11 v.; adur o *pode* omen fillar nen apertar 12 r.; en quanto se y *pode* deteer 13 r.; adur *pode* estar sobre llas pernas 13 r.; non se *pode* curar 14 r.; non *pode* ueer asy como conuen 14 v.; non *pode* comer 15 r.; adur *pode* comer 15 r.; que se non *pode* curar 15 v.; 22 r.; adur se *pode* alçar o Cauallo 17 v.; a dur o Nunca se *pode* ben juntar 21 r.; se *pode* curar o cançer 22 v.; non *pode* deffender o tuello 25 v.; adur *pode* escapar 26 r.; **podem** 'pueden': adur se *podem* ben curar 20 v.; ligeiramente se *podem* curar 24 v.; **poden** 'pueden': esto mesmo *poden* fazer de rrazon 3 v.; se *poden* mostrar et conoçer 5 v.; **podera** 'podrá': non *podera* fillar carne 3 r.; que o *podera* sofrer 10 v.; 19 r.; adur *podera* engordar 12 v.; non *podera* mays creçer 22 r.; adur *podera* goaryr 26 r.; **poderran** 'podrán': tanto menos lle *poderran* enpeeçer 2 r.; qual uyres que o *poderran* sofrer 19 v.; non *poderran* adeante creçer 20 r.; **poderen** 'pudieren': mais ligeiro que *poderen* auer 3 v.; o mellor que *poderen* 7 v.; quanto mais *poderen* tirar 8 r.; rrezentes quaes *poderen* achar 12 r.; **poderes** 'pudieres': os mais que *poderes* 9 r.; de que *poderes* tirar sange 9 v.; o mais que *poderes* 9 v.; 16 r.; quanto mays *poderes* 9 v.; o mais mansa-

mente que *poderes* 16 r.; o mellor que *poderes* 21 r.; **poderia** 'podría': por rrazon da friura, *poderia* adoeçer 2 v.; por uentura se *poderia* curar 12 r.; **poderiase** 'se podría': senon *poderiase* perder ende o Cauallo 8 r.; **poderrya** 'podería': se *poderrya* sseçar et danar 25 v.; **poderseya** 'se podría': et *poderseya* depois ligeiramente fazer rreuellador 3 v.-4 r.; **poderya** 'podría': non *poderya* seer esgardado 1 r.; non se *poderya* o potro bem gouernar 1 r.; parte do corpo se *poderya* danar 1 v.; lligeiramente *poderya* pirigar 1 v.; et por tal maneira se *poderya* liurar 14 v.; **poderyam** 'podrían': os nebras del non se *poderyam* estender 1 r.; **podese** 'puédese': et se traballar *podese* perder por moitas doores 2 v.; Et *podese* esta door ligeiramente 23 v.; **podiria** 'podría': por parauoos taes *podiria* gaanar manas 2 r.; non se *podiria* ben enfrear 4 v.; **posa** 'pueda': que *posa* naçer en tenpo conuynjuel 1 r.; que adur *posa* fillar con sa boca o feeo 2 v.; o *posa* traer por vu lle prouger 3 v.; que non *posa* sayr do cuu do Cauallo 9 v.; que lligeiramente a *posa* topyr o Cauallo 11 v.; que a beberagen *posa* deçer as entradajas 11 v.; que a non *posa* boluer depois porlla boca 12 r.; que non *posa* obrar 12 r.; que o *posa* rreçer o fumo porllos nares 14 r.; que se *posa* liurar por y todo aquel mal 16 r.; en pelle que *posa* cubrir os llonbos et as rreens 17 v.; que *posa* mais çedo seyr por y fora a podreem 18 r.; que non *posa* ende sayr bafo nen fumo 22 r.; que lixo nen podreen nenhũa non *posa* ficar na chaga 24 v.; **posam** 'puedan': *posam* sutilmente mostrar aquellas qousas 1 r.; **posas** 'puedas': que a non *posas* auer 25 v.; **poseren** 'pusieren': se o *poseren* con mesura 9 r.; se llo *poseren* llauando ante a chaga 16 v.; **posseres** 'pusieres': sse llo *posseres* o toello que he tenro 25 v.

Podera. Cf. **Poder.**

Poderan. Cf. **Poder.**

Poderen. Cf. **Poder.**

Poderia. Cf. **Poder.**

Poderiase. Cf. **Poder.**

Poderrya. Cf. **Poder.**

Poderseya. Cf. **Poder.**

Poderya. Cf. **Poder.**

Poderyam. Cf. **Poder.**

Podese. Cf. **Poder.**

Podiria. Cf. **Poder.**

Podre 'podrido': Para esto ual o coiro ou o feltro ceimado ou lino *podre* 16 r.; **podres** 'podridas': et geerese daquel jnchaço carnes *podres* 16 v.

Podreduen 'podredumbre': para sairen aquelles homores fora en *podreduen* 7 r.

Podreem 'podredumbre, pus': que *posa* mais çedo seyr por y fora a *podreem* 18 r. =

Podreen 'podredumbre, pus': da vixiga cheea de sange con *podreen* miscrado 15 v.; apanar a *podreen* dese jnchaço 16 r.; nen outra cousa de *podreen* na chaga 16 v.; lixo nen *podreen* nenhũa 24 v.; a *podreen* da chaga 25 r.; saae aquella *podreen* 25 r.

Poegos 'poleos': o caldo do trigo coito con *poegos* 14 r.

Poer 'poner': se deue *poer* en qualquer lugar 9 r.; deuen *poer* ante 21 r.; et *poer* esto sobre llo Cançer 22 v.; deuenlle *poer* farellos 24 v.; garda de lle *poer* y 25 v.; **poererse a** 'se pondrá': *poererse a* ençima 17 r.; **poem** 'ponen': sobre que o *poem* 9 r.; **poerena** 'la han de poner': et *poerena* caente 23 v.; **poerllas** 'le has de poner': *poerllas* ençima o poo do Rosalgar 9 r.; **poerllas as** 'se las has de poner': et *poerllas as* asy 10 v.; **poerlle** 'ponerle': et *poerlle* esto caente 19 r.; **poerllo** 'ponérselo': et *poerllo* ençima 19 v.; **pom** 'pon': Et daquel poo *pom* duas uezes asaz no dia 22 r.; *pom* huun pee sobre llo outro 24 r.; *pom* ençima do figo esposa do mar 25 r.; **pon** 'pon': et *pon* ençima do algodón 7 v.; et *pon* ençima no çerco do jnchaço semesugas 8 r.; *pon* ençima da hanca sutilmente hũa estrella 18 r.; *pon* este enprasto sobre llo jnchaço 18 v.; **pona** 'ponla': et *pona* nas tibias 11 r.; *pona* ençima 24 v.; **ponalle** 'póngale': *ponalle* coyturas de fogo 21 v.; **ponan** 'pongan': que lle non *ponan* sella 16 r.; non lle *ponan* sella 16 v.; *ponan* deste vngento 23 v.; et esto lle *ponan* duas vezes 23 v.-24 r.; **ponanlle** 'pónganle': *ponanlle* mansamente 3 v.; et *ponanlle* esta estopa de cada dia 7 v.; et *ponanlle* cada dia 16 r.; **ponanllos** 'pónganselos': et *ponanllos* nedeeamente 10 r.; **ponano** 'pónganlo': *ponano* como enprasto 18 v.; **ponas** 'ponlas': *ponas* nas chagas 7 v.; ante que o *ponas* 22 v.; **ponlle** 'ponle': Se o Cauallo ouuer a boca mole *ponlle* freo doce et mole 4 r.; et *ponlle* depois enprasto de greda alua 8 r.; senon *ponlle* o fogo, que he o pustrumeiro Remedio 12 v.; *ponlle* este enprasto 14 v.; *ponlle* a sella ençima 16 r.; depois *ponlle* as estopas molladas nas craras dos ouos 16 v.; depoy *ponlle* ençima sal et sarro de cuba 19 r.; et *ponlle* depois as ditas meezjnas 19 v.; et *ponlle* ençima como enprasto a sustança que ende fiqar 20 r.; et depois *ponlle* deste vngento huun pouco caente 20 v.; depois *ponlle* papuxas de farellos coytas en vinagre 23 v.; **ponllo** 'pónselo': et pois for fryo acaenta todo outra uez ben et *ponllo* 10 v.; et *ponllo* caente nos pees et nas maãos 11 v.; depois *ponllo* caente qual uyres que o poderan sofrer 19 v.; cobre todo o jnchaço da coyxá et *ponllo* duas uezes no dia 21 r.; **ponno** 'ponlo': et *ponno* en hũa olla Noua 12 v.; **pono** 'ponlo': *pono* caente con pano 10 v.; et *pono* en medyo da fronte do Cauallo 12 v.; et *pono* en pano de lino ancho de quatro dedos 14 v.; *pono* con hũa peça de pano de lino 15 v.; *pono* sobre lla door 16 r.; et *pono* caente sobre lla anca do Cauallo 18 r.; *pono* tibio con pano de liño 18 v.; *pono* como enprasto caente 19 r.; *pono* ençima caente 19 r.; et depois *pono* caente qual o poder sofrer 21 r.; et *pono* sobre lla juntura que he doente 21 r.; **por** 'poner': que mester faz, et en *por* moito en esto estudo et caamento 4 r. = **poer**; **poras** 'pondrás': *poras* fero feruente 7 v.; *poras* cordas de sedas 8 v.; *poras* nas chagas 15 v.; **porras** 'pondrás': *porras* todo enna dita pelle 17 v.; daquel *porras* na chaga 23 r.; que lle *porras* 25 v.; non *porras* 25 v.; **porraslle** 'le pondrás': *porraslle* a alosna 16 v.; et *porraslle* enprasto 19 v.

Poeras 'pulirás, limpiarás': *poeras* primeiramente toda a danadura ou jnchaço, depois filla as follas dalosna 18 v.

Poimento 'ponimiento': esto fazese de *poimento* da sella ou do gran peso 16 r.

Pois 'después': Et *pois* que o potro naçer 1 v.; *pois* que passar dous anos 1 v.; Et *pois* que for fillado 1 v.; *pois* que o tomaren 2 r.; *pois* que o Cauallo for fillado 2 r.; Et *pois* que o da agoa trouxeren 2 v.; *pois* que o Cauallo for de idade 2 v.; Et *pois* que o potro rreçebe o freeo 3 v.; Et *pois* ueer tenpo frio 3 v.; *pois* a boca do Cauallo se faz mais lligeira 4 v.; et *pois* o Cauallo for ben enfreado 4 v.; *pois* que o Cauallo for perfeito 5 r.; et *pois* que a acharen deuenlla fillar 7 v.; et *pois* que estos foren ceimados 7 v.-8 r.; Et *pois* que o sangrares 9 v.; et *pois* que asy esfregaren 10 r.; et *pois* que esto for ben coito 10 v.; et *pois* for fryo acaenta todo outra uez 10 v.; et *pois* que todo for ben coito 12 v.; et *pois* que se dereter todo 12 v.; Et *pois* que esto comer 13 r.; *pois* que come orio 13 r.; *pois* que a chaga for soldada 16 r.; et *pois* que todo for ben amasado 17 v.; et *pois* se cozer pono tibio 18 v.; et *pois* asy for todo cozido 18 v.; et *pois* que for coito cumunalmente 18 v.; et *pois* que todo for coyto 19 r.; et *pois* trage o Cauallo porlla renda 21 r.; et *pois* posto caente sobrello llugar 21 v.; Et *pois* que o cançer for morto 22 r.; et *pois* que for a huña tallada darredor 24 r.

Pois 'pues': *pois* he fraco da agoa 13 r.; *pois* que era asy chagado 20 r.

Polinise 'enfermedad del caballo': que chama o maa *polinise* 15 r. =

Polinisi 'enfermedad del caballo': danadura da door que chama maa *polinisi* 15 v.

Polmo 'palmón': Para o *polmo* fage anel de lentisco 12 v.; dizem a esta door *polmo* cumunalmente 16 v.; Remedio contra a door do *polmo* 16 v.; Tallaras o *polmo* 16 v. = **polmon**.

Polmoeira 'palmón': Da door da *polmoeira* que chaman pulsiuo 11 v.; a aqual enfermidade chama pulsiuo ou *polmoeira* 11 v.; Remedio para a *polmoeira* 11 v.

Polmon 'pulmón': apreto do *polmon* que sarra os furados de dentro porque espira o *polmon* 11 v.; as arterias do *polmon* en alguña parte a preto do *polmon* 11 v.; da gordeen que he callada nas entradas do *polmon* 11 v.; consumira todo o *polmon* 23 v. = **polmo**.

Polmony Lat. De *polmony* tragyt 6 r.

Polsiuo 'pulsivo': asy como dito he na door *polsiuo* 13 r.

Pollegar 'pulgar': deuenlle encurtar no *pollegar* a rredeea 3 v.

Pollmo 'palmón': Da door que chama *pollmo* 16 v. = **polmo**.

Pollos 'por los': alçara as coixas et os pees mais apostamente *pollos* outros llugares 3 v.; ao destro et ao seestro *pollos* ditos llugares 3 v.; espesas et moitas *pollos* ollos et por todo o corpo 9 r.; diz continoadamente *pollos* nares agoa 13 v. = **por llos**.

Pom. Cf. **Poer**.

Pon. Cf. **Poer**.

Ponta 'punta': con ferro de *ponta* feruente 23 v.

Poo 'polvo': deuen no alinpar e scudyr do *poo*, prjmeiramente porque o *poo* aduz tosse 3 r.; fage *poo* 7 v.; 14 v.; 15 r.; enuolueas en aquel *poo* 7 v.; o *poo* do Rosalgar

7 v.; 9 r.; o *poo* do rrosalgar 9 r.; 16 v.; 23 r.; faz ende *poo* et amasa este *poo* con craras douos 8 v.; destes caruões faras *poo* 12 v.; filla o *poo* dalmeçega 14 v.; fage *poo* de todo 14 v.; llançao nos ollos deste *poo* por huun canudo 15 r.; mudo en *poo*, et deitado deste *poo* sotilmente no ollo 15 r.; ponanlle cada dia o *poo* da cal uiua 16 r.; o *poo* da murta ou do lentisco 16 r.; ante que nas chagas lançem *poo* deuennas llauar 16 r.; et feito ende *poo* 16 r.; ataa que solde con *poo* 16 v.; tornado en *poo* 17 r.; et faras ende *poo*, et deste *poo* deitaras sobre llo pez da pelle 17 v.; et façase *poo* de todo 17 v.; et fage ende *poo* 18 r.; porraslle enprasto feito de *poo* rruuyo 19 v.; et douro pimente en *poo* quatro dramas 22 r.; ataa que se uoluera todo en *poo*. Et daquel *poo* pom duas uezes asaz 22 r.; et depois que for exuto llançalle aquel *poo* 22 r.; et tornado en *poo* (2) 22 v.; ben pisado con o dito *poo* 22 v.; tornado todo en *poo* 22 v.; façase do *poo* asy como ia dixe 22 v.; o *poo* dos collos das abroteas 22 v.; o *poo* dos Colloos das abroteas 22 v.; 25 v.; Outro *poo* ay mays forte para matar a fistolla 22 v.; et faze ende *poo* 22 v.; amasa o dito *poo* 22 v.; et ffazede *poo* 22 v.; matena con o *poo* dos colloos das abrotêas 23 v.; tornados en *poo* et coyots con seuo de carneiro 23 v.; con vinagre forte ou con *poo* de galla 24 r.-v.; Val para esto o *poo* dagalla et da murta 24 v.; **poos** 'povos': nenhuun dos outros *poos* sobre ditos 16 r.; et dos ditos *poos* deuen vssar nos llugarres neruossos 22 v.; por llos ditos *poos* nos lugarres carrossos 22 v.; con os outros *poos* que matam o cançer 23 v.; ou os outros *poos* corrossiuos ssobre ditos 25 v.

Por 'por': *por* a mayor parte 19 r.; *por* agoa 22 r.; 23 v.; *por* algũa ereyta 21 r.; *por* alguños dias 20 r.; *por* algũos dias 19 v.; *por* alguun tenpo 21 v.; *por* antiguidade 22 v.; *por* aquel 10 r.; 11 v.; *por* aquelles llugarres 7 r.; *por* aradas 3 v.; *por* cada huun 17 v.; *por* caiom 21 v.; *por* caion 18 r.; 19 v.; 24 r.; 24 v.; *por* cajon 19 r.; *por* canudo 14 v.; *por* corno 13 r.; *por* cristel 13 r.; *por* çerto 5 v.; *por* çima 18 r.; *por* derecha orden 24 r.; *por* desensinança 25 r.; *por* desfallimento 5 v.; *por* desuaryadas 19 r.; *por* desvar-yadas 18 r.; *por* dous ou tres dias 13 r.; *por* el 1 r.; 10 v.; *por* ellas 4 v.; 22 v.; *por* en 2 r.; 3 r.; 4 r.; 4 v.; 5 r.; 5 v.; 7 r.; 9 r.; 15 v.; 18 v.; 20 r.; (2) 22 r.; *por* ende 1 r.; 4 v.; 13 v.; *por* engentos 22 r.; *por* espaço de 3 v.; *por* esprouamento 23 v.; *por* esta rrazon 8 v.; 22 v.; 24 r.; *por* estas 8 v.; 21 v.; *por* esto 1 r.; 1 v.; 7 v.; 12 r.; *por* estos 19 v.; *por* estrabo mollado 23 v.; *por* fame 1 v.; *por* fondo da hũa 23 v.; *por* gran tenpo 8 r.; 26 r.; *por* hu as tallar quiseren 25 r.; *por* hũa 7 r.; 11 v.; *por* huso 1 v.; *por* huun 2 v.; 12 v.; 15 r.; *por* jgualdade 19 v.; *por* lla (2) 2 v.; (2) 3 r.; 3 v.; 4 v.; 7 v.; 10 v.; 22 r.; *por* llamas 22 r.; *por* llas 7 v.; 11 r.; *por* lo apretamento 25 r.; *por* llo 3 r.; 13 r.; 20 r.; (2) 25 v.; 26 r.; *por* llongo tenpo 5 r.; 7 r.; *por* llos (2) 8 r.; (2) 11 v.; 22 v.; 26 r.; *por* llugar 3 v.; 4 v.; 9 v.; *por* llugares 3 v.; *por* llugarres 1 v.; 3 v.; 25 v.; *por* maa garda 24 r.; *por* mais perto 4 r.; *por* maneira 3 v.; *por* medio 23 r.; *por* meyo 23 r.; 24 v.; *por* moitas 2 v.; 4 v.; 8 r.; 22 r.; *por* moitos (2) 7 r.; *por* mudamento 4 v.; *por* negligencya 22 r.; 24 r.; *por* negligencya 25 v.; *por* negregencya 25 r.; *por* nehũa 23 r.; 25 v.; *por* nenhũa gisa 24 v.; *por* Noue dias 7 v.; 19 v.; *por* o asy 11 v.; *por* o que 7 v.; 9 v.; 10

r.; *por* orden dereita 1 r.; *por* outras (2) 22 r.; *por* parauoos 2 r.; *por* quarto de hũa milla 4 v.; *por* que 4 v.; 9 r.; 10 v.; 17 v.; 18 r.; 19 v.; (2) 22 r.; 25 r.; *por* Razo 8 v.; *por* rrazon da (2) 2 v.; 8 r.; 9 r.; 12 r.; 13 r.; 14 v.; 22 r.; *por* rrazon das 3 r.; 20 v.; *por* rrazon dalgũas destas 13 r.; *por* rrazon de 1 r.; 1 v.; 10 v.; (2) 16 r.; 17 v.; 21 r.; *por* rrazon desta enfermidade 13 v.; *por* rrazon do (2) 2 v.; 7 v.; (2) 11 r.; 11 v.; (2) 13 v.; (2) 18 r.; 19 r.; 21 r.; 22 r.; *por* Razon do 5 r.; *por* rrazon dos 7 r.; 8 v.; 11 r.; 20 r.; *por* rrazon doutras feruoras 14 r.; *por* rrestrengemento 12 r.; *por* sange sobeio 15 v.; *por* se liuraren 19 v.; *por* se non 16 v.; 24 r.; *por* seer mais forte 22 v.; *por* sobegeduen 7 v.; *por* sobeieduen 5 v.; *por* sy 5 v.; 12 r.; *por* taes mezzñas 14 r.; *por* tal cura 24 r.; *por* tal maneira 14 v.; *por* tanto tenpo 9 v.; 25 v.; *por* todas coussas 1 v.; *por* todas llas coussas 1 r.; *por* todo o 3 r.; 9 r.; 10 r.; 18 r.; 23 r.; *por* todos llos (2) 2 r.; *por* toios 3 v.; *por* tres dias 19 r.; *por* tres oras (2) 2 v.; *por* uentura 12 r.; 19 v.; 24 r.; *por* ventura 3 v.; 4 r.; *por* vu lle prouger 3 v.; *por* y 4 v.; 10 v.; 13 r.; 16 r.; (3) 18 r.; (2) 23 v.; 25 v.

Por 'poner': que mester faz, et en *por* moito en esto estudo et caamento 4 r.

Poras. Cf. **Poer.**

Porcas 'puercas, escrófulas': son chamadas llandoos o serosullas que dizen *porcas* 5 v.

Porco 'puerco': coitas con jeullas nouas de *porco* 11 r.; dalle a comer do lardo do *porco* salpreso 13 r.; carne grosa do *porco* salpresa 15 v.; vntaras con vnto de *porco* aquel lugar 16 r.; ensulla vella de *porco* (2) 16 r.; exulla uella de *porco* 16 v.; 18 v.; 22 v.; todo solto con exulla de *porco* 16 v.; de exulla de *porco* uello 18 v.; exulla de *porco* (2) 19 r.; con exulla uedra de *porco* 19 v.; con exulla vedra de *porco* 21 v.

Poren 'por ende': aparelhada *poren* para defendimento das coixas 1 v.

Porende 'por ende': et *porende* jgualmente lle chaman figo 25 r.

Porlos 'por los': *porlos* nares et porlla boça 26 r.

Porlla 'por la': *porlla* rrenda (2) 3 v.; 9 v.; 12 r.; *porlla* sua aspereduen 4 r.; *porlla* villa 4 r.; *porlla* reita 9 v.; *porlla* canella 9 v.; *porlla* rredondença das pedras 11 r.; *porlla* boca 12 r.; 26 r.; *porlla* sangria 15 r.; *porlla* fendedura 23 r.; *porlla* chaga 25 r.; **porllas** 'por las': *porllas* margêes et *porllas* aradas 3 v.; *porllas* outras curas sobre-ditas 15 r.

Porllo 'por el': *porllo* vuso da naçença 1 v.; *porllo* aar da Noite 3 r.; *porllo* gran frio 3 r.; *porllo* vso de cada dia 3 v.; *porllo* freo 4 v.; *porllo* ollo da verga 10 v.; *porllo* gran traballo 11 r.; *porllo* Corpo 12 r.; *porllo* muito esterocar 13 r.; *porllo* grande apretamento 13 r.; *porllo* mouemento das sedas 14 r.; *porllo* espinaço 16 r.; *porllo* gran peso 17 r.-v.; *porllo* asanamento dos neruos 21 r.; *porllo* corpo del 21 r.; *porllo* caion das outras 22 r.; *porllo* chegamento da huña 24 r.; *porllo* apremamento 25 r.; 25 v.; *porllo* grande vssamento 25 v.; *porllo* sesso tanto esterco 26 r.; **porllos** 'por los': *porllos* llugares sobreditos 3 v.; pasando *porllos* ditos 4 r.; *porllos* ditos llugares 4 r.; 10 r.; *porllos* poros 9 v.; *porllo* furado da verga 10 v.; *porllos* nenbros 11 r.; *porllos* nares 11 v.; (3) 13 v.; (3) 14 r.; 14 v.; *porllos* Nares 14 r.

Poros 'poros': entra porllos *poros* no ventre 9 v.; pellos *poros* que estan abertos 12 r.; abre os *poros* et faz as huñas humidas 25 r.

Porque 'porque': *porque* por el os prjncypes 1 r.; *porque* sen el o señor 1 r.; *porque* escriuyndo a geraçon 1 r.; *porque* a Egoa 1 r.; *porque* por fame ou sede 1 v.; *porque* o potro bem criado 1 v.; *porque* he tenro et molle 1 v.; *porque* a llãã he mais ligeira 1 v.; *porque* toda cousa ama Naturalmente 2 r.; *porque* se entrar no estrado 2 v.; *porque* se descuberto andase fora 2 v.; *porque* o poo aduz tosse 3 r.; *porque* ha agoa caente molle 3 r.; *porque* o huso dandar sem ferraduras 3 r.; *porque* pode ligeiramente 3 r.; *porque* porllo gran frio 3 r.; *porque* o Cauallo Naturalmente 3 v.; *porque* da conteença da cabeça 4 r.; *porque* han duas barras auesas 4 r.; *porque* ha amera morso aueso 4 r.; *porque* nas chagas as carnes novas 4 v.; *porque* se soldan as chagas dos dentes 4 v.; *porque* seo por llongo tempo 5 r.; *porque* do Cauallo dizen desvariadas opinioos 5 r.; *porque* seeria moi llongo dar Razon 5 v.; *porque* naturalmente toda cousa 7 r.; *porque* he moy chegada ao Curaçon 8 r.; *porque* ha prazer dos doneeos 10 v.; *porque* por lla uerdura 10 v.; *porque* por rrazon do comer sobeio 11 r.; *porque* daqesto engrosam as tiuas 11 v.; *porque* entra entom o uento 12 r.; *porque* os entestios et o uentre 13 r.; *porque* por rrazon desta enfermidade 13 v.; *porque* se mooen no estamago 13 v.; *porque* en mergendo a cabeça 13 v.; *porque* dessolue os homores antigos 13 v.; *porque* se lle esto a meude fezeren 14 r.; *porque* tal enfermidade en moitos non se pode curar 14 r.; *porque* o fogo naturalmente apreta os homeres 18 r.; *porque* a queixada he lugar dilicado 18 v.; *porque* he na juntura das coixas 20 r.; Et *porque* aquel lugar he dilicado 20 v.; *porque* o logar hu se gera 22 r.; *porque* se deuen cauidar de fazer 22 v.; *porque* non foy ben curada 22 v.; *porque* as eruas et o moyto comer 24 r.; *porque* o premento da huña 24 r.; *porque* o tuello he hũa tenriduen 24 r.; *porque* se non dana o Cauallo 24 v.; *porque* lle seera perigoo 25 r.; *porque* he moy forte sen temperar 25 v.

Porque 'por donde': sarranselle as arteryas *porque* espira 9 r.; *porque* espira o polmon 11 v.

Porraslle. Cf. **Poer.**

Porta Lat. De super *porta* que he trilladura de que se geera cançer 24 r.

Posa. Cf. **Poder.**

Posam. Cf. **Poder.**

Posas. Cf. **Poder.**

Poseren. Cf. **Poer.**

Posseres. Cf. **Poer.**

Posta 'posta': que se faça ende hũa *posta* molle, et desta *posta* cubrir todos llos colloos 10 v.

Posta 'puesta': con sella *posta* 16 v.; *posta* depois esta meezjna saara 17 r.; *posta* ençima con pano 24 v.; **postas** 'puestas': asy *postas* que lle non danen os pees 2 r.; et *postas* pisadas sobre lla chaga 21 v.; *postas* as sobre ditas 21 v.; *postas* en hũa peça de pano ancho 23 v.; **posto** 'puesto': o Rosalgar *posto* mesuradamente 9 r.; et *posto*

aos nares do Cauallo 14 r.; *posto* ontre os nares 14 v.; et *posto* ençima 16 r.; gran peso *posto* amyude 17 v.; et *posto* como enprasto 19 r.; *posto* ençima ataa que se cunsuma 20 v.; *posto* caente sobrello llugar 21 v.; *posto* et rrenouado ameude 21 v.; todo amasado ençima *posto* 24 v.; esto asy *posto* amansa a door 25 r.

Postrimeiro 'postrimero': non se fica senon na punta do pee *postrimeiro* 26 r. = **pustrumeiro**.

Potro 'potro': non se poderya o *potro* bem gouernar 1 r.; quando veer tempo do *potro* naçer 1 v.; para fazer seu *potro* 1 v.; se o *potro* en o tal llugar naçer 1 v.; pois que o *potro* naçer 1 v.; porque o *potro* bem criado 1 v.; o *potro* que ata a tres anos 1 v.; no corpo et nos nenbros do *potro* 1 v.; digo que o *potro* 1 v.; deuen fillar o *potro* en tempo rezente 1 v.; mais sãamente se criarya o *potro* 2 r.; da guarda do *potro* 2 r.; da ensinanza do *potro* 2 r.; deue o *potro* comer feo 2 v.; En quall gisa se deue o *potro* ferrar 3 r.; quando O *potro* for mais Nouo 3 r.; Da ensinanza et do custume do *Potro* 3 v.; do acostumamento do *potro* 3 v.; pois que o *potro* rreçebe o freeo 3 v.; quen caullgar o *potro* 3 v.; o que no *potro* caualgar 4 v.; **potros** 'potros': non enpeeçe aos *potros* mais prestalles 11 v.

Pouca 'poca': agooa frya con hũa *pouca* de farina triga 9 v.; et *pouca* de cal uiua 15 v.; 20 v.; neruoso et de *pouca* carne 18 v.; **pouco** 'poco': no começo *pouco* et *pouco* 4 r.; deue seer mais alto *pouco* de alcafar 5 r.; tragello huun *pouco* a peqeno paso 7 r.; non deue A comer senon *pouco* 7 r.; et *pouco* de bõ vjno 7 v.; lle faz huun *pouco* jnchar os Colloos 10 r.; as semeças do trigo coitas con *pouco* dazeite 10 v.; et *pouco* de sal ben mudo 10 v.; et pisado con huun *pouco* daçafran 11 v.; ou caualgen en el huun *pouco* 12 r.; se mester for dalle huun *pouco* 12 v.; do *pouco* comer 12 v.; desy caualga huun *pouco* en el 13 r.; coito con lardo et con *pouco* de sal 13 r.; de que o Cauallo peora *pouco* 15 v.; amasado con huun *pouco* dazeite 17 r.; lançalle *pouco* de mel et dazeite 18 v.; et *pouco* de vjno branco 18 v.; deste vngento huun *pouco* caente 20 v.; 23 r.; con *pouco* de sal ben mudo 21 r.; con faryña de trygo et con *pouco* de mel 21 v.; deste vngento huun *pouco* caente vnten 23 r.; coytas en vinagre et con *pouco* de seuo 23 v.; mays coma *pouco* das outras qoussas 24 r.; se for *pouco* dando descobran con ferro 24 r.; a pouco *tenpo* morrera 26 r.; depois a *pouco* tempo sangreno 26 v.; **poucos** 'pocos': rrabo groso con *poucos* cabellos 5 r.; que se cozeron con *poucos* de farellos 12 v.; fazendolle esto en *poucos* dias engordara 12 v.; con *poucos* de relloes de orjo 12 v. =

Pouço 'poco': ataa os geollos ou *pouço* suso ataa as coixas 2 v.; agoa para o caualllo deue seer molle et tiuada, et ia quanto salgada, et corrente *pouço* ou nymjgalla 3 r.; **pouços** 'pocos': na coma *pouços* cabellos et chaos 5 r.

Prazer 'placer': porque ha *prazer* dos doneeos esforça todas llas uertudes do corpo 10 v.

Prema 'opríma, apriete': por o asy ameude *prema* seus pees sobre llas pedras 11 v.; que a huña non *prema* a chaga 24 r.; **preme** 'opríme, aprieta': ou do gran carrego

que o *preme* moito 16 v.; depois *preme* ben aquelle lugar et sayra ende que quer que de dentro ficou 21 v.

Prememento ‘opresión’: por rrazon do *prememento* que se faz sobre lla parte deanteira 2 v.; pello *prememento* da maa sella 15 v.; esta door vem do grande *prememento* 16 v.; porque o *prememento* da huña faz grande embargo aa carne uiua 24 r.

Premendo ‘oprimiendo, apretando’: et yndo *premendo* o uentre 10 r.; **premendoo** ‘oprimíndolo’: *premendoo* da hũa parte et da outra 10 r.; *premendoo* et tragen-doo arredor 18 r.; pom huun pee sobre llo outro *premendoo* moyto 24 r.

Prender ‘prender’: deuennen *prender* en cabresto de dous rramos 2 r.

Prene ‘preñada’: A Egoa mentre for *prene* non deue de seer moy grossa 1 r.; a Egoa que andar *prene* dia nen Noite non deue estar presa 1 v.

Presa ‘presa’: non deue estar *presa* 1 v.

Preseuel ‘pesebre’: deue no *preseuel* estar en dous arretaes 2 r.; llegeno ao *pre-seuel* 2 r.

Pressado ‘detenido, coagulado’: ajuntamento de ssange *pressado* ou dumorres 25 v.

Prestar ‘aprovechar’: pero soe *prestar* ao Cauallo que ten a cabeça fria pazer a miude eruas peqenas et tenras 13 v.; se esto non *prestar* queima o Cauallo 19 v.; **presta** ‘aprovecha’: et *presta* moito see o Cauallo llançaren en alguun lugar con egooa ou con mua 10 v.; **prestalles** ‘les aprovecha’: a dita enfermidade non enpeeçe aos potros mais *prestalles* porque daqesto engrosam as tiuas 11 v.; **prestaren** ‘aprovecharen’: senon *prestaren* a encaçadura 19 v.; **prestarllam** ‘le aproveitarán’: heruas verdes *prestarllam* moito 13 v.

Preto, a ‘cerca’: ontre hũa parte et a outra do peito *a preto* do coração 7 r.; en anbas llas partes *a preto* das ceixadas 9 r.; en alguña parte *a preto* do polmon 11 v.

Preuism ‘previsión’: porllo gran peso posto amyude et sem *preuism* sobre llo espiñaço 17 r.-v.

Prigiçosas ‘perezosas’: que som *prigiçosas* et atirridas por llos homores 11 v.

Prima ‘primeramente’: talla *prima* a huña ataa o uiuo da huña 23 r.-v.

Primeira ‘primera’: et poerllas as asy como da *primeira* 10 v.; et por esta rrazon a *primeira* speçia, que de fundo dana o tenpan conpridamente, he perygosa 24 r.; Remedio contra a encaçadura da *primeira* espeçya 24 r.; **primeiro** ‘primero’: aberta *primeiro* a boca como dixen 15 r. = **prjmeira, prjmeiro**.

Primeiramente ‘primeramente’: *Primeiramente* porque escriuyndo 1 r.; dalle llogo a beber aa sa uontade *primeiramente* 11 r.; *primeiramente* filla cousas caentes 11 v.; *primeiramente* pararas o Cauallo en lugar caente 12 r.; *primeiramente* ao ollo que llagremeia 14 v.; llauada *primeiramente* a chaga 16 v.; Reeras *primeiramente* os llonbos 17 v.; poeras *primeiramente* toda a danadura 18 v.; *primeiramente* rraeras llogo aquel callo 19 r.; *Primeiramente* faras pellar todos llos cabellos 20 r.; das quaes *primeiramente* departamos por dereita orden 24 r.

Printanese Lat. De mallo *printanese* 6 v.

Priuados 'privados': sen el o señor ontre os outros *priuados* 1 r.

Prjgiçoso 'perezoso': fariase *prjgiçoso* et escaerçyllia todo 5 r.; do qual jnchaço se faz o Cauallo *prjgiçoso* et pesado 21 r. = **prigiçosas**.

Prjgom 'prisión': que o non deuen meter en *prjgom* nen domar 2 r.

Prjmeira 'primera': Na *prjmeira* parte digamos Segundo o Nume de cada hũa enfermidade 6 r.; et tiren ende a *prjmeira* que coseren 7 v.; **prjmeiro** 'primero': et Ende *prjmeiro* uejamos da crjaçon et da Nasença do Cauallo 1 r. = **primeira, prjmeiro**.

Prjmeirament 'primeiramente': *prjmeirament* deuen lle meter freeo mais fraco 3 v.

Prjmeiramente 'primeramente': da guarda he da ensinança del *prjmeiramente* 2 r.; *prjmeiramente* porque o poo aduz tosse 3 r.; Et por en *prjmeiramente* digo das enfermidades Naturaes 5 v.; vonde *prjmeiramente* digamos 6 r.; lega *prjmeiramente* na coxya do Cauallo 21 r.; Deuese *prjmeiramente* rraer toda a chaga darredor 21 v.; *prjmeiramente* digamos da seda que se y faz 23 r.; *prjmeiramente* descobriras a encrauada de fondo ataa o uiuo 24 v.; *prjmeiramente* tolleras tanto da huña arredor da chaga 25 r.

Prjncypes 'príncipes': porque por el os *prjncypes* et os grandes senores et os caualleiros se deporten 1 r.

Proençaes 'provenzaes': que vusam alguños *proençaes* 4 r.; mays alguuns *proençaes* 11 v.

Proido 'prurito': Do *proido* et da sarna do collo 17 r.; fazese sarna et *proido* que lle arriga da Reiz os cabellos 17 r.; et chama a esta enfermidade *proido* 17 r.; Remedio contra o *proido* 17 r.

Prol 'provecho': se Sege moita *prol* ao Cauallo 4 v. = **aprol**.

Prollongada 'prolongada': esto uen da magridade *prollongada* do pouco comer et do grande escaentamento 12 v.

Propriamente 'propriamente': *propriamente* sobre lla coroa do pee 21 v.

Prouado 'probado': esto he *prouado* 4 v.; 12 v.; 24 v.; remedyo que he moi *prouado* 12 r.; **prouados** 'probados': som çertos et *prouados* para a dita door 10 v.

Proueita 'aprovecha': *proueita* moito ao Cauallo et dalle apetito 3 r.

Proueito 'provecho': et seeria *proueito* et saamento do Cauallo 4 r.

Proueitoso 'provehoso': he moy *proueitoso* ao Cauallo 10 v.

Prouey 'probé': segundo o que *prouey* Eu Jurdam Ruvyo de callabrya 1 r.; asy escriuyr *prouey* 1 r.

Prouger 'pluguie': o posa trager por vu lle *prouger* 3 v.

Pulsiuo 'enfermedad del caballo': door da polmoeira que chaman *pulsiuo* 11 v.; a aqual enfermidade chama *pulsiuo* ou polmoeira 11 v.

Punados 'puñados': tres *punados* duas uezes no dia 13 r.

Punta 'punta': con lançeta aguda et caente na *punta* 16 r.; en andando non se fica senon na *punta* do pee postrimeiro 26 r.

Purgar 'purgarse': tam sollamente para se *purgar* 2 v.

Puro 'puro': et deita aas uezes sange *puro* porlla fendedura 23 r.

Purriton Lat. De scabili uel *purriton* ueniente ad collum escruto caude 6 r.

Pustrumeira 'postrimera': adur se pode alçar o Cauallo sobre lla parte *pustrumeira* 17 v.; que se sente na juntura da *pustrumeira* parte da coixa 20 v.; et pesado na parte *pustrumeira* que som as pernas 21 r.; **pustrumeiro** 'postrimero': Et Nota que este *pustrumeiro* rremedyo da egoa 10 v.; senon ponlle o fogo, que he o *pustrumeiro* Remedio 12 v.; ha y outro rremedio que he *pustrumeiro* 17 v.; para esto val o *pustrumeiro* rremedyo que queimen ao llugar danado da anca 18 r.; Nota como o fogo seia o *pustrumeiro* rremedyo 19 r.; que he o *pustrumeiro* rremedyo, como dito he 19 v.; ou con fogo que he *pustrumeiro* rremedyo 21 r.

Puxa 'posa': escorrega no correr ou no andar, ou se *puxa* o pee en uago 20 v.

Puxauante 'pujavante': con *puxauante* ou con grosa ataa 23 r.

Q

Qa 'que la': ataa *qa* non *qeira* 13 r.

Quebradura 'quebradura': fazese ao Cauallo hũa gran *quebradura* como seda llonga 22 r.; Remedyo contra a gran *quebradura* 22 r.

Qeda 'queda, cesa': non *qeda* de bullyr 9 v.

Qeima. Cf. **Queimar** = **queima**.

Qeimado 'quemado': todo *qeimado* desuño 12 r.; non veña outra uez a seer *qeimado* 19 r.; *qeimado* dessuun et tornado en poo 22 v. = **ceimado** / **queimado**.

Qeimaduras 'quemaduras': curaras estas *qeimaduras* como suso dito he 19 r.; as lias das *qeimaduras* se deuen fazer altas 19 r. = **ceimaduras** / **queimaduras**.

Qeimar 'quemar': *qeimar* aquel lugar con fero 19 r.; se non deue a liar nen *qeimar* 20 v.; **qeima** 'quema': *qeima* con fero feruente os jllaes 12 r.; **qeimaren** 'quemaren': mester he de a *qeimaren* 22 r.; **qeime** 'queme': que as *qeime* 7 v. = **queima**, **qeimaren**, **qeime**.

Qeira 'quiera': ataa *qa* non *qeira* 13 r.

Qeixada 'quijada': da *qeixada* de juso 4 v.; a *qeixada* de juso 5 v.; se dana a *qeixada* 18 r.; 18 v.; danadura da *qeixada* 18 v.; **qeixadas** 'quijadas': so as *qeixadas* 14 r.; apertan de dentro as *qeixadas* 15 r.; danbas llas *qeixadas* 15 r.; danamento das *qeixadas* 18 r. = **ceixadas**.

Qen 'quien': pareçera peor a *qen* o uyr 2 v. = **quen**.

Qoixas 'muslos': faranxelle as *qoixas* mellorres 1 v.; et outrosy as *qoixas* 2 r.; seca naturalmente as *qoixas* 2 v. = **coixas** / **coyxas**.

Qousa 'cosa': pero hũa *qousa* lle he contraria 5 r.; sabuda *qousa* he 21 v.; Outra *qousa* he ainda mellor 22 v.; comer eruas nen *qousa* uerde 24 r.; en njhũa *qousa* mays 24 r.; outra *qousa* grosa 24 v.; **qousas** 'cosas': ontre todas as *qousas* anymalyas 1 r.; mostrar aquelas *qousas* que ao Cauallo 1 r.; todas llas *qousas* con femença 1 r.; melga, et as *qousas* semellauelles a esto 2 v.; con orio et con outras *qousas* semellauelles 2 v.; como de todas llas outras *qousas* asũadas 17 v.; por engentos nen por outras *qousas* 22 r. = **cousa / coussas** =

Qoussa 'cosa': de fuste ou doutra *qoussa* qualquer 24 v.; **qoussas** 'cosas': de todas llas *qoussas* 1 r.; das outras *qoussas* non deue A comer 7 r.; ou outras *qoussas* uerdes 12 r.; con outras *qoussas* que soldam 21 v.; et das ditas *qoussas* 21 v.; husando destas *qoussas* 22 r.; coma pouco das outras *qoussas* 24 r.; de todas llas *qoussas* sobre ditas 26 r.

Quaes. Cf. **Qual.**

Qual 'cual': *Qual* deue seer 4 v.; caente *qual* a poder sofrer 12 r.; *qual* o poder sofrer 14 r.; 18 r.; 18 v.; 21 r.; Aa *qual* door 23 r.; 24 r.; a a *qual* enfirmydade 13 r.; a *qual* chaga 25 r.; a *qual* door 11 v.; 17 r.; 18 v.; a *qual* rronpedura 24 r.; a *qual* se começa 23 r.; a *qual* sobeieduen 25 r.; da *qual* danadura 25 r.; da *qual* door 23 r.; de *qual* quer ueea 9 v.; no moso do *qual* 4 r.; do *qual* jnchaço 21 r.; No *qual* espaço 7 v.; o *qual* foy ensinado 26 r.; o *qual* mudo 8 v.; pello *qual* çarramento 11 v.; *qual* uires que 10 v.; *qual* uyres que 19 r.; 19 v.; **quaes** 'cuales': os *quaes* dentes chaman Eescaues 4 v.; os *quaes* humores juntados en huun 7 r.; das *quaes* iazen alguas so o goto 8 v.; Aas *quaes* Dores faras esta meznja 10 v.; os *quaes* homores deçen aos pees 11 r.; rrezentes *quaes* poderen achar 12 r.; das *quaes* doores o Cauallo non pode ueer 14 v.; Aas *quaes* danaduras acorran 15 v.; *quaes* as poder sofrer 23 v.; das *quaes* primiramente departamos 24 r.; *quaes* os poder sofrer 25 r.

Quall 'cual': En *quall* gisa se deue o potro ferar 3 r.

Qualquer 'cualquier': de outros *qualquer* mestres 4 r.; poer en *qualquer* llugar 9 r.; de fuste ou doutra *qoussa* *qualquer* 24 v.

Quando 'cuando': *quando* a besta 20 v.; *quando* a chaga 22 r.; *quando* algũa 11 r.; *quando* aqel caalo 19 r.; *Quando* as ditas llandoas 9 r.; *quando* as llandoas 7 r.; *quando* as llandoas 8 v.; *quando* Comen 10 v.; *quando* en el caualgam 23 r.; *quando* escorrega o pee 18 r.; *quando* lle a llandooa 7 v.; *quando* lle este enprasto 15 v.; *quando* mester for 4 v.; *quando* meten o Cauallo 14 r.; *quando* moito orio come 13 v.; *quando* o Cauallo 4 r.; (5) 5 v.; 13 r.; 13 v.; 19 v.; 21 r.; 24 r.; *quando* o cauallo 12 r.; *Quando* o Cauallo 9 v.; 23 v.; *quando* o fillarem 1 v.; *quando* O potro for mais Nouo 3 r.; *quando* orio ou aveea 3 r.; *quando* por y deçem 10 v.; *quando* quiseres sangar 26 v.; *quando* quiseres tirar este enprasto 14 v.; *quando* se defera os jllaes 12 r.; *quando* se fere o Cauallo 22 r.; *quando* trespasa a llengooa 15 v.; *quando* uen caente 9 v.; *quando* uires esta llandoa 8 v.; *quando* veer caente 3 r.; *quando* veer tenpo 1 v.; *quando* vires o Cauallo 13 v.; *quando* y ha algũa door 18 v.

Quanta 'cuanta': de *quanta* humidade en sy teuer 7 r.

Quantia 'cuantía, cantidad': denlle ende *quantia* de tres punados 13 r.

Quanto 'cuanto': *quanto* con mēõor traballo 1 r.; *quanto* menos for lliado 2 r.; ia *quanto* salgada 3 r.; *quanto* a agoa he mais frya 3 r.; *quanto* as ferradurras mais lli-geiras 3 r.; *quanto* a huña do Cauallo 3 r.; *quanto* no começo 3 v.; *quanto* viren que mester 4 v.; *quanto* mais a meude 5 r.; *quanto* mais poderen 8 r.; *quanto* mays pode-res 9 v.; *quanto* quiseres 12 v.; *quanto* se y pode deteer 13 r.; *quanto* del quiser 13 r.; *quanto* lleuemente poder yr 14 r.; *quanto* as danaduras som 15 v.; ia *quanto* sange 18 r.; *quanto* o pez soo 18 r.; *quanto* o Cauallo poder sofrer 20 r.; llagartixas pisadas ia *quanto* 21 v.; en *quanto* he noua 22 r.

Quarta 'cuarta': na *quarta* parte digamos 5 r.; das feituraz do Cauallo na *quarta* parte 5 v.; a *quarta* parte dazernefe 20 r.; **quarto** 'cuarto': O *quarto* da conosença 1 r.; en començo por *quarto* de hua milla 4 v.; ataa o *quarto* 8 v.

Quatro 'cuatro': *quatro* vezes enno ano 3 v.; *quatro* dentes (2) 4 v.; *quatro* dedos (2) 14 v.; *quatro* dramas 22 r.

Que 'que': *que* a acharen 7 v.; *que* a beberagen 11 v.; *que* a boca 4 v.; *que* a cal et o mel 16 r.; *que* a chaga 16 r.; 16 v.; *que* a de suso 5 v.; *que* a dita 11 v.; *que* a dur 8 v.; 21 r.; *que* a elles deçer 14 v.; *que* a encrauadura 24 r.; 25 r.; *que* a exugen 20 v.; *que* a fremusura 5 v.; *que* a guarde 5 r.; *que* a herua 7 r.; *que* a huna 24 r.; *que* a huña 24 r.; *que* a llandooa 8 r.; *que* a natura 2 v.; *que* a no peito 8 r.; *que* a non posa 12 r.; *que* a non posas 25 v.; *que* a outra 3 r.; 5 v.; *que* a ouuer 11 r.; *que* a pelle 20 r.; *que* a podreen 25 r.; *que* a sangrya 11 r.; *que* a solla 25 v.; *que* a todo 21 v.; *que* achares 9 v.; *que* adur 2 v.; 9 r.; 10 r.; 12 r.; (2) 13 r.; 13 v.; 15 r.; 18 v.; 20 v.; 26 r.; *que* aduro 9 r.; *que* aia espaço 24 r.; 25 v.; *que* aian os honores 18 r.; *que* alçe a cabeça 11 r.; *que* ally correm 23 v.; *que* am os Cauallos 7 r.; *que* amerga a cabeça 4 r.; *que* anda soo pee 25 v.; *que* andar 1 v.; 21 r.; *que* ande 10 r.; 13 v.; *que* ante 19 r.; 24 v.; *que* ao Cauallo 1 r.; *que* aparelhada 24 v.; *que* apertan 15 r.; *que* arrefeezca 3 r.; *que* as 4 v.; 7 v.; 10 r.; 12 r.; 16 r.; 20 v.; 24 r.; *que* asy 9 r.; 10 r.; *que* ata a tres anos 1 v.; *que* atanga 14 v.; *que* aueen 24 v.; *que* auen 18 r.; *que* aynda 24 v.; *que* beba 9 v.; 13 r.; *que* ben seian 22 r.; *que* cada huun 5 v.; 8 v.; *que* caen 11 r.; o *que* caualgar 4 v.; *que* caualgen 4 v.; o *que* cauallga 4 r.; ataa *que* caya de seu 18 r.; a *que* chama 7 r.; 8 r.; 12 r.; 16 r.; a *que* chaman (2) 5 v.; 9 v.; 18 r.; 19 v.; *que* chama (4) 8 r.; (2) 8 v.; 12 v.; 15 r.; 15 v.; 16 r.; (3) 16 v.; (4) 17 r.; 18 v.; 20 r.; (2) 22 r.; *que* chaman 5 v.; (2) 7 r.; 10 r.; 11 v.; 13 r.; 13 v.; 14 r.; 14 v.; 15 r.; 16 v.; (2) 18 r.; 19 r.; (2) 19 v.; 20 r.; 20 v.; 21 r.; 24 r.; 24 v.; 25 r.; 25 v.; *que* che suso ensinarey 22 r.; *que* chega aos osos 16 v.; ata a *que* 7 v.; ataa *que* 1 v.; 2 r.; 3 r.; (3) 3 v.; 4 v.; 7 r.; (3) 10 r.; 11 r.; 11 v.; 12 r.; 13 v.; (2) 16 r.; (2) 16 v.; 18 r.; 19 r.; 20 v.; 21 r.; 22 r.; 22 v.; 23 r.; (2) 23 v.; 24 r.; ataa *que* se (2) 7 v.; 8 r.; 9 v.; 10 v.; 12 r.; 13 r.; 14 v.; (2) 17 v.; 18 v.; 19 r.; (2) 19 v.; (2) 20 r.; (2) 20 v.; 22 r.; 22 v.; (2) 23 r.; 23 v.; ataa *que* seia 3 v.; 10 r.; 11 r.; 16 v.; 17 r.; 23 v.; (2) 24 r.; 25 r.; ataa *que* seian 15 v.; 24 v.; *que* cobra 15 v.; *que*

come 13 r.; *que comia* 13 r.; *que con nobre curaçon* 1 r.; *que corer* 11 r.; *que corren* 18 r.; *que coseren* 7 v.; *que creçe* 16 v.; *que creçem* 9 r.; *que cubra* 17 v.; *que cunpre* 7 v.; *que çerque* 23 v.; *que da dita* 14 v.; *que da door* 24 r.; Por *que da encaçadura* 19 v.; *que dana* 23 r.; 24 r.; *que de* 15 v.; 20 r.; 21 v.; 22 v.; 24 r.; 25 v.; *que decyan* 20 r.; *que deçe* 7 r.; 9 r.; 13 v.; 19 v.; *que deçem* 2 v.; 18 r.; *que deçen* 8 v.; *que deçeren* 25 v.; *que deita* 26 r.; *que deitaras* 12 v.; o *que del pensar* 2 r.; *que deren* 13 r.; *que desfazyam* 20 r.; *que deue* 5 r.; (2) 8 r.; *que deuen* 3 v.; 13 v.; 21 r.; *que deues* 8 r.; *que Deus fezo* 1 r.; *que diga* 5 r.; *que direy* 15 v.; *que dizen* (2) 4 r.; 5 r.; 5 v.; 12 v.; (2) 13 v.; 14 r.; 17 v.; 19 v.; (2) 20 v.; *que do cansaço* 11 r.; *que dos outros* 4 r.; *que e fria* 13 v.; o *que en el seuer* 3 v.; *que en seendoo* 5 v.; *que en tal tempo* 1 r.; *que ende* (2) 20 r.; *que enfraqueçe* 11 r.; *que eno collo* 17 r.; *que enos carnosos* 22 v.; *que enton faz* 3 r.; *que entra* 9 v.; 21 v.; *que entre* 24 v.; *que era* (2) 20 r.; *que escorre* 20 v.; *que espese* 19 r.; 21 r.; *que espira* 9 r.; *que esta* 5 v.; 11 r.; 12 v.; 13 r.; 16 v.; *que esta* 10 v.; *que estam* 12 r.; *que estas* 8 v.; *que estaua* 13 v.; *que este* 10 v.; 19 r.; *que esterqe* 10 r.; *que esto* 10 v.; 13 r.; 21 r.; *que estos* 7 v.; *que faça* 4 r.; 10 r.; *que faz* 9 r.; 9 v.; (2) 13 r.; (3) 16 v.; 21 v.; (2) 23 r.; *que fazen* 8 v.; 11 r.; *que fendam* 17 r.; *que fende* 23 r.; *que ffalla* 25 v.; *que fica* 20 r.; *que ficar* 23 r.; 25 r.; *que fill vusança* 4 v.; *que fillaria* 3 v.; *que fiça* 25 r.; *que fiçar* 10 r.; *que fique* 7 r.; 23 v.; *que foi* 3 v.; *que for* 1 v.; 8 r.; 11 r.; 15 v.; 18 v.; (2) 21 r.; 22 r.; 24 r.; 25 r.; *que foy* 19 r.; *que fumega* 25 r.; *que gise* 3 v.; *que ha* 1 r.; 9 r.; (2) 10 v.; 13 r.; 23 r.; 24 v.; (7) 26 r.; *que he* 2 r.; 3 r.; (2) 4 v.; (2) 8 r.; 8 v.; (2) 10 r.; (2) 11 r.; 11 v.; 12 r.; (2) 12 v.; 13 v.; 14 r.; (2) 16 v.; (3) 17 v.; (4) 19 v.; (2) 20 v.; (2) 21 r.; 21 v.; 22 v.; (2) 23 r.; 24 r.; (2) 24 v.; 25 v.; 26 r.; *que huse* 1 v.; *que ia* 11 r.; 19 v.; *que iascam* 21 v.; *que iaz* 7 v.; 9 r.; 19 v.; 25 v.; *que jouuer* 9 v.; *que lixo* 24 v.; *que lla* 10 r.; *que llagrima* 14 v.; *que llança* 13 v.; *que llas* (2) 7 r.; 9 r.; *que lle* (2) 2 r.; (2) 4 v.; 5 v.; 6 r.; 10 r.; 12 r.; (2) 16 r.; (2) 17 r.; 18 v.; 20 v.; (3) 25 v.; *que lleixo* 4 r.; *que lligeiramente* 11 v.; *que llo* 14 r.; *que llogo* 19 v.; *que mais ual* 16 v.; *que mançia* 26 r.; *que matam* 23 v.; o *que* 1 r.; *que mester faz* 4 r.; 19 r.; *que mester he* 22 v.; *que mingoe* 10 r.; *que mjngoe* 10 r.; *que moira* 22 r.; *que moitas* 15 v.; *que more o Caçer* 22 r.; *que moyra* 22 v.; *que mude* 17 v.; *que na* 18 r.; 21 r.; 22 v.; *que nacen* 19 r.; *que naçe* 25 r.; *que nas* 7 v.; 16 r.; *que naturalmente* 2 v.; 25 v.; *que nehña* 22 r.; *que nenhuun* 16 r.; *que no* 3 v.; 4 v.; 5 v.; 7 r.; 26 v.; *que non* 1 v.; 3 r.; (4) 7 v.; 8 v.; 9 v.; 10 r.; (2) 11 r.; 11 v.; (2) 12 r.; 13 v.; 19 r.; 21 v.; (2) 22 r.; 22 v.; (2) 23 v.; 24 v.; 26 r.; *que nunca* 4 r.; *que o agoamento* 25 v.; *que o asy foi* 3 v.; *que o Caballo* 5 r.; *que o cançer* 22 r.; *que o cauallgar* 3 r.; 4 r.; *que o cauallo* 3 v.; 15 r.; *que o Cauallo* 1 r.; (2) 2 r.; (2) 2 v.; 3 v.; (2) 4 v.; 5 r.; (2) 13 r.; 13 v.; 15 v.; 19 r.; 20 r.; 20 v.; 22 r.; *que o cavallo* 1 r.; *que o corpo* 1 r.; *que o cozan* 13 r.; *que o da agoa trouxeren* 2 v.; mais *fryo que o de dia* 3 r.; *que o deuen llyar* 1 v.; *que o dito jnguento* 20 v.; *que o enprasto* 16 r.; *que o esfauelen* 4 v.; *que o esfauellaren* 4 v.; *que o faz suar* 26 r.; *que o jnchaço* 8 r.; mais *ligeira que o llino* 1 v.; ante *que o metan* 2 v.; *que o non* 2 r.; 5 r.;

9 r.; 20 v.; *que* o outro 4 r.; *que* o paren 20 r.; ante *que* o pee 24 v.; *que* o peito 18 v.; *que* o podera sofrer 10 v.; 19 r.; *que* o poderan sofrer 19 v.; sobre *que* o poem 9 r.; ante *que* o ponas 22 v.; *que* o poo 22 v.; *que* o porlla rrenda sol trager 3 v.; *que* o posa rreçeber 14 r.; *que* o potro (3) 1 v.; 3 v.; *que* o preme 16 v.; *que* o que 3 v.; 4 r.; 4 v.; *que* o Rosalgar 9 r.; pois *que* o 1 v.; (2) 2 r.; *que* o trigo 13 r.; cada *que* oise 4 r.; por *que* os ditos 17 v.; *que* os 4 r.; 5 r.; 9 v.; 10 v.; (2) 14 r.; 17 v.; *que* outra 24 v.; *que* ouuer 11 r.; 12 v.; 18 r.; *que* padeçirya 1 v.; *que* para as coxas 25 v.; *que* para y deçem 21 r.; pois *que* passar dous anos 1 v.; *que* poder 3 v.; *que* poderen 3 v.; 7 v.; *que* poderes 9 r.; (2) 9 v.; (2) 16 r.; 21 r.; *que* por caiom 21 v.; *que* por esta rrazon 22 v.; *que* por llos ditos 22 v.; *que* por negligençya 25 v.; *que* por Razon 8 r.; *que* por rrazon 10 v.; 18 r.; 22 r.; *que* por todas llas coussas 1 r.; *que* posa 1 r.; 17 v.; 18 r.; *que* prouey 1 r.; *que* quando 3 r.; *que* quanto 5 r.; 15 v.; *que* queimen 18 r.; *que* quer dizer (2) 2 v.; 5 r.; 5 v.; 8 r.; (2) 9 r.; 9 v.; (2) 10 r.; 11 r.; 12 v.; 14 v.; (2) 19 v.; 20 v.; 22 v.; 24 v.; 25 r.; 25 v.; *que* rronpe 15 v.; *que* rronpem 20 v.; *que* rupunt 6 v.; *que* saae 25 r.; *que* saara 24 r.; *que* sal 16 r.; 25 r.; *que* sarra 11 v.; *que* se 2 r.; 2 v.; (2) 4 v.; 5 v.; (2) 7 r.; (2) 7 v.; (3) 8 r.; 9 r.; 9 v.; (3) 10 r.; (2) 10 v.; (2) 11 v.; (2) 12 r.; (3) 12 v.; (2) 13 r.; (3) 13 v.; 14 r.; 14 v.; (2) 15 r.; (3) 15 v.; 16 r.; (3) 17 r.; (2) 17 v.; (2) 18 r.; (2) 18 v.; 19 r.; (2) 19 v.; (3) 20 r.; (4) 20 v.; (3) 21 v.; (6) 22 r.; 22 v.; (4) 23 r.; (6) 23 v.; (2) 24 r.; (2) 25 r.; (2) 25 v.; 26 v.; *que* see 4 v.; 12 v.; *que* seia 3 v.; 10 r.; 11 r.; 16 v.; 17 r.; 19 r.; 23 v.; (2) 24 r.; 25 r.; 26 r.; *que* seian 15 v.; 24 v.; *que* semella 12 v.; 19 v.; 22 v.; *que* semelle 11 r.; *que* sera 4 v.; *que* seya 2 r.; *que* seyra 25 r.; *que* soben 8 r.; *que* soe 8 v.; *que* soem 2 r.; 8 v.; 12 r.; *que* soen 7 r.; 19 v.; *que* sol auiyr 7 r.; *que* soldam 21 v.; *que* solde 16 v.; *que* som 11 v.; 13 v.; 15 v.; 17 r.; (2) 21 r.; 24 r.; *que* son 5 r.; 6 r.; *que* sooe 13 v.; 26 v.; *que* sopra moito 11 v.; *que* suba en el 4 v.; *que* suso acharas 17 r.; *que* synal he do morimento 23 r.; *que* tal 20 v.; 22 r.; *que* tangunt tuellum 6 v.; *que* tem 12 v.; 14 r.; *que* ten 13 v.; 20 r.; *que* teuer 23 v.; *que* teueren 8 r.; *que* toda a huña 25 v.; *que* todas llas 15 v.; 21 r.; 24 v.; *que* todo for 12 v.; 17 v.; 19 r.; *que* todo nos 26 r.; *que* todos llos 22 v.; *que* torne a seu estado 11 v.; 12 r.; *que* tragam 2 r.; *que* trage 17 r.; 26 r.; *que* tragem 14 r.; *que* tres-pase a llengooa 15 r.; *que* trotar ben 3 v.; *que* ual moyto 19 v.; *que* uallen 6 r.; *que* ueen 2 v.; (2) 5 v.; (3) 6 r.; 14 r.; 15 v.; (2) 19 r.; 25 v.; *que* uen ao 11 r.; *que* uen de 9 r.; (2) 9 v.; 10 r.; 13 v.; 15 v.; *que* uen do 8 v.; (3) 10 r.; (2) 13 v.; *que* uen 20 v.; *que* uenan 19 v.; *que* val moito 20 v.; *que* vallem contra 1 r.; *que* vay ataa o llugar 7 v.; *que* vem das coxas 19 v.; *que* vsam dos Cauillos 1 r.; *que* vusam alguños 4 r.; con *que* vyueu 26 r.; *que* y andaren 7 r.; *que* y corren 11 v.; 23 v.; *que* y deçem 8 r.; *que* y ha 21 v.; *que* y soen correr 7 r.

Que 'que es': viren *que* mester que 4 v.

Que quer que 'cualquier cosa que': et sayra ende *que quer que* de dentro ficou 21 v.

Quebranto 'quebranto': Do *quebranto* que chama caçer 22 r.

Quedarse ha 'se quedará, cesará': Et asy *quedarse ha* esta door Et sera o Cauallo curado della 10 r.

Queima 'quema': garda de lle poer y *queima* por nehña maneyra 25 v.

Queimada 'quemada': ual aas vezes a esta enfermidade o fumo da peta *queimada* se entra porllos nares 13 v.; a casca dauellaã *queimada* con algodóm uello 16 r.; **queimado** 'quemado': fumo do pano do llino *queimado* Reçebudo porllos Nares 14 r.; tartaro con sal mudo *queimado* desuun 22 v. = **ceimado** / **qeimado**.

Queimaduras 'quemaduras': et faras as *queimaduras* espesas 19 r.; deuen cauidar de fazer en taes lugares talladuras nen *queimaduras* a nehua gisa 22 v.; sse non deuen fazer talladuras et *queimaduras* como conpryr 22 v. = **ceimaduras** / **qeimaduras**.

Queimar 'quemar': Para esto ual *queimar* anbas llas uentãas das trincheiras 14 v.; **queima** 'quema': se esto non prestar *queima* o Cauallo como dito he 19 v.; et *queima* as rreyzes de fondo 23 v.; **queimao** 'quévalo': et *queimao* sotilmente con fero 14 r.; **queimaras** 'quemarás': *queimaras* con fero feruente rredondo as llandooas 14 r.; *queimaras* con fero feruente os llonbos 17 v.; *queimaras* de moitas qeimaduras conuiniuilis 20 v.; **queimaren** 'quemaren': con esto asy caente *queimaren* ben a chaga 24 v.; **queime** 'queme': depois *queime* ao longo et ao traueso 20 r.; **queimen** 'quemen': et *queimen* a chaga darredor con fero feruente 11 r.; que *queimen* ao llugar danado da anca 18 r.; **queimena** 'quémenla': *queimena* con ceimaduras conuenyelles 19 v. = **ceimeno**.

Queixada 'quijada': entrandolle na *queixada* pao, escadea ou espina 18 v.; porque a *queixada* he lugar dilicado 18 v.; **queixadas** 'quijadas': *queixadas* bem ligeiras et ben seqas 5 r.; Remedio contra o danamento das *queixadas* 18 v.; A esta door das *queixadas* 18 v. = **ceixadas**.

Quelle 'que le': *quelle* seca a deanteira 12 v.

Quen 'quien': Et *quen* cauallgar o potro 3 v. = **qen**.

Quer 'quiere, quiera': que *quer* dizer (2) 2 v.; 5 r.; 5 v.; 8 r.; (2) 9 r.; 9 v.; (2) 10 r.; 11 r.; 12 v.; 14 v.; (2) 19 v.; 20 v.; 22 v.; 24 v.; 25 r.; 25 v.; et *quer* se erger et non pode 9 r.; et *quer* se deitar en terra 9 v.; onde *quer* que jouuer no ventre 9 v.; donde *quer* que iascam 21 v.; sayra ende que *quer* que de dentro ficou 21 v.; deçem para a door hu *quer* que iaz 25 v.; **queria** 'querría': *queria* cauallgar naturalmente en outra anymallya 1 v.; **quiser** 'quisiere': quen a fremusura do Cauallo *quiser* conoçer 5 r.; dalle a comer do lardo do porco salpreso quanto del *quiser* 13 r.; et comer do graão see o *quiser* comer 14 r.; **quiseres** 'quisieres': engordara quanto *quiseres* 12 v.; quando *quiseres* tirar este enprasto mollao 14 v.; quando *quiseres* sangar o Cauallo 26 v.; **quiseren** 'quisieren': por hu as tallar *quiseren* 25 r.; **quisesem** 'quisiesen': batellos como See o *quisesem* ferrar 2 r.

Quinta 'quinta': et na *quinta* parte digamos das enfermidades del 5 v.; **quinto** 'quinto': et o *quinto* das enfermidades del 1 r.

Quousa 'cosa': et deuen no cubryr dalgũa *quousa* 3 r.

R

Raeren 'raer': llauen con agoa caente a door et a juntura para *raeren* ende os cabelos 20 r.

Raiz 'raíz': tallem aquelas landooas de *raiz* 15 r. = **rayz** / **reiz** / **reyz** / **rrayz** / **rreiz** / **rreyz**.

Raro 'raro': esterco como a agoa *raro* 13 v.

Rayz 'raíz': ual moyto o maluisco et a *Rayz* do lilio et a *Rayz* do teixo et o baruasco pisado todo 19 r. = **raiz** / **reiz** / **reyz** / **rrayz** / **rreiz** / **rreyz**.

Razon 'razón': por *Razon* do vuso do correr 5 r.; se moito vusar a correr sem *Razon* 5 r.; seeria moi llongo dar *Razon* 5 v.; por *Razon* da dita door 8 r.; por *Razon* de tal door 17 v.

Recebudo 'recebido': o fumo do pano do llino queimado *Recebudo* porllos Nares 14 r.

Redondo 'redondo': poras fero feruente *Redondo* na cabeza daquellas huceras ou vixigas que as qeime 7 v.; **redondos** 'redondos': llançenlle pedras ou seixos *redondos* estrados so os pees 11 r.

Reer 'raer': Para esto ual *reer* o lugar jnchado et çercallo de semesugas 21 v.; **reeras** 'raerás': *Reeras* primeiramente os llonbos ou as rrens do Cauallo 17 v. = **rreer** / **raereen**.

Reita 'cuesta': fageeo sobyr rrigyo porlla *reita* 9 v.; contra llugares montossos et de *reita* 10 r.

Reiz 'raíz': sarna et proido que lle arriga da *Reiz* os cabelos 17 r. = **rayz** / **raiz** / **reyz** / **rrayz** / **rreiz** / **rreyz**.

Relloes 'salvados': con poucos de *relloes* de orjo 12 v.

Remedio 'remedio': *Remedio* contra a door que chaman uerme 7 r.; *Remedio* contra a door do estrangullo 8 v.; *Remedio* contra esta door que faz jnchar as ueñas 9 v.; *Remedio* contra a door da uentosydade 9 v.; *Remedio* contra a door do comer sobeio 10 r.; *Remedio* contra o Retijmento da ourina 10 r.; *Remedio* para o Jnchaço dos Colloõs 10 v.; *Remedio* contra espargimento do sange et dos homores 11 r.; *Remedio* para a polmoeira 11 v.; tal *Remedio* he achado 11 v.; *Remedio* contra o aagoamento 12 r.; que he o pustrumeiro *Remedio* 12 v.; *Remedio* contra o desecamento 12 v.; *Remedio* contra a friura da Cabeça 14 r.; *Remedio* para o jnchaço dos ollos 14 v.; *Remedio* contra a door da boca do Cauallo 15 r.; *Remedio* contra o danamento da llengoa 15 v.; *Remedio* contra as danaduras do espinaço 15 v.; *Remedio* contra a door do Corno 16 r.; *Remedio* contra a door do polmo 16 v.; *Remedio* contra a sostra 16 v.; *Remedio* contra o proido 17 r.; *Remedio* contra o danamento das queixadas 18 v.; *Remedio* para o encarregamento do peito 18 v.; *Remedio* contra esta door de sobre oso 19 r.; *Remedio* contra a door das ouas 20 r.; *Remedio* contra o

jnchaço das coixas 21 r.; *Remedio* contra o jnchaço das coixas 21 r.; *Remedio* contra a encaçada da primeira espeçya 24 r.; *Remedio* contra a door do figo 25 r. = **rremedio** =

Remedyo 'remedio': *Remedyo* contra a door que chama uolatiuo 8 r.; *Remedyo* contra a door do Curaçon 8 r.; *Remedyo* contra a door do estrangullo 8 v.; *Remedyo* contra a door das olliuas 9 r.; *Remedyo* contra o rrugyr das tripas 13 r.; *Remedyo* contra a door que uen do frio 13 v.; *Remedyo* contra a door do sobre oso 19 r.; *Remedyo* para a encaçada 19 v.; *Remedyo* para a door a que chaman encaçada 19 v.; *Remedyo* contra as gretas 20 v.; *Remedyo* contra a ensartiladura 21 r.; *Remedyo* para tirar a espina ou estrepe 21 v.; *Remedyo* contra esta door a que dizen furma 22 r.; *Remedyo* contra a gran qebradura 22 r.; *Remedyo* contra o cançer 22 r.; *Remedyo* contra a fistolla 22 v.; *Remedyo* contra a door da seda 23 r.; *Remedyo* contra a dollor que se chama peeyra 23 v.; *Remedyo* contra esta door da peeira 23 v.; *Remedyo* para esta door do espeamento 25 v.; *Remedyo* contra as enpaaduras 25 v. = **rremedyo**.

Remetello 'remeterlo': et *remetello* contra as bestas por moitas vezes entrando por ellas et saíndo 4 v.

Responden 'responden': et se os Nenbros *Responden* comunalmente ao corpo 5 r.

Restrangeren 'restringieren': se por esto os homores non secaren ou *Restrangeren* 7 v.

Retēer 'retener': por se non *retēer* o uinino 16 v.

Retençioone Lat. De dollore ex indebita *retençioone* vrine 6 r.

Retentione Lat. De dolore ex *Retentione* vrine 10 r.

Retijmento 'retenimiento, retención': contra o *Retijmento* da ourina 10 r. =

Retimento 'retenimiento retención': que uen do *Retimento* da hurina 10 r.

Reyz 'raíz': para tirar fora de *Reyz* o mays sutilmente 7 v.; tira as ditas llandooas ao Cauallo todas de *Reyz* 8 v. = **rayz / raiz / reizn / rrayz / rreiz / rreyz**.

Rezente 'reciente, fresco': deuen fillar o potro en tempo *rezente* et tenperado 1 v.

Rijns 'riñones': tira os nerueos dos llonbos et dos *Rijns* moy sem mesura 17 r. =

Rijs 'riñones': Da door dos llonbos et dos *Rijs* 17 r.

Robica Lat. *Robica* de uerme 6 v.

Roe 'roe': come et *Roe* marauillosamente toda a carne 9 r. = **rrooe**.

Roera 'roerá': No qual espaço se *Roera* o uerme marauillosamente 7 v.

Roido 'roido': et destruydo o uerme et *Roido* vsen da cura sobre dita 7 v.

Roido 'ruído': que faça *roido* ou estrom 4 r.; hu ha gran *roido* et gran soon 4 r.; cada que oise estropos ou algũ *roido* 4 r.

Ronpendo 'rompiendo': caenlle os entestinos *ronpendo* o mesen 10 v.

Rosalgar 'rejalgar': llançenlle o poo do *Rosalgar* asy como vires que cunpre 7 v.; en gisa que non caya ende o *Rosalgar* 7 v.; poerllas ençima o poo do *Rosalgar* como dito he. Nota que o *Rosalgar* posto mesuradamente 9 r. = **rrosalgar** =

Rossalgar 'rejalgar': que lle llanze o *rossalgar* como ante dixen 17 r. = **rossalgar**.

Rupunt Lat. De *jnchauaturis* que *rupunt* corona pedis 6 v.

Ruuu 'Rubio': Esta obra conposo Jurdam *Ruuu* Caualleiro de Calaura 26 r. =

Ruuyo.

Ruuyo, mel - 'melrubio': filla o *mel Ruuyo* et outro tanto da carne grosa do porco salpresa 15 v.

Ruuyo 'Rubio': Eu Jurdam *Ruuyo* de callabrya 1 r. = **Ruuu**.

Rrabo 'rabo': *rrabo* grosa con poucos cabelos 5 r.; na *rrayz* do *rrabo* 9 v.; do tranço do *rrabo* 12 v.; do *rrabo* do Cauallo 17 r.; eno *rrabo* do Cauallo 17 r.; llegallo no *rrabo* 21 r.; tallalle o *rrabo* 23 r.; **rrabos** 'rabos': naçe con dous *rrabos* 5 v.

Rraer 'raer': deues a *rraer* arredor aquel lugar 8 r.; fageo *rraer* no lugar 15 v.; deuen llogo esto *rraer* moi ben 16 r.; et *rraer* o nerueo ao llongo 19 v.; *rraer* toda a chaga darredor 21 v.; **rraeras** 'raerás': *rraeras* llogo aquel callo 19 r.; **rrayan** 'rayan': et *rrayan* de fundo a huña ataa que chege aa chaga 24 r. = **reer**.

Rramos 'ramales': en cabresto de dous *rramos* feito de coiro 2 r.

Rraposa 'raposa': o *rratano* que he o sirgo da *rraposa* que see nos codesos 12 v.

Rraramente 'raramente': se liura por taes *mezjñas* o Cauallo, mais *rraramente* 14 r.

Rraro 'ralo': Da door que faz esterocar *rraro* 13 r.; faz a miude esterocar o Cauallo cruu et *rraro* como agooa 13 r.; Remedyo contra o *rrugyr* das tripas et do esterco *rraro* 13 r.

Rratano 'ratano': filla o *rratano* que he o sirgo da *rraposa* que see nos codesos, saão 12 v.

Rraudo 'raído': cubra todo o llugar *rraudo* 17 v.; ataa que seia o figo todo comesto et *rraudo* da huña 25 r.

Rrayan 'rallen': et *rrayan* de fundo a huña ataa que chege aa chaga 24 r.

Rraydo 'raído': et o figo asy *rraydo* cura da chaga que ficar 25 r.

Rrayz 'raíz': et llegally o cabo della na *rrayz* do *rrabo* de gisa que non posa sayr do cuu 9 v.; **rrayzes** 'raíces': deste vngento huun pouco caente vnten as *rrayzes* duas uezes no dia 23 r.

Rrazon 'razón': fazer de *rrazon* 3 v.; por esta *rrazon* 8 v.; 22 v.; 24 r.; por *rrazon* da caentura 12 r.; por *rrazon* da fame 13 r.; por *rrazon* da ferida 14 v.; por *rrazon* da friura 2 v.; por *rrazon* da humidade 2 v.; por *rrazon* da maa estada 22 r.; por *rrazon* da rreima 9 r.; por *rrazon* dalgũas destas *mezjnas* 13 r.; por *rrazon* das junturas 20 v.; por *rrazon* das moscas 3 r.; por *rrazon* de alguun encarrejo 16 r.; por *rrazon* de gran carga 10 v.; por *rrazon* de gran magreduen 1 r.; por *rrazon* de sobeiedoen dos homores 21 r.; por *rrazon* de sobeieduen de o sange 16 r.; por *rrazon* de traballo 1 v.; por *rrazon* desta enfermidade 13 v.; por *rrazon* do comer sobeio 11 r.; por *rrazon* do ensartillamento 21 r.; por *rrazon* do encabrestamento 18 r.; por *rrazon* do fogo 22 r.; por *rrazon* do fumo 2 v.; por *rrazon* do moito caualgar 11 r.; por *rrazon* do moito

comer do orio 13 v.; por *rrazon* do mouemento 18 r.; por *rrazon* do osso 19 r.; por *rrazon* do paçer das eruas 13 v.; por *rrazon* do premento 2 v.; por *rrazon* do traballo desagisado 11 v.; por *rrazon* do uento 7 v.; por *rrazon* dos entestinos 11 r.; por *rrazon* dos espiritos 7 r.; por *rrazon* dos homores 8 v.; por *rrazon* dos homorres 20 r.; por *rrazon* doutras feruoras 14 r.; semella *rrazon* 1 r.; **rrazoes** ‘razones’: *rrazoes* uerdadeiras mostrarey 1 r. = **razon**.

Rrebente ‘reviente’: *rrebente* ontre o coiro et a carne por moitos lugares 7 r.

Rrecadada ‘recogida’: et tem a boca do Cauallo *rrecadada* no moso 4 r.

Rrecado ‘recado, cuidado’: non posa sayr do cuu do Cauallo sem *rrecado* 9 v.; de gisa que non saya ende a decauçon sem *rrecado* 10 r.

Rreçeber ‘recibir’: et deuen llo vntar para o *rreçeber* outra uez mellor 3 v.; en gisa que o posa *rreçeber* o fumo porllos nares 14 r.; **rreçebe** ‘recibe’: pois que o potro *rreçebe* o freeo 3 v.; et *rreçebe* o aar porllos nares et porlla boca 26 r.

Rredeea ‘rienda’: deuenlle encurtar no pollegar a *rredeea* destra 3 v. =

Rredeña ‘rienda’: traga na maño a *rredeña* testa 4 r.

Rredondas ‘redondas’: con ferraduras *rredondas* conuiniuyles as hunas 3 r.; **rredondo** ‘redondo’: o peito chãao et *rredondo* 5 r.; queimao sotilmente con fero *rredondo* na cabeza 14 r.; mester he de a qeimaren con ferro *rredondo* caente 22 r.; **rredondos** ‘redondos’: llonbos *rredondos* como grosos 5 r.; fillem dous homes senos paaos *rredondos* et nedeos 10 r.

Rredondença ‘redondez’: *rredondença* das pedras 11 r.

Rreer ‘raer’: mays se for uella et dura deuese *rreer* 19 r.; **rreello as** ‘raerlo has, lo raerás’: et *rreello as* apar das trincheiras 14 v.

Rreens ‘riñones’: que posa cubrir os llonbos et as *rreens* dancho et de llongo 17 v.; queimaras con fero feruente os llonbos et as *rreens* 17 v.; os ditos enprastos soldan as *rreens* et os llonbos 17 v. = **rrens**.

Rreima ‘reuma, humor’: por *rrazon* da *rreima* que deçe da cabeza 9 r.; por *rrazon* da ferida ou de *rreima* que a elles deçer 14 v. = **rreyma**.

Rreiz ‘raíz’: et tiralla da *rreiz* asy como tiram o uerme 8 v.; et tirando de *rreiz* o corno 16 v.; et tirallo as todo de *rreiz* 16 v.; **rreiz** ‘raíces’: et as *rreiz*es do espargo et juzbarbeira 10 v. = **rayz / raiz / rey / rrayz / rreyz**.

Rremedio ‘remedio’: Et este *rremedio* ual contra tal enfermidade 8 v.; Contra esta door tal *rremedio* aueras 10 r.; Contra esta door aueras tal *rremedio* 16 r.; desta door acharas *rremedio* no capitollo das danaduras 17 r.; *Rremedio* para as doorres dos llonbos 17 v.; Pero ha y outro *rremedio* que he pustrumeiro 17 v.; Tal *rremedio* aueras contra esta door 18 r.; **remedios** ‘remedios’: Estes *rremedios* que se adeante segen 10 v.; acorran con estos *rremedios* segentes 15 v.; por cada huun destes *rremedios* et meezjnas 17 v.; das enfermidades et dos *rremedios* das coxas 23 r.

Rremedyo ‘remedio’: tal *rremedyo* faras 9 v.; pustrumeiro *rremedyo* 10 v.; 18 r.; 19 r.; 19 v.; 21 r.; outro *rremedyo* para esta door 12 r.; A atal door aueras tal *rreme-*

dyo 12 r.; Da encraudadura da segunda espeçya et *rremedyo* 24 v.; **rremedyos** 'remedios': das enfermidades, *rremedyos* et das mezznas 1 r.

Rrenda 'rienda': deuenno trager porlla *rrenda* de hũa parte et da outra 3 v.; a aquel que o porlla *rrenda* sol trager 3 v.; trageo porlla *rrenda* mansamente en pequeno paso 9 v.; tragano porlla *rrenda* a paso 11 v. - 12 r.; trage o Cauallo porlla *rrenda* mansamente por algũa ereyta 21 r.; **rrendas** 'riendas': no cabrestol, ou nas *rrendas* 18 r.

Rrenouadas 'renovadas': a meude *rrenouadas* 21 v.; **rrenouado** 'renovado': posto et *rrenouado* ameude sobre llo jnchaço 21 v.

Rrenouar 'renovar': et *rrenouar* lla meezjna 16 v.; et *rrenouar* amyude ese enprasto 19 r.; **rrenouallas** 'renovarle has, le renovarás': et *rrenouallas* este ouo duas uezes no dia 19 r.; **rrenoualle** 'renuévale': et *rrenoualle* este enprasto duas uezes no dia 21 v.; **rrenouan** 'se renuevan': aprendy que de tal cura como esta *rrenouan* as ouas outra uez 20 r.; **rrenouarllas** 'renovarle has, le renovarás': et *rrenouarllas* esto duas ou tres uezes no dia 10 v.; **rrenouen** 'renueven': et esto lle *rrenouen* duas uezes no dia 21 r.

Rrens 'riñones': Reeras primeiramente os llonbos ou as *rrens* do Cauallo 17 v.; sobre llos llonbos ou sobre llas *rrens* 17 v. = **reens**.

Rrespondem 'responden': que os nenbros *rrespondem* ao corpo asy como conuen 5 r.

Rrestrengemento 'restrinimiento': et por *rrestrengemento* do fogo quando se defera os jllaes moito 12 r.

Rrestrengen 'restrinien': et *rrestrengen* os homores por cada huun destes remedios et meezjnas 17 v.

Rreter 'derretir': et fageo *rreter* de suun 18 r.

Rreteras 'derretirás': *rreteras* o pez, estendello as en pelle 17 v.

Rretuda 'derretida': et con as llesmez et con manteyga *rretuda* desuu 19 v.

Rreuellador 'rebelde': et poderseya de depois ligeiramente fazer *rreuellador* 3 v.-4 r.; farase ardego he bulliçoso et *rreuellador* aas uezes 5 r.

Rreuolluendoo 'revolviéndolo': tragerllo a destro *rreuolluendoo* mais adestro 3 v.

Rreydo 'raído': pero nenbrete que ante seia *rreydo* o callo como dito he 19 r.

Rreyma 'reuma': que ha door domorres fryos como *rreyma* 26 r. = **reima**.

Rreyz 'raíz': hu se gera o uerme ataa *rreyz* del 7 v.; et a *rreyz* do maluisco 19 v.; **rreyzes** 'raíces': Para esto val as *rreyzes* das canaueas et as *rreyzes* da eruatu pisadas et postas pisadas sobre lla chaga 21 v.; alinpa a huña ataa sas *rreyzes* contra o touello 23 r.; et queima as *rreyzes* de fondo 23 v.; et tiraas asy as *rreyzes* da huña toda 24 r. = **rayz / raiz / reyz / rrayz**.

Rrezente 'reciente': o esterqo *rrezente* do Cauallo 8 v.; se ha enfermidade for *rrezente* curar se ha por esto 12 r.; se os ollos teueren pano uello ou *rrezente* 14 v.; val moito o esterco do homen *rrezente* 16 v.; aa callosydade se for *rrezente* 19 r.; et

jnchaço molle he *rrezente*, que se faz fora de natura 21 v.; **rrezentes** 'recientes, frescas': ou outras quoussas uerdes et *rrezentes* 12 r.

Rrigiamente 'reciamente': bollindolle con o freño mais *rrigiamente* 3 v.; et yndo premendo o uentre et os jllaes *rrigiamente* contra a çaga 10 r.

Rrigyo 'recio': et fageeo sobyr *rrigyo* porlla reita 9 v.

Rrijns 'riñones': trage doores dos llonbos et aos *rrijns* do Cauallo et tira os nerueos dos llonbos et dos *Rijns* moy sem mesura 17 r. =

Rijs 'riñones': Da door dos llonbos et dos *Rijs* 17 r.

Rrizjna 'ricino'?: filla o pez grego et a *rrijzna* et o ençenço branco que chaman macho 18 r.

Rrogo 'ruego': Et a *rrogo* de huun meu amjgo 1 r.

Rronpe 'rompe': que *rronpe* o coiro do Cauallo 15 v.; que lle *rronpe* o coiro 16 r.; et *rronpe* y a carne 24 r.; **rronpese** 'rómpese, se rompe': *rronpese* o espinaço do Cauallo 16 r.; et *rronpese* o coiro por rrazon de alguun encarrego 16 r.; **rronpem** 'ronpen': que *rronpem* o coiro et a carne a maneira de sarna 20 v.; **rronpen** 'rompen': nas chagas as carnes nouas se *rronpen* mais çedo que as vellas 4 v.; **rronpyam** 'rompían': ou *rronpyam* o coiro ao llongo 20 r.

Rronpedura 'rotura': et ronpe y a carne a qual *rronpedura* se for uella antiga geerese y cançer 24 r.

Rronpendo 'rompiendo': *rronpendo* a carne sobre llo pee 25 r.

Rrooe 'roe': enfermidade que de dentro *rrooe* et caua as carnes na chaga 22 v. = **roe**.

Rrosalgar 'rejalgar': deues a auer gran femença en poer o poo do *rrosalgar* 9 r.; mais ual a esto o poo do *rrosalgar* se llo poseren llauando ante a chaga 16 v.; et llançauan dentro *rrosalgar* 20 r.; o poo do *rrosalgar* amasado con seiua dome 23 r. = **rosalgar** =

Rrossalgar 'rejalgar': ssaluo o *rrossalgar* que lle non porras porque he moy forte sen tenperar 25 v. = **rossalgar**.

Rrugyr 'rugir': Da door que faz esterçar rraro et *rrugyr* as tripas 13 r.; Outra enfermidade se faz enno ventre do Cauallo que faz *rrugyr* as tripas 13 r.; Remedyo contra o *rrugyr* das tripas 13 r.

Rruuios 'rubios': et soeselle fazer no cuu vermões *rruuios* et aluos 12 v.

Rruuyo 'rubio': et porraslle enprasto feito de poo *rruuyo* et de farina tryga 19 v. = **ruuyo**.

S

Sa 'su': con *sa* madre andar 1 v.; adur posa fillar con *sa* boca o feo 2 v.; sofrer *sa* gordeen tenperada 2 v.; durara en *sa* bondade et en *sa* força vinte anos 3 v.; huun

nebro segundo *sa* feitaura 5 v.; ha Nume segundo *sa* obra 6 r.; dalle llogo a beber aa *sa* uontade 11 r.; enpuxam a *sa* pesuduen 11 v.; paçer aa *sa* vontade erua 13 v.

Sa, liurar - 'librar se ha, se librará': *liurar sa* mellor et mais ligeiramente 13 v.

Saae 'sale': a chaga por que *saae* aquela podreen 25 r.

Saamento 'sanamiento': seeria proueito et *saamento* do Cauallo 4 r.

Saao 'sano': pode escapar que seia *saa*o 26 r.; **saaos** 'sanos': os trauadoiros mais *saaos* 2 r.

Saaõ 'sano': para Seer mais *saaõ* deueno sangrar 3 v. = **saão**.

Saar 'sanar': mais ligeiramente *saar* 12 r.; **saara** 'sanará': mete agulla de fero fervente no meogoo do tranço do rrabo, et *saara* 12 v.; posta depois esta meezjna *saara* 17 r.; Et digo que *saara* da lingoa 24 r.

Saã 'sana': ataa que seia a chaga *saã* encoirada 16 v.

Saão 'sano': mellor et mays *saão* seerya 1 v.; mais seguro et mais *saão* 3 v.; liure et *saão* 10 r.; 24 r.; o rratano que he o sirgo da rraposa que see nos codesos, *saão*, et viño 12 v.; o outro pee que for *saão* 21 r.; sera *saão* 12 v.; 13 r.; seia *saão* 17 r.; (2) 24 r.

Sãa 'sana': outra cura mays *sãa* en esta maneira 7 v.

Sãamente 'sanamente': mais *sãamente* se criarya o potro 2 r.

Sabedeia 'cabeceá'?: et em andando *sabedeia* con a cabeça que trage pesada 26 r.

Sabedorya 'conocimiento': para domar o Cauallo esta he a maestrya et *Sabedorya* 2 r.

Saber 'saber': deue o home *saber* que en tal tenpo 1 r.; conuen a *saber* 3 v.; 7 r.; 22 v.; 24 r.; 24 v.; deues *saber* que 2 r.; 2 v.; 5 r.; 5 v.; deues a *saber* que o enprasto 16 r.; segundo meu *saber* digo 5 r.; **sabe** 'sabe': *Sabe* que moitas et desvariadas 15 v.; *Sabe* que quanto as danaduras som 15 v.; *sabe* que este amollentamento ual 19 r.; *sabe* que tal enfermjdade enbarga 22 r.; **sabey** 'sabed': pero *sabey* que lle uallera moito destar 20 v.; **sabia** 'sepa': Et *sabia* que estas meezjnas 8 v.; **sabj** 'sabe': et *sabj* que o caualgar moito da Noite 3 r.; Et *sabj* que o cauallo 3 v.

Sabon mourisco 'jabón morisco': paão con *sabon mourisco* 14 r.; vntada con *sabon mourisco* 14 r.

Sabuda 'sabida': Et *sabuda* qousa he 21 v.

Sacaren 'sacaren': depois que llas *sacaren* 9 r.

Saco 'saco': et metudo en huun *saco* 14 r.

Saindo 'saliendo': entrando por ellas et *saindo* 4 v.

Sair 'salir': de as entrar et de se *sair* dellas 4 v.; aian careira para *sair* fora 14 r.; **saira** 'saldrá': asy escaentarse ha et *saira* a uentosidade 9 v.; **saem** 'salen': que ueen da freura *saem* fora 14 r.; **sairen** 'salir': moitos lugares para *sairen* aquelles homores fora 7 r.; **sairya** 'saldría': *sairya* o corpo pequeno 1 r.; **sal** 'sale': sange que *sal* porllo espinaço 16 r.; chega aos osos et *sal* vinino ou agooa 16 v.; carne que *sal* fora porlla chaga 25 r.

Sal. Cf. **Sair.**

Sal 'sal': *sal* mudo 14 v.; 22 v.; 24 r.; (2) 24 v.; *sal* ben mudo 10 v.; 21 r.; *sal* non mudo 15 r.; de *sal* jgualmente 10 r.; con pouco de *sal* 21 r.; con *sal* 3 r.; 12 v.; (2) 15 r.; 16 r.; boña contya de *sal* 15 r.; ponlle ençima *sal* 19 r. = **ssal**.

Sal jema 'sal gema': o sarro da Cuba et a *sal jema* 14 v.

Salgada 'salada': na agoa doce ou *salgada* 2 r.; na vëea dagooa *salgada* do mar 2 v.; et ia quanto *salgada* 3 r.; **salgado** 'salado': et do lardo *salgado* ligeiramente 13 r.

Salgeiro 'sauce': follas de canas ou de *salgeiro* 12 r.; filla da folla do *salgeiro* 21 r.

Salpresa 'salpresa': carne grosa do porco *salpresa* 15 v.; **salpreso** 'salpreso': lardo do porco *salpreso* 13 r.

Saltar 'saltar': vsando *saltar* et andar porllos llugares sobreditos 3 v.; para o fazer correr, *saltar* et agallopár 5 r.

Salto 'salto': en meor *salto* que poder o tragam a gallopo 3 v.; **saltos** 'saltos': et tomar *saltos* peqenos et remetello 4 v.

Saluo que 'salvo que': *saluo que* non vusen asy das cordas 8 v.; *saluo que* esta decauçon deue seer deteida 13 r.; *saluo que* se non deue a liar 20 v.

San, curar - 'se han, curar -': curada a door *curar san* as huçeras da lengooa 15 v.

Sanaris Lat. De *sanaris* 6 r.

Sangar 'sangrar': en que soen *sangar* da hũa parte et da outra apar da cabeza 7 r.; na ueea do collo en que se soe a *sangar*, et tiralle do sange 17 r.; en que se soe a *sangar* 17 r.; deuen a *sangar* o Cauallo na ueëa que soen 19 v.; quando quiseres *sangar* o Cauallo 26 v. = **sangrar**.

Sange 'sangre': tirenlle do *sange* asaz 3 v.; para lle tiraren *sange* 8 r.; tiralle do *sange* asaz 8 r.; 17 r.; se tornar en *sange* 8 v.; para estanqar o *sange* 8 v.; sobegeduen do *sange* 9 r.; *sange* sobeio 9 r.; 15 v.; tiralle moito *sange* 9 v.; de que poderes tirar *sange* 9 v.; Do espargemento do *sange* 11 r.; et o *sange* creçe espargese 11 r.; os homores sobeios et o *sange* corren 11 r.; contra espargimento do *sange* 11 r.; saqenlle moito *sange* 11 r.; da vixiga cheea de *sange* 15 v.; de sobeieduen de o *sange* 16 r.; de subeieduen de *sange* 17 r.; uen de sobeieduen de *sange* 17 r.; de sobegeduen de *sange* 18 v.; sayr todavya *sange* 19 r.; liurando ende conuinyuelmente o *sange* 20 v.; tirando ende o *sange* 21 r.; para liurar ende o *sange* 21 v.; deita aas uezes *sange* puro 23 r.; ataa que começe a deitar *sange* 23 r.; et estancado o *sange* 25 r.

Sange de dragon 'sangre de drago': ia quanto *sange de dragon* 18 r.

Sange do dagron 'sangre de drago': o encenço macho et o *sange do dagron* 17 v.; dalmeçega et do *sange do dagron* 17 v.

Sanginis Lat. ex superfluitate *sanginis* 9 r.

Sangra. Cf. **Sangrar.**

Sangramento 'sangramiento': contra o *sangramento* dos nerueos 19 v.

Sangrar: deueno *sangrar* na vea do collo quatro vezes enno ano 3 v.; deuen llogo *sangrar* o Cauallo nas ueeas do collo en que soen sangar 7 r.; veñas en que se deue *sangrar* 26 v.; **sangra** 'sangra': outrosy o *sangra* de qual quer ueea do corpo 9 v.; sangra o Cauallo na ueea do collo 17 r.; **sangrao** 'sángralo': *sangrao* llogo da uêea a que chaman çinlleira 9 v.; *sangrao* danbas llas ueeas das trincheiras 11 r.; *sangrao* llogo nas ueñas de soo a llengooa 15 r.; *sangrao* na veña que iaz ontre a juntura et o pee 19 v.; *sangrao* en esa veña 21 r.; **sangraras** 'sangrarás': *sangraras* o Cauallo en anbas llas ueeas 8 r.; **sangrares** 'sangrares': pois que o *sangrares* 9 v.; **sangren** 'sangren': desy *sangren* anbos machos 23 v.; **sangreno** 'sángrenlo': et *sangreno* adentro 20 v.; *sangreno* nas veñas en que se deue sangrar 26 v.

Sangria 'sangría': porlla *sangria* ou porllas outras curas 15 r. =

Sangrya 'sangría': depois desta *sangrya* metan lle sedas nos peitos 7 r.; se non consume por lla *sangrya* et por llas sedas 7 v.; en que a *sangrya* soen a fazer 11 r.; Titollo da *sangrya* do Cauallo 26 v.; no dia da *sangrya* non beba moyto 26 v.

Saqem 'saquen': *saqem* as ditas estopas ou panos 10 r.

Saqenlle 'sáquenle': et *saqenlle* moito sange 11 r.

Sarna 'sarna': da *sarna* do collo et do rrabo 17 r.; fazese *sarna* et proido 17 r.; a maneira de *sarna* 20 v.

Saro da cuba 'sarro de cuba': do *saro da Cuba* que chaman tartaro 15 r. = **sarro da cuba**.

Saro de cuba 'sarro de cuba': con *saro de Cuba* 15 r. = **sarro de cuba**.

Sarra 'cierra': *sarra* os furados de dentro porque espira o polmon 11 v.

Sarranselle 'ciérransele, se le cierran': *sarranselle* as arteryas 9 r.

Sarro da cuba 'sarro de cuba': *sarro da Cuba* 14 v.

Sarro de cuba 'sarro de cuba': *sarro de cuba* 19 r.; *sarro de cuba* qeimado 22 v.; *sarro de cuba* que chaman tartaro 24 v.

Sas 'sus': ataa *sas* rreyzes 23 r.

Sauina 'sabina': con poegos et con *sauina* 14 r.

Sayda 'salida': na *sayda* da estada 18 r.

Sayr 'salir': non posa *sayr* do cuu do Cauallo 9 v.; camjño de *sayr* por y 18 r.; para del *sayr* todavya sange 19 r.; non posa ende *sayr* bafo nen fumo 22 r.; **saya** 'salga': non *saya* ende a estopa 7 v.; que non *saya* ende a decauçon 10 r.; **sayan** 'salgan': et *sayan* del cumunalmente os homores 7 r.; **sayra** 'saldrá': Et *sayra* porlla canella 9 v.; et *sayra* ende que quer que de dentro ficou 21 v.

Scudyr 'sacudir': deuen no alinpar e *scudyr* do poo 3 r.

Scalmato 'enfermedad del caballo': contra esta door que chaman *scalmato* 18 r. = **escalmato**.

Se pron. 'se': *se* deporten 1 r.; *se* deleitam 1 r.; *se* en esto delleitaua 1 r.; *se* geerara 1 r.; non *se* poderyam 1 r.; non *se* poderya 1 r.; *se* poderya danar 1 v.; *se* criarya

2 r.; para *se* chegarem a el 2 r.; que *se* non espante 2 r.; que *se* faz 2 v.; 15 r.; 21 v.; (2) 22 r.; (2) 23 v.; para *se* purgar 2 v.; *se* deue o potro ferrar 3 r.; Ferrar *se* deue 3 r.; tanto *Se* faz maior et mays forte 3 r.; *se* deue guardar 3 r.; *se* anojarya 3 v.; esto *se* faça 4 r.; *se* uoluera ao destro 4 r.; mellor *se* parara 4 r.; *se* parte en duas partes 4 r.; *se* chama amado morso 4 r.; *se* deue gardar 4 v.; *se* rronpen mais cedo 4 v.; *se* soldan as chagas 4 v.; *se* faz mais lligeira 4 v.; non *se* podiria ben enfrear 4 v.; por en *se* Sege moita prol ao Cauallo 4 v.; de *se* sair dellas 4 v.; *se* mester for 4 v.; 12 v.; hu *se* junta ao peito 5 r.; que *se* ieeran ontre o coiro et a carne 5 v.; *se* poden mostrar et conoçer 5 v.; como *se* começan 6 r.; que *se* jeera domores 7 r.; 8 r.; de que *se* geerou 7 r.; para *se* manteer tam sollamente 7 r.; *se* non consume por lla sangrya 7 v.; ataa que *se* faça (2) 7 v.; 10 v.; 15 v.; 19 r.; 23 v.; *se* Roera o uerme 7 v.; *se* gera 7 v.; (2) 21 v.; 22 r.; ataa que *se* façan 8 r.; *se* uolue en 8 r.; 22 v.; *se* tornar en 8 v.; 19 v.; asy *se* aperta 8 v.; *se* non desfezeren 8 v.; como *se* deue poer (2) 9 r.; quer *se* erger et non pode 9 r.; como *se* tira o uerme 9 r.; asy *se* cura como o uerme 9 r.; que *se* ieera adentro 9 r.; quer *se* deitar en terra 9 v.; ataa que *se* departa a dita door 9 v.; *se* non moe no estamago (2) 10 r.; que *se* deita 10 r.; 13 v.; que *se* adeante segen 10 v.; *se* faz a dita enfermidade 11 r.; a door *se* esparge mansamente 11 r.; que *se* uoluen aas coixas 11 v.; da gordeen que *se* dessolue 11 v.; para *se* estender a beberagen 12 r.; para *se* non enbargar a beberagen 12 r.; para *se* tenperar a *beberagen* 12 r.; quando *se* defera os jllaes 12 r.; que *se* uolua o Cauallo en suuor 12 r.; ataa que *se* cunsuma 12 r.; 20 v.; en que *se* cozeron 12 v.; que *se* faça del caruões 12 v.; pois que *se* dereter todo 12 v.; en quanto *se* y pode deteer 13 r.; ataa que *se* liure o uentre 13 r.; *se* faz enno ventre 13 r.; que *se* non moe enno estamago 13 r.; *se* faz do jnchamento do corpo 13 r.; que adur *se* faz ao Cauallo 13 v.; ante que *se* mooa 13 v.; porque *se* mooen no estamago 13 v.; que *se* deita o Cauallo 13 v.; que *se* liura por taes mezzñas 14 r.; non *se* pode curar 14 r.; *se* poderya liurar 14 v.; ataa que *se* exugen os ollos 14 v.; ca *se* destruiran os ollos 15 r.; depois que *se* liurar 15 r.; et asy *se* liurara 15 r.; *se* non pode curar 15 v.; 22 r.; de que *se* fazen dentro 15 v.; desvariadas danaduras *se* fazen no espiñaço 15 v.; todas llas danaduras *se* començan de jnchaço 15 v.; que *se* posa liurar por y todo aquel mal 16 r.; Et *se* aprima a meezina contra a door 16 r.; por *se* non retêer o uiniño 16 v.; pois que *se* cozer 17 r.; *se* faça ante que fendam as espaaduras 17 r.; que *se* esfolia en todo 17 r.; en que *se* soe a sangar 17 r.; adur *se* pode alçar 17 v.; ataa que *se* desaprendam de seu 17 v.; ataa que *se* el non tire lleuiamente de seu 17 v.; *se* deue curar o Cauallo 18 r.; ou *se* encabresta no cabrestol 18 r.; das doores que *se* fazen nas espadooas 18 r.; que *se* dana a qeixada 18 r.; 18 v.; por en *se* sente o Cauallo ende moito 18 v.; *se* faz de ferida en alguun lugar duro 18 v.; et pois *se* cozer 18 v.; para *se* liurar ende aquel mal 18 v.; as lias das qeimaduras *se* deuen fazer altas 19 r.; esta door do sobre oso *se* Começa en jnchaço 19 r.; Como *se* começa a fazer o sobre oso 19 r.; esta calosydade non *se* desfezer 19 v.; et *se* tornar en sobre osso 19 v.; *se* fere con o pee aa maao 19 v.; por *se* liuraren os omorres 19 v.; ataa que *se* coza ben 19 v.;

ataa que *se* torne espeso 19 v.; de que *se* fazen ouas 20 r.; non *se* curauan ben 20 r.; deuen *se* cauidar de o fender 20 r.; ataa que *se* desfaçan 20 r.; ataa que *se* della pellem 20 r.; gardandoo non *se* tanga dagoa 20 v.; adur *se* podem ben curar 20 v.; saluo que *se* non deue a liar nen qeimar 20 v.; ataa que *se* torne espeso 20 v.; ataa que *se* cunsuma esfregado 20 v.; *se* sente na juntura da pustrumeira parte da coixa 20 v.; *se* mouer osso do seu lugar 21 r.; a dur ou Nunca *se* pode ben juntar 21 r.; todas llas coyxas do Cauallo *se* jnchan 21 r.; *se* faz o Cauallo prjgiçoso 21 r.; que *se* faz fora de natura 21 v.; de que *se* gera o sobre osso 21 v.; fforma he enfermidade que *se* gera nas junturas do pee 21 v.; sobre osso duro que *se* estende por lla Coroña do pee 22 r.; o logar hu *se* gera et cria he neruosso 22 r.; que *se* faz en traueso 22 r.; por que *se* faz en traues 22 r.; aa carne que *se* junta aas huñas 22 r.; *se* non pode curar por engentos 22 r.; naquell llugar hu *se* começa 22 r.; uen quando *se* fere o Cauallo 22 r.; ataa que *se* uoluera todo en poo 22 r.; *se* deuen cauidar de fazer en taes lugares talladuras 22 v.; *se* pode curar o cançer 22 v.; na chaga vella *se* faz hña enfermidade 22 v.; aas uezes *se* faz do cançer que non he ben curado 22 v.; lligeiramente *se* uolue en fistolla 22 v.; por antiguidade *se* tornaron fistolla 22 v.; ataa que *se* ffaça vngento 22 v.; digamos da seda que *se* y faz 23 r.; a qual *se* começa da coroña do pee 23 r.; da qual door o Cauallo *se* sente 23 r.; ataa que *se* desfaçan os ossos 23 r.; ataa que *se* moyra a seda et *se* torne a huña a seu estado 23 r.; et *se* mudaua a huña 23 v.; o vngento que *se* faz da serpente 23 v.; a dollor que *se* chama peeyra 23 v.; enfermidade que *se* faz ao Cauallo 23 v.; para *se* liurare por y os omores 23 v.; trilladura de que *se* geera cançer 24 r.; a qual rronpedura *se* for uella antiga geerarse y cançer 24 r.; ou por maa garda *se* uoluer a chaga en caçer 24 r.; as encaçaduras que *se* fazen ennos pees 24 r.; nen *se* chege a el por *se* non enbargar o soldamento 24 r.; porque *se* non dana o Cauallo *se* non a de llado 24 v.; para *se* non chegar a huña 24 v.; ligeiramente *se* podem curar *se* foren linpas 24 v.; para *se* tallaren mellor 25 r.; a qual chaga *se* deue curar 25 r.; Contençe que *se* dana o pee 25 r.; de que *se* dana aas uezes moy mal o tuello 25 r.; *se* faz sobre lla solla do pee en maneira de figo 25 r.; o toello que he tenro *se* poderrya sseçar 25 v.; *se* estremarya del a huña 25 v.; que *se* escomen 25 v.; para *se* liuraren por y aquelles humorres 25 v.; non *se* fica senon na punta do pee postrimeiro 26 r.; nas veças en que *se* deue sangrar 26 v.

Se conj. 'si': *se* o Cauallo 1 r.; (2) 2 v.; 4 r.; (3) 4 v.; 11 r.; 15 r.; *se* for (2) 1 r.; 1 v.; 2 v.; 3 v.; 4 v.; 18 v.; (2) 19 r.; (2) 24 r.; *se* o potro 1 v.; mayor mente *se* husar, en mentre he tenro, dandar en eses montes pedregosos 1 v.; *se* con sa madre andar 1 v.; *se* for caente o tempo 1 v.; *se* non de dous anos adeante 2 r.; *se* entrar no estrado 2 v.; *se* traballar 2 v.; *se* descuberto andase fora 2 v.; *Se* for moy magro 2 v.; *Se* enton ueer suurento 3 r.; *se* en el caualgasen 3 r.; *se* vsaren cauallgar en el por toios ou por llugares asperos 3 v.; *se* a ouuer dura 4 r.; *Se* o Cauallo 4 r.; *se* o por ventura y firise 4 r.; *se* lle non tirasem quatro dentes 4 v.; *se* moito vusar a correr 5 r.; *se* os Nenbros Responden 5 r.; *se* poden mostrar et conoçer 5 v.; *se* as comese 7 r.; *se* a esto non

ouueren cura 7 r.; o uerme *se* as comese 7 r.; *se* a llandoa ouuer uerme 7 v.; *se* a chaga for no peito 7 v.; *se* por esto os homores non secaren 7 v.; *se* jnchar a coixa 8 r.; *se* esta door do uerme 8 r.; *se* no tiramento desta llandoa 8 v.; *se* as ditas llandoas 8 v.; ou *se* non fenderas o coiro 9 r.; *se* o poseren con mesura 9 r.; *se* llo çedo non acorreren 9 r.; *se* vntaren as mãos dazeite 10 v.; *se* pararen o Cauallo 11 r.; *se* lle agiña non acoreren 11 r.; *se* ha enfermidade for rrezente 12 r.; *se* he antiga por uentura se poderia curar 12 r.; *se* mester for 12 v.; *se* corren o Cauallo 13 r.; que *se* beber creçerlla a door 13 v.; *se* entra porllos nares no Celebro 13 v.; *se* lle esto a meude fezeren 14 r.; *Se* os ollos foren escuros por rrazon da ferida 14 v.; *se* os ollos teueren pano 14 v.; *se* o pano for uello 15 r.; Et *se* porlla sangria 15 r.; Et *se* ouuer o paadal jnchado 15 r.; peora pouco *se* perde algũa parte da llengoa 15 v.; *se* o danamento for trespasado 15 v.; desarreigase çedo *se* caualgaren en el 16 v.; o poo do rrosalgar *se* llo poseren 16 v.; *se* o foren 18 r.; *se* a danadura ou jnchaço *se* faz de ferida 18 v.; Et *se* for a danadura de escadea 18 v.; *se* for rrezente, mays *se* for uella et dura 19 r.; Et mais *se* uires que he mester 19 v.; et *se* por uentura esta calosydade 19 v.; *se* a encalçadura for uella 19 v.; Et *se* esto non prestar 19 v.; *se* lle meteren a pena da galina que a pelle 20 r.; ou *se* puxa o pee en uago 20 v.; et *se* jnchar o lugar 21 r.; *se* por rrazon do ensartillamento 21 r.; *se* por estas cousas todas non desjncha 21 v.; Et *se* ficar algũa escadeã desto nas coixas 21 v.; *se* uen de ferida en alguun lugar 22 r.; ca *se* enuelleçer fazese sobre osso duro 22 r.; *Se* a chaga vella ou cançer fforon mal curados 22 v.; *se* uyres que mester he 22 v.; Nota que *se* asaren en espeto 23 v.; como *se* fose aguado 23 v.; Nota que *se* ueer a huun pee 23 v.; Et *se* por uentura por negligencia ou por maa garda 24 r.; *Se* o toello for moy danado de fondo 24 r.; *se* for pouco danado 24 r.; ligeiramente *se* podem curar *se* foren linpas 24 v.; Et *se* falleçer a sponssa 25 v. = *see*.

Se se 'si se': *se se* faz esquiivo 2 r.; *se se* o Cauallo espantar 4 r.; *Se se* faz o jnchaço 11 r.; como *se se* sentyse de fondo 12 r.; *se se* deitar fazelle como dito he 13 v.; *se se* dana a llengoa 15 r.; *Se se* fezer a danadura 15 v.; *se se* en alguun lugar apanar 16 r.; *se se* fezer sobre oso 18 v.; *se se* criar fistolla 23 r.; *se se* por negrencia 25 r.

Sebugo 'saúco': do engu, que semella *sebugo* 22 v.

Seca 'seca': *seca* naturalmente as goixas do Cauallo 2 v.; que lle *seca* a deanteira 12 v.; **secaren** 'secaren': os homores non *secaren* ou restrangeren 7 v.

Seco 'seco': ante que o cozan seia *seco* ao sol ou allur 13 r. = **seqas**.

Secura 'secura': esto non faz engrosar por lla *secura* da palla 2 v.; lle llançar fora das entadayas a *secura* que tem en sy 12 v.

Seda 'enfermedad del caballo': De magna crepaçia que chama *seda* que se faz en traueso 22 r.; qebradura como *seda* longa 22 r.; digamos da *seda* que se y faz 23 r.; Da *seda* que faz nos pees do Cauallo 23 r.; et chaman lle *seda* segon a obra que faz 23 r.; Remedyo contra a door da *seda* 23 r.; ataa que se moyra a *seda* 23 r.;

Alguuns curan a *seda* en esta maneira 23 r.; para matar a *seda* o vngento que se faz 23 v.

Sedas 'hilas': metan lle *sedas* nos peitos et nas coixas 7 r.; et llauenlle estas *sedas* duas ou tres vezes no dia 7 r.; nen a llauar estas *sedas* senon a dous dias daquel dia 7 r.; et por llas *sedas* ou por sobegeduen 7 v.; cada dia corranlle as *sedas* et llauellas 7 v.; llogo poras cordas de *sedas* so o goto 8 v.; mouemento das *sedas* 14 r.

Sede 'sed': por fame ou *sede* que padeçirya 1 v.; lleix o Cauallo auer *sede* 9 v.

Sedeno 'sedeña': cordas de *sedeno* sotys 8 r.; **sedenos** 'sedeñas': meter llas *sedenos* sooa garganta 14 r.; cordas de *sedenos* metudos en cruz 18 r.

See 'si': et batellos como *See* o quisesem ferrar 2 r.; ca *see* o Cauallo non beber auuondo 3 r.; Et deuen cauidar que *see* o freo for lligeiro 4 v.; et lialla con fydo do sirgo et *see* a non poder lliar 8 v.; et *see* as meteren dentro porllo furado da verga 10 v.; et presta moito *see* o Cauallo llançaren en alguun lugar con egooa 10 v.; Et *see* o Cauallo for nouo ou magro 11 r.; et comer do graão *see* o quiser comer 14 r.; moormente *see* a espina ou a escadeña tange alguun neruo 21 v.; et *see* o por tal cura gardaren o Cauallo sera liure et saão 24 r.; porque lle seera perigoo *see* a non gardasen 25 r. = **se** / **ssee**.

See 'está': o rratano que he o sirgo da rraposa que *see* nos codesos 12 v.

Seendo 'siendo': que dana o tuello *seendo* o Cauallo Nouo ferido 23 r.; non *seendo* ante exuto nen linpo 23 v.; **seendoo** 'siéndolo': que en *seendoo* encobre moito desa 5 v.

Seer 'ser': non poderya *seer* esgardado 1 r.; o Cauallo deue *seer* geerado con gran goarda 1 r.; deue *Seer* esforçado et bem gobernado 1 r.; non deue de *seer* moy grosa nen moy magra, mais deue *seer* no cumunal 1 r.; non deu *seer* aspero nen de parauoos aspantossas 2 r.; faran o collo et a cabeça *seer* mais ligeiros, et *seer* moi mellor denfrear 2 v.; para mellor *seer* non deue *seer* moi grosso 2 v.; deue *seer* molle et tiuada 3 r.; deuen os canellos das ferraduras *seer* estreitos 3 r.; non pode *seer* tambem pensado 3 r.; para *Seer* mais saaõ deueno sangrar 3 v.; Qual deue *seer* o que caualgar no Cauallo 4 v.; non deue *seer* moi dura nen moi molle 4 v.; perdera gran parte de *seer* ben enfreado 5 r.; deue *seer* mais alto pouco de alcafar 5 r.; et deue *seer* esta beberagen tan clara 11 v.; esta decauçon deue *seer* deteida no ventre 13 r.; non veña outra uez a *seer* qeimado 19 r.; por *seer* mais forte 22 v.

Seera 'será': porque lle *seera* perigoo *see* a non gardasen 25 r.; **seeren** 'ser': et *seeren* fora aquelles homores 7 r.

Seeria 'sería': et *seeria* proueito et saamento do Cauallo 4 r.; porque *seeria* moi llongo dar Razon 5 v.

Seerya 'sería': aas vezes *seerya* constringida de paryr o fillo 1 v.; mellor et may saão *seerya* 1 v.; **seya** 'sea': ataa que *seya* manso et bem ensynado 2 r.; **seram** 'serán': suas carnes *seram* mais testas et mais fortes 1 r.; **foi** 'fue': que o asy *foi* bem gardado 3 v.; que *foi* tenperadamente Cauallgado 3 v.; **for** 'fuere': mentre *for* prene

1 r.; *for* lliado 2 r.; *for* nouo 2 v.; *for* conprido 2 v.; *for* de jdade conprida 2 v.; *for* mais Nouo 3 r.; *for* duro 4 v.; quando mester *for* 4 v.; o freo *for* lligeiro 4 v.; se a chaga *for* 7 v.; pois *for* fryo 10 v.; se o pano *for* uello 15 r.; *for* trespasado 15 v.; *for* todo cozido 18 v.; ende *for* doente 20 r.; sse esta door *for* Noua 22 r.; *for* morto 22 r.; *for* moy danado 24 r.; *for* descuberta 24 r.; *for* na terceira speçia 24 v.; *for* ben coito 10 v.; 12 v.; *for* rrezente 12 r.; 19 r.; o Cauallo *for* 2 r.; (3) 2 v.; (2) 4 v.; 5 r.; (2) 11 r.; pois que todo *for* 12 v.; 17 v.; 19 r.; que *for* 1 v.; 8 r.; 11 r.; 15 v.; 18 v.; (2) 21 r.; 22 r.; 24 r.; 25 r.; se *for* (2) 1 r.; 1 v.; (2) 2 v.; 3 v.; 4 v.; 18 v.; (2) 19 r.; (2) 24 r.; se mester *for* 4 v.; 12 v.; **foren** 'fueren': mais lligeiras *foren* 3 r.; pois que estos *foren* ceimados 7 v.-8 r.; Se os ollos *foren* escuros 14 v.; se *foren* duras 16 v.; se o *foren* 18 r.; se *foren* linpas 24 v.; **fforon** 'fueron': *fforon* mal curados 22 v.; **ffoy** 'fue': non *ffoy* curado asy como conuyña 25 v.; **fose** 'fuese': se o Cauallo *fose* boquemolle 4 v.; se *fose* aguado 23 v.; **foy** 'fue': osso que *foy* ferido 19 r.; non *foy* ben curada 22 v.; *foy* ensinado por llo dito enparador 26 r.; *foy* esprouado na alueitarya 26 r.

Seer 'estar': et lleixallo y *seer* por alguun tenpo 21 v.

Seestra 'izquierda, siniestra': et tēer a *seestra* mais curta 3 v.; **seestro** 'izquierdo, siniestro': tragello a destro et a *seestro* en peqeno paso 3 v.; tira mais ao *seestro* 3 v.; ao destro et ao *seestro* pollos ditos llugares 3 v.

Sege 'sigue': por en se *Sege* moita prol ao Cauallo 4 v.; **segen** 'siguen': que se adeante *segen* som çertos 10 v.

Segentes 'siguientes': con estos rremedios *segentes* 15 v.

Segon 'según': chaman lle seda *segon* a obra que faz 23 r. =

Segun 'según': fagen a taladura, *segun* o danamento 15 v.; *segun* que lle for a danadura 25 v. = **segundo**.

Segunda 'segunda': na *Segunda* parte digamos 2 r.; Da encraadura da *segunda* espeçya et rremedyo 24 v.; que he na *segunda* espeçya 24 v.; como che na *segunda* espeçya ensyney 24 v.; **segundo** 'segundo': Enperador Fradarique *segundo* 1 r.; O *segundo* do fillamento et do mantimento del 1 r.; no *segundo* ou no terceiro dia (2) 4 v.; don fradarique *segundo* 26 r.

Segundo 'según': *segundo* mjña opinion 1 r.; *segundo* o que prouey Eu Jurdam 1 r.; *segundo* meu saber digo que o Caballo 5 r.; a cada huun nebro *segundo* sa feitura 5 v.; *segundo* como a natura 5 v.; et ha Nume *segundo* sa obra 6 r.; lle ueen de fora et non *segundo* natura 6 r.; digamos *Segundo* o Nume de cada hũa 6 r.; digamos, *segundo* nos, os capitollos 6 r.

Seguramente 'seguramente': se chegarem a el mais *seguramente* 2 r.

Seguro 'seguro': andara mais *seguro* et mais saao 3 v.; mais vusado et mais *seguro* 4 r.

Seia 'sea': nehũa non *seia* mays nobre que o cavallo 1 r.; ataa que *seia* et vaa en paz 3 v.; o colo aia alçado et *seia* groso 5 r.; ataa que *seia* liure et saão da dita door 10 r.; ataa que *seia* lyure de todo 11 r.; ante que o cozan *seia* seco ao sol ou allur 13 r.; ataa

que o Cauallo *seia* esforçado 13 v.; et *seia* tan longo que atanga de hũa trincheira aa outra 14 v.; ataa que a chaga *seia* soldada 16 v.; ataa que *seia* a chaga saã encoirada 16 v.; deste vngento husaras ataa que *seia* saão 17 r.; et *seia* o pez caente 17 v.; pero *seia* quanto o pez soo 18 r.; et *seia* ante tibio qual o poder sofrer 18 v.; o fogo *seia* o pustrumeiro rremedyo 19 r.; toma allosna que *seia* tenrra 19 r.; que ante *seia* rreydo o callo 19 r.; ataa que *seia* soldada a carne 23 v.; ataa que da jnfirmitade *seia* saão 24 r.; da door dos pees *seia* saão 24 r.; ataa que *seia* soldada 24 r.; ataa que *seia* descuberta 24 r.; ataa que *seia* o figo todo comesto 25 r.; adur pode escapar que *seia* saao 26 r.

Seian 'sean': ataa que *seian* soldadas as chagas 15 v.; ataa que as chagas *seian* soldadas 16 r.; ataa que as danaduras desta door *seian* soldadas 20 v.; que ben *seian* 22 r.; et *seian* caentes quaes as poder sofrer 23 v.; ataa que *seian* todos espessos et caentes 24 v.

Seisto 'sexto': et O *seisto* das enfermidades, rremedyos et das meznas 1 r.

Seiua 'saliva': o poo do rrosalgar amasado con *seiua* dome 23 r.

Seixos 'guijarros': pedras ou *seixos* redondos estrados 11 r.

Seja 'sea': et *seja* tanta cantya de pez et da almeçega et do encenço como de todas llas outras qousas asũadas 17 v.; **sejan** 'sean': *sejan* grosos non carnosos 5 r.

Sela 'silla': ponanlle mansamente a *sela* et caualgem en el con *sella* ataa o tempo de jnuerno 3 v. =

Sella 'silla': sem esporas et sem *sella* 3 v.; ponanlle mansamente a *sela* et caualgem en el con *sella* ataa o tempo de jnuerno 3 v.; tiralle llogo a *sella* et o freço 13 v.; pello prememento da maa *sella* 15 v.; que lle non ponan *sella* nen cousa 16 r.; faze-se de poimento da *sella* 16 r.; et ponlle a *sella* ençima ou huun panal 16 r.; caualgaren en el con *sella* posta 16 v.; et non lle ponan *sella* ataa que *seia* a chaga saã encoirada 16 v.; esto ven da *sella* que he maa 16 v. = **sela**.

Sem 'sin': et mais *sem* afam o caualgar a Egoua 1 r.; *sem* companhia doutras bestas 1 v.; o huso dandar *sem* feraduras 3 r.; rreçebe o freeo *sem* afam 3 v.; *sem* esporas et *sem* *sella* 3 v.; por llugar chãao *sem* pedras 3 v.; vusar a correr *sem* Razon 5 r.; sayr do cuu do Cauallo *sem* rrecado 9 v.; saya ende a decauçon *sem* rrecado 10 r.; *sem* outro jnchaço dos jllaes 10 r.; dizen que he *sem* cura 11 r.; contra o ar *sem* freeo 11 v.; moy *sem* mesura 17 r.; posto amyude et *sem* preuisom sobre llo espiñaço 17 v.; he mays *sem* perigoo que outra 24 v.; et *sem* outro dobramento 26 r. = **sen**.

Semeas 'salvados': poer farellos ou *semeas* coytas 24 v. =

Semẽas 'semillas': cozer os farellos ou *semẽas* do trigo en vinagre forte 21 r. =

Semeẽas 'salvados': outrosy ual moito as *semeẽas* do trigo coitas 10 v.; con poucos de farellos ou de *semeẽas* 12 v. =

Semẽeas 'salvados': et llança y das *Semẽeas* do trigo 10 r. = **semẽas** / **semeẽas** / **semẽeas**.

Semelael 'semejante': galla he oua que quer dizer jnchaço molle *semelael* tamano como Nos 5 v.-6 r. =

Semelauil 'semejante': toda cousa ama Naturalmente a *semelauil* 2 r. = **semellauel**. Plur. **semellauijs**.

Semella 'semeja, parece': esto he verdade et *semella* rrazon 1 r.; estercar huun lixo que *semella* domen 12 v.; *semella* que se non pode curar 15 v.; termentina que *semella* algedran 19 v.; que *semella* sebugo 22 v.; **semelle** 'semeje, parezca': ataa que *semelle* que enfraqueçe 11 r.

Semellança 'semejanza': aas huñas a *semellança* do boy 5 r.

Semellauel 'semejante': por maneira *semellauel* 3 v.; *semellauel* ao sobredito de follas 4 r.; cobiça outra *semellauel* a sy mesma 7 r.; ou doutra cousa *semellauel* 13 r.; dorio ou doutra cousa *semellauel* 13 r.; ou doutra caiom *semellauel* 18 r. = **semelauel** / **semelauil**. Plur. **semellauijs**.

Semellauelles 'semejantes': qousas *semellauelles* a esto 2 v.; con outras qousas *semellauelles* 2 v.

Semellauelmente 'semejantemente': Et esto meesmo *semellauelmente* se deue guardar 3 r.; Et desto *semellauelmente* jnchan os Colloos 10 v.

Semellauijs 'semejantes': por llugares asperos a esto *semellauijs* 3 v.

Semente 'simiente': con vino et con *semente* de feuncho 9 v.; et a *semente* do fuuncho en mayor contya 11 v.; et da *semente* lineij et da çebolla albarrãa 21 r.

Semesugas 'sanguijuelas': pon ençima no çerco do jnchaço *semesugas* para lle tiraren sange 8 r.

Sen 'sin': *sen* el o señor ontre os outros 1 r.; *ou sen* orio como herua 2 v.; por vu lle prouger *sen* outro giador 3 v.; *sen* coiro et *sen* cabelo 5 v.; *sen* outra detença 9 v.; as fauas esbrugadas *sen* tona 11 r.; come orio *sen* outro espaço 13 r.; porque he moy forte *sen* tenperar 25 v. = **sem**.

Senj Lat. De *senj* 6 v.

Senon 'sino': *senon* a dous dias daquel dia 7 r.; non deue a comer *senon* pouco 7 r.; *senon* poderiase perder ende 8 r.; non pode as coixas carretar *senon* aduur 11 r.; *senon* ponlle o fogo 12 v.; *senon* tam sollamente quando moito orio come 13 v.; ou *senon* porraslle a alosna 16 v.; destas mezynas *senon* prestaren 19 v.; *senon* tirados os cabellos 20 v.; non se fica *senon* na punta do pee postrimeiro 26 r.; nen coma *senon* a meatade da çeea 26 v.

Senores 'señores': os grandes *senores* et os caualleiros 1 r.

Senos 'sendos': fillem dous homes *senos* paaos rredondos et nedeos 10 r.

Senpre 'siempre': teña a cabeza cuberta *senpre* con pano de llaã 14 r.; *senpre* as lias das qeimaduras se deuen fazer altas 19 r.; guarda *senpre* o Cauallo que o non tanga 20 v.; et agardem *senpre* o Cauallo que non meta os pees en agoa 23 v.

Sente 'resiente, duele': por en se *sente* o Cauallo ende moito 18 v.; que se *sente* na juntura da pustrumeira 20 v.; da qual door o Cauallo se *sente* et manqueia ende 23 r.; **sentese** 'se duele': aqieste *sentese* da juntura 26 r.

Sentyse 'resintiese, doliese': como se se *sentyse* de fondo 12 r.

Señor 'señor': o *señor* ontre os outros priuados 1 r.; de meu *Señor* o Enperador Fradarique 1 r. = Plur. **senores**.

Seo 'si lo': *seo* por llongo tempo lleixasen folgar 5 r.; ou *seo* lleuan a gallope 13 r.

Seqas 'secas': bem ligeiras et ben *seqas* 5 r.; coixas ben anchas, *seqas* et uellosas 5 r. = **seco**.

Sera 'será': et *sera* mais husador 2 v.; et *sera* mais vusado et mais seguro 4 r.; que mester que *sera* espaço de dous traitos de ballesta 4 v.; tanto *sera* mais ligeiro et mais corredor 5 r.; Et *sera* o Cauallo curado della 10 r.; et llongo *sera* saño 12 v.; et *sera* saño 13 r.; *sera* liure et saño 24 r.

Seram. Cf. **Seer**.

Serosullas 'landres': son chamadas llandooas o *serosullas* que dizen porcas 5 v.

Serpente 'serpiente': o vngento que se faz da *serpente* como dixese suso 23 v.

Seruiço 'servicio': a uso et *seruiço* do ohmen 1 r.

Sesso 'sexo': deita porllo *sessso* tanto esterco como agooa 26 r.

Seu 'su, suyo': *seu* corpo et seus nenbros 1 r.; para fazer *seu* potro 1 v.; para *seu* comer 2 v.; en *seu* lugar 8 r.; 15 v.; 18 v.; a *seu* lugar 11 r.; 21 r.; do *seu* lugar 21 r.; a *seu* estado 11 v.; 12 r.; 13 r.; 23 r.; se desaprendam de *seu* 17 v.; ataa que se el non tire lleuiamente de *seu* 17 v.; ataa que caya de *seu* con o cabelo 18 r.; **seus** 'sus': seu corpo et *seus* nenbros 1 r.; ataa que gise *seus* panos como conuen 3 v.; mais craramente agardara *seus* passos 4 r.; prema *seus* pees sobre llas pedras 11 v. = **sseu**.

Seuer 'se sentase': o que en el *seuer* andara mais seguro 3 v.

Seuo 'sebo': con *seuo* de carneiro 20 r.; 23 v.; 24 v.; vmgento de *seuo* de carneiro 20 r.; mete con esto hũa peça de *seuo* 21 r.; con pouco de *seuo* 23 v.; lles meteren dentro na chaga *seuo* ou çera 24 v.

Seya. Cf. **Seer**.

Seyr 'salir': posa mais çedo *seyr* por y fora a podreem 18 r.; para *seyr* por y os homeres 18 r.; o sange que y ha para *seyr* fora 21 v.; **seyra** 'saldrá': de que *seyra* o ssange 25 r.; **seysem** 'saliesen': que non *seysem* fora 21 v.

Siba 'jibia': filla a *siba* et o sarro da Cuba 14 v.

Siginte 'siguiente': deuenlle dar a comer en outro dia *siginte* erua uerde 12 r.; en outro dia *siginte* denlle as duas partes 26 v.

Sinal 'señal': Et *sinal* he que more o Caçer 22 r.

Sirgo 'sirgo, seda': et lialla con fyo do *sirgo* 8 v.

Sirgo da rraposa 'sirgo de raposa'?: filla o rratano que he o *sirgo da rraposa* que see nos codesos, saño 12 v.

So 'bajo': a *so* o freo 4 v.; *so* o goto do Cauallo 8 v.; *so* o goto do cauallo 8 v.; estrados *so* os pees 11 r.; *so* o uentre do Cauallo 12 r.; *so* as qeixadas 14 r.; *so* as sollas do fondo do pee 23 v.; a *so* a ssolla da huña 25 r.; *so* a solla do pee 25 r.; *so* a huña no uiuo da solla 25 r.

Sobegeduen 'exceso': por *sobegeduen* dos homores 7 v.; que uen de *sobegeduen* do sange 9 r.; et esto auen de *sobegeduen* de sange 18 v. = **sobeiedoen** / **sobeieduen** / **subeieduen**.

Sobeia 'excesiva': come et rroe, asy como fogo, toda a carne *sobeia* 9 r.; figo, hũa carne *sobeia* que naçe so a solla do pee 25 r.; et aquella carne *sobeia* que chaman figo 25 r.; **sobeio** 'excesivo': do sange *sobeio* 9 r.; do comer *sobeio* (3) 10 r.; 11 r.; do beber *sobeio* 11 r.; do comer *sobeio* dorio 13 r.; moito nen *sobeio* 15 r.; por sange *sobeio* 15 v.; **sobeios** 'excesivos': os humores *sobeios* deçen aas coixas 2 v.; os homores que y andaren *sobeios* 7 r.; se jeera domores caentes et *sobeios* 7 v.; por llos homores *sobeios* que y deçen 8 r.; esto fazen os homores *sobeios* quando por y deçen 10 v.; Porque os homores *sobeios* et o sange 11 r.; ou de homores *sobeios* 17 r.

Sobeiedoen 'exceso': de *sobeiedoen* dos homores 21 r. =

Sobeieduen 'exceso': ou por *sobeieduen* 5 v.; con *sobeieduen* de carne 5 v.; *sobeieduen* de o sange 16 r.; *sobeieduen* de sange 17 r.; *sobeieduen* de maaos homores 17 r.; uen de *sobeieduen* de sange 17 r.; *sobeieduen* de carne (2) 25 r.; **sobeieduens** 'excesos': algũas *sobeieduens* de carne 5 v.

Soben 'suben': que *soben* a cabeça 8 r. Cf. **Sobyr**.

Sobre 'sobre': *sobre* lla parte deanteira 2 v.; *sobre* llos trauadoiros 5 r.; 6 r.; 20 v.; *sobre* todos outros llouuadeiro 5 r.; de carne *sobre* llo coiro 5 v.; *sobre* lla chaga 7 v.; (2) 21 v.; desto asaz *sobre* lla ueña 8 v.; a carne *sobre* que o poem 9 r.; *sobre* llo inchaço 11 r.; *sobre* llo jnchaço 18 v.; 21 v.; *sobre* llas pedras 11 v.; *sobre* aquellas pedras 12 r.; cozer *sobre* llo fogo 12 v.; estar *sobre* llas pernas 13 r.; *sobre* llo espiñaço 15 v.; 16 v.; 17 v.; pono *sobre* lla door 16 r.; *sobre* llas espadooas 16 v.; *sobre* lla parte pustrumeira 17 v.; *sobre* llo pez da pelle 17 v.; *sobre* llos llonbos 17 v.; *sobre* llas rrens 17 v.; *sobre* lla anca 18 r.; *sobre* aquel callo ou jnchaço 19 r.; *sobre* lla juntura (2) 21 r.; *sobre* llo lugar 21 v.; *sobre* lla coroa do pee 21 v.; *sobre* llo pee 22 r.; *sobre* llo Cançer 22 v.; de *sobre* llos braçoas 23 v.; *sobre* lla corroña do pee 24 r.; pom huun pee *sobre* llo outro 24 r.; mays ha *sobre* esto 24 v.; *sobre* llo pee 25 r.; *sobre* lla solla do pee (2) 25 r.; *sobre* llo trauadoyro 26 r.

Sobre dita 'sobredicha': vsen da cura *sobre dita* 7 v.; fendedura da pelle *sobre dita* 11 r.; como a door *sobre dita* das grapas 20 v.; **sobre ditas** 'sobredichas': das doores *sobre ditas* 10 v.; postas as *sobre ditas* 21 v.; llas qoussas *sobre ditas* 26 r.; **sobre dito** 'sobredicho': jnchaço *sobre dito* 18 v.; **sobre ditos** 'sobredichos': dos outros poos *sobre ditos* 16 r. =

Sobreditas 'sobredichas': se porlla sangria ou porllas outras curas *sobreditas* as *sobreditas* landooas non menguaren 15 r.; husando das cousas *sobreditas* 15 r.; **sobredito** 'sobredicho': que o outro *sobredito* 4 r.; semellauel ao *sobredito* 4 r.; como *sobredito* he 5 r.; **sobreditos** 'sobredichos': porllos llugares *sobreditos* 3 v.

Sobre oso 'sobrehueso': se se fezer *sobre oso* 18 v.; contra esta door de *sobre oso* 19 r.; que chaman espulla ou *sobre oso* 19 r.; esta door do *sobre oso se* Começa en

jnchaço 19 r.; contra a door do *sobre oso* 19 r.; se começa a fazer o *sobre oso* da carne de calo 19 r.; **sobre osos** 'sobrehuesos': fazense ajnda moitos *sobre osos* et desuaria-dos 19 r.

Sobre osso 'sobrehueso': et se tornar en *sobre osso* 19 v.; door de que se gera o *sobre osso* 21 v.; se enuelleçer fazese *sobre osso* duro 22 r.; **sobre ossos** 'sobrehuesos': enno capitollo dos *sobre ossos* 22 r.

Sobro 'sobre': a *sobro* llo jeolo de dentro 19 v.

Sobyr 'subir': por huso do *sobyr* et do deçer deses montes 1 v.; et fageeo *sobyr* rrigyo porlla reita 9 v.

Soe 'suele': engrosar mais que *soe* 8 v.; pero *soe* prestar ao Cauallo 13 v.; en que se *soe* a sangar 17 r.; *soe* por moitas uezes acreçer 22 r.

Soem 'suelen': deuenno almofaçar con almofaz mansamente que *soem* no espi-naço e nas coixas 2 r.; engrosaren ou creçeren mais que *soem* 8 v.; quando se defera os jllaes moito do que *soem* ferir 12 r.

Soen 'suelen': dos homores que y *soen* correr 7 r.; ueeas do collo en que *soen* sangar 7 r.; en que a sangrya *soen* a fazer 11 r.; na ueãa que *soen* 19 v.

Soese 'suélese': esto *soese* fazer quando o Cauallo come eruas 21 r.

Soeselle 'suélesele': et *soeselle* fazer no cuu vermêes 12 v.

Sofrer 'sufrir': auonda O cauallo *sofrer* sa gordeen tenperada 2 v.; qual uires que o podera *sofrer* 10 v.; çernada caente qual a poder *sofrer* 12 r.; caente qual o poder *sofrer* 14 r.; sobre lla anca do Cauallo qual o poder *sofrer* 18 r.; et seia ante tibio qual o poder *sofrer* 18 v.; qual uyres que o podera *sofrer* 19 r.; qual uyres que o poderan *sofrer* 19 v.; caente quanto o Cauallo poder *sofrer* 20 r.; pono caente qual o poder *sofrer* 21 r.; quaes as poder *sofrer* 23 v.; et caentes quaes os poder *sofrer* 24 v.-25 r.; **sofrera** 'sufrirá': tanto adeante mellor *sofrera* 3 v.

Sol 'sol': nen beba nen este a *sol* 11 v.; seia seco ao *sol* ou allur 13 r.

Sol 'suele': que o porlla rrenda *sol* trager 3 v.; hũa door que *sol* auiyr por rrazon dos espiritos 7 r.

Sol que 'sólo cuando': Et digo que saara da lingoa *sol que* da door dos pees seia saão 24 r.

Solan Lat. De subacuto subter *solan* pedis 6 v.

Solarum Lat. De ficu subter *solarum* 6 v.

Solda 'suelta, cicatriza': que a cal et o mel *solda* mellor as chagas 16 r.; ca as estreita et *solda* moi ben 20 v.; estrange et *solda* marauillosamente as gretas 20 v. Cf.

Soldar.

Soldada 'soldada, curada': pois que a chaga for *soldada* 16 r.; ataa que a chaga seia *soldada* 16 v.; ataa que seia *soldada* a carne 23 v.; ataa que seia *soldada* 24 r.; **soldadas** 'soldadas, curadas': ataa que seian *soldadas* as chagas 15 v.; que as chagas seian *soldadas* 16 r.; desta door seian *soldadas* 20 v.; *soldadas* as chagas como dixee 20 v. = **solldadas**.

Soldam 'sueldan, cicatrizan': outras qoussas que *soldam* 21 v. Cf. **Soldar**.

Soldamento 'soldamiento': por se non enbargar o *soldamento* da carne 24 r.

Soldan 'sueldan, cicatrizan': porque se *soldan* as chagas dos dentes 4 v.; os ditos enprastos *soldan* as rreens et os llonbos 17 v. Cf. **Soldar**.

Soldar 'soldar, cicatrizar': que lle lleixasem *soldar* as chagas 4 v.; para as chagas *soldar* 16 r.; non leixa *soldar* a chaga 24 r.; **solda**; **soldam**; **soldan**; **solde**.

Soldas 'sueldas, consueldas': curese a chaga con *soldas* como desuso he contado 24 r.

Solde 'suelde, cicatrice': disy cura della ataa que *solde* con poo 16 v. Cf. **Soldar**.

Solla 'suela de la uña': con ferro conuinyuel a *solla* da huña 24 r.; façan a *solla* da huña delgada 24 r.; que naçe so a *solla* do pee 25 r.; so a huña no uiuo da *solla* 25 r.; se faz sobre lla *solla* do pee 25 r.; espaço conuiniuel ontre a *solla* do pee 25 r.; talla o figo ataa açima da *solla* 25 r.; que a *solla* da huña 25 v.; ontre el et a *solla* ajuntamento de ssange 25 v.; **sollas** 'suelas de las uñas': as huñas so as *sollas* do fondo do pee 23 v. = **ssolla**.

Sollamente 'solamente': tam *sollamente* para se purgar 2 v.; para se manteer tam *sollamente* 7 r.; tam *sollamente* quando moito orio come 13 v.; et non tam *sollamente* enas coixas 19 r.

Soldadas 'soldadas, cicatrizadas': *soldadas* as chagas de que lle os dentes tiraron 4 v. = **soldadas**.

Soltas 'sueitas, maniotas': en duas *soltas* asy postas que lle non danen os pees 2 r.; et metanno en duas *soltas* 2 r.

Solto 'suelto': et leixao andar *solto* a paçer aa sa vontade 13 v.; andando o Cauallo *solto* liura mellor os tripos 13 v.

Solto 'disuelto, revuelto': et a alfeuega et o gigante todo *solto* con exulla de porco 16 v.

Som. Cf. **Seer**.

Son. Cf. **Seer**.

Soo 'sonido, ruido': et con *soo* llança et rreçebe o ar porlos nares 26 r. = **soon**.

Soo 'solo': para o Cauallo *soo* en hũa casa por dous ou tres dias 13 r.; pero seia quanto o pez *soo* como todas llas outras coussas 18 r.

Soo 'debajo de': metelle *soo* a garganta cordas de sedeno 8 r.; meter llas sedenos *soo* a garganta 14 r.; nas ueñas de *soo* a llengooa 15 r.; *solla* da huña que anda *soo* pee 25 v. = **so**.

Sooe 'suele': comer sua çeea como *sooe* 3 r.; esterca esterco rraro ameude mais que *sooe* 13 v.; nen coma senon a meatade da çeea que *sooe* a comer 26 v.

Soeelle 'súelele': se tornaron fistolla *soeelle* a acorrer aas uezes con o poo dos Colloos das abroteeas 22 v.

Soon 'sonido, ruido': hu ha gran roido et gran *soon* 4 r.

Sopee 'al sopié, al somonte': parao ao *sopee* 10 r.

Soprar 'soplar': o Cauallo adur pode *soprar* como lle conuen 11 v.; **sopra** 'sopla': fazeselle que *sopra* moito porllos nares 11 v.

Sospiros 'suspiros': et llança os *sospiros* dos narizes 26 r.

Sostra Lat. De espalatijis que chama *sostra* 16 v.

Sotil 'sutil, delgada': tan clara et tam *sotil* que lligeiramente a posa topyr 11 v.; creçerlla a door pella agooa que he *sotil* 13 v.; ataa que fique o casco moy *sotil* 23 v.; da huña delgada et *sotil* especiamente arredor da chaga 24 r. = **sotys**.

Sotilmente 'sutilmente': deuenna tyrar moy *sotilmente* 8 v.; et queimao *sotilmente* con fero rredondo 14 r.; et deitado deste poo *sotilmente* no ollo 15 r.

Sotys 'sutil': se façan as coixas delgadas et *sotys* 8 r.; cordas de sedeno *sotys* 8 r.

Soude 'salud': et garda *soude* no corpo 1 v.

Spallaçiris Lat. De *spallaçiris* 6 r.

Spatule Lat. De llisione *spatule* 6 r.

Speçia 'especie': a primeira *speçia*, que de fundo dana o tenpan 24 r.; na terçeira *speçia* que non dane o tuello mays 24 v. = **espeçya**.

Spina Lat. De *spina* uel struto ligin in trete aqua 6 v.

Sponssa 'esponja': et non lle tollas esta *sponssa* do mar ataa que seia o figo todo comesto 25 r.; Et se falleçer a *sponssa* que a non posas auer 25 v.

Ssal 'sal': Val para esto a ffelugen et o *ssal* et o azeite 24 v. = **sal**.

Ssaluo 'salvo': *ssaluo* o rrossalgar que lle non porras 25 v.

Ssange 'sangre': depois talla o figo ataa açima da solla de que seyra o *ssange* 25 r.; ffzesse ontre el et a solla ajuntamento de *ssange* 25 v. = **sange**.

Ssaão 'sano': mays he mellor et mays *ssaão* que o Cauallo que ten ouas que o paren en agoa frya 20 r. = **saao**.

Sse 'se': assi *sse* desiunta huun osso doutro 21 r.; et aas uezes *sse* geera en outro lugar do corpo 22 r.; enos carnosos *sse* non deuen fazer talladuras 22 v.; ual moyto para *sse* comer o ffigo 25 v.; et *sse* ffaz tam ssoitil porllo grande 25 v.; Et para *sse* o Cauallo mellor curar 25 v.

Sse 'si': *sse* esta door for Noua ou vella tal cura lle faras 22 r.; *sse* ao Cauallo entra ontre o tuello 24 v.; *sse* llo posseres o toello que he tenro 25 v.

Ssee 'si': *Ssee* a aencrauadura for na terçeira *speçia* 24 v.

Sseqar 'secar': *sse* llo posseres o toello que he tenro se poderrya *sseqar* et danar 25 v.

Ssete 'siete': et *ssete* dramas de cal uiua 22 r.

Sseu 'su': para uyr a huña a *sseu* estado ffaras como che adeante ensynarey 25 v. = **seu**.

Sobre ditos 'sobredichos': os outros poos corrosiuos *ssobre ditos* 25 v. = **sobre ditos**.

Ssolla 'suela de la uña': demanden dentro a so a *ssolla* da huña ataa chaga 25 r. = **solla**.

Ssolle, dess - 'desuelle': pero aas uezes conueen que toda a huña *dess ssolle* 25 v.

Ssooe 'suele': en tempa como *ssooe* a acaecer 8 r.

Ssotil 'sutil': et sse ffaz tam *ssotil* porllo grande vssamento 25 v. = **sotil**.

Ssubre acuto Lat. De *ssubre acuto* que quer dizer despeeamento dos pees 25 v.

Ssyginte 'siguiete': como che adeante ensynarey eno capitollo *ssyginte* 25 v. = **siginte**.

Stendendoo 'extendiéndolo': et *stendendoo* por todo o lugar da door 18 r.

Stopas 'estopas': et pona ençima et *stopas* molladas en uinagre 24 v.

Storçimentos 'contorsiones': et faz doores e *storçimentos* de moytas gisas 10 r.

Struto Lat. De spina uel *struto* ligin 6 v.

Stulmato 'falto, menguado'?: mengoa a Natura quando o Cauallo naçe con hũa anca mais dereita que a outra, onde todauia a coixa en algũa he mengada et tal Cauallo chaman *stulmato* 5 v.

Sua 'su': et a *sua* geraçon perteeçen 1 r.; o Cauallo na *sua* Naçença 1 r.; que he de *sua* Natura 2 r.; para comer *sua* çeea como sooe 3 r.; que lleixo porlla *sua* aspereduen 4 r.; denlle entregamente *sua* çeea 26 v.; **suas** 'sus': *suas* carnes seram mais testas 1 r.

Suar 'sudar': fazenno *suar* moito 9 r.; enfirmydade que o faz *suar* 26 r.; fageeo ante escaentar et *suar* 26 v.

Suba 'suba': que *suba* en el 4 v. = subia.

Subacuto Lat. De *subacuto* subter solan pedis 6 v.

Subeieduen 'exceso': a qual door uen de *subeieduen* de sange 17 = **sobegeduen** /**sobeiedoen** / **sobeieduen**.

Subia 'suba': o potro *subia* mansamente 3 v. Cf. **Sobyr**.

Subindo 'subiendo': por algũa ereyta *subindo* para suso 21 r. Cf. **Sobyr**.

Subter Lat. De ficu *subter* solarum 6 v.

Super porta Lat. De *super porta* que he trilladura 24 r.

Superflua Lat. De dolore ex *superflua* comestione 10 r.

Superfluitate Lat. Dollore ex *superfluitate* sanguinis 9 r.

Superfluo Lat. De dolore ex *superfluo* 6 r.

Superossibus Lat. De *superossibus* 6 r.

Superosita Lat. De *superosita* in corona 6 v.

Surento 'sudoroso': caente ou *surento* ligeiramente arrefeçe 3 v. = **suurento**.

Suso 'arriba': os geollos ou pouço *suso* ataa as coixas 2 v.; como de *suso* dito he 3 v.; Dito he *suso* da fremusura dos nebras 5 v.; a qeixada de juso que a de *suso* 5 v.; maa polinisi que de *suso* dito he 15 v.; que *suso* acharas escrito 17 r.; como *suso* dito he 19 r.; asy como ia de *suso* dito ey 20 v.; subindo para *suso* 21 r.; meezinas que che *suso* ensinarey 22 r.; da huña como *suso* dixe 23 r.-v.; e como dixe *suso* et ensiney 23 v.; a huña como ia de *suso* dixe 25 r.

Sustancya 'sustancia': para dessolueren a *sustancya* da gordeen 11 v. =

Sustança 'sustancia': como enprasto a *sustança* que ende fiqar 20 r.

Sutilmente 'sutilmente': posam *sutilmente* mostrar aquelas gousas 1 r.; deuen *sutilmente* tallar o coiro ao llongo 7 v.; o mays *sutilmente* et o mellor que poderen 7 v.; llançalle nos ollos *sutilmente* por canudo o sal mudo 14 v.; pon ençima da hanca *sutilmente* hũa estrella ou espello 18 r.

Suun, de - 'todo junto': et fageo rreter *de suun* 18 r.

Suoor 'sudor': por rrazon da caentura et da *suoor* 12 r.; se uolua o Cauallo en *suoor* todo 12 r. =

Suur 'sudor': se cunsuma toda a *suur* del 12 r.

Suurento 'sudoroso': quando veer caente et *suurento* 3 r.; Se enton ueer *suurento* 3 r.; quando uen caente ou *suurento* 9 v. = **surento**.

Sy 'si': conoçera por *sy* 5 v.; outra semellauel a *sy* mesma 7 r.; quanta humidade en *sy* teuer 7 r.; que creçem ontre *sy* 9 r.; para tirar por *sy* 12 r.; a segura que tem en *sy* 12 v.

Synal 'señal': *synal* he do morimento da fistolla 23 r. = **Sinal**.

T

Taes. Cf. Tal.

Tal 'tal': *tal* Cauallo 5 v.; *tal* como 19 r.; *tal* cura 9 r.; 14 r.; 17 r.; 18 v.; (2) 20 r.; 22 r.; 23 r.; (2) 24 r.; 24 v.; 25 r.; *tal* danadura 16 r.; *tal* decauçon 20 r.; *tal* door 8 r.; 9 r.; 12 v.; 17 v.; *tal* enfermidade (2) 8 v.; *tal* enfermidade 22 r.; *tal* enfermidade 20 v.; *tal* freño 4 r.; de *tal* giisa 25 v.; en *tal* gisa 9 r.; o *tal* llugar 1 v.; *tal* maneira 13 r.; 14 v.; *Tal* meezjna 17 v.; *tal* Remedio 11 v.; *tal* rremedio 10 r.; 16 r.; *tal* rremedyo 9 v.; 12 r.; *tal* tenpo 1 r.; *tal* vnqento (2) 15 v.; **taes** 'tales': por parauoos *taes* podiria gañar manas 2 r.; se liura por *taes* mezzñas 14 r.; faras *taes* meezjnas 14 v.; cauidar de fazer en *taes* lugares talladuras 22 v.

Taladura 'tajadura': fagen a *taladura* 15 v. = **talladuras**.

Talaren 'cortar, tajar': he moy perygoso para *talaren* 20 r.

Talen 'corten, tajeñ': *talen* todavya a outra parte 15 v.; *talen* aa huña de fora 24 v. = **tallem**.

Talla 'taja': *talla* prima a huña 23 r.; depois *talla* o figo 25 r. Cf. **Tallar**.

Tallada 'tajada, cortada': a huña *tallada* darredor da chaga 24 r.; **talladas** 'tajadas, cortadas': as estopas miudas et *talladas* con cuitello 7 v.

Talladuras 'tajaduras': fazer en taes lugares *talladuras* nen queimaduras 22 v.; sse non deuen fazer *talladuras* et queimaduras 22 v.

Tallalle 'tájale, córtale': et *tallalle* o rrabo et a cabeça 23 r. Cf. **Tallar**.

Tallando 'cortando, tajando': *tallando* a huña a arredor da chaga 24 r.

Tallar 'cortar, tajar': *tallar* o coiro ao llongo 7 v.; fender nen *tallar* 20 r.; por hu as *tallar* quiseren 25 r.; non *tallar* a huña 25 r.; **talla**; **tallalle**; **tallaras**; **tallaren**; **tallem**.

Tallaras 'tajarás, cortarás': *Tallaras* o polmo daredor 16 v.; *tallaras* llogo con grossa toda a huña 24 r.

Tallaren, se -, 'cortarse': para se *tallaren* mellor 25 r.

Tallem 'tajen, corten': *tallem* aquelas landooas de raíz 15 r.

Tallo 'tajo': faz *tallo* de carne sobre llas espadooas 16 v.

Tam 'tan': *tam* pesado 18 v.; *tam* sollamente 2 v.; 7 r.; 13 v.; 19 r.; *tam* sutil 11 v.; *tam* ssotil 25 v.

Tam moito 'tantísimo': apreta o Cauallo *tam moito* 10 r.

Tamano 'tamaño': *tamano* como Nos ou como ãuellãa 6 r. =

Tamaño 'tamaño': en pano de lino et *tamaño* que cubra todo o llugar rraudo 17 v.

Tambem 'tan bien': *tambem* pensado 3 r.

Tan 'tan': *tan* clara et *tam* sutil 11 v.; *tan* longo que 14 v.

Tan moito 'tantísimo': apreta *tan moito* o Cauallo 11 r.

Tanga 'toque': non o *tanga* nen descubra 7 v.; non se *tanga* dagoa 20 v.; que o non *tanga* naquel lugar agoa 20 v.; non *tanga* a carne uiua 24 r.; **tangas** 'toques': non o *tangas* ataa Noue dias 7 v.; Et garda como non *tangas* hũa gran ueea 7 v.; **tangan** 'toquen': que o pee ou a huña *tangan* para o cortaren 24 v. Cf. **Tanger**.

Tange 'toca': *tange* alguun neruo 21 v.; *tange* et dana o uiuo da huña 24 r.; **tangen** 'tocan': non *tangen* ao Cauallo ligeiramente 24 v. Cf. **Tanger**.

Tangemento 'tocamiento': que se non espante ao *tangemento* das maños 2 r.

Tangendoo 'tocándolo': *tangendoo* et afaagandoo 2 r.

Tanger 'tocar': deuenno *tanger* con a maño 2 r.; et *tanger* aquel nerueo que deçe 19 v.; Et deuenno *tanger* por todos llos nenbros 2 r.; **tanga**; **tangas**; **tangan**; **tange**; **tangen**.

Tangunt Lat. que *tangunt* tuellum uel uiuo ungule 6 v.; que no *tangunt* tuellom 6 v.

Tanta 'tanta': *tanta* cantya de pez et da almeçega 17 v.; **tanto** 'tanto': *tanto* ade-ante 3 v.; *tanto* auera as huñas molles 3 r.; *tanto* como todo esto 20 v.; *tanto* de cal uiua como douro pimente 22 v.; *tanto* de huun como da outra 10 r.; *tanto* de huun como doutro 7 v.; 10 r.; 10 v.; 12 v.; 14 v.; 15 r.; 17 v.; 18 v.; 19 r.; 19 v.; 20 v.; (2) 22 v.; 23 r.; 23 v.; *tanto* destes anbos 22 v.; *tanto* esterco 26 r.; *tanto* menos 2 r.; *tanto* meños 3 r.; *tanto* o Cauallo alçara os pees 3 r.; *tanto* o faz esfregar 17 r.; *tanto* que 10 r.; 12 r.; 13 r.; (2) 15 r.; 20 r.; *tanto* Se faz maior 3 r.; *tanto* sera mais ligeiro 5 r.; *tanto* som peores 15 v.; cozase *tanto* 23 r.; creçe *tanto* 8 r.; estreitarya en *tanto* o fillo 1 r.; feruera *tanto* ao fogo 22 r.; leixao *tanto* cozer 12 v.; non enpeeçe *tanto* 19 r.; outro *tanto* da 15 v.; 21 r.; outro *tanto* dalcorauiua 11 v.; outro *tanto* de (3) 11 v.; 15 v.; 22 v.; outro *tanto* douro pimente 22 v.; por *tanto* tempo 9 v.; 25 v.

Tapalle 'tápale': *tapalle* o Cuu con estopa 10 r.

Tartaro 'tártaro': saro da Cuba que chaman *tartaro* 15 r.; en viño forte et *tartaro* 15 r.; o *tartaro* con sal mudo 22 v.; con sarro de cuba que chaman *tartaro* 24 v.

Tasna 'hierba de Santiago': ffilla o cardo benadito et A Erua tu et a *tasna* 10 v.

Te 'te': como *te* ensinarey adeante 2 r.; Et eu *te* ensinarey 7 r.

Teer 'tener': deuen *teer* a manideira baixa 2 v.; Et asy lleixo *teer* y aquella decauçon 20 r.; **teellos** 'tenerlos': et *teellos* abafados con pano 25 r.

Tēēr 'tener': en tempo frio deue *tēēr* cuberta de llãã 3 r.; a rredeea destra, et *tēēr* a seestra mais curta 3 v.; **tem; ten; tena; tenaa; tenano; tenao; teña.**

Teixo 'tejo': a Rayz do *teixo* et o baruasco 19 r.

Tem 'tiene': et *tem* maneira danel no moso do freo 4 r.; et *tem* a boca do Cauallo rrecadada 4 r.; a segura que *tem* en sy 12 v.; as llandooas que *tem* 14 r.

Temor espanto 'temor grande': fillarya o *temor espanto* que nuna o perdiria 4 r.

Tempa: do uerme uolatiuo en *tempa* como ssooe a acaeçer 8 r.

Tempo de mullura 'tiempo de humedad'?: deuelle tirar en *tempo de mullura* et conuinyuelmente quatro dentes da qeixada de juso 4 v.

Ten 'tiene': que lle *ten* enbargados os nebros 12 r.; quando o Cauallo *ten* frio vello na cabeça 13 v.; que *ten* a cabeça fria 13 v.; o Cauallo que *ten* ouas que o paren en agoa frya 20 r.; *ten* as orellas fryas 26 r.

Tena 'tenga': et *tena* os ollos de llaã 2 r.; et *tena* cabeça alçada por hũa peça 11 v.; Et *tena* este enprasto por Noue dias 19 v.

Tenaa 'téngala': et *tenaa* de dia et de Noite 20 r.

Tenano 'ténganlo': et *tenano* y hũa gran peça 20 r.

Tenao 'téngalo': et *tenao* ataa que se exugen os ollos 14 v.

Tenda 'tienda': *tenda* mais o freo 4 v.

Tenduda 'tendida': mais como *tenduda*, dereita et ancha 5 r.; **tendudas** 'tendidas': ancas llongas et *tendudas* 5 r.; **tendudo** 'tendido, tenso': he mais forte et mais *tendudo* que dos outros 4 r.

Tenpan 'tapa de la uña': et non dana o *tenpan* ena huña en njhũa qousa mays tange et dana o uiuo da huña; et por esta rrazon a primeira speçia, que de fundo dana o *tenpan* conpridamente, he perygosa 24 r.; desollem llogo a huña tirandolle o *tenpan* 25 v.

Tenperada 'temperada': sofrer sa gordeen *tenperada* 2 v.; **tenperado** 'temperado': en tempo rezente et *tenperado* 1 v.

Tenperadamente 'temperadamente': denlle a comer *tenperadamente* orio et palla 2 v.; que foi *tenperadamente* Cauallgado 3 v.; correren o Cauallo et *tenperadamente* 5 r.; saltar et agallopar *tenperadamente* 5 v.; cousas fryas et humidas *tenperadamente* 12 v.; et metudo *tenperadamente* na Chaga 23 r.

Tenperar 'temperar': Et para se *tenperar* a beberagen 12 r.; he moy forte sen *tenperar* 25 v.

Tenpo 'tiempo': en outro *tenpo* 1 r.; en tal *tenpo* 1 r.; en *tenpo* conuynjuel 1 r.; quando veer *tenpo* do potro naçer 1 v.; paryr o fillo ante do *tenpo* 1 v.; en *tenpo* rezenten 1 v.; se for caente o *tenpo* 1 v.; no *tenpo* do veraão 2 v.; 3 v.; no *tenpo* caente 3 r.; En *tenpo* frio 3 r.; ataa o *tenpo* de jnuerno 3 v.; pois ueer *tenpo* frio 3 v.; en *tenpo* de mullura 4 v.; por llongo *tenpo* 5 r.; 7 r.; por gran *tenpo* 8 r.; 26 r.; por tanto *tenpo* 9 v.; 25 v.; en *tenpo* do ueraão 10 v.; porlla humidade das heruas et do *tenpo* 10 v.; por algun *tenpo* 21 v.; a pouco *tenpo* 26 r.; 26 v.

Tenras 'tiernas': eruas pequenas et *tenras* 13 v.; **tenro** 'tierno': en mentre he *tenro* 1 v. = **tenrras**.

Tenriduuen 'ternez': et pella *tenriduuen* das chagas 4 v. = **tenrriduen**.

Tenrra 'tierna': allosna que seia *tenrra* 19 r.; ha huña que he *tenrra* 23 r.; **tenrras** 'tiernas': come eruas *tenrras* 21 r.; **tenrro** 'tierno': porque he *tenrro* et molle das carnes 1 v.; danase o tuello que he *tenrro* 23 r.; o toello que he *tenrro* 25 v.

Tenrriduen 'ternez': o tuello he hũa *tenrriduen* dossos feita en maneira de huña 24 r.

Teña 'tenga': et *teña* a cabeça cuberta (2) 14 r.

Terça, ora de-: 'tercia, hora de-': ataa *ora de terça* 3 v.

Terça 'tercera': ataa que mingoe a *terça* parte 10 r.; ataa que mjngoe a *terça* parte 10 r.; ou a *terça* parte 26 v.

Terçeira 'tercera': na *terçeira* parte 2 r.; 5 r.; 6 r.; na *terçeira* speçia 24 v.; Et faze-se outra *terçeira* 24 r.; **terçeiro** 'tercero': O *terçeiro* da garda et da jnsinança 1 r.; *terçeiro* dia (2) 4 v.; 8 v.; 26 v.

Termentina 'trementina': et *termentina* que semella algedran 19 v.

Terra 'tierra': fere con a cabeça en *terra* 9 r.; et quer se deitar en *terra* 9 v.; que se deita en *terra* 10 r.; myucas que nacen na *terra* 19 r.; miucas da *terra* 19 v.

Tesa 'tersa': hu uay mais *tesa* 2 r.-v.; et core mais *tesa* 3 r.; en agooa que corer *tesa* 11 r.; na ueea da agooa mais *tesa* 11 r.; huu correr mays *tesa* 20 r.; dagoa frya et *tesa* 20 r.; **tesas** 'tersas': mais faz as carnes *tesas* et mais fortes 2 v.; **teso** 'tieso': corre ou anda *teso* 19 v.

Testa 'tensa': a rredeã *testa* et os mosos do freão no peito 4 r.; **testas** 'firmes, duras': suas carnes seram mais *testas* et mais fortes 1 r.

Testiculorum Lat. De inflatione *testiculorum* 6 r.

Testo 'vasija, cacharro': et coyto ao fogo en huun *testo* 21 v.; en ola noua ben cuberta de huun *testo* 22 r.

Teuer 'tuviere': quanta humidade en sy *teuer* 7 r.; que *teuer* o Cauallo 23 v.; **teueren** 'tuvieren': a coctura que *teueren* 8 r.; se os ollos *teueren* pano uello ou rrezente 14 v.; *teueren* as tortoras contynoadamente 26 r.

Tibias 'tibias': pona nas *tibias* sobre llo inchaço 11 r. = **tibya**.

Tibio 'tibio': et pois se cozer pono *tibio* con pano de liño 18 v.; et seia ante *tibio* qual o poder sofrer 18 v. = **tibyó**.

Tibya 'tibia': aquela decauçon *tibya* 10 r.; **tibyó** 'tibio': lauandoas ante esas chagas con vino *tibyó* 15 v.

Tirada 'sacada': *tirada* ante dellas a coctura 8 r.; Et *tirada* a espina ou estrepe curen da chaga 21 v.; **tirado** 'sacado': et *tirado* o collon, que for danado 11 r.; et el *tirado*, fende a danadura 16 v.; **tirados** 'sacados': Et os cabelos asy *tirados* 20 r.; senon *tirados* os cabelos 20 v.

Tiramento 'tiramiento': se no *tiramento* desta llandooa cebrar algũa ueña 8 v.; do *tiramento* dos nerueos 17 r.

Tirando 'arrancando, sacando': et *tirando* as eruas con os dentes 13 v.; et *tirando* de rreiz o corno 16 v.; et *tirando* ende o sange 21 r.

Tirandoas 'sacándolas': fillandoas et *tirandoas* asy fora 15 r.

Tirandolle 'sacándole': desollem llogo a huña *tirandolle* o tenpan 25 v.

Tirar 'tirar': para *tirar* por sy 12 r.; **tira** 'tira, se inclina': o Cauallo Naturalmente *tira* mais ao seestro 3 v. = **tyrar**.

Tirar 'sacar': deuenno *tirar* da estrada 2 r.; deuelle *tirar* en tenpo de mullura 4 v.; para *tirar* fora de Rey 7 v.; quanto mais poderen *tirar* 8 r.; de que poderes *tirar* sange 9 v.; quando quiseres *tirar* este enprasto mollao con azeite 14 v.; Remedyo para *tirar* a espina 21 v.; **tira** 'quita, saca': *tira* as ditas llandooas ao Cauallo 8 v.; tirenas fora como se *tira* o uerme 9 r.; et *tira* depois o çumo da carne 12 v.; et *tira* os nerueos dos llonbos 17 r.; **tiraa** 'sácala, quítala': Et depois *tiraa* fora 14 v.; et *tiraa* asy as rreyzes da huña toda 24 r.; **tiralla** 'sacársela': et *tiralla* da rreiz 8 v.; **tiralle** 'sácalle': et *tiralle* do sange asaz 8 r.; 17 r.; et da hũa parte et da outra *tiralle* moito sange 9 v.; *tiralle* llogo a sella et o freño 13 v.; **tirallo** 'sácaselo': et *tirallo* ende llogo 14 r.; **tirallo as** 'se lo sacarás': et *tirallo as* todo de rreiz 16 v.; **tiram** 'sacan': asy como *tiram* o uerme 8 v.; *tiram* para fora maravillosamente 21 v.; **tirano** 'lo sacan': et *tirano* depois ao uento 14 r.; **tiraren** 'sacaren': a llandooa ou uerme *tiraren* 7 v.; para lle *tiraren* sange 8 r.; ualliria mays de as *tiraren* todas 9 r.; aqual *tiraren* de sobre llos braços 23 v.; **tirares** 'sacarlos': para os *tirares* da cabeça 8 r.; **tiraron** 'sacaron': de que lle os dentes *tiraron* 4 v.; **tirasem** 'sacasen': se lle non *tirasem* quatro dentes 4 v.; **tirauan** 'sacaban': et *tirauan* aquel jnchaço ou vixiga 20 r.; **tire** 'saque': ataa que se el non *tire* lleuiamente de seu 17 v.; **tiren** 'saquen': metam y estopa, et *tiren* ende a prjmeira que coseren 7 v.; **tirenas** 'sáquenlas': et *tirenas* fora como se tira o uerme 9 r.; **tirenlle** 'sáquenle': et *tirenlle* do sange asaz 3 v.; **tires** 'saques': ante que as *tires* 16 v.

Titollo 'título': *Titollo* da sangrya do Cauallo 26 v. = **tytollo**.

Tiuada 'tibiada': agoa para o cauallo deue seer molle et *tiuada* 3 r.

Tiuas 'tibias': engrosam as *tiuas* por llos homores 11 v.

Toda 'toda': *toda* a boca (3) 15 r.; a *toda* a cabeça 14 r.; *toda* a carne (2) 9 r.; *toda* a coxya 21 r.-v.; 21 v.; *toda* a danadura 18 v.; *toda* a humidade 13 v.; *toda* a huña 24 r.; 25 v.; *toda* a suor del 12 r.; descuberta moy ben *toda* 25 r.; *toda* a chaga darredor

21 v.; *toda* cousa 2 r.; 7 r.; *jncha toda* 18 v.; *toda* llauada 16 v.; *toda* moy ben 19 v.; da huña *toda* 24 r.; **todas** 'todas': *todas* as qousas 1 r.; *todas* cousas 13 r.; por estas cousas *todas* 21 v.; por *todas* coussas 1 v.; *todas* de Rey 8 v.; de *todas* estas 17 v.; *todas* estas coussas 13 r.; destas *todas* 11 v.; as tiraren *todas* 9 r.; *todas* llas coussas 1 r.; *todas* llas coyxas 21 r.; *todas* llas danaduras 15 v.; 24 v.; *todas* llas encraudaduras 24 v.; *todas* llas enfermidades 6 r.; *todas* llas meezinas 6 r.; *todas* llas meezjnas 19 r.; *todas* llas outras coussas 18 r.; *todas* llas outras qousas 17 v.; *todas* llas qousas 1 r.; *todas* llas qoussas 1 r.; 26 r.; *todas* llas uertudes 10 v.; **todo** 'todo': *todo* amasado 13 r.; 19 v.; 24 v.; *todo* ante coito 16 v.; *todo* aquel mal 16 r.; *todo* arredor 21 v.; *todo* asanamento 21 v.; *todo* ataa que 18 v.; 19 v.; 20 v.; 21 r.; *todo* ben muudo 11 v.; *todo* con 10 r.; 17 v.; 18 v.; 19 r.; (3) 19 v.; 21 r.; *todo* cozjdo 18 v.; *todo* desuu 8 r.; 12 v.; 19 r.; *todo* desuun 7 v.; 18 v.; 23 r.; *todo* en poo 22 r.; 22 v.; *todo* ensenbra 20 v.; de *todo* esterqo 2 r.; *todo* esto 4 v.; 9 v.; 18 v.; 20 v.; fage *todo* feruer 10 v.; 15 v.; 18 v.; pois que *todo* for 12 v.; 17 v.; 19 r.; *todo* moi ben 17 r.; *todo* moy ben 10 v.; 14 v.; *todo* o corpo 9 r.; 23 r.; *todo* o goto (2) 8 v.; 26 r.; *todo* o *jnchaço* 15 v.; 21 r.; cubra *todo* o llugar 17 v.; por *todo* o lugar 18 r.; *todo* o mes 3 r.; *todo* o polmon 23 v.; *todo* o uentre 10 r.; *todo* qeimado 12 r.; *todo* solto 16 v.; acaenta *todo* 10 v.; amasa *todo* 20 v.; 22 r.; darredor *todo* 23 v.; con esto *todo* 22 v.; en suuor *todo* 12 r.; escaerçyllia *todo* 5 r.; façase poo de *todo* 17 v.; fage poo de *todo* 14 v.; 15 r.; seia lyure de *todo* 11 r.; llegao *todo* 18 v.; meixendo *todo* 18 v.; mooe *todo* 20 r.; o corpo *todo* 12 v.; o figo *todo* comesto 25 r.; porras *todo* enna dita pelle 17 v.; se dereter *todo* 12 v.; se esfolla en *todo* 17 r.; tirallo as *todo* de rreiz 16 v.; vntalo *todo* 19 v.; **todos** 'todos': *todos* espessos 24 v.; de *todos* estos 23 r.; en *todos* 23 v.; *todos* llos (3) 2 r.; 4 v.; 10 v.; 19 r.; 20 r.; 22 v.; sobre *todos* outros 5 r.

Toda uya 'todavía': testas et mais fortes *toda uya* 1 r.; estremarya del a huña *toda uya* 25 v. =

Todauia 'todavía': onde *todauia* a coixa en algũa he mengada 5 v.

Todavya 'todavía': talen *todavya* a outra parte da llengoa 15 v.; para del sayr *todavya* sange 19 r.

Todollos 'todos los': *todollos* costumamentos do Cauallo 4 r.

Toello 'tobillo': Se o *toello* for moy danado de fondo desollenlle a huña 24 r. = **touello / tuello / touillo**.

Toios 'tojos': se vsaren cauallgar en el por *toios* ou por llugares asperos a esto semellauijs 3 v.

Toler llas 'le quitarás': depois *toler llas* este enprasto mollandoo 19 v.

Tollam 'quiten': et non llo *tollam* ataa que se desaprendam 17 v.

Tollan 'quiten': non lle *tollan* este enprasto ataa que se el non tire 17 v.

Tollas 'quites': et non lla *tollas* ataa que caya de seu 18 r.; et non lle *tollas* esta sponssa do mar ataa que seia o figo *todo* comesto 25 r.

Tolle 'quita': *tolle* o mais mansamente que poderes 16 r.

Tollette 'quítale': et depois *tollette* a casca 19 r.

Tolleras 'quitarás': prjmeiramente *tolleras* tanto da huña arredor da chaga 25 r.

Tolleres 'quitaras': et quando lle este enprasto *tolleres*, tolle o mais mansamente que poderes 15 v.-16 r.

Toma 'toma': disy *toma* allosna que seia tenrra 19 r.; *toma* fulugem et tres partes dazinlheue 20 v.; et *toma* depois tres cabeças de llagartixas 21 v.; *toma* do çumo dos colloos das abroteas 22 r.; et *toma* do mel craro et do vinagre 22 v.; depois *toma* a Cooura et tallalle o rrabo 23 r.

Tomar 'tomar': et *tomar* saltos peqenos 4 v.

Tomaren 'tomaren': da guarda do potro pois que o *tomaren* 2 r.

Tona 'costra': as fauas esbrugadas sen *tona* 11 r.

Topyr 'tragar'?: deue seer esta beberagen tan clara et tam sutil que lligeiramente a posa *topyr* o Cauallo 11 v.

Torçer 'torcer': et faz *torçer* et bulyr o Cauallo 9 r.-v.

Tornado 'tornado': *tornado* en poo 17 r.; (2) 22 v.; *tornado* todo en poo 22 v.; **tornados** 'tornados': *tornados* en poo et coyots con seuo 23 v.

Tornar 'tornar': deuen *tornar* trager por aradas 3 v.; et se *tornar* en sange deue-na apertar 8 v.; et se *tornar* en sobre osso, queimena 19 v.; **tornaron** 'tornaron': et por antiguidade se *tornaron* fistolla 22 v.; **torne** 'torne, vuelva': et se *torne* a huña a seu estado 23 r.; ataa que *torne* a seu estado 11 v.; 12 r.; ataa que se *torne* espeso 19 v.; 20 v.

Torra 'torrada'?: estendam esta maça *torra* 17 v.

Torrado 'torrado': Para esto ual o ouo *torrado* ataa que se faça duro 19 r.

Tortas 'tuestas': de follas *tortas* ou chãas 4 r.; naçe con as coixas *tortas* de dentro et detras 5 v.

Tortoras, as - 'estertores'?: teueren *as tortoras* contynoadamente 26 r.

Tosyr 'tosyr': fazeeo *tosyr* 14 r.; faz o Cauallo *tosyr* 14 r.

Touello 'tobillo': contra o *touello* 23 r. = **toello** =

Touillo 'tobillo': ataa o *touillo* 23 r.; do danamento de *touillo* 23 r.; cabeça do *touillo* 23 r. = **toello** / **touello**.

Traballar 'trabajar': nen *traballar* con el 1 r.; et se *traballar* podese perder 2 v.; **traballam** 'trabajan': o corren ou *traballam* con el moyto 20 r.

Traballo 'trabajo': con mēēor *traballo* et mais sem afam o caualgar 1 r.; por rrazon de *traballo* que non ha husado 1 v.; por llo gran *traballo* poder se ya de dentro desecar 3 r.; ou de gran *traballo* que ha 10 v.; uen porllo gran *traballo* 11 r.; et aas uezes do gran *traballo* 11 r.; por rrazon do *traballo* desagisado 11 v.; de gran *traballo* ou de gran carrego 18 v.

Traga 'traiga': *traga* na maõ a rredeẽa testa 4 r.

Tragam 'traigan': que *tragam* doçemente os trauadoiros 2 r.; o *tragam* a gallopo 3 v.

Tragano 'traíganlo': et *tragano* et mansamente et a meude 4 r.; et depois desto *tragano* porlla rrenda a paso 11 v.-12 r.

Trage 'trae': mal ferruto ha y que *trage* doores dos llonbos 17 r.; et pois *trage* o Cauallo porlla rrenda 21 r.; a *trage* mal 22 r.; con a cabeça que *trage* pesada 26 r.

Trageeo 'traedlo': pois que o sangraes *trageeo* porlla rrenda mansamente 9 v.; et para folgar mais *trageeo* por llugar caente 9 v.

Tragem 'traen': enfermidade ha y que *tragem* doores a toda a cabeça 14 r.

Tragello 'traedlo': et *tragello* en conpañã de outro Cauallo 1 v.; et *tragello* a destro et a seestro 3 v.; et *tragello* huun pouco a peqeno paso 7 r.

Tragen 'traen': et non o *tragen* nen pensan del 9 v.; Et *tragen* caentura a que dizen gretas 20 v.

Tragendoo 'trayéndolo': *tragendoo* asy por espaço de huun mes 3 v.; premendoo et *tragendoo* arredor que posa mais çedo 18 r.

Trager 'traer': devenno *trager* en cabresto de llinho ou canauo 1 v.; non deue moyto *trager* a gallope o Cauallo 3 v.; deuenno *trager* porlla rrenda 3 v.; que o porlla rrenda sol *trager* 3 v.; et deuen no *trager* por llugar chãao sem pedras 3 v.; o posa *trager* por vu lle prouger 3 v.; digo que deuen tornar *trager* por aradas 3 v.; non deue moyto *trager* a gallope o Cauallo 3 v.; mais deuen no *trager* mansamente 4 r.; **tragerllo** 'traérselo': et *tragerllo* a destro rreuolluendoo 3 v.

Trager 'enjugar': deuen lle exugar et *trager* os pees et as coixas 2 v.

Tragyt Lat. De polmony *tragyt* 6 r.

Traido 'traído': nen linpo nen *traido* asy como ha mester 23 v.

Traits 'tiros': sera espaço de dous *traits* de ballesta 4 v.

Tranço ? : no meogoo do *tranço* do rrabo 12 v.

Tras, de- 'tras, de -': Cauallo que manqía *de tras* ou en andando non se fica senon na punta do pee postrimeiro 26 r.

Trasuerssa Lat. De crepatya *trasuerssa* 6 v.

Traua 'traba, agarra': *traua* dellas llogo et apretaas 9 r.

Trauadoiros 'trabaderos': et tena os ollos de llaã que tragam doçemente os *trauadoiros* mais saaos 2 r.; das juntas das coixas, que son noos sobre llos *trauadoiros* 6 r.; se fere con o pee aa mao a de dentro nos *trauadoiros* 19 v.; na juntura da pustrumeira parte da coixa, que he nos noos de sobre llos *trauadoiros* 20 v. =

Trauadouros 'trabaderos': outra enfermidade arredor das juntas et o pee nos *trauadouros* 22 r. =

Trauadoyro 'trabadero': sangrao na veãa que iaz ontre a juntura et o pee no *trauadoyro* 19 v.

Traues 'través': que iaz en *traues* no peito 7 v.; ao llongo et ao *traues* 17 v.; 18 r.; ao longo et ao *traues* 19 r.; por que se faz en *traues* 22 r. = **traueso**.

Trauesa 'transversa': a cebradura *trauesa* non podera mays creçer 22 r.

Traueso 'través': ao longo et ao *traueso* 20 r.; que se faz en *traueso* 22 r.; fende a carne en *traueso* 22 r.

Trautado 'tratado': Auendo *trautado* das enfermidades et dos rremedios das coy-xas 23 r.

Tres 'tres': ata a *tres* anos 1 v.; por *tres* oras (2) 2 v.; ataa *tres* dias 7 v.; *tres* uezes no dia 10 v.; 11 v.; 13 r.; (2) 18 v.; 19 r.; 19 v.; *tres* vezes no dia 7 r.; et *tres* partes daloes etpatico 8 v.; filla *tres* dramas de crauos girofes et *tres* onças de galingal 11 v.; por dous ou *tres* dias ou mais 13 r.; quantia de *tres* punados 13 r.; unta duas ou *tres* uezes 15 r.; ataa *tres* dias 16 v.; estar liado por *tres* dias 19 r.; filla *tres* partes de cal uyua 20 r.; et *tres* partes dazinhue et outras *tres* douropiment 20 v.; toma depois *tres* cabeças de llagartixas 21 v.; que som de *tres* maneiras 24 r.; et som *tres* 24 r.

Trespasa 'traspasa': quando *trespasa* a llengooa semella que se non pode curar 15 v.; **trespase** 'traspase': que *trespase* a llengooa aqem ou allem da meatade 15 r.-v.

Trespasado 'traspasado': se o danamento for *trespasado* et pequeno 15 v.

Trete in - = intret ? Lat. De spina uel struto ligin *in trete* aqua uer fuma 6 v.

Triga, farina - / **fariña**- 'de trigo, harina -': con hũa pouca de *farina triga* 9 v.; fage enprasto de *farina triga* 15 v.; o enprasto da *farina triga* con as craras dos ouos 16 r.; lançalle pouco de mel et dazeite et de *farina triga* 18 v.; ferua con *farina triga* myxuda todo desuun 18 v.; ferua todo esto desuun con *fariña triga* 18 v. = **tryga**.

Trigo 'trigo': Cousas caentes asy como *trigo*, feo, espelqa ou melga 9 v.; et llança y das Semêeas do *trigo* 10 r.; ual moito as semeêas do *trigo* coitas con pouco dazeite 10 v.; depois faze çenrada de çinza das pallas do *trigo* et das allas pallas 12 r.; o *trigo* linpo coito con lardo 13 r.; que o *trigo* asy coito cria engorda o Cauallo 13 r.; Para esto ual o *trigo* ou o Centêo coito 14 r.; Para esto ual moito o caldo do *trigo* coito con poegos et con sauina 14 r.; et mesturelle hũa peça de farina de *trigo* 17 v.; fage cozer os farellos ou semêas do *trigo* en vinagre forte 21 r. = **trygo**.

Trilladura 'trilladura': De super porta que he *trilladura* de que se geera cançer 24 r.

Trincheiras 'paredes nasales': para os tirares da cabeça sangraras o Cauallo en anbas llas uêeas das *trincheiras* et tiralle do sange asaz 8 r.; et depois sangrao danbas llas ueeas das *trincheiras* 11 r.; et rreello as apar das *trincheiras* 14 v.; Para esto ual queimar anbas llas uentãas das *trincheiras* que chaman meestras 14 v.

Tripas 'tripas': estercar et liurar o uentre et as *tripas* 13 r.; faz estercar rraro et rruygr as *tripas* 13 r.; Remedyo contra o rruygr das *tripas* et do esterco rraro 13 r.

Tripas 'tripas': por ende andando o Cauallo solto liura mellor os *tripas* et o uentre 13 v.

Trotando 'trotando': et *trotando* ou gallopano 4 r.

Trotar 'trotar': et fazerlle *trotar* porllas margêes et porllas aradas 3 v.; andara mais seguro et mais saao o Cauallo que *trotar* ben 3 v.

Trote 'trote': o que cauallga o Cauallo a *trote* ou a gallope 4 r.

Trouuer 'trajere': quando o Cauallo *trouuer* a cabeça jncrjnada 4 r.

Trouxeren 'trajeren': Et pois que o da agoa *trouxeren* deuen lle exugar 2 v.; et pois que asy esfregaren et *trouxeren* o uentre 10 r.

Tryga, farina- 'de trigo, harina-': enprasto feito de poo rruuyo et de *farina tryga* 19 v. = **farina triga**.

Trygo 'trigo': amasado con faryña de *trygo* 21 v. = **trigo**.

Tu, Erua - 'ervato, peucedano': ffilla o cardo benadito et A *Erua tu* et a tasna 10 v. = **eruatu**.

Tuello 'tobillo': que dana o *tuello* 23 r.; danase o *tuello* 23 r.; dentro o *tuello* 24 r.; o *tuello* he hũa tenriduen 24 r.; *tuello* que chaman amago 24 r.; *tuello*, que quer dizer amago 24 v.; ontre o *tuello* 24 v.; que non dane o *tuello* 24 v.; ata o *tuello* 25 r.; naçe do *tuello* 25 r.; deffender o *tuello* 25 v. = **touello / touillo**.

Tuellom Lat. 'tobillo': De jnchauaturis que non tangunt *tuellom* 6 v.

Tuellum Lat. 'tobillo': De inclauaturis que tangunt *tuellum* uel uiuo ungule 6 v.

Tyrar 'quitar': deuenna *tyrar* moy sotilmente 8 v. = **tirar**.

Tytollo 'título': *Tytollo* da door a que chama uerme uolatiuo 8 r.; *Tytollo* da door do Curaçon 8 r. = **titollo**.

U

Uliuas Lat. De *uliuas* que quer dizer olliuas 9 r.

Unta 'unta': *unta* duas ou tres uezes a escuriduen do ollo con grosura 15 r.; *unta* aquel lugar con manteiga 19 r.

Ursina, branca- 'branca ursina': a *branca ursina* que chaman gigante 10 r.

Uso 'uso': que Deus fezo a *uso* et seruiço do ohmen 1 r. = **huso / vuso**.

U = V

Uaa 'vaya': et se for mester *uaa* ante el algem a pee 3 v.

Uago, en- 'vago, en-': ou se puxa o pee en *uago* 20 v.

Ual 'vale': para esto *ual* 10 v.; 11 r.; 13 v.; (4) 14 r.; 14 v.; 15 r.; 16 r.; 17 r.; (2) 18 v.; (2) 19 r.; (2) 19 v.; 21 r.; (2) 21 v.; (3) 22 v.

Uallem 'valen': et *uallem* estos enprastos aa callosydade 19 r.; **uallera** 'valdrá': pero sabey que lle *uallera* moito destar manaã et noite na agoa do mar 20 v.; **ualliria** 'valdría': Et *ualliria* mays de as tiraren todas 9 r.

Uara 'vara': ferindoo mansamente con hũa *uara* 3 v.

Uarras 'barras': metam lle o freño das *uarras* 4 v.

Uaso 'vaso': et gardena en *uaso* llinpo 11 v.

Uay 'va': deuenno meter na vëã della hu *uay* mais tesa 2 r.; et *uay* en bom paso 9 v.

Uazamento 'vaciamiento': por llo dito *uazamento* do uentre 13 r.

Uea mestra 'vena maestra': legen con corda a *uea mestra* da coixa 20 v. = **vea** / **veea** / **vëã**.

Uëas 'venas': cheeo de *uëas* et darterias 22 r. = **ueeas** / **ueëas** / **uëeas** / **uenas**.

Uedra 'vieja': pisa moy ben todo con exulla *uedra* de porco 19 v. = **vedra**.

Ueea 'vena': non tangas hũa gran *ueea* que iaz en traues no peito 7 v.; o sangra de qual quer *ueea* do corpo 9 v.; et parenno na *ueea* da agooa mais tesa 11 r.; sangra o Cauallo na *ueea* do collo 17 r.; aquella *ueea* que chaman mestra 21 r.; **ueeas** 'venas': sangrar o Cauallo nas *ueeas* do collo 7 r.; danbas llas *ueeas* das trincheiras et outrosy danbas llas *ueeas* das coixas 11 r.; darteryas et de *ueeas* entricado 20 r. =

Ueëas 'venas': do sange sobeio que iaz ontre as *ueëas* 9 r.; faz jnchar as *ueëas* et deitar a besta 9 v.; sangrao llogo nas *ueëas* de soo a llengooa 15 r. =

Uëeas 'venas': sangraras o Cauallo en anbas llas *uëeas* das trincheiras 8 r.

Ueer 'ver': non pode *ueer* asy como conuen 14 v.

Ueer 'viniere': Se enton *ueer* suurento 3 r.; Et pois *ueer* tenpo frio 3 v.; Nota que se *ueer* a huun pee et lle llogo non acorreren 23 v.; **ueen** 'vienen': ouos que *ueen* de maos humores 2 v.; enfermidades Naturaes et non naturaes que *ueen* ao Cauallo 5 v.; que lle *ueen* naturalmente 5 v.; enfermidades Naturaes, que *ueen* ao Cauallo 5 v.; danaduras que *ueen* ao Cauallo accidentalmente 6 r.; enfermidades naturaes que *ueen* ao Cauallo 6 r.; dos danamentos que lle *ueen* de fora 6 r.; onde *ueen* ao Cauallo 6 r.; doores et danamentos que *ueen* naturalmente 6 r.; aquell jnchaço *ueen* ao peito et as coixas 7 r.; os homores que *ueen* da freura 14 r.; danaduras que *ueen* artificialmente sobre llo espiñaço 15 v.; que *ueen* por desuaryadas cajoes 19 r.; que *ueen* de feryda algũa 19 r.; *ueen* de fora da Natura 20 r.; que *ueen* do agooamento mal curado 25 v.; **uerra** 'vendrá': para esto llogo *uerra* a fazer ourina 10 v.; et lle llogo non acorreren *uerra* llogo aos outros 23 v.; **uerralle** 'le vendrá': depois esta door *uerralle* outra 7 r.

Uejamos 'veamos': et Ende prjmeiro *uejamos* da crjaçon et da Nasença do Cauallo 1 r.

Uella 'vieja': pisadas con exulla *uella* de porco 16 v.; pisa todo con exulla *uella* de porco 18 v.; mays se for *uella* et dura deuese rreer 19 r.; se a encaçadura for *uella* sangrao na veã 19 v.; mesturado con exulla *uella* de porco 22 v.; se for *uella* antiga geerese y cançer 24 r.; **uello** 'viejo': door que uen do fryo *uello* que chaman Cimeira 13 v.; teueren pano *uello* ou rrezente 14 v.; se o pano for *uello* unta duas ou tres uezes 15 r.; queimada con algodom *uello* 16 r.; et aas uezes de fryo *uello* 17 r.; exulla de porco *uello* 18 v.; **uellos** 'viejos': de humores frios et *uellos* na cabeça do Cauallo 13 v.

Uellosas 'vellosas': ben anchas, seqas et *uellosas* 5 r.

Uen 'viene': enfermidade que *uen* do jnchaço da llandoa 8 v.; door que *uen* de sobegeduen do sange 9 r.; door que *uen* de uentosydade 9 v.; door dentro no corpo do Cauallo que *uen* de uentosydade 9 v.; quando *uen* caente ou suurento 9 v.; door que *uen* do Comer sobeio (2) 10 r.; door que *uen* do Retimento da hurina 10 r.; que *uen* de rretimento da vrina 10 r.; que *uen* ao Cauallo do comer et do beber sobeio 11 r.; Outra enfermidade *uen* ao Cauallo 12 r.; quando o cauallo *uen* caente et suurento 12 r.; Outra enfermidade *uen* ao Cauallo que lle seca a deanteira 12 v.; esto *uen* da magridade prrollongada do pouco comer 12 v.; et *uen* aas uezes quando o Cauallo bebe pois que come orio 13 r.; et as uezes *uen* se corren o Cauallo 13 r.; Da door que *uen* do fryo uello 13 v.; et *uen* as uezes da door que chaman verme uoador 13 v.; Remedyo contra a door que *uen* do frio 13 v.; que *uen* de humores frios et uellos 13 v.; esto *uen* ligeiramente quando meten o Cauallo na estada moi caente 14 r.; aas uezes *uen* esta door por rrazon doutras feruoras 14 r.; que *uen* de dentro do corpo 15 v.; a qual door *uen* de subeieduen de sange 17 r.; et esto *uen* de sobeieduen de sange 17 r.; esta door *uen* da sobeieduen de maaos homores 17 r.; na danadura da espadooa *uen* aas uezes outra door de couçe doutra besta 18 r.; esto *uen* quando o Cauallo corre ou anda teso 19 v.; quando o Cauallo *uen* de fora mollado 20 r.; o Cauallo a que *uen* esta door 20 v.; deste desjuntamento *uen* jnchaço duro 21 r.; et esto se *uen* de ferida en alguun lugar 22 r.; et esto *uen* porllo caion das outras 22 r.; et *uen* quando se fere o Cauallo en alguun llugar 22 r.; et esto *uen* do danamento de touillo 23 r.; esto *uen* lligeiramente dos maaos humorres 23 v.; pero ligeiramente *uen* do huso dandar 23 v.; et *uen* esta door quando o Cauallo por caion pom huun pee sobre llo outro 24 r.; **uenan** 'vengan': pero que *uenan* naturalmente como ia dixe moytas uezes 19 v. = **vem / ven.**

Uenas 'venas': as *uenas* das coixas que som prigiçosas et atirridas 11 v. = **ueas / ueeas / ueñas / uēneas.**

Ueniente Lat. De scabili uel purriton *ueniente* ad collum escruto caude 6 r.

Uentaas 'ventanas': fendelle as *uentaas* 12 r. =

Uentãas 'ventanas': Para esto ual queimar anbas llas *uentãas* das trincheiras que chaman meestras 14 v.

Uento 'viento': se a chaga for no peito por rrazon do *uento* 7 v.; entra entom o *uento* no Corpo pellos poros 12 r.; et tirano depois ao *uento* 14 r.

Uentosidade 'ventosidad': Contra a door da *uentosidade* tal remedyo faras 9 v.; asy escaentarse ha et saira a *uentosidade* 9 v. = **uentosydade.**

Uentoso 'ventoso': o param en lugar fryo ou *uentoso* 12 r.

Uentosydade 'ventosidad': da door que uen de *uentosydade* 9 v.; Remedio contra a door da *uentosydade* 9 v. = **uentosidade.**

Uentre 'vientre': ensancham et allargan o *uentre* 2 v.; que ande por todo o *uentre* 10 r.; yndo premendo o *uentre* et os jllaes 10 r.; pois que asy esfregaren et trouxeren o *uentre* 10 r.; metano en agooa frya corrente ata ao *uentre* 11 r.; lançaas so o

uentre do Cauallo 12 r.; os entestios et o *uentre* del amolleçem 13 r.; ataa que se liure o *uentre* daquello 13 r.; depois que o Cauallo esterçar et liurar o *uentre* 13 r.; porllo muito esterçar liurase o *uentre* 13 r.; porllo grande apretamento do corpo et do *uentre* 13 r.; por llo dito uazamento do *uentre* afraceçe 13 r.; liura mellor os tripas et o *uentre* 13 v.; non lle fica no *uentre* esterco 26 r.

Uentura, por - 'ventura, por -': *por uentura* se poderia curar 12 r.; se *por uentura* esta calosydade 19 v.; se *por uentura* por negligencya 24 r.

Ueo 'vino': Outra enfermidade *ueo* ao Cauallo apreto do palino 11 v.

Ueraão 'verano': quando Comen as heruas en tenpo do *ueraão* 10 v.

Uerdadeiras 'verdaderas': rrazoes *uerdadeiras* mostrarey 1 r.

Uerde 'verde': dar a comer en outro dia siginte erua *uerde* 12 r.; non deue o Cauallo comer eruas nen qousa *uerde* 24 r.; **uerdes** 'verdes': et doutras cousas *uerdes* 3 r.; ou outras qoussas *uerdes* et rrezentes 12 r.

Uerdura 'verdura': por lla *uerdura* et porlla humidade das heruas 10 v.

Uerez 'variz': esfollase aas uezes et rronpese o coiro por rrazon de alguun encarego ou por rrazon de sobeieduen de o sange que sal porllo espiñaço a que chama *uerez* 16 r. = **uerrez**.

Uerra 'vendrá': para esto llogo *uerra* a fazer ourina 10 v.; et lle llogo non acorreren *uerra* llogo aos outros 23 v.

Uerralle 'le vendrá': depois esta door *uerralle* outra 7 r.

Uerrez 'variz': door do jspinaço que chama barrullo ou *uerrez* 17 r. = **uerrez**.

Uerga 'verga, miembro viril': pono caente con pano arredor da *uerga* 10 v.

Uerme 'gusano': asy como tiram o *uerme* 8 v.

Uertudes 'virtudes': esforça todas llas *uertudes* do corpo 10 v.

Uez 'vez': o rreçeber outra *uez* mellor 3 v.; acaenta todo outra *uez* ben 10 v.; non veña outra *uez* a seer qeimado 19 r.; rrenouan as ouas outra *uez* 20 r.; **uezes** 'veces': as *uezes* 8 v.; 9 r.; 9 v.; 10 r.; 13 r.; (2) 13 v.; 14 r.; (4) 15 r.; (2) 19 r.; 20 v.; 21 r.; 21 v.; aas *uezes* 5 r.; (9) 5 v.; 6 r.; 7 r.; 8 r.; 10 v.; (3) 11 r.; (3) 12 r.; 13 r.; (2) 14 r.; (3) 14 v.; 15 r.; 16 r.; (4) 17 r.; (3) 18 r.; (2) 18 v.; 19 r.; 21 v.; 22 r.; (3) 22 v.; (3) 23 r.; 23 v.; (2) 25 r.; (4) 25 v.; duas *uezes* 22 r.; duas *uezes* no dia (2) 7 v.; 8 r.; 8 v.; 13 r.; 15 v.; 19 r.; 19 v.; 20 v.; (2) 21 r.; 21 v.; (2) 22 v.; (2) 23 r.; 23 v.; 24 v.; duas ou tres *uezes* 15 r.; duas ou tres *uezes* enno dia 19 r.; duas ou tres *uezes* no dia 10 v.; 11 v.; 13 r.; (2) 18 v.; 19 r.; moitas *uezes* 8 r.; 8 v.; 13 r.; 18 r.; 22 r.; moytas *uezes* 19 v.; tres *uezes* no dia 19 v.

Uinagre 'vinagre': enprasto de greda alua et de *uinagre* 8 r.; amasado con a greda en forte *uinagre* 8 v.; filla o *uinagre* ben forte 10 v.; deitando ante en *uinagre* ou en viño forte 15 r.; mesturado con olio ou con *uinagre* forte 16 r.; llauen con *uinagre* a encraudadura 24 v.; stopas molladas en *uinagre* 24 v.

Uinino 'veneno': por se non retêer o *uinino* nen outra cousa de podreen na chaga 16 v. = **vinino**.

Uinullis Lat. De *uinullis* 6 r.

Uires 'vieres': quando *uires* esta llando creçer ou engrosar 8 v.; qual *uires* que o podera sofrer 10 v.; Cuando *uires* jnchar o Cauallo en algũa parte do espinaço 15 v.; quando aqel caalo *uires* nas coixas do cauallo acorrer lle as llogo 19 r.; Et mais se *uires* que he mester 19 v.

Uiua 'viva': filla cal *uiua* et mel craro 7 v.; llançenlle duas uezes no dia cal *uiua* 8 r.; et pouca de cal *uiua* 15 v.; ponanlle cada dia o poo da cal *uiua* 16 r.; et pouca de cal *uiua* et de mel craro 20 v.; ssete dramas de cal *uiua* et douro pimente 22 r.; mes-turandolle tanto de cal *uiua* como douro pimente 22 v.; filla cal *uiua* et outro tanto douro pimente 22 v.; et azillaure et cal *uiua* 22 v.; ontre a carne *uiua* et a huña 22 r.; ontre a carne *uiua* et a huna 24 r.; non tanga a carne *uiua* 24 r.; faz grande embargo aa carne *uiua* 24 r.; ontre a huña et a carne *uiua* 25 r.

Uiuer 'vivir': o potro que ata a tres anos en bom llugar de pazqo *uiuer* liureduen 1 v.

Uiuo 'vivo de la uña': dapar de a coroa do pee ontre o *uiuo* et a huña morta 23 r.; ataa o *uiuo* da huña como suso dixe 23 r.-v.; mays tange et dana o *uiuo* da huña 24 r.; descubriras a encraadura de fondo ataa o *uiuo* 24 v.; mays pasa por meyo ontre o *uiuo* et a huña 24 v.; doutra qoussa qualquer que entre no *uiuo* da huña 24 v.; ataa chaga, et descuberta moy ben toda ata o *uiuo* 25 r.; se dana o pee so a huña no *uiuo* da solla 25 r.

Uiuo Lat. De *inclauaturis* que tangunt tuellum uel *uiuo* ungule 6 v.

Uixiga 'vejiga': faz jnchar a *uixiga* 10 r.; **uixigas** 'vejigas': asy como *uixigas* pecenas 7 v.

Ujno 'vino': llauandoas ante as danadurras con *ujno* feruente 20 v. = **vino** / **viño** / **vyno** / **vyño**.

Uoador, verme - 'enfermedad del caballo': et uen as uezes da door que chaman *verme uoador* 13 v. = **uerme uollatiuo**. =

Uolatiuo 'enfermedad del caballo': Remedyo contra a door que chama *uolatiuo* 8 r. =

Uollatiuo, uerme - Lat. De *uerme uollatiuo* 6 r.

Uollatiuo, uerme - 'enfermedad del caballo': Et tal door como esta chama *uerme uollatiuo* 8 r.

Uoluer 'volviere': por maa garda se *uoluer* a chaga en caçer 24 r.; **uolua** 'envuelva, quede envuelto': as faças fumegar en gisa que se *uolua* o Cauallo en suoor todo 12 r.; **uoluan** 'vuelvan': *uoluan* llogo a seu lugar os entestinos 11 r.; **uolue** 'vuelve': et *uolue* todo moy ben 11 v.; lligeiramente se *uolue* en fistolla 22 v.; **uoluen** 'vuelven': por llos homores que se *uoluen* aas coixas 11 v.; **uoluera** 'volverá': *uoluera* a seu estado 13 r.; ataa que se *uoluera* todo en poo 22 r.

Uolluendoo 'volviéndolo': et tragello a destro et a seestro en peqeno paso *uolluendoo* de hũa parte et da outra 3 v.

Uontade 'voluntad': aa sa *uontade* 11 r.

Uulgadamente 'vulgarmente, en lengua vulgar': som chamadas danaduras *uulgadamente* 15 v.

Uurmo 'pus': ataa que cheges ao *uurmo* 16 r.

Uynagre 'vinagre': amasado todo con *uynagre* 19 v.

Uyno 'vino': coze todo con *uyno* 19 v. =

Uyño 'vino': llauen con o *uyño* caente as chagas 7 v.

Uyr 'venir': et para *uyr* a huña a sseu estado ffaras como che adeante ensynarey 25 v.

Uyr 'viere': como *uyr* que mester faz 4 r.; **uyres** 'vieres': llegao y se *uyres* que mester he 22 v.

Uyua 'viva': filla tres partes de cal *uyua* 20 r.

V = U

Vçeras 'úlceras': moitas *vçeras* et desuariadas 15 r. = **vuçara** / **vuçera**.

Vmgento 'unguento': *vmgento* de seuo de carneiro 20 r. = **engento** / **jngento** / **jnguento** / **ungento** / **vngento**.

Vmores 'humores': llança por llos nares *vmores* asy como agooa grossa 26 r.

Vngento 'unguento': Fage tal *vngento* 15 v.; de tal *vngento* poras nas chagas 15 v.; et deste *vngento* husaras 17 r.; vntalo todo tres uezes no dia deste *vngento* 19 v.; depois vntallas do dito *vngento* 20 v.; vsar do dito *vngento* 20 v.; ataa que se torne espeso como *vngento* 20 v.; ponlle deste *vngento* huun pouco 20 v.; vntallo do dito *vngento* 20 v.; ataa que se ffaça *vngento*, et daquel *vngento* mete asaz 22 v.; ata que se faça *vngento* 23 r.; ffacesse ende *vngento* et deste *vngento* huun pouco caente 23 r.; ataa que se faça como *vngento* et ponan deste *vngento* 23 v.; o *vngento* que se faz da serpente 23 v. = **engento** / **jngento** / **jnguento** / **vmgento**.

Vntada 'untada': *vntada* con sabon mourisco 14 r.

Vntar 'untar': deuen llo *vntar* para o rreçeber outra uez 3 v.; **vnta** 'unta': *vnta* moy ben con azeite caente 9 v.; **vntaa** 'úntala': *vntaa* dazeite caente 9 v.; **vntalo** 'untarlo': *vntalo* todo tres uezes no dia 19 v.; **vntaras** 'untarás': *vntaras* todo o goto con manteiga 8 v.; *vntaras* con vnto de porco 16 r.; *vntaras* o neruo con vntura 19 v.; *vntaras* a juntura danada 20 r.; *vntaras* as danaduras 20 r.; **vntallas** 'úntaselas': depois *vntallas* do dito *vngento* 20 v.; **vntallo** 'untarlo': exugalo depois et *vntallo* do dito *vngento* 20 v.; **vntaren** 'untaren': se *vntaren* as mãos dazeite 10 v.; **vnten** 'unten': *vnten* ende ameude 16 r.; *vnten* depois duas ou tres uezes 18 v.; *vnten* as rrayzes duas uezes no dia 23 r.; **vntenos** 'úntenlos': *vntenos* dazeite caente 10 r.

Vnto 'unto': *vntaras* con *vnto* de porco aquel lugar 16 r.; *vnten* depois duas ou tres uezes no dia con manteiga ou con *vnto* aquell lugar 18 v.

Vntura 'untura': vntaras o neruo con *vntura* 19 v.

Vnas 'uñas': digamos dos danamentos das *vnas* 23 r.

Vrina 'orina': de rretimento da *vrina* 10 r. = **hurina** / **ourina**.

Vrine Lat. retencioone *vrine* 10 r.

Vsado 'acostumbrado': ven o Cauallo *vsado* a saltar 3 v.

Vsando 'usando': *vsando* desta cura ataa que seia liure et saão da dita door 9 v.- 10 r.; **vsandoa** 'acostumbrándola': por rrazon do preemento que se faz sobre lla parte deanteira *vsandoa* a comer asy 2 v.

Vsar 'usar': *vsar* do dito vngento 20 v.; **vsam** 'usan': aprot daquelles que *vsam* dos Cauallos 1 r.; **vsaren** 'usaren': se *vsaren* cauallgar en el por toios ou por llugas asperos 3 v.; **vse** 'use': gardandoo o Cauallo das cousas frias et *vse* das caentes 14 v.; **vsen** 'usen': *vsen* da cura sobre dita 7 v.

Vso 'uso': porllo *vso* de cada dia 3 v.

Vssamento 'uso': et sse ffaz tam ssoitil porllo grande *vssamento* 25 v.

Vssar 'usar': dos ditos poos deuen *vssar* nos llugarres neruossos 22 v.

V = V

Vaa 'vaya': et *vaa* en paz 3 v.

Val 'vale': para esto *val* 14 r.; (3) 16 r.; 16 v.; 17 r.; (2) 18 r.; 21 v.; *val* ajnda para esto 20 v.; *Val* para esto a crara do ouo 24 v.; asaz lle *val* este enprasto molyficativo 21 v.; *val* moito contra as gretas 20 v.; *val* moyto se pararen o Cauallo 11 r.; *val* muito a calda das fauas 12 v.; *Val* para esto a ffelugen et o ssal 24 v.; *Val* para esto o poo dagalla 24 v.

Vallem 'valen': das mezjnas que *vallem* contra as ditas enfermjdades 1 r.

Vara 'vara': nen con *vara*, nen con espora 4 r.

Vaso 'vaso': en vidraça ou en outro *vaso* llinpo 10 r.

Vay 'va': que *vay* ataa o llugar 7 v.; et *vay* por medio da huña 23 r.

Vea 'vena': deueno sangrar na *vea* do collo 3 v.; **veas** 'venas': jntrincados de *veas* et darterias 22 v. = **veea** / **veëa** / **vëëa**.

Vedra 'vieja': exulla *vedra* de porco 21 v. = **uedra**.

Veea 'vena': que o paren en agoa frya na *veea* huu correr may's tesa 20 r. =

Veëa 'vena': sangrao na *veëa* que iaz ontre a juntura et o pee no trauadoyro 19 v.; ueea que chaman mestra et sangrao en esa *veëa* 21 r.; **veëas** 'venas': et jnchanlle as *veëas* 9 v.; sangreno nas *veëas* en que se deue sangrar 26 v. =

Vëëa 'vena': na agoa doçe ou salgada, deuenno meter na *vëëa* della 2 r.; por tres oras na *vëëa* dagooa salgada do mar 2 v.

Veer 'viniere': quando *veer* tenpo do potro naçer 1 v.; quando *veer* caente et suurento 3 r.

Veiamos 'veamos': *veiamos* do fillamento et domamento del 1 v.

Vella 'vieja': pisaas con ensulla *vella* de porco 16 r.; pisada con ensulla *vella* de porco 16 r.; sse esta door for Noua ou *vella* tal cura lle faras 22 r.; na chaga *vella* se faz hũa enfermidade 22 v.; Se a chaga *vella* ou cançer fforon mal curados 22 v.; **vellas** 'viejas': as carnes nouas se rronpen mais çedo que as *vellas* 4 v.; **vello** 'viejo': quando o Cauallo ten frio *vello* na cabeça 13 v.

Vem 'viene': esta door *vem* do grande premento 16 v.; que *vem* das coyxas a de dentro 19 v.; esto *vem* de feryda que o Cauallo da con o pee 20 v. =

Ven 'viene': esta door *ven* do comer sobeio dorio 13 r.; esto *ven* da sella que he maa 16 v. = **vem**.

Vento 'vento': esta ao aar ou ao *vento* 9 v.

Ventre 'vientre': se geerara o Cauallo no *ventre* da madre myor et mais grosso 1 r.; estreitarya en tanto o fillo no *ventre* 1 r.; non se poderya o potro bem gouernar no *ventre* della 1 r.-v.; que entra porillos poros no *ventre* 9 v.; que jouuer no *ventre* 9 v.; deue seer deteida no *ventre* do Cauallo 13 r.; se faz enno *ventre* do Cauallo 13 r.

Ventura, por - 'ventura, por-': ca *por ventura* se anojarya 3 v.; se o *por ventura* y firise fillarya o temor 4 r.

Veña 'venga': que o Cauallo non *veña* outra uez a seer qeimado 19 r.

Veraño 'verano': no tempo do *veraño* tam sollamente 2 v. = **verraño**.

Verdade 'verdad': perteeçen mais lliuremente a *verdade* por orden dereita 1 r.; esto he *verdade* et semella rrazon 1 r.

Verdadeiramente 'verdaderamente': mais *verdadeiramente* se poden mostrar 5 v.

Verde 'verde': nen outra cousa *verde* 23 r.; **verdes** 'verdes': asy que huse canpos *verdes* cada dia 1 v.; paçer aa sa vontade erua ou coussas *verdes* 13 v.; heruas *verdes* prestarllam moito 13 v.

Verga 'verga, miembro viril': os Colloos et a *verga* 10 r.; esfregaren con ellas a *verga* 10 v.

Verga 'verga, ramita': depois queime ao longo et ao traueso arredor das juntas as ouas con *verga* conuinyuelmente 20 r.; **vergas** 'vergas': et ao traves con *vergas* conuiniuilles porque o fogo 18 r.; **vergas** 'tiras': fazendo *vergas* ao llongo et ao traues 17 v.

Verme vollauiuo 'dolor así llamado': a door que chama *verme vollauiuo* 8 r.

Verme voador 'dolor así llamado': door que chaman *verme voador* 13 v.

Vermões 'gusanos': soeselle fazer no cuu *vermões* rruuios et aluos 12 v.

Verraño 'verano': no tempo do *verraño* hũa vez, enno estio outra 3 v. = **veraño**.

Ve 'vez': no tempo do *verraño* hũa *vez* 3 v.; hũa *vez* no dia 16 v.; **vezes** 'veces': ual aas *vezes* a esta enfermidade o fumo da peta 13 v.; duas *vezes* no dia 15 r.; 16 v.; 20 v.; 23 v.-24 r.; aas *vezes* por sange sobeio 15 v.; aas *vezes* dura moito 16 v.; As *vezes* acaeçe 21 r.

Vidraça 'vasija de vidro'?: mete esta decauçõn en *vidraça* ou en outro vaso 10 r.

Villa 'villa': porlla *villa* onde ouuer mestre de fereiros 4 r.

Vinagre 'vinagre': con *vinagre* caente (2) 16 r.; 16 v.; *vinagre* forte (2) 17 r.; (3) 21 r.; 22 r.; (2) 22 v.; (2) 23 r.; 24 r.-v.; 24 v.; coytas en *vinagre* 23 v.; anaçada con *vinagre* et con azeite 24 v.

Vinino 'veneno': et sal *vinino* ou agooa 16 v. = **uinino**.

Vino 'vino': lauaren ameude con sal et con *vino* a boca de dentro 3 r.; dalle a beber agooa caente con *vino* 9 v.; destenperao con *vino* branco 11 v.; amasado ensinbra con boõ *vino* branco 13 r.; lauandoas ante esas chagas con *vino* tibyõ 15 v.; deuenas llauar con *vino* ou con *vinagre* 16 r.; = **ujno** / **ujño** / **viño**.

Vinte 'veinte': durara en sa bondade et en sa força *vinte* anos 3 v.

Viño 'vino': llaua as chagas con *viño* caente 7 v.; et *viño*, et ponno en hũa olla Noua 12 v.; deitando ante en *uinagre* ou en *viño* forte 15 r.

Viollas 'violetas': filla as *viollas* 12 v.; et dolio das *viollas* 13 r.

Viren 'vieren': ou quanto *viren* que mester 4 v.

Vires 'vieres': asy como *vires* que cunpre 7 v.; cooa o Caldo destas heruas por huun pano conuiniuil asy como *vires* 12 v.; deues lle asy acorrer quando *vires* o Cauallo 13 v.

Vixiga 'vejiga': do humor da *vixiga* cheea de sange con podreen 15 v.; era jnchado como *vixiga* 20 r.; aquel jnchaço ou *vixiga* 20 r.; **vixigas** 'vejigas': na cabeça daquellas huceras ou *vixigas* 7 v.

Vjno 'vino': et pouco de bõõ *vjno* 7 v.; con *vjno* ou con *vinagre* caente 16 r.; con *vjno* forte ou con *vinagre* caente 16 v.; pouco de *vjno* branco 18 v.; llaua as gretas con *vjno* caente 20 v.; con *vinagre* ou con *vjno* caente 24 r. =

Vocabollos 'vocablos, nombres': dos *vocabollos* de todas llas enfermidades 6 r.

Voluese 'vuélvese': *voluese* a seu lugar 21 r.

Vollatiuo, uerme - 'enfermedad del caballo': a door que chama *verme vollatiuo* 8 r.

Vonde 'onde': *vonde* prjmeiramente digamos 6 r.

Vontade 'voluntad': leixao andar solto a paçer aa sa *vontade* erua ou coussas verdes et non omosas 13 v.

Vu 'donde': por *vu* lle prouger 3 v. = **hu**.

Vuçara 'úlçera': faz danaduras et *vuçara* na lengooa 23 v.

Vuçera 'úlçera': por moitos llugares como *vuçera* 7 r. = **huçera**.

Vunte 'unte': et *vunte* os mossos de mel 3 v.

Vusado 'acostumbrado': et sera mais *vusado* et mais seguro 4 r.; ensinado et *vusado* ao freo 5 r.

Vusança 'usanza': que fill *vusança* de as entrar 4 v.

Vusar 'usar': esto deue *vusar* 3 v.; deue *vusar* a correr con el 4 v.; se moito *vusar* a correr 5 r.; **vusam** 'usan': de que *vusam* alguños proençaes 4 r.; **vusaron** 'usaron':

Alguños *vusaron* a curar 20 r.; **vusen** 'usen': que non *vusen* asy das cordas 8 v.; et *vusen* del ataa que se moyra 23 r.; **vusenlle** 'úsenle': et *vusenlle* destas cousas 12 r.

Vuso 'uso': porllo *vuso* da naçença 1 v.; para fillar y *vuso* dalçar 3 v.; por Razon do *vuso* do correr 5 r.

Vyueu 'vivió': con que *vyueu* por gran tenpo 26 r.

Y

Y 'allí': façamlle y estrado allto 2 r.; geeranse y leuemente 2 v.; fillar y *vuso* dalçar 3 v.; ña forma do freo ha y a que dizen a barra 4 r.; y ha ajnda outras maneiras de freos 4 r.; se o por ventura y firise 4 r.; fazese y callo duro 4 v.; engrossa por y mais 4 v.; homores que y soen correr 7 r.; os homores que y andaren sobeios 7 r.; metam y estopa 7 v.; mete y o Cauallo 8 r.; este y por gran tenpo 8 r.; que y deçen 8 r.; et llança y das Semëeas do trigo 10 r.; quando por y deçem 10 v.; llos homores que y corren 11 v.; quanto se y pode deteer 13 r.; amolleçem por y mellor 13 r.; Ha y outra enfermidade 13 v.; ha y que tragem doores 14 r.; se posa liurar por y todo aquel mal 16 r.; ha y que trage doores 17 r.; Pero ha y outro rremedio 17 v.; camjño de sayr por y 18 r.; seyr por y fora 18 r.; seyr por y os homeres 18 r.; quando y ha algũa door 18 v.; tenano y hũa gran peça 20 r.; lleixo teer y aquella decauçon 20 r.; que para y deçem 21 r.; sange que y ha 21 v.; lleixallo y seer 21 v.; llegao y se uyres que mester he 22 v.; que se y faz 23 r.; estar y de noite 23 v.; para folgar por y 23 v.; liurare por y os omores que y corren 23 v.; rronpe y a carne 24 r.; geerase y cançer 24 r.; aynda y mays ha sobre esto 24 v.; afazendo y a chaga 25 r.; entrando y perigoo 25 r.; garda de lle poer y queima 25 v.; liuraren por y aquelles humorres 25 v.

Ya, poder se- 'se podría': *poder se ya* de dentro desecar 3 r.

Ydade 'edad': for grosio et de *ydade* conprida 11 r.

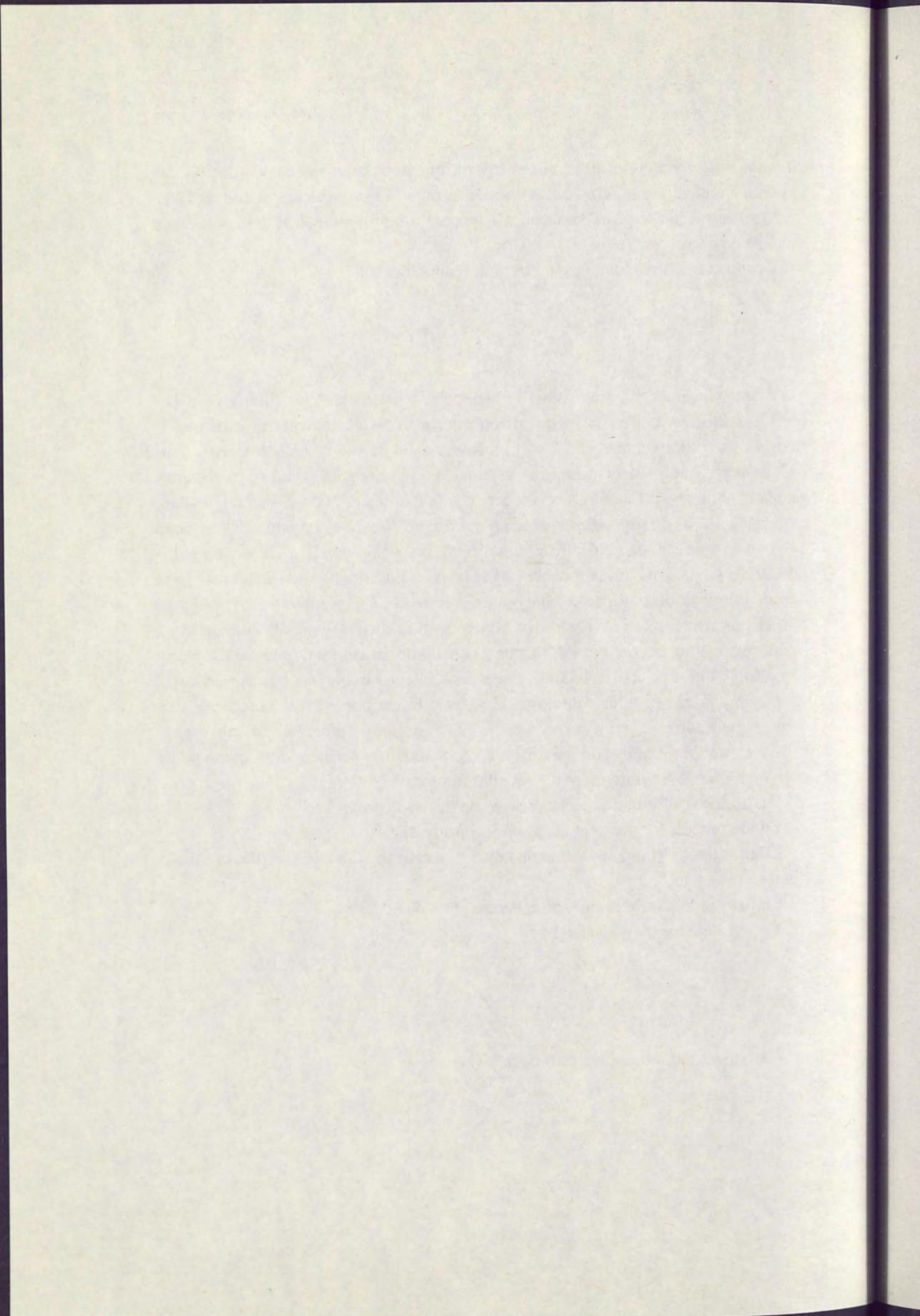
Yllaes 'ijares': *yllaes* asy como de boy 5 r.; jnchar os *yllaes* 10 r. = **jllaees / jllaas / jllaes**.

Yndo 'yendo': *yndo* premendo o uentre et os *jllaes* 10 r.

Yr 'ir': lleuemente poder yr 14 r.

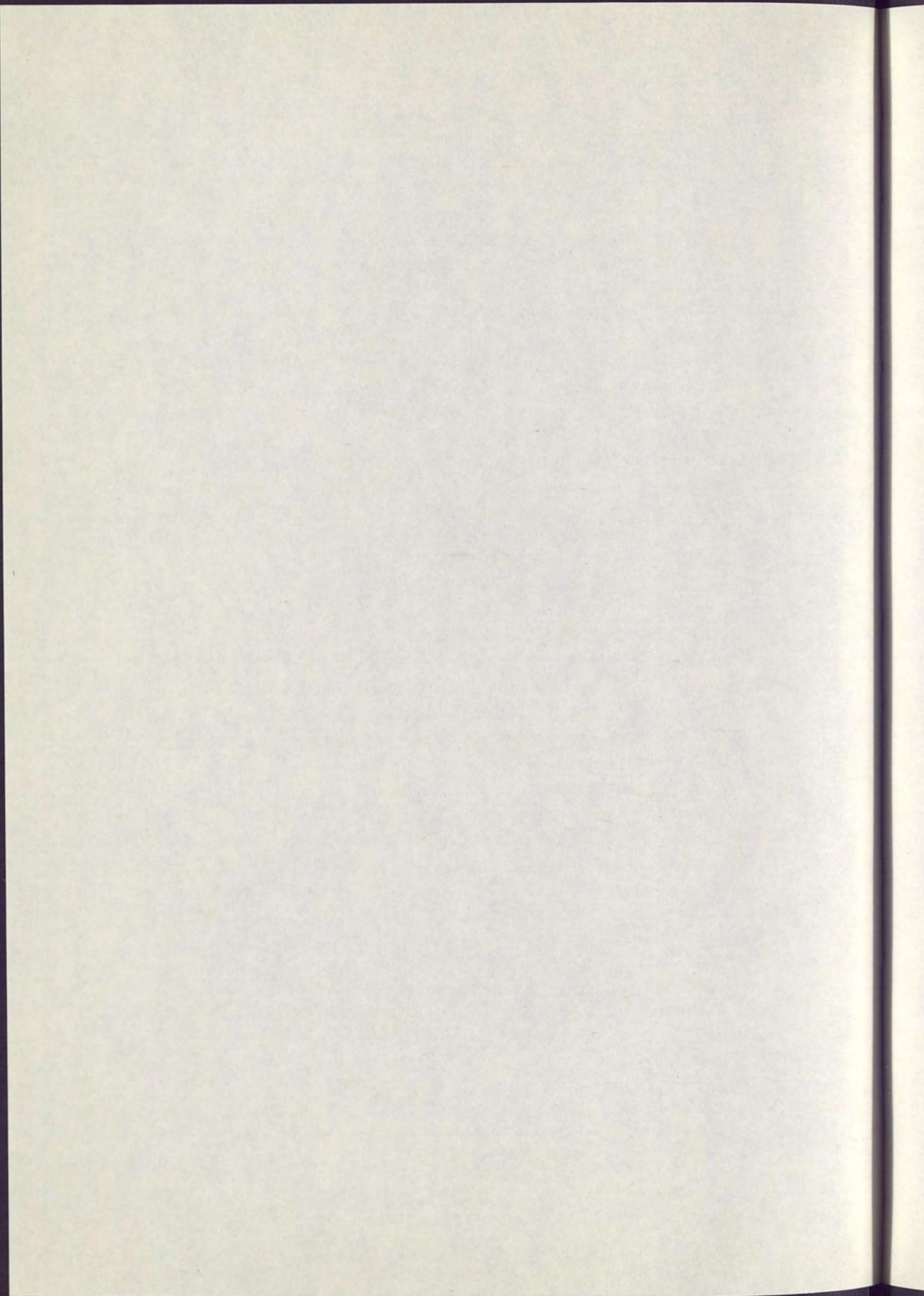
Z

Ziz 'yeso': ual moito para esto o *ziz* 8 v.

Referencias bibliográficas

Referencias Bibliográficas*

- Barbosa** = Barbosa, A., *Dictionarium Lusitanicolatinum iuxta seriem alphabeticam optimis, probatisque doctissimorum Auctorum testimonijs perutili quadam expositione locupletum*, Bracharae, Typis, & expensis Fructuosi Laurentij de Basto, 1611.
- Bluteau-Moraes** = Bluteau R. – Moraes Silva, A. de, *Diccionario da Lingua Portuguesa composto pelo Padre D. Rafael Bluteau; reformado, e accrescentado por A. de Moraes Silva*, 2 vols., Lisboa, Na Officina de Simão Thaddeo Ferreira, 1789.
- Breve Dicc.** = Pintos, J. M., *Breve Diccionario Gallego* (Ms. de la Real Academia Gallega), ¿1865?.
- Caldas Aulete 2ª.** = Caldas Aulete, F. J., *Diccionario Contemporaneo da Lingua Portuguesa*, 2 vols., feito sobre o plano de F. J. Caldas Aulete, 2ª edição actualisada, Lisboa, Parceria Antonio Maria Pereira, 1925. La 1ª ed. lleva el mismo título *Diccionario Contemporaneo da Lingua Portuguesa*, feito sobre un plano inteiramente novo, Lisboa, Imprensa Nacional, 1881, sin figurar su nombre en la portada. Cit. **Caldas Aulete 1ª.**
- Cardoso** = Cardoso, H., *Dictionarium Latino-Lusitanicum et vice versa Lusitanico-Latinum: cum adagiorum fere omnium iuxta seriem alphabeticam perutili expositione...*, Ulyssipone, Ex Officina Petri Crasbeeck, 1613.
- Carré 2ª** = Carré, L., *Diccionario Galego-Castelán e Vocabulario Castelán-Galego*, 2ª ed., A Coruña, Imprenta e Papelería Zincke Hermanos, 1933.
- Carré 3ª** = Carré, L., *Diccionario Galego-Castelán e Vocabulario Castelán-Galego*, 3ª ed., A Coruña, Litografia e Imprenta Roel, 1951.
- Carré 4ª** = Carré, L., *Diccionario Galego-Castelán e Vocabulario Castelán-Galego*, 4ª ed., La Coruña, Editorial Moret, 1972.
- Cat. Veget.** = Sarmiento, F. M., *Catálogo de Voces Vulgares y en especial de Voces Gallegas de diferentes Vegetables*, ed. por J. L. Pensado Tomé, Salamanca, Universidad de Salamanca, 1986.
- Cat. Voces** = Sarmiento, F. M., *Catálogo de Voces y Frases de la Lengua Gallega*, ed. por J. L. Pensado Tomé, Salamanca, Universidad de Salamanca, 1973.
- Cat. Val. Bal.** = Alcover, A. Mª. – Moll, F. de B., *Diccionari Català – Valencià – Balear*, 10 vols., Palma de Mallorca, Moll, 1957-1969.
- Coelho** = Coelho, F. Adolfo, *Diccionario Manual Etymológico da Lingua Portuguesa*, Lisboa, P. Plantier Editor, 1890.

* Para a elaboración deste apartado de bibliografía, que estaba ausente no material proporcionado polo Prof. Pensado, véxase o exposto na Nota Previa deste libro. Como tamén se indicou nese lugar, non se ten a certeza de que algunhas das referencias sexan exactamente as manexadas polo filólogo salmantino.

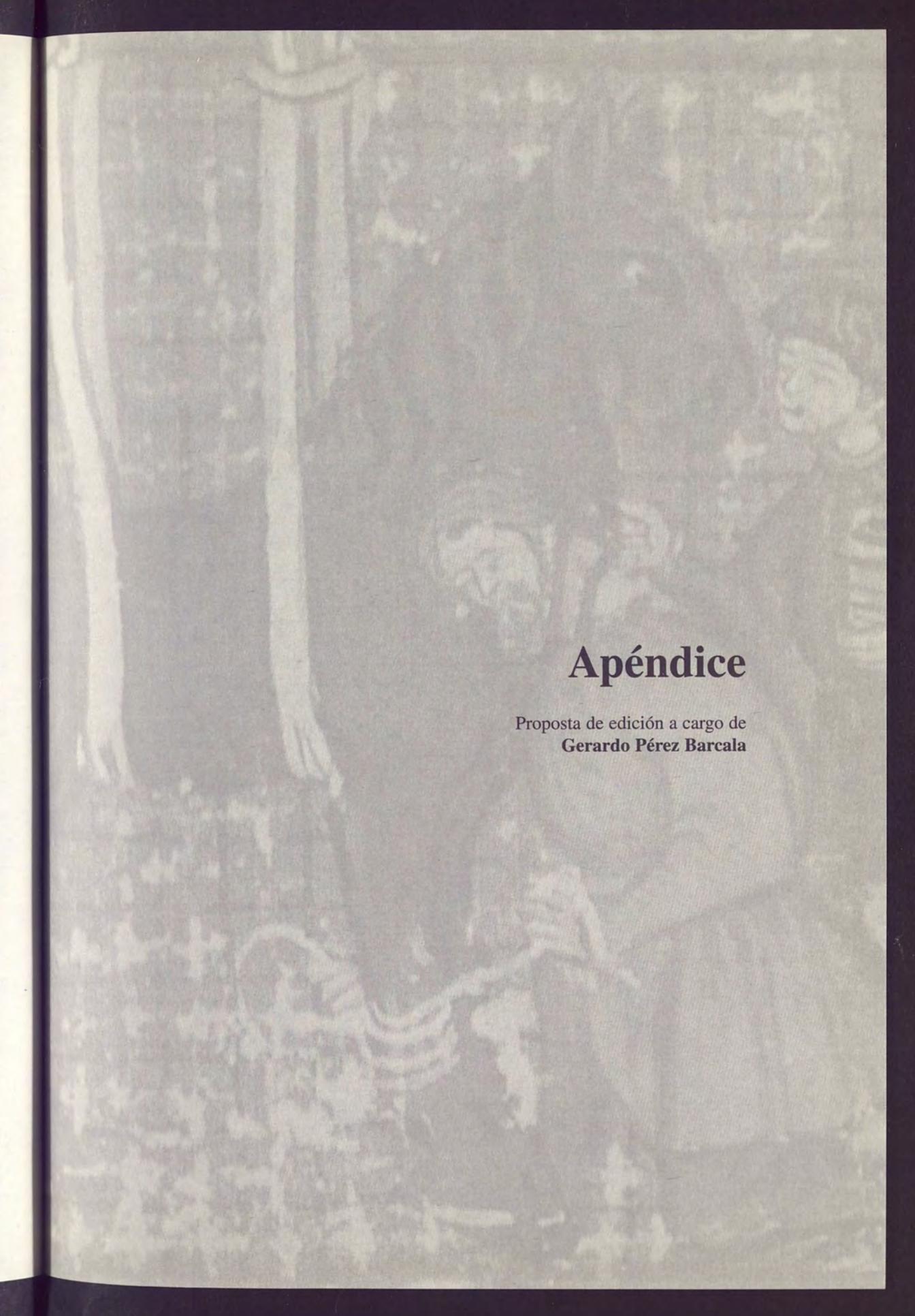
- Col. Voces** = Sarmiento, F. M., *Colección de Voces y Frases de la Lengua Gallega*, ed. por J. L. Pensado Tomé, Salamanca, Universidad de Salamanca, 1970.
- Contrib.** = Crespo Pozo, J.-S., *Contribución a un Vocabulario Castellano-Gallego: (con indicación de fuentes)*, Madrid, Revista "Estudios", 1963.
- Cat. Palabras** = Cornide, J., "Catálogo de Palabras Gallegas", ed. de C. Martínez Barbeito, en *BRAG*, XXVII, nos 309-320 (1956), pp. 291-349.
- Contribución** = Pensado, J. L., "Contribución al Estudio del Léxico Asturiano Dieciochesco", en *Estudios ofrecidos a Emilio Alarcos Llorach*, Oviedo, Universidad de Oviedo, 1978, vol. II, pp. 168-173.
- Cronologia** = Lorenzo, R., *Sobre cronologia do Vocabulário Galego-Português: Anotações ao Dicionário Etimológico de José Pedro Machado*, Vigo, Galaxia, 1968.
- Cuveiro** = Cuveiro Piñol, J., *Diccionario Gallego*, Barcelona, Establecimiento Tipográfico de N. Ramírez y C^a, 1876.
- DA** = Real Academia Española, *Diccionario de Autoridades*, 3 vols., Madrid, Gredos, 1969.
- DCECH** = Corominas, J., *Diccionario Crítico Etimológico Castellano e Hispánico*, por —, con la colaboración de J. A. Pascual, 6 vols., Madrid, Gredos, 1980-1991.
- DEEH** = García de Diego, V., *Diccionario Etimológico Español e Hispánico*, Madrid, S.A.E.T.A. [s. a.] [1954].
- DEGC** = Rodríguez González, E., *Diccionario enciclopédico gallego-castellano*, 3 vols. (vol. III con *Apéndice*), Vigo, Galaxia, 1958-1961.
- DELLC** = Coromines, J., *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, 9 vols., Barcelona, Curial Edicions Catalanes – Caixa de Pensions «La Caixa», 1980-1991.
- DELP** = Machado, J. P., *Dicionário Etimológico da Língua Portuguesa*, 2ª edição, 3 vols., Lisboa, Editorial Confluência, 1967.
- DELP** = Nascentes, A., *Dicionário Etimológico da Língua Portuguesa*, Rio de Janeiro, Livraria Francisco Alves, 1932.
- DENF** = Cunha, A. G. da, *Dicionário Etimológico Nova Fronteira da Língua Portuguesa*, 2ª ed. (rev. e acrescida de um suplemento), Rio de Janeiro, Nova Fronteira S/A, 1986.
- DE Resumido** = Nascentes, A., *Dicionário Etimológico Resumido*, Rio de Janeiro, Instituto Nacional do Livro, 1966.
- DES** = Wagner, M. L., *Dizionario etimologico sardo*, 3 vols., Heidelberg, Carl Winter, 1960-1964.
- DGIN** = *Dicionário Galego Ilustrado «Nós»*, Tomo I: A-Cha, A Coruña, Edicións Nós, 1983.
- DHLE** = Real Academia Española, *Diccionario Histórico de la Lengua Española*, 2 vols., Madrid, Bosch, 1933-1936.

- Dicc. Portatil** = Santa Rosa de Viterbo, Fr. J. de, *Diccionario Portatil das palavras, termos e frases que em Portugal antigamente se usarão, e que hoje regularmente se ignorão: resumido, correcto e adicionado*, Coimbra, Real Impr. da Universidade, 1825.
- Divert. Erud.** = Pacheco, Fr. João, *Divertimento Erudito para os curiosos de noticias históricas, escolásticas, políticas e naturaes, sagradas e profanas*, 4 vols., Lisboa Oriental, na Officina Augustiniana, 1734-1744.
- Domínguez Fontela** = Domínguez Fontela, J., "Tratado de Albeitaria por Jordan Rubio, de Calabria", *Boletín de la Comisión de Monumentos de Orense*, XI (1938), n° 238, pp. 302-309; n° 239, pp. 345-352; n° 240, pp. 395-402; n° 241, pp. 451-458; n° 242, pp. 495-502; n° 243, pp. 543-550; XII (1939), n° 244, pp. 13-20; n° 245, pp. 93-100; n° 246, pp. 109-115.
- DRAE 5ª ed.** = Real Academia Española, *Diccionario de la lengua castellana*, 5ª ed., Madrid, Imprenta Real, 1817.
- DRAE 19ª ed.** = Real Academia Española, *Diccionario de la lengua española*, Madrid, Espasa-Calpe, 1970.
- DRAG** = Real Academia Gallega, *Diccionario gallego-castellano*, 24 fasc., Coruña, Litografía e Imprenta Roel, 1913-1928.
- Du Cange** = Du Cange, Carlos du Fresne, señor de -, *Glossarium ad Scriptores Mediae et Infimae Latinitatis*, 6 vols., Parisiis, sub oliva Caroli Osmont, 1733-1736.
- Elucidário** = Santa Rosa de Viterbo, Fr. J. de -, *Elucidário das palavras, termos e frases que em Portugal antigamente se usaram e que hoga regularmente se ignoram*, edição crítica de M. Fiúza, 2 vols., Porto, Livraria Civilização, 1962-1966.
- Ensayo** = Sobreira, Fr. J., *Ensayo para la Historia General Botánica de Galicia*, ed. por J. L. Pensado, *Opúsculos Lingüísticos Gallegos del Siglo XVIII*, Vigo, Editorial Galaxia, 1974, pp. 223-267.
- Faria** = Faria, E. de, *Novo Diccionario da Lingua Portuguesa: contendo todas as vozes da lingua portugueza, antigas ou modernas, com as suas varias accepções, accentuado conforme á melhor pronuncia, e com indicação dos termos antiquados, latinos, barbaros ou viciosos...: seguido de um diccionario de sinonimos*, 2 vols., Lisboa, Typographia Lisbonense, 1849.
- Faune** = Rolland, E., *Faune Populaire de la France*, 13 vols., Paris, Maisonneuve, 1877-1911.
- FEW** = Wartbug, W. von, *Französisches Etymologisches Wörterbuch: eine darstellung des galloromanischen sprachschatzes*, Tübingen, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) - Basel, Zbiden Druck und Verlag, 1948-1985.
- Figueiredo** = Figueiredo, C. de, *Dicionário da Língua Portuguesa*, 2 vols., 14ª ed., Lisboa, Livraria Bertrand, 1973.

- Flora** = Penzig, O., *Flora Popolare Italiana*, 2 vols., Genova, Orto Botanico dell' R^a Università, 1924.
- Franco Grande** = Franco Grande, X. L., *Diccionario galego-castelán e vocabulario castelán-galego*, [s. l.], Galaxia, 1968 (2^a ed., 1972).
- Gram.** = Diez, F., *Grammaire des langues romanes*, 3 vols., Genève, Slatkine, 1973.
- Gram. Histor. Port.** = Nunes, J. J., *Compêndio de Gramática Histórica Portuguesa (Fonética e Morfologia)*, 3^a ed., Lisboa, Livraria Clássica Editora A. M. Teixeira & C., 1945.
- GVGH** = García, C., *Glosario de Voces Galegas de Hoxe*, Anexo 27 de Verba, Anuario Galego de Filoloxía, Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela, 1985.
- Hist. Plantas** = Vigier, J., *Historia das Plantas da Europa, e das mais uzadas que vem de Assia, de Affrica & da America*, 2 vols., em Lion, Na Officina de Anisson, Posssueñ & Rigaud, 1718.
- Infl. Árábica** = Machado, J. P., *Influência Árábica no Vocabulario Português*, 2 vols., Lisboa, Edição de Alvaro Pinto, 1958-1961.
- Irm. Fala** = Irmandades da Fala, *Vocabulario Castellano-Gallego*, La Coruña, Imprenta Moret, 1933.
- Libro de los Caballos** = Sachs, G., *Libro de los Caballos: tratado de albeitería del siglo XIII*, editado con introducción y vocabulario por —, Madrid, C. Bermejo, 1936.
- Ling. Gal.** = Rivas Quintas, E., *Lingua Galega: Historia e Fenomenoloxía*, Lugo, Alvarellos, 1989.
- Ling. Marinha** = H. Leitão - J. Vicente Lopes, *Dicionário da Linguagem de Marinha Antiga e Actual*, 3^a ed., Lisboa, Edições Culturais da Marinha, 1990.
- Martínez Salazar, A., *Crónica Troyana: códice gallego del siglo XIV de la Biblioteca Nacional de Madrid*, 2 vols., La Coruña, Diputación Provincial, 1900.
- Menéndez Pidal, R., *Cantar de Mio Cid. Texto, gramática y vocabulario*, editado por —, 4^a ed., 3 vols., Madrid, Espasa-Calpe, 1964-1969.
- Mestre Giraldo, R. L., XII** = Pereira, G., “*Livro d' Alveitaria do Mestre Giraldo*”, en *Revista Lusitana*, XII, 1-2 (1909), pp. 1-60.
- Michaëlis de Vasconcellos, R. L., XIII** = Michaëlis de Vasconcellos, C., “*Mestre Giraldo e os seus tratados de alveitaria e cetraria*”, en *Revista Lusitana*, XIII, 3-4 (1910), pp. 149-432.
- Morais Silva 10^a** = Morais Silva, A. de, *Grande Dicionário da Língua Portuguesa*, 10^a ed., 12 vols., Lisboa, Confluência, 1949-1959.
- N. Contrib.** = Crespo Pozo, J.-S., *Nueva Contribución a un Vocabulario Castellano-Gallego: con indicación de fuentes e inclusión del gallego literario (Galaico-portugués)*, I, Orense, «La Región», 1972; II-III y IV, Sada - A Coruña, Ediciós de Castro, 1979, 1982, 1985.

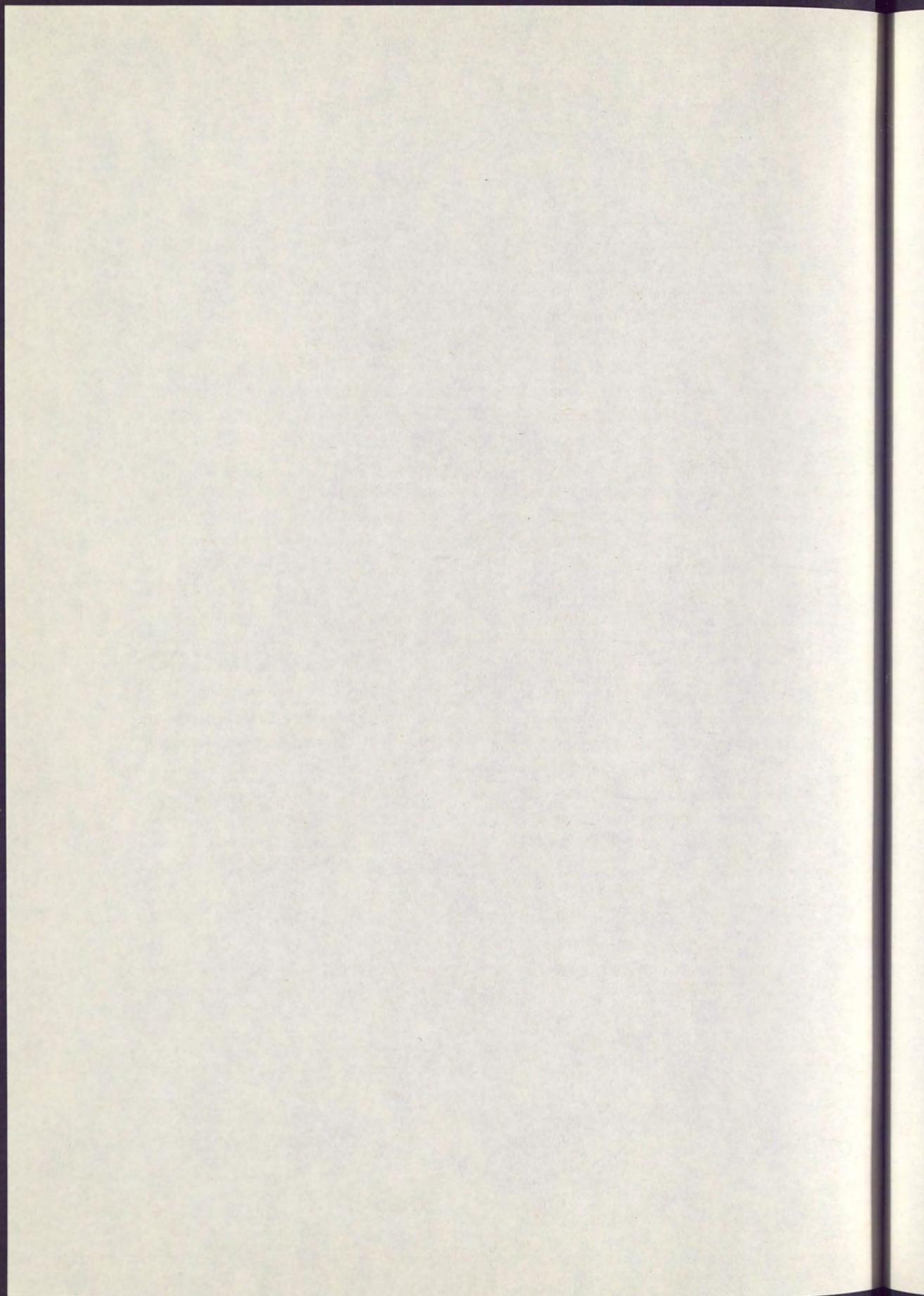
- Nebrija, A. de, *Vocabulario español-latino*, por – (Salamanca, ¿1945?), Madrid, Real Academia Española, 1951.
- Orthogr.** = Feyjo, João de Morais Madureyra, *Orthographia, ou Arte de Escrever, e Pronunciar com Acerto a Lingua Portuguesa*, 2ª ed., Lisboa Occidental, Na Officina de Miguel Rodrigues, 1739.
- Papeletas** = Sobreira, Fr. J., *Papeletas de un Diccionario Gallego*, edición y estudio por J. L. Pensado, Orense, Instituto de Estudios Orensanos «Padre Feijoo», 1979.
- Recopilacio[n] de los mas famosos autores griegos y latinos que tratara[n] de la excele[n]cia y generacio[n] de los cavallos. y assimismo com se han de doctri[n]ar y curar sus enfermedades. Y tambien de las Bulas y su generacion: Agora nuevamente trasladados de latin en nuestra lengua castellana /* por el licenciado Alonso Suarez; y añadido en muchas partes de los modernos, lo que en los antiguos faltaron, juntamente con muchas declaraciones en las margenes. Impresso en Toledo, en casa de Miguel Ferrer, 1564.
- REW** = Meyer-Lübke, W., *Romanisches Etymologisches Wörterburch*, Heidelberg, Carl Winter, 1935.
- Rodríguez** = Rodríguez, F. J., *Diccionario Gallego-Castellano*, Coruña, La Galicia: Imp. del Hospicio Provincial, á cargo de D. Mariano M. y Sancho, 1863.
- Silva Bastos** = Bastos, J. T. da Silva, *Diccionario Etymologico, Prosodico e Orthographico da Lingua Portuguesa*, Lisboa, Parceria Antonio Maria Pereira Editora, 1912.
- Suplemento** = Valladares, M., *Nuevo Suplemento al Diccionario gallego-castellano publicado en 1884 por D. M. Valladares Núñez* (inédito), 1896-1902.
- Terreros** = Terreros y Pando, E. de, *Diccionario Castellano con las Voces de Ciencias y Artes, y sus correspondientes en las tres lenguas, francesa, latina e italiana*, 4 vols., Madrid, Arco Libros, 1987 (reproducción facsímil de la ed. de Madrid, Imprenta de la Viuda de Ibarra, 1786-1793).
- Tesoro Lexicogr.** = Gili Gaya, S., *Tesoro Lexicográfico (1492-1726)*, Tomo I (A-G), Madrid, CSIC, 1947-1957.
- Thesouro** = Pereyra, B., *Thesouro da Lingua Portuguesa*, 1ª ed., Lisboa, Na oficina de Paulo Craesbeeck, 1646. Usamos la ed. que sigue al *Prosodia in Vocabularium Bilingue Latinum et Lusitanum Digesta*, Eborae, ex Typographia Academiae, 1741.
- Valladares** = Valladares, M., *Diccionario Gallego-Castellano*, Santiago, [s. n.], 1884.
- Victor, Tesoro** = Victor, H., *Tesoro de las tres lenguas Española, Francesa, y Italiana*, Genevae, De l'imprimerie de Iaqués Crespín, 1644.
- Voc. Bable Occid.** = Acevedo y Huelves, B. – Fernández y Fernández, M., *Vocabulario del bable de Occidente*, Madrid, Centro de Estudios Históricos, 1932.

- Voc. Pop.** = Filgueira Valverde, X. F. – Tobío Fernandes, L. – Magariños Negreira, A. – Cordal Carús, X., *Vocabulario Popular Galego-Castelán*, [s. l.], Edición de “El Pueblo Gallego”, 1926.
- Voc. Port. e Lat.** = Bluteau, Pe Raphael, *Vocabulario Portuguez e Latino autorizado com exemplos dos melhores escritores portuguezes e latinos*, 8 vols., Coimbra, no Collegio das Artes da Companhia de Jesu – Lisboa, Officina de Pascoal da Sylva, 1712-1728. *Del mismo*: Suplemento al dicho *Vocabulario*, y con otros *vocabularios portuguezes particulares*, Lisboa 1727 y 1728. 2 perg. fol. CA.
- Voc. Trilingüe** = Pereyra, B., *Prosodia in Vocabularium trilingüe, Latinum, Lusitanum et Castellanicum Digesta*, Eborae, Apud Emmanuele Carvalho Academiae Typographum, 1634.

Apéndice

Proposta de edición a cargo de
Gerardo Pérez Barcala

Co obxectivo de facilitar a lectura e comprensión do texto, ofrécese unha edición provisional do mesmo que se enmarca nun estudo máis completo, no que non só se tivo en conta o *Livro d' Alveitaria* do Mestre Giraldo, de principios do século XIV, senón tamén a tradución francesa do tratado de hipiatría escrito en latín a mediados do século XIII por Jordanus Ruffus na corte de Federico II de Sicilia. Aínda que non se acadaron solucións satisfactorias para tódalas pasaxes escuras do texto galego, esta obra prestou un servizo importante, pois, como se indica claramente nas partes inicial e final do texto galego, este se integra, en efecto, entre as múltiples adaptacións romances do referido manual de veterinaria latino.

Dado que esta proposta de lectura forma parte dun traballo en curso, non se ofrece un aparato (no que se constaten os erros de copia e as particularidades gráficas do manuscrito con respecto á edición que se presenta), pois non se considera imprescindible ó contar xa coa reprodución do orixinal manuscrito e coa transcrición semipaleográfica realizada polo Prof. Pensado. Sen esquecer os problemas gráficos do manuscrito que transmite o *Tratado de Albeitaria* e os derivados da interpretación dos trazos que con frecuencia presentan as palabras –dificultades das que dá conta o Prof. Pensado Tomé na introdución–, a edición que se ofrece opta pola regularización gráfica do texto, seguindo os criterios habituais nos textos editados nos proxectos *Lírica Profana Galego-Portuguesa*, *Cantigas de Santa Maria* e *Prosa literaria medieval*, que se desenvolven no Centro “Ramón Piñeiro” para a Investigación en Humanidades. Así, na estratexia editorial seguida para a disposición do texto contéplanse os seguintes criterios:

1. En posición implosiva ou final absoluta, emprégase sempre <n> (que será tamén o desenvolvemento habitual do signo de abreviación nesas posicións), salvo ante as oclusivas bilabiais *b* e *p*. Deste xeito: *demāda* = *demanda*; *bem* = *ben*; *cōpañā* = *compaña*; *ambos* = *ambos*; ...

2. A nasalidade vocálica será representada só sobre a vogal nasalizada e non se reporá naqueles casos nos que non apareza no *ms*. Así: *lāa*, *frēo*, *freo*, etc.

3. Simplifícanse as reduplicacións vocálicas non etimolóxicas: *maão* = *mão*; *sooe* = *soe*; etc.

4. As vogais palatal /i/ e velar /u/ serán representadas como <i> e <u> respectivamente: *asy* = *asi*, *ajnda* = *ainda*, *sairya* = *sairia*; *vsam* = *usan*, *vnto* = *unto*; ... As grafías <j> e <v> só se empregarán cando teñan valor consonántico: *ia* = *ja*; *uara* = *vara*; etc.

5. Para a representación das oclusivas velares xorda /k/ e sonora /g/ utilízanse as grafías <ca, co cu, que, qui> e <ga, go, gu, gue, gui> respectivamente. Por exemplo:

fiqar = ficar, esterqo = esterco, ceixadas = queixadas; chege = chegue, amjgo = amigo, gisa = guisa; ...

6. Consérvanse as secuencias <qua>, <gua>: *qual, quando, guarda, etc.*

7. As consoantes palatais /j/ e /ɲ/ aparecerán representadas como <ll> e <ñ> respectivamente: *alur = allur, palla = palla; farina = fariña, uyño = viño, ...*

8. Para a africada predorsal xorda /ʃ/ utilízanse as grafías <ç>, ante as vogais central e velares, e <c>, ante as palatais: *llancavan = lançavan, çedo = cedo, curaçõ = curaçon, çinza = cinza, ...* A sonora /ʒ/ represéntase no texto como <z>: *rezenĩ = rezente, meźinas = meziñas, etc.*

9. Para a fricativa palatal xorda /ʃ/ adóptase a grafía <x>: *qoixas = coixas, vixigas = vixigas, etc.* Para a correspondente sonora /ʒ/ utilízanse <j> ante as vogais velares e central, e <g> ante as palatais: *poegos = poejos, toios = tojos, ia = ja, jeolo = geollo, agiña = agiña, etc.*

10. As fricativas apicais xorda /ʃ/ e sonora /ʒ/ representaranse como <ss> e <s> respectivamente. En posición intervocálica manterase escrupulosamente a distinción existente no manuscrito, xa que neste contexto ten pertinencia a oposición entre os dous fonemas. Deste xeito: *qousas = cousas / coussas = coussas, paso = paso / passos = passos, ...*

11. As consoantes dobres simplifícanse sempre, agás *rr* e *ss* en posición intervocálica: *tenrro = tenro, sponssa = esposa, ssete = sete, alfforua = alforva, Alggūus = Algūus, etc.*

12. Elimínase o *h* antietimolóxico e non se repón cando non aparece: *home, ome, huso = uso, etc.*

13. Únense e sepáranse as palabras segundo os criterios actuais do galego, emprégase o apóstrofo para indicar os casos de elisión vocálica (*d'ervas, d'ovos, ...*) e, nos casos de mesóclise, únese o pronome ó verbo principal e separándoo do auxiliar (*poerll'ás, prestarll'an, ...*).

14. Escríbense xuntas as formas asimiladas da preposición *en* e o artigo (*enno, eno, ...*), así como as resultantes da unión de formas verbais rematadas en *-r* ou en *-s* e os pronomes átonos de obxecto directo; para isto emprégase o punto alto co fin de marcar o proceso de asimilación e evitar a confusión cunha posible articulación palatal da grafía (*batel-los, remetel-lo, etc.*), que podería estar evidenciando distintas fases do proceso de asimilación.

15. Emprégase o til só con valor diacrítico: *e* (conx.) / *é* (vbo.), *a* (prep., art.) / *á* (contracción prep. + art.), etc.

16. Utilizaranse as maiúsculas e minúsculas conforme ós criterios actuais do galego.

17. As abreviaturas serán desenvoltas en tipografía normal, sen recorrer á cursiva. Entre elas: *9 = con; p = per* (tamén para a preposición, aínda que, cando non aparece abreviada, a forma dominante sexa *por*), *por, par; p̄ = pre; ū = ver; q̄ = qua; ĝ =*

ga, gua; t^o = tro; etc. O signo tironiano (τ) será desenvolto como *et*, aínda que se trate dunha forma latinizante, ó ser esa a forma habitual para representar a conxunción copulativa no *ms*.

18. As integracións no texto figuran entre corchetes [ ], mentres que entre parénteses ( ) márcanse as palabras que presumiblemente deberían eliminarse do texto.

1 (1 r) [C]omo ontre todas as cousas animalias que Deus fezo a uso et serviço do
 home neña non seja máis nobre que o cavalo, porque per el os principes et os gran-
 des señores et os cavaleiros se deporten, et porque sen el o señor ontre os [o]utros
 privados asi como deve non poderia seer esgardado, por én a prol daqueles [que] usan
 5 dos cavalos, espicialmente aa onra daqueles que con nobre curaçon se deleitan aa
 bondade et aa onra da cavalaria et da batalla, algũas cousas do cavalo, segundo miña
 opinion et a brav[e]za do meu engeño, ordinei ajuntar [libro] no que per todaslas
 coussas posan sutilmente mostrar aquelas cousas que ao cavalo et á sua geraçon per-
 teecen, mais livremente, a verdade, per orden dereita segundo o que provei eu, Jurdan
 10 Ruvio de Calabria, cavaleiro en marescala en outro tempo de meu señor, o empera-
 dor Fradarique Segundo; de miña vontade, de todaslas coussas, razoes verdadeiras
 mostrarei.

Et a rogo de ùu meu amigo que se en esto deleitava, todaslas cousas con femença
 así escritas provei. E ende primeiro vejamos da criaçon et da nasença do cavalo, e
 15 o segundo do fillamento et do mantimento del, et o terceiro da garda et da
 insina[n]ça, et o cuarto da conosença da fremusura do corpo et dos ne[m]bros et da
 feiçon del, et o quinto das enfermidades del, así naturaes como accidentaes; et o seis-
 to dos remedios et das meziñas que valen contra as ditas enfermidades.

Et da geraçon et da nasença do cavalo.

20 Primeiramente por[que], escribindo a geraçon et a nasença do cavalo, digo que o
 cavalo deve seer geerado con gran goarda et femença en esta guisa et maneira: o
 cav[a]llo que ha de geerar deve seer esforçado et ben gobernado, et non deven en el
 cavalgar nen traballar con el.

Et quanto con mēor traballo et máis sen afan o cavalgar, a egoa máis cumprida-
 25 mente esprovezerá et per esto se geerará o cavalo no ventre da madre m[a]ior et máis
 groso.

Et deve o home saber que en tal tempo deven deitar o cavalo aa egoa que posa
 nacer en tempo conviniv[e]l das hervas, porque a egoa, pacendo avondosamente,
 máis leite et mellor dara ao fillo. Esto é verdade et semella razon. E se o cavalo na
 30 sua nacença et adeante é avondado de leite et d'ervas, suas carnes seran máis testas
 et máis fortes todavia, et seu corpo et seus nembros máis grandes.

A egoa, mentre for preñe, non deve de seer moi grosa nen moi magra, mais deve
 seer no cumunal, ca, se for moi grosa, a grusura de dentro estreitaria en tanto o fillo
 no ventre que o corpo et os ne[m]bros del non se poderian estender et por ende sai-

35 ria o corpo pequeno; et, se for moi magra, per razon de gran magredüe non se poderia o potro ben gobernar (1 v) no ventre dela, naceria magro et fraco.

Depois, quando vëer tempo do potro nacer, deve a andar a egoa para fazer seu potro en lugar montoso et pedregoso. Et se o potro en o tal lugar nacer, as uñas [seran] máis duras et máis fortes porlo uso da nacença et m[a]jormente se usar, 40 enmentre é tenro, d' andar en eses montes pedregosos, et por uso do sobir et do decer deses montes faranxelle as coixas mellores, et a natura, aparelhada por én para defendimento das coixas, faz os osos máis grosos.

Et a egoa que andar preñe día nen noite non deve estar presa en lugar u non comeia nen beba, porque por fame ou sede que padeciría estando así ençarrada aas 45 veces seeria constringida de parir o fillo ante do tempo.

Et pois que o potro nacer, ande cu[n]tinoadamente per lugares espantosos et d' erva ata que cumpra dous anos, et non máis.

Et esto digo porque o potro ben criado, pois que pasar dous anos, se con sa madre andar, querria cavalgar naturalmente en outra animallia, et por esto peioraria 50 de cada día et ligitimamente en algũa parte do corpo se podería danar.

Afirmo pero que o potro que ata tres anos en bon lugar de pazco viver livredüe, sen compañía doutras bestas, mellor et máis são seeria así que use ca[m]pos v[e]rdes cada día ao aar et livr[e]düe, et garda soude no corpo et nos nembros do potro naturalmente et espicialmente as coixas son limpas de magoas et per todas coussas mellores.

55 Do fillamento et domamento do cavalo.

Dito é da geeraçon et da nacença do cavalo; vejamos do fillamento et domamento del. Digo que o potro, porque é tenro et mole das carnes, que o deven liar, quando o fillaren, con corda de lãa grosa levemente et mansamente, por[que] a lãa é máis 60 ligeira que o liño.

Item. Deven fillar o potro en tempo rezente et temperado, ca, se for caente o 60 tempo, per razon de traballo que non ha usado, ligeiramente podería pirigar et coller dano en algũa parte do corpo. Et pois que for fillado, devenno [trager] en cabresto de liño canavo et tragel-lo en compañía de outro cavalo (2 r.), ensinandoo ao lugar u o deven a domar así como te ensinarei adeante, et porque toda cousa ama naturalmente 65 a semellavil, así por én máis sãamente se criaría o potro con cavalo que é de sua natura.

Do [do]mamento et da garda do potro pois que o tomaren.

Para domar o cavalo esta é a maestria et sabedoria; na segunda parte digamos que o cavalo deve no presevel estar en dous arretaes et en duas soltas así postas que lle 70 non danen os pees. Et se se faz esquivo, junten con el outra besta para se chegaren a

el máis seguramente et máis chãamente. Et devenno tanger con a mão por todoslos ne[m]bros liviãamente et ma[n]samente; no començo contra o cavalo o que del pensar non dev[e] seer aspero nen de paravoas aspantossas, ca per paravoas taes podría gaañar mañas et costumes maos; devenlle falar mansamente, tangendoo et afaagandoo ata que seja manso et ben ensinado, que se non espante ao tangemento das mãos. Et devenno tanger por todoslos nembros, estremadamente nos pees, et devenllos amiude alçar et batel·los como se o quisesen ferrar. Et debes saber que o non deven meter en prijon nen domar senon de dous anos adeante. Et des i, quanto menos for liado, tanto menos lle poderán empeecer enos pees e nas coixas as liaduras que lle
75
80

Da guarda et da ensina[n]ça do potro.

[D]ito é desuso do fillamento et do domamento do cavalo. Agora digamos na terceira parte da garda e da ensinanza del primeiramente. Pois que o cavalo for fillado et domado, devenno prender en cabresto de dous ramos feito de coiro con cabeçadas et legueno ao presev[e]l et metanno en duas soltas, et teña os ollos de lãa que tragan docemente os travadoiros máis sãos, et outrosi as coixas.
85

Item. O lugar u estiver seja limpo aa mañãa et aa noite de todo esterco, et façanlle i estrado alto ata os geonllos de palla ou de fêo para folgar en el; depois de gran mañãa devenno tirar da estada et devenno almofaçar con almofaz mansamente que soen no espiñaço e nas coixas [e] en todoslos ne[m]bros asi como conven; depois
90 devenno levar mansamente en pequeno paso [á] agoa. Et así aa mañãa como aa noite, n[a] agoa doce ou salgada, deveno meter na vëa dela u vai (2 v.) máis tesa per tres oras ata os geollos ou pouco suso ata as coixas; estando asi por tres oras na vëa d' agoa salgada do mar, seca naturalmente as coixas do cavalo consumindo os humores et as enfermidades que decen aas coixas. Et pois que o da agoa trouxeren, devenlle
95 exugar et trager os pees et as coixas ante que o metan na estada ou na casa, porque, se entrar no estrado con as coixas ou con os pees mollados, per razon do fumo et da caentura do estrado fazense ennas coixas et nos pees enfermidade[s] a que dizen gallas, que quer dizer ovas que veen de maos humores, et esto non deve escaecer. Ao
100 cavalo deven tëer a manjadeira baixa antre as mãos, así que adur posa fillar con sa boca o feo ou a palla, et usando o comer asi que a natura et uso lle faran o colo et a cabeza seer máis ligeiros, et seer moi mellor d' enfrear; engrosará máis no alcafar et nas coixas et parecerá má[i]s fremoso per razon do premento que se faz sobre la parte deanteira usando a comer asi.

105 Item. Deve o potro comer feo, palla, herva, orjo, avea, espelca, que quer dizer melga, et as cousas semell[a]veles a esto, que naturalmente son para seu comer. Et se o cavalo for novo, deve comer ervas et feo con orjo et con outras cousas semellaveles, ou sen orjo, como herva et feo a avondo, ca estas co[u]ssas en[s]anchan et alar-

gan o ventre, et naturalmente acrecentan os nembros per razon da humidade. Et se o
 110 cavalo for comprido et de idade comprida, denlle a comer temperadamente orjo et
 palla, et esto non faz engrosar porla segura da palla, mais faz as carnes tesas et máis
 fortes et sera máis usador.

Et debes saber que o cavalo, para mellor seer, non deve seer moi goso nen moi
 magro, mais ontre ambos. Et se for moi goso, os humores sobejos decen aas coixas
 115 et geeranse i levemente doores; et se traballar, pódese perder per moitas doores ligei-
 ramente; et avonda ó cavalo sofrer sa gordeen temperada. Se for moi magro, desfa-
 lecerá en el a forza, porla gran magredüe de máis parecerá peor a quen o vir.

Et demais, pois que o cavalo for de idade comprida ou de máis, coma ervas doma-
 das et non domadas no tempo do verã tan solamente para se purgar, et esto per ùu
 120 mes; et non ande fóra ao aar, mais esté en casa cuberto de bõa cuberta, porque, se
 descuberto andase fóra, per razon da friura poderia adoecer.

(3 r.) Et quando orjo ou avea deren ao cavalo, devenno alimpar e [e]scudir do poo,
 primeiramente porque o poo aduz tosse et deseca as entradaias do corpo; et [a] agoa
 para o cav[a]lo deve seer mole et tivada, et ja quanto salgada et corrente pouco ou
 125 nimigalla, porque a agoa caente mole et grosa engorda máis que a outra. Et nota que,
 quanto a agoa é máis fria et corre máis tesa, tanto mēos cria [et] engrosa o cavalo, ca,
 se o cavalo non beber a avondo, non poderá fillar carne; proveita moito ao cavalo et
 dalle apetito de comer lavaren ameude con sal et con viño a boca de dentro.

En qual guisa se deve o potro ferrar et gardar.

130 Ferrar se deve o cavalo con ferraduras redondas conviniviles ás uñas, et deven os
 canelos das f[e]r[r]aduras seer estreitos et leves. Et quanto as f[e]r[r]aduras máis ligei-
 ras foren, tanto o cavalo alçará os pees máis ligeiramente. Et quanto a uña do cavalo
 usa no circoito do ferro máis estreito, tanto se faz maior et máis forte como conven.
 Nota que, quanto o potro for máis novo et máis cedo fe[r]rado, tanto avera as uñas
 135 moles et máis fracas, porque o uso d' andar sen fer[r]aduras cria as uñas máis duras.

Deven gardar que non cómia ne[n] beva o cavalo quando veer caente et suurento,
 et devenno cubrir dalgũa cousa et andar mansamente con el ata que arrefeezca; et sabi
 que o cavalgar moito da noite empece ao cavalo et, se enton veer suurento, non pode
 seer tan ben pensado como [de] dia para comer sua cēa como soe, et porque pode
 140 ligeiramente moito máis arrefecer porlo aar da noite, que é máis frio que o de dia; et
 por én val máis cavalgar en el perla mañãa. No tempo caente leve o cavalo cuberta
 de liño por razon das moscas; en tempo frio deve tēer cuberta de lãa. Non deven
 cavalgar o cavalo nen lle fazer nojo des juño per todo o mes meiado ata a cima d'
 agosto, mais devenno gardar, como dito é, en lugares frios; et deve usar d' ervas et
 145 doutras cousas verdes et, se en el cavalgasen, porla gran caentura que enton faz et
 porlo gran traballo poderse ia de dentro desecar. Et esto meesmo semellav[e]lmente

se deve gardar no mes de janeiro, porque porlo gran frio o cavalo (3 v.) caente ou surento ligeiramente arrefece.

Nota que o cavalo, para seer máis são, deveno sangrar na vea do colo quatro vezes
 150 enno ano, conven a saber: no tempo do verão ùa vez, enno estio outra, no outono
 outra, inverno outra, et tirenlle do sangue asaz. Et sabi que o cavalo que o asi for ben
 gardado como desuso dito é et que for temperadamente cavalgado, durará en sa bon-
 dade et en sa forza vinte anos.

Da ensina[n]ça et do custume do potro.

155 Digo que, no començo da ensina[n]ça et do acostumame[n]to do cavalo, primei-
 rament[e] devenlle meter freo máis fraco et máis ligeiro que poderen aver, et unte os
 mossos de mel ou doutras coussas doce[s]; et quanto no começo lle meos mal feze-
 ren no freo, tanto adeante mellor sofrerá; et devenllo untar para o receber outra vez
 mellor. Et pois que o potro receber o freo sen afan, devenno trager perla renda de ùa
 160 parte et da outra de mañña et de noite per algũus dias, ata que seja et vaa en paz a
 aquel que o perla renda sol trager; depois deven cavalgar en el mansamente sen espor-
 ras et sen sela et trigel-lo a destro et a seestro en pequeno paso volvendoo de ùa parte
 et da outra ferindoo mansamente con ùa vara et, se for mester, vaa ante el alguen a
 pee como desuso dito é; et devenno trager per lugar chão sen pedras des a luz ata a
 165 ora de terça; esto deve usar ata que o que en el andar o posa trager por u lle prouguer
 sen outro guiador; et tragendoo asi per espaço de ùu mes poñanlle mansamente a sela
 et cavalguen en el con sela ata o tempo do inverno. Et que[n] cavalgar o potro súbia
 mans[a]mente en el et non o mova ata que guise seus panos como conven, que filla-
 ria ende custume. Et pois veer tempo frio, devenno cavalgar et fazerlo trotar perlas
 170 margêes et perlas aradas mansamente pela mañña et tragerlo a destro revolvendoo
 máis a destro. Et devenlle encurtar no polegar a redêa destra et têer a seestra máis
 curta, porque o cavalo naturalmente tira máis ao seestro bolindolle con o frêo máis
 rigiamente; digo que deven (tornar) trager per aradas et per lugares chãos para fillar
 i uso d' alçar m[á]is levemente et máis fremosamente porlo uso de cada dia as coixas
 175 et os pees; et esto mesmo pode[n] fazer de razon. Se usaren cavalgar en el per tojos
 ou per lugares asperos a esto semellaviis, vén o cavalo usado [a] saltar et andar per-
 los lugares sobreditos, alçará as coixas et os pees máis apostamente polos outros
 lugares; et asi o que en el sever andar máis seguro et máis são. O cavalo que trotar
 ben et ligeiramente ao destro et ao seestro polos ditos lugares per maneira semella-
 180 vel, perla mañña en meor salto que poder o tragan a galopo; non deve[n] moito tra-
 ger a galope o cavalo, ca per ventura se anojaria et poderse ia (4 r.) depois ligeira-
 mente fazer revelador. Val moito que o que cavalga o cavalo a trote ou a galope man-
 dandoo dũu lugar para outro, traga na mão a redêa testa et os mosos do frêo no peito
 do cavalo, que amergue a cabeza aos peitos et encurve o colo, et esto se faça no

185 começo pouco et pouco et como vir que mester faz; et cumpre moito en esto estudo et caamento, et seeria proveito et saamento do cavalo et do que o cavalgar, porque, quando o cavalo trouver a cabeça incrinada et ao peito et chegada, dobrará o cavalo máis fremosamente, et, trotando ou agalopando como dito é, máis abertamente et máis craramente agardará seus passos, et mellor et máis ligeiramente se volverá ao
 190 destro et mellor se parará; et brevemente encomendo esto en todos os costumamentos do cavalo. Et porque da conteença da cabeça escrivi, por máis parte pertece ao frêo, por én conve[n] mostrar as formas dos frêos et as maneiras do enfrear.

Das formas dos freos.

Ūa forma do freo ha i a que dizen a barra, porque han duas barras avesas et a ūa
 195 longa, et tal frêo é ao cavalo máis ligeiro dos outros.

Item. Outra forma do freo chaman a medio morso, porque ha a meio morso aveso et ha duas barras et ūa delas se parte en duas partes; e este freo é máis forte que o outro sobredito.

Item. Outra maneira de freo chaman a medio morso semellavel ao sobredito de
 200 fallas tortas ou chãas, et ten maneira d' anel no moso do freo; et este é máis forte et máis tendudo que dos outros.

Item. Outro freo, a que dizen ad caraldum, ha o moso máis longo que os outros et chega ao paadal do cavalo et ten a boca do cavalo recadada no moso, do qual ha moitas fallas et desvariadas; et este é máis forte et máis cruu dos outros freos.

205 Item. I ha ainda outras maneiras de freos máis fortes et máis asperos, de que usan algũos proençaes, que leixo porla sua asperedũe.

Se o cavalo ouver a boca mole, ponlle freo doce et mole et, se a ouver dura, outrosi lle metan freo forte et duro, et depois cavalguen cada dia en el et tragano (et) mansamente et ameude perla vila onde ouver mester de ferreiros ou de çapateiros ou de
 210 outros qualquer mester que faça roido ou estron. Et se o cavalo esto ouver usado, perderá medo et sera máis usado et máis seguro; et pasando perlos ditos u ha gran roido et gran são, se se o cavalo espantar, non o deven ferir con açorregos, nen con vara, nen con espora, mais devenno trager mans[a]mente con ūa cana afaagandoo et leva[n]doo perlos ditos l[u]gares amiude. Et se o per ventura i firise, fillaria o temor,
 215 espanto que nu[n]ca o perderia cada que oise estropos ou algũu roido.

(4 v.) Qual deve seer o que cavalgar no cavalo.

Ha mester que o que no potro cavalgar, para o ensinar, que suba en el, et d' estar ligeiro et mansamente para o mellor customar; et todo esto como é se deve gardar ata que o cavalo aja cinco anos, et enton aja todos os dentes mudados; et os dentes asi
 220 mudados, develle tirar en tempo de mullura et convinivelmente quatro dentes da

queixada de juso, dous da ña parte et dous da outra, os quaes dentes chaman escaues et son contrarios aos mosos do freo. Et esto acabado como dixen, se o cavalo for duro et forte de boca, soldadas as chagas de que lle os dentes tiraron, metanlle o frêo das varras, que é máis leve. Et se for boquemole, metanlle o dito freo no segundo ou no
225 terceiro día que o esfavelar[en] et cavalguen en el cada día levandoo perlo freo mansamente galopando como conven.

Dito ei que, se o cavalo ouvese a boca dura, que lle leixasen soldar as chagas, porque nas chagas as carnes novas se rompen máis cedo que as vellas, et pela tenridúe das chagas o cavalo tema máis o freo. Et outrosi dixen que, se o cavalo fose boquemole, que cavalguen en el no segundo ou no terceiro día, porque se soldan as chagas dos dentes a so o frêo et fazese i calo duro, et por ende pois a boca do cavalo se faz máis ligeira para enfrêar.

Nota que a boca do cavalo non deve seer moi dura nen moi mole, mais ontre ambas. Et esto parece, porque o cavalo non se podiria ben enfrear se lle non tirasen
235 quatro dentes como dito é. Et por én se segue moita prol ao cavalo, esto é provado, ca o cavalo engrossa per i máis, et perde felonía et brabura; et depois que o esfavelaren como dito é, deven cavalgar en el et tomar saltos pequenos et remetel-lo contra as bestas, per moitas veces entrando per elas et saindo, que fill[e] usança de as entrar et de se sair delas, quando mester for, mudandolle o freo mansamente et fortemente
240 como comprir.

Et deven cavidar que, se o freo for ligeiro et convinivel ao cavalo, non llo deven mudar, ca per mudamento dos freos dánase a boca ao cavalo que é e[s]favelado; et, pois o cavalo for ben enfreado, deven usar a correr con el. Deven a correr o cavalo perla mañña ña vez na domaa per lugar chão e areoso, en començo per quarto de ua milla ou
245 máis se mester for, ou quanto viren que sera espaço de dous traitos de balesta.

(5 r.) Deves saber que, quanto máis ameude correren o cavalo et temperadamente, tanto sera máis ligeiro et máis corredor per razon do uso do correr, pero ña cousa lle é contraria: se moito usar a correr sen razon et como non deve, farase ardego e bulliçoso et revelador aas vezes, et perderá gran parte de seer ben enfreado; pero non
250 deven dar a escaicemento, pois que o cavalo for perfeito, que quer dizer ensinado et usado ao freo como sobredito é, que o non cavalguen para o fazer correr, saltar et agalopar temperadamente, porque, se o per longo tempo leixasen folgar, fariase prigiçoso et escaecerll' ia todo.

Da noscença do cavalo et do corpo del et das feiturás que deve aver.

255 Dito é da garda et da ensina[n]ça do cavalo na terceira parte, et na quarta parte digamos do conocemento da fremusura do corpo et das feiturás et dos ne[m]bros del.

A fremusura do cavalo dévese conocer [n]o corpo grande et longo; et que os nembros respondan ao corpo asi como conven; et a cabeza ligeira et convinivelmente

longa; boca grande et eslañada; os nares grandes et inchados; ollos grosos, non cava-
 260 dos nen escundudos; orellas pequenas et esperilladas; o colo longo et delgado contra
 a cabeza; queixadas ben ligeiras et ben secas; na coma poucos cabelos et chãos; o
 peito chão et redondo; cernella non aguda mais como tenduda, dereita et ancha; espi-
 ñaço curto como chão; lombos redondos como grosos; illaes asi como de boi; ancas
 longas et tendudas; nadiga ancha et longa; rabo grosso con poucos cabelos et chaos;
 265 coixas anchas et carnosas de dentro et de fóra; cambas et aventaes anchos et curvos
 como de cervo; demais coixas ben anchas, secas et velosas; as junturas das coixas, que
 son os noos de sobre los travadoiros, sejan grosos, non carnosos nen moito chegados
 aas uñas, a semellança de boi; os pees et uñas aja anchas, duras et cavadas, asi como
 conven. O cavalo bõo deve seer máis alto pouco de alcafar ca deanteira parte, como
 270 cervo; o colo aja alçado et seja grosso u se junta ao peito. Et por én quen a fremusura
 do cavalo quiser conocer conven que agarde altura del, et se os nembros responden
 comunalmente ao corpo. Et porque do cavalo dizen desvariadas opinioos, non é mes-
 ter que diga desto moito. Et segundo meu saber, digo que o cavalo que dizen baio,
 meio branco escuro, é sobre todos outros louvadeiro et chamanlle algũos baio (5 v.)
 275 craro. Et porque seeria moi lo[n]go dar razon a cada ùu ne[m]bro segundo sa feitura,
 o que cada ùu conocerá per si, leixo a dizer desto. Et debes saber que a fremusura das
 feituradas do cavalo máis abertamente et máis verdadeiramente se poden most[r]ar et
 conocer no cavalo magro que no grosso, que en seendo[o] encobre moito desa mingoa.

Das enfermidades naturaas et non naturaes que veen ao cavalo.

280 Dito é suso da fremusura dos ne[m]bros et das feituradas do cavalo na quarta parte,
 et na quinta parte digamos das enfermidades del, que lle veen naturalmente et non
 naturalmente, que chaman accidentalmente.

Et por én primeiramente digo das enfermidades naturaes, que veen ao cavalo
 segundo como a natura; aas vezes per desfalimento ou per sobegedũe mingoa ou
 285 crece, pero crece para menos. Agarda quando o cavalo ouver máis longa a queixada
 de juso que a de suso, et quando o cavalo nace con dous rabos et aas vezes nace con
 ùu ollo alvo et outro negro. Et aas vezes nace con ùa peça de carne en maneira de graos
 enas coixas, et aas vezes nace con ùa parte do corpo con grosaen de carne sen coiro et
 sen cabelo en maneira d' avelãa ou de noz, et aas vezes máis et mēos, et amiude con
 290 sobegedũe de carne sobre lo coiro, a que dizen mora ou celso, et aas vezes nace con
 algũas sobeg[e]dũes de carne ou de landoas que se geeran ontre o coiro et a carne, et
 son chamadas landoas o[u] [e]scrofulas que dizen porcas. Mengoa a natura por certo
 quando o cavalo nace avendo ollo ou orella ou nares mēos dos outros; me[n]goa a
 natura quando o cavalo nace con ùa anca máis dereita que a outra, onde todavia a coixa
 295 en algũa é mengada, et tal cavalo chaman esculmato; mengoa de máis a natura et falle-
 ce aas vezes quando o cavalo nace con as coixas tortas de dentro et de tras. Et outro[si]

naturalmente nace aas vezes o cavalo con ùa enfermidade na cernella a que chaman jarda et con outra a que chaman galla, et outrosi nas coixas, et vén esta door do padre ou da madre, que esta enfermidade avia. Jarda é ùu inchaço mole a maneira d' ovo et
 300 aas vezes maior ou meor et nace asi de dentro como de fóra nas girretas. Galla é ova que quer dizer inchaço (6 r.) mole, [de] semellav[e]] tamaño como nos ou como avelãa, et aas vezes é maior et menor, et gérase a par das juntas das coixas, que son noos sobre los travadoiros, et outrosi a par das uñas, et ha nume segundo sa obra.

Capitolo das enfermidades et danaduras que veen ao cavalo accidentalmente de
 305 fóra.

Dito é desuso dos desfalimentos et mingoas et acrecentamentos et das enfermidades naturales que veen ao cavalo; agora digamos das enfermidades et dos danamentos que lle veen de fóra et non segundo natura.

Item. Na primeira parte digamos segundo o nume de cada ùa enfermidade ou
 310 danadura, et onde veen ao cav[a]lo; na terceira parte digamos de todaslas meeziñas que valen contra as enfermidades et danaduras, onde primeiramente digamos, segundo nós, os capitulos dos vocabolos de todaslas enfermidades et danaduras como se começan.

Item. De nominibus egritudinum et lesionum naturalium et accidentalium.

315 Item. Dos nomes das doores et danamentos que veen naturalmente et non naturalmente ao cavalo.

Item. De verme

Item. De verme volativo

Item. De anticore

320 Item. De strangullione

Item. De vivolis

Item. De dolore ex superfluo

Item. De ventositate

Item. De dolore ex indebite retencione urine

325 Item. De inflatione testiculorum

Item. De enfondito

Item. De polmoni tragit (?)

Item. De spallaciis

Item. De barulis vel carbunculis (?)

330 (Item. De scabili vel carbunchis (?))

Item. De scabiei vel prurito veniente ad collum ex trunco caude

- Item. De male feruto ex (?) lu[m]bis
 Item. De lisione anque
 Item. De lisione spatule
 335 Item. De lisione falcis
 Item. De agravatione pectoris
 Item. De lisionibus crurum
 Item. De jarda in garrecta
 Item. De spavanis
 340 Item. De curba
 Item. De spinula
 Item. D[e] superossibus
 Item. De atinctione vel acançadura (?)
 (6 v.) Item. De gallis
 345 Item. De grappis
 Item. De crepatiis
 Item. De stortill[i]atura
 Item. De omnibus inflationibus curvine
 Item. De spina vel tru[n]co ligni in pede (?) aque (?) ver (?) fu[r]ma
 350 Item. De crepatia trasverssa
 Item. De cang[r]o
 Item. De fistula
 Item. De malo pinsanese
 Item. De seta
 355 Item. De omnibus lisionibus ungarum
 Item. De superpo[s]ita in corona
 Item. De inclavaturis que ta[n]gunt tuellu[m] vel vivo ungule
 Item. De inclavaturis que no[n] tangunt tuellom
 Item. De inclavaturis que ru[m]punt corona pedis
 360 Item. De ficu subter solarum
 Item. De disolaturis ungarum
 (Item. De disolaturis ungarum)
 Item. De mutationibus ungarum
 Item. De subatuto subter solan pedis
 365 Item. Robica de verme (?)

(7 r.) Titolo da dor a que chaman verme ou adragu[n]chos.

Verme é enfermidade accidental que se geera d' omores caent[e]s et sobejos, et coméçase no peito do cavalo ou antre as coixas a par dos collõos; et fazese ende inchaçon que dece aas coixas et quebra per moitos lugares como ucera; os quaes

370 humores, juntados en ñu per longo tempo, corren depois a ña landoa que an os cava-
 los naturalmente ontre ña parte et a outra do peito a preto do coração, et aas vezes
 antre as coixas arredor dos colloos, por ña door que sol aviir per razon dos espiritos
 et dos homores que i soen correr. Porque naturalmente toda cousa demanda et cobi-
 ça outra semellavel a si mesma, ende, os humores correndo para a door, aquela lan-
 375 doa ínchase et aquel inchaço veen ao peito et ás coixas. Et esto asi inchado, conven
 que no peito ou nas coixas rebente ontre o coiro et a carne per moitos lugares para
 sairen aqueles homores fóra en podredũe. Et se a esto non ouveren cura conviniv[e]l,
 liv[r]arse ha per aqueles lugares o cavalo dos homores et de quanta humidade en si
 tever, et depois esta door verralle outra.

380 Remedio contra a door que chaman verme.

Eu te ensinarei meeziñas conviniviis para esta door que chaman verme en esta
 maneira: quando as landoas creceren ou incharen enno peito ou nas coixas a par dos
 colloos do cavalo, deven logo sangar o cavalo nas vëas do colo en que o soen sangar
 da ña parte et da outra a par da cabeça, et en ambas las partes do peito et outrosi nas
 385 coixas ata que fique o corpo fraco et saian del cumunalmente os homores que i anda-
 ren sobejos; depois desta sangria, metanlle sedas nos peitos et nas coixas et corran-
 lle et levenlle esas sedas duas ou tres vezes no dia, conven a saber, aa mañãa et aa
 noit[e], para correren et seeren fóra aqueles homores de que se geerou a landoa, et
 non lle deven a acorrer nen a levar esas sedas senon a dous dias daquel dia que llas
 390 meteren. Ante que llas corran nen leven, deven a cavalgar no cavalo et tragel-lo ñu
 pouco a pequeno paso. Et non deve a comer herva nen fëo, et das outras coussas non
 deve a comer senon pouco para se manteer tan solamente, que a herva et o feo acre-
 centarian os homores et peorarian por én o verme se as comese. Et para (7 v.) aver de
 noite maior folgança deve estar en lugar frio. Et se a landoa ou o verme se non con-
 395 sume perla sangria et perlas sedas, ou por sobegedũe dos homores dece o inchaço aas
 pernas, deven sutilmente tallar o coiro ao longo et des i a carne, ata que chegue aa
 landoa ou ao verme, et, pois que a acharen, devenlla fillar con garfe de ferro et meter
 da ña parte et da outra os dedos et as uñas das mãos para tirar fóra de reiz o máis
 sutilmente et o mellor que poderen, así que non fique dela nenña cousa no lugar. Et
 400 esto feito, deita a estopa nas craras dos ovos anaçados et enche ende as chagas, et
 depois coseas con fio que non saia ende a estopa. Et se a chaga for no peito, por razon
 do vento leguenna con pano de liño ou de lãa, et non o tanga nen descubra ata tres
 dias, et des ali adeante laven con o viño caente as chagas duas vezes no dia, et á noite
 as craras dos ovos con azeit[e] et metan i estopa, et tiren én a primeira que coseron
 405 et poñanlle esta estopa de cada dia como dito é; et esta cura lle façan per nove dias.

Et depois acabados os nove dias, filla cal viva et mel craro, tanto de ñu como dou-
 tro, et pouco de bõo viño, et amasa todo desũu ata que se faça maça, et mete esta

maça no fogo, ata que se faça dela carvon, et deste carvon fage poo, et lava as chagas con viño caente duas veces no día, et fage as estopas miudas et talladas con cui-
 410 telo, et envolveas en aquel poo et ponas nas chagas. Enmentre, de cada dia corranlle as sedas et levenllas et anden en el ante como dito é, pero que non deven cavalgar ata tres días quando lle a landoa ou verme tiraren et dali adeante de cada dia cavalguen en el como dito é.

Et para destruír o verme, direiche outra cura máis sãa en esta maneira: fendudo o
 415 coiro ao longo et a carne ata o verme, lancenlle o poo do rosalgá asi como vires que cumpre, et pon encima do algodón et coseo ou o lega sobre la chaga en guisa que non caia ende o rosalgá; et non o tangas ata nove días, no qual espaço se roerá o verme maravillosamente. Et destruído o verme et roído, usen da cura sobredita. Et se per esto os homores non secaren ou restrangeren, que nas coixas ou nos peitos non lei-
 420 xen asaz furados asi como vix[i]gas pequenas; enton poras ferro fervente redondo na cabeza daquelas uceras ou vixigas que as queime; et garda como non tangas ña gran vea que jaz en traves no peito, que vai ata o lugar u se gera o verme, ata a reiz del. Et pois que estes (8 r.) foren queimados, lancenlle duas veces no día cal viva, tirada ante delas a coctura que teveren. Et nota que, se inchar a coixa da dor do verme, que
 425 debes a raer arredor aquel lugar que for inchado, et pon encima no cerco do inchaço semesugas para lle tiraren sangue quanto máis poderen tirar, et ponlle depois emprasto de greda alva et de vinagre todo desuu amasado, ou mete i o cavalo mañãa et aa noite en agoa fri[a]; esté i per gran tempo ata que se façan as coixas delgadas et sotis.

Titulo da door a que chaman verme volativo.

430 Aas veces aven que, por razon da dita door que chaman verme, fazese no corpo do cavalo uceras, et desvariadas, espialmente na cabeza, et aduz perlos nares homores como d' agoa. Et tal door como esta chaman verme volativo.

Item. Remedio contra a door que chaman volativo.

Esta meeziña faras contra esta door que chaman verme volativo, que se gera d'
 435 omores corrutos que soben á cabeza: para os tirares da cabeza sangrarás o cavalo en ambas las vëas das trincheiras et tiralle do sangue asaz, et metelle so a garganta cordas de sedeño sotis. Et do movemento destas cordas et do comer que deve fazer et de como desuso o cavalgar et do lugar frio en que deve estar, (et) faze en todo como desuso dito é na door do verme. Et se se esta door do verme volativo en cimeira [tor-
 440 nar] como soe a acaecer per moitas veces, fazelle como che insinarei depois en seu lugar.

Titulo da door do curaço[n]. *

Aven aas vezes que a landoa que chaman verme, que á no peito do cavalo, que é a preto do curaçon[n] et crece tanto perlos homores sobejos que i decen, asi como ja
 445 dito ei desuso, que o inchaço dela se volve en apostema. Et porque é moi chegada ao curaçon, é mester de lla acorreren cedo, senon poderiase perder ende o cavalo ligeiramente. Et a esta door dizen anticora, que quer dizer como door contraria ao curaçon.

Item. Remedio contra a door do curaçon.

(8 v.) Este remedio val contra tal enfermidade que vén do inchaço da landoa. Et quando vires esta landoa crecer ou engrosar máis que soe, devenlle a acorrer logo et tirarlla da reiz asi como tiran o verme, como desuso dito é. Et para esta enfermidade ou apostema, [se] é moi chegada ao curaçon, devenna tirar moi sotilmente. Et se no tramento desta landoa quebrar algũa vëa et se tornar en sangue, devenna apertar das
 455 mãos et lial-la con fio de sirgo et, se a non poder liar por razo[n] [do sangue sobejo], devenna a meter na chaga para [r]estañar esta meeziña: filla duas partes d' encenço et tres parte[s] d' aloes epatico, et faz ende poo et amasa este poo con craras d' ovos moito anaçadas et mesturalle moitos dos cabelos da leboe, et mete moito desto asaz sobre la vëa na chaga. Et outrosi val moito para esto o ziz et o cal mudo con craras
 460 d' ovos ben moidos. Et para esto cumpre moito o esterco rezente do cavalo amasado con a greda en forte vinagre. Et sábia que estas meeziñas, para estancar o sangue, non as deven a amover da chaga ata o terceiro dia ou ata o quarto, et depois façan á chaga a cura que fazen ao verme, salvo que non usen asi das cordas nen do comer nen do cavalgar nen do lugar frio de neña maneira.

465 Item. Da door do inchaço das landoas que chaman estrangullo.

Son outras landoas que cada ñu cavalo ha a par da cabeza, das quaes jazen alguas so o goto do cavalo. Et ínchase ás vezes et crece per razon dos homores que decen da cabeza do cavalo, que é fria. Da grosedõe et do inchaço delas ínchase todo o goto et asi se aperta que adur pode espirar o cavalo, et bebe mal et come mal per esta
 470 razon. Et a tal enfermidade chaman estrangullo.

(Remedio contra a door do estrangullo)

Remedio contra a door do estrangullo.

Contra esta enfermidade que chaman estrangullo faras esto: quando as landoas engrosaren ou creceren máis que soen, logo poras cordas de sedas so o goto do cavalo et correl-las ás duas vezes no dia, á noite et á mañãa, et lev[a]rllas ás asi como con-
 475 ven, et untarás todo o goto con ma[n]teiga moitas vezes no lugar da door et cubri[r]ll'

ás a cabeza con lãa, et parao en lugar caente. Et se as ditas landoas non mingaren et se non desfezeren per estas cordas, tira as ditas landoas ao cavalo todas de reiz asi como o verme, et (9 r.) tal cura lle faras como dito é do verme; ou senon fenderás o
 480 coiro encima da landoa et poerll' ás encima o poo do rosalgár como dito é. Nota que o rosalgár, posto mesuradamente como se deve poer en qualquer lugar, come et roe asi como fogo toda a carne sobeja; et por én debes aver gran femença en poer o poo do rosalgár, ca, se o poseren con mesura en como se deve poer, come et roe maravilhosamente toda a carne sobre que o põen.

485 Item. De vivolas que quer dizer olivas.

Son ainda outras landoas que ha o cavalo ontre o colo et a cabeça en ambas las partes a preto das queixadas, que crecen ontre si per razon da reima que dece da cabeça. Et estas landoas inchanse de guisa que asi apertan as gorgomelas et estreitan o goto per que espira o cavalo que adur pode espirar nen comer nen beber, et fazen-
 490 no suar moito et deitar gotas d' agoa espesas et moitas polos ollos et per todo o corpo, et estendenselle o gorgomelo en tal guisa que o non pode dobrar nen encoller. Et se llo cedo non acorreren, sarranselle as arterias per que espira et dá et fere con a cabeça en t[e]rra et querse erguer et non pode. E a tal door chaman olivas.

Item. Remedio contra a door das olivas.

495 Q[u]ando as ditas landoas creceren asi como nozes, ou máis ou menos, trava delas logo et apretaas et fendeas ao longo con canivete agudo et acharás dentro como grãos; deita ende fóra os máis que poderes. Et esto faras en ambas las partes do pescoço. Et valiria máis de as tiraren todas fendendo o lugar con lanceta fervente, et tirenas fóra como se tira o verme. Et asi se cura como o verme, et non coma nen beba o
 500 cavalo depois que llas sacaren ata ùa gran parte do dia, et asi ficará curado.

Item. Dolore ex superfluitate sa[n]g[ui]nis, que quer dizer door que vén de sobe gedũe do sangue et que faz deitar o cavalo.

Ás vezes ha o cavalo outra enfermidade que se geera dentro no corpo do sangue sobejo que jaz ontre as vëas, et faz torcer et bulir (9 v.) o cavalo, et inchanlle as vëas
 505 et querse deitar en terra, pero non lle inchan os illaas nen o corpo.

Item. Remedio contra esta door que faz inchar as vëas et deitar a besta.

Q[u]ando o cavalo ouver door de dentro do corpo et non queda de bulir nele, inchan os ollos pero que os garda (?) amiude da ùa parte et da outra, sangrao logo da

vea a que chaman cinlleira, et da ña parte et da outra tiralle moito sangue, et outrosi
 510 o sangra de qualquer vea do corpo de que poderes tirar sangue. Et pois que o san-
 grares, trageo perla renda mansamente en pequeno paso et non o leixes comer nen
 beber ata que se departa a dita door.

Item. De dolore ex ventositate, que quer dizer da door que vén de ventosidade.

Fazese ás veces door dentro no corpo do cavalo que vén de ventosidade que entra
 515 perlos poros no ventre et enno corpo del quando vén caente ou suurento et está ao aar
 ou ao vento et non o tragen nen pensan del, et esto lle faz inchar o corpo et latejar os
 illaes et acoita moito o cavalo.

Item. Remedio contra a door da ventosidade.

Contra a door da ventosidade tal remedio faras: fage canela de ñu palmo da máis
 520 grosa cana que achares et untaa d' azeite caente et metea o máis que poderes no cuu
 do cavalo, et legalli o cabo dela na raiz do rabo de guisa que non posa sair do cuu do
 cavalo sen recado. Et unta moi ben con azeite caente os illaes do cavalo et cubrio moi
 ben, et cavalga logo en el sen outra detença et vai en bon paso quanto máis poderes
 525 et sairá a ventosidade, et sairá perla canela onde quer que jouver no ventre. Et depois
 dalle a comer cousas caentes asi como trigo, feo, espelca ou melga; et dalle a beber
 agoa caente con viño et con semente de feuncho en boa cuentidade. Et depois dalle
 a beber agoa fria con ña pouca de fariña triga, et leix[a] o cavalo aver sede per tanto
 tempo que beba de grado todo esto et, para folgar máis, trageo per lugar caente moi
 530 paso, usando desta (10 r.) cura ata que seja livre et são da dita door.

Item. De dolore ex superflua comestione, que que[r] dizer da door que vén do
 comer sobejo.

Fazese dentro no corpo do cavalo outra door que vén do comer sobejo da cevada
 ou doutra cousa semellavel que se non moe no estamago, et faz inchar os illaes et
 535 aperta o cavalo tan moito que adur pode estar correito et con gran door que se deita
 en terra.

Item. Remedio contra a door do comer sobejo que se non moe no estamago.

Contra esta door tal remedio averas: filla as malvas ballofas et a branca ursina,
 que chaman gigante, et a paritaria, que é a[[]]fevega de coovra, et a mercurial, que é
 540 ortiga, et as violas, tanto de ñu como da outra; et coze todo con agoa en ola limpa ata

que mi[n]g[o]e a terça parte; en esta decauçon que ficar, deita boa contia de mel et d' azeite et de sal igualmente, tanto de ùu como doutro, et lança i das semean do trigo, meixendoo todo, et fazeo cozer ata que mingoe a terça parte, et depois mete esta decauçon en vidraça ou en outro vaso limpo, et fillaa [et] faz cristel de ùu canudo
 545 longo et grosso, et meteo no cuu do cavalo et parao ao sopee et lançalle per aquel cristel aquela decauçon tibia et, tanto que lla lançares, tapalle o cuu con estopa ou con pano de guisa que non saia ende a decauçon sen recado et que ande per todo o ventre. Et depois fillen dous homes seños paos redondos et nedeos et untenos d' azeite caente et poñanllos nedeamente, premendoos da ùa parte et da outra começando na
 550 deanteira et indo premendo o ventre et os illaes rigiamente contra a çaga con aqueles paos. Et pois que asi esfregaren et trouxeren o ventre, saquen as ditas estopas ou panos do cuu do cavalo et cavalguen en el et levenno en pequeno paso contra lugares montossos et de reita, andando perlos ditos lugares ata que esterque ou lance fóra a dita decauçon que lle dentro meteron ou que faça ùu ou o al. Et asi cesarse ha esta
 555 door et sera o cavalo curado dela.

De dolore ex retentione urine, que quer dizer da door que vén de retimento da urina.

Geerese ainda outra door dentro no corpo do cavalo que vén de retimento da urina et faz inchar a vixiga et faz doores [et] estorcimentos de moitas guisas sen outro
 560 inchaço dos illaes et do corpo, pero que aas vezes lle faz ùu pouco inchar os colloos et a verga et fazlle ameude ferir os illaes et latejar.

Remedio contra o retiimento da ourina.

(10 v.) Estes remedios que se adeante seguen son certos et provados para a dita door. Filla o cardo benadito et a ervatu et a tasna et as reizes do espargo et juzbar-
 565 beira, tanto de ùu como doutro, et fage todo ferver desuu con agoa en ola nova et, pois que esto for ben coito, pono caente con pano arredor da verga qual vires que o poderá sofrer et liao moi ben et, pois for frio, acaenta todo outra vez ben et ponllo.

Para esto val moito se untaren as mãos d' azeite et esfregaren con elas a verga. Et outrosi a pimenta muda con allos et metuda perlo ollo da verga val moito.

570 Para esto outrosi val moito as semean do trigo coitas con po[u]co d' azeite et se as meteren dentro perlo furado da verga.

Para esto é ainda cousa maravillosa et presta moito se o cavalo lançaren en algũu lugar con egoa ou con mua, et por esto logo verra a fazer ourina. Et nota que este pustrumeiro remedio da egoa ou da mua é moi proveitoso ao cavalo contra cada ùa das
 580 doores sobreditas, porque ha prazer dos doneos, esforça todaslas vertudes do corpo et fortemente as conforta.

Item. Do inchaço dos collõos.

Aven ainda outra enfermidade aos colloos do cavalo que os faz maravillosamente inchar, et esto fazen os homores sobejos quando per i decen; et aven moito quando
 585 comen as hervas en tempo do verã, porque porla verdura et porla humidade das her-
 vas et do tempo corren os homores a aquel lugar porque é baixo et espárgese per el
 levemente et dóese ende moito o cavalo. Et aas vezes aven asi que, per razon de gran
 carrega ou de gran traballo que ha o cavalo, caenlle os entestinos rompendo o mesen,
 que ha nome aquela pele que está ontre os entestinos et os colloos do cavalo. Et desto
 590 semellavelmente inchan os colloos ao cavalo et élle moi gran perigoo.

Item. Remedio para o inchaço dos collõos.

Aas quaes dores faras esta meziña: filla o vinagre ben forte et a greda alva muda
 et pouco de sal ben mundo, et amasa todo moi ben ata que se faça ende ùa pasta mole,
 et desta pasta cubri todoslos colloos moi ben et renovarll' ás esto duas ou tres vezes
 595 no dia et poerllas ás asi como da primeira.

(11 r.) Para esta door val moito se pararen o cavalo que a ouver en agoa que correr
 tesa mañãa et noite, et esté en ela metido ata os colloos ùa gran peça do dia.

Para esto val moito as favas esbrugadas sen tona et ben coitas con geullas novas
 de porco et ponas tibias sobr[e] lo inchaço.

600 Se se faz o inchaço dos colloos per razon dos entestinos que caen eno messen,
 que é ùu folello d' ontre eles et os collõos, crasten o cavalo que ouver esta door et,
 tirado o collon que for danado ou ambos, volvan logo a seu lugar os entestinos et
 cosan a fendedura et queimen a chaga d' arredor con ferro fervente et ancho, et curen-
 lle da chaga asi como ante curavan da chaga da pele dos collõos do cavalo crastado;
 605 et moitas vezes esta fendedura da pele sobredita dizen que é sen cura en algũos cava-
 los.

Item. Do espargemento do sangue et dos homores que fazen o cavalo estar atiri-
do.

A i outra enfermidade que vén ao cavalo do comer et do beb[e]r sobejo et aas
 610 vezes de gran traballo, porque, por razon do comer sobejo, et o humor et o sangue
 crece [et] espárgese perlas coixas do cavalo, embarga o cavalo que non pode andar et
 fazeno ma[n]quear de ùu pee ou d' ambos et na movida non pode as coixas carretar
 seno[n] adur et desviase moi mal et con gran careza. Et esta door vén perlo gran tra-
 ballo aas vezes en como dixen, porque os homores sobejos et o sangue corren para as
 615 coixas per razon do moito cavalgar, os quaes homores decen aos pees et ás uñas ligei-
 ramente daquel que esta door ha, se lle agiña non acorreren. Et aas vezes se faz a dita

enfermidade quando algũa das ditas doores aperta tan moito o cavalo que, do cansaço grande et da door ou do escaentamento, os homores et a door se esparge mansamente perlos nembros et depois dece aas coixas. Esta enfermidade chaman enfusio,
620 que quer dizer espargimento.

Item. Remedio contra espargimento do sangue et dos homores.

Contra esta enferm[i]dade faras esta cura: se o cavalo for grosso et de idade cumprida, dalle logo a beber aa sa vontade primeiramente, et depois sa[n]grao d' ambas las vëas das trincheiras et outrosi d' ambas las vëas das coixas en que a sangria soen
625 a fazer, et s[a]quenlle moito sangue ata que semelle que enfraquece; et depois metanno en agoa fria corrente ata o ventre et parenno na vëa da agoa máis tesa, et alçali a cabeça que non beba nen coma ata que seja livre de todo. Et se o cavalo for novo ou magro, non beba nen coma co[mo] ja dixe, mais parenno en lugar frio et leguenlle o freo en lugar alto que alce a cabeça, et lancenlle pedras ou seixos redondos estrados
630 so os pees a avondo et, perla redondeça das pedras, bulirá ameude con os pees et con as mãos et con as coixas (11 v.), onde do gran movimento as venas das coixas, que son prigiçosas et atiridas porlos homores que i corren, empuxan a sa pesudüe pero asi ameude prema seus pees sobr[e] las pedras; et molla ña cuberta de lãa et cubrio dela et gardao que non coma nen beba nen esté a sol, et usalle desta cura ata que torne a
635 seu estado. Et nota que a dita enfermidade non empeece aos potros, mais prestalles, porque daquesto engrosan as tiv[i]as porlos homores que se volven aas coixas; mais algũs proençaes fazen outra cura a esta enfermidade: cozan o orjo na agoa et desferran o cavalo, et ponllo caente nos pees et nas mãos con panos ben liados, et dali a comer da cevada asaz.

640 Item. Da door da polmoeira que chaman pulsivo.

Outra enfermidade vëo ao cavalo a preto do polmon que sarra os furados de dentro per que espira o polmon, pelo qual çarramento o cavalo adur pode soprar como lle conven, et fazeselle que sopra moito perlos nares et ferenlle ou latejanlle os illaes, a qual door aven ligeiramente ao cavalo grosso, ca, per razon do traballo desaguisado et
645 da caentura et da gordeen que se dessolve, ençarranse ao cavalo as arterias do polmon en algũa parte a preto do polmon, aa qual enfermidade chaman pulsivo ou polmoeira.

Item. Remedio para a polmoeira.

Contra a enfermidade tal remedio é achado: primeiramente filla co[u]sas caent[e]s para dessolveren a sustancia da gordeen que é callada nas entradas do polmon en esta
650 guisa: fazelle beberage destas cousas adeante escritas: filla tres dramas de cravos

girof[r]les et tres onças de galingal et outro tanto de cardomomo et outro tanto de gengivre et outro tanto d' alcoravina et outro tanto de canela, et a semente do fuuncho en maior contia destas todas. Et todo ben mundo et pisado con ùu pouco d' açafra, des-
 655 temperao con viño branco et mestura con esta ùa peça de gemas d' ovos, et volve todo moi ben. Et deve seer esta beverage tan clara et tan sutil que ligeiramente a posa topir o cavalo; et gardenna en vaso limpo et depois lancena en corno de boi limpo et alcen a cabeça do cavalo contra o aar sen frëo, et denlle duas ou tres vezes no dia daquela beverage per aquel corno et teña [a] cabeça alçada per ùa peça de guisa que a beverage posa decer ás entradaias do corpo; et depois desto tragano (12 r.) perla renda a
 660 paso ou cavalguen en el ùu pouco para se estender a beverage perlo corpo et que a non posa bolver depois perla boca. Et non deve o cavalo comer nen beber per ùu dia et ùa noite para se non embargar a beverage que non posa obrar. Et para se temperar a beverage devenlle dar a comer en outro dia seguinte erva verde ou follas de canas ou de salgueiro, ou outras coussas verdes et rezentes quaes poderen achar. Et se a
 665 enfermidade for rezente, curarse ha per esto; et se é antiga, per ventura se podiria curar, pero aas vezes acha outro remedio para esta door: queima con ferro fervente os illaas, facendo en ambos duas liñas en mane[i]ra de cruz, et per restrengemento do fogo quando se defera os illaes moito do que soen ferir; et fendelle as ventãas ao longo para tirar per si et enviar máis ligeiramente o aar.

670 Item. Do agraveame[n]to a que chaman infustito.

Outra enfermidade vén ao cavalo que lle ten embargados os ne[m]bros et os nerveos, et aas vezes aduz asi inchaço et estira asi o coiro que adur o pode ome fillar nen apertar con os dedos, et non pode andar como se se sentise de fondo et aas vezes lagrimejanlle os ollos. Et esto aven quando o cavalo vén caente et suurento et o paran
 675 en lugar frio ou ventoso, porque entra enton o vento no corpo pelos poros que estan abertos per razo[n] da caentura et da suor. Et esto faz estar o cavalo atirido que non pode andar, et a tal door chaman infustito.

Item. Remedio contra o agoamento.

A atal door averas tal remedio que é moi provado: primeiramente pararás o cava-
 680 lo en lugar caente, et caenta enno fogo pedras et lanças so o ventre do cavalo; et cubri o cavalo de ùa cuberta de lãa et lança sobre aquelas pedras agoa caente, tanto que as façás fumegar en guisa que se volva o cavalo en suor todo. Et depois cinllalle aq[ue]lla cuberta et esté asesegado naquel lugar ata que se cunsuma toda a suor del. Et depois desto esfregalle os nerveos et as coixas ameude con azeite ou con mantei-
 685 ga; depois fage cernada da cinza das pallas do trigo et das allas pallas et das malvas, todo queimado desuño, et desta cernada, caente qual a poder sofrer, feiranlle as coi-

xas et os nervos, e non o mover daquel lugar caente et usenlle destas cousas ata que torne a seu estado.

(12 v.) Para engordar o cavalo coze as farzomas en agoa et tira depois o çumo da
690 carne delas et mesturao, con aquela agoa en que se cozeron, con poucos de farelos
ou de sementes et dao ao cavalo para beberage; et fazendolle esto, en poucos dias
engordará quanto quizeres.

Para esto outrosi val muito a calda das favas coita con sal; esto é provado.

Para matar a fistola filla o ratano, que é o sirgo da raposa que see nos codesos,
695 são, et viño, et ponno en ùa ola nova et leixao tanto cozer sobre lo fogo que se faça
del carvões, et destes carvões faras poo, que deitarás na fistola, et matal-la ás.

Contra a door que chaman lacerto, que quer dizer lagarto, mete agulla de ferro
fervente no meogo do tranço do rabo et saará, senon ponlle o fogo, que é o pustru-
meiro remedio.

700 Para o polmo fage (anel) anel de lentisco et pono en medio da f[r]onte do cavalo
asi como estrela, et se mester for, dalle ùu pouco et logo sera são.

Item. Do desecamento do cavalo.

Outra enfermidade vén ao cavalo que lle seca a deanteira et lle enmagrenta o
corpo todo et fazeo estercar ùu lixo que semella d' ome, et soeselle fazer no cuu
705 vermées ruvios et alvos. Et esto vén da magridade perlongada et do pouco comer et
do grande escaentamento. Et o cavalo que ouver tal door adur poderá engordar nen
fillar carne, et esta enfermidade chaman escalmato.

Item. Remedio contra o desecamento.

Deves dar ao cavalo que esta enfermidade ouver cousas frias et humidas tempera-
710 damente para lle lançar fóra das entradaias a secura que ten en si; et para lle fazer o
corpo humido, filla as violas et a alfavega da coo[b]ra et o gigante et as malvas, tanto
de ùu como doutro, et coze todo desuu con poucos de reloes de orjo. Et pois que todo
for ben coito, coa o caldo destas hervas per ùu pano conviniv[e]l asi como vires, et
deita en este caldo, que dizen decauçon, ùa peça de ma[n]teiga et de casia fi[s]tula
715 outro tanto. Et pois que se derreter todo, lança (13 r.) esta decauçon morna per cris-
tel no cuu do cavalo. Et fage en todas estas coussas asi como ja dito é no capitulo da
door [que vén do comer sobejo], salvo que esta decauçon deve seer deteida no ven-
tre do cavalo en quanto se i pode deteer, porque os entesti[n]os et o ventre del amo-
lecen per i mellor. Demais fazerll' ás beverage das gemas dos ovos et d' açafrao et d'
720 olio das violas, todo amasado ensembra con bõo viño branco; et darll' ás esta bebe-
rage duas ou tres vezes no dia per corno de boi, asi como dito é na door polsivo.

Para esta door faras ainda outra cura: para o cavalo soo en ùa casa per dous ou tres dias ou máis et non coma nen beba; depois dalle a comer do lardo do porco salpreso quanto del quiser, ca, per razon da fame et do lardo salgado, ligeiramente et de
 725 de grado comerá. Et pois que esto comer, dalle a beber agoa morna con fariña d' orjo avondo ata que a non queira. Et des i cavalga ùu pouco en el et anda a paso ata que se livre o ventre daquelo que o cavalo comer. Et depois que o cavalo esterocar et livrar o ventre et as tripas per razon dalgũas destas meziñas, volverá a seu estado asi como dante era et sera sã. Et ontre todas cousas que deren ao cavalo para o manteer groso,
 730 [denlle] o trigo limpo, coito con lardo et con pouco de sal; et ante que o cozan, seja seco ao sol ou allur, et denlle ende quantia de tres puñados duas vezes no dia ante que beba agoa, que o trigo asi coito cria [et] engorda o cavalo maravillosamente.

Item. Da door que faz esterocar raro et rugir as tripas, que chaman arragiato.

Outra enfermidade se faz enno ventre do cavalo que faz rugir as tripas et faz amiude
 735 de esterocar o cavalo cruu et raro como agoa; et, perlo muito esterocar, lívrase o ventre en tal maneira que adur lle ficará no ventre cousa que cómia. Et esta door vén do comer sobejo d' orjo ou doutra cousa semellavel que se non moe enno estamago asi como conven, et corre o cavalo; et vén aas vezes quando o cavalo bebe, pois que come orjo, sen outro espaço; et ás vezes vén se corren o cavalo, pois é farto da agoa,
 740 ou se o levan a galope; et moitas vezes se faz do inchamento do corpo do cavalo, que ha door porlo grande apretamento do corpo et do ventre, onde o cav[a]lo porlo dito vazamento do ventre afraquece tanto que adur pode estar sobre las pernas, aa qual enfermidade chaman arragiato.

Item. Remedio contra o rugi[r] das tripas et do esterco raro.

(13 v.) Contra a enfermidade do arragiato, que adur se faz ao cavalo seno[n] tan
 745 solamente quando moito orjo come et, ante que se moa, cavalgan apresa, (et) debeslle asi acorrer: quando vires o cavalo, cavalgando en el ou estando cedo, esterocar a longe esterco, como agoa raro, ou que lança orjo enteiro como o comeu, tirallo logo a sela et o frẽo et leixao andar solto a pacer aa sa vontade erva ou coussas verdes et non omo-
 750 sas, que ande de ùu [lugar] para outro. Et porque por razon desta enfermidade esterca esterco raro ameude máis que soe, por ende, andando o cavalo solto, livra mellor os tripos et o ventre; comendo como dito é hervas verdes, prestarll' an moito, porque se moen no estamago máis ligeiramente; o estamago, que estava fraco por razon do moito comer do orjo, livrars' á mellor et máis ligeiramente por razon do pacer das
 755 ervas. Et agardao que non beba, que, se beb[e]r, crecerll' á a door pela agoa que é sotil. Et [e]sto faça ata que o cavalo seja esforçado. Et ás vez[es] aven que se deita o cavalo en esta door et, se se deitar, fazelle como dito é no capitulo do infustito.

Item. Da door que vén do frio vello que chaman cimeira.

Ha i outra enfermidade que dizen cimeira, que dece da cabeza do cavalo, que é
760 fria, et diz continoadamente polos nares agoa ou humores frios et non ligeiramente,
quando o cavalo ten frio vello na cabeza; et vén ás veces da door que chaman verme
voador, onde o cavalo lança porlos nares toda a humidade da cabeza.

Item. Remedio contra a door que vén do frio.

Para esta door que dizen cimoira, que vén de humores frios et vellos na cabeza do
765 cavalo, ou doutra cousa, digo que deven logo cubrir a cabeza do cavalo con laa caente,
et esté en lugar caente et coma cousas caentes, pero soe prestar ao cavalo que ten a
cabeça fria pazer amiude ervas pequenas et tenras, porque, en mergendo a cabeza et
tirando as ervas con os dentes, decen da cabeza a moor parte dos homores perlos nares
para fóra. Et val aas veces a esta enfermidade o fumo da peça queimada se entra perlos
770 nares no cerebro, porque dessolve os homores antigos que son callados na cabeza.

Para esto val ua peça de pano apertada á cabeza, et depois u[n]tar aquel (14 r.)
pano con sabon mourisco et metel-lo levemente dentro nos nares et tiral-lo ende logo,
porque, se lle esto ameude fezeren, límpase o cerebro maravillosamente. Ende aven
ás veces que se livra per taes meziñas o cavalo, mais raramente, porque tal enfermi-
775 dade en moitos no[n] se pode curar.

Item. Da freura da cabeza que chaman mormo.

Outra enfermidade ha i que tragen doores a toda a cabeza do cavalo et fazeo tosir
et apertalle ali o goto, et fazelle inchar os ollos et aas veces lagrimejar, et nos illaes
latejar. Et esto vén ligeiramente quando meten o cavalo na estada moi caente et tira-
780 no depois ao vento. Et aas veces vén esta door per razon doutras fervoras, onde esta
door faz ó cavalo tosir et fazelle perder gran parte do comer et do beber; et esta
enfermidade chaman friura da cabeza.

Item. Remedio contra a friura da cabeza que dizen mormo.

A esta enfermidade faras tal cura: queimarás con ferro fervente redondo as lan-
785 doas que ten o cavalo ontre o colo et a cabeza so as queixadas, furando aquelas lan-
doas, et queimao sotilmente con ferro redondo na cabeza en meio da f[r]onte que os
homores que veen da freura saen fóra, et demais meterll' ás sedeños so a garganta
ende que os homores ajan carreira para sair fóra perlo movemento das sedas. Et teña
a cabeza cuberta sempre con pano de lãa et u[n]teno ameude fregandoo a de fóra con
790 ma[n]teiga.

Para esto val moito o olio de louro en ùa pea de pano de liño liado nos mosos do frēo, et con este frēo beba amiude; outrosi faz a savina, que é carvea, liada no frēo.

Item. Para esto val moito o fumo do pano do liño queimado recebudo perlo[s] nares.

795 Item. Para esto val o trigo ou o centēo coito et metudo en ùu saco et posto aos nar[e]s do cavalo, caente qual o poder sofrer; legao á cabeza en guisa que o posa receber o fumo perlos nares et comer do grāo, se o quiser comer.

Para esto val moito o caldo do trigo coito con poejos et con savina, deitado este caldo perlos nares, et teña a cabeza cuberta depois que llo deitaren.

800 Item. Para esto val ùa pea de pano liada na cabeza et apretada, et depois untada con sabon mourisco, et metuda perlos nares dentro quanto levemente poder ir, (14 v.) et depois tiraa fóra, espirará o cabalo et do moito espirar livra[r]s' á o cerebro et deitará o cavalo homores craros como agoa perlos nares; esto é camiño de livr[e]dōe.

Para esto val a manteiga mesturada con olio [de] louro posto ontre os nares, gar-
805 dando o cavalo das cousas frias et use das caent[e]s, et beba ameude agoa caente morna, asi como é contiudo na door da cabeza; et per tal maneira se poderia livrar.

Item. Do inchaço dos ollos.

Aven aas vezes que da dita enfermidade ou freura da cabeza juntanse os homores et corren aos ollos et fazenos lagrimejar, et aas vezes aduz aos ollos nuves et escuri-
810 dūe et aas vezes pano, das quaes doores o cavalo non pode esgardar nen pode veer asi como conven.

Item. Remedio para o inchaço dos ollos.

A estas enfermidades dos ollos faras taes meeziñas: primeiramente ao ollo que lagrimeja faras na fronte do cavalo estritorio, que quer dizer pegamaço como empras-
815 to, et reel-lo ás a par das trincheiras; et filla o poo d' almecega et azeite et as craras dos ovos, et amasa todo moi ben et pono en pano de liño ancho de quatro dedos, et seja tan longo que atanga de ùa trincheira aa outra, et meio da f[r]onte ponlle este emprasto et teñao ata que se exuguen os ollos et, quando quiseres tirar este emprasto, mollao con azeite arredor et con agoa caente, et leva[n]tao levemente.

820 Para esto val queima[r] ambas las vēas das trincheiras que chaman meestras ou as acendan con fogo convinivelmente.

Se os ollos foren escuros per razon da ferida ou de reima que a eles decer, abri[r]l' ás os ollos en quatro dedos a de fóra et lançalle nos ollos sutilmente per canudo o sal mudo.

Et se os ollos teveren pano vello ou rezente, filla a siba et o sarro da cuba et a sal
825 gema, tanto de ùu como doutro, et fage poo de todo et (15 r.) peneirao moi ben et lanao nos ollos deste poo per ùu canudo duas vezes no dia asaz del. Para esto val [sal]

mesturado con esterco de lagarto mudo en poo et deitado deste poo sotilmente no ollo; et agardate non lle deites del moito nen sobejo, ca se destruírán os ollos. Et se o pano for vello, unta duas ou tres veces a escuridũe do ollo con grosura.

830 Item. Das doores de dentro da boca do cavalo.

Aven ás veces que se faz na boca do cavalo ña enfermidade de inchaço ou de landoas longas, en maneira de amendoas, que apertan de dentro as queixadas tanto que o cavalo non pode comer. Et aas veces ínchase toda a boca et o paadal tanto que adur pode comer, et chaman a esta enfermidade mal de boca.

835 Item. Remedio contra a door da boca do cavalo.

A esta door acorrerás en esta maneira: se o cavalo ouver toda a boca inchada, sangrao logo nas vëas de so a lengoa; et, depois que se livrar, filla bõa contia de sal et do sarro da cuba, que chaman tartaro, tanto de ñu como doutro; et fage poo de todo, esfrega ende de dentro toda a boca, deitando ante en vinag[r]e ou en viño forte et tartaro. Et se perla sangria ou perlas outras curas sobreditas as sobreditas landoas non me[n]gua-
840 ren, aberta a boca do cavalo como dixen, tallen aquelas landoas de raiz d' ambas las queixadas con ferro cumbo fillandoas et tirandoas asi fóra, lava as chagas con sal et con vinagre et con sarro de cuba. Et se ouver o paadal inchado, aberta prim[eir]o a boca como dixen, fende o paadal ao longo con lanceta ben aguda, et esfregalle a chaga do paa-
845 dal fortemente con sal non mudo. Et asi se livrará usando das cousas sobreditas.

Item. Do danamento da lengoa.

Dánase a lengoa do cavalo caente et fazese en ela moitas uceras et desvariadas, dánase ás veces do moso do freo et ás veces do mordimento dos dentes, et ás veces de ña enfermidade que chaman o mao polinise, onde o cavalo é atormentado et perde
850 gran parte do comer.

Et se se dana a lengoa dos dentes ou do frëo que trespase a le[n]goa (15 v.) aquen ou alen da meatade, tallen todavia a outra parte da lengoa; quando trespasa a lengoa, semella que se non pode curar, de que o cavalo peora pouco se perde algũa parte da lengoa; se o danamento for trespasado et pequeno ou ao longo da lengoa, fagen a
855 talladura, segun o danamento, pequena ou grande.

Item. Remedio contra o danamento da lengoa.

Fage tal unguento: filla o mel ruvio et outro tanto da carne grosa do porco salpresa et p[o]uca de cal viva et outro tanto de pimenta muda, et fage todo ferver desuo,

meixendoo ata que se faça ingüento; et de tal unguento poras nas chagas duas vezes
 860 no dia, lavandoas ante esas chagas con viño tibio; et non lle metan frêo ata que sejan
 soldadas as chagas. Se se fezer a danadura da door que chaman mao polinisi que
 desuso dito é [et] de que direi a cura en seu lugar, curada a door, curars' an as uceras
 da lengoa.

Item. Das doores do espiñaço do cavalo.

Dito é desuso das enfermidades do cavalo de que se fazen dentro no corpo do cava-
 lo aci[den]talmente que vén de dentro do corpo; agora digamos das danaduras que
 veen artificialmente sobre lo espiñaço. Sabe que moitas et desvariadas danaduras se
 fazen no espiñaço do cavalo pelo premento da maa sela, et aas vezes per sangue
 sobejo ou do honor da vixiga chêa de sangue con podreen miscrado, que rompe o
 870 coiro do cavalo et a carne no espiñaço, et fazese de chagas chãas pequenas et grandes,
 que son chamadas danaduras vulgadamente. Sabe que, quanto as danaduras son máis
 chegadas aos osos do espiñaço do cavalo, tanto son peores et máis pirigossas.

Item. Remedio contra as danaduras do espiñaço.

Aas quaes danaduras acorran con estes remedios seguintes. Et porque todaslas
 875 danaduras se començan de inchaço, por én lle deven acorrer no començo en esta
 maneira: q[u]ando vires inchar o cavalo en algũa parte do espiñaço, fageo raer no
 lugar que for inchado; et fage emprasto de fariña triga con craras d' ovos anaçadas,
 et pono con ña peça de pano de liño que cobra todo o inchaço. Et quando lle este
 emprasto tolleres, (16 r.) tolle[o] o máis ma[n]samente que poderes; depois, se se en
 880 algũu lugar apañar a podreen dese inchaço, furarás con lanceta aguda et caente na
 punta o fundo do inchaço ata que chegues ao v[u]rmo et que se posa livrar per i todo
 aquel mal, et depois untarás con unto de porco aquel lugar.

Item. Rómpese o espiñaço do cavalo, esfólase aas vezes et rómpese o coiro per
 razon de algũu encarrego ou por razon de sobegedüe de o sangue que sal perlo espi-
 885 ñaço, a que chaman verez. Et deven logo esto raer moi ben et poñanlle cada dia o poo
 da cal viva mesturada con mel, lavando ante as chagas con viño ou con vinagre caen-
 te, et gardeno que lle non poñan sela nen cousa ata que as chagas sejan soldadas. Et
 debes a saber que o emprasto da fariña triga con as craras dos ovos [val] para as cha-
 gas soldar, deitando ante nas chagas o poo da murta ou do le[n]tisco ou da galla.

890 Para esto val o coiro ou o feltro queimado ou liño podre. Nota que a cal et o mel
 solda mellor as chagas que neñu dos outros poos sobredits; ante que nas chagas lan-
 cen poo devennas lavar con viño ou con vinagre caente.

Item. Para nacer o cabelo no lugar, pois que a chaga for soldada, [val] a casca d'
 avelãa queimada con algodón vello et feito ende poo et mesturado con olio ou con

895 vinagre forte, et unten ende ameude et apreme et cunsume o inchaço do espiñaço et faz nacer o cabelo.

Item. Da danadura do espiñaço que chaman corno ou ña.

Fazese ainda ña danadura no espiñaço do cavalo que lle rompe o coiro et entra atees os ossos, et esto fazese de poimento da sela ou do gran peso. Et tal danadura
900 chaman corno.

Item. Remedio contra a door do corno.

Contra esta door averas tal remedio: filla as follas das couves et pisaas con ensulla vella de porco et pono sobre la door; et ponlle a sela encima ou ñu panal et apertao con a cinlla o máis que poderes et se aprima a meeziña contra a door.

905 Para esto val moi[t]o a escabiosa ou o malveisco pisada con ensulla vella de porco et posto encima.

Para esto val moito a cinza caente con azeite amasada.

Para esto val a ferruge mesturada con sal et con azeite.

(16 v.) Para esto val moito o esterco do home rezente.

910 Et nota que esta door que chaman corno desarreigase cedo se cavalgaren en el con sela, posta ante cada ña das meeziñas; et renovall' a meeziña. Et tirando de reiz o corno, (et) mete na chaga estopa petada, con cal envolta et con mel, et [e]nchea ende ben, toda lavada primeiramente a chaga duas vezes no dia con viño forte ou con vinagre caente ata que a chaga seja soldada, et non lle poñan sela ata que seja a chaga sãa
915 [et] encoirada.

Item. Da door que chaman polmo.

Fazese nas costas do cavalo ña door que faz inchaço grande, et geerese daquel inchaço carnes podres. Et esto vén da sela, que é maa, ou do gran carrego que o preme moito; et aas vezes dura moito este inchaço, fazese ende ña peça de carne
920 poçoenta que chega aos osos et sal vinino ou agoa. Et dizen a esta door polmo cumunalmente.

Item. Remedio contra a door do polmo.

Item. Tallarás o polmo darredor et tiral-lo ás todo de reiz et, el tirado, fende a danadura da parte u máis pender por se non retêer o vinino nen outra cousa de podreen na chaga; depois ponlle as estopas molladas nas craras dos ovos ña vez no dia ata tres dias; dis i cura dela ata que solde con poo, como dito é da door do corno, pero

que máis val a esto o poo do rosalgar se llo poseren, lavando ante a chaga con vinagre ou con viño forte.

Item. De espallatiis que chaman sostra.

- 930 Fazese ainda no espiñaço do cavalo outra danadura que faz inchar as espadoas et faz calo de carne sobre las espadoas que crece sobre lo espiñaço. Et esta door vén do grande prememento [da sela], et da obra que faz filla nome.

Item. Remedio contra a sostra.

- 935 A esta door que chaman espaduras, [se] foren duras, poerll' ás desuso, ante que as tires, para amolentar, o malvisco et as couves pisadas co[n] exulla vella de porco, todo ante coito en ña ola, ou senon poraslle a alosna, que é asente, et a alfevega et o gigante, todo coito con exulla de porco, et (17 r.) depois que se cozer, pisarse [á] todo moi ben et poerse [á] encima como emprasto. Et este amolantamento se faça ante que fendan as espaduras o[u] que lle lancen o rosalgar como ante dixe.

- 940 Item. Da door do ispiñaço que chaman barulo ou verez.

Fazese ainda no espiñaço do cavalo ña door que chaman barulo ou carbuncolo, a qual door vén de subegedüe de sangue ou de homores sobejos.

Et do conoimento et da cura desta door acharás remedio no capitolo das danaduras do espiñaço, que suso acharás escrito.

- 945 Item. Do proido et da sarna do colo et do rabo do cavalo.

Aven aas vezes que enno colo et enno rabo do cavalo fazese sarna et proido que lle arriga da reiz os cabelos et tanto o faz esfregar que se esfolo én todo. Et esto vén de sobegedüe de sangue et aas vezes de maos homores et chaman a esta enfermidade proido.

Item. Remedio contra o proido.

- 950 Contra esta door faras tal cura: sangra o cavalo na vea do colo en que se soe a sangar et tiralle do sangue asaz, et depois fage este engüento como ja dixe et deste unguento usarás ata que seja são.

Item. Para esto val o vinagre forte mesturado con ourina de moço et con çumo de citranguo, esfregado ante o lugar da door, et, posta depois esta meeziña, sãará.

- 955 Para esto val o litargiro, que son fezes de prata, tornado en poo et amasado con ñu pouco d' azeite et con vinagre forte.

Item. Da door dos lombos et dos riis et do tramento dos nerveos, que chaman mal feruto.

960 Outra enfermidade que chaman mal feruto ha i que trage doores aos lombos et aos riis do cavalo, et tira os nerveos dos lombos et dos riis moi sen mesura. Esta door vén de sobegedüe de maos homores et aas vezes de frio vello et aas vezes perlo (17 v.) gran peso posto amiude et sen prevision sobre lo espiñaço; et per razon de tal door adur se pode alçar o cavalo sobre la parte pustrumeira nen levar as coixas. Et a esta enfermidade chaman mal feruto.

965 Item. Remedio para as doores dos lombos et dos riis.

Tal meeziña faras contra esta door que dizen mal feruto: reerás primeiramente os lombos ou as rões do cavalo; depois faras pedamaço desta guisa: reterás o pez, estendello ás en pele que posa cubrir os lombos et as rões d' ancho et de longo; et depois fillarás duas dramas de bolo armenico et do armonico et do pez grego et do ga[[bano
970 et do encenço branco et d' almecega et do sangue do dagron et d' agalla; et de todas estas fillarás igualmente, tanto de ùu como doutro, et faras ende poo; et deste poo deitarás sobre lo pez da pele, et seja o pez caente; et poras todo enna dita pele sobre los lombos ou sobre las rens et cubrano moi ben, et non llo tollan ata que se desaprendan de seu levemente ou que mude o cabelo co[n] lo emprasto.

975 Item. Para esto faras ainda outro pedamaço que é mellor: filla a consolda maior et bolo armenico et o galbano et o armanico et o pez grego et almecega et o encenço macho et o sangue do dagron, et seja tanta cantia de pez et da almecega et do encenço como de todaslas outras cousas asũadas, et façase poo de todo; et mesturenlle ùa peça de fariña de trigo, et amasen todo con craras d' ovos, et, pois que todo for ben
980 amasado, estendan esta maça torra en pano de liño, et tamaño que cubra todo o lugar raudo en que é a door, et non lle tollan este emprasto ata que se el non tire levemente de seu.

Item. Pero ha i outro remedio que é pustrumeiro: queimarás con ferro fervente os lombos et as rões de ùa parte para outra facendo vergas ao longo et ao traves. Porque
985 os ditos emprastos soldan as rões et os lombos et restrengen os homores, per cada ùu destes remedios et meeziñas (18 r.) se deve curar o cavalo que ouver esta door.

Item. Do manquiar per razon do encabrestamento ou doutra cajon semellavel.

Fazese ainda outra door ao cavalo que aven per cajon, quando escorrega o pee ao cavalo na saída da estada, ou no correr, ou no andar, ou no desviar, ou se encab[r]esta
990 no cabrestol ou nas rendas, metendo en elas os pees ou as mãos; et a esta door chaman esculmato.

Item. Tal remedio averas contra esta door que chaman escalmato: pon encima da hanca sutilmente ùa estrela ou espello, per que ajan os homores que decen aa door camiño de sair per i, et bulirás con ese espello ou estrela moitas veces no dia, pre-
 995 mendo et tragendo arredor que posa máis cedo seir per i fóra a podreen; et movan o cavalo en pequeno paso que por razon do movemento corran os homores á estrela ou espello. Depois faras en esta guisa ùu emprasto: filla o pez grego et a rizina et o encenço branco, que chaman macho, et almecega et ja quanto sangue de dragon, pero seja quanto o pez soo como todaslas outras coussas; et fage ende poo et fageo reter
 1000 desũu et pono caente sobre la anca do cavalo qual o poder sofrer et estendendo per todo o lugar da door, et depois logo lança per cima asaz da estopa ben metuda et non lla tollas ata que caia de seu con o cabelo.

Item. Para esto val moito cordas de sedeños metudos en cruz no lugar doente, movendoos et leva[n]doas amiude como conven para seir per i os homores que corren
 1005 ao lugar doente. Para esto val o pustrumeiro remedio: que queimen ao lugar danado da anca ao longo et ao traves con vergas convinivil[e]s, porque o fogo naturalmente aperta os homores como dito é, et asi curarás a dita door.

Item. Da door da espadoa ou da anca.

Dito é das doores que se fazen nas espadoas ou na anca do cavalo, ainda que na
 1010 danadura da espadoa vén aas vezes outra door de couce doutra besta (se o foren), a que chaman espallato. Et desta door curarás asi como ja desuso dito ei no capitulo da anca.

Item. Do danamento das queixadas.

Aven aas vezes que se dana a queixada do cavalo per desvariadas cajoas, dánase
 1015 ferindose en lugar duro ou de couce doutra besta et aas vezes (18 v.) entrandolle na queixada pao, escadea o[u] espiña, de que se dana a queixada en algũa parte et aas vezes incha toda; et porque a queixada é lugar dilicado, nervoso et de pouca carne, por én se sente o cavalo ende moito quando i ha algũa door; a qual door chaman danadura da queixada.

1020 Item. Remedio contra o danamento das queixadas.

A esta door das queixadas faras tal cura: se a danadura ou inchaço se faz de ferida en algũu lugar duro ou de couce de algũu cavalo, poeras primeiramente toda a danadura ou jnchaço; depois filla as follas d' alosna et da alfavega et do gigante, et pisa todo con exulla vella de porco en bõa cantidade et fage todo ferver densũu et lan-
 1025 çalle pouco de mel et d' azeite et de fariña triga, meixendo todo ata que se coza et,

pois se cozer, pono tibio con pano de liño como emprasto et legao todo na danadura, et este emprasto lle mudarás duas ou tres veces no dia.

Para esto val emprasto feito de çumo da alosna et do apeo et de cera et de exulla de porco vello et pouco de viño branco, et ferva todo esto desũu con fariña triga et, 1030 pois asi for todo cozido, pon este emprasto sobre lo inchaço sobredito. Para esto val emprasto feito de çumo de alosna et de mel et de manteiga, tanto de ñu como doutro, et ferva con fariña triga mixuda todo desũu et, pois que for coito cumunalmente, poñano como emprasto no lugar doente et seja ante tibio qual o poder sofrer.

Et se for a danadura d' escadẽa ou d' espiña que lle entre, dévese curar asi como 1035 outra chaga en como en seu lugar direi vurmo no inchaço, furenno con ferro caente ata o fondo do inchaço para se livrar ende aquel mal et unten depois duas ou tres veces no dia con manteiga ou con unto aquel lugar. Et se se fezer sobreoso a aquel inchaço, queimenno cumunalmente con algũu ferro.

Item. Do correghemento dos peitos que chaman gravedũe.

1040 Aven aas vezes que o peito do cavalo é tan pesado que adur alça os braços et esto aven de sobegedũe de sangue ou de gran traballo ou de gran carrego.

Item. Remedio para o encarregamento do peito.

(19 r.) Remedio contra esta door do sobreoso.

Atal cura faras a esta door que chaman espulla ou sobreoso: queima aquel lugar 1045 con ferro ao longo et ao traves, et faras as queimaduras espesas convinivelmente como vires que mester faz, et curarás estas queimaduras como suso dito é. Et nota como o fogo seja o pustrumeiro remedio de todaslas meeziñas do cavalo. Sempre as liñas das queimaduras se deven fazer altas convinivelmente, que o cavalo non veña outra vez a seer queimado.

1050 Item. Fazense ainda moitos sobreosos et desvariados nas coixas do cavalo que veen per desvariados cajoos et aas vezes do couce doutra besta et ás vezes ferindose en algũu lugar duro, que non empeece tanto ao cavalo aas vezes como o desfea, et non tan solamente enas coixas como en outros moitos ossos do corpo do cavalo per cajon. Et por a maior parte esta door do sobreoso se começa en inchaço.

1055 Item. Remedio contra a door do sobreoso.

Como se começa a fazer o sobreoso da carne de calo per razon do osso que foi ferido, quando aquel calo vires nas coixas do cavalo, acorrerlle ás logo en esta guisa: primeiramente raerás logo aquel calo, dis i toma alosna que seja tenra et alfavega de

covra et o apeo et o gigante, et pisa todo desuu con exulla de porco et cozeo moi ben;
 1060 et pois que todo for coito, pono como emprasto caente, qual vires que o poderá sofrer,
 sobre aquel calo ou inchaço et legao moi ben. Nota: sabe que este amolentamento val
 moito para todoslos inchaços das coixas do cavalo que veen de ferida algũa.

Para desfazer aquel calo val moito o malvisco et a raiz do lilio et a raiz do teixo
 et o barvasco, pisado todo con exulla de porco et coito desũu et posto como empras-
 1065 to con ùa peça de pano, et renovar amiude ese emprasto duas ou tres vezes no dia.

Para esto val moito a cebola asada con miucas que nacen na terra et o ovo anaça-
 do con azeite et asado ata que espese, et poerlle esto caente todo como emprasto duas
 ou tres vezes enno dia. Et valen estes emprastos aa calosidade se for rezente, mais, se
 for vella et dura, dévese reer, como ja dixee; con ùa lanceta escarvarana meudamente
 1070 para del sair todavia sangue; depois ponlle encima sal et sarro de cuba, tanto de ùu
 como doutro, mundo ensembra, ben mundo; et apertao ben con peça de pano et leixo
 estar liado per tres dias; depois deslegao et unta aquel lugar con ma[n]teiga.

Untura:

Para esto val o ovo, torrado ata que se faça duro, et depois tollelle a casca et faz
 1075 tal como bolo, et pono encima caente, pero nembrat[e] que ante seja reido o calo
 como dito é, et renova[r]ll' ás este ovo duas vezes no dia (19 v.), et máis se vires que
 é mester.

Para esto val emprasto feito d' esterco de cabras et de fariña d' orjo et de greda,
 que é gales, amasado todo con vinagre, et poerllo encima; et se per ventura esta calo-
 1080 sidade non se desfezer per estes emprastos et se tornar en sobreosso, queimena con
 queimaduras conveniveles, que é o pustrumeiro remedio, como dito é.

Remedio para a encalçadura.

Fazese per cajo[n] ao cavalo outra door no nerveo meestre que vén das coixas a
 de dentro, a que dizen encalçadura; et esto vén quando o cavalo corre ou anda teso,
 1085 se fere con o pee a mão a de dentro nos travadoiros et tange aquel nerveo que dece
 da coixa; asáñas' ende o nervo et incha, et manqueja ende o cavalo.

Remedio para a door a que chaman encalçadura.

Porque da encalçadura incha o nervo, deven a sangar o cavalo na vëa que soen a
 sobre lo geollo de dentro, por se livraren os omores que logo corren ao lugar da door;
 1090 des i faze emprasto molificativo que val moito contra o sañamento dos nerveos; filla
 o fenum (et o) grecum, que quer dizer alforva, et a liñaça et esquilla, que quer dizer
 cebola alvarraã, et termentina, que semella algedran, et a reiz do malv[i]sco, tanto de

ũ como doutro per igualdade, et pisa moi ben todo con exulla vedra de porco et faz ende ña masa et coze todo con viño, meixeo ameude ata que se coza ben, depois pon-
 1095 llo caente, qual vires que o poderá sofrer, en pano de liño ao longo do nerveo que é inchado et legao moi ben; et esto lle mudarás duas veces no día.

Para esto val a cebola assada pisada con miucas da terra et con as lesmez et con manteiga retuda desuu, todo amasado et coito et meixudo todo ata que se torne espe-
 1100 ungüento. Et se a encaçadura for vella, sangrao na vëa que jaz ontre a juntura et o pee no travadoiro et a de lado de dentro ou de fóra, et ponlle depois as ditas meezi-
 ñas, que ja desuso dixen. Et usando per algũos dias destas meziñas, se non prestaren á encaçadura toda moi ben, (et) poraslle emprasto feito de poo ruvio et de fariña triga amasada con craras d' ovos, et lial-lo ás moi ben ao longo do nerveo da parte da
 1105 encaçadura; et teña este emprasto per nove dias; depois tollerll' ás este emprasto mollandoo arredor con agoa caente et untarás o nervo con untura. Et se esto non pres-
 tar, queima o cavalo como dito é.

Item. De gallis que chaman ovas.

Fazense ainda arredor das ju[n]toiras das coixas a par dos pees do cavalo gallas,
 1110 que chaman ovas, et, pero que veñan naturalmente como ja dixen, moitas veces (20 r.) veen de fóra da natura, asi como fumo do esterco do estrabo quando o cavalo vén de fóra mollado et o paran na estrada, et o fumo do estrabo desolvelle os homores et fazeos decer a fondo, de que se fazen ovas. Et ar aven quando o cavalo [é] novo et o corren ou traballan con el moito, que fica cansado.

1115 Item. Remedio contra a door das ovas.

Algũos usaro[n] a curar das ovas en esta guisa: fendian con lanceta aquel lugar que era inchado como vixiga et tiravan aquel inchaço ou vixiga con as [u]ñas para fóra, ou rompian o coiro ao longo et lançavan dentro rosalgar que desfazian aquelas vixigas. Aprendi que de tal cura como esta renovan as ovas outra vez por razon dos
 1120 homores que decian [a] aquel lugar, pois que era asi chagado et non se curavan ben; demais aquel lugar é moi perigoso para tallaren, porque é na juntura das coixas et nervoso et oso, d' arterias et de vëas entricado. Et por én devense cavidar de o fender nen tallar en nenña maneira, mais é mellor et máis sã que o cavalo que ten ovas que o paren [en] agoa fria na vea u correr máis tesa ata os geonllos et teñano i ña gran
 1125 peça á mañãa et á noite, e esto per algũos dias ata que se desfaçan et mengüen as ovas perlo apretamento d' agoa fria et tesa; depois queimen ao longo et ao traveso arredor das junturas as ovas con verga convinivelmente; des i curarás das queimaduras como dito é, asi minguarán as ovas et non poderán adeante crecer.

Item. De grapas que chaman danamento das junturas.

- 1130 Fazense grapas nas junturas dos pees que chaman danamento das junturas. Et tal cura faras contra esta door: primeiramente faras pelar todoslos cabelos das junturas do cavalo que ende for doente, et para os fazer pelar filla tres partes de cal viva et a quarta parte d' azernefe, et moe todo, meixeo en agoa fervente et cozeo tanto que, se lle meteren a pena da galiña, que a pele; et de tal decauçon, caente quanto o cavalo
 1135 poder sofrer, untarás a juntura danada. Et asi leixa teer i aquela decauçon arredor da juntura ata que se dela pelen ligeiramente os cabelos; depois laven con agoa caente a door et a juntura para caeren ende os cabelos. Et os cabelos asi tirados, coze malvas et os farelos con sevo de carneiro en agoa, et daquel caldo lava a[s] junturas danadas et ponlle encima como emprasto a sustança que ende ficar; et lia[a] con ñu pano et
 1140 con corda et teña de dia et de noite. Depois untarás as danaduras con unguento de sevo de carneiro et de cera et de goma (20 v.), tanto de ñu como doutro, coito todo ensembra con pena de galiña, duas [vezes] no dia, lavandoas ante as danaduras con viño fervente caente et, elas ixutas, depois untallas do dito unguento ata que as danaduras desta door sejan soldadas, gardandoo non se tanga d' agoa nen do estrabo; et
 1145 soldadas as chagas como dixee, leguen con corda a vea mestra da coixa, et sangrenno a de dentro como é contiudo no capitulo que dizen espavanes; et livrando ende conviniv[e]lmente o sangue, queimarás de moitas queimaduras convinivilis a dita danadura, asi como ja desuso dito ei; pero dev[e]s saber que tal enfermidade das grapas que adur se poden ben curar nen perfectamente.

1150 Item. De crepatis que chaman gretas.

Fazense ainda enfermidades ontre as junturas das coixas et as ñias que rompen o coiro et a carne a maneira de sarna et tragen caentura a que dizen gretas. Et gérase quando a besta meten mollada no estrabo caente ante que a exuguen.

Item. Remedio contra as gretas.

- 1155 A door das gretas dévese curar como a door sobredita das grapas, salvo que [a vëa] se non deve a liar nen queimar, seno[n], tirado[s] os cabelos, usar do dito unguento, que é mer[a]villosos para as gretas: toma fulugen et tres partes d' azinlleve et outras tres d' ouropimente, et pouca de cal viva et de mel craro tanto como todo esto, et amasa todo ata que se torne espeso como unguento; et lava as gretas con viño
 1160 caente et exugao ben, et depois ponlle deste unguento ñu pouco caente duas vezes no dia; et garda sempre o cavalo que o non tanga naquel lugar agoa no estrabo, pero sabe que lle valerá moito d' estar mañãa et noite na agoa do mar, exugalo depois et untalo do dito unguento, que val moito contra as gretas, ca as estreita et solda moi

ben. Et val ainda para esto o citranguo posto encima ata que se cunsuma esfregado.
 1165 Et nota que o dito ingüento da feluge et do azillave et do ouropimente estrange et solda maravilhosamente as gretas.

Item. De estortil[i]atura que quer dizer ensartilladura.

Aven ás vezes ainda ao cavalo que se sente na juntura da pustrumeira parte da coixa, que é nos noos de sobre los travadoiros; et esto vén de ferida que o cavalo dá
 1170 con o pee en algũu lugar duro ou d' escorregamento de pee, que escorra no correr ou no andar, ou se puxa o pee en vago. Et porque aquel lugar é dilicado et [de] nervos et d' arterias entricado por razon das junturas dos osos, o cavalo a que vén esta door chamanlle ensartilladura (21 r.) (filla da fo[lla] do salgueiro) et manqueja no andar.

1175 Item. Remedio contra a ensartilladura.

Tal cura faras á ensartilladura: fage cozer os farelos ou sementes do trigo en vinaigre forte et mete con esto ña peça de sevo, et mete todo ata que espese fervendo ao fogo, et depois pono caente, qual o poder sofrer, sobre la juntura insartillada et legao con ñu pano, et esto lle renoven duas vezes no dia. Et se inchar o lugar porlo asañamento dos nervos, fage emprasto da alforva et da semente lineii et da cebola alvarrãa
 1180 et das outras coussas que son contiudas no capitolo ante deste, et pono sobre la juntura que é doente. Et se por razon do ensartillamento se mover osso do seu lugar, alça o outro pee que for são do cavalo et legallo no rabo o mellor que poderes; et pois trage o cavalo porla renda mansamente per algũa ereita subindo para suso; et per esto
 1185 o osso que andar [solto] vólvese a seu lugar asi como conven; mais, ante que esto façan, deven poer ante no lugar doente emprastos molificativos como ja dixen. Pero aven ás vezes que na juntura assi se desjunta ñu osso doutro que adur ou nunca se pode ben juntar, et deste desjuntamento vén inchaço duro a que deven acorrer con coituras ou con fogo, que é pustrumeiro remedio.

1190 Remedio contra o inchaço das coixas.

Ás vezes acaece que todaslas coixas do cavalo se inchan per razon de sobegedõe dos homores que para i decen. Et esto soese fazer quando o cavalo come ervas tenras, et os omores enton movense perlo corpo del et decen ás coixas et fazennas inchar, do qual inchaço se faz o cavalo prigiçoso et pesado na parte pustrumeira, que son as
 1195 pernas.

Item. Remedio contra o inchaço das coixas.

Lega primeiramente na coixa do cavalo que for inchada aquela vea que chaman mestra et sangrao en esa vëa et, tirando ende o sangue asi como conven, fage emprasto da greda alva amasada con vinagre forte et con pouco de sal ben mudo; et deste
1200 emprasto cobre todo o inchaço da coixa et ponllo duas veces no dia.

Para esto val moito o esterco das cabras et outro tanto da fariña do orjo, amasado todo con vinagre forte, et deste emprasto cubre toda a (21 v.) coixa inchada et renoualle este emprasto duas veces no dia.

Para esto val reer o lugar inchado et cercal-lo de semesugas para livrar ende o san-
1205 gue que i ha para seir fóra et, se per estas cousas todas non desincha, poñalle coituras de fogo et curenas asi como ja dixen.

Item. D' espiña ou estrepe que entra na mão ou no pee do cavalo ou allur.

Contece aas veces que, per cajon, nas junturas ou nos geollos ou nos pees ou en outra parte do cavalo entra espiña ou estrepe ou escadëa de madeiro et fica ontre
1210 a carne en algũa maneira; daquela chaga incha todo arredor et ás veces toda a coixa, moormente se a espiña ou a escadëa tangen algũu nervo, que faz o cavalo çopegar.

Remedio para tirar a espiña ou estrepe.

Dévese primeiramente raer toda [a] chaga d' arredor et toma depois tres cabeças
1215 de lagartixas pisadas ja quanto, legaas sobre la chaga.

Para esto val as reizes das canaveas et as reizes da ervatu pisadas et postas pisadas sobre la chaga.

Para esto val as lesmez pisadas et amasadas con manteiga et depois coitas, pero, depois desto, postas as sobreditas ameude renovadas, tiran para fóra maravillosamente, donde quer que jascan, a espiña ou o estrepe. Et tirada a espiña ou estrepe,
1220 curen da chaga con crara d' ovo et con outras coussas que soldan, así como nos ditos capitulos é dito et contiudo. Et se ficar algũa escadëa desto nas coixas que non seisen fóra, faze emprasto da alosna et da alfavega de covra et de gigante, pisado todo esto con exulla vedra de porco et amasado con fariña de trigo et con pouco de mel et
1225 coito ao fogo en ñu testo et pois posto caente sobr[e] lo lugar, et legallo moi ben et leix[a]llo i seer per algũu tempo et depois preme ben aquele lugar et sairá ende quequer que de dentro ficou. Et sabuda cousa é que, a todo asañamento et inchaço mole e rezente que se faz fóra de natura et de ferida nas coixas et nos geollos ou nas junturas, asaz lle val este emprasto molificativo d' alosna et da alfavega et das ditas cous-
1230 sas, como dito é, posto et renovado ameude sobre lo inchaço.

De furma que é door de que se gera o sobreosso.

Furma é enfermidade que se gera nas junturas do pee et a uña et propriamente sobre la coroa do pee, et coméçase en inchaço ou en calosidade [de] (22 r.) carne sobre lo pee. Et esto se vén de ferida en algũu lugar et soe per moitas vezes acaecer
 1235 per razon da maa estada que o cavalo ha. Et no começo desta door, en quanto é nova, develle acorrer, ca, se envellecer, fazese sobreosso duro que se estende perla corõa do pee et embargará moito a besta, que no[n] pode andar asi, a trage mal.

Remedio contra esta door a que dizen furma.

Se esta door for nova ou vella, tal cura lle faras en todo como che ja dixes et ensi-
 1240 nei enno capitulo dos sobreossos. Et sabe que tal enfermidade embarga moito o andar á besta et ll' é moi nojosa door, porque o logar u se gera et cria é nervosso et cheo de vëas et d' arterias et de cada lado entricado.

De magna crepacia que chaman seda que se faz en traveso.

Fazese ao cavalo ña gran quebradura como seda longa et en traveso ontre a carne
 1245 viva et a uña. Et esto vén perlo cajon das outras como ja contei. Et moito máis dana ao cavalo que neña das outras, porque se faz en traves et fende a carne en traveso, a carne (que) se junta aas uñas et dánase et é apremuda das [uñas].

Remedio contra a gran quebradura.

A esta door acorrerás en esta guisa: porque se non pode curar per engüentos nen
 1250 per outras cousas que ben sejan, por én mester é de a queimaren con ferro redondo caent[e] naquel lugar u se começa, que per razon do fogo a quebradura travesa non poderá máis crecer.

D[o] quebranto que chaman ca[n]cer.

Fazese outra enfermidade arredor das junturas et o pee nos travadouros, et aas
 1255 vezes se geera en outro lugar do corpo. Et vén quando se fere o cavalo en algũu lugar, per negligencia non pensan da ferida et non leixan de cavalgar en el por én et anda amiude per agoa et per lamas et per outras cajões; envellecendo a ferida et usando destas cousas fazese en el cancer.

Remedio contra o cancer.

1260 Toma do çumo dos colloos das abrotëas et sete dramas de cal viva et d' ouropi- mente en poo quatro dramas, et amasa todo en ñu et cozeo en ola nova ben cuberta

de ùu testo que no[n] posa ende sair bafo nen fumo, et ferverá tanto ao fogo ata que se volverá todo en poo. Et daquel poo pon duas veces asaz no dia no lugar do cancer ata que moira, mais lava ante a chaga con vinagre forte et exugao et, depois que for
 1265 exuto, lançalle aquel poo. Et pois que o cancer for morto, curarás da chaga con a crara do ovo et con as outras meeziñas que che suso ensinarei. Et sinal é que morre o ca[n]cer quando a chaga u el é incha darredor.

(22 v.) Para esto val o esterco do home mesturado con outro tanto de sarro de cuba queimado dessüu et tornado en poo.

1270 Para esto val o tartaro con sal mudo queimado desüu et tornado en poo et poerllo. Et outra cousa é ainda mellor para matar o ca[n]cer, conven a saber: o allo ben pisado con o dito poo et con piritro mudo, que é azeche, e tornado todo en poo, mesturado con exulla vella de porco, et poer esto sobre lo cancer duas veces no dia, et lial-lo et apertal-lo ben et fazer esto ata que moira o ca[n]cer, et depois façase do poo
 1275 asi como ja dixे. Et nota que o poo dos collos das abroteas val máis que todoslos outros, et dos ditos poos deven ussar nos lugares nervossos et intrincados de veas et d' arterias, porque se deven cavidar de fazer en taes lugares talladuras nen queimaduras a neua guisa, pero non é dovida que ennos carnosos se non deven fazer talladuras et queimaduras como comprir, ca máis ligeiramente se pode curar o cancer per
 1280 elas que perlos ditos poos nos lugares carnosos.

De fistola.

Aas vezes aven que na chaga vella se faz ùa enfermidade que de dentro roe et cava as carnes na chaga ata os ossos, porque non foi ben curada. Et aas vezes se faz do cancer que non é ben curado, que per esta razon ligeiramente se volve en fistola.

1285 Remedio contra a fistola.

Se a chaga vella ou cançer foron mal curados et per antigu[i]dade se tornaron fistola, soelle a acorrer aas vezes con o poo dos colloos das abrotēas mesturandolle tanto de cal viva como d' ouropimente por seer máis forte.

Outro poo a i máis forte para matar a fistola: filla cal viva et outro tanto d' ouro-
 1290 pimente et faze ende poo et filla o çumo dos allos et das cebolas et do engu, que semella sebugo, tanto de ùu como doutro, et toma do mel craro et do vinagre forte, tanto dest[e]s ambos como dos ditos çumos, et con esto todo amasa o dito poo et fageo ferver meixendoo con coller ata que se faça unguento, et daquel unguento mete asaz na chaga duas veces no dia, legao i, se vires que mester é, et, ante que o poñas,
 1295 lava a chaga con vinagre forte.

Para esto val ouropimente et azillavre et cal viva, tanto de ùu como doutro, et fazedo poo et amasadeo con çumo de piretro, que quer dizer azeche, et d' atramento

(?) (23 r.) et con mel craro et con vinagre forte, tanto de ñu como doutro, et coze todo desũu et meixendoo con coller ata que se faça unguento; daquel poras na chaga duas
1300 vezes no dia como che ensinarei lava[n]doo ante con vinagre forte.

M[a]is o que máis forte é de todos est[e]s [é] o poo do rosalgar amasado con seiva d' ome et metudo temperadamente na chaga. Et nota que sinal é do morrimento da fistola inchar a chaga darredor, arruvecer de dentro; e morta a fistola, deven a curar da chaga asi como doutras chagas, como dito é. Et se se criar fistola nos lugares car-
1305 nossos, fañanlle en como é conteudo nas curas do ca[n]cer.

Avendo trautado das enfermidades et dos remedios das coixas et das pernas do cavalo per todo o corpo, digamos dos danamentos das uñas; primeiramente digamos da seda que se i faz.

Da seda que faz nos pees do cavalo que fende a ña parte per meio de dentro ata o
1310 toவில் et aas vezes a de lado a fendedura, a qual se começa da corõa do pee et vai per medio da uña ata acima, et deita aas vezes sangue puro perla fendedura. Et esto vén do danamento do toவில் que ha dentro na uña como a dita enfermidade aja começo et cabeça do toவில், et aas vezes aven que dana o tuello; sendo o cavalo novo ferido en lugar duro, a uña, que é tenra, dánase o tuello que é tenro, da qual door o
1315 cavalo se sente et manqueja ende quando en el cavalgan, et chamanlle seda segon a obra que faz.

Remedio contra a door da seda.

Aa qual door faras tal cura: alimpa a uña ata sas reizes contra o toவில் d' apar de a corõa do pee ontre o vivo et a uña morta con puxavante ou con grosa ata que comece a deitar sangue; et depois toma a coovra et tallalle o rabo et a cabeça, et o al que
1320 ficar desfaz en peças miudas et cozeas en ola chea d' azeit[e], et cozase tanto ata que se desfaçan os ossos; et façasse ende unguento et deste unguento ñu pouco caente unten as raizes duas vezes no dia, et usen del ata que s[e] moira a seda et se torne a uña a seu estado. Et o cavalo non coma ervas per neña maneira nen outra cousa verde.

1325 Algũus curan a seda en esta maneira: talla prim[eir]a a uña ata o vivo da (23 v.) uña como suso dixee et queima as reizes de fondo, et matenna con o poo dos colloos das abrotẽas ou con os outros poos que matan o cancer; des ende façan confeiçon do encenço macho branco et da almecega, tornados en poo et coitos con sevo de carneiro et con cera, tanto de ñu como doutro, ata que se faça como unguento; et poñan
1330 deste unguento no lugar duas vezes no dia ata que seja soldada a carne et se mudava a uña et máis. Pero eu, ensinado per esprovamento, louvo máis para matar a seda o unguento que se faz da serpente como dixee suso [et] ensinei. Et nota que, se asaren en espeto de pao as postas da coovra grosa et colleren ende a grosseen en algũa cousa et poerena caente, a qual tiraren de sobr[e] los braços no polmon que tener o cavalo

1335 no espiñaço dela a avondo et ùu dia consumirá todo o polmon et a destruírá; et deven gardar que non caia daquela grosura en nenñu outro lugar do espiñaço nen d' allur no cavalo.

Remedio contra a dolor que se chama peeira.

Peeira é enfermidade que se faz ao cavalo que non pode andar, como se fose agua-
 1340 do, et padece o cavalo esta door aas vezes en ùu pee et aas vezes en todos. Et nota que se vëer a ùu pee et lle logo non acorreren, verra logo aos outros. Esto vén ligeiramente dos maos humores que ali corren, pero ligeiramente vén do uso d' andar per agoa lixosa ou per estrabo mollado et estar i de noite, non seendo ante exuto nen limpo nen traido asi como ha mester. Et esta door faz danaduras et uçara na lengoa.
 1345 Et pódese esta door ligeiramente conocer na lengoa danada.

Remedio contra esta door da peeira.

Q[u]ando o cavalo ouver peeira, devenlle alimpar moi ben as uñas so as solas do fondo do pee, ata que fique o casco moi sotil, et descubrir os machos ambos para folgar per i ata que cheguen aa uña; des i sangren ambos machos ou os furar per
 1350 fondo da ùa et da outra parte con ferro de ponta fervente para se livrare[n] per i os omores que i corren, et agarden sempre o cavalo que non meta os pees en agoa nen en outro lugar mollado et suzeo nen o enfaden a neña maneira; depois ponlle papuxas de farelos coitas en vinagre et con pouco de sevo, et sejan caentes quaes as poder sofrer, postas en ùa peça de pano ancho que cerque o pee darredor todo et legueno
 1355 ben, et esto lle poñan duas (24 r.) veces no dia. Et non deve o cavalo comer ervas nen cousa verde, mais coma pouco das outras coussas ata que da infirmitade seja são, porque as ervas et o moito comer acrecentan os omores. Et se o per tal cura gardaren, o cavalo sera livre et são. Et digo que sãará da lingoa sol que da door dos pees seja são.

1360 De superposita que é trilladura de que se geera cançer.

Fazese outra door sobre la corõa do pee, conven a saber, ontre a carne viva et a uña, et rompe i a carne, a qual ro[m]pedura, se for vella, antiga, geerese i cancer; et vén esta door quando o cavalo per cajon pon ùu pee sobre lo outro premendo moito.

Aa qual door faras tal cura: tallarás logo con grossa toda a uña da chaga de guisa
 1365 que a uña non tanga a carne viva, porque o premento da uña faz grande embargo aa carne viva et non leixa soldar a chaga. Et pois que for a uña tallada darredor da chaga como dito é, laven a chaga con vinagre ou con viño caente; et des i curese a chaga con soldas como desuso é contado. Et garden a chaga d' agoa ata que seja sol-

dada. Et se per ventura, per negligencia ou per maa garda se volver a chaga en
1370 ca[n]cer, pensen del asi como dixen no capitulo da fistola.

Das encravaduras que son de tres maneiras.

[D]as encaçaduras que se fazen ennos pees et nas uñas do cavalo digamos as
maneiras, das quaes primeiramente departamos per dereita orde, et son tres. Et faze-
se ùa especia d' encravadura que dana en fondo de dentro o tuello, que chaman
1375 amago. Et fazese outra terceira et non dana o tempa enna uña en niña cousa, mais
tange et dana o vivo da uña.

Et per esta razon a prim[eir]a [e]specia, que de fundo dana o tempa comprida-
mente, é perigosa, porque o tuello é ùa tenridõe d' ossos feita en maneira de uña et
cria a uña et governaa et tiraa asi as reizes da uña toda.

1380 Remedio contra a encaçadura da prim[eir]a especia.

Se o toello for moi danado de fondo, desollenlle a uña en como adeante mostra-
rei; se for pouco danado, descobran con ferro convinivel a sola da uña tallando a uña
arredor da chaga ata que seja descuberta. Et depois que a encravadura for descuberta,
façan a sola da uña delgada et sutil espicalmente arredor da chaga et raien de
1385 fundo a uña ata que chegue aa chaga et que aja espaço entre a chaga et a uña et que
a uña non prema a chaga nen se chegue a el por se non embargar o soldamento da
carne porlo chegamento da uña nova. Et esto asi feito, enchan a chaga ou danadura
d' estopas molladas nas craras dos ovos; dis i curen a chaga con sal mudo et con vina-
gre (24 v.) forte ou con poo de galla, como dito é no capitulo d' ante este.

1390 Da encravadura [d]a segunda especia et remedio.

Se ao cavalo entra entre o tuello, que quer dizer amago, et a uña que é na
segu[n]da especia, que é máis sen perigoo que outra, porque se non dana o cavalo
senon a de lado, tal cura lle faras: primeiramente descubrirás a encravadura de fondo
ata o vivo, cavando a uña ao longo et largandoa arredor da chaga para se non chegar
1395 a uña á chaga et, descuberta a chaga, laven con vinagre a encrava[dura], depois
[enchea] de sal mudo et pona encima et [e]stopas molladas en vinagre, et leguen o pee
danado con ùo pano et cure[n] depois a chaga duas veces no dia asi como ja contei.

Se a encravadura for na terceira [e]specia, que non dana o tuello mais pasa per
meio entre o vivo et a uña, (et) esto mesmo lle faras en todo como che na segunda
1400 especia ensinei, pero que ainda i máis ha sobre esto, conven a saber, que, aparrella-
da et descuberta a encravadura asi como o mestre faz, tallen a uña de fóra ata a dana-

dura do cravo que lixo nen podreen nenña non posa ficar na chaga per neña guisa. Et nota que todaslas encravaduras que a de dentro non tangen ao cavalo, ligeiramente se poden curar se foren limpas et ben apareladas et lles meteren dentro na chaga sevo
 1405 ou cera ou leite ou outra cousa grosa que ante fervan con sal, et con esto asi caente queimaren ben a chaga, et gardena da agoa et de lixo, et garirá; esto é provado.

Item. Con sal mudo et con sarro de cuba, que chaman tartaro, curars' á a encravadura.

Item. Val para esto a feluge et o sal et o azeit[e], todo amasado encima posto.

1410 Item. Val para esto a crara do ovo anaçada co[n] vinagre et con azeite, et posta ençima con pano ou con estopas.

Item. Val para esto o poo da galla et da murta et do lentisco metudo dentro na chaga, lavada a chaga ante con vinagre forte.

Et nota que todaslas danaduras dos pees ou das uñas que aven per cajon de clavo
 1415 ou d' oso ou de fuste ou doutra coussa qualquer [que] entre no vivo da uña, ante que o pee ou a uña tangan, para o cortaren como conven devenlle poer farelos ou semas, coitas con sevo de carneiro et con malvas en vinagre ata que sejan todos espessos et caentes (25 r.) quaes os poder sofrer, et teel-los abafados con pano, ben liados des a mañaa ata aa noite ou del-la noite ata a mañaa. Et esto asi posto, amansa a door et
 1420 abre os poros et faz as uñas humidas para se tallaren mellor et máis ligeiramente per u as tallar quiseren; et deven a gardar a besta que for encravada d' agoa et do lixo et de cavalgaren en ela, porque lle seera perigoo se a non gardasen.

D' encravadura que fumea.

Aven aas vezes, per desensina[n]ça do alveiter, que a encravadura non é ben des-
 1425 cuberta nen pensada asi como deve, u conven que a podreen da chaga, que fica ençarrada dentro enna uña, faça camiño ontre a uña et a carne viva, rompendo a carne sobre lo pee, afazendo i a chaga per que sae aquela podreen, a qual chaga se deve curar asi como desuso dito é no capitolo da encravadura. Pero demanden dentro a so a sola da uña ata a chaga et, descuberta moi ben toda ata o vivo, dis i curen da chaga
 1430 asi como ja dixen das outras encravaduras.

Item. De ficu que quer dizer figo, ña carne sobeja que nace so a sola do pee.

Contence que se dana o pee so a uña no vivo da sola, entrando i perigoo ou osso ou pedra ou estacon ata o tuello, de que se dana aas vezes moi mal o tuello, da qual danadura, se se per negregencia do alveiter non tallar a uña como ja desuso dixen, a par
 1435 d' u a chaga nace do tuello ña sobegedüe de carne que sal fóra perla chaga sobre la sola do pee, a qual sobegedüe de carne perlo apremamento et perlo apretamento da uña se faz sobre la sola do pee en maneira de figo et por ende igualmente lle chaman figo.

Remedio contra a door do figo.

Aa dor do figo faras tal cura: primeiramente tallarás tanto da uña arredor da chaga
 1440 que aja espaço convinivel ontre a sola do pee et aquela carne sobeja que chaman figo;
 depois talla o figo ata acima da sola de que seirá o sangue et, estancado o sangue, pon
 encima do figo espona do mar et apretaa ben con ñu pano de liño et legao ben, et
 non lle tollas esta [e]spona do mar ata que seja o figo todo comesto et rauda da uña,
 et o figo asi raido, cura da chaga que ficar asi como dito é das outras chagas (25 v.)
 1445 dos pees. Et se falecer a [e]spona que a non posas aver, val moito para se comer o
 figo o poo dos collõos das abrotẽas, que lle porras, ou os outros poos corrosivos
 sobreditos, salvo o rossalgar, que lle non poras porque é moi forte sen te[m]perar.
 Gardao de lle poer i queima per neña maneira, porque perlo fogo, se llo posseres, o
 toello, que é tenro, se podería secar et danar de tal guisa que se estremaria del a uña
 1450 todavia.

De subatuto que quer dizer despeeamento dos pees.

Acontece ainda que a sola da uña que anda so o pee, anda per tanto tempo desfe-
 rrada per lugares montossos, duros, pedregossos que se escome, et se faz tan sutil
 porlo grande ussamento que naturalmente non pode defender o tuello de dentro assi
 1455 como deve. Et porlo apremamento das pedras et do lugar duro féresse o tuello et,
 ferindosse assi o tuello, fazesse ontre el et a sola ajuntamento de sangue pressado ou
 d' umores que de custume decen para a door u quer que jaz.

Remedio para esta door do espeeamento.

Acorran con esta cura: desollen logo a uña tirandolle o tempan. Pero aas vezes
 1460 aven que toda a uña dessolla et aas vezes a meatade et aas vezes ña parte dela, segun
 que lle for a danadura grande ou pequena; para se livraren per i aqueles humores que
 deceren aa door et para se o cavalo mellor curar et para vir a uña a seu estado, faras
 como che adeante ensinarei enno capitolo seguinte que fala do dessollamento das
 uñas.

1465 De que chaman estempaduras.

Contece aas vezes que o agoamento do cavalo, que per negligencia non foi cura-
 do asi como conviña, decen aos pees perlo movemento os humores que para as coi-
 xas de custume.

Remedio contra as empaaduras que veen do agoamento mal curado.

1470 (26 r.) Cavalo que manquia de tras ou en andando non se fica senon na punta do pee postrimeiro, et sen outro dobramento enderença et alça o pee çopo dereitamente, aqieste séntese da juntura que é o noo de sobre lo travadoiro.

Do conocemento das doores do cavalo.

Cavalo que ha a door no corpo dentro continoadamente, ten as orellas frias et os
1475 ollos covos, é mal enfermo.

Cavalo que ha door do curaçon et lança os sospiros dos narizes et choranlle os ollos ameude, aperto é de morte.

Cavalo que ha door d' omores frios como reima ou de verme ou volativo na cabeça et co[n]tinoadamente lança por los nares umores asi como agoa grossa et fria
1480 como mormos, adur escapará.

Cavalo que ha door d' arregiato, que deita perlo sesso tanto esterco como agoa, que non lle fica no ventre esterco, que todo nos lança fóra, a pouco tempo morrerá.

Cavalo que ha enfermidade que o faz suar, cada ñu dos nembros del teveren as tortoras (?) continoadamente, adur pode escapar que seja sao.

1485 Cavalo que ha door [da] friura da cabeça et a cabeça et os ollos inchados, et en andando cabeceia con a cabeça que trage pesada et lança aas costas as orellas frias, adur ou nu[n]ca escapará.

Cavalo que ha door d' estrangollo, et con gran careza et con sño lança et recebe o aar perlos nares et perla boca, et ha todo o goto inchado et grosso, (que) adur pode-
1490 rá goarir.

Esta obra co[n]poso Jurdan Ruvo, cavaleiro de Cal[a]vrea, familiario do emperador do[n] Fradarique Segu[n]do, o qual foi ensinado perlo dito emperador de todas las coussas sobreditas et foi esprovado na alveitaria dos cavalos en casa do dito emperador con que viveu per gran tempo. Ja acabada é a dita obra.

1495 (26 v.) Titolo da sangria do cavalo.

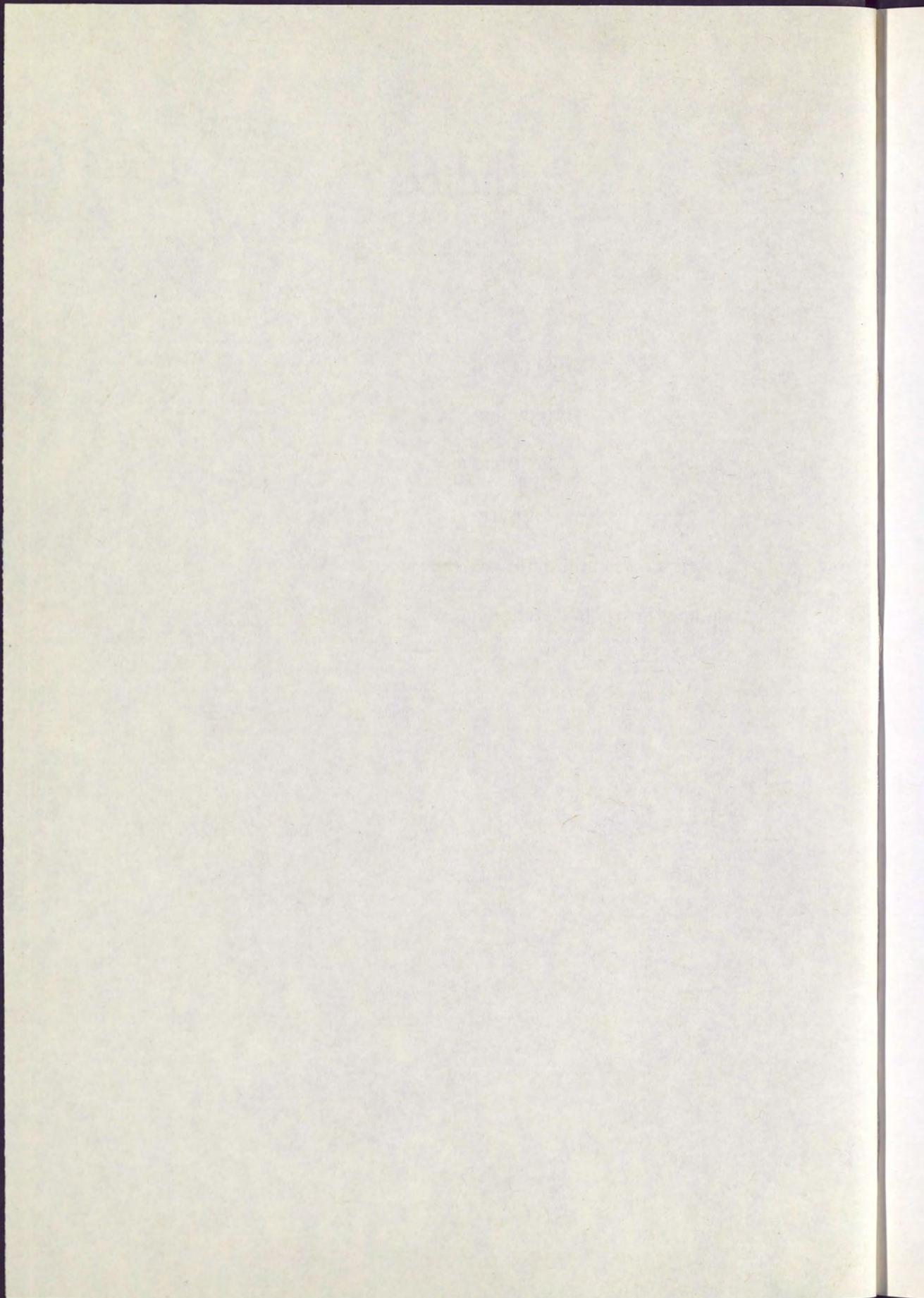
Quando quiseres sangar o cavalo, fageo ante escaentar et suar, et depois a pouco tempo sangrenno nas vëas en que se deve sangrar, et gardao depois que no dia da sangria non beba moito nen coma senon a meatade da cëa que soe a comer ou a terça

parte, et en outro dia seguinte denlle as duas partes, enno terceiro dia denlle entrega-
1500 mente sua cẽa.

Deus gracias.

Índice

Nota previa	9
Introducción	15
Texto	55
Glosario	161
Referencias bibliográficas	357
Apéndice: Proposta de edición	365

ISBN 84-453-3859-5

9 788445 338599

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA
Dirección Xeral de Política Lingüística

XACOBEO 2004
Galicia

